

فتاویٰ عثمانی

پہ قندھاری پیستو

تالیف:

حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب مدظلہ

پیستو پیستو

استاد المولوی القاری عبداللہ عثمانی

ناشر

مکتبۃ العلوم الدینیۃ

کاتب روڈ کوئٹہ

پنځه څلويښت کلنه خودنويس فتاویٰ مجموعه

فتاویٰ عثمانی

په قندهاری پښتو

جلد دوهم

کتابُ الزَّكَاةِ، کتابُ الصَّوْمِ، کتابُ الْحَجِّ، کتابُ النِّكَاحِ
کتابُ الطَّلَاقِ، کتابُ الْإِيمَانِ وَالنَّذْرِ، کتابُ الْوَقْفِ

تالیف

حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب مدظلہ

ترتیب و تخریج	سمون او تصحیح و تعلیق
مولانا محمد زبیر حق نواز	استاد المولوي القاري عبد الاحد
ناشر	الحقاني
متکبة العلوم الدينيه	زیر صدارت و نگراني
کاسي رود کويته	شيخ الحديث والتفسير والطريقت الحاج
	حضرت مولانا عبد القادر (حفظه الله)

د کتاب نوم..... فتاویٰ عثمانی
تالیف..... حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی مدظلہ
ترتیب و تخریج..... مولانا محمد زبیر حق نواز
پښتو ترجمه تحقیق و تصحیح..... استاد المولوي القاري عبد الاحد الحقاني غفره له
کمپوزر..... استاد المولوي الحافظ نور احمد الحقاني

اسلامی کمپیوٹرز کویتہ بلوچستان
۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

ناشر

مکتبۃ العلوم الدینیہ کاسی روڊ کویتہ

شماره	د فتاویٰ عثمانی د دوهم جلد د موضوعاتو فهرست	صفحه
	د مرتب عرض	
۳۴	کتاب الزکوة	
	(د تجارت مال، نقد، سره زر، سپین زر، د استعمال والا شیان په مخکو او خاروو باندې د زکوة حکم	
۳۷	پنځه ټولې سره زر او څه نقدو باندې د زکوة حکم	
۳۸	په مشینري او آلاتو باندې زکوة نسته	
۳۸	د چرگو په بچو او په چرگو باندې د زکوة حکم	
۳۸	د کال په مینځ کې د پیسو کمیدو زیاتیدو سره په زکوة کې فرق نه راځي	
۳۹	په مخکه، کور او د ګاډي په مالیت باندې زکوة نسته خو د دی په کرایه باندې زکوة لازم دی	
۴۰	د استعمالیدو والا کاله باندې د زکوة حکم	
۴۱	د مېور د کور او د خسرګني د اړخه ورکول سوو سرو باندې د زکوة حکم	
۴۲	(د زکوة متعلق متفرق سوالونه)	
۴۲	د جهیز د پاره اخستل سوی خوشیان، په مخکه او قرض باندې د زکوة حکم	
۴۲	د جی پی فنډ په پیسو باندې اخستل سوی د کور کرایه باندې د زکوة حکم	
۴۸	د بینک د اړخه ملاویدونکي سود باندې د زکوة حکم	
۴۹	زکوة په کومو شیانو باندې فرض دی؟	
۴۹	د سروزرو او این آئی ټی یونټ باندې د زکوة حکم	
۵۰	د زکوة ورکولو د پاره د قرض په طور اخستل سوو پیسو باندې د زکوة حکم	
۵۰	لږ مخکه، دوی ټولې سره زر او لږو پیسو باندې د زکوة حکم	
۵۰	د سرو او سپینو زرو به د خرڅ د قیمت په اعتبار سره کارېل کیږي	
۵۱	پراویدنټ فنډ باندې د زکوة مسئله	
۵۲	په ریډیو، فريج او فریډجر باندې د زکوة حکم	
۵۲		

۵۳	په کور باندی د زکوة حکم
۵۳	په قومی دفاعی سرتیفیکت باندی د زکوة حکم
۵۴	په قومی دفاعی سرتیفیکت حساب دی او که د خرڅ د قیمت؟
۵۴	زکوة کی د اخستلو قیمت حساب دی او که د خرڅ د قیمت؟
۵۶	په زیوراتو (کالو) باندی زکوة
۵۶	زکوة به د قرض د جلا کولو څخه وروسته ایستل کیږی او په زکوة کی
۵۶	د اداء کولو د ورځی د قیمت اعتبار دی
۵۶	مشترکه کاروبار کی د یو شریک زکوة نه اداء کول
۵۷	قرض د مملوکه مال نه زیاتیدو په صورت کی زکوة واجب نه دی
۵۸	پراویدنټ فنډ باندی زکوة
۵۹	په تنخواه کی د ترقی په پیسو باندی د زکوة حکم
۶۰	په نقدو پیسو باندی د زکوة واجب کیدلو اصول
۶۱	د کور جوړولو د پاره جمع سوو پیسو باندی د زکوة حکم
۶۲	د ترکی په دوکان باندی زکوة واجب دی او که نه؟
۶۲	د سرو او سپینو زرو دواړو مجموعی قیمت چی د سپینو زرو نصاب
۶۳	ته ورسپړی نو زکوة واجب دی
۶۳	د قرض ادا کولو څخه وروسته چی کومی پیسی پاته سی که هغه د
۶۴	نصاب په قدر وی نو په هغه باندی زکوة واجب دی
۶۴	نصابی کال پوره کیدو باندی زکوة واجب دی
۶۵	صرف په سلو روپو زکوة نسته
۶۶	(۱) د کال په آخر کی موجوده ټولو پیسو باندی زکوة واجب دی
۶۶	(۲) په ورکول سوی قرض باندی د زکوة حکم
۶۶	مقروض ته زکوة ورکول او په خپل قرض کی ترینه د بیرته اخستلو
۶۸	حکم
۶۸	د سرو او سپینو زرو په څومره مقدار باندی زکوة واجب دی؟
۶۹	په قرض باندی د زکوة حکم

۷۹	د کرنسی د تبادلې د پاره ورکول سوی رقم باندی د زکوة حکم
۷۰	د پنشن په پیسو باندی د زکوة حکم
۷۰	(۱) په کالو (زیوراتو) باندی زکوة د موجوده قیمت په حساب سره
۷۱	لازم دی
۷۱	(۲) په زیوراتو کی د ټانکی او جوړولو قیمت باندی د زکوة حکم
۷۱	د سرکاری ټکسونو اداء کولو سره به زکوة اداء سی او که نه؟
۷۲	د زکوة وجوب د قمری کال په حساب کیږی
۷۳	د زکوة په اداء کولو کی د خرڅ قیمت د اعتبار دی
۷۳	د کمپنی په ریزرو فنډ کی د زکوة حکم
۷۴	د زکوة د پیسو په کاروبار کی د لگولو حکم
۷۴	انکم ټکس اداء کولو سره زکوة نه اداء کیږی
۷۵	په ناگنډل سوو کپرو باندی د زکوة حکم
۷۵	صرف په پنځو ټولو سرو باندی د زکوة حکم
۷۵	د دوه پنځوسنیمو ټولو سپینو زرو په اندازه نقدو باندی د زکوة حکم
۷۵	د زکوة د پاره د قمری کال اعتبار دی
۷۵	په کینیډا کی کور اخستونکی مقروض سړی باندی د زکوة حکم
۷۷	بیمه کمپنی کی جمع سوو پیسو باندی زکوة واجب دی؟
۷۷	د کمپنی په حصو باندی زکوة واجب دی
۷۷	د خرڅی سوی مخکی په پیسو او د کمپنیانو په حصو باندی د زکوة
۷۸	حکم
۷۸	زکوة په ټولی سرمائی لازم دی او که صرف په گټی باندی؟
۷۸	د قرضی څخه زیات رقم که د نصاب دومره وی زکوة واجب دی که نه
۷۹	وی نو واجب نه دی
۷۹	د کمپنی په ریزرو فنډ باندی د زکوة حکم او طریقه
۷۹	د مشترکه دوکان څخه د خپلی حصی د زکوة اداء کولو طریقه
۸۱	د دوکان څخه د زکوة ایستلو طریقه او واجب الاداء او قابل وصول
۸۲	قرضونو او نقدو باندی د زکوة حکم

شماره	عنوان	صفحه
	په قرض باندې د زکوٰۃ د وجوب تفصیل او په کوم قرض باندې زکوٰۃ واجب دی؟	۸۳
	فصل فی صدقة الفطر	
	(د صدقة الفطر د مسئلو بیان)	
۸۳	په ورېجو سره (صدقة الفطر) د اداء کولو طریقه او حکم	۸۳
۸۴	په زکوٰۃ او سرسایه کې فرق	۸۴
۸۴	د سرسایي مقدار	۸۴
	د صدقه فطر او قرباني په وجوب کې د خپل ځان او بچو نفقه، حوائج اصلیه کې داخل ده او که نه؟	۸۴
	د حکومت د بینکونو او مالیاتي ادارو څخه د زکوٰۃ اخستلو شرعی حکم (اوله حصه)	۸۶
	د زکوٰۃ نصاب	۸۷
	د کال تیریدلو مسئله	۸۸
	د قرضونو مسئله	۸۹
	بنکاره او پټ مالونه	۹۰
	د زکوٰۃ د نیت مسئله	۹۳
	د بینک اکاوتیس د قرض کیدلو حیثیه	۹۴
	احتیاطی طریقه	۹۴
	سودی اکاوتیس او زکوٰۃ	۹۴
	د نابالغه شخص زکوٰۃ	۹۵
	د ترکی مال	۹۵
	کمپنیاڼی او شیرز	۹۶
	عشر د نقدو په صورت کې	۹۶
	د پیداوارو څلورمه حصه د عشر څخه مستثنا	۹۶
	د زکوٰۃ تاریخ	۹۷

شماره	مضامين	صفحه
	د قیمتي کالو او کبانو زکوٰۃ	۹۷
	د زکوٰۃ مصارف	۹۷
	د حکومت د پاره د تجویزونو خلاصه	۹۸
	دستخط	۱۰۰
	د بینکونو او مالیاتي ادارو څخه د زکوٰۃ مسئله (دوهمه حصه)	۱۰۰
	اموال ظاهره او اموال باطنه	۱۰۴
	د بینک اکاوتیس د قرض کیدلو مسئله	۱۱۹
	د زکوٰۃ د نیت مسئله	۱۳۰
	دستخط	
۱۳۲	اهم وضاحتی نوټ (د حضرت والا دامت برکاتهم)	۱۳۲
۱۳۳		۱۳۳
	فصل فی العشر والخراج	
	(د عشر او خراج سره د متعلق مسئلو بیان)	
	د پاکستان عشر او خراجی محکو حکم	۱۳۴
	د عشر اداء سوی پیداوار په قیمت باندې د زکوٰۃ واجب کیدلو حکم	۱۳۴
	د برطانوی حکومت د اړخه چاته په ورکول سوی محکو باندې به عشر واجب وی او که نه؟	
	په تیوبویل سره اوبه سوی محکی باندې نیم عشر واجب دی	۱۳۶
	اخراجات ایستلو څخه بغیر به عشر ورکولی سی؟	۱۳۶
	پاکستانی محکو کې د عشری او خراجی محکو تعیین او د هغی حکم	۱۳۶
	محکه پخپله کرلو یا په اجاره باندې ورکولو په صورت کې د زکوٰۃ حکم	۱۳۷
۱۳۸	فصل فی مصارف الزکوٰۃ والعشر وصدقة الفطر	۱۳۸
	(د زکوٰۃ، عشر او سرسایي د مصارفو په بیان کې)	
	د زکوٰۃ مستحق څوک دی؟	
	سکه خور ته د زکوٰۃ ورکولو حکم	
۱۳۹		۱۳۹
۱۳۹		۱۳۹

شماره	مضامين	صفحه
۱۴۰	د برما مظلومو مسلمانانو ته د زکوة ورکولو حکم	۱۴۰
۱۴۰	عشر او سرسایه د امامت په تنخواه کې د ورکولو حکم	۱۴۰
۱۴۱	د زکوة واجب کیدو یا د زکوة مستحق کیدلو معیار	۱۴۱
۱۴۲	د زکوة په اداء کولو کې خپل مستحق خپلوان مقدم ساتل پکار دی	۱۴۲
۱۴۳	جومات ته د زکوة ورکولو حکم	۱۴۳
۱۴۳	د زکوة پیسې د جومات په آبادولو او د استاذانو په تنخواگانو کې د لگولو حکم	۱۴۳
۱۴۴	د زکوة د مستحقینو تفصیل	۱۴۴
۱۴۵	د سرسایې مقدار او د هغه مستحقین	۱۴۵
۱۴۵	یو سړی ته د یوې څخه زیاتې سرسایې ورکولو حکم	۱۴۵
۱۴۵	یتیم خانې ته د سرسایې ورکولو حکم	۱۴۵
۱۴۶	د کور نوکری ته د زکوة ورکولو حکم	۱۴۶
۱۴۶	په زکوة باندې د یتیم خانې د پاره کمره په کرایه باندې د اخستلو حکم	۱۴۶
۱۴۷	گندی ته د زکوة د ورکولو حکم	۱۴۷
۱۴۷	مقروض ته د زکوة د ورکولو تفصیل	۱۴۷
۱۴۸	سادات نبوهاشم ته زکوة نسې ورکولې	۱۴۸
۱۴۹	د مستحق د زکوة د اخستلو څخه وروسته جومات ته د عطیه کولو حکم	۱۴۹
۱۵۰	د څو کورونو او سامان مالک ته زکوة نسې ورکولې	۱۵۰
۱۵۰	زکوة او سرسایه په رفاهي کارونو، د طالبانو په تعلیمي وظیفو کې د خرڅ کولو حکم	۱۵۰
۱۵۰	په زکوة کې د وایانې ورکولې سی	۱۵۰
۱۵۳	د سکول د عمارت په تعمیر یا په تنخواه کې د نوه استعمالول	۱۵۳
۱۵۴	د زکوة او قربانۍ د څرمنو څخه مستحق د امام جومات ته د تنخواه ورکولو حکم	۱۵۴
۱۵۵	د زکوة څخه د قرآن معلم ته د تنخواه ورکولو حکم	۱۵۵
۱۵۵	د زکوة څخه د جومات امام ته د تنخواه ورکولو حکم	۱۵۵
۱۵۶	په زکوة باندې د تبلیغی کتابونو د چاپ کولو حکم	۱۵۶
۱۵۶		۱۵۶

شماره	مضامين	صفحه
۱۵۷	د قومي اتحاد په تحریک کې د زکوة ورکولو حکم	۱۵۷
۱۵۷	په ټول کال کې لږ لږ زکوة اداء کول جائز دی	۱۵۷
۱۵۷	د زکوة مستحق د پاره د زکوة د فنډ څخه د امداد اخستلو حکم	۱۵۷
۱۵۸	ایدهي ترسټ ته د زکوة ورکولو حکم	۱۵۸
۱۵۹	زکوة د دسپنسري په تعمیر او د ډاکټر او کمپوډر په تنخواه گانو باندې نسې خرڅ کولې	۱۵۹
۱۶۰	د زکوة، عمر او د قربانۍ د څرمنو مستحق څوک دی؟	۱۶۰
۱۶۱	سادات او ملازم ته د زکوة ورکولو حکم	۱۶۱
۱۶۱	زکوة په رفاهي تعمیراتو کې لگول ممنوع دی	۱۶۱
۱۶۱	مقروض ته د زکوة ورکولو تفصیل	۱۶۱
۱۶۲	د فیکټري غریب چوکیدار ته د زکوة ورکولو حکم	۱۶۲
۱۶۳	د درو ټولو سروزرو مالکې نسې د زکوة ورکولو حکم	۱۶۳
۱۶۳	قرضه معاف کولو سره زکوة نه اداء کېږي	۱۶۳
۱۶۴	د کاروبار د ترقی د پاره د زکوة ورکولو حکم	۱۶۴
۱۶۵	د زوم انجلی (چی حقیقی لمسی نه وی، ته د زکوة ورکولو حکم	۱۶۵
۱۶۶	مقروض ته زکوة ورکول او په خپله قرضه کې تری د اخستلو حکم	۱۶۶
۱۶۶	رفاهي کارونو باندې د زکوة لگولو حکم	۱۶۶
۱۶۷	د زکوة او سرسایې پیسې خپل کلی ته د لیږلو حکم	۱۶۷
۱۶۸	زکوة او سرسایې سره د سیلاب زیلو او د زلزلی متاثرینو د امداد حکم	۱۶۸
۱۶۸	د زکوة پیسې په جومات، مدرسه یا د جنازې د ځای په آبادولو نسې خرڅ کیدی	۱۶۸
۱۶۹	د زکوة په پیسو باندې د تبلیغی لیټریچر د شائع کیدلو حکم	۱۶۹
۱۶۹	په زکوة کې ورکول سوی پلاټ باندې د جومات آبادولو حکم	۱۶۹
۱۷۰	زکوة او سرسایه د مدرسینو په تنخواه، د کور په کرایه او د بېجلی پل باندې د لگولو حکم	۱۷۰
۱۷۱	زکوة او سرسایه د جومات امام او مدرس ته د تنخواه په طور یا نذرانه پیش کولو حکم	۱۷۱
۱۷۲		۱۷۲

شماره	مضامين	صفحه
۱۷۲	دیني مدرسو ته علی الاطلاق زکوٰۃ ورکول جائز دی یا شرایطو سره	۱۷۲
۱۷۳	اولاد ته د زکوٰۃ ورکولو حکم	۱۷۳
۱۷۴	په بنی هاشمو باندی د زکوٰۃ د مال حرمت ولی؟	۱۷۴
۱۷۴	موجوده زمانه کی د (تالیف قلب) مصرف څه دی؟	۱۷۴
۱۴۷	اجتماعی نظام زکوٰۃ قائمول د حکومت ذمه واری ده	۱۴۷
۱۴۷	فقیر او مسکین کی فرق	۱۴۷
۱۷۵	د مخکی پیداوار هاریانو ته (زمیندارانو ته) د زکوٰۃ په نیت د ورکولو او د هغه جائز طریقہ	۱۷۵
۱۷۲	د زکوٰۃ پیسی د مدرسی په تعمیر باندی لگولو د پاره د طالبانو د تملیک صحیح طریقہ	۱۷۲
۱۷۲	د زکوٰۃ د پیسو د ورکولو په وخت د زکوٰۃ نوم اخستل ضروری نه دی	۱۷۲
۱۷۷	مقروض ته د زکوٰۃ د ورکولو حکم او آیا قرض په زکوٰۃ کی منهار کولی سی؟	۱۷۷
کتاب الصوم		
فصل فی رویه الهلال		
د سپورمی د کتلو متعلق د مسائلو بیان		
د حساباتو په بنیاد باندی د قمری میاشتو تعین کول څنگه دی؟		
د مستندو علماوو (رویت هلال کمیټی) کی د شاهدانو په بنیاد فیصله وکړی نو عوامو ته په هغه باندی عمل کول لازم دی		
۱۸۱	د ورپځی له وجی که سپورمی په نظر رانسی نو څه حکم دی؟	۱۸۱
۱۸۳	د دوو ښځو د طرفه د رویت هلال د شهادت حکم	۱۸۳
۱۸۴	د پاکستان رویت هلال کمیټی د طریقہ کار په باره کی د څو سوالونو جوابونه	۱۸۴
۱۸۵	د رویت هلال په سلسله کی د مستندو علماوو د طرفه د شرعی شهادت موافق سوی فیصلی باندی عمل کول پکار دی	۱۸۵
۱۸۷	فصل فی مسائله متعلقه بالصوم	۱۸۷
د روژی متعلق د مختلفو مسائلو بیان		

شماره	مضامين	صفحه
۱۸۹	په سفر کی به حضور ﷺ او صحابه کرامو ﷺ روژه نیوله او که نه؟	۱۸۹
۱۹۰	په سفر کی د روژی حکم	۱۹۰
۱۹۰	قصداً د څو کاله روژی نه نیولو په صورت کی به د ټولی مودی روژی قضاء لازمه وی؟	۱۹۰
۱۹۲	د روژی او ظهار د کفاری تفصیل	۱۹۲
۱۹۳	د سفر په وجه د رمضان یو دیرشمه روژه کیدو په صورت کی یو دیرشمه روژه هم فرض ده	۱۹۳
۱۹۴	د پاکستان څخه سعودی عرب او د سعودی څخه پاکستان ته راتلونکی سړی په روژی او اختر کی تفصیل	۱۹۴
۱۹۴	د روژی په حالت کی حیض شروع کیدل	۱۹۴
۱۹۵	تندرسته سړی ته روژه نیول لازم دی کفاره کافی نه ده	۱۹۵
۱۹۲	د کمزوی په وجه د روژی فدیہ ورکول، په روژی کی د نامه څخه لاندی ورپښته صفا کول	۱۹۲
۱۹۲	د طبی هداياتو په وجه پائيليتانو د روژی نه نیولو شرعی حیثیت	۱۹۲
۱۹۲	اکسیجن ماسک سره روژه فاسد پیری او که نه؟	۱۹۲
۱۹۸	د فدیہ رقم څومره دی؟	۱۹۲
۱۹۸	د روژی د فدیہ تفصیل	۱۹۸
۱۹۸	د انجکشن (ستنی) سره د روژی نه ماتیدلو حکم	۱۹۸
۱۹۸	د روژی په حالت کی په زړه دوره راتلو په وجه په مریض اوبه وچښل سوی نو څه حکم دی؟	۱۹۸
۲۰۵	د لمر لویدلو څخه مخکی د روژی د ماتولو حکم	۲۰۵
۲۰۲	د صبح صادق څخه وروسته پوری د پشلمی کولو حکم	۲۰۲
۲۰۲	د ریډیو په غلط اعلان باندی د لمر لویدلو څخه مخکی د افطار حکم	۲۰۲
۲۰۲	په کنیډا کی روژه نیولو د پاره د بیماری سر تیفیکیت حاصلولو حکم	۲۰۲
۲۰۷	د وخت څخه مخکی عمداً د روژی ماتولو په صورت کی قضاء او کفاره دواړه لازم دی	۲۰۷
۲۰۸		۲۰۸

شماره	مضامين	صفحه
	د پشلمی خورلو په وختونو کی د امداد الفتاوی او شامی په عبارت کی څه تضاد نسته	۲۰۹
	په روژه کی د مسواک وهلو حکم	۲۱۰
	د روژي نیت ترکومه وخته پوری کیدی سی؟	۲۱۰
	د روژي د فدیې مقدار او د هغه د اداء کولو مختلف احکام	۲۱۱
	د نساوارو په استعمال سره روژه فاسدیږي	۲۱۲
	د ریډیو په غلط اعلان باندی لمر لویدلو څخه مخکی افطار وکی نو څه حکم دی؟	۲۱۳
	باب الاعتکاف	
	د اعتکاف مسئلې	
	د رمضان د آخری عشری اعتکاف بغیر د روژي څخه نسی کیدی	۲۱۴
	د مرض د وجي د اعتکاف ماتولو حکم	۲۱۵
	په مسنون اعتکاف کی د جمعی د غسل یا د یخوالی د پاره د جومات څخه د باندی وتل	۲۱۵
	د مسنون اعتکاف ماتولو په صورت کی د قضاء حکم	۲۱۷
	د مشرک د پاره په اعتکاف کی د کنبی نستلو حکم	۲۱۷
	کتاب الحج	
	فصل فی من یفرض علیه الحج	
	حج په چافرض دی	
	غیرمحررم سره د حج د سفر حکم	۲۲۰
	د خاوند د اجازت څخه بغیر حج ته د تللو حکم	۲۲۱
	په خوله باندی جوړسوی ورور سره د حج په سفر باندی د تللو حکم	۲۲۲
	د انجونو واده کولو څخه بغیر به حج فرض وی او که نه؟	۲۲۳
	د جهاز په اکانومی کلاس کی د ټکټ څخه ملاویدو په وجه د فست کلاس ټکټ اخستل او حج ته تلل فرض دی؟	۲۲۳
	آیا عمری کولو سره به حج فرض سی؟	۲۲۵

شماره	مضامين	صفحه
	د ضرورت څخه زیاته مزروعه مخکه خرڅولو سره حج ته تلل فرض دی؟	۲۲۲
	آیا عمری کولو څخه وروسته حج فرض کیږي؟	۲۲۷
	که یو سړی په بوه اتوب کی مالدارسی نو آیا په هغه به حج فرض وی؟	۲۲۷
	د نکاح کیدو په صورت کی د بنځی خاوند حج ته تلل جائز دی؟	۲۷۷
	فصل فی المواقیت	
	میقات سره د متعلقه مسئلو بیان	
	جدی پوری بغیر احرام څخه تلونکی مسافر که د بل میقات څخه احرام وتړي نو په هغه باندی دم نسته (جواهر الفقه) د یو عبارت تحقیق	۲۲۹
	فصل فی الاحرام وملهو محظوریه او مباح	
	احرام او د هغه د مباحاتو او ممنوعاتو بیان	
	د احرام د پاره گنډل سوی کپړه او ټیټرون د استعمالولو حکم	
	فصل فی القران والتمتع	
	د حج قران او حج تمتع متعلق د مسائلو بیان	
	په سعودی عرب کی د مقیم سړی د پاره د حج قران حکم	۲۳۱
	د حج په میاشتو کی عمره کوونکی په جده کی مقیم سړی د پاره د حج قران حکم	۲۳۲
	فصل فی العمرة	
	د عمری متعلق د مسائلو بیان	
	د اولنی حج د پاره پیسی جمع کول پکار دی او که عمری ته ترجیح ورکړي؟	۲۳۳
	فصل فی الحج عن الغير والبذل والوصية	
	د حج بدل او نفلی حج متعلق د مسائلو بیان	
	چاچی خپل فرضی حج نه وی کړی په هغه باندی حج بدل کولو حکم	۲۳۴
	د حج بدل د پاره مکرمی ته تللو سره آیا په هغه باندی خپل حج فرض کیږي؟	۲۳۴

شماره	مضامين	صفحه
	د حج ضروره مسئله	۲۳۵
	د خلاف تنقيح	۲۳۷
	د واجب ويونگو دلائل	۲۳۸
	د وجوب د قائلونو جوابونه	۲۳۹
	په عدم وجوب باندې دلائيل	۲۴۰
	خلاصه	۲۴۲
	د پيماري د وجې بل څوك په حج بدل باندې د ليرلو حكم	۲۴۲
	كوم سړي چې خپل حج نه وي كړي هغه په حج بدل باندې ليرل نه دي پكار	۲۴۲
	د مور مرحومي د پاره د نفلي حج حكم	۲۴۳
	په حج بدل كې د تمتع احرام تړلو حكم	۲۴۳
	آيا حج بدل كولو سره حج فرض كيږي	۲۴۳
	آيا ضعيف سړي بل څوك په خپل ځاي د حج د پاره ليرلي سي؟	۲۴۴
	فصل في المسائل المتفرقة المتعلقة بالحج	
	حج سره د متفرقو مسائلو بيان	
	كه د حج په ورځو كې ښځې ته حيض راسي نو هغه به څه كوي؟	۲۴۵
	په مسجد نبوي كې څلوېښت لمونځونه نه كولو په وجه حج كي هيڅ فرق نه راځي	۲۴۶
	چاته چې د حج د پاره پيسي ورکړي وي كه د هغه نوم په قرع كې راونه وځي نو د هغه پسو څه حكم دي؟	۲۴۶
	كتاب النكاح	
	فصل في وعد النكاح	
	د كوزدي د مسئلو بيان	
	د كوزدي شرعي حيثيت او د كوزدي څخه وروسته د انجلي د نكاح څخه انكار كول	۲۴۸
	د كوزدي شرعي حيثيت او آيا كوزه ماتول جائز دي؟	۲۵۱
	د كوزدي څخه وروسته د انكار كولو حكم	۲۵۱

شماره	مضامين	صفحه
	د كوزدي څخه وروسته د انكار كولو حكم	۲۵۱
	د معقول عذر په وجه باندې كوزده ماتولي سي	۲۵۲
	د هلك طور او طريقي صحيح نه كيدل د كوزدي ماتولو د پاره معقول عذر دي	۲۵۲
	خطبه څه ته وايي او د كوزدي يا د سلامتې په عنوان سره د اجتماع شرعي حيثيت	۲۵۳
	كوزده د نكاح د خطبي قائم مقام نسي كيدي	۲۵۵
	د كوزدي په عوض كي د انجلي والاو پيسي وصولول	۲۵۶
	فصل في المحرمات	
	(د چاسره نكاح جائزده او د چاسره حرام)	
	(د قرابت او رضاعت د رشتو بيان)	
	د رضاعي وراره او رضاعي خوري سره نكاح جائز نه ده	۲۵۷
	د خپلي ښځې شيدو چينلو سره ښځه نه حراميږي	۲۵۷
	رضاعي خور سره نكاح جائز نه ده	۲۵۸
	د اغواء كنده نوسي سره د مغويه د هلك نكاح صحيح ده	۲۵۹
	د مرضعي هيڅ لور سره د شيدو چينونكي نكاح نسي كيدي	۲۵۹
	د بل د منكوحي سره د نكاح حكم	۲۶۰
	د پلار د غوښتل سوي انجلي سره د هغه د انتقال څخه وروسته پخپله د نكاح حكم	۲۶۰
	د منكوحي غيرمدخول بها د انجلي سره د خاوند د نكاح حكم	۲۶۲
	منكوحه غيرمطلقې سره د بل چا د نكاح حكم	۲۶۳
	صرف سینه په ځله كي اخستلو سره رضاعت نه ثابتيږي	۲۶۳
	رضاعي خوړځي سره د نكاح حكم	۲۶۴
	رضاع اكا سره د نكاح حكم	۲۶۵
	ښځې ته طلاق ورکولو څخه وروسته د عدي په دوران كي د هغې د خوړ سره د نكاح حكم	۲۶۵
	رضاعي خور سره نكاح جائز نه ده	۲۶۶
	د ورور د خوي سره د خپلي لمسي د نكاح كولو حكم	۲۶۷
	د ښځې سینه په ځله كي اخستو سره په نكاح اثر نه غوڅيږي	۲۶۷

شماره	مضامین	صفحه
۲۶۹	د میرنی خور د نوسی سره د نکاح حکم	۲۶۹
۲۶۹	د میرنی پلار د مخکنی ښځی د لور سره نکاح جائز ده	۲۶۹
۲۶۹	رضاعی خور سره نکاح حکم	۲۶۹
۲۷۰	د دوو رضاعی خوندو سره په یو وخت نکاح کول حرام دی	۲۷۰
۲۷۱	پلار شریکی خور سره د نکاح حکم	۲۷۱
۲۷۲	رضاعی آمه سره نکاح جائز نه ده	۲۷۲
۲۷۲	مزنی سره د نکاح کولو حکم	۲۷۲
۲۷۳	مزنی سره د نکاح حکم	۲۷۳
۲۷۳	مزنی سره د نکاح کولو څخه وروسته د وطی حکم	۲۷۳
۲۷۴	د رضاعت یوه مسئله	۲۷۴
۲۷۵	غیر ثابت النسب انجلی سره د نکاح حکم	۲۷۵
۲۷۵	د اکا د لور سره د نکاح حکم	۲۷۵
۲۷۵	رضاعی خور سره د نکاح حکم	۲۷۵
۲۷۶	غیر مطلقه منکوحی سره د بل د نکاح حکم	۲۷۶
فصل فی احکام الحرمة المصاهرة		
د حرمت مصاهرت احکام		
۲۷۸	اینکور سره زنا کولو سره په خوی باندی ښځه حرامه سی	۲۷۸
۲۷۸	خوښینی سره زنا کولو باندی حرمت مصاهرة نه ثابتیږی	۲۷۸
۲۸۱	خوښینی سره زنا کولو باندی ښځه نه حرامیږی	۲۸۱
۲۸۱	د مزنی لور سره نکاح جائز نه ده	۲۸۱
۲۸۱	د شهوت په شبهی سره حرمت مصاهرت نه ثابتیږی	۲۸۱
فصل فی المناکحة بالكفار واهل الكتاب والفرق الضالة		
۲۸۳	د کافرانو، اهل کتابو او گمراه دلو سره د نکاح بیان	۲۸۳
۲۸۳	د عیسائی ښځی سره د نکاح حکم	۲۸۳

شماره	مضامین	صفحه
۲۸۴	لامذهبه او شیعیه سره د نکاح حکم	۲۸۴
۲۸۵	قادیانی سره د نکاح حکم او آیا د مسلمانیو د پاره سرتیفیکیت ضروری دی؟	۲۸۵
۲۸۸	د شیعیه سره د نکاح حکم	۲۸۸
۲۸۹	د حاجی عثمانی پیرو کارو سره د نکاح حکم	۲۸۹
۲۹۰	کافر خاوند باندی اسلام پیش کولو څخه وروسته که هغه مسلمان سی نو نکاح به باقی وی	۲۹۰
۲۹۳	د کافر خاوند د نکاح څخه د وتلو طریقه	۲۹۳
فصل فی الانکحة الفاسدة والصحيحة		
د صحیح او فاسدی نکاح په بیان کی		
۲۹۵	د شپږو میاشتو حاملی ښځی سره د نکاح حکم	۲۹۵
۲۹۵	د حیض په ورځو کی نکاح جائز ده	۲۹۵
۲۹۶	د نکاح تړونکی په جواب کی، انجلی می ورکړه، په لفظ سره به نکاح منعده سی	۲۹۶
۲۹۷	د نکاح منعقد کیدلو د پاره د شاهدانو ایجاب او قبول او ریدل لازم دی	۲۹۷
۲۹۸	د شاهدانو فسق په انعقاد نکاح کی مانع نه دی خو په ثبوت نکاح کی مانع دی	۲۹۸
۳۰۰	د بالغ هلك په نه منظورولو سره نکاح نه کیږی	۳۰۰
۳۰۱	د بالغی انجلی نکاح د هغی د اجازت څخه بغیر صحیح نه ده	۳۰۱
۳۰۲	د بل چاسوی نکاح عملی اجازت ورکولو سره نکاح منعده کیږی	۳۰۲
۳۰۳	د بالغی انجلی د نکاح منظوری ورکولو څخه وروسته انکار کول	۳۰۳
۳۰۴	آیا د خاوند مرکولو څخه وروسته به د ښځی نکاح بل ځای کی وسی؟	۳۰۴
۳۰۴	د پلار د طرفه د نابالغی انجلی سوی نکاح درست ده	۳۰۴
۳۰۵	د نابالغه ایجاب او قبول سره نکاح نه کیږی	۳۰۵
۲۰۶	د وتی ستنی د نکاح شرعی حیثیت	۲۰۶

شماره	مضامین	صفحه
۳۰۷	د اصل ولدیت څخه ښکاره کولو په صورت کې د نکاح حکم	۳۰۷
۳۰۸	د شپاړلسو کالو د گوا په گواهی سره نکاح صحیح کیږي	۳۰۸
۳۰۸	د حلالی په نیت سره سوي نکاح شرعی حیثیت او دی لره د لعنت مستحق گرځولو حکم	۳۰۸
	فصل فی الولاية والكفائة وخيار البلوغ	
	(ولایت) کفایت (په خپلولی کې برابر تیا) او د خیار بلوغ متعلق د مسائلو بیان	
۳۱۰	د معروف سوء الاختیار د نکاح حکم	۳۱۰
۳۱۱	په عجمیانو کې د نسب د کفایت اعتبار نسته	۳۱۱
۳۱۲	د حضرت فاطمی (رضی الله تعالی عنہا) اولاد، آل رسول دی او آیا د سید نکاح د غیر سید سره کیدی سی؟	۳۱۲
۳۱۳	د سؤ اختیار ثابتولو څخه بغیر د پلار نیکه سوي نکاح نسې فسخ کیدی د پلار سوي نکاح نسې فسخ کیدلی	۳۱۳
۳۱۵	د ثیبی د نکاح د پاره د هغی صراحتاً رضامندی شرط ده	۳۱۵
۳۱۷	د اولیاء د رضامندی څخه بغیر د انجلی په غیر کفو کې نکاح کول	۳۱۷
۳۱۸	که د نابالغی نکاح پلار کړی وی نو وروسته پلار په خپله هغه نکاح نسې فسخ کولی	۳۱۸
۳۱۹	په ماشومتوب کې د نکاح کیدو په صورت کې د بالغ کیدلو څخه وروسته انجلی ته خیار بلوغ حاصل وی	۳۱۹
۳۱۹	هک بالغیدو سره خپل اختیار استعمال نه کی نو وروسته به ورته د نکاح فسخ کولو اختیار نه وی	۳۱۹
۳۳۰	د اولیاء په رضامندی سره په غیر قوم کې د نکاح کولو حکم	۳۳۰
۳۳۱	بالغه انجلی خپله نکاح پخپله کرلی سی	۳۳۱
۳۳۲	د حضرت مفتی رشید احمد صاحب (رحمته الله علیه)، کشف الغبار عن مسئله سوء الاختیار په باره کې د حضرت دامت برکاتهم رایه	۳۳۲

شماره	مضامین	صفحه
۳۲۳	د پلار نیکه کړی نکاح کې د انجلی د خیار بلوغ حکم	۳۲۳
۳۲۴	بالغه انجلی د مور او پلار د رضا څخه بغیر نکاح کولی سی او که نه؟	۳۲۴
۳۲۵	د پلار نیکه کړی نکاح انجلی د بلوغ څخه وروسته فسخ کولی نسې	۳۲۵
۳۲۶	د پلار سوي نکاح نسې فسخ کیدی	۳۲۶
۳۲۶	د اولیاء د رضامندی څخه بغیر په غیر کفو کې د نکاح حکم	۳۲۶
۳۲۸	په هندوستان کې مقیمه انجلی پاکستان کې د نکاح د پاره څوک خپل وکیل مقرر کولی سی؟	۳۲۸
۳۲۹	آیا په غیر کفو کې نکاح نه کیږي؟ او چه کفو کې د نکاح شرعی حیثیت او حکمت	۳۲۹
	فصل فی الجهار والمهر	
	د جهیز او مهر متعلق د مسئلو بیان	
۳۳۰	که نکاح کې مهر مقرر نه وی نو څه حکم دی؟	۳۳۰
۳۳۰	مهر ورکول واجب دی	۳۳۰
۳۳۱	د خاندان د مهر مقدار مقررول او د مهر ذکر سره سوي نکاح باندی رضامندی په مهر باندی به هم رضامندی متصور وی	۳۳۱
۳۳۱	د خاوند او د انجلی د پلار د طرفه انجلی ته د ورکول سوي سامان حکم	۳۳۱
۳۳۳	د خسرگنی د طرفه انجلی ته ورکول سوي سامان د چا ملکیت دی؟	۳۳۳
۳۳۴	مهر د ښځی د پاره اعزازیه ده یا ، عوض؟ او که اجرت د حضرت مولانا دامت برکاتهم د مضمون ، د مهر شرعی حقیقت په تناظر کې د مولانا عتیق الرحمن سنبهلی (رحمته الله علیه) سوال	۳۳۴
	فصل فی احکام الولیمة	
	د ولیمې مسئلې	
۳۳۸	د ولیمې شرعی حیثیت او د هغی مسنون وخت	۳۳۸
۳۳۸	د ولیمې مسنون وخت کوم یو دی؟	۳۳۸

شماره	مضامین	صفحه
	فصل فی متفرقات النکاح والمسائل جدیدة	
	المعلقة بالنکاح د نکاح د جدیدو او متفرکو مسئلو بیان	۳۴۰
۳۴۰	په تبلیغون باندی د نکاح شرعی حیثیت	۳۴۰
۳۴۱	د نکاح خطبه د ایجاب او قبول څخه مخکی پکار ده او که وروسته؟	۳۴۱
	آزاد سړی څلور ودونه کولی سی	۳۴۱
۳۴۱	په تبلیغون باندی د نکاح حکم	۳۴۲
۳۴۲	د دوو اخرونو ترمینځ نکاح بغیر د شک شبهی څخه جائز ده	۳۴۲
۳۴۲	د رخصتی څخه په انکار سره به نکاح نه ختمیږی	۳۴۳
۳۴۳	دوهم واده د پاره د اولنی بنځی څخه اجازت اخستل ضروری نه دی	۳۴۴
۳۴۴	د هندوانو مړی سوزلو منظر کتلو سره نکاح نه ماتیري	۳۴۵
۳۴۵	ځاوند ته ورور یا پلار وئیلو سره په نکاح څه اثر نه غورځیري	۳۴۵
۳۴۶	د انجلی واده کم نه کم په څومره عمر کی کولی سی؟	۳۴۶
۳۴۶	د بنځی د اړخه ځاوند ته کافر وئیلو باندی نکاح نه ماتیري	۳۴۶
۳۴۷	دوهم واده د پاره د اولی بنځی څخه اجازت اخستل ضروری نه دی	۳۴۷
۳۴۷	په واده کی د فائرنګ رسم واجب الترك دی	۳۴۷
	ناجائزه رسوماتو ولا واده کی د مقتداء علماوو ته شرکت کول نه دی پکار	
۳۴۷	ځاوند څومره موده د بنځی څخه جلا پاته کیدی سی (د ملازمت او یا د تعلیم او تبلیغ د وجی اوږدی مودی پوری بنځی څخه جلا اوسیدلو متعلق د مولانا اکبر عبدالواحد صاحب سوال	۳۴۸
	کتاب الطلاق	
	باب ایقاع الطلاق	
	(د طلاق ورکولو او طلاق واقع کیدلو بیان)	
۳۵۳	د لیونتوب او خوب په حالت کی د طلاق حکم	۳۵۳
۳۵۳	د نابالغه د طلاق حکم	۳۵۳

شماره	مضامین	صفحه
	د مدهوش د طلاق حکم	۳۵۴
۳۵۵	د طلاق واقع کیدو د پاره د عدالت د تصدیقنامی ضرورت نسته	۳۵۵
۳۵۵	صرف په زړه کی د طلاق خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږی	۳۵۵
۳۵۶	د حمل په حالت کی طلاق واقع کیږی	۳۵۶
۳۵۶	د رسمی طلاق ورکولو سره هم طلاق واقع کیږی	۳۵۶
۳۵۷	د ناپوهتیا او غریبی د وجی ورکول سوی طلاق هم کیږی	۳۵۷
	د ځاوند د کور څخه وتلی بنځی ته د طلاق ورکولو حکم او د طلاق ورکولو صحیح طریقہ	۳۵۸
۳۵۹	محض په وهم سره طلاق نه واقع کیږی	۳۵۹
۳۶۰	د مذاق قهر او د حمل په حالت کی طلاق واقع کیږی	۳۶۰
۳۶۳	د چا د طلاق ورکولو واقعه یا شرعی حکم بیانولو سره طلاق نه واقع کیږی	۳۶۳
	غیر محرم سره سفر کوونکی نافرمانی بنځی اصلاح او هغی ته د طلاق ورکولو حکم او طریقہ	۳۶۲
۳۶۲	د خلکو د طلاق ورکولو د پاره راپاره کول او بغیر د وجی څخه طلاق ورکولو حکم د مکره طلاق حکم	۳۶۲
۳۶۲	نافرمانی بنځی ته د طلاق ورکولو حکم او د طلاق ورکولو صحیح طریقہ	۳۶۲
۳۶۲	محض د طلاق خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږی	۳۶۲
۳۶۸	د نشی په حالت کی د طلاق حکم	۳۶۸
۳۶۹	په زبردستی د طلاق الفاظ وئیلو سره هم طلاق واقع کیږی	۳۶۹
۳۷۰	د واده څخه مخکی زنا کولو څخه توبه ایستونکی بنځی ته د طلاق ورکولو حکم	۳۷۰
۳۷۱	فصل فی الطلاق الصریح	۳۷۱
	د طلاق صریح بیان	
	د یو طلاق رجعی حکم	
۳۷۲	د دوو طلاقو ورکولو څخه وروسته د رجوع ښه طریقہ	۳۷۲
۳۷۲		۳۷۲

شماره	مضامین	صفحه
	ولاره سه! ماتاته طلاق درکی، دوه واره وئیلو حکم او د رجوع بڼه	۳۷۴
	طریقه	۳۷۵
	(ماتاته طلاق درکی) الفاظ یو وار د وئیلو حکم او رجوع کولو طریقه...	
	یو طلاق رجعی ورکولو څخه وروسته د طلاق خبر ورکولو سره مزید	
	طلاق نه واقع کیږي په ژبی سره رجوع کولو او په دی باندی د گواه	
	جوړولو حکم	۳۷۶
	ماتاته طلاق درکی دوه واره د وئیلو حکم او د رجوع طریقه	۳۷۷
	د یو طلاق رجعی څخه وروسته د رجوع بهتره طریقه او رجوع څخه	
	وروسته په ښځی باندی د خاوند کورته راتلل لازم دی	۳۷۸
	د یو طلاق رجعی څخه وروسته د رجوع بهتره طریقه او حاملی عده...	۳۷۹
	دوه واره طلاق ورکی، دا الفاظ وئیلو حکم	۳۷۹
	د خلگو د دباؤ په وجه د خپلی ښځی په ځای د هغه د خور نوم اخستلو	
	سره طلاق ورکولو حکم	۳۸۰
	ورسه تاته طلاق دی، طلاق دی، الفاظ وئیلو حکم	۳۸۱
	زه ستالورته طلاق ورکوم، الفاظ وئیلو حکم	۳۸۲
	ماستا لورته طلاق ورکی، او زه هغی ته طلاق ورکوم دا الفاظ حکم	۳۸۳
	زه تاته طلاق درکوم دوه واره وئیلو حکم او رجوع بهتره طریقه	۳۸۴
	طلاق درکوم، الفاظ حکم او په ژبی سره د رجوع کولو بڼه طریقه	۳۸۵
	(ماهغه پرینووله) وئیلو حکم	۳۸۶
	په میمنی ژبه کی زه تاته رجاء درکوم، الفاظ حکم	۳۸۷
	یو طلاق درکوم، الفاظ سره به یو طلاق رجعی واقع سی	۳۸۸
	درې واره لفظ پرینووله، استعمالولو حکم	
	یو وار د طلاق لفظ وئیلو حکم	۳۹۰
	طلاق به درکوم الفاظ سره طلاق نه واقع کیږي	۳۹۱
	که د طلاق په تعداد کی شک وی نو څه حکم دی	۳۹۱
	ما د هغی خور پرینووله، الفاظ دوه واره وئیلو څخه وروسته د طلاق	۳۹۲
	خبر	۳۹

صفحه	مضامین	شماره
	(طلاق واخله) د دا الفاظو حکم المرأة كالقاضی، مطلب د طلاق په عدد کی	
۳۹۶	د ښځی او خاوند د اختلاف حکم	
۴۰۹	(ماته پرینوولی) دا الفاظ دری واره وئیلو حکم	
۴۱۰	تاته به طلاق درکړو، دا الفاظو حکم	
	امداد الفتاوی کی دوو ښځوته طلاق ورکولو په مسئله کی د درمختار	
۴۱۱	جزئییه ذکرکولو کی تسامح دی	
۴۱۲	لفظ د، پرینوولو، طلاق صریح دی او که کنایه؟	
	فصل فی الطلاق بالکفایات	
۴۱۶	په طلاق کی د کنایاتو بیان	
۴۱۶	ولاره سه او واده وکړه زماستاسره څه کار نسته، د دا الفاظو حکم	
۴۱۷	ماته ستا ضرورت نسته ولاره سه، د دا الفاظو حکم	
۴۱۹	ته زما مور او خوری، د دا الفاظو وئیلو حکم	
۴۱۹	زموږ رشته د ښځی خاوند په حیث ختمه ده، د دی الفاظو د طلاق حکم	
۴۲۱	اوس ماته په نکاح باندی شک دی چی قائمه ده او که نه، د دا الفاظو حکم	
۴۲۲	زما د اړخه فیصله ده، الفاظو وئیلو حکم	
۴۲۳	د ښکتنځلو په طور حرا، وئیلو د یو مخصوص صورت حکم	
۴۲۳	د مبارات په ذریعه د یو طلاق بائن حکم	
۴۲۳	د یو طلاق باین څخه وروسته د نکاح جدید حکم	
۴۲۴	په طلاق صریح کی د رجوع اختیار او باین کی نوی نکاح ضروری کیدو	
	وجه	
۴۲۶	ښځی ته زنانه (ښځه) وئیلو سره څه طلاق نه دی سوی	
۴۲۶	ښځه د مور کور کی پریرده او راسه د وئیلو حکم	
۴۲۷	دادی ستا واخله که دا الفاظ د طلاق په نیت سره وئیل سی نو څه حکم دی؟	

شماره	مضامین	صفحه
	بنسخه په خپل ځان باندې حراموم الفاظو سره د طلاق بائن حکم البائن لایلق البائن، کی مراد د دوهم څخه هغه دی چی اصل وضع کی بائن وی که څه هم د عرف د وجی صریح جوړسوی وی	۴۲۸
۴۲۸	فصل فی الطلاق بالکتابه	
۴۳۱	د تحریری طلاق ورکولو بیان	
۴۳۱	خپله طلاقنامه لیکل یاپه بل چاباندی لیکلو څخه وروسته دستخط کولو سره طلاق واقع کیږی	
۴۳۱	دری طلاقو څخه لیکلو به هم دری طلاقه واقع کیږی	
۴۳۲	لیکلو سره هم طلاق واقع کیږی او د طلاق دپاره شاهد ضروری نه دی.	
۴۳۳	طلاق نامه لیکلو څخه وروسته د طلاقنامی څخه انکار کولو یا د طلاق الفاظ وئیلو په وخت په سر د چکر راتلو دعوی کولو یومخصوص صورت	
۴۳۲	انگریزی طلاقنامی کی (انگلش) په ځای (انگلش) لیکلو سره هم طلاق واقع کیږی	
۴۳۷	که بنسخی جعلی طلاقنامه تیاره کړی وی نو څه حکم دی؟	
۴۳۸	په طلاقنامه باندی په زبردستی د دستخط کولو حکم	
۴۳۹	فصل فی تعلیق الطلاق	
۴۴۰	طلاق په شرط باندی د معلق کولو بیان	
۴۴۰	د کلما طلاق قسم چی فلانی کار به نه کوم، الفاظو حکم	
۴۴۰	ما هغی ته طلاق ورکی طلاق، طلاق، انشاء الله الفاظو حکم	
۴۴۱	که د بنسخی پلار په یوه هفته کی د ننه بنسخه رانکړله زما د اړخه طلاق دی الفاظو وئیلو حکم	
۴۴۲	که زه هغه آینده وغواړم او بدخیالی وکړم نو کومه بنسخه چی اوس زما په نکاح کی ده (زمانه دری طلاقه) الفاظو حکم	
۴۴۴	د تعلیق په یومخصوص صورت کی د طلاق د عدم وقوع حکم	
۴۴۵		

شماره	مضامین	صفحه
	د بنسخی په کلمه کفر وئیلو باندی طلاق معلق کی او بنسخی د کفر کلمه وئیلو نو څه حکم دی؟	
۴۴۵	د خاوند الفاظ (تاته به طلاق در کول سی) کی د خاوند د نیت یومخصوص صورت	
۴۴۶	د خاوند الفاظ د خپلو دواړو وړونو د کور والا څخه به څه نه غواړم که وغواړم نو په ماباندی بنسخه اووه شرطونو باندی طلاق، حکم	
۴۴۸	که تا د کور څخه بغیر د اجازت څخه بهر قدم کښی ښووی نو ستا د اړخه خلعه یعنی طلاق به سی، د دا الفاظو حکم	
۴۴۹	د خاوند الفاظ، که بیادی دوباره د والدی په باره کی څه وئیلو نو طلاق طلاق، درکوم، حکم	
۴۵۱	چاته د هغه هجوه ښوولو باندی د طلاق معلق کولو څخه وروسته هغه ته هجوه واوروله نو طلاق به واقع سی	
۴۵۲	په موږ باندی خپلی بنسخی په شرع محمدی حرامی دی وی که فلانی واقعه سوی وی د دا الفاظو حکم	
۴۵۳	د تعلیق په یومخصوص صورت کی د خاوند د نیت اعتبار	
۴۵۴	که هغی لمونځ ونکړی نو هغی ته طلاق، الفاظو حکم	
۴۵۵	که فلانی مخکه خرڅه نه کړم نو زمانبنسخی ته طلاق، الفاظو حکم	
۴۵۶	فصل فی تفویض الطلاق	
۴۵۷	چاته د طلاق واقع کولو بیان	
۴۵۷	د درو طلاقو تفویض، وئیلو حکم	
۴۵۷	د شرطونو په خلاف ورزی باندی د طلاق حق بنسخی او خسرته تفویض کولو حکم	
۴۵۷	په مسئله باندی د غلط پوهیدلو په وجه تفویض د طلاق محقق نه کیدو باوجود د طلاق بائن وقوع گڼل	
۴۵۹	د شرطونو په خلاف ورزی باندی که بنسخی ته یی د طلاق حق ورکړی وی نو بنسخه ځان ته طلاق ورکولی سی	
۴۶۵	فصل فی الطلاق التلث واحکامه	
۴۶۷	د درو طلاقو احکام	

شماره	مضامین	صفحه
	دوو یا درو طلاقو ورکولو کی شک وی او شاهد د درو طلاقو شاهی ورکړی، نو څه حکم دی؟	۴۹۳
	دري طلاقه په یو وخت کی ورکولو سره دری سره واقع کیدلو باندی د امامانو اجماع ده دری طلاقونه وروسته بنځه د ځان سره ساتل	۴۹۵
	دري طلاقونه وروسته بغیر د حلالی څخه د دوباره نکاح کولو حکم ... تاته می طلاق درکی او ته می پرینسولی، الفاظ که څو واره ووایی نو څه حکم دی؟	۴۹۶
	هغوی ته طلاق ورکوم، الفاظ دری واره ویلو څخه وروسته په آخری دوو جملو کی د تاکید نیت دعوی کول	۴۹۷
	په عدالت کی د درو طلاقو د شاهی د پاره چی کومو شاهدانو ته ضرورت وی هغه شاهدان څنگه کیدل پکار دی	۴۹۸
	د درو طلاقو څخه وروسته د عدی احکام او د طی سوی حلالی شرعی حیثیت	۴۹۹
	په یو وخت کی دری طلاقه ورکولو سره د څلورو امامانو په نزد دری سره واقع کیږی	۵۰۱
	دري طلاقه مجتمعا یا متفرقا ورکولو سره دی سره واقع کیږی	۵۰۲
	دري طلاقو څخه وروسته د عدی په دوران کی د پردی اهتمام واجب دی	۵۰۳
	که د طلاق تعداد ورته یاد نه وی، خو کم ترکمه درو څلور وته غالب گمان وی نو څه حکم دی؟	۵۰۴
	دري طلاقو څخه وروسته د حاملی عده او د حلالی مسئله	۵۰۵
	د رخصتی څخه مخکی دری واره لفظ د (طلاق) استعمالولو حکم	۵۰۶
	که خلوت سوی وی نو دری طلاقو سره به بنځه مغلظه سی	۵۰۷
	په یو وخت کی دری طلاقه ورکولو سره دری سره په واقع کیدو باندی د امامانو اتفاق دی او د دی خلاف د فتوی اعتبار نسته	۵۰۸
	فصل فی الخلع واحکامه والطلاق علی المال	
	خلع او د مال په بدله کی د طلاق احکام	۵۱۰

شماره	مضامین	صفحه
	د درو طلاقو مسئله او د حاملی د عدی او حلالی شرعی طریقہ	۴۲۷
	په یو وخت کی دری طلاقه واقع کیدو باندی د امامانو اجماع ده، او خلاف څه خبره قابل د قبول نه ده	۴۲۸
	د درو طلاقو څخه وروسته د حلالی شرعی طریقہ	۴۷۸
	دري طلاقو څخه وروسته د خاوند بنځه خپل ځان سره پاته کولو باندی مجبوره کول	۴۷۹
	دري طلاقو څخه وروسته غلط بیانی کولو سره بنځی ځان سره د ساتلو حکم	۴۸۰
	بنځه که په خپلو غوږونو طلاق واورى نو هغی ته (المرأة کالقاضی) په مسئلې باندی عمل کول لازم دی	۴۸۱
	د رخصتی څخه مخکی او وروسته د درو طلاقو په صورت کی د مهر اداء کولو تفصیل	۴۸۳
	د درو طلاقو حکم او درو طلاقو څخه وروسته د بلی فرقی د عالم څخه فتوی اخستل او بنځه د ځان سره ساتل	۴۸۳
	په ژبی سره یی دری طلاقه ورکړل خو وروسته یی په لیکلو سره صرف یو وار ورکړل نو څه حکم دی؟	۴۸۵
	د درو طلاقو مسئله او د بنځی د اړخه مهر معاف کولو سره به مهر معاف سی	۴۸۵
	د درو طلاقو مسئله او د عدی احکام	۴۸۶
	د قهر په حالت کی هم طلاق واقع کیږی او صدقی سره د طلاق اثر زائل کیدلو مسئله غلطه ده	۴۸۷
	دري طلاقو د پاره دری میاشتی کیدل ضروری نه دی	۴۸۸
	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ محمد رسول الله دری طلاقه الفاظ او د عدی د نفقی حکم	۴۸۹
	یو طلاق، دوه طلاقه او دری طلاقه د دا الفاظو حکم	۴۹۰
	دري طلاقو څخه وروسته د مهر او پردی تفصیل	۴۹۱
	دري واره طلاق صریح په الفاظو کی د نیت او د درد اعتبار نسته	۴۹۲
	په معاملاتو کی د ډیر ساده سړی د طلاق حکم	۴۹۳

شماره	مضامین	صفحه
	د خلع د پاره بنځی او خاوند دواړو رضامندی ضروری ده او ورسره د خلع په بنیاد باندی د فسخ نکاح حکم	۵۱۰
	که قصور د انجلی وی نو خاوند د خلع په بدله کی د بنځی څخه پیسی اخستلی سی	۵۱۱
	د نفرت په وجه د نکاح د تنسیخ د دعوی حکم	۵۱۲
	فصل فی فسخ النکاح عند کون الزوج مفقوداً	
	او عنیناً او متعنناً او مجنوناً	۵۱۳
	د مفقود خاوند، نامرد، متعنت او مجنون کیدلو په وجه د فسخ نکاح احکام	۵۱۳
	د مفقود د بنځی احکام	۵۱۳
	د مفقود د بنځی حکم	۵۱۷
	د مفقود د بنځی د پاره د نکاح فسخه کولو طریقه کار	۵۱۸
	د خاوند نفقه نه ورکولو یا غائب کیدلو په وجه د نکاح د فسخ صورت	۵۱۹
	د مفقود د بنځی حکم	۵۲۰
	خاوند مرکیدلو سره د دوهمی نکاح کولو په صورت کی مخکی خاوند بیرته راسی نو څه حکم دی؟	۵۲۰
	په سیلاب کی د غائب کیدلو څخه یوولس ورځی وروسته د دوهمی نکاح حکم	۵۲۱
	د خاوند د ورکیدلو په وجه د بنځی په دوهم ځای کی د نکاح کولو په صورت کی که مخکی خاوند بیرته راسی نو څه حکم دی	۵۲۲
	د هندو پاک د تقسیم په وخت کی فساداتو کی د ورک سوی خاوند حکم	۵۲۴
	د غائب غیر مفقود د بنځی د فسخ نکاح حکم	۵۲۴
	د نکاح د فسخ کیدو متعلق برطانوی شرعی کونسل د اهمو سوالونو جوابونه	۵۲۶
	د متعنت د بنځی حکم	۵۲۶
	د نفقه نه ورکولو په وجه د نکاح د فسخ کیدلو حکم	۵۳۱
		۵۳۵

شماره	مضامین	صفحه
	دوهی، نفقه نه پیدا کیدو د وجی او د عصمت (عزت) د خطری پیش نظر	۵۳۶
	د بنځی د پاره د نکاح د فسخ کولو حکم	۵۳۶
	د نفقی نه ورکولو په وجه نکاح د فسخ کولو عدالتی فیصله شرعاً صحیح ده	۵۳۷
	د متعنت د بنځی حکم	۵۳۹
	د متعنت د بنځی حکم	۵۴۰
	د نفقی د عدم ادائیگی د وجی د نکاح فسخ کولو بنیاد جوړولو حکم	۵۴۱
	بنځه په جنوبی افریقای کی پرینوول او پخپله مستقل پاکستان ته راتلونکی سری د بنځی سره د نکاح فسخ کولو طریقه	۵۴۲
	د خاوند سخت وهلو او ناقابل برداشت جسمانی تکلیف په وجه د نکاح د فسخ کولو حکم	۵۴۳
	د نان نفقی نه ورکولو په وجه د نکاح فسخ کولو حکم	۵۴۴
	د متعنت د بنځی حکم	۵۴۵
	د متعنت د بنځی حکم	۵۴۶
	د خاوند نامرد کیدلو په وجه د نکاح د فسخ کولو شرطونه او ورسره د نفقی نه اداء کولو په وجه د نکاح د فسخ کولو حکم	۵۴۶
	صرف د مردانه کمزوری په وجه بنځی ته د نکاح د فسخ کولو حق حاصل نه دی	۵۴۷
	د نامردی دعوی مردکول او صرف د ظلم په وجه د نکاح د فسخ کولو عدالتی فیصلی شرعی حیثیت	۵۴۸
	د نان نفقی ورکولو ته د انکار کولو په وجه د نکاح فسخ کولو حکم	۵۴۹
	باب العدة واحکامها	
	عده او د هغی احکام	۵۵۱
	د درو طلاقو څخه وروسته د عدی مده او د نفقی او سکون احکام	۵۵۱
	د خلوت څخه وروسته د خلع په صورت کی عده واجب ده	۵۵۲

شماره	مضامین	صفحه
	د خاوند په کور کی عده تیروول واجب ده	۵۵۳
	د عدی په دوران کی د سودا اخستلو د پاره د کور څخه د باندی وتلو حکم	۵۵۳
	د عدی په دوران کی د کور څخه د باندی وتل رسم نه دی بلکی شرعی حکم	۵۵۴
	د مخکنی ښځه بغیر د پردی څخه په کور کی د ساتلو حکم	۵۵۵
	فصل فی الحضانه والنسب	
	د ماشومانو د پالنې او د نسب احکام	۵۵۶
	د اوو میاشتنو څخه وروسته د پیدا کیدونکی انجلی نسب ثابت دی	۵۵۶
	نه کالو پوری د ماشومی د پالنې حق مورته حاصل دی	۵۵۶
	د ماشومی نامحرم سره د مور د واده په صورت کی د ماشوم د پالنې حق به	۵۵۶
	اناته ورکول کیږی	۵۵۷
	د انجونو تربالغ کیدو پوری د هغوی د پالنې حق مورته حاصل دی	۵۵۹
	د نکاح په اوومه میاشت کیدونکی ماشوم به ثابت النسب وی	۵۵۹
	که ور د بچی د پالنې خپل حق ساقط کی نو د دی څخه وروسته هغه رکوع	
	کولی سی	
	متبنی (پردی ځوی جوړول) د نسبی ځوی په حکم کی نه دی	۵۶۰
	نکاح څخه دری میاشتی وروسته د پیدا کیدونکی بچی د نسب حکم	۵۶۱
	د طلاق څخه بغیر په بل ځای کی د نکاح په صورت کی د اولاد د نسب حکم	۵۶۳
	فصل فی نفقة الزوجة والاولاد والاباء والامهات وسکناهم	
	ښځه، اولاد، مور او پلار د نفقی او سکنی احکام	۵۶۴
	د ښځی د پاره د جلا کور د انتظام حکم	۵۶۵
	د مور سره د پالنې په دوران کی د بچو نفقه به په پلار باندی وی	۵۶۶
	د تنگدستی فاسقی مور نفقه په ځوی باندی واجب ده	۵۶۶
	د خاوند د اجازت څخه بغیر د ښځی د کور څخه د باندی تلل	۵۶۶
	ښځه د خان د پاره د مستقل کور مطالبه کولی سی	۵۶۸
	د پلار په کور کی د پاته کیدو په صورت کی به خاوند د نفقی او د بچی کیدو	۵۶۸
	اخراجات لازم نه وی	۵۶۸

شماره	مضامین	صفحه
	د ښځی علاج د خاوند په ذمه دی او که نه	۵۷۰
	کتاب الایمان والنور	
	د قسم، منت او نذر احکام	۵۷۲
	د قسم کفارو او په یوه گناه باندی د قسم د اخستو په صورت کی گناه	
	پریښوول واجب دی	۵۷۳
	په چاباندی د ناجائزه کار د پاره د باؤ اچول او لفظ الله سره د قسم	
	منعقد کیدلو حکم	۵۷۴
	د (قرآن قسم) حکم او قرآن اخستلو څخه بغیر هم قسم منعقد کیږی	۵۷۵
	د گڼو قسمونو متعدد کفاری ورکول لازم دی	۵۷۶
	د الله جل جلاله او د قرآن د لفظ قسم اخستو حکم او د قسم کفارو څخه ده	۵۷۶
	ستا د لاس ډکه سوی پیالی اوبه که می وچښلی نو د خنزیر د وینی	
	قطری به می چښلی وای په دی الفاظو سره قسم نه منعقد کیږی	۵۷۸
	که نور سره زر وغواړم نو کافر دی سم په دی الفاظو سره د قسم منعقد	
	کیدو حکم	
	د قسم خلاف ورزی دیانت بهتر گڼلو په صورت کی خلاف ورزی کول	۵۷۹
	او کفارو ورکول ښه دی	
	د قسم اخستلو حکم او د قسم د کفاری تفصیل	۵۸۰
	د منختی د قربانی غوښه پخپله خوړل درست نه دی	۵۸۱
	کتاب الوقف	
	د وقف مسئلې	۵۸۴
	وقف کیدلو د پاره د مالک باقاعده وقف کول ضروری دی، د وقف	
	کیدلو د پاره محض دعوی سره محکمه نه وقف کیږی	
	د مدرسې مهتمم د وقف متولی دی یا د چنده ورکونکو وکیل؟	۵۸۵
	محکمه اخستو او د هغی د مالک جوړیدلو څخه مخکی هغه وقف کول	۵۸۶
	د جوښات تعریف او د قرآن د پاره وقف سوی ځای کی امام ته د کور	۵۸۶
	جوړولو حکم	
		۵۸۸

شماره	مضامین	صفحه
	دار العلوم دیوبند د پاره د دکان د وقف کولو په صورت کی کوم دار العلوم دیوبند ته کرایه ولیږل سی	۵۹۰
	جومات د تنگوالي په وجه دباندی ځای په جومات کی د شاملولو حکم	
	فصل فی احکام المساجد و آدابها	
	د جومات د آدابو او احکامو بیان	۵۹۳
	لاندی گودام او لوړ د جومات جوړولو حکم	
	کوم ځای کی چی جومات جوړ سی هغه به تر قیامت پوری جومات وی	۵۹۳
	د جومات د یو ځای څخه بل ځای ته د منتقل کولو حکم	۵۹۴
	د فضائلو کتاب ویلو د پاره د جومات بېجلی، موم بتی وغیره استعمالولو حکم	۵۹۵
	د جومات لاوړ سپیکر د رفاهی ضرورتونو د پاره د استعمالولو حکم	
	د جومات حتی الامکان ابادول ضروری دی	۵۹۶
	د سخت ضرورت په وخت کی د جومات د منتقل کولو گنجایش سته	۵۹۸
	د ضد د وجی د جوړ سوی جومات حکم	۵۹۸
	د استغناء د وجی بل جومات ته سامان ورکولو څخه وروسته که مخکی جومات ته ضرورت سی نو څه حکم دی	۵۹۸
	نور جوماتونه لری کیدلو په وجه نژدی علاقی کی جومات جوړول او د هغه د مخالفت حکم	۶۰۰
	د جومات لوړولو د پاره د جومات څخه لاندی جوړ سوو کمو حکم	۶۰۲
	د قبلی څخه (۲۲) درجی انحراف باندی د جوړ سوی جومات حکم	۶۰۴
	د ضرورت په وخت کی جومات ته د اوبو اخستلو په نیت چنده ورکولو حکم	۶۰۵
	په جومات کی د نکاح په تقریب کی ویدیو او مووی جوړولو حکم	۶۰۵
	د جومات کمیټی او صاف او آیا بیلماڅه د جومات د کمیټی ممبر جوړیدی سی؟	
	خانقاه، تسبیح ځای، د پاره د چندی کولو حکم	۶۰۶
	وقتی ضرورت د پاره جوړ سوی جومات په ځای د دکان جوړولو حکم	۶۰۷

شماره	مضامین	صفحه
	د جومات څه حصه په درسگاه کی شاملول او په جومات کی دینی تعلیم ورکولو حکم	۶۰۸
	د متعارف او عام طریقې څخه جلا جوړ سوی د جومات منبر ماتول یا برقرار ساتلو حکم	۶۱۰
	د جومات په جهت باندی امام د پاره د حجره جوړولو په مسئله کی فتاوی لکهنویه او عزیز الفتاوی او امداد المفتیین کی د تضاد تحقیق	۶۱۱
	د جومات په جهت باندی د امام د پاره د حجری جوړولو حکم	۶۱۳
	د جومات تعمیر څخه پاته سوی خبستی د امام په کور کی د لگولو حکم	۶۱۴
	آیا امام صاحب او مهتمم د جومات د کمیټی میتنگ ته راغوبتل ضروری دی	۶۱۴
	د لمانځه گستاخی کرونکی د جومات د کمیټی د ممبر جوړولو حکم	۶۱۴
	بعضی غیر مسلم ملکونو کی د جوماتونو محدود کیدلو او د لمونځ گذار د گڼو تعداد په وجه یو جماعت کی د څو جمع کولو شرعی حیثیت	۶۱۶
	د حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمته الله او د حضرت مولانا دامت برکاتهم فتوی ..	
	د جومات تعریف	۶۱۶
	آیا په جومات کی په هفته کی یو څو لمونځونه کیږی هغه د جومات په حکم دی دی	۶۲۳
	د امام صاحب د جومات په محراب کی دروازه جوړول او په هغه تلل راتلل کول	۶۲۳
	د ماشوم د وژلو د پاره بدبوداره دوائی په جومات کی د استعمالولو حکم	۶۲۳
	د جومات د تعمیر د پاره د چنده اخستلو حکم د غیر مسلمو څخه	۶۲۳
	په جومات کی د روک سوی ماشوم یا شی د اعلان حکم	۶۲۴
	په جومات کی د خاورو تیلو د سوزلو حکم	۶۲۵
	جومات کی غیر حاضر سړی د پاره ځای بندول	۶۲۶
	د جومات د تعمیر د پاره د ملازم د تنخواه څخه د پیسو کټ کولو حکم	۶۲۶
		۶۲۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عرض مرتب

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَكَفَى وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى أَمَّا بَعْدُ.

استاد محترم حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتہم دفتاویٰ مخکی جلد دنن څخه لږ موده مخکی طبع سو او منظر عام ته رالی چي هغه علماوو او طالبانو څخه علاوه عامو خلکو هم په لاس واخستی او الحمد لله اهل فتویٰ هغه دفتویٰ ماخذ جوړ کي او دهغه په رونا کي یی اهمی فتویٰ ولیکلی، دامت په علمی خلکو دهغه څخه بلاشبهي اهمی دینی نفعی حاصلیږي.

الله تعالیٰ دی استاذ محترم دامت برکاتهم ته دصحت او عافیت سره اوږد عمر ورکړي دهغوی دعلم اوفقهی رونا دی په ټولو دنیا وغوره یی او دهغوی علوم او معارف اوفیوض دی ترقیامته جاری اوساری اوساتی، آمین.

اوس استاد محترم دامت برکاتهم العالیه دفتاویٰ دوهم جلد ستاسو په لاس کي دی. په دی جلد کي زکوة صوم، اعتکاف، حج، نکاح، طلاق، وقف، او احکام المسجد اویمان اونذر سره متعلقی مسئلی شاملی دی چي دهغه اجمالی اوتفصیلی فهرست دکتاب په شروع کي درج دی، اودریم جلد به انشاء الله، کتاب الشریکه والمضاربة، او دی څخه مخکی بابونو باندی به مشتمل وی.

دحضرت مولانا دامت برکاتهم دفتاویٰ متعلق تفصیل اوپه دی جلد کي هم دکار ترتیب هغه دی کم چي په اول جلد کي او چي دهغه تفصیل په اول جلد کي دحضرت والا دامت برکاتهم په پیش لفظ اوعرض مرتب کي درج دی، دتفصیل دپاره هغه طرفته مراجعت مناسب دی. بیا هم په دی جلد کي دلاندینی نوی امورو لحاظ هم ساتل سویدی.

دمذکوره ابوابو سره متعلق ډیر مکرر مسائل دضخامت او طوالت څخه دبیچ کیدلو دپاره حذف سول، مثلاً دکتاب الطلاق، فصل فی الطلاق واحکامه کي دری طلاقو، سره متعلق گڼ مسائل دحضرت والا په مشری سره حذف سول، بیا هم دیوی موضوع سره متعلق داسی مسائل باقی پریښوول سویدی چي په هغه کي څه نوی علمی فائده وی.

چونکي داټولی فتویٰ وی پخپله دحضرت والا دامت برکاتهم تحریر سویدی لهذا دحضرت والا په حکم سره دکتاب ضخامت څخه دبیچ کیدو دپاره دهري فتویٰ په آخر

کي دحضرت والا دامت برکاتهم العالیه نوم نقل کولو پر ځای صرف په تاریخ اودفتویٰ په نمبر باندی اکتفاء سویده، بیا هم چرته چي دحضرت والا دامت برکاتهم په فتویٰ باندی په اکابرو اوبزر گانو کي دچا تصدیقی دستخط دی هلته دفتویٰ په آخر کي دحضرت دنوم سره دمصدق نوم هم درج سویدی.

داول جلد په شان په دوهم جلد کي هم دضخامت څخه دبیچ کیدلو دپاره د سائل نوم حذف سویدی، بیا هم مسائل که دخواص اهل علم څخه څوک وی نو د هغوی نوم ذکر سویدی چي د سوال او جواب ویلو سره د مسائل شخصیت او د هغه علمی مقام ملحوظ وی.

د دی جلد په کتاب الزکوة کي د حکومت د بینکونو څخه اومالیاتی ادارو څخه زکوة وصولولو شرعی حکم، سره متعلق دحضرت والا دامت برکاتهم تحقیق چي اول په فقهی مقالاتو کي شائع سوی وو. اوس هغه دکتابونو دمروجه او متداولو نسخو دتخریج سره په دی مجموعه کي شامل دی، په دی تحقیق کي د بینکونو رقوم په اموال ظاهره کي شاملیدل، متعلق حضرت والا دامت برکاتهم یو تازه وضاحتی نوټ لیکلی دی، دا اهم نوټ د دی تحقیق په آخر کي درج دی.

حضرت والا دامت برکاتهم ډیرو حضراتو جوابی خطونو کي د ډیرو فقهی سوالونو جوابونه ورکړیدی، په هغه باندی ډیرو حضراتو توجه را وگرځوله چي په هغه خطونو کي موجود فقهی مسائل هم دفتاویٰ په دی مجموعه کي شامل سی خو چونکي د حضرت والا دامت برکاتهم ذاتی خطونه دار الافتاء ته نه راځي نو ځکه داسی فتووو ته رسیدل څه صورت په نظر کي نه راتلی، چنانچي په اول جلد په هغه خطونو کي موجودی فتویٰ په هغه اشاعت کي شامل نه سوی، خو حال دادی چي حضرت والا دامت برکاتهم دخپل دفتره سوال او جواب او دحفاظت قابل خطونو فائیلونه بنده ته ورکړل، نو په هغه کي ډیر داسی خطونه را ووتل چي په هغه کي اهم فقهی تحقیقات او د سوالونو جوابونه وه، چي په هغه کي بعضی تفصیلی جوابونه هم وه، دمثال په طور په دی جلد کي دکتاب النکاح په فصل فی الجهاز والمهر کي یوه تفصیلی فتویٰ، مهر اعزازیه دی یا عوض او که اجرت؟ وگوري په دی خطونو کي چي کم مسائل د اول جلد سره متعلقی وی، هغه به انشاء الله د اول جلد په راروان ایډیشن کي شاملی سی او کم مسائل چي د دوهم جلد سره متعلق وی، هغه د متعلقه بابوبو لاندی شاملی سولی، او په حاشیه کي د دارنگه مسائلو نشاندی سویدی، او د راروانو جلدونو متعلق به انشاء

الله داسی مسائل په را روانو جلدونو په اشاعت کی شاملی سی. د اول جلد په اشاعت او د دوهم جلد په مسودی باندی د نظر ثانی څخه وروسته حضرت والا چي څنگه د خوښی او خوشحالی اظهار او کی او دخپلو مشفقانه دعاگانو سره یی زه نوازش کړم، نو بلاشبه د بنده د پاره هغه دعاگانی په دنیا او آخرت کی حقیقی سرمایه ده او د ویونکو په حلقه کی د اول جلد مقبولیت او نافعیت او د هغوی د اصرار او طلب پیش نظر خواهش او حتی المقدور زما کوشش دی، چي بقیه جلدونه هم منظر عام ته راسی، د ویونکو څخه د دعاء درخواست دی چي الله تعالی دی دا جلد هم ژر سرته ورسوی، او د حضرت والا سره سره د بنده د پاره هم دا کار د مغفرت ذریعه او د آخرت ذخیره جوړه کړی. آمین ثم آمین.

اهم اعلان

ویونکو ته درخواست دی که د چاسره د حضرت والا داسی خطونه موجود وی چي په هغه کی حضرت والا د یوی فقهی مسئلې سوال جواب وی نو د مهربانی د مخه داسی خطونه احقر ته دار الافتاء جامعه دار العلوم کراچی، یا مکتبه معارف القرآن کراچی په پته باندی پوښتیت او د ډاک په وضاحت سره را ولیږی چي د فتاویٰ په مجموعه کی د متعلقه بابونو لاندی هم هغه شامل سی، داسی فتویٰ د حضرت والا دامت برکاتهم څخه علاوه د خط رالیونکو حضراتو د پاره به هم انشاء الله صدقه جاریه وی، والسلام بنده محمد زییر حقنواز، رفیق دار الافتاء جامعه دار العلوم کراچی. ۲۱ ربیع الثانی ۱۴۲۷ هـ

(کتاب الزکوة)

د مال تجارة، نقدو، سره زر، سپین زر، د استعمال شيان، په محکو او په مشینونو باندی د زکوة حکم

په پنځه ټولو سرو زرو او څه نقدو باندې د زکوة حکم

سوال: د یو سړی سره پنځه ټولې سره زر او څه لږ نقدی لس شل روپۍ دی نو آیا دکال تیریدو څخه وروسته به په ده باندې زکوة فرض وی؟

جواب: هو! زکوة به باندې فرض وی، که د سرو سرو لږ غونډی سپین زر یا نقدی موجودی وی، نو د سرو زرو قیمت لگولو سره د سپینو زرو حساب لگول پکار دی یعنی که سره زر او نقدی یو ځای کړی او د دوو پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو قسیمت جوړ سو نو زکوة واجب دی. (۱)

والله اعلم

۱۳۹۷/۱۲/۱۴ هـ

۱: په مشینری او آلاتو باندې زکوة نسته

۲: د چرگو په بچو او په چرگو باندې د زکوة حکم

سوال: د دواگانو جوړولو دپاره چي کوم مشین یا آلات استعمالیږي، آیا په هغه زکوة نسته؟

جواب: په مشینری او آلاتو باندې زکوة فرض نه دی. (۲)

سوال: په پولیټری فارم کښی د چرگو بچي واخستل سې، هغه او پالل سې، د (۲۲) هفتو څخه وروسته هغه د هگیو قابل وی او (۸۲) هفتی هگی اچوی، د دی څخه

(۱) وفي الهند يه ج: ۱ من: ۹۷ (طبع مكتبة رشديه كويتيه) وتضم قيمت العروض الى الثمنين. والذهب الى الفضة قيمة كذا في الكثر حتى لو ملك مائة درهم وخمسة دنانير قيمتها مائة درهم تجب الزكوة عنده خلافهما ولو ملك مائة درهم وعشرة دنانير او مائة وخمسين درهما وخمسة دنانير او خمسة عشر دينار او خمسين درهما تضم اجماعا. وكذا في الهداية ج: ۱ ص: ۱۹۶ (طبع شركت علميه) ويظكم الذهب الى الفضة للمجانسة من حيث الثمنية.

وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۹۹ (طبع ايج ايم سعيد) ولوبلغ باحدهما نصابا دون الآخر تعين ما يبلغ به ولوبلغ باحدهما نصابا وخمساء وبالاخر اقل قومه بالانفع للفقير، وكذا في التاتار خانيه ج: ۲ ص: ۲۳۷ وفي المبسوط للسرخسي ج: ۲ ص: ۱۹۱.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۶۷، او ص: ۲۶۵ (ايج ايم سعيد) ولا زكوة في ثياب البدن..... وكذلك آلات المحترفين الخ. وفي الهداية ج: ۱ ص: ۱۸۶ (مكتبة شركت علميه ملتان) وليس في دور السكنى..... زكوة..... وآلات المحترفين الخ.

وروسته د هگی اچولو صلاحیت نه لری، په دی هگیو او چرگانو باندې زکوة نسته او که نه؟

جواب: په صورت مسئوله کښی د هگیو په قیمت باندې زکوة واجب دی، خو په بچو او چرگانو باندې زکوة نسته، او کله چي دا خرڅ سی نو د هغه څخه په حاصلی سوی معاوضی باندې به زکوة وی، که کال هم هغه وخت پوره کیږی نو په هغه وخت او که هفته پوره کیږی نو په هغه وخت چي په هغه کښی څومره پیسی باقی پاته وی د هغه زکوة به اداء کیږی.

لما فی الدر المختار والاصل ان ماعدا الحجرین والسوائم انما یزکی بنية التجارة وشرط مقارنتها العقد التجارة وهو کسب المال بالمال بعقد شراء او اجارة او استقراض ولونوی التجارة بعد العقد او اشتری شیئا للقتنية ناویا انه ان وجد ربحا باعه لا زکوة علیه (شامی قبیل باب السائمة) (۱)

والله اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۱۲ هـ

د کال په مینځ کښی د پیسو زیاتیدو او کمیدو سره په زکوة څه فرق نه راځی

سوال: د زکوة پیسی چي په اول کال سنه ۱۳۹۲ هـ کښی لس زره وی د هغه زکوة اداء سو. او سنه ۱۳۹۷ هـ کښی شل زره سوی، اوس به زکوة د لس زرو ورکول کیږی او که د شلو زرو، د لسو زرو زکوة په سنه ۱۳۹۲ هـ کښی اداء سويدي؟

جواب: په کال پوره کیدو باندې څومره پیسی چي موجودی وی، په هغه ټولو زکوة واجب دی، برابره خبره که هغه د دی پیسو څه حصه یوه مېخکی راغلی وی چنانچي په صورت مسئوله کښی د پوره شلو زرو روپو زکوة فرض دی. (۲)

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۳، ص: ۲۷۴ (طبع ايج ايم سعيد) وفي البدايع ج: ص: ۲۱، واما صفة هذا النصاب فهي ان يكون معدا للتجارة وهو ان يمسكها للتجارة وذلك بنية التجارة مقارنة لعمل التجارة الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۸۸ (طبع ايج ايم سعيد) والمستفاد ولو بهبة او ارث وسط الحول يضم الى نصاب من جنسه فيزكيه بحول الاصل. وفي الشامية (قوله ولو بهبة او ارث) ادخل فيه المقادير بشرائها او ميراث او وصية وما كان حاصلًا من الاصل كالا ولاد والربح الخ او في الهندية ج: ۱ ص: ۱۷۵ (رشديه) ومن كانه له نصاب فاستفاد في اثناء الحول مالا من جنسه ضمه الى ماله وزكوة. سواء كان المستفاد من

د مخکی کور او د کادی په مالیت باندی زکوة نسته خو د دی په کرایه باندی زکوة

لازم دی

سوال: زما سره په لاندی ډول رهایشی پلا تونه دی یعنی مخکی، په دی کبسی په چا چا زکوة عائد دی، واضحه ده چي موږ د کرایي په کور کبسی اوسیدو.

الف: یو پلاټ چي زموږ سره دولس کاله زور دی او موږ د اوسیدلو په غرض اخستی دی. خو په هغه علاقه کبسی مناسبه آبادی او نسو، چي د هغه د وجهی د مخکی قیمت هم زیات سو. او د هغه اخستونکی هم عام طور نه پیدا کیږی.

ب: یوه کوشنی ټوټه د مخکی یونیم کال مخکبسی په دی غرض اخيستل سویده چي د مخکی قیمت به زیات سی. او کله چي ضرورت سی، مثلاً واده، کور یا بل څه مقصد دپاره نو هغه به خرڅه کړو او پیسی به یی استعمال کړو.

ج: اووه میاشتی مخکبسی یوه ټکره مخکه واخستله، او اراده مو ده چي دلته به کور جوړه وو، خو که ټول اثاثه هم را جمع کړو نو د کور د تعمیر دپاره پیسی نسته.

د: زموږ په دفتر کبسی بوکو آپریټو سوسائتی جوړه سویده چي هغوی په شریکه یوه لویه قطعه د مخکی په لاهور کبسی اخستی ده، په هغه کبسی یو پلاټ ما هم داخستلو اراده کړیده، ددغه مخکی قبضه لا تراوسه سوسائتی ته نه ده ورکول سوی، ما اوس د پلاټ څه پیسی اداء کړیدی، او اوس لازماً په ذاتی ملکیت کبسی نه دی راغلی. که په دی کبسی په چا باندی زکوة وی نو د هغه د قیمت تعیین به څنگه کیږی؟ واضحه دی وی، چي تراوسه ددغه پلاټونو سرکاری ټیکسی وغیره څه حصه واجب الاداء ده.

دوهم سوال: که د خپل ذاتی استعمال د پاره سکوتر یا موټر اوساتل سی نو آیا د دی په مالیت باندی به هم زکوة عائد کیږی؟

جواب: د دی په سلسله کبسی په یو اصل باندی ځان پوه کړه، چي مخکه کور، گاډی یا د سکوتر په مالیت زکوة واجب نه دی، او په دی باندی به زکوة هغه وخت واجب وی کله چي داخالص د تجارت په نیت واخستل سی، او په خپل ملکیت کبسی د راوستلو په

نمائنه اولای وجه استفاد ضمه الخ. وفي مراقی الفلاح علی الطحطاوی (کتاب الزکوة) ص ۳۸۹. طبع نور محمد کتب خانه، و شرط وجوب ادائها حولان الحول علی النصاب الاصلی واما المستفاد فی اثبات الحول فیضم الی مجانسه ویزکی بتمام الحول الاصلی سواء مستفید بتجارة او میراث او غیره الخ. محمد زبیر حق نواز.

وخت د تجارت نیت وی، تردی که مخکه صرف د شاملولو د پاره واخستل سو. او په زړه کبسی یی داخیال هم وو، که څه فائده ئی کوله نو خرڅه به ئی کړو، بیا هم په دی زکوة نسته، د دی اصولو لاندی په الف، ج او د، باندی یقیناً زکوة نسته، البته د، ب په باره کبسی دا وگوره چي آیا دا پلاټ د تجارت په غرض اخستل سوی وو یا د شاملولو په غرض چي شاید کله نفع او کړی، په اول صورت کبسی زکوة د هغه د موجوده مالیت چي دوه نیم فیصد په حساب سره به واجب وی او په دوهم صورت کبسی به نه وی او په دی دواړو صورتونو کبسی امتیاز کول بعضی اوقات مشکل وی نو ځکه ته په دی احتیاط زکوة ورکړه نو ډیره بهتره ده.

فی الدر المختار و شرط مقارنتها لعقد التجارة وهو کسب المال بالمال بعقد شراء او اجارة او استقراض ولونوی التجارة بعد العقد او اشتری شیاء للقتية ناویا انه ان وجد ربحاً باعه لا زکوة علیه، شامی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۸/۹ هـ

د استعمال په زیوراتو د زکاة حکم

سوال: د سرو زرو داسی زیورات چي په استعمال کبسی وی، یا داسی لوښی (د سرو یا سپینو زرو) په هغه باندی د زکوة څه حکم دی؟

جواب: د سره او سپینو زور برابره خبره ده که په زیوراتو په شکل کبسی وی یا دلونو په شکل کبسی وی په هغه باندی زکوة واجب دی، (۲) کم خلک چي دا وائی چي د

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۳، ۲۷۴ (طبع سعید) وفي البدایع ج: ۲ ص: ۲۱ (طبع رشیدیہ کویټه) واما صفة هذا النصاب فهي ان يكون معد التجارة وهو ان يمسكها للتجارة و ذلك بنية التجارة مقارنة لعمل التجارة، وفي الدر المختار (طبع سعید کراچی) ج: ۲ ص: ۲۲۷. او نية التجارة فی العروض اما ضريحاً ولا بد من مقارنتها لعقد التجارة... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۹۸ (طبع سعید کراچی) (ومعموله ولوتیرا او حلیا مطلقاً) مباح ومعموله ای مایعمل من نحو... والاوانی وغیرهما

فتاوی عثمانی دوهم جلد
استعمال په زیوراتو باندی زکوٰۃ نسته، د هغوی خبره صحیح نه ده، دا یاد ساتی چي د
سپینو یا سرو زرو لوښی استعمالول جائز نه دی. (۱)
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۲/۹/۲۸ هـ
(فتوی نمبر ۲۲۹۱/۲۷ هـ)

د مور د کور او د خسرګنی د اړخه ورکول سوو زیوراتو باندی د زکوٰۃ حکم

سوال: په دي مسئله کښی د دین علماء څه فرمایي چي د ښځي کم کالي د سرو زرو وي
چي دهغی مور ورکړي وی او د خسرګنی د اړخه ورکول سوی وی، د هغه زکوٰۃ په
چا باندی واجب دی؟ مهربانی او کړی او د ټول تفصیل څخه می خبر کړی مهربانی به مو
وی.
جواب: د مور د کور څخه چي کم زیورات ورکول سوی وی د هغه زکوٰۃ پخپله په دی
ښځی باندی دی، (۱) او کم چي د خسرګنی د اړخه ورکول سوی وی که هغه یی د ښځی
ملکیت کړی وی نو په ښځی باندی فرض دی، یا د هغه په خاوند باندی.

والله تعالی اعلم
۱۳۹۹/۹/۲۴ هـ
(فتوی نمبر ۱۲۹۷/۳۰ د)

د زکوٰۃ متعلق متفرق سوالونه

د جهیز دپاره یو څو اخستل سوی شيان، مخکه او په قرض باندی د زکوٰۃ حکم

۱. سوال: هغه قیمتی سامان چي د ماشومانو دواده د پاره اخستل سوی وی مثلاً
پارچه جات، تی وی، ریفریجر او نور د کور د استعمال مشینونه وغیره، په دی کښی
زکوٰۃ سته او که نه؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۱ (طبع ایچ ایم سعید) وکره الاکل والشرب والادھان والتطیب
من اثناء ذھب وفضة للرجل والمرأة لاطلاق الحديث..... الخ، او همدارنگه وګوری امداد الفتاوی ج: ۴
ص: ۱۲۸
د همدی صفحی دوهه حاشیه.

د زکوٰۃ بیان

جواب: د ماشومانو په واده کښی د ورکولو د پاره کم سامان چي په سوال کښی ذکر دی
په هغه باندی زکوٰۃ نسته. (۱) که چیری زیورات ماشومانو ته په واده کښی د ورکولو د
پاره اخستل سوی په هغه باندی زکوٰۃ سته.

۲. سوال: داسی پیسی چي د کارو باری مقاصدو دپاره، د مخکی د خریداری په مد
کښی اداء سوی وی، تر اوسه د کافی پیسو اداء کول او د مخکی د ملکیت منتقلی
لاباقی وی په دی پیسو زکوٰۃ سته؟

جواب: ترڅو چي د مخکی بیعه نه وی سوی تر هغه وخته پوری په دی پیسو زکوٰۃ فرض
دی، خو د زکوٰۃ اداء کول هغه وخت واجب وی کله چي پیسی واپس ورکول سی یا د
مخکی انتقال ستا په نوم باندی سی، په هغه وخت چي دی د څومره کلو پیسو زکوٰۃ نه
وی اداء کړی د هغه ټولو کلو زکوٰۃ اداکول به پریو وخت باندی وی. (۲) بیا هم که هرکال
د خپلو نورو اثاثو سره د دی پیسو زکوٰۃ هم اداء کوی نو زکوٰۃ به اداء کیږی. (۳) او که
مخکې یی په دی غرض اخستی وی چي دابه خرڅه کړو هغه به حاصله کړو، نو د مخکی
په مالیت به زکوٰۃ هرکال فرض وی. (۴) او هرکال د هغه وخت د بازاری قیمت دوه نیم
فیصده زکوٰۃ به ورکول کیږی.

۳. سوال: داسی مخکې چي په مستقبل کښی رهایشی دوکان یا د کارو باری دفتر د
پاره اخستل سوی وی خو پیسی یی واجب الاداء پاته نه وی، د مخکی ملکیت منتقل
سوی وی د دی څه حکم دی؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۲۴ (طبع سعید کراچی) (ولافي ثياب البدن واثاث المنزل ودور
السكنی ونحوها.... اذا لم تنو لتجارة، وفي الشامیة تحت قوله (واثاث المنزل).... ای کثیاب البدن
الغیر المحتاج اليها وکالحوانیت والعقارات وفي الهدایة ج: ۱ ص ۱۸۲. (طبع مکتبه شرکت علمیه
ملتان) ولبس فی دور السکنی وثیاب البدن واثاث المنزل ودواب الركوب وعبيد الخدمة وسلاح
الاستعمال زکوٰۃ.

(۲) د احواله د راتلونکی سوال په جواب کښی راځی.
(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۲۶، ۲۲۷ (طبع سعید کراچی) ولوکان الدین علی مقر ملتی او علی
معسر او مفلس.... فوصل الی ملکه لزم زکوٰۃ ماضی.
(۴) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۲۷ (طبع سعید کراچی) او نية التجارة فی العروض اما صریحاً.
ولا بد من مقارنتها لعقد التجارة.

جواب: د کمی ورځی څخه چي د دی مخکی بیع ستا په نوم سوه د هغه ورځی څخه وروسته نه په دی پیسو زکوة فرض دی او نه د دی مخکی په مالیت باندی څکه چي هغه درهایشی مقصد د پاره اخستل سویده. خو په بیع کیدو سره اول چي دی کمی پیس د مخکی اخستلو دپاره ورکړی وی. په هغه باندی زکوة فرض وو، او بیع مکمل کیدو باندی د هغه اداء کول لازمی دی. لقول الشامي، الظاهر ان منه مال المرصد المشهور فی دیارنا لانه اذا انفق المستاجر لدار الوقف على عمارتها الضرورية بامر القاضي للضرورة الداعية اليه يكون بمنزلة استقراض المتولى من المستاجر فاذا قبض ذلك كله او اربعين درهماً منه ولو باقتطاع ذلك من اجرة الدار، تجب زكوته لما مضى من السنين والناس عنه غافلون (شامي) (۱).

۴. سوال: داسی پیس چي د زراعتی مخکی د خریداری دپاره اداء سوی وی. د هغه مخکی ملکیت حاصل سوی وی، خو مخکه په څه کار نه راځی؟

جواب: د دی جواب هم د دریم سوال په شان دی چي په کمه ورځ بیع مکمله سوه د هغه ورځی څخه نه په پیسو باندی زکوة سته او نه په مخکی باندی، خو د بیع کیدلو څخه مخکی په پیسو باندی زکوة فرض وو که هغه یی نه وی اداء کړی نو اداء دی کړی.

۵. سوال: د کارو باری ځای دپکړی په حد کښی اداء سوی رقم هر کال زیاتیري؟

جواب: دا سوال واضح نه دی واضح یی اولیکی نو جواب به در کول سی.

۶. سوال: د کارو بار په ځای کښی په ایښوول سوی فرینچر باندی زکوة سته او که نه؟

جواب: که دا فرینچری د خرڅولو په نیت نه دی اخستی نو په دی زکوة فرض نه دی. (۲)

۷. سوال: د کارو باری په استعمال کښی په راتلونکی شیانو او مشین باندی زکوة سته او که نه؟

جواب: که دا شیان هم د خرڅ دپاره نه وی اخستل سوی نو په دی باندی زکوة نسته. (۳)

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ (طبع ایچ ایم سعید)
(۲) ایضاً

(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۶۴، ۲۶۵ (ایچ ایم سعید) ولا في ثياب البدن واثاث المنزل ودور السكنى ونحوها اذا لم تنو التجارة وكذلك الات المحترفين وفي الهداية كتاب الزكاة ج: ۱ ص: ۱۸۲ (طبع شرکت علمیه) وليس في دور السكنى زكاة وعلى هذا الات المحترفين

۸. سوال: داسی کالی چي د اهلیشی د روز مره او تقریباتو په مواقعو کښی استعمالیږی زکوة باندی سته او که نه؟

جواب: په دی باندی هرکال زکوة فرض دی. (۱) او په کمه ورځ چي زکوة اداء کیږی د هغه ورځی د سروزو په بازاری قیمت باندی دوه نیم فیصده زکوة لازم دی په دی شرط چي هغه کالی نصاب ته رسی او نصاب دوو پنځوس نیمی تولی سپین زریا د هغه قیمت.

۹. سوال: داسی کالی چي د نابالغي انجلی روزانه او د تقریباتو په مواقعو باندی استعمالیږی، په هغه باندی زکوة سته او که نه؟ که سته نو څوک به د هغه زکوة ورکوی؟

جواب: که هغه کالی د نابالغي ماشومي د مور یا پلار ملکیت دی، نو د چا چي ملکیت وی په هغه به زکوة فرض وي. (۲) په دی شرط چي د هغه ټول مملوکه زیورات نصاب ته رسی، او که هغه کالی یی نابالغه ماشومي ته هبه کولو سره هغه ماشومه مالکه جوړه کړي وي نو بیا ترڅو چي ماشومه بالغه وي ترهغه وخته پوري د هغه زکوة د چا په ذمه هم نسته. (۳) د بلوغ څخه وروسته به په هغه ماشومي د هغه کالو زکوة واجب وي.

(۱) وفي سنن ابی داود باب الكنز وما هو زکوة الحلی ج: ۱ ص ۲۶۲ (مکتبه حقانیه ملتان) عم عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده ان امرأة اتت رسول الله ﷺ ومعها ابنة لها وفي يد ابنتها مسكتان غليظتان من ذهب فقال: اتعطين زکوة هذا؟ قالت: لا، قال أيسرك ان يسورك الله بهما يوم القيامة سوارين من نار؟ قال فخلعتهما فالقتهما الى النبي ﷺ قال هما الله ولرسوله وكذا في الدراية في تخرج احاديث الهداية على الهداية ج: ۱ ص ۱۹۶ (طبع شرکت علمیه) وفي سنن ابی داود ج: ۱ ص ۲۲۵

(۲) (طبع مکتب حقانیه ملتان) عن عبدالله بن شداد بن الهاد انه قال: دخلنا على عائشة زوج النبي ﷺ فقالت: دخلت على رسول الله ﷺ فرأى في يدي فتحات من ورق، فقال: ما هذا يا عائشة؟ فقلت: صنعتهن اتزين لك يا رسول الله! قال: اتؤدين زكاتهن؟ قلت: لا او ماشاء الله قال: هو حسبك من النار وراجع للتفصيل اعلاء السنن ج: ۹ ص: ۵۳، ۵۴. وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۹۸. (طبع سعيد كراچی) ومعموله ولوتبراً او حلياً مطلقاً مباح الاستعمال اولاً ولو للتجمل والنفقة لانهما خلقا اثماناً فيزكيهما كيف كان الخ. وكذا في البدائع ج: ۱ ص ۱۷، وفتح القدير ج: ۲ ص: ۱۲۵. (طبع مکتبه رشيديه كويتيه).

(۳) سابعة حواله وگوری.

(۴) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۳۵۸، ۳۵۹ (طبع سعيد) وشرط افتراضها عقل، بلوغ، واسلام. وفي رد المختار تحت (قوله عقل وبلوغ) فلا تجب على مجنون وصبي لانها عبادة محضة وليس مخاطبين بها

۱۰. سوال: خام سره زر چي د ماشومانو دواوہ د پاره یی ایبسی وی؟
جواب: ددی هم هغه زکوة حکم دی چي په نهم سوال کښی تیر سو.

۱۱. سوال: داسی پیسی چي بل چاته یی د قرض په طور ورکړی وی او د هغه څو کاله سوی وی او دهغه دبیرته کولو امید وی؟
جواب: په دی باندی زکوة فرض دی خو اداء کول به یی هغه وخت واجب وی کله چي هغه پیسی بیرته ورکول سی نو د څو کالو پیسی چي د مقروض سره وی هغوندی زکوة ورکول به یه یو وار واجب وی. (۱) خو که د پیسو ملاویدلو څخه مخکښی هر کال د نورو اثاثو سره ددی هم زکوة اداء کوی نو زکوة به یی اداء کیري بلکی ښه به وی. (۲)

۱۲. سوال: داسی پیسی چي بل چاته دی د قرض په طور ورکړی وی او د هغه څو کاله سوی وی او دبیرته ورکولو امید یی نه وی؟
جواب: که د قرض وصولیدلو امید نه وی نو ترڅو چي وصول نسی په هغه زکوة واجب نه دی، بیا هم چونکی بعضی فقهاء دا وایی چي که په قرض باندی عدالتی ثبوت موجود وی نو په هغه زکوة فرض دی، ځکه احتیاط په دی کښی دی چي د وصولیدلو سره دټولو تیرو سوو کلونو زکوة اداء سی. (۳)

وفي الهدایة ج: ص ۱۲۸. (طبع مکتبه شرکت علمیه ملتان) ولس علی الصبی ومجنون زکوة (الی قوله) ولنا انها عبادة فلا تتادی الا بالاختیار تحقیقا المعنی الابتلاء ولا اختیار لهما لعدم العقل (۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۳۰۵. (طبع سعید کراچی) واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة قوى ومتوسط وضعیف (فتجب) زکوتها اذا تم منصاباً وحال الحول) لكن لا فوراً بل (عند قبض اربعین درهما من الدين) القوى كقرض (وبدل مال تجارة) فكلما قبض اربعین درهما يلزمه درهم. (۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۳۹۳. (طبع سعید کراچی) (ولو عجل ذونصاب) زکوته (لسنین) او لنصب صح) لوجود السبب وفي ردالمختار (قوله لوجود السبب) ای سبب الوجوب وهو ملك النصاب النامي فيجوز التعجيل السنة واكثر الخ وكذا في الهنديه ج: ۱ ص ۱۷۲. (۳) وفي الهدایة ج: ۱ ص ۱۸۲. (طبع شرکت علمیه ملتان) ولو كان الدين على مقرملى از معسر الدر المختار. (كتاب الزکوة ج: ۲ ص ۲۲۲. ۲۲۲) ولو كان الدين على جاحد وعليه بينة. وفي مفلس. او علی جاحد عليه بينة... فوصل الى ملكه لزم زکوة ماضی او وكذا في فتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۲ ص ۹۰.

د زکوة بیان

كما في الدر المختار او على جاحد عليه، وعن محمد لازكوة وهو الصحيح. وقال الشامي: الحاصل أن فيه اختلاف التصحيح. (۱)

ثم قال في باب المصرف: ومال الرحمتي الى هذا، وقال بل في زماننا يقر المديون بالدين وبملائته، ولا يقدر الدائن على تخليصه منه فهو بمنزلة العدم (۲) وبه افتى حكيم الامت في امداد الفتاوى ج: ۲ ص: ۳۱، ۳۲. (۳)

سوال: داسی پیسی چي د څو کالو تیریدلو څخه وروسته باوجود په کاروباری لین دین کښی واجب الوصول وی او د هغه دوصولیدلو امید وی په هغه باندی زکوة فرض دی او که نه؟
جواب: که د وصولیدلو امید وی نو په هغه زکوة فرض دی خو د زکوة اداء کول به په هغه وخت کښی لازم وی کله چي رقم وصول سی او په حصول سره به یی د ټولو تیر سوو کلونو زکوة فرض سی. (۴)

۱۴. سوال: داسی پیسی چي د څو کالو تیریدلو باوجود د کارو باری لین دین په سلسله کی واجب الوصول وی او د هغه د اصولی امید نه وی؟
جواب: ددی جواب هم د ۱۲ سوال د جواب په شان دی.

۱۵. سوال: داسی پیسی چي د ذاتی رهائش د پاره د کور اخستو په سلسله کی اداء سوی وی، د کور قبضه اخستلو سره یی په هغه کی اوسیدل اختیار کړی وی او د ټول قیمت یوه معمولی حصه اداء کول باقی وی او کور تر اوسه د سابقه مالک په نوم باندی وی په دی زکوة سته او که نه؟
جواب: تر څو چي د کور بیعه مکمله سوی نه وی تر هغه وخته پوری په هغه پیسو زکوة فرض وو، خو چي کله بیع مکمله سوه نو نه په پیسو زکوة سته او نه په کور، که څه هم په کاغذاتو کی هغه کور د بل چا په نوم باندی وی، خو چي کله د بیعی ایجاب او قبول اوسو نو بیع وسوه، اوس چي کوم رقم ورکول باقی دی په هغه باندی زکوة نسته بلکی

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص ۲۲۷.
(۲) رد المختار ج: ص: ۳۴۴. (طبع سعید).
(۳) ص: ۳۳، ۳۴. (طبع مکتبه دار العلوم کراچی).
(۴) لومړی حاشیه وگوری

هغه د هغه سړی په ذمه باندی قرض دی چي هغه د خپل کل قابل زکوة سرمایه نه منها کولی سی.

۱۶. سوال: هغه موټر چي د ذاتی کور د استعمال څخه علاوه په کارو باری مقاصدو کی هم استعمالیږی په هغه زکوة سته او که نه؟

جواب: هغه موټر چي د خرڅ په نیت پی نه وی اخستی په هغه زکوة نسته. (۱)

۱۷. سوال: هغه قیمتی سامان چي د کور د استعمال د پاره اخستل سوی وی مثلاً ټی وی، ریجریټر، قالین، فریجنر، وغیره په دی زکوة سته او که نه؟ او په کوم شی چي زکوة قرض دی د هغه به څومره زکوة اداء کول وی؟

جواب: په دی سامان زکوة نسته (۲) او په مذکوره شیانو کی چي په څومره شیانو زکوة قرض دی په هغه ټولو باندی د زکوة شرحه دوه نیم فیصده ده. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۲/۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۸۳۸ / جواب: ۳۲)

د جی پی فنډ په پیسو باندی اخستل سوی د کور په کرایه د زکوة حکم

سوال: سائل د یوی محکمی څخه ریتایرډ سوی دی هغه محکمی څه پیسی راځی: جی پی فنډ په صورت کبسی چي د هغه د تنخواه څخه گټه کیده، په څه پیسو مو کورونه جوړ کړل او په کرایه مو ورکړل او څه پیسی می په بینک او ډاکخانه کی په دی وجه کبسی ښوولی چي یو خو به پیسی محفوظی وی، او دوهمه خبره داده چي د هغه په آمدن سره به وخت تیره وو، اوس ددواړو په باره کی د سود او زکوة شرعی احکام اوبنایه او د کور د آمدن په بچت باندی زکوة وی او که نه د کور په ټول قیمت باندی؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۲۲۴، ۲۲۵. ولا فی ثياب البدن... واثاث المنزل... وكذلك الات المتحرفين... الخ. وفي الهدایه ج: ۱ ص ۱۸۲ (طبع شرکت علمیه ملتان) وليس فی دور السكنى واثاث البدن واثاث المنازل زکوة... والات المحترفين... الخ.

(۲) وفي الهنديه ج: ۱ ص ۱۷۲ (طبع مکتبه رشیدیه کوئټه)، تجب فی کل مئتی درهم خمسة دراهم وفي کل عشرين مثقال ذهب نصف مثقال، وايضاً فی الهنديه ج: ۱ ص ۱۷۹ (طبع مکتبه رشیدیه کوئټه)، نه فی کل اربعين درهما درهم وفي کل اربعة مثاقيل قيراطان... الخ.

درهم

جواب: د جی پی فنډ په پیسو باندی چي تا کوم کور جوړ کړیدی او په کرایه دی ورکړیدی نو د هغه آمدن ستا دپاره حلال دی. خو چي کوم رقم دی په بینک یا ډاکخانه کی ایښی دی، په هغه باندی چي کوم سود لگيږی د هغه اخستل حلال نه دی صرف خپل اصل رقم وصولولی سی اضافه نه دی بلکی ښه داده چي په کرنټ اکاونټ کی پی کښيږدی چي په هغه سود نه لگيږی او د کور څخه چي کومه کرایه در کول کيږی په هغه به زکوة وی د کور په قیمت به زکوة نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۱۲۹ / ۲۸ ج)

د بینک د اړخه په ملاویدونکی سود باندی د زکوة حکم

سوال: په بینک یا ډاکخانه کی په جمع سوی رقم باندی به زکوة وی یا د هغه په منافع باندی؟

جواب: په بینک یا ډاکخانه کی چي څومره اصل رقم ایښی دی په هغه زکوة فرض دی. خو چي کومه اضافه بینک یا ډاکخانۍ درکړی ده هغه سود دی، د هغه اخستل حلال نه دی او که په غلطی دی اخستی وی نو صدقه کول یی واجب دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۱۲۹ / ۲۸ ج)

زکوة په کومو شیانو فرض دی

سوال: زکوة په پیسو باندی کيږی او په سرو او سپینو زرو باندی هم کيږی، خود دی څخه علاوه په نورو شیانو هم زکوة کيږی او که نه وی نو ولی؟

جواب: شرعاً زکوة صرف په سرو او سپینو زرو، نقدو، مال، تجارت، زرعی پیداوار او حیواناتو باندی فرض کيږی، په نورو شیانو باندی نسته، دا ولی، مختصر جواب دادی چي د الله جل و علا حکم همدا شان دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۱۲۹ / ۲۸ ج)

په سره زرو او این آئی تی یونټ باندی د زکوة حکم

د زکوة بیان

سوال: ما مبلغ شل زره روپی د پراویدنټ فنډ څخه په قرض واخستی او په هغه (N.I.T) یونټس او سره زر واخستل آیا په دی به زکوة واجب وی؟ زما عمر (۵۵) کاله دی. د دی شلو زرو روپو قرض قسط قسط هره میاشت د تنخواه څخه کټ کوم او ماته به پراویدنټ فنډ (۵) کاله وروسته را کول کیږی.

جواب: په مسئله صورت کښی چي تا کوم سره زر او کوم این ای تی یونټ حاصل کړیدی. د هغه زکوة په تاباندی واجب دی تا چي پخپل ځان کوم پراویدنټ فنډ کوم روپو اخستی دی هغه شرعاً قرض نه دی بلکی د خپل باقی ماهانه حق وصول دی کړیدی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۹/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۱۹۱۰۸۱ ج)

د زکوة د ورکولو د پاره د قرض په طور باندی اخستل سوی رقم باندی د زکوة حکم

سوال: د زید سره د څلویښتو زرو روپو حصص دی او د واجب الاداء زکوة د پاره ۱۰۰۰ روپی اداء کولو د پاره د زید سره نقد رقم نسته، هغه د زکوة اداء کولو د پاره قرض اخستل غواړی، دا شان قرض یو زر روپی اخستلو سره زکوة اداء کوی، نو آیا په څلویښتو زرو به زکوة ورکوی او که د یو کم څلویښت زرو؟ یا به داسی ووايو چي (۱۰۰۰) روپی به زکوة کی ورکوی او که ۹۷۵ روپی به اداء کوی؟

جواب: په مسئله صورت کی به هغه پوره د څلویښتو زرو زکوة یعنی زر ۱۰۰۰ روپی اداء کوی. کومی روپی چي یی د زکوة د اداء کولو د پاره قرض اخستی دی هغه به قابل زکوة رقم نه منها کولی نسی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۹/۲۳ هـ

په سره مخک دوی تولی سره زر او په یوڅو پیسو باندی د زکوة حکم

سوال: زما سره مخک ده، ما تیر کال هم په دی میاشت کی په پنځه ویشته زره خرڅه کړیده، یعنی اخستونکی زما په جیب کی پیسی ایښی دی او ما کاغذات هغه ته حواله کړل، خو د نوم تبدیلی د اخستونکی په نوم څلور میاشتی وروسته وسوه. د دی څخه مخکښی زما سره هیڅ هم نه وه، صرف دوی تولی سره زر وه، هغه په پنځه ویشته زرو

د زکوة بیان

کی شل زره د خپل ځوی د پاره بل ملک ته ولیږل، د ځوی سره می د اوسیدلو د پاره کور نه وو، هغه په هغه پیسو کور واخستی، د شعبان په میاشت کی د مخکی د خرڅولو خبره سویده، پیسی پارټی د پنځو کسانو په مینځ کی می کښی ښوولی. د دی څخه وروسته د رمضان میاشت راله، رمضان کی ما زکوة نه وو ایستلی. ځکه چي زما سره پیسی نه وی دوی میاشتی وروسته په پیسو ملاویدو سره شل زره ځوی را ولیږلی، اوس به د ټولو پیسو زکوة اداء کیږی او که نه؟

جواب: که د مخکی خرڅولو څخه مخکی د دوو (۲) ټولو سرو زرو څخه علاوه څه لږ سپین زر یا نقد رقم هم ستاسره موجود وه، برابره خبره ده که هغه پنځه لس روپی ولی نه وی نو په تاباندی د رمضان څخه وروسته د سرو زرو څخه علاوه د پوره پنځه ویشته زرو زکوة ورکول فرض دی د ټولو پیسو زکوة اوباسه (۱) او که د دوو (۲) ټولو سرو زرو څخه علاوه څه نقد رقم موجود نه وی، نو د مسئلې دوباره پوښتنه وکړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۰۸۹۲ ج)

د سرو او سپینو زرو زکوة به د خرڅ د قیمت په اعتبار سره ورکول کیږی

سوال: تقریباً شل کاله یوی ښځی چي د هغه سره د اوو نیمو ټولو سرو زرو څخه زیات زیورات دی، خو زکوة یی نه دی ایستلی اوس زکوة ایستل غواړی نو څه طریقه کار به وی؟ آیا د سرو زرو موجوده قیمت به لگول کیږی، او که د کوم کال څخه چي زکوة اوباسی د هغه کال چي د سرو څه قیمت وی په هغه به زکوة اوباسی؟

جواب: په دغه ښځی باندی واجب دی چي د څومره کلونو زکوة هغی نه دی اداء کړی د هغه ټولو کلونو زکوة دی اداء کړی. واضحه دی وی چي د زکوة وجوب د هغه وخت څخه به شماریږی. د کله څخه چي ښځی سره په قدر د نصاب مال راغلی وی او ورسره یو کال یی پوره سوی وی، البته د روستی هرکال زکوة د موجود (۲) قیمت په اعتبار سره اداء کیږی.

(۱) د ص ۳۹ حاشیه نمبر ۱. وگوری.

(۲) والخلاف فی زکوة المال فتعتبر القيمة وقت الإداء فی زکوة المال علی قولهما. وهو الظاهر. وقال ابوحنيفة يوم الوجوب (كما فی البرهان غنية ذوی الاحکام فی بغية د. الاحکام لابی الخلاص

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۵۵/۲۷ و)

په پرايويت فنډ باندی د زکوٰۃ مسئلہ

سوال: آیا په پرايويت فنډ باندی کال په کال زکوٰۃ باسل کیږی؟ هرکله چي هغه د دی ملازم په قبضه کښی نه دی او د ملازمت د اختتام څخه وروسته به دی ملازم ته ادا کیږی.

جواب: د پرايويت فنډ په پیسو به زکوٰۃ هغه وخت واجبیږی کله چي هغه د ملازم په قبضه کښی راسی د دی څخه مخکی په هغه زکوٰۃ واجب نه دی او په قبضه کی د راتلونکو څخه وروسته به د تیرو کلونو زکوٰۃ واجب نه وی بلکی هم د هغه کال واجب وی چي په کوم کال ورته قبضه کښی راغلی وی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۵۵/۲۷ و)

په ریډیو، فریج او فرنیچر د زکوٰۃ حکم

سوال: آیا زکوٰۃ په ریډیو، صوفه، سینټ، میز، کرسی، ګلدان، ټیلی ویژن، فریج یا د دی په شان نورو شیانو باندی هم د هغوی د قیمت خرید یا موجوده بازاری قیمت باندی به ورکول کیږی؟ که په دی شیانو زکوٰۃ واجبیږی؟

الشرنبلالی من حاشیه درر الحکماج: ۱ ص: ۱۸۱، وفي البرهان شرح مواهب الرحمن ج: ۱ ص: ۵۰۷ (مخطوطه) واعتبر هما يوم الاداء اذا الاصل هو اداء اجزاء من النصاب وللمزكى حق النقل الى القيمة فيعتبر يوم النقل وهو وقت الاداء وصار كما لو نقصت بعفونته وكالسوائم وهو الاظهر. لما قلنا. وكذا في بدائع الصنائع ج: ۲ ص: ۲۲ (طبع سعيد) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۸۲ (طبع سعيد كراچی) وتعتبر القيمة يوم الوجوب وقالا: يوم الاداء وفي السوائم يوم الاداء اجماعاً وهو الاصح، ويقوم في البلد الذي المال فيه الخ وفي الشامية تحته وفي المحيط يعتبر يوم الاداء بالاجماع وهو الاصح فهدى تصحيح القول الثاني الموافق لقولهما وعليه فاعتبار يوم الاداء يكون متفقاً عليه عنده وعندهما.

(۱) د مکمل تفصیل د پاره په پراویدنه فنډ باندی د زکوٰۃ او سود مسئلہ. مرتبه مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا محمد شفیع صاحب قدس سره. مطبوعه دار الاشاعت.

د زکوٰۃ بیان

جواب: په ریډیو، فرنیچر، ډیکورشن په سامان او ریفریجریټر باندی چي د کور د استعمالولو د پاره وی نو په دی زکوٰۃ واجب نه دی. (۱) او که د تجارت د پاره وی نو د هغه د بازاری قیمت په لحاظ سره به زکوٰۃ واجب وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۵۵/۲۷ و)

په کور باندی د زکوٰۃ حکم

سوال: زما ذاتی کور چي په قرض باندی می جوړ کړیدی او قرض هم تراوسه ادا سوې نه دی، د دی په یوه حصه کی رهائش دی او باقی حصه په کرایه باندی ده، او په رهائش باندی ده ته اداره چیرته چي هغه ملازم دی ماهوار کرایه ادا کوي. نو آیا دا کور به زکوٰۃ ادا کولی سی که یی ادا کولی سی نو په څه طریقه سره؟

جواب: په کور باندی زکوٰۃ واجب نه دی (۲) البته د دی د کرایه په پیسو د اخراجاتو د بچ کیدلو څخه وروسته چي ذخیره کولی سی په هغه باندی د نورو پیسو سره زکوٰۃ واجب وی. (۳) او څومره قرض چي په انسان واجب الاداء وی په هغوندو پیسو زکوٰۃ هم واجب نه دی. (۴)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۵۵/۲۷ و)

په قومی د فاعی سر تیفکیټ باندی د زکوٰۃ حکم

(۱) د ص: ۴۷ حاشیه ۱ وگوری.

(۲) وفي الهدایة ج: ۱ ص: ۱۸۲ (مکتبه شرکت علمیه) وليس في دور السكنى زکوٰۃ.

(۳) اذا اجر داراً او عبده بمائتي درهم لاتجب الزکوٰۃ مالم يحل الحلول بعد القبض في قول ابي حنيفة. (قاضیخان ج: ۱ ص: ۲۵۳)

(۴) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۰ (طبع رشیدیہ کویتہ) (شرط وجوب الزکوٰۃ) فارغ عن دين له مطالب من جهة العباد. سواء كان الله كزکوٰۃ وخراج او للعبد الخ. وفي الهدایة كتاب الزکوٰۃ ج: ۱ ص: ۱۸۲ (مکتبه شرکت علمیه ملتان) ومن كان عليه دين يحيط بماله فلا زکوٰۃ عليه. وان كان ماله اكثر من دينه زکی الفاضل اذا بلغ نصاباً.

سوال: د ملازمت څخه چي کومه تنخواه وغيره ورکول کيږي په هغه باندې د حکومت امدني ټيکس (انکم ټيکس) ورکول کيږي، په زياتي امدني باندې د ټيکس څخه د بېچ کيدلو د پاره قومي د فاعی سر ټيفيکيټس د مرکزي حکومت جاري سوی اخستل کيږي هغه د پنځو کالو پوري د دی وجی څخه یی نسی خرڅولی چي په دی دوران کی په دی مالیت باندې راتلونکی ټيکس کی خلاصون ورکول کيږي که د پنځو کالو څخه مخکی یی خرڅ کړی نو بیا د خرڅ سوی سر ټيفيکيټ څخه په حاصل سوو پیسو باندې امدني ټيکس ورکول وی. دا مجبوراً اخستل کيږي د کور په اخراجاتو کی ډیر د کمی کولو سره جواب وليکی چي په داسی اخستل سوی قومي د فاعی سر ټيفيکيټ په مالیت باندې کال په کال تر څو چي هغه خرڅ سوی نه وی نو زکوة به ورکول کيږي؟

جواب: قومي د فاعی سر ټيفيکيټ په اصل کی یوقرض دی چي حکومت ته ورکول کيږي، لهذا په دی باندې زکوة واجب دی ځکه چي داقوی دین دی که څه هم دا د مجبوری د وجی ورکول سوی وی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

په زکوة کی د اخستلو د قیمت حساب دی او که د خرڅ د قیمت؟

سوال: موږ د خپل حساب کتاب د اسانتیا دپاره د زکوة حساب هر کال د دسمبر په میاشت کی کوو. لهذا په هغه وخت کی چي کوم مال زموږ سره وی په هغه وخت د مال قیمت د بازار د نرخ په حساب سره د اخستلو د قیمت څخه زیات وی او څه کم وی. آیا موږ د اخستلو په قیمت سره زکوة اداء کړو او که د بازار د نرخونو په حساب سره؟

جواب: په کوم تاریخ چي د زکوة کال پوره کيږي په هغه تاریخ د مال چي څومره ستاک موجود دی. د هغه قیمت هم د هغه تاریخ د نرخ په لحاظ سره دی ولگول سی. (۱) د

(۱) وفي البدائع ج: ۲ ص: ۱۰. اما القوی فهو الذی وجب بدلا عن مال التجارة کثمن عرض التجارة. الى قوله. والاختلاف فی وجوب الزکوة فيه الا انه لا یخاطب باداء شیئ من زکوة ما مضی مالم یقبض اربعین درهماً وكذا فی الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ (طبع سعید) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة قوی ومتوسط وضعیف فتجب زکوتها اذا تم نصاباً وحال الحول لکن لا فوراً بل عند قبض اربعین درهماً من الدين القوی كقرض وبدل مال سجارة الخ. ترڅو چي موږ د سیونگ ډیفنس سر ټيفيکيټ د اصلی رقم څخه علاوه زیات رقم سود دی. او د دی اخستل ناجائز دی.

اخستلو د قیمت په لحاظ سره نه خو د زکوة د پاره د قمری میاشتی کوم تاریخ مقررول ضروری دی.

سوال: زموږ یوه کوشنی غوندي کار خانه هم ده چي په هغه کی موږ کپړه جوړوو د زکوة د ورکولو په وخت کی په کار خانه کی لاندینی مال پروت دی. ۱. سوت. ۲. خامه کپړه چي موږ جوړه کړیده. ۳. رنگینه کپړه چي خامه کپړه مو خپلی کار خانه کی رنگ کړیده. ۴. د تیاری کپړی بندلی چي تیاری پرتی وی چي په جهاز یی بهر ملکونو ته روانه کړو، په دی باندې د زکوة څه حکم دی؟

جواب: سوت، خامی کپړی، رنگینی کپړی، او تیاری کپړی په هر یوی باندې زکوة واجب دی او په دی کی د هر شی قیمت د هغی ورځی د بازاری قیمت په لحاظ سره لگيږي، د اخستلو د قیمت اعتبار نسته. (۲)

سوال: آیا په سوت باندې زکوة د اخستلو د قیمت په اعتبار سره اداء کړو یا د وخت د مارکیت په قیمت باندې، دوه او دریم نمبر (یعنی خامه کپړه او رنگینه کپړه) په دی باندې زکوة د خپلی خرچي چي ورباندې سویده په هغه یی اداء کړو. یا په هغه قیمت چي په کوم یی موږ خرڅوو، په دی کی څه مال د ارډر وی او څه مال بغیر د ارډر تیار همداسی وی؟

جواب: قیمت به به د لاگت په حساب سره وی او نه د خورډی د نرخ په لحاظ سره. بلکی دا مال که ته په یوځای خرڅوی نو څومره قیمت چي د خرڅیدو کیدی سی هغه قیمت به لگول کيږي. (۳)

سوال: دریمه خبره دا چي په څلورم نمبر (یعنی د تیاری کپړو بندلونه) باندې زکوة به موږ په خپل مصرف باندې اداء کوو، یا په هغه قیمت باندې چي په هغه باندې دا مال په جهاز کی روان سو. او موږ ته به د گهاک څخه پیسی وصولیږي، را کول کيږي او عموماً د جهاز په انتظار کښی مال پروت وی؟

جواب: د دی جواب په دریم شمار کی سویدی.

والله سبحانه اعلم

(۱) وگوری د ص: ۵۰ دوهمه حاشیه.

(۲) د ص: ۵۰ صفحی دوهمه حاشیه وگوری

(۳) وگوری د ص: ۵۰ دوهمه حاشیه

۱۳۹۷/۲/۲۶ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲۶۷ ب)

په زیوراتو باندی زکوٰۃ

سوال: د هندی سره دومره زیورات دی که هغه خرڅ کړی نو حج به باندی فرض سی او نقدی ورسره بالکل نسته، زکوٰۃ او قرباندی به څنگه کوی؟
جواب: په صورت مسئوله کی په هندی باندی حج، زکوٰۃ او قربانی فرض ده. (۱) که نقدی ورسره نه وی نو په چادی زیورات خرڅ کړی او د هغه څخه دی دا فرایض اداء کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۴۵/۱۸/الف)

زکوٰۃ به د قرض منها کولو څخه وروسته وېستل سی او په زکوٰۃ کی

د یوم اداء د قیمت اعتبار دی

سوال: په لاندینی املاکو به زکوٰۃ فرض وی او که نه؟

۱. دوه کورونه او یو دکان چي د هغه څخه میاشتنی آمدنی ۱۲۷۵ روپی دی.
۲. د کور والا د سرو زرو مقدار دیرش ۳۰ تولی، ورسره کوټ په بینګ کی د دولس زرو په عوض کی په ګاڼه کی ایښی دی، که په دی زیوراتو زکوٰۃ سته؟ نو په کوم حساب سره؟

۳. د بینګ ملازیم یم، پنځه سوه تنخواه راګول سیری.

۴. دری څلور سوه را سره نقدی روپی هم دی چي کال باندی نه دی تیر سوی.
 ۵. مجموعی طور باندی دوو پنځوس زره سودی قرضه او پنځوس زره غیره سودی قرضه چي د هغی میاشتنی قسطونه د کور د کرائیې او دوکان څخه اداء کوم؟
- جواب: په صورت مسئوله کی ستا داهیلی سره چي کومه طلا ده که هغه ستا ملکیت وی نو په تاباندی د زکوٰۃ فرض کیدو د پاره ضروری دی چي د طلا موجوده مالیت او ستا نقدی روپی (خومره چي هم وی) دواړه یو ځای کړه که ستا د ټولو قرضونو څخه

(۱) د ص ۴۴ څلورمه حاشیه وګوری

د زکوٰۃ بیان

دومره زیاتی وی چي په هغه سره دوه نیم پنځوس تولی سپین زرو اخستلی سی (۱) نو که داسی نه وای نو په تاباندی زکوٰۃ واجب نه دی. (۲) په اول صورت کی به ته د سرو قیمت د هغی ورځی مطابق لګوی په کومه ورځ چي ستا کال پوره کیږی (۳) بیا مجموعی قیمت را یوځای کړه، په هغه کی د خپلو نقدو روپو اضافه وکړه چي په دغه تاریخ تاسره موجود دی، (مخکنی خومره وی؟ د دی څخه بحث نسته) بیا د دی مجموعی قیمت څخه پخپله ذمه چي کمی قرضی باقی دی هغه تری منها کړه، خومره پیسی چي پاته سی په هغه به زکوٰۃ وی، د هغی څلویښتمه حصه او باسه، او که دا زیورات ستا د بشی ملکیت دی نو زکوٰۃ په هغه باندی فرض دی (خو په دی شرط چي د هغه په ذمه دومره قرض نه وی چي په هغه کی ټول زیورات خرڅ سی یا دومره خرڅ سی چي د نصاب په اندازه پاته نه وی) په دی صورت کی که ستاسره کله هم د سل دوه سوو روپو څخه زیاتی جمع نه سوی نو په تاباندی زکوٰۃ فرض نه دی، د کور او دوکان په عمارت او د مخکی په قیمت باندی هیڅ زکوٰۃ نسته، هو! د هغه چي کومه کرایه وصولیږی په هغه باندی د ذکر سوی تفصیل مطابق زکوٰۃ سته، د زکوٰۃ د مفصل احکامو د پاره د جنتی کالی مطالعه وکړه، بیا درسالی احکام زکوٰۃ مصنف حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب مهتم دار العلوم کراچي مطالعه وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۷۹/۲۸ ج)

په مشترکه کارو بار کی د یو شریک زکوٰۃ نه اداء کول

سوال: د څه مودی څخه وروسته زما والد صاحب ماته متوجه سو، الحمد لله په تبلیغی جماعت کی شرکت کوم، هغوی د کاروبار د پاره پنځه ویشت زره روپی راګری وی چي د هغه ګټه او نقصان نه غواړی (واضح دی وی چي داپیسی خوی بی نه هبه کړی وی او نه یی قرض راګری وی) پیسی د استعمالیدو سره یو کال وسو، پلار می زکوٰۃ نه

(۱) و

(۱) (وفی الهدایة کتاب الزکوٰۃ ج: ۱ ص: ۱۸۲) (مکتبه شرکت علمیه) ومن کان علیه دین یحیط بماله فلا زکوٰۃ علیه... وان کان ماله اکثر من دینه زکی الفاضل اذا بلغ نصاباً.
(۲) د پنځوسمی صفحی دوهمه حاشیه وګوری.

ورکوی که زه زکوة ورکړم نو کیدی سی چي خفه سی نو آیا زه ددغه پیسو زکوة اداء کړم او که نه؟ زما په ملکیت کی څه زیورات دی، آیا د هغه زکوة د مذکوره بالا د منافع څخه اداء کړم نو اداء به سی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی د کال په ختمیدو باندی حساب ولگوه او دا متعین کړه چي په کارو بارکی ستا دسر مایی او منافع مالیت څومره دی څومره مالیت چي ستا ثابت سی د هغه ټوله مالیت زکوة اداء کړه ته به عندالله بری سی (۱) او والد صاحب دی په دی خبری باندی آماده کولو کوشش وکړه چي هغه هم د خپلی حصی زکوة اداء کړی که هغه اداء نه کړی نو د هغه ثواب او عذاب په هغه باندی دی، ته به د خپل زکوة ورکولو څخه وروسته بری الزمه یی او ستا کارو بار حلال دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۵/۲ هـ

قرض د مملوکه مال څخه د زیاتوالی په صورت کی زکوة واجب نه دی

سوال: زما سره مبلغ لس دولس زره روپی وی، حسب معمول می زکوة اداء کوی. په دی دوران کی ما په پنځه ویش زره روپی یو کور واخستی، څه می د کور زیورات خرڅ کړل. د دی څخه علاوه می پنځلس زره روپی د خپل یو ورور څخه قرض واخستی په هغه کی می شاملی کړی. د کور کرایه د میاشتی دوه سوه پنځوس روپی راځی ورسره د مذکوره قرضی څخه می تراوسه یوه روپی هم نه ده اداء کړی اوس زما سره لږ پیسی د کرایه وغیره جمع دی چي تقریباً دوه زره شپږ سوه څلوینست روپی دی او پنځه ټولی سره زر هم دی نو زکوة ولی او څنگه اداء کړم؟

جواب: په مسئله صورت کی چونکی د قرضی پیسی سائل سره د موجوده مال څخه ډیری زیاتی دی. نو که د هغه سره د مذکوره مال (یعنی پنځه ټولی سره زر او دوه زره

(۱) فی التاتار خانیه ج: ۲ ص ۲۹۷ فی شرح الطحطاوی فان کان نصیب کل واحد منهما علی الانفراد یبلغ نصاباً کاملاً تجب الزکوة والا فلا سواء کانت شرکتها شركة عنان او مفاوضة او شركة بالاورث وغیره من اسباب وكذا فی الهندیه ج: ۱ ص ۱۸۱ (طبع مکتبه رشیده کویت) وكذا فی امداد الفتاوی ج: ۲ ص ۵۲۵ سوال ۴۷. (مکتبه دارالعلوم)

شپږ سوه څلوینست نقدو روپو) څخه علاوه نور مال در سره بسته نو په هغه باندی زکوة واجب نه دی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۳/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۸۹/۱۱۸ الف)

په پراویدنې فنډ باندی زکوة

سوال: د هر سرکاری ملازم د تنخواه څخه یوه آنه د روپی څخه په مدد پراویدنې فنډ کی کټ کیږی او هغه ته د ملازمت د ختمیدو څخه وروسته هغه روپی سره د سود ته ورکول کیږی دا پیسی د حکومت په تحویل کی وی او ملازم ته داپته په مشکله سره لگیږی چي د هغه څومره پیسی په دی فنډ کی دی په داسی صورت کی به آیا په هغه زکوة واجب وی؟

جواب: په دی معاملو کی د اهل علمو تحقیق دادی چي د پراویدنې فنډ پیسی چي ترڅو چي ملازم ته ور نه کول سی، تر هغه وخته پوری په هغه زکوة نه واجبیږی، او د پیسو وصولیدو څخه وروسته هم د تیروسو کلونو زکوة نه واجبیږی داسی پیسو باندی د زکوة وجوب په هغه وخت شروع کیږی د کم وخت څخه چي هغه پیسی وصول سوی وی، البته کوم پراویدنې فنډ چي جبری نه وی، او ملازم په خپل اختیار سره د هغه د پاره پیسی کټ کړی وی د هغه په معاملی کی احتیاط هم په دی کی دی چي د پیسو وصولولو سره د تیر سوو کلونو زکوة هم اداء سی، مختصراً د دی وجه داده چي فقهاوو د دین دری قسمه قوی، متوسط، ضعیف جوړ کړیدی. (۲) د پراویدنې فنډ پیسی په هغه کی په دین ضعیف کی داخلیدی سی، او په دین ضعیف باندی د تیر سوو کلونو زکوة واجب نه وی، د دی مسئلی مکمل تحقیق حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب مدظلهم په امداد الفتاوی دریم جلد ص: ۲۴۸ تر ۲۵۰. (مطبوعه کراچی کی

(۱) وفي الهدایة ج: ۱ ص ۱۸۲ (مکتبه شرکت علمیه) ومن کان علیه دين یحیط بماله فلا زکوة علیه وقال الشافعی یجب..... ولنا ان مشغول بحاجة الاصلية فاعتبر معدوماً. وفي الهندیه کتاب الزکوة ج: ۲ ص ۷۲ (طبع مکتبه رشیده کویت) قال اصحابنا رحمهم الله تعالى کل دين له مطالب من جهة العباد یمنع وجوب الزکوة سواء کان الدين للعباد كالقرض الخ. (۲) وگوری الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ (طبع سعید)

لیکلی دی، (۱) او حضرت حکیم الامت مولانا اشرف علی صاحب تھانوی د هغه تصدیق وکی او د خپلی مخکی فتویٰ څخه یی رجوع وکړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۵/۲۴ هـ (۲)

په تنخواه کی د ترقی په پیسو د زکوة حکم

سوال: زید په یو سرکاری دفتر کی ملازم دی. زید د نصاب خاوند دی مثلاً د کال پوره کیدو تاریخ (۳۰) مارچ دی په دغه ورځ زید د زکوة د پاره حساب کوی چي په ټولو پیسو باندی څومره زکوة جوړیږی؟ اوس پوښتنه داکول دی چي د زید ترقی مثلاً د (۲۰) مارچ څخه کیږی او په دی سلسله کی کاغذی کار روایی په شلم (۲۰) مارچ باندی کیږی اوس زید ته د ترقی والا پیسی ورکول کیږی، که د دیرشم مارچ څخه ورته مخکی مخکی ورکول سی، نو په سابقه نصاب کی شاملیدی سی، خو حساب کولو سره کاغذات د دفتر څخه د پاس کیدو سره ۳۰/ مارچ څخه به وروسته راځی، او هغه ته به لا ۳۰ اپریل یا ۱۵/ اپریل ته ورکول کیږی، نو آیا د کاغذی احکاماتو په وجه ۳۰ مارچ څخه حساب سوی د زکوة په پیسو کی هغه هم شامل کړی او که نه؟ ځکه چي د ترقی حکم ۲۰ مارچ څخه سوی دی؟

جواب: په مسئله صورت کی په تنخواه کی د ترقی پیسی چي کله زید ته ورکول سی، په هغه وخت به په هغه زکوة واجب وی، محض کاغذی طور باندی استحقاق پیدا کیدو سره په هغه به زکوة نه وی، لهذا ۲۰/ مارچ ته چي څومره پیسی د زید په ملکیت کی دی صرف د هغه زکوة به اوباسی، بلکی اوس به د هغه زکوة بل کال ته وځی یعنی اینده کال د زکوة په تاریخ کی چي د څومره پیسو ملکیت وی د هغه زکوة به اداء کیږی چي په هغه کی به د فرق پیسی هم شاملی سی، لان الاصح ان الاجرة دين ضعيف لاتجب عليه الزکوة حتی یقبض کالمهر (۲).

(۱) مکمل تفصیل د پاره (په پراوډنټ فنډ باندی د زکوة او سود مسئلې) مرتبه مولانا مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره وگوری. (محمد زبیر حقنواز)

(۲) دا فتویٰ د رسالی البلاغ په شماره جماد الثانیه ۱۳۸۷ هـ څخه اخستل سویده.

وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۲ (ایچ ایم سعید) وعند قبض مأتین مع حولان الحول بعده عند القبض (من دين ضعيف وهو بدل غير مال) كمهر ودية وبدل كتابة وخام الا اذا كان عنده

خو دا مسئله د امام اعظم ابو حنیفه مسلک کی ده، د صاحبینو په نزد چونکی په هر قسم دین باندی زکوة واجب دی، ځکه احتیاطاً به د دولسم ۱۲ اپریل څخه د ملاویدونکی رقم زکوة هم د هغه کال په نصاب کی شمار کولو سره ورکول سی نو ښه ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۲۰ ب)

په نقدو پیسو باندی د زکوة واجب کیدو اصول

سوال: د نقدو پیسو په زکوة کی څه اشکال پیدا سویدی، سزو زرو، سپینو زرو مال اجناس او تجارتی مال، د زکوة نصاب خو ډیر واضح دی خو د نقدو پیسو په صورت کی اشکال دی، د جنتی کالی باب الزکوة می په پوره غور سره ووايه چي د هغه د مسئلې څخه ښکاره کیږی چي په پنځه سوه روپو زکوة نه واجبیږی، او د مسئلې پنځم او مسئلې یوولسم څخه ښکاره کیږی چي په سلو روپو زکوة واجبیږی، د نقدو د نصاب په سلسله کی ترجمان القرآن جلد ۲۹ شماره مارچ سنه ۱۳۲۸ هـ کی می ویلی وو چي په هغه کی یی ښوولی وو چي د نقدو پیسو نصاب دوه نیم پنځوس ټولی سپینو زرو د قیمت برابر رقم دی، تاسو وفرمایاست چي څه صورت حال دی؟

جواب: په نقدو پیسو باندی د زکوة په سلسله کی اصول دادی، که د دوه نیم پنځوسو ټولو سپینو زرو د قیمت نقدی روپی د ضروریات اصلیه څخه زیاتی موجودی وی او په هغه یو کال تیر سی، نو زکوة واجبیږی (۱) او د دونیمو پنځوسو ټولو سپینو زرو قیمت بدلیږی، لهذا د هری زمانی قیمت ته په هغه زمانی کی اعتبار وی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸ ۱۳/۲/۲۲ هـ

مايضم الى الدين الضعيف وفي البدائع ج: ۲ ص ۱۰ (طبع سعيد) واما الدين الضعيف فهو الذي وجب له بدلاً عن شيء، سواء وجب له بغير صنعه كالميراث او بصنعه كالوصية او وجب بدلاً عما ليس بمال كالمهر وبدل الخلع والصلح عن القصاص وبدل الكتابة ولا زکوة فيه ما لم يقبض كله ويحول بعد القبض. (محمد زبیر)

(۱) د حوالی د پاره په لاندی ډول لیکل سوی کتابونه وگوری: الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۹۹ (طبع ایچ ایم سعي) فتاویٰ هنديہ ج: ۱ ص: ۱۷۹ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)، هدايه ج: ۱ ص: ۱۹۶ (طبع مکتبه شرکت علمیه ملتان) فتاویٰ تاتار خانيه ج: ۲ ص: ۲۳۷ (طبع اداره القرآن)

د کور د آبادی د پاره به جمع سوو پیسو د زکوة حکم

سوال: زید د کور د آبادی د پاره پیسی جمع کوی آیا په دی پیسو به زکوة واجب وی؟
 جواب: که دا پیسی د دو نیمو پنځوسو ټولو د سپینو زرو قیمت ته ورسیرې او په دی یو کال تیرسی، نو زکوة واجب دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۴۵ الف)

د میراث په دکان باندی زکوة واجب دی او که نه؟

سوال: زموږ د والد صاحب انتقال د تیرسوی غټ اختر څخه دری ورځی مخکی سوی وو، دعا ورته وکړی، چي الله جل و علا دی د هغه او زموږ د ټولو مغفرت وکړی آمین.
 نقد او نور ټول سامان په شرعی طریقې سره تقسیم سویدی اوس یو دکان باقی دی دا دوکان مو په کرایه ورکړی دی د دی کرایه میاشت په میاشت په حساب سره تقسیمیرې ځکه چي نن صبا د دوکان دام کم ملاویرې، د دام د صحیح کیدو انتظار دی کوم وخت چي هم مناسب دام ورکول سی دا به خرڅ کو په حساب سره به یې په ټولو باندی تقسیم کړو، معلومول دادی چي آیا په دی دکان باندی هم زکوة واجب دی؟ که واجب دی نو د دی قیمت څنگه معتبر کړو؟ څوک وایې چي دومره به خرڅیرې او څوک څه وایې یعنی بالکل صحیح قیمت به شاید د خرڅولو په صورت کښی وی، که د دی دوکان په مالیت باندی زکوة واجب دی، او د کال پوره کیدلو څخه وروسته یوسری سره یا د ټولو سره دومره پیسی نسته چي هغه د دی زکوة اداء کړی نو د دی د پاره څه حکم دی؟ (یعنی د

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۷ وثمينة المال كالدراهم والدنانير لتعينهما للتجارة بأصل الخلقة فتلزم الزكوة كيفما امسكه للنماء او للنفقة وكذا في البدائع، في بحث النماء التقديرى، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۰۲ ان الزكوة تجب في النقد كيفما امسكه للنماء او للنفقة.
 وفي الخانية ج: ۱ ص: ۲۵۲ وقال ابو حنيفة اذا وجبت عليه الزكوة وفي احد الوجهين ولم تجب في الوجه الآخر كان عليه الزكوة، همدارنگه وگوري امداد الفتاوى سوال نمبر ۵۰ ج: ۲ ص: ۲۹ (محمد زبير)

د زکوة بیان

هغه سره د هغه راغلی کرایه هم خرڅ سویده، موږ ټول خلک په شعبان رمضان کښی د زکوة حساب کوو. نو د زکوة واجبیډو په صورت کی به موږ څنگه حساب کوو؟
 جواب: کوم د کان چي کرایه باندی تللی دی د هغه په مالیت باندی زکوة فرض نه دی که چیرې کومه کرایه چي ورکول کیږې نو هر سړی دی خپل د زکوة د کال په ختمیدو وگوری د هغه چي څومره حصه په دغه وخت د خرچي څخه بچ سویده که هغه د خپلو نورو اثاثو سره چي د زکوة قابل وو یوځای کړی او نصاب ته ورسیرې نو په هغه به زکوة فرض وی ورنه فرض به نه وی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۰/۱۲/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰۳/۸۳)

د سرو او سپینو زرو دواړو مجموعی قیمت که د سپینو زرو**نصاب ته اورسیرې نو زکوة واجب دی**

سوال: زید سره پنځه ټولی سره زر او دوی ټولی سپین زر د زیوراتو په صورت کښی دی که نصاب وکتل سی نو د زکوة نصاب ته نه سره زر رسیرې او نه سپین او که د دوو ټولو سپینو زرو قیمت ولگول سی او هغه سره زر فرض سی بیا هم د زکوة حساب ته نه رسیرې، بل طرفته که د سرو قیمت ولگول سی او هغه سپین زر جوړ سی، نو فرض سی سپین زر د دوو نیم پنځوس ټولو سپینو زرو څخه زیاتیرې فتویٰ پکار ده چي آیا په زید باندی به زکوة فرض وی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی زکوة فرض دی هغه داشان چي د سرو زرو قیمت به ولگول سی هغه به د سپینو زرو سره برابر کړل سی (۲) که د دواړو مجموعی قیمت د سپینو زرو د نصاب څخه زیاتیرې ځکه نو زکوة فرض دی.

(۱) وفي التاتار خانيه ج: ۲ ص: ۲۹۷ في شرح الطحاوى: فان كانصيب كل واحد منهما على الانفراد يبلغ نصاباً كاملاً تجب الزكوة والا فلا سواء كانت شركتهما شركة ضافى او شركة مفاوضة او شركة بالارث وغيره من اسباب الملك الخ همدار كم وگوري امداد الفتاوى ج: ۲ ص: ۵۱، ۵۲ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی)
 (۲) ايضاً

سوال: د زید سره صرف پنځه تولى سره زر دی بلکې سپین زر ورسره نسته که هغه سره زر د سپینو زرو گڼلو سره په قیمت کښی فرض کړو نو د زکوة نصاب د سپینو زرو دوپنځوس نیمو تولو ته رسیږی آیا په دی زکوة فرض دی؟ (۱)

جواب: که سپین زر بلکل نه وی نو څه ناڅه نقدی به ورسره ضروری وی هغه هم د سپینو زرو په حکم کښی دی نو د سرو قیمت به ولگول سی په دی صورت کښی هم زکوة فرض دی.

سوال: زید سره پنځه تولى سره زر دی د دی څخه ماسوا پنځه لس روپی هم نقدی ور سره دی چې ټول کال ور سره موجودی وی آیا په دی کال تیریدلو سره به زکوة فرض وی ځکه چې دا روپی سپین زر او مذکوره سره زر په سپین زر فرض کولو سره به د سپینو زرو نصاب پوره سی؟

جواب: د کوم کال چې دا خبره ده د هغه د قیمت په لحاظ سره که په زرو روپیو کښی دوو پنځوس نیمو تولو سپین زر راځی نو زکوة فرض دی او که نه راځی نو نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱۰/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۸/۳۰ د)

فرض د اداء کولو څخه وروسته چې کومی پیسی پاته سی که هغه د نصاب

به قدر وی نو په هغه زکوة واجب دی

سوال: د زید سره خپلی پیسی پنځه زره روپی دی چې په کارو بار کښی یې لگولی دی او لس زره یې په قرض اخستی دی د دی څخه ماسوا لږ څه زیورات یې هم د استعمال د پلو په قرض جوړ کړی وه، نو زید ته په کومو پیسو زکوة اداء کول پکار دی؟

جواب: په صورت مسئوله کښی زید ته په کار دی چې دده سره څومره نقدی روپی دی یا څومره مال تجارت یا زیورات دی برابره خبره ده که هغه یې د قرض په روپیو تیار کړی وو د هغه ټولو دی قیمت ولگه یې او د هغه املاکو دی مجموعه را وباسی د دی څخه وروسته چې په ده باندی واجب الاداء دی هغه دی د دی مجموعی څخه بل طرفته کی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۳ (طبع سعید) ويضم الذهب الى الفضة وعكسه بجامع الثمينة وقالوا بالاجزاء، وفي الهداية ج: ۱ ص: ۱۹۲ (طبع مكتبة شركت علميه ملتان) ويضم الذهب الى الفضة للمجانسة من حيث الثمينة. (محمد زبير حق نواز)

څومره مالیت چې د قرض د اداء کولو څخه وروسته باقی پاته سی د هغه څخه دی څلویښتمه حصه د زکوة په طور اداء کړی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰/۲۹/۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۹۳/۲۷ هـ)

په نصابی کال پوره کیدو باندی زکوة واجب دی

سوال: تیر کال ما د ۴۴ زره روپیو څه قرض او څه نقدو گټی د ټولو می زکوة د پوره حساب کولو سره اداء کړی وو اوس قرض کم سو ۳۳ زره پاته دی او لږ نقدی جمعه دی اوس ماته د زکوة ورکول په څه ډول دی؟

جواب: په کوم تاریخ چې ستا د زکوة نصابی کال پوره کیږی په هغه تاریخ چې کومی نقدی روپی، زیورات، مال تجارت او خلگو ته ورکول سوی قرضی وی په ټولو به زکوة واجب وی، که په خلگو ستا قرض کم سو او اوس ۳۳ زره روپی پاته سوی نو اوس به په ۳۳ زره روپیو باندی زکوة وی. (۲)

سوال: که د قرض پیسی ډوبی وی نو په دی صورت کښی به څه کیږی؟

جواب: په داسی مال اوس زکوة واجب نه دی که خلاف امید ورکول سی نو د تیر سوو کلونو زکوة به اداسی او که نه؟ دا مسئله بیا په هغه وخت معلومه کړه او په هغه کښی ووايه چې د ډوبیدو وجه څه ده؟

سوال: که پیسی په این دین کښی چلیږی نو په دی صورت کښی به څه کیږی؟

جواب: که د دی مطلب دادی چې هغه پیسی تابل چاته په قرض ورکړیدی نو د دی حکم په اول سوال کښی تیر سو چې په دی زکوة فرض دی او که بل څه مطلب وی نو

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۳ (ايچ ايم سعيد) فلا زكوة على مكاتب... ومديون للعبد بقدر دينه فيزكى الترابيد ان بلغ نصابا... الخ. وفي الهداية كتاب الزكوة ج: ۱ ص: ۱۸۲ (مكتبة شركت علميه) ومن كان عليه دين يحيط بماله فلا زكوة عليه... وان كان ماله اكثر من دينه ذكى الفاضل اذا بلغ نصابا.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ (طبع سعید) واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة قوى ومتوسط وضعيف فتجب زكوتها اذا تم نصابا وحال الحال لكن لا فورا بل عند قبض اربعين درهما من الدين (القوى) كقرض وبذل مال تجارة... الخ وفي الشامية تحت (قوله اذا تم نصابا) والمراد اذا بلغ نصابا بنفسه او بما عنده مما يتم به النصاب.

دوباره واضحی طریقی سره سوال ولیکه او مسئله معلومه کړه

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۹

(فتوی نمبر ۲۸/۸۵۲ ج)

صرف په سلو روپو زکوة نسته

سوال: زکوة په هر هغه چا واجب دی چي د چاسره ووه نیمی تولی سره زر وی (یو کال په تیریدلو باندی) یا دو پنځوس نیمی تولی سپین زر ورسره وی (د یو کال په تیریدلو باندی) په دی اوازاتو کښی که یوه یوه رثی هم کمه وی نو په داسی سړی به زکوة واجب وی او که نه؟ شریعت خو دا وایی چي دومره سره زر او سپین زر وی، نو زکوة به اوباسی بل طرفته علماء وایی که سل روپی موجودی وی او کال باندی تیرسو نو د هغه هم دوه نیم فیصده زکوة اوباسی، کله چي نصاب مقرر دی نو سل روپی لرونکی ولی زکوة اوباسی؟

جواب: نن صبا که کوم سړی سره چي سل روپی وی او سره زر ورسره بلکل نه وی په هغه باندی زکوة نه واجبیږی، کوم سړی چي په هغه زکوة فرض کړیدی هغه غلط وئیلی دی که چیری دیو سړی سره لږ سره زر هم موجود دی او څه سپین زر او نقدی روپی هم او د دی دواړو مجموعی قیمت دوو پنځوس نیمو تولو سپین زرو برابر سی نو به هغه زکوة فرض دی (۱) مثلاً د چاسره دوی تولی سره زر دی چي د هغه قیمت زر روپی دی او د هغه سره سل روپی نقدی هم دی او اوس به په هغه زکوة فرض سی، خو چي کله ورسره سره زر بالکل هم نه وی صرف سل روپی ورسره دی نو په هغه زکوة فرض نه دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۷۹/۷/۹

(فتوی نمبر ۲۸/۹۲۱ ج)

۱. د کال په آخر کښی موجوده ټولو پیسو باندی زکوة واجب دی

۲. ورکول سوی قرض باندی د زکوة حکم

سوال: زه یو تاجریم د تجارت د شروع کولو می ۱۲ یا ۱۴ میاشتہ سوی وی د زکوة د

وگوری د ۴۹ صفحی اوله حاشیه

مسئلی پوښتنه کوم او په تجارت کښی د کال په آخر کښی څومره نقدی وی په هغه زکوة کیږی او که صرف په هغه حصه باندی چي ټول کال د نقدو په صورت کښی موږ سره وی، مثلاً د کال په آخره کښی پنځه زره روپی وی څلور زره یوه میاشت مخکښی ورکول سوی وی، نو اوس زکوة د پنځو زرو باندی او که په زرو باندی به اداء کول وی؟

۲. دبرنی مسئلی په شان د تجارت مال واخله چي دلته به هم هغه اصول لاگو کیږی یا که څه مختلف دی؟

جواب: ۱. ۲. که د کال په شروع او آخر کښی د انسان قابل زکوة ملکیت دوو پنځوس نیمو تولو سپینوزرو د قیمت څخه کم نه وی، نو د کال پوره کیدلو په تاریخ کښی د هغه سره څومره چي نقدی یا د تجارت مال وی په هغه به زکوة واجب وی، د کال په دوران کښی چي کوم زیاتی کمی کیږی هغه څه اعتبار نسته، تاچي کوم مثال ورکړیدی په هغه کښی به زکوة په پوره پنځو زرو باندی وی یوه ورځ مخکی چي کومی پیسی راغلی دی هغه به هم شاملی سی، او یوه ورځ مخکی چي کومی پیسی وتلی دی هغه به نه وی شاملی، همدا معامله د تجارت د مال هم ده، د کال پوره کیدلو په تاریخ کښی چي څومره مالیت موجود وی د هغه به زکوة ورکوی. (۱)

سوال: آیا په هغه پیسو به هم زکوة وی چي زموږ د مقروضانو په ذمه باندی دی، که زکوة وی نو آیا د هغه پیسو څخه به هغه پیسی کټ کیږی چي په موږ باندی قرض دی د نورو خلکو؟ مثلاً موږ اته زره روپی وصولوو او شپږ زره به ورکوو نو آیا په دوه زره به زکوة ورکول کیږی؟

جواب: هوچی! کومی پیسی چي په نورو خلکو باندی قرض دی د هغه زکوة ستا په ذمه باندی دی، که څه هم د هغه اداء کول به هغه واجب وی کله چي وصول سی (۲) خو په هغه وخت به د ټولو تیرو سوو کلونو حساب کول وی، لهذا سهولت هم په دی کښی دی، چي هر کال څومره پیسی چي قرض وی د هغه زکوة هم اداء سی او دا شان په تاچي کوم قرض دی هغه دی د ټول مالیت څخه مستثنی سی د هغه د مستثنی کولو څخه

(۱) وفی بدائع ج: ۲ ص: ۱۵ (طبع ایچ ایم سعید) ولكن هذا الشرط يعتبر في اول الحول وفي اخره لا في خلاله الخ. وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۸۸، والمستفاد (ولو بهية اوارث) وسط الحول الى نصاب من جنسه فيزكيه بخول الاصل وفي الشامية قوله الى نصاب... وأشار الى انه لا بد من بقاء الاصل... فان وجد منه شيئاً قبل الحول ولو بيوم ضمه وزكى الكل الخ.

(۲) سابقه حواله د ۳۵ صفحی دریمه حاشیه وگوری.

وروسته چي څومره مالیت تاته بچ سی په هغه به زکوة وی، مثلاً ستا نقد رقم لس زره دی او په تاباندی پنځه زره قرض واجب الاداء دی نو په تابه صرف د پنځه زره روپو زکوة اداء کول واجب وی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۵۳ ج)

مقروض ته زکوة ورکول او بیا په خپله قرضه کبسی د اخستلو حکم

سوال: یو مالداره سړی دی چي یو غریب سړی ته زکوة ورکول غواړی او په دغه سړی باندی د دی سړی قرضه هم ده هغه مالدار سړی په دغه وخت د هغه سړی څخه خپله قرضه اخستلی سی چاته یې اوس اوس زکوة ورکړیدی،
جواب: د دی طریقه داده چي اول دی دا مالداره سړی غریب سړی ته د زکوة پیسی ورکړی او د هغه څخه وروسته دی هغه غریب سړی د هغه پیسو څخه قرضه اداء کړی نو جائز دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۹ هـ

د سرو او سپینو زرو په څومره مقدار باندی زکوة لازم دی

سوال: د یو سړی سره دیرش تولی سپین زر او بل سره لږ سپین زر او لږ څه سره زر دی په دی دواړو کسانو به زکوة فرض وی او که نه؟ او په څومره مقدار د سپینو او سرو زرو باندی زکوة واجبېږی؟

جواب: که د چاسره سره زر بالکل نه وی نو زکوة به په هغه وخت واجب وی کله چي دوو پنځوس نیمی تولی سپین زر د هغه سره د خپلو ضروریاتو څخه زیات موجود وی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۳ (طبع سعید کراچی) (فلا زکوة علی مکاتب... ومديون للعبد بقدر دينه) في زكي الزائدان بلغ نصاباً... الخ. وفي الهداية كتاب الزکوة ج: ۱ ص ۱۶۸ (طبع شرکت علمیه) ومن كان عليه دين يحيط بماله فلا زکوة عليه... وان كان ماله اكثر من دينه زكي الفاضل اذا بلغ نصاباً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۱ (طبع سعید) وحيلة الجواز ان يعطى مديونه زکوته ثم يأخذها منه.

او په هغه یو کال تیرسی، او که ورسره سره زره وی نو د سرو او سپینو زرو دواړو قیمت به لگول کیږی، که د دواړو قیمت را یوځای سی او دوو پنځوس نیمو تولو سپینو زرو قیمت برابرسی نو زکوة به واجب وی ورته نو نه.

والله اعلم

۱۳۸۸/۲/۹ هـ

په قرض باندی د زکوة حکم

سوال: مثلاً زید د عارف څخه یو لاک روپی په قرض اخستی دی، عارف د مخکی څخه د نصاب خاوند وو، زید عارف ته دایسی لس کاله وروسته اداء کړی آیا عارف به په یو لاک روپو باندی د لسو کالو بیل بیل مثلاً د یو کال (۲۵۰۰) روپی او د لس کالو به پنځه ویش زره روپی د زکوة په طور ورکوی، او یاکه په کوم کال ورته دا پیسی ملاو سوی دی صرف د هغه کال زکوة به اداء کړی او د نهه (۹) کالو به نه ورکوی څه حکم دی؟

جواب: قرض قوی دین دی (۱) لهذا په هغه به هر کال زکوة واجبېږی، خو د زکوة اداء کول به هغه وخت واجبېږی کله چي پیسی وصول سی، په صورت مسئله کی په عارف باندی واجب دی چي هغه د یو لاک روپی په وصولیدلو باندی د تیرو پوره لسو کالو زکوة اداء کړی، صرف د یو کال زکوة اداء کول نه کافی کیږی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۱۱ ب)

د کرنسی د بدلولو د پاره ورکول سوی پیسو باندی د زکوة حکم

سوال: زید په بل ملک کی پاکستانی سفار تخانه کی ملازم دی، د ملازمت حصه په ختمیدلو باندی په سفار تخانه کی (۲۰۰۰) رُبل او د کور سامان خرڅ کړو او په پنځه زرو ربلوئی خپله گاډی خرڅه کړه او پیسی یی حکومت پاکستان سره جمع کړی.

(۱)

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة متوسط وضعيف، فتجب زکوتها اذا تم نصاباً وحال الحال لكن لا فوراً بل عند قبض اربعين درهماً من الدين القوي كقرض وبديل مال تجارة، همدا رنگه وگوری، ص ۴۲ اول نمبر حاشیه.

پاکستان ته راتلو سره به د حکومت څخه د هغه په بدله کې پاکستانی روپۍ واخلې.
 رېل روسۍ سکه ده د یورېل په بدله کې سرکاری طور (۱۴) روپۍ ملاوېږي په دې
 لحاظ سره تقریباً (۲۸۰۰۰) د کور د سامان (۷۰۰۰۰) د گاډۍ سوې، اوس زید
 پاکستان ته ولاړی او په خپل زور دفتر کې یې کار شروع کړ، چیرې چې هغه په سفار
 تخانه کې د کار کولو د پاره تللی وو. پاکستان کې د څه قانونی مشکلاتو په وجه زید
 ته مثلاً دوه کاله وروسته د گاډۍ پیسې ملاو سوې زید د دغه پیسو زکوة د پیسو
 پیدا کیدو څخه یو کال مخکې ورکړې، اوس یې د دوه کال ورکړې دي، خو زید ته د
 قانونی مشکلاتو په وجه (۲۸۰۰۰) نه دي ملاو، اوس دا معلومول دي چې اته ویشت
 زره مثلاً اوس ملاو سي، نو د هغه د دوه کال زکوة (هرکله چې زید مخکې د یو کال
 پیسې او د هغه زکوة یې ورکړې دي) نو اوس ورکول دي، خو که همدغه پیسې زید ته د
 زکوة د کال د ختمیدو څخه وروسته ملاو سي، نو آیا صرف د دې کال زکوة به ورکوي یا
 د تیر سوې کال هم؟ یعنې په کوم کال چې ورته پیسې ملاو سي د هغه کال زکوة به
 ورکوي او که د تیر کال هم؟

جواب: د مذکوره اته ویشت روپۍ ستا په ملکیت کې راغلی دي، د هغه څخه وروسته
 تا هغه د بدلولو د پاره سفار تخانې ته ورکړیدی، لهذا په هغه به هرکال زکوة واجبیږي
 او هغه پیسې چې هرکله تاته در کول سي د تیرو سوو کلونو زکوة اداء کول به په
 تاباندې واجب وي مثلاً د پنځه کاله تیریدلو څخه وروسته وصول سوې، نو ته به
 (۳۵۰۰) روپۍ په زکوة کې اداء کوي. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۱۱ ب)

د پنشن په پیسو باندې د زکوة حکم

سوال: زه یو ملازمت پیشه کس یم چې اوس وخت کې د خپلې محکمې څخه ریټائرډ
 سوې یم، په ریټائرډ کیدو باندې ماته د حکومت د طرفه (۳۶۰۵) روپۍ را کول سوې ما

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۰۵ (طبع سعید کراچی) واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة قوى
 متوسط وضعيف، فتجب زكوتها اذا تم نصابا وحال الحال لكن لا فوراً بل عند قبض اربعين درهماً
 من الدين القوى كقرض وبذل مال تجارة، همدارنكه وگوري د ۴۲۰ صفحې اوله حاشیه.

هغه پیسې په کور کې غیر محفوظ ګڼلو سره په بینک کې جمع کړې، زما خپل کور
 نسته او د ژوند د تیروولو د پاره دومره آمدنی هم نسته چې خرڅ پوره سي، په تنګدستی
 سره وخت تیروو، ماته د دې پیسو د ملاویدلو دوی ورځې سويدي چې د بینک والاوود
 هغه څخه ۹۰۲/۵۰ روپۍ زکوة کټ کې، ایا شرعاً په ماباندې زکوة واجب دي؟
 جواب: د کوم سړي سره چې په خپل ملکیت کې دوه پنځوس نیمې ټولې سره زړیا د
 هغه په قیمت نقدی روپۍ یا زیورات یا تجارتی سامان وي هغه ته د نصاب خاوند
 وایي، او کوم کس چې ټوله کال د نصاب خاوند پاته سو یا د کال په اول او آخر کې د
 نصاب خاوند وو، په هغه باندې زکوة فرض دي، کوم کس چې د کال په شروع کې
 صاحب د نصاب وو، که د کال په دوران کې دده سره څه نوري پیسې د نصاب څخه
 علاوه راغلي نو د هغه نوو روپو زکوة به هم د مخکنیو روپو د زکوة سره اداء کول لازم
 وي، په مذکوره صورت کې ته ددغه پیسو د راتلو څخه مخکې کم ترکمه یو کال
 مخکې د نصاب مالک وي او که نه؟ که مالک د نصاب وي نو په بینک کې چې کوم
 زکوة کټ سوې هغه صحیح سو (۱) او که د رمضان څوارلس سوه کې ته د نصاب خاوند
 نه وي او ددغه پیسو راتلو څخه وروسته ته صاحب د نصاب جوړ سوې نو بیا ددغه
 پیسو زکوة کټ کول لازم نه دي، اوس ته درخواست ورکولی سي او ددغه پیسو د
 واپسې مطالبه کولی سي، او په حکمرانانو واجب دي چې هغوی داپیسې تاسوته
 واپس کړي.

۱۴۰۱/۱۰/۲۹هـ

(فتوی نمبر ۱۲۳۴/۳۲ ج)

۱. په زیوراتو باندې زکوة د موجوده قیمت په حساب لازم دي

۲. په زیوراتو کې ټانګې او جوړولو قیمت باندې د زکوة حکم

سوال: د سرو او سپینو زرو زکوة د موجوده نرخ په حساب سره د قیمت په لگولو سره
 ورکول پکار دي؟

(۱) د تفصیل د پاره د حضرت والا دامت برکاتهم د کتاب، جدید فقہی مقالات ج: ۲ ص ۵۷ تر ۵
 پوری وگوري. اسلامی کمپیوټر، کوټه پاکستان، تلیفون شمیره: ۰۳۲۱۸۰۰۰۲۷۱.

جواب: هو چی (۱)

سوال: په زیوراتو کی د ټانکی او جوړولو قیمت به کښل وی او که نه؟

جواب: د جوړولو قیمت به کښل وی، د ټانکی قیمت به نه اوباسی (که پخپله د هغه سپینو زرو څخه زکوة اداء کولی سی او که قیمت لگولو سره زکوة اداء سو، نو د بازار د نرخ مطابق به لگی چي په هغه کی د ټانکی لحاظ ساتل کیږی. محمد شفیع والمعتبر وزنهما اداء ووجوبا (شامی ج: ۲ ص: ۴۰) (۲)

سوال: په عام طور سره چي کله سره زر د خرڅولو دپاره وړونو په کم قیمت باندی خرڅیږی ایا د دی خبری به هم لحاظ ساتل وی؟

جواب: په کوم قیمت چي بازار کی خرڅیدی سی د هغه قیمت اعتبار کولو به یی زکوة کښل کیږی، (۱) (محمد شفیع عفی عنه) الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۲۵/۱۸ الف)

سرکاری ټیکسونه اداء کولو سره به زکوة اداء کیږی او که نه؟

سوال: کوم خلک چي زکوة اداء کوی ایا هغوی ټیکس هم اداء کړی او که نه؟ په دواړو صورتونو کی زبردسته مالی خساره کیږی، د زکوة نه ورکولو په صورت کی د خدای جل جلاله مجرم جوړیږی، او که ټیکس ورته کړی نو بیایی حکومت نه معاف کوی آیا د ټیکس په اداء کولو سره به زکوة اداء سی او که نه؟ اوس د ټیکس څخه بچ کیدلو د پاره که څوک په رجسترو کی څه کمی زیاتی او کړی نو څه صورت یی دی؟

(۱) وفي بدايع الصنائع كتاب الزکوة فصل واما صنعة الواجب في اموال التجارة الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲ (ايچ ايم سعيد) لامن الواجب الاصلی عندهما هو ربع عشر العين. وانماله ولاية النقل الى القيمة يوم الاداء فيعتبر قيمتها يوم الاداء والصحيح ان هذا مذهب جميع اصحابنا... الخ همدارنگه وگوری د ۵۰۱ صفحی دوهه حاشیه.

(۲) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۹۷ (طبع ايچ ايم سعيد) وفي البدايع ج: ۲ ص: ۲۰ وانما المعتبر فيهم الوزن... الخ (محمد زبير) وگوری د تیری صفحی دوهه حاشیه.

جواب: د سرکاری ټیکسونو لگولو سره او اداء کولو سره زکوة نه اداء کیږی (۱) حکومت ته داسی ټیکسونه لگول پکار دی چي په عوامو بوج جوړی سی که د حق او انصاف څخه یی زیات ټیکس لگولی وی نو د هغه څخه د اخفاء په ذریعه نجات حاصلول جائز دی په دی شرط چي په دی کی د دروغو گناه په سر وانخستل سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۸۷/۱۸ الف)

د زکوة وجوب په قمری کال سره کیږی

سوال: د زکوة وجوب په قمری کال سره کیږی او که په شمسی کال سره؟

جواب: د زکوة وجوب په قمری کال سره کیږی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۲/۱/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۵۸/۷۵)

د زکوة په اداء کولو کی به د خرڅ د قیمت اعتبار وی

سوال: زکوة چي په کوم شی واجب وی د هغه به موجوده بازاری قیمت کتل کیږی یا د اخستلو قیمت مثلاً اول چي مو د سرو یوه توله اخستی ده نو ارزانه ملاو سوی ده، او اوس په پنځه سوه روپی توله ده، د کوم قیمت په اعتبار به زکوة اداء کولی سی؟

۲. که د اخستلو قیمت رعایت به کولی سی نو ایا د تجارت په سامان کی به هم د هغه لحاظ کولی سی؟

جواب: د اخستلو قیمت معتبر نه دی بلکی په کومه ورځ چي کال پوره کیږی، د هغه ورځی قیمت معتبر دی (۳) چنانچي په صورت مسئله کی یوه توله سیه زر به د پنځه سوو (۵۰۰) روپو په حساب سره لگولی سی.

(۱) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۳۱۰ (ايچ ايم سعيد) مطلب لا تسقط الزکوة بالدفع الى العاشر في زماننا. واعلم ان بعض التجار يظن ان ما يخذ من العكس يجب عنه عذا نوى به الزکوة وهذا ظن الباطل.

(۲) وفي الدر المختار قبيل باب زکوة المال ج: ۲ ص: ۳۹۴ (طبع سعيد) وحولها اي الزکوة قمری لاشمسی الخ

(۳) ايضاً.

۲. د دوکان په سامان کی اعتبار د دی دی که دا ټول سامان نن خرڅ سی نو څه قیمت به یې لگی، د اخستلو د قیمت اعتبار نسته، (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۲ هـ

د کمپنی په ریزرو فنډ باندی د زکوة حکم

سوال: د شپارلسو کالو څخه زه په یوه کمپنی کی د تقسیم کار په حیثیت کارو بار کوم، د تیر کاله پوری خو سرمایه کافی ډیره وه، خو اوس د کار د وسعت په وجه دا سرمایه بالکل کمه ده، شریکانو د مجبوری له وجی د بینک څخه داوور ډرافټ پیسی اخستل شروع کړل، برنی اداره د یو مخصوص رقم په طور د ریزرو فنډ محفوظ ساتی د دی هیڅ یو شریک زکوة نه اداء کوی، د دی د زکوة څه حکم دی؟

جواب: اصل دادی چي په مشترک کارو بار کی په هره حصه دار باندی د دومره مال زکوة فرض کیږی څومره چي په کارو بار کی د هغه په حصه کی راځی، (۲) چي په هغه کی په ریزرو فنډ کی د هغه حصه هم شامله ده، (۳) د تقسیم سوو گټو زکوة د دی څخه علاوه دی، لهذا که هر حصه دار د خپلی خپلی کلی حصی زکوة اوباسی، نو د ریزرو فنډ زکوة به پکښی پخپله راسی.

الجواب الصحيح: (محمد عاشق الهی بلند شهری)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۴۱۲/۱۸ الف)

د زکوة پیسی په کارو بار کی د ټکولو حکم

سوال: زما سره د کلی د مدرسې فنډ دی، چونکی د دارالعلوم څه مستقل آمدن نسته په صدقاتو او زکوة سره کار چلوو، نن صبا زما سره پنځوس زره روپی دی، شوری والا

(۱) وگوری د تیرو سوو صفحو ۵۰، او ۲۲ صفحی دوهم نمبر حاشیه، (محمد زبیر عفی عنه)
(۲) د جوالی د پاره د تیرو صفحی نمبر (۵۵) اوله حاشیه وگوری.
(۳) په ریزرو فنډ کی په زکوة باندی د حضرت والا دامت برکاتهم مستقلة فتوی په راتلونکی ص ۷۳ کی

وایی، که دا پیسی په کوم جائز او د گټی په کارو بار کی ولگوو نو اصل به هم محفوظ وی او گټه به هم ملاویري، دا شان د دارالعلوم پیسی په کارو بار کی لگول جائز دی او که نه؟

جواب: که په کارو بار کی د نفع تقریباً یقین وی نو د فنډ زیاتی پیسی په هغه کی د لگولو گنجایش دی، خو دوی خبری یاد ساته! یو دا که نقصان اوسی نو لگونکی به یی د خپله جیبه پوره کوی، دوهم داچي د زکوة پیسی زیاته موده په کارو بار کی لگول صحیح نه دی، او دا ژر ترژره مستحقیقو ته رسول ضروری دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۲/۱۰/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۷۵/۵۸)

دانکم ټیکس اداء کولو سره به زکوة نه اداء کیږی

سوال: کوم خلگ چي انکم ټیکس اداء کوی او زکوة نه اداء کوی نو ضرور د خدای عزوجل مجرمان دی، او که زکوة اداء کړی او د ټیکس څخه ځان خلاص کړی نو حکومت یی نه پریردی او که دواړه اداء کوی نو زبر دسته مالی خساره لوړول دی نو څه اوسی؟

جواب: دانکم ټیکس د زکوة سره څه تعلق نسته، زکوة عبادت د الله عزوجل حق دی، او انکم ټیکس یو حکومتی ټیکس دی لهذا د یو په اداء کولو سره به بل نه اداء کیږی، (۱) دانکم ټیکس د پاره د حقیقی سرمایي پټولو په خاطر که دروغ ووئیل سی یا د دروغو شاهدی ادا کړی نو هغه هم جائز نه دی.

الجواب الصحيح، بنده محمد شفیع عفا الله عنه.

۱۳۸۷/۱۱/۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۴۰/۱۸ الف)

۱. ناکندل سوی کپرو باندی د زکوة حکم

۲. صرف پنځه ټولو سرو باندی د زکوة حکم

۳. دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو د قیمت په اندازه نقدو باندی د زکوة حکم

۴. د زکوة د پاره د قمری کال اعتبار دی

(۱) وگوری د تیرو صفحی ۶۷ دوهه حاشیه.

سوال: زه د نصاب خاوند یم، زما سره څه ناگنډل سوی کپړه د یو کال څخه زیاته موده پرته ده، په هغه زکوٰۃ ورکول پکار دی او که نه؟

۲. سوال: صرف پنځه تولى سره زر دی نقدی وغیره نور هیڅ ورسره نسته آیا په دې زکوٰۃ ورکول سی؟

۳. د زید سره نه سره زر سته او نه سپین زر خو دومره پیسې ورسره سته چې په هغه سره دوه پنځوس نیمې تولى سپین زر اخستلی سی په دې زکوٰۃ فرض سو او که نه؟

۴. مولانا مودودی صاحب لیکي چې زکوٰۃ شمسی کال سره ورکوي، مولانا زکریا صاحب لیکي په فضائل صدقات کی چې قمری کال سره زکوٰۃ اداء کوي د چا خبره ومنو؟

۱. جواب: که دا ناگنډل سوی کپړه د تجارت په غرض نه وی اخستل سوی نو په دې زکوٰۃ نسته. (۱)

۲. د پنځه تولو سرو سره که د یوې روپۍ برابر نقدی وی نو هم په هغه زکوٰۃ واجب دی او دومره نقدی خو وی، هو! که واقعتاً د یوې روپۍ برابرهم ورسره نقدی نه وی، نو بیشکه صرف په سرو زرو زکوٰۃ به ترهغه وخته پوري نه وی ترڅو چې هغه اووه نیمې تولى نسی. (۲)

۳. هوچی! فرض دی.

۴. د زکوٰۃ د پاره د قمری کال اعتبار دی: لقوله تعالى، يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ النَّارِ وَالنَّجْ، (۲) په عهد رسالت او عهد صحابه کی ورسره د دین د بزرگانو په زمانه کی د

(۱) وفي رد المختار كتاب الزكاة ج: ۲ ص ۲۲۲ قوله وفارغ عن حاجة الأصلية... وهي ما يدفع الهلاك عن الانسان تحقيقاً كالنفقة ودور السكنى والأت الحرب والثياب المحتاج إليها لدفع الحرارة والبرد. وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۴، ۲۲۵ (طبع سعيد) ولا في ثياب البدن... ودور السكنى ونحوها... إذا لم تنو للتجارة، وفي الهداية ج: ۱ ص: ۱۸۲ (مكتبة شركت علميه) وليس في دور السكنى وثياب البدن... وسلاح الاستعمال زكاة... الخ.

(۲) حتى يبلغ عشرين مثقالاً، فإذا بلغ عشرين مثقالاً ففيه نصف مثقال... الخ. (طبع ايج ايم سعيد) فاما إذا كان له ذهب مفرد فلا شيء فيه (۲) سورة البقرة ۱۸۹ وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۹۴ (طبع سعيد كراچی) وحولها ان الزكاة قمری

لاشمسی وسيجئ الفرق... الخ، وفي الهندية ج: ۱ ص ۱۷۵ (مكتبة رشيديه كويتيه) العبرة في الزكاة بالشمس والقمر... الخ.

قمری کال مطابق د زکوٰۃ حساب کیدلو او په دې باندې د امت اجماع ده، کوم صاحب چې د شمسی کال سره د زکوٰۃ د حساب کولو قائل دی هغه په سخته غلطی باندې دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۸/۹/۲۷

(فتوی نمبر ۲۹/۲۰۰۱ ج)

په کینیدا کی کور اخستونکی مقروض سړی باندې د زکوٰۃ حکم

سوال: مکرمی محترمی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

په کینیدا کی د کورونو قیمت دومره زیات دی چې د هغه په یو وخت اداء کول مشکل دی، ځکه مجبورا په قرض باندې اخستل وی او دا قرض په قسطونو په ۲۵، ۳۰ کالو کی اداء کولی سی، په برنی صورت کی یعنی د کور قرضه هم هره میاشت د قسط په صورت کی اداء کیږي، د دې باوجود پنځه یالس زره ډالر جمع سوی آیا په دې به زکوٰۃ فرض وی؟ او حج به هم فرض وی؟

جواب: په دې پیسو زکوٰۃ ورکول پکار دی، ځکه چې د کور قرض موجل دی او قرض موجل علی الاصح مانع د وجوب زکوٰۃ نه دی، وعن ابی حنیفة رحمته الله لا یمنع. وقال الصدر الشهيد لا رواية فيه ولكل من المنع وعدمه وجه زاد القهستانی عن الجواهر والصحيح انه غير مانع. (شامی ج: ۲ ص: ۵)، (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۹/۹/۲۵

(فتوی نمبر ۳۰/۱۲۵۰ ج)

په بیمه کمپنی کی په جمع سوو پیسو باندې زکوٰۃ واجب دی

د کمپنی په شیرز باندې زکوٰۃ واجب دی

سوال: په بیمه کمپنی کی کوم مال جمع سوی وی په هغه باندې به هر کال زکوٰۃ ورکول کیږي؟ که په هغه زکوٰۃ سته، نو د زکوٰۃ ورکولو په وخت خپل مال کی هغه شمیرل ضروری دی او که نه؟

جواب: د بیمې چې کومی پیسې په کمپنی کی لگیدلی وی، په هغه باندې زکوٰۃ واجب

فتاویٰ عثمانی دواہم جلد
 دی، هر کال د زکوٰۃ اداء کولو په وخت هغه په خپل مال کی ضرور شماره!
 سوال: که د کومی کمپنی شیرز اخستل جائز وی نو د هغه په قیمت زکوٰۃ واجب دز
 که نه؟
 جواب: د کمپنی حصص اخستل جائز دی په دی شرط چي د هغه کارو بار جائز وی
 حصص په قیمت باندی زکوٰۃ هم واجب دی. (۱) فقط واللہ اعلم
 ۱۳۸۸/۵/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۱۸ الف)

د خرخی سوی مخکی په پیسو باندی او د کمپنیانو په حصص باندی د زکوٰۃ حکم
زکوٰۃ په پوره سرمایه باندی لازم دی او که صرف په منافع باندی

سوال: که زرعی مخکے خرخه سی او روپی په بینک کی کنسیریدی نو په هغه به زکوٰۃ
 او که کوم منافع بخش کارو بار کی لگولو سره به زکوٰۃ لازمیږی؟
 ۲ که د زرعی مخکی آمدنی پوره کال اونه ساتل سی بلکی خرخ سی نو آیا په هغه
 زکوٰۃ واجب وی؟

۳ که زرعی آمدنی حاصلیدو څخه وروسته په دی پیسو د کال په دوران کی د کومی
 کمپنی حصص واخلي، نو په پوره سرمائی به زکوٰۃ واجب وی او که د هغه حصص
 کلنی آمدنی (منافع) باندی؟

۴ که د زرعی آمدنی پیسی په کوم تجارت کی ولگول سی نو په پوره سرمایه باندی به
 زکوٰۃ وی او که صرف سالانه گټی باندی؟ او د دی گټی ټول کال زموږ سره پاته کیږي
 ضروری دی؟

جواب: د نقدو روپیو په باره کی اصول دادی چي د کال په ختمیدلو څومره روپی چي
 دی، هغه چي د هرځای څخه حاصلی سوی وی، د هغه دی څلویښتمه حصه د زکوٰۃ په
 طور وباسی. د زرعی مخکی خرڅولو سره چي کومی پیسی حاصلی سوی دی د هغه
 څخه چي کومی پیسی د کال په ختمیدو موجودی وی په هغه پوره پیسو به زکوٰۃ واجب
 وی.

(۱) د شیرز خرڅولو او اخستلو شرائط او په هغه باندی د زکوٰۃ د وجوب متعلق تفصیل د پیر
 حضرت والا دامت برکاتهم کتاب، اسلام او جدید معشیت او تجارت، ص نمبر ۸۵ تر ص ۹۴
 رساله د شیرز د خرڅولو او اخستلو احکام وگوری.

۲. په نمبر ۱ کی وئیل سویدی چي د کال په ختمیدو چي څومره پیسی موجودی وی د
 هغه زکوٰۃ دی وباسل سی، کومی پیسی چي د کال په دورانی کی خرخی سویدی په هغه
 زکوٰۃ نسته.
 ۳ د کمپنیانو حصص چي د څومره مالیت وی هغوندی مالیت او په هغه چي کوم
 سالانه منافع حاصل سوی وی، هغه دی په نقدو پیسو کی شامل سی او بیا دی د
 مجموعی زکوٰۃ اداء سی. (۱)
 ۴ د تجارت په ټول مال باندی به زکوٰۃ وی (۲) خو د تجارت په مال کی، عمارت، دوکان
 مشین او فرینچر شامل نه دی.

والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۰/۱۱/۱ هـ
 (فتویٰ نمبر ۳۰۸/۲۱ الف)

د قرضی څخه زیات رقم په قدر د نصاب وی نو زکوٰۃ واجب دی او که نه نو نه دی

سوال: د یوه سړی سره د شلو زرو روپیو زیورات دی او د اوسیدلو کور د تعمیر په
 سلسله کی اویا زره مقروض دی، آیا په دی قرض سره هغه ته به د شلو زرو روپیو زکوٰۃ
 اداء کول وی؟ او که د سرو زرو قیمت د قرض د پیسو څخه زیات وی نو بیابه زکوٰۃ او
 صدقه الفطر واجب وی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی چي ترڅو د هغه سره د اویا زرو څخه زیاتی روپی په قدر
 د نصاب پیسی یا سره زر نه وی په هغه باندی زکوٰۃ او صدقه الفطر واجب نه دی.

والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۷/۱۱/۱۰ هـ

د کمپنی په ریزرو فنډ باندی د زکوٰۃ حکم او طریقه

سوال: محترمی او مکرمی حضرت العلامة مولانا مفتی تقی عثمانی صاحب زید
 مجددکم، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
 پس د سلام مستنون څخه امید دی چي مزاج گرامی به په خیر او عافیت سره وی دلسته

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص ۱۷۵ (رسیدیه کویته) ومن كان له نصيباً فاستفاد في اثناء الحول مالا من
 جنبه ضمه الى ماله ورکاء سواء كان المستفاد من ضمانه اولا وبای وجه استفاد ضمه الخ

الحمد لله قول په عافيت سره دی، د عاگو طالب د دعاء دی.

ضروری گذارش دادی چي په بنگله دیش کی د اسلامی بینکونو د نفع څخه یوه معینه حصه قانوناً ریزرو فنډ (RESERVE FUND) په نوم ایږدی، اوس په دی ریزرو فنډ په پیسو باندي د زکوة اداء د واجب کیدلو او نه کیدو باندي دلته په علماوو کی اختلاف دی د څه علماوو رایي د زکوة ادا کولو طرفته ده، لکه چي د بعضی عرب علماوو رایه ده، د دی د پاره بینک یی شخص قانونی ګرځولی دی، د زکوة اداء کول یی واجب وئیل سویږی د نورو علمائی ګرامو رایه داده چي زکوة عبادت دی، د دی د پاره عاقل، بالغ او مسلمان کیدل ضروری دی، ځکه چي د لیونو او ماشومانو په مال باندي زکوة واجب نه دی، دغه شان د ریزرو فنډ په پیسو باندي چونکی مالکانو ته قانوناً د تصرف اختیار نسته، نو ځکه به زکوة نه واجبیږی.

په دی باره کی د حضرت محترم د رایي څخه د خبریدلو خواهشمندیم، والسلام. (مفتی عبد الرحمن) مرکز الفكر اسلامی بنگله دیش، گلشن دهاکه.

جواب: مخدوم ګرامی قدر حضرت مولانا عبدالرحمن صاحب مدظلهم العالی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط د بینکونو د ریزرو فنډ په باره کی ملاو سو، زه په دغه وخت په سفر باندي وم، ځکه په جواب کی تاخیر وسو، معذرت غوښتونکی یم، دا مسئله صرف د بینکونو د ریزرو فنډ نه ده، بلکی د مشترکی سرمایي د ټولو کمپنیانو د ریزرو فنډ ده، په دی مسئله باندي چي بنده څومره غور کړیدی د هغه خلاصه درته عرض کوم، ریزرو فنډ قانون د کمپنی د اثاثو حصه ده، چي هغه د آینده د خساری وغیره د تلافی د پاره شریکانو د تقسیمولو په ځای جدا ایښی ده، خو هغه هم د دوی ملک دی، د دی مثال داسی دی لکه چي یوکس د خپل مملوک اموال څه حصه لوړه کړی او د دی د پاره یی کنسیرډی چي کله آینده څه بیماری پیښه سی نو دابه څرخ کوی، پاته سوه داچي ترڅو کوم رقم د ریزرو فنډ حصه ده په دی باندي شریکانو ته د تصرف اختیار نه وی، نو د دی جواب دادی چي دا پابندی پخپله شریکانو په خپله رضامندی لګولی ده، او هغوی چي ګله وغواړی د شریکانو عمومی میتینګ طلب کړی او دا شرط ختمولی سی، لهذا د هغوی تصرف په دی لحاظ سره برقرار دی، ورسره کله چي یوه کمپنی ختمیږی، نو د نورو اثاثو په شان به دریزرو فنډ اثاثی هم په شریکانو باندي یشل کیږی، ورسره که یو کس د کمپنی د ختمیدو څخه مخکی خپله حصه خرڅوی، نو د هغه په قیمت کی په

ریزرو فنډ کی د هغه چي کومه حصه ده هغه به هم منعکس وی، لهذا ریزرو فنډ یقیناً د حصه دارو ملکیت دی او قابل د زکوة دی، البته دائمه ثلاثه خصوصاً د امام شافعی د مسلک مطابق په کمپنی باندي خلطة الشیوع په بنیاد باندي په حیثیت د کمپنی زکوة واجب دی، لهذا هغه دی دخپلو ټولو قابل د زکوة اثاثو قیمت ولګوی او په هغه به زکوة اداء کوی چي په هغه کی ریزرو فنډ هم شامل دی.

خو د احنافو په مسلک کی چونکی خلطة الشیوع معتبر نه دی، لهذا په کمپنی باندي په حیثیت د کمپنی زکوة واجب نه دی بلکی د هر حصه دار په خپله حصه باندي زکوة واجب دی، هر حصه دار دی خپل وجوب زکوة په تاریخ کی د خپلی حصی بازاری قیمت معلوم کړی بیا که هغه هغه حصه د خرڅولو په نیت اخستی وی نو د ټول بازاری قیمت څلویښتمه حصه دی اداء کړی، ځکه چي په بازاری قیمت کی د کمپنی ټولی اثاثی په شمول د ریزرو فنډ منعکس کیږی، نو د ریزرو فنډ زکوة جدا ایستلو ته ضرورت نسته، او که د څرخ په نیت ن وی، بلکی د شرکت جاری ساتلو د پاره یی اخستی وی نو هغه ته ذاق حاصل دی چي د کمپنی د ناقابل زکوة اثاثو په تناسب د خپلی حصی د ټول بازاری قیمت څخه اخوا کړی مثلاً (د کمپنی ناقابل زکوة اثاثی، عمارت، فرینچر، ګاډی وغیره) که د ټولو اثاثو شل فیصده دی نو هغه د خپلی حصی بازاری قیمت شل فیصده اخواکولی سی، ریزرو فنډ چونکی په قابل زکوة اثاثو کی شامل دی، نو ځکه به هغه د ناقابل زکوة اثاثو په تناسب شاملولو سره نسی اخواکولی. والسلام

محمد تقی عثمانی

۱۴۲۵/۵/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۷۱۲/۸۰)

په شریک دوکان کی د خپلی حصی د زکوة د اداء کولو طریقه

سوال: د مشترکه دوکان د زکوة اداء کولو څه طریقه ده؟ مثلاً په یو دوکان کی زما حصه (۳۵ پیسی) ده، د هغه د زکوة اداء کولو څه طریقه ده؟ طلعت محمود (راولپنډی) جواب: ګران او محترم وروره! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محبت نامه ملاو سوه، د زکوة په باره کی چي تاسو کوم وضاحت غوښتی دی، د هغه جواب دادی: که په دوکان کی ستا صرف ۳۵ پیسی حصه ده باقی د بل چادی نو په

والله اعلم

(۳۰/۲/۱۴۰۴ھ) (۲)

دوکان د زکوٰۃ ایستلو طریقہ او واجب الاداء او قابل وصول قرضو او په نقدو باندی د زکوٰۃ حکم

سوال: زه د خپل دوکان زکوٰۃ څنگه اداء کړم او کله یی اداء کړم او د هغه د سامان قیمت کوم یو ولگوم، خلک ماته څه قرض را کوی او څه زه ورکوم، او په څومره پیسو باندی زه زکوٰۃ اداء کړم؟ (طلعت محمود راولپنډی)

جواب: د زکوٰۃ طریقہ داده چي په قمری حساب سره (۲) په کوم تاریخ چي تا دوکان قلم کړی وی، د هغه محتاط اندازه ولگوه، بیا چي هر کال هغه تاریخ راسی، نو اول د وگوره! چي دغه تاریخ د نقدی روپی څومره دی؟ او د خرڅولو وړ سامان څومره دی؟ هغه د هول سیل قیمت ولگوه، بیا چي څومره پیسی ستا په خلگو باندی واجب الاداء دی، هغه را یوځای کړه، د دی درو شیانو مجموعه قیمت، او بلکی بیا چي په تاباندی کومی قرضی واجب دی هغه د دی مجموعی قیمت څخه اخوا کړه (۴) کوم رقم چي باقی پاته سی، که هغه د دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو د قیمت برابر یا د هغه څخه زیات وی نو د هغه څلویښتمه حصه زکوٰۃ وباسه، (۵) په دعاء کی د یاد ساتلو درخواست دی، والسلام

والله اعلم

۱۲/ربیع الاول/۱۴۰۷ ق هـ (۲)

- (۱) د حوالی د پاره وگوری ص: () حاشیه نمبر ()
(۲) د فتویٰ حضرت والا د امت برکاتهم په یو جوابی خط کی لیکلی ده.
(۳) د حوالی د پاره وگوری ص: () حاشیه نمبر ()
(۴) د حوالی د پاره وگوری ص: () حاشیه نمبر ()
(۵) د حوالی د پاره وگوری ص: () حاشیه نمبر ()
(۶) دغه جواب حضرت والا د امت برکاتهم د خط په صورت کی ورکړی وه.

په قرض باندی د زکوٰۃ د وجوب تفصیل او په کوم قرض باندی زکوٰۃ واجب دی؟

سوال: زما په چا باندی قرض دی خو د هغه مقر رض له اړخه د اداء کولو څه پته نسته چي رابہ یی کړی او که نه؟ ځکه چي اوس د هغه شاید چي وس نسته که هغه یی اداء کړی نو آیا زه به د هغه پیسو زکوٰۃ اداء کوم او که ورکوم یی نو د تیرو سوو ټولو کلونو زکوٰۃ به ورکوم؟ طلعت محمود (راولپنډی)

جواب: د کوم ځای څخه چي د پیسو ملاویدو بالکل مایوسی بسدا سوی وی په هغه زکوٰۃ واجب نه دی، (۱) که آینده کله ملاوسی نو صرف هم د هغه کال پیسی زکوٰۃ به ورکوی چي په کوم کال ملاو سوی دی، هو! که بالکل مایوسی نه وی پیداسوی بلکی د دواړو احتمال وی چي ملاو به سی یانه؟ نو د دی زکوٰۃ وروسته کولی سی، خو چي کله ورته ملاوسی نو په هغه وخت به د تیرسوز کلونو زکوٰۃ ورکوی.

(۲) والله اعلم

۱۸/۹/۱۴۱۴ھ (۳)

فصل فی صدقة الفطر

د صدقة الفطر مسائلو بیان

په ورېځو باندی (صدقة الفطر) اداء کولو طریقہ او حکم

سوال: حضرت والا ته چي څنگه معلومه ده چي د برمائیانو او بنگالیانو خلگو خوراک وزجی وی، لهذا که د یو صاع غنم یا نیم صاع وړو په ځای یو صاع اول درجه وزجی یا د نیمی پیمانی څښو قیمت معلوم سی د هغه څخه وروسته په هغه قیمت کی چي څومره وزجی راځی هغوندي روژی وباسل سی، لمافی رد المختار ومالم ینص علیه کذرة وخبز یعتبر فيه القيمة (شامی) (۴)

والله اعلم

۲۳/۱۲/۱۳۹۶ھ

- (۱) د حوالی د پاره وگوری ص: () جواب نمبر () او د هغه حاشیه نمبر ع ترع
(۲) د فتویٰ حضرت والا د امت برکاتهم په یو جوابی خط کی لیکلی ده.
(۳) کتاب الزکوٰۃ باب صدقة الفطر ج. ۲ ص ۲۲۴ (طبع سعید کراچی) همدارنگه وگوری کفایت المفتی ج: ۴ ص ۳۱۲ (جدید ایډیشن دار الاشاعت)
(۴) د حوالی د پاره وگوری ص: () حاشیه نمبر ()

زکوٰۃ او فطرانہ کی فرق

سوال: پہ زکوٰۃ مقبولہ او فطرانہ کی خہ فرق دی؟
جواب: زکوٰۃ سالانہ مالی فريضہ ہے او صدقة الفطر خاص د اختر د ورخی فريضہ
والله اعلم

۱۳۹۹/۹/۱۸ھ

(فتوی نمبر ۲۴/۱۰۲۸ ج)

د صدقة الفطر اندازه

سوال: حیاة الاسلام د صدقة فطر فی کس دوی روپی اعلان کریدی صحیح رقم؟
جواب: پہ اصل کی فطرانہ پاو کم دوه سیرہ غنم یا د هغه قیمت دی (۱) پہ دی
۱۳۹۷ھ پاو کم دری روپی دی

والله اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۰ھ

د صدقة فطر او قربانی پہ وجوب کی خیل او د خیلو بچو

پہ حوائج اصلیه کی داخل ده او که نه؟

سوال: صدقة فطر یا قربانی پہ واجبی و کی قوت نفس خیل او د بچو حوائج
داخل دی او که نه؟ که داخل وی نو د خو ورخو؟ د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ
یومیہ خخه خه مراد دی؟

پہ تصریح د ٲولو فقها و حوائج اصلیه کی د

حج اصل د داخل وی؟ د دی تصریح د فقها و

بچو کی د یوی ورخی خخه زیاده

د قوت هم په لغت کی د نفقة الی

صدقة الفطر د وجوب د پاره هم مالک نص

قة الا عن ظهر غنی، والید العلیا خیر من الید الب

پہ حدیث کی ذکر سویدی، (فتح القدیر ج ۲ ص ۳۱) (۱)

او د سوال حرمت د قوت یوم پہ موجودگی کی ثابت دی، ویؤیده مافی الاشباه والنظائر
الزکوٰۃ واجبة بقدره میسرة فتسقط بهلاك المال بعد الحول وصدقة الفطر وجبت بقدره
ممکنه فلو افتقر بعد یوم العید لم تسقط (الاشباه والنظائر مع شرحه ج: ۱ ص ۲۲۵
الفن ثانی) (۲)

د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ پہ نزد د قوت یومیہ خخه مراد مطلق دی برابرہ خبرہ ده که بغیر
د ملک نصاب خخه وی، لاستدلال له بحديث ابن عمر عناية علی هامش الفتح (ج: ۲
ص: ۳۱) الجواب الصحيح بنده
محمد شفیع عفا الله عنه

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۹ھ

(فتوی نمبر ۱۴۳/۱۹ الف)

پہ کومه زمانه کی چي حکومت د زکوٰۃ او عشر دار ٲیننس د نفاذ اعلان کری وو، او پہ
هغه ار ٲیننس کی د بینکونو او مالیاتی ادارو خخه د زکوٰۃ وصولولو کومه طریقہ
اختیار کریده، پہ هغه باندی د غور کولو د پاره د مجلس تحقیق مسائل حاضرہ دری
اجلاسہ و سول چي پہ هغه کی.

۱. حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب مفتی ومہتمم دار الافتاء والارشاد ناظم
آباد کراچی.

۲. حضرت مولانا مفتی محمد ولی حسن صاحب مفتی جامعة العلوم الاسلامیہ بنوری
ٲاون کراچی.

۳. حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب مفتی دار العلوم کراچی.

۴. حضرت مولانا ٲاکٹر عبد الرزاق اسکندر صاحب استاذ او ناظم تعلیمات جامعة
العلوم الاسلامیہ بنوری ٲاون کراچی.

۵. حضرت مولانا مفتی سبحان محمود صاحب مفتی وشيخ الحدیث دار العلوم
کراچی.

(۱) ج: ۲ ص: ۲۱۹ (طبع مکتبہ رشیدیہ کویتہ)

(۲) طبع ادارة القرآن کراچی

عید، ج: ۲ ص: ۳۲۴ نصف من بر او د قیقہ او سریقہ او

حضرت مولانا مفتی عبد الرؤف صاحب معین مفتی دار العلوم کراچی
شامه وو. د مجلس د اړخه چي کوم متفقه تحریر تیار سو هغه ستاسو په خدمت
حاضر دی.

بسم الله الرحمن الرحيم

د حکومت د بینکونو او مالیاتی ادارو څخه د زکوة وصولولو شرعی حکم اولنی حصه

الحمد لله وكفى والسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد!

حکومت پاکستان سرکاری سطح باندی د زکوة او عشر وصولولو او تقسیم د پاره
آرځی تېر نافذ کړیدی چي د هغه په ذریعه په مسلمانانو باندی واجب الاداء زکوة
حصه حکومت وصولوی او د هغه د تقسیم انتظام به کوی د زکوة د وصولی او تقسیم
انتظام د اسلامی حکومت یوه اهمه ذمه واری ده او که حکومت د انتظام صحیح
احکامو مطابق قائمولو کی کامیاب سی نو دابه د نفاذ شریعت طرفته یو نهایت منته
قدم وی، او انشاء الله د دی ملک مسلمانان به د دی دنبوی او اخروی برکاتو څخه
مستفیض سی. خود انتظام سرکاری سطح باندی د جاری کولو په وخت حکومت
داخبره پوره په ذهن کی کښی نول پکار دی چي د زکات نظام نفاذ څومره د اسلامی
معیشت د پاره ضروری او اهم دی، دومره هغه نازک او د توجه طالب هم دی زکوة
نورو محاصلو او ټیکسونو په شان څه ټیکس نه دی، بلکی دا هغه عظیم الشان عبادت
دی چي د اسلام په پنځه ارکانو کی یو اهم رکن گرځول سویدی، لهذا په دی کی
عبادت او اطاعت خداوندی د تمامو تقاضو ملحوظ ساتل ضروری دی.
حکومت د زکوة د وصولی او د تقسیم د انتظام په خپله ذمه اخلی. دا یوه داسی درنه
او نازکه ذمه واری پخپل سر اخلی چي د هغه د دینی جذبی، د هغه د اخلاص او د هغه
د حسن انتظام د پاره یو زبردست از مایش او امتحان حیثیت لری، په دی کی به
حکومت ته یو طرف ته د دی خبری پوره لحاظ ساتل وی چي د کوم مسلمان سره د زکوة
په وصولی کی نا انصافی ونسی، او څومره رقم چي د هغه په ذمه شرعاً واجب الاداء

دی د هغه څخه یوه ټیډی هم زیات وصول نسی ځکه چي په حدیث پاک کی د رسول الله
ارشاد دی: **المعتدی فی الصدقة کما نعتها** (۱)
یعنی په زکوة وصولولو کی زیاتی کوونکی داسی گنهگار دی لکه چي زکوة نه اداء
کوونکی.

او بل طرفته به په دی سخت نظر ساتل وی، چي د زکوة نه حاصلیدونکی دا مقدسی
پیسې ټیک د شرعیت مطابق د هغه صحیح مستحقینو ته ورسیری او په دی کی څه
خیانت خوزد بودو بد عنوانی او یاپه شرعی احکامو هم تجاوز ونسی، د زکوة د تقدس
اندازه د دی خبری څخه لگولی سی چي الله جل و الله د دی د مصارفو تعین په انبیاء باندی
پری نه ښووی، بلکی هغه یی به ذات خود په قرآن کی متعین کړل، نو ترڅو چي زکوة د
هغه په مصارفو باندی د صحیح طور د خرڅ کولو د اطمینان بخش انتظام ونسی د
زکوة مقصد نسی پوره کیدلی، لهذا که حکومت د زکوة د اصول تقسیم د دواړو نظام
صحیح طور سره مقررولو کی کامیابیری نو دابه د هغه یوه عظیمه کارنامه وی، چي د
هغه برکات به انشاء الله په غریدلو سترگو محسوس سی. لیکن که خدای نه خواسته د
زکوة د دی مقدسو پیسو مستحقینو ته د رسولو صحیح انتظام ونسو، نو دکر وړونو
مسلمانانو د عبادت خرابیدلو وبال به هم په حکومت باندی په دنیا او آخرت کی
سنگین وی زموږ دعاء ده چي الله جل و الله دی حکومت ته په دی سخت از مینست کی د
کامیابیدو توفیق ورکړی، او دا نازکه مرحله دی هغوی ته آسانه کړی.

خود دی مقصد د حصول د پاره مخکی قدم دا پکار دی چي د زکوة او عشر کوم قانون
نافذ سویدی چي هغه شرعی لحاظ سره صحیح وی او په هغه شرعی لحاظ سره څه سقم
باقی پاته نسی، او دوهم قدم ورسره دا پکار دی چي د دی قانون مطابق عمل هم درست
وی، ترڅو چي د قانون تعلق دی، مجلس تحقیق مسائل حاضره په اجلاس کی حالیه
زکوة او عشر په اړه ډیننس باندی غور وسو او شرعی نقطه نظر سره د هغه جائزه
اخستلو څخه وروسته لاندینی تبصره په اتفاقی رایې سره منظوره سوه.

د زکوة نصاب: د دی اړه ډیننس د ټولو څخه لویه غلطی داده چي په دی کی یی په هرکس
باندی د زکوة اداء کول لازم کړیدی، د چا د بینک په اکاونټ کی چي د زکوة د ایستلو
په ورځ د زرو روپو څخه زیاتی پیسې وی، او د بینکونو څخه علاوه نورو مالیاتی

(۱) جامع الترمذی باب المعتدی فی الصدقة ج: ۱ ص: ۱۴۰ (طبع ایچ ایم سعید)

ادارو کی دا دزرو قید هم نسته، بلکه د دی اثارو د حامل افرادو څخه د هغوی د اثارو د مالیت لحاظ کولو څخه بغیر لازمی طور سره د زکوة مستوجب گرځول سویدی، او دا په شرعی لحاظ سره لویه غلطی ده، او عملاً د دی قانون په وجه ډیرو خلکو سره زیاتی کیدی سی، په هغوی باندی شرعاً د زکوة څخه واجب کیدلو باوجود به د هغوی څخه زکوة وصول سی.

د شریعت د اړخه زکوة صرف په هغه سړی باندی فرض دی چي د نصاب یعنی دوه نیم پنځوس ټولو سپینو زرو یا د دی د مالیت نقدو یا د سرو زرو یا د مال تجارت مالک وی، یا په دی څلور شیانو کی د بعضی یا د ټولو د مجموعی دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو د قیمت برابر ملکیت وی. البته که د کوم کس سره د سرو زرو څخه علاوه څه شی موجود نه وی، نو د هغه نصاب ووه نیمی ټولی سره زر دی. بیا که څه هم شرعاً د زکوة د فرضیت د پاره دا ضروری نه ده چي په هر رقم باندی جدا کال پوره سی، لیکن دا ضروری ده چي هغه د کال په ابتداء او آخر کی کم تر کم په قدر د نصاب د مالیت مالک وی. په اړه یننس کی د زکوة د دی بنیادی شرطونو څه لحاظ نه دی ساتل سوی.

لهذا که نظام زکوة واقعاً د شرعی اصولو مطابق قائلول وی نو په اړه یننس کی داسی ترمیم ضروری دی چي د هغه په پونا کی زکوة صرف د هغه افرادو څخه وصول سی د چا په ذمه چي شرعاً زکوة فرض دی او د هغه عملی طریقہ داده: چي دفعه ۲ لاندی ۲۳ کی، د صاحب نصاب کوم تعریف لیکل سویدی، یعنی د صاحب نصاب څخه مراد هغه سړی دی چي د هغه په ذمه د دی اړه یننس د مخه زکوة واجب الاداء وی هغه دی بدل سی (د صاحب نصاب) تعریف دی داشان وسی: صاحب د نصاب څخه مراد هغه سړی چي د هغه په ملکیت کی دوه پنځوس نیمی ټولی سپین زر، یا د هغه د قیمت برابر د نقدو یا سرو او یا سامان تجارت وی، یا په دی څلورو شیانو کی د بعضو یا د مجموعی یو ځای د دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو د قیمت برابر وی، بیا هر کال د زکوة د تاریخ څخه مخکی د دوه پنځوس نیمو ټولو د سپینو زرو چي څه قیمت وی، د هغه اعلان کولو سره د هغه قیمت د زکوة د وصولولو معیار مقرر سی، یعنی صرف د هغه خلکو څخه زکوة وصول سی د چاچي دومره مالیت پیسی په بینکونو یا نورو مالیاتی ادارو کی جمع وی.

د کال تیریدلو مسئله

د زکوة د فرضیت د پاره د اهم ضروری ده چي د نصاب په مقدار پوره کال تیر سوی وی.

د پوره کال تیریدو مطلب دادی چي که یو سړی یو وار صاحب د نصاب سی او د کال ختمیدو باندی صاحب نصاب پاته سی (د کال په مینځ کی که څه هم د نصاب څخه کم سی البته چي بالکل ختم نسی) نو د کال په ختمیدو چي څومره پیسی هم د هغه په ملکیت کی وی په هغه ټولو پیسو به شرعاً زکوة واجب الاداء وی، برابره خبره ده که د هغه پیسو څه حصه یوه ورځ مخکی د هغه په ملکیت کی راغلی وی، لهذا په هر رقم باندی د کال تیریدل ضروری نه دی، د موجوده اړه یننس لاندی داسی صورتونه عملاً ممکن دی چي په کوم تاریخ د چا د اکاونټ څخه زکوة وضع سی، د هغه څخه صرف یو څو ورځی مخکی هغه صاحب د نصاب جوړ سوی وی، په داسی صورت کی په دی کی د داسی سړی څ جبراً زکوة کټ کول شرعاً درست نه دی.

لهذا په اړه یننس کی داسی گنجایش موجود کیدل پکار دی چي کوم سړی دا ثابتہ کړی چي د هغه د مقدار نصاب جوړلو کال نه دی پوره سوی نو د هغه څخه زکوة کټ نه سی

د قرضونو مسئله: په اړه یننس کی قرضه جات د قابل زکوة مالیت نه خوا کولو گنجایش هم نه دی ساتل سوی. په دی سلسله کی فقهاء امت د مذهبونو خلاصه داده چي د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ په نزد هر قسم قرض د زکوة څخه د ادا کولو څخه وروسته زکوة واجبیري. د امام شافعی قدیم قول هم دادی، د امام مالک په نزد قرض د اموال باطنه د زکوة څخه مانع دی، د اموال ظاهره د زکوة څخه نه دی، او د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ قول جدید دادی: چي هر قسم قرض به د زکوة څخه نسی اخوا کولی. (وگوری المجموع شرح المذهب ج: ۵ ص ۳۱۳، ۳۱۴) (۱)

موجوده حالات داسی دی چي کوم سړی د خپل ضروریاتو د ژوند د پاره قرض اخستی وی، هغه د زکوة څخه نه ادا کول به په هغه سړی زیاتی وی، البته دا مسئله همیشه د اهل علم په نزد غور پاته سویده، چي نن سبا لوی لوی سرمایہ دار د خپلو پیدا واری اغراضو د پاره چي کومی قرضی اخلی، که هغه ټولی اخوا سی نو په هغوی باندی په بعضو صورتونو کی شاید زکوة هم واجب نسی چي د شریعت د مقاصدو څخه بالکل خلاف دی، نو که د داسی قرضو په باره کی که د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ په مسلك باندی عمل وسی او دا وویل سی چي هغه به د زکوة څخه نسی اخوا کولی، نو دا مناسب

(۱) المجموع شرح المذهب (الشرح الدین) هل يمنع وجوب الزکوة فيه... الخ ج: ۵ ص ۳۴۴ (طبع دار الفكر للطباعة).

دی. ۱۲/ ربیع الاول ۱۳۹۹ هـ ته چي د زکوة ارډیننس کومه مسوده د زایی عامه معلومولو د پاره مشهوره سویده، په هغه کی هم د قرضونو د ادا کولو گنجایش موجود وو. او په هغه باندی تبصره کولو سره، مجلس تحقیق مسائل حاضره، هغه وخت هم دغه رانی ظاهره کړی وه. (وگوري ماهنامه، بینات، جمادی الثاني ۱۳۹۹ هـ صفحه نمبر ۸) لهذا د مجلس په رایي کی نصاب، د کال تیریدل، د قرضو په باره کی تجاویز مد نظر ساتلو سره د ارډیننس هغه دریم مجوزه ترمیم څخه وروسته د اشان پکار دی. د ارډیننس د نورو احکامو په تابع کی هر مسلمان صاحب نصاب سړی ته شیدول نمبر ۱ کی در ورکول سوی تفصیل مطابق هرکال د زکوة په اختتام باندی به لازماً زکوة وصولولی سی، شرط دادی چي کوم سړی دا ثابت کړی چي د زکوة د تاریخ په ورځ د هغه د قابل زکوة ټول مملوکات د نصاب مقدار ته د رسیدلو څخه پوره کال نه دی تیر سوی، نو د هغه د مذکوره اثاثو څخه به زکوة نسی اصول کولی، او مزید شرط دادی چي کوم سړی دا ثابت کړي چي هغه مقروض دی او هغه قرضه د څه پیداواری په غرض نه ده اخستی نو د هغه د قرض رقم به د قابل زکوة رقم نه سی اخواته کولی.

اموال ظاهره او باطنه

د بینک د اکاونټ څخه او د نورو مالیاتی ادارو څخه د زکوة په اخستلو باندی یو علمی اشکال دادی: چي د فقهای کرامو د تصریح مطابق چي حکومت ته د اموال ظاهره څخه د زکوة وصولولو حق دی نه د اموال باطنه نه، عام طور باندی فقهاوو په مفت خرڅایونو (چراگاهو) کی خریدونکی مال، د پټو او باغونو پیداوار، او هغه مال تجارت چي د بنار څخه د باندی وړل کیږي په اموال ظاهره کی شمار کړی دی، او نقدی، زیورات وغیره باقی نور قابل زکوة اموال یی اموال باطنه گرځولی دی. د بینک اکاونټ په صورت د نقدو کی وی نو ځکه په علمی طور سره دا اموال قابل د غور دی، چي حکومت د دی څخه د زکوة اخستلو حق لري که نه؟

په دی مسئله باندی د فکر کولو څخه وروسته مجلس په دی نتیجه رسیدلی دی چي په موجوده دور کی د بینک اکاونټس په اموال ظاهره کی شمار کیدی سی. د دی مسئلې تفصیل دادی: چي د حضور ﷺ او حضرت ابوبکر صدیق ﷺ، او حضرت عمر فاروق ﷺ په عهد مبارک کی په اموال ظاهره او باطنه کی څه تفریق نه وو، بلکی د دواړو قسم اموالونه به سرکاری سطح باندی زکوة وصولیدی، خو د حضرت عثمان ﷺ په عهد خلافت کی کله چي د زکوة قابل مالونه ډیر سول او هغوی

دا محسوس کړل چي که د زکوة عاملین د خلکو کورونو او د کانونو ته اورسپړی او د هغوی داملاکو جهان بین کوی، نو په دی سره به خلکو ته تکلیف وی، او په دی سره به د هغوی کورونه او د کانونه، گوداموته او د محفوظ شخصی مقاماتو نجی حیثیت به مجروح سی، نو دوی دافینصله وکړه، چي صرف د هغه مالونو زکوة دی د حکومت په سطح باندی وصول سی، د کومو چي په زکوة وصولولو کی دا مضرت نه لاحق کیږي، او چي د هغه د حساب د پاره د کورونو او دوکانونو تلاشی اخستل نه وی، داسی مالونه په هغه زمانه کی صرف دوه قسمه وه، یعنی خاړوی او زرعی پیداوار، چنانچي صرف د دی زکوة حضرت عثمان ﷺ په سرکاری سطح باندی د وصولولو اعلان وکړی، او باقی اموال یی اموال باطنه وگرځول او د هغه د زکوة اداء کول یی پخپله د مالکانو ذمه واری وگرځوله، وروسته چي کله د عمر بن عبد العزیز دور رالی، نو هغوی د بنارونو د باندی داسی چوکیانی مقرری کړی چي کله یوسړی هلته د مال تجارت سره تیریدی، نو د هغه څخه دی هم هلته زکوة وصول سی، په دی موقع باندی د بنار څخه د بهر تلو والا مال تجارت هم په اموال ظاهره کی شمار سو، ځکه چي حکومت د هغه په زکوة اخستلو کی او حساب کولو د پاره د مالکانو کورونو او د کانونو او د نجی مقاماتو تلاشی اخستلو ته ضرورت نه وو.

د برنی صورتحال د وضاحت د پاره د حضرات فقهاء کرامو تصریحات په لاندی ډول سره درج دی.

۱: علامه ابن همام رحمه الله لیکي:

ظاهر قوله تعالى: خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً (الایه) توجب حق اخذ الزکوة مطلقاً للإمام، وعلى هذا كان رسول الله ﷺ والخلفاء بعده، فلما ولي عثمان وظهر تغير الناس كره ان تفتش السعاة على الناس مستور اموالهم ففرض الدفع الى الملاك نيابة عنه ولم تختلف الصحابة عليه في ذلك، وهذا لا يسقط، طلب الامام اصلاً، ولهذا لو علم ان اهل بلدة لا يؤدون زكوتهم طالهم بها. (فتح القدير ج: ۱ ص: ۴۸۷) (۱)

۲: امام ابوبکر جصاص رحمه الله لیکي چي:

وقوله تعالى: خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً، يدل على ان اخذ الصدقات الى الامام وانه متى اداها من وجبت عليه الى المساكين لم يجزه، لان حق الامام قائم في اخذها فلا سبيل له الى اسقاطه وقد كان النبي ﷺ يوجه العمال على صدقات المواشي ويأمرهم بان يأخذوها على المياه في مواضعها.

(۱) طبع قدیم مطبعه کبری امریه مصر.

اما زکوٰۃ الاموال فقد كانت تحمل الى رسول الله ﷺ وابي بكر وعمر وعثمان ثم حطب عثمان فقال، هذا شهر زكاتكم فمن كانه عليه دين فليؤده ثم ليترك بقية ماله، فجعل لهم اداءها الى المساكين، وسقط من اجل ذلك حق الامام في اخذها لانه عقد عقده امام من ائمة العدل، فهو نافذ على الأمة لقوله ﷺ: ويعقد عليهم اولهم ولم يبلغنا انه بعث سعاة على زكاة الاموال كما بعثهم على صدقات المواشي والثمار في ذلك، لان سائر الاموال غير ظاهرة للامام، وانما تكون مخبوءة في الدور واخوانيت والمواضع الخريزة ولم يكن جائزاً للسعاة دخول احرارهم ولم يجوز ان يكلفوهم احضارها. ولما ظهرت هذه الاموال عند التصرف بها في البلدان اشبهت المواشي فنصب عليها عمالاً يأخذون منها ما وجب من الزکوٰۃ، ولذلك كتب عمر بن عبد العزيز رحمته الله الى عماله ان يأخذوا مما يمر به المسلم من التجارات من كل عشرين ديناراً نصف دينار.

(احكام القرآن ج: ۳ ص: ۱۵۵ مطبوعه استنبول ۱۳۳۵هـ) (۱)

۳: د فقه حنفی په معروف کتاب الاختيار کی دی:

لأن الاخذ كان للامام وعثمان رحمتهما الله فوضه الى الملاك وذلك لایسقط حق طلب الامام، حتى لو علم ان اهل بلدة لا يؤدون زكاتهم لها ولو مر بها على الساعي كان له اخذها. (الاختيار ج: ۱ ص: ۱۰۰) (۲)

۴: او صاحب هدايه ليکي چي:

ومن مرها على عاشر بمائة درهم واخبره ان له في منزله مائة اخرى وقد حال عليها الحول لم يترك التي مرها لقلتها وما في بيته لم يدخل نحة حمايته.

(فتح القدیر ج: ۲ ص: ۵۳۶) (۲)

د فقهاء کرامو د برنی تصریحاتو څخه داخبره واضحه ده چي نقدي روپی او مال تجارت ترهغه وخته پوری اموال باطنه وی ترڅو چي هغه پټ نجی مقاماتو کی د مالکانو د حفاظت لاندی وی، د داسی مالونو د زکوٰۃ په اخستو کی چونکی نجی مقاماتو کی دخل اندازی کول دی. نو ځکه هغه د حکومت د وصولیائی څخه مستثنی پریښوول سوی. خو چي کله هم دغه اموال مالکان پخپله د نجی مقاماتو څخه را اوباسی او بهرني

(۱) وکذا فی طبع سهیل اکادمی لاهور.

(۲) طبع مکتبه مصطفی البابي مصر.

(۳) فتح القدیر ج: ۱ ص: ۵۳۶ طبع مکتبه کبری امریه مصر.

کړی، او د حکومت د حفاظت لاندی راسی تو هغه بیا د اموال ظاهره په حکم کی راځي او حکومت ته د هغه څخه د زکوٰۃ اخستلو اختیار ورکول سی. گویا د کوم مال په اموال ظاهره کی د شمارلو د پاره دوه بنیادی امور ضروری دی: یو داچي هغه یی په داسی نجی مقاماتو کی نه وی ایښی چي هلته د هغه د نجی مقاماتو تفتیش کول پریوځي، کمافی العبارة الاولى والثانية، او دوهم داچي هغه د حکومت د حفاظت لاندی راسی: کمافی العبارة الرابعة.

که په دی معیار باندی د موجوده بینک اکا ونټس جائزه واخستل سی نو په دی کی دا دواړی خبری موجودی دی، یو طرفته خو دا هغه اموال دی چي د مالکانو پخپله د خپل حفاظت څخه وباسی، او پخپله یی په حکومت باندی ظاهر کړل او د دی په حساب کی د نجی مقاماتو تفتیش کولو ضرورت نسته، دوهم داچي دا اموال د حمایت لاندی نه بلکی د ضمانت لاندی راغلی دی بالخصوص هرکله چي بینک په سرکاری ملکیت کی وی، او دوی ته چي کوم سرکاری تحفظ ملاو دی هغه په عاشر باندی د تیریدونکی مالونو په مقابل کی ډیر زیات دی نو د مجلس رایه داده چي د بینک اکاونټ او نورو مالیاتی ادارو کی ایښوول سوی مالونه د اموال ظاهر په حکم کی دی، او حکومت د هغه څخه زکوٰۃ اخستی سی.

او که بالفرض هغه یا په هغه کی ځینی اموال باطنه وگرځول سی بیا هم فقها کرامو رحمهم الله تصریح کړی ده چي د کومی علاقی خلگ پخپله زکوٰۃ اداء نه کړی نو هلته حکومت د اموال باطنه د زکوٰۃ مطالبه هم کولی سی، لکه چي د فتح القدیر او الاختیار په عبارتونو کی د دی تصریح تیره سویده او همدا مسئله په بدایع الصنائع جلد ۲ ص ۷۰ کی هم موجوده ده:

د زکوٰۃ د نیت مسئله

د بینک اکاونټس او نورو مالیاتی ادارو څخه جبراً زکوٰۃ د کټ کولو په باره کی یو دوه علمي اشکال داکیدی سی چي زکوٰۃ یو عبادت دی او د نورو عبادتونو په شان په دی کی هم نیت ضروری دی خو چي کله په مذکوره ادارو کی جبراً زکوٰۃ کټ کولی سی. نو په هغه کی د مالکانو د اړخه شاید نیت ونکړل سی؟

د فقهای کرامو په تصریحاتو کی د دی اشکال حل هم سته او هغه داچي حکومت ته د کومو مالونو د زکوٰۃ د اخستلو حق دی په هغه کی د حکومت اخستل بذات خود د قیام مقام جوړیږی چنانچي علامه شامی رحمته الله لیکي:

د زکوة بيان
اخذہ مقام دفع المالك ولى القنية: فيه الاشكال، لان النية فيه شرط ولم توجد منه اه قلت: قول الكرخي
فقام اخذه الخ يصلح للجواب، تأمل. (رد المختار ج: ۲ ص: ۳۳) (۱)

بينك اكاونتس د قرض كيدلو حيثيت:

د بينك اكاونتس څخه په زکوة اخستلو باندی دريمه شبه داهم کيدی سی چي په بينکونو کی کومی پیسی جمع کيږی هغه د فقهي په اعتبار سره د قرض په حکم کی دی او مقروض ته دا حق څنگه رسی چي هغه د قرض خوا د پیسو څخه زکوة واخلی، خو په فکر کولو سره معلومیږی چي د قرض د جوړیدو څخه وروسته دا اموال د مضمون کیدلو په وجه نورهم په سرکاری تحفظ کی راتلل، ځکه په قرض کیدلو سره د حکومت د زکوة په وصولولو سره څه منفی اثر نه غورځیږی دا بلا شبه قوی دین دی چي په هغه باندی بالاتفاق زکوة فرض دی او د بینکونو د سرکاری ملکیت کیدو په وجه دا رقوم صرف د حکومت په علم کی نه وی بلکی د هغه په قبضه او ضمانت کی راځی، نوځکه که حکومت د ولایت عامه په وجه د هغه څخه زکوة واخلی نو په دی کی څه شرعی نجات نسته.

محتاط طریقہ: خو مجلس داگنی چي بينك اكاونتس او نورو مالیاتی ادارو څخه د زکوة اخستلو محتاط طریقہ به داوی چي کله څوک په دی ادارو کی پیسی اینیوولو د راسی نو هغه دی یوفارم ډک کړی چي په هغه کی د هغه د اړخه متعلقه اداری ته یار ورکول سوی وی چي هغه دی د زکوة تاریخ په راتلو باندی د هغه د پیسو څخه کټ کړی او د زکوة په فنډ کی دی ورکړی، دشان به دا اداری د مالکانو د اړخه دده وکیل باداء الزکوة جوړی سی بیابه په دی کی نه د اموال باطنه په بنیاد څه ل باقی پاته سه او نه د نیت په بنیاد او نه د اكاونتس د قرض کیدلو په بنیاد

اکاونتس او زکوة: د بينك اكاونتس څخه په زکوة اخستلو باندی یو خلجان ذهونو کی داوی چي داسودی اکاونتس دی او سود او زکوة دواړه څنگه جمع سی؟

فتاوی: ج: ۲ ص: ۲۹ (طبع ایچ ایم سعید)

په دی کی هیڅ شک نسته چي په یر اسلامی حکومت کی د سودی کاروبار وجود د دی په تندی باندی د کلنگ یو شرمناکه ټیکه ده، او خاصکر د زکوة نظام د جاری کولو څخه وروسته د دی حرام او ناپاک د آمدن ذریعی باقی ساتلو څه جواز نسته، لهذا دا د حکومت فرض دی چي هغه دی په ممکنه چټکتیا سره مسلمانان د دی سودی نظام د دی لعنت څخه خلاص کړی، خو ترڅو چي د زکوة د اداء کولو تعلق دی په فقهي اعتبار سره که د یوسری آمدنی کی حلال او حرام سره مخلوط وی او هغه د مجموعی څخه زکوة اوباسی نو په دی کی څه قباحث نسته، فرق صرف دومره دی، چي د حلال آمدنی (۱-۲) دوه نیم فیصده په شرعا زکوة وی او د حرامی آمدنی څخه د ځان خلاصولو د پاره ورکول کیږی، اصلی شرعی حکم دادی چي سود اخستل حرام دی، خو که څوک سود واخلی نو هغه ټول په ټوله واجب التصدق دی، اوس که حکومت د هغه څخه دوه نیم فیصده د زکوة په فنډ کی ورکړل (هرکله چي د زکوة په فنډ کی صدقات نافله او عطیات هم شامل دی) نو په مالکانو شرعا واجب دی چي باقی پاته سود هم صدقه کړی، نو داچي د دی په وجه د اصل مال زکوة هم اداء نه کړی.

د مثال په طور د یوه سړی زر روپی په بینک کی جمع دی او په هغه باندی سل روپی سود اضافه وسوه نو حکومت به په پوره یوولس سوو روپو باندی دوه نیم فیصده په حساب سره اوه ویشت نیمی روپی وصولوی، په دی اوه ویشت نیمو روپو کی پنځه ویشت روپی د دی سړی په اصل زر (۱۰۰۰) روپو باندی زکوة دی، او دوه نیمی روپی زکوة نه دی بلکی د سود پیسی پوره په پوره صدقه کول پکار وو، د هغه څه حصه ده، که داهم د زکوة په فنډ کی ولاړی سی نو په دی کی څه قباحث نسته، ځکه چي د دی مصرف هم فقراء دی.

د نابالغه زکوة: امام ابو حنیفه رحمته الله په نزد د زکوة د وجوب د پاره د صاحب نصاب عاقل او بالغ کیدل شرط دی، او د امام شافعی رحمته الله لوی امام مالک په نزد د نابالغه او فاجر العقل په مال باندی هم زکوة لازم دی، په اردنینس کی چونکی د بالغ او نابالغ څه فرق نه دی سوی ځکه چي په دی کی غالباً شافعی مسلک اختیار سوی دی او د خلکو د موجوده حالاتو پیش نظر که ضرورت داعی وی نو د دی گنجایش سته.

د میراث مال: البته په بينك اكاونتس کی بعضی مالونه داسی کیدي سی چي د یومرحوم سړی میراث وی، چونکی د مرحوم په مرگ سره په دی مالونو باندی د وارثان

حق ثابتی. او په وراثت کی د هر یو سړی صاحب نصاب کیدل ضروری نه وی. نو د دی مال څخه زکوة اخستل صحیح نه دی، لهذا په ارډیننس کی د دی استثناء هم پکار دی. چي کوم سړی د زکوة کت کولو په ورځ مړ سوی وی د هغه د اکاونټ نه به زکوة نه کت کیږی.

کمپنیان او شیرز: په آرډیننس کی کمپنیان هم صاحب د نصاب گرځول سوی دی. کمپنیانو حصص هم په شیدول نمبر ۱ کی درج سوی دی، هغه ته د زکوة د کت حکم ر کول سوی دی، د دی څخه په ظاهره دا معلومیږی چي د هری کمپنی اکاونټس ته بحیثیت فرد قانونی جلا زکوة اخستل کیږی، او د دی کمپنی دارانو څخه د هغوی په حصوباندی به بیل او جلا زکوة وصولیږی، که واقعا د زکوة اخستلو احتمال دی چي هیڅکله جائز نه دی، لهذا که د کمپنیانو څخه وصولیږی نو د حصه دارانو څخه دی بیل زکوة وصول نه کړی سی، او که د حصه د مجلس په نزد بهتر دادی چي زکوة په حصص باندی وصول سی.

عشر د نقدو په صورت کښی: په آرډیننس کی د عشر یوه حصه هم لازماً د وصول څخه مستثنی پریښوول سویده، مثلاً د بارانی مخکو پیداوار پنځه فیصده او د وراره په هر قسم مخکو کی د زمیندار حصه مستثنی پریښوول سویده. په خپل طور اداء کوی، په دی حکم کی شرعاً څه خرابی نسته خو د آرډیننس په دفعه کول کیږی صرف د غنمو او دانو په باره کی دا استثناء ایښوول سویده، که د زکوة صوبائی کونسل غواړی نو هغه دی د جنس په صورت کی وصول کړی، د مجلس په رای لازم نه دی. بلکه د شریعت په دی کی د مالک پیداوار اسانتیا ملحوظ ساتلی ده، نه د پابندی دی ختمه سی. او دا معامله دی د مالک د پیداوار په صوابدید باندی پریښوول سی.

د څلورمی حصی پیداوار د عشر څخه استثناء: ارډیننس کی د زرعی پیداوارو څلورمه

حصه د اخراجاتو په مد کی د عشر څخه مستثنی کولو گنجایش ساتل سوی دی، که څه هم د بعضو امامانو اقوال داشان منقول دی چي د زرعی پیداوارو څلورمه حصه د اخراجاتو په مد کی مستثنی کولی سی، (وگوری فتح الباری باب خرص التمر ج: ۳ ص: ۲۷۴)، خو د فقهای حنفیه او اکثره فقهاوو په مسلك کی دا رعایت نسته. لهذا که حکومت دا څلورمه حصه د لازمی وصولی څخه مستثنی کول غواړی، نو ورسره دی دا اعلان هم وکړی، چي د دی حصی عشر دی مالکان پخپله اداء کړی.

د زکوة تاریخ: د موجوده آرډیننس مطابق د هر زکوة کال به د رمضان المبارک د اول څخه شروع کیږی او د شعبان په آخری ورځ به ختمیږی، او دا خبره اطمینان بخش ده چي د شریعت مطابق یی د زکوة د تقسیم د پاره هجری قمری کال اختیار سو، خو د مختلفو اثاثو د قیمت لگولو د پاره په شیدول نمبر ۱ کی مختلف تاریخونه مقرر سوی دی، دا صورتحال شرعاً درست نه دی شرعی صورت دادی چي کله یو سړی صاحب د نصاب جوړ سی، نو د هغه د هر رقم د پاره جلا کال نه شمیرل کیږی بلکه د هغه د ټولو اثاثو د پاره د زکوة د وجوب هم یو تاریخ وی، لهذا صحیح طریقه داده چي د ټولو اثاثو د قیمت لگولو د پاره همدا یو تاریخ اوساتل سی.

البته د دی قیمت په بنیاد باندی د زکوة کت کولو تاریخونه د مختلفو اثاثو په مختلف کیدی سی.

د قیمتی کانو او کبانو زکوة: د آرډیننس شیدول نمبر ۲ کی د لاندی شیانو فهرست ور کول سوی دی چي په هغه باندی به حکومت لازماً زکوة نه اخلی، بلکه پخپله په مالکانو به د هغه زکوة اداء کول واجب وی، په دغه فهرست کی په قیمتی کانو او کبانو هم زکوة لگول سوی دی، حالانکی په دی دواړو شیانو باندی ترهغه وخته پوری زکوة نه واجب کیږی ترڅو چي د تجارت په نیت اخستل سوی نه وی، لهذا دا دواړه شیان د دی شیدول څخه خارجول پکار دی، ځکه چي دا د تجارت په نیت د اخستلو په صورت کی به په اموال تجارت کی شامل سی چي د هغه ذکر په شیدول نمبر ۲ کی موجود دی.

د زکوة مصارف: د زکوة د مصارفو په بیان کی په آرډیننس کی براه راست فقیرانو ته زکوة رسولو سره د مختلفو ادارو په توسط د فقیرانو د امداد هم ذکر سوی دی. په دی

دزکوة بیان

کی دا وضاحت پکار دی چي په هر صورت کی د زکوة اداء کول به د زکوة مستحق باقاعده مالک جوړولو سره کیږي. دا وضاحت ځکه ضروری دی. چي د آرډیننس اوږدو ترجمی څخه دا شبه کیدلی سی چي مذکوره اداري هغه د تعمیر او عملی تنخواه گانو کی لگولی سی چي شرعاً جائز نه دی. انگریزی متن که څه هم نسبتاً دی. خو په هغه کی هم دا وضاحت ضروری دی.

د حکومت د پاره د تجویزونو خلاصه:

- ۱: صاحب نصاب د موجوده تعریف په ځای دی حسب ذیل تعریف ولیکل سی چي صاحب د نصاب څخه مراد هغه سړی دی چي د هغه په ملکیت کی دوه پنځوس نیو ټولې سپین زریا د هغه د قیمت نقدی روپی، سره زریا د تجارت سامان وی. یا په دې څلورو شیانو کی بعضی یا د ټولو مجموعه را یوځای کولو سره د دوه پنځوس نیو ټولو سپینو زرو د قیمت برابر وی. بیا هرکال د زکوة د تاریخ څخه مخکی د دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو چي څه قیمت وی د هغه دی اعلان وکړی او دغه قیمت دی د زکوة وصولولو معیار مقرر سی. یعنی صرف د هغه خلکو څخه دی زکوة وصول سی څوک چي د دی معیار مالیت رقوم په بینکونو یا نورو مالیاتی ادارو کی جمع وی ۲: دارډیننس دفعه نمبر ۳ کی ترمیم دی وکړی او داسی دی جوړ کړی: د آرډیننس د نورو احکامو تابع هر مسلمان د نصاب خاوند سړی څخه د شیدول نمبر ۱ کی ورکول سوی تفصیل مطابق زکوة د هرکال په اختتام باندی به لازماً وصولیږي. شرط دادی: چي کوم سړی داثابته کړی چي د زکوة د تاریخ په ورځ د هغه د زکوة قابل ټول مملوکات د نصاب مقدار ته د رسیدلو پوری پوره کال نه دی تیر سوی نو د هغه مذکوره اثاثو څخه به زکوة نه وصلیږي. بیا مزید شرط دادی چي کوم سړی داثابته کړی چي هغه مقروض دی. او هغه قرضه یی د څه پیداوار په غرض نه ده اخستی، نو د هغه د قرضی رقم به د قابل زکوة رقم څخه اخواسی بیا مزید شرط دادی چي د کوم سړی په باره کی باضابطه د ډیټ سر ټیفیکټ په ذریعه دا ثابت سی چي هغه د زکوة کټ کولو په ورځ مړ سوی دی نو د هغه د اکاونټ څخه به هم زکوة نسی کټ کولی ۳: په بینکونو او نورو مالیاتی ادارو کی پیسو اینسرونکو څخه دی یوه وکالت نامه لیکل سی چي په هغه کی هغه متعلقه مالی اداروته دا اختیار ورکړی چي د زکوة

دزکوة بیان

- تاریخ په راتلو باندی هغه اداره دده د طرفه زکوة کټ کړی او د زکوة په فنډ کی دی جمع کړی.
- ۴: د کمپنیانو او د هغه د حصص څخه دی بیل بیل زکوة وصول نه سی او که په حصص باندی وصولیږي نو د کمپنیانو څخه دی جلا جلا زکوة وصول نه سی او که په حصص باندی وصلیږي نو د کمپنیانو څخه دی وصول نه سی. په دی دواړو صورتو کی ښه دادی چي په حصص باندی وصول سی.
- ۵: د عشر دی د نقدو په صورت اخستلو پابندی ختمه سی بلکی دا کار دی د پیداوار په مالک باندی پریښوول سی، که هغه غواړی نو د جنس په صورت کی دی اداء کړی او که غواړی نو د نقدو په صورت کی.
- ۶: د هر زرعی پیداوار څخه څلورمه حصه چي حکومت یی په طور د منهای اخراجات پریږدی. د دی په باره کی دی دا اعلان اوسی چي د دی حصی عشر دی مالکان پخپله اداء کړی.
- ۷: د شیدول نمبر ۱ د ټولو اثاثو د پاره د قیمت مقررولو تاریخ (ویلوشن ډیټ) دی هم یو مقرر سی. او د مختلفو اثاثو د پاره دی مختلف تاریخونه نه ږدی خو د زکوة کټ کولو تاریخونه د مختلفو اثاثو په لحاظ سره مختلف کیدی سی.
- ۸: قیمتی کانی او کبان دی د شیدول نمبر ۲ څخه خارج سی.
- ۹: په شیدول نمبر ۲ کی د څاروو د زکوة شرح بیانول د پنځو څخه تر پنځه ویشو پوری دا شرح ډیره مجمله ده چي د هغه څخه داسی محسوسیږي چي د پنځو څخه تر پنځه ویشو اوښانو پوری یو اوښ واجب دی، د دی دی اصلاح اوکړی او په واضح طور سره دی ولیکی چي د پنځو څخه تر پنځه ویشو پوری په هرو پنځو اوښانو باندی یوه چيله واجب ده.
- ۱۰: د زکوة په مصارفو کی دی دا وضاحت اوسی چي په هر صورت کی به د زکوة مستحق مالک او قابض جوړولی سی، او دا اداري به دا پیسی په تعمیراتو او د استاذانو په تنخواه گانو کی نسی مصرف کولی.
- داڅو تجویزونه دی چي د آرډیننس فوری مطالعی سره مخ ته راتلل
- و لعل الله يحدث بعد ذالك امراً
- واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

۱. حضرت مولانا رشید احمد صاحب مفتی او مهتم دار الافتاء والارشاد ناظم اباد کراچی
۲. مفتی مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب مفتی و مهتم دار العلوم کراچی
۳. حضرت مولانا مفتی تقی عثمانی صاحب خادم دار الافتاء دار العلوم کراچی
۴. حضرت مولانا مفتی ولی حسن صاحب مفتی جامعة العلوم الاسلامیه علامه بنوری ٲاون کراچی
۵. حضرت مولانا ٲاکٲر عبد الرزاق اسکند صاحب استاد و ناظم تعلیمات جامعة العلوم الاسلامیه بنوری ٲاون کراچی
۶. حضرت مولانا مفتی سبحان محمود صاحب دار العلوم کراچی ۱۴
۷. حضرت مولانا مفتی عبد الرؤف صاحب نائب مفتی دار العلوم کراچی ۱۴

د بینکونو او مالیاتی ادارو څخه د زکوة مسئله

(دوهمه حصه)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰی وَسَلَامٌ عَلٰی عِبَادِهِ الَّذِیْنَ اصْطَفٰی

اَنَا بَعْدُ:

مجلس تحقیق مسائل حاضرہ خپل ۲۱ شعبان سنہ ۱۳۹۹ھ په اجلاس کی د زکوة او عشر په اړه ښه باندی تبصره کولو سره پی چي کوم تحریر ترتیب کړی دی، هغه د رایي د اظهار د پاره د ټول ملک معروف اهل فتوی علماوو خدمت ته واستول سو، الحمد لله په هغه کی د اکثر و فتوو جوابونه پیدا سول، لاندی درج سوی حضراتو په دی تحریر باندی په اصل مسئله کی د څه ترمیم څخه بغیر د مجلس رایي سره په اتفاق کولو تصدیقی دستخطونه او کړل.

۱: شیخ الحدیث حضرت مولانا عبد الحق صاحب مهتم دار العلوم حقانیه اکوټه خټک.

- ۲: حضرت مولانا مفتی عبد الله صاحب، مفتی و مهتم مدرسه قاسم العلوم ملتان.
 - ۳: حضرت مولانا مفتی عبد الحکیم صاحب، مفتی مدرسه اشرفیه سکر.
 - ۴: حضرت مولانا سلیم الله خان صاحب مد ظلهم، مهتم جامعه فاروقیه ډرگ کالونی کراچی (دوی د نیت په مسئله کی څه قدر تردد فرمائیلی دی او د نورو امورو سره پی اتفاق کړی دی).
 - ۵: حضرت مولانا فاضل حبیب الله صاحب مهتم جامعه رشیدیہ، ساهیوال.
 - ۶: حضرت مولانا مفتی محمد سعید صاحب مفتی مدرسه مطلع العلوم بروری روټ کوټه.
 - ۷: حضرت مولانا فضل محمد صاحب، مهتم مدرسه مظهر العلوم، مینگورد، سوات.
 - ۸: حضرت مولانا محمد وجیه صاحب، مفتی دار العلوم الاسلامیه تنواله یار سنده.
 - ۹: حضرت مولانا مفتی محمد خلیل صاحب، مدرس مدرسه اشرف العلوم باغبان پوره گوجرانواله.
 - ۱۰: حضرت مولانا حبیب الحق صاحب، مدرس مدرسه اشرف العلوم باغبان پوره گوجرانواله.
 - ۱۱: حضرت مولانا قاضی سعد الله صاحب، رکن مجلس شوری قلات ٲیوٲژن، ستونگ بلو ځستان (و حال رکن اسلامی نظریاتی کونسل پاکستان).
 - ۱۲: حضرت مولانا قاضی بشیر احمد صاحب، دار الافتاء راولاکوٲ، آزاد کشمیر.
 - ۱۳: حضرت مولانا مقبول الرحمن صاحب قاسمی، دار الافتاء راولاکوٲ ٲونچ آزاد کشمیر.
 - ۱۴: حضرت مولانا عبد الله صاحب، ناظم دار العلوم تعلیم القرآن باغ ٲونچ آزاد کشمیر.
 - ۱۵: حضرت مولانا ثناء الله صاحب، خطیب جامع مسجد باغ ٲونچ آزاد کشمیر.
- د دی حضراتو څخه علاوه لاندی درج سوی حضرت او د مجلس په تحریر باندی مفصل یا مختصره تبصره کړیده، نو د هغه د ځینی نکاتو سره پی اختلاف هم کړی دی.
- ۱: حضرت مولانا مفتی جمیل احمد صاحب تھانوی، مفتی جامعه اشرفیه لاهور.
 - ۲: حضرت مولانا مفتی عبد الستار صاحب، مفتی خیر المدارس ملتان.
 - ۳: حضرت مولانا عبد الشکور صاحب ترمذی، دار العلوم حقانیه، ساهیوال. ضلع سرگودھا.
 - ۴: حضرت مولانا سرفراز خان صاحب صفدر، مدرسه نصرت العلوم گوجرانواله.

د زکوٰۃ بیان

دی حضراتو کی بعضو څه د مجلس د تحریر په څو غلطیانو باندی مجلس بیدار دی. چې په هغه باندی مجلس د دی حضراتو د زړه د اخلاصه ممنون دی، هغه غلطی به لاندی ډول دی.

۱: د مجلس په تحریر کی د (حولان حول) شرط په وضاحت کولو سره دا لیکل سوی چې د زکوٰۃ د وجوب د پاره ضروری وی چې (مالنامی په قدر د نصاب) ټول کال د سر په ملکیت کی پاته سوی وی. حالانکی په دی کی دا تفصیل دی. که د کال په اول آخر کی نصاب کامل وی او د کال په مینځ کی ناقص سی. نو بیا هم زکوٰۃ واجبی دی. مجلس په تحریر کی دلته نقص پاته سوی وو. (۱) اوس دی دا عبارت د مجلس د کالعدم وگڼل سی. چې د هغه څخه دا مفهوم را وځی چې د زکوٰۃ د وجوب د پاره کامل نصاب ټول کال په ملکیت کی پاته کیدل ضروری دی.

۲: د صاحب نصاب تعریف په سابقه تحریر کی د اشان سوی وو، د صاحب نصاب مراد هغه سړی دی چې د چا په ملکیت کی دوه پنځوس نیمی ټولی سپین زر وی. هغه د قیمت نقدی روپی یا سره زر یا د تجارت سامان وی، یا په دی څلورو سړو کی بعضی یا د ټولو مجموعی دوه پنځوس نیمی ټولی سپینو زرو د قیمت برابر وی. په دی تعریف کی د دی صورت د حکم بیان پاته سوی وو چې په هغه کی د یو سړی سره زر دی. سپین زر یا نقدی ورسره بالکل نه وی (۲) په داسی صورت کی د سرو نصاب یعنی اوه نیمی ټولی سره زر شرعاً معتبر دی. چنانچي په دی غلطی باندی د اشان تعریف پی کړی دی. زرعی پیداوارو و څاروو څخه علاوه نورو قابل زکوٰۃ مالونو کی د صاحب نصاب څخه هغه سړی مراد دی د چا په ملکیت کی چې دوه پنځوس نیمی ټولی (۳۵، ۲۱۲ گرام) سپین زر یا اوه نیمی ټولی (۴۸، ۸۷ گرام) سره

(۱) چې د هغه وجه دا وه چې د فقهاء وو په عبارتونو کی مطلقاً د مال نامی څخه پی نصاب سره تعبیر کول وو. او (بقدر) لفظ سهواً تحریر کی رالی مقصد دادی چې مال نامی ټول کال موجود وی خو د کال په طرفینو کی د نصاب کامل کیدل شرط دی که څه هم په مینځ کی ناقص پاته سوی وی.

(۲) د دی صورت حکم که څه هم په تعریف کی د درج کولو څخه پاته سوی وو. خو د تعریف څخه مخکی عبارت کی د دی صراحت سوی وو. (حواشی د حضرت والا د امت برکاتهم) مر ب.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

د زکوٰۃ بیان

زر یا په دی دواړو کی د یو د قیمت برابر روپی یا د تجارت سامان وی، یا د مذکوره برنی شیانو د بعضو یا د ټولو مجموعه یوځای کولو سره د سرو زرو یا سپینو زرو د وزن مذکور د قیمت برابر سی.

مجلس د دی ترمیم سوی تعریف څخه اسلامی نظریاتی کونسل هم خبر کړی وو. چنانچي اوس حکومت چې کوم نوی ترمیم سوی اړیننس سنه ۱۹۸۰ نافذ کړی دی. په هغه کی د خدای په فضل سره د دی په رونا کی ترمیم سوی دی (۱) (وگوری د زکوٰۃ او عشر ترمیمی اړیننس ۱۹۸۰ دفعه ۳ ذیل الف)

۳: د مجلس په تحریر کی لیکل سوی وه، چې د بنار څخه بهر تلونکی تجارتی مالونو د زکوٰۃ اخستلو د پاره حضرت عمر بن عبد العزیز رحمته الله چوکیانی مقرر کړی وی. د دی څخه دا تاثیر ملاویدی، چې د دی چوکیانو سلسله د ټولو څخه اول حضرت عمر بن عبد العزیز رحمته الله شروع کړی ده، حالانکی دا خبره صحیح نه ده، واقعه داده چې د حضرت عمر رضی الله عنه په زمانه کی په دی چوکیانو باندی د زکوٰۃ اخستلو سلسله شروع سوی وه. (وگوری مبسوط او کتاب الاثار وغیره) (۲)

دا خو یو څو جزوی غلطیانی وی، خو مذکوره څلورو حضراتو په بنیادی طور باندی چې د کومی مسئلې سره اختلاف کړی دی، یایی په هغه باندی د خپل تردد اظهار کړی دی. هغه د بینک اکاونتس یا د نورو مالیاتی ادارو څخه د زکوٰۃ کټ کولو مسئله ده. په دی سلسه کی د دی حضراتو په دلائلو یا شبهاتو باندی مجلس دوباره غور وکی. خو د غور او تحقیق څخه وروسته په دی مسئله باندی لږ په تفصیل سره خبری اوسی. د بینک اکاونتس او نورو مالیاتی ادارو څخه زکوٰۃ اخستلو باندی چې د کومو شبهاتو اظهار سوی دی، په بنیادی طور باندی هغه دری شبهات دی.

۱: حکومت ته صرف د اموال ظاهره څخه د زکوٰۃ اخستلو حق دی. د اموال باطنه څخه د زکوٰۃ اخستلو حق حکومت ته نسته، بلکی په مالکانو باندی د دی د زکوٰۃ اداء کول په خپل طور سره فرض دی او نقود چونکی اموال باطنه دی، نو ځکه خو د بینک اکا ونټس هم په اموال باطنه کی سول، او د دی څخه حکومت ته د زکوٰۃ اخستلو حق نسته.

(۱) په نوی اړیننس کی د مجلس نور ډیر تجاویز هم شامل سوی دی مثلاً د حولان حول شرط د مړی د میراث مستثنی کولو شرط د ټولو اثاثو د پاره یو ویلوشن ډیټ تجویز وغیره، حاشیه د حضرت امت برکاتهم.

(۲) المبسوط للرخسی ج: ۲ ص: ۱۹۹ (طبع دار المعرفت بیروت) (مرتب)

۲: د بینک اکاؤنټس په حقیقت کې د بینک په ذمه د اکاؤنټ هولډر راتلونکې قرض دی. چې دا رقم مالک بینک ته ورکېدلو، نو هغه رقم د هغه د ملکیت څخه ووتی او د بینک په ملکیت کې داخل سو، اوس په اصلی مالک باندې زکوٰۃ هغه وخت کې واجب کیږي چې هغوی د بینک څخه دغه رقم واپس وصول کړي، د دې څخه مخکې چې د بینک څخه کوم زکوٰۃ کټ کیږي، هغه د وجوب اداء څخه مخکې د یو داسې مال نه وصولیږي چې په هغه باندې زکوٰۃ واجب الاداء نه دی او چې د بینک هولډر ملکیت نه دی لهذا د دې څخه د زکوٰۃ هیڅ جواز نسته.

۳: د زکوٰۃ د اداء کولو د پاره د اداء کوونکي نیت ډیر کړتی نه وي. په دې درو سرو مسئلو باندې لږ په تفصیل سره لاندې ډول بحث کول کیږي
والله سبحانه الموفق

اموال ظاهره او اموال باطنه: څنگه چې د (مجلس) په سابقه تحریر کې د امام ابوبکر جصاص او نورو فقهاوو د تصریحاتو په حوالې سره عرض سوی وو، چې د حضرت عمر رضی الله عنه او حضرت ابوبکر رضی الله عنه په زمانه کې په اموال ظاهره او باطن کې څه فرق نه وو، بلکې د هر قسم قابل زکوٰۃ مالونو څخه په سرکاری سطح باندې زکوٰۃ وصولیدي. خو د حضرت عثمان رضی الله عنه په زمانه کې کله چې د مالونو او آبادی کثرت سو، او دائره پیداسوه چې د خلکو د نجی مکاناتو وغیره کې د زکوٰۃ کار کوونکو، مداخلت څخه به خلکو ته تکلیف وي، او د دې به فتنې پیداسی، نو حضرت عثمان غنی رضی الله عنه صرف د اموال ظاهره څخه د زکوٰۃ اخستل په سرکاری سطح باندې باقی وساتل او د اموال باطنه د زکوٰۃ په اداء کولو کې یې پخپله مالکان د حکومت نائین جوړ کړل.

د حضرات فقهاء کرامو د تصریحاتو په ډولنا کې دا عرض سوی ووی چې د کوم مال په اموال ظاهره د شمیر کیدلو د پاره دوه امور ضروري دي. یو دا چې د هغه مالونو د زکوٰۃ د وصولي د پاره د مالکانو د نجی مقاماتو تفتیش کول نه وي.

دوه دا چې هغه مالونه د حکومت د حمایت لاندې وي، بیا عرض وسو چې په بینکونو او نورو مالیاتی ادارو کې په ایښوول سو پیسو کې دا دواړه امور موجود دي، لهذا دابه (اموال ظاهره) شمار کیدی سی، په دې باندې بعضی حضراتو دا اعتراض کړی دی چې د کوم مال د ظاهريدو اصل علت، خروج من المصر دی، چونکې په هغه دوه

کې د ښار په ناکو باندې د حکومت د اړخه عاشر د دی دپاره کښی نولی سو چې هغوی د سفر کوونکو د ځان او مال حفاظت او کړی، نو ځکه د ښار څخه په وتلو سره به ټول مالونه د حکومت د حمایت لاندې راتلل، او په دې وجه به حکومت د هغه څخه زکوٰۃ اخستی، د نجی مقاماتو تالاشی او تفتیش ضرورت نه کیدی د دې حکم حکمت دی، علت نه دی، لهذا د دې حکم دار مدار به په (خروج المصر) باندې وي، او چونکې دا علت به بینکونو او نورو مالیاتی ادارو کې نسی پیدا کیدی، نو ځکه دابه اموال ظاهره کې داخلول او د هغه څخه په سرکاری سطح باندې زکوٰۃ اخستل درست نه دی. مجلس په دې نقطه نظر مکرر غور وکړی، او په دې مسئله کې یې د فقهی او حدیث متعلقه مواد مخ ته کښی ښوول، خو د غور او تحقیق څخه وروسته دا نتیجه مخی ته راله چې سرکاری سطح باندې د زکوٰۃ د وصولولو د پاره (خروج من المصر) علت جوړول او په هغه باندې د حکم مدار ایښوول درست نه دی، بلکې اصل علت هم هغه دی چې اموال داسی وی چې د هغه څخه د زکوٰۃ اخستلو د پاره د نجی مقاماتو د تفتیش ضرورت نه وي او د هغه دلائل لاندې دي.

د حدیثو او فقهی د کتابونو څخه دا خبره ثابته ده چې د حضرت خلفائی راشیدن رضی الله عنه او وروستنی خلفاوو او امراوو د کلنی تنخواه گانو اوو وظائفو د تقسیم په وخت د همدغه تنخواه گانو او وظیفو څخه به یې زکوٰۃ کټ کوی، او په دې باندې صحابه کرامو رضی الله عنه او تا بعینو او نورو فقهاوو څخه څه نکیر کړی دی، بلکې د دې طریقې یې تائید او تصدیق هم کړی دی، چنانچې موطا امام مالک رحمه الله کې روایت دی:

قال القاسم بن محمد: وكان ابوبكر الصديق اذا اعطى الناس اعطياتهم سأل الرجل: هل عندك من مال وجبت عليك فيه الزكاة؟ فان قال نعم اخذ من عطائه زكاة ذلك المال، وان قال لا: سلم اليه عطائه ولم يأخذ منه شيئاً.

(موطاء امام مالک: ص: ۱۰۳، ۱۰۴، الزکوٰۃ فی العین من المذهب والورق (۱) ومصنف ابن ابی شیبہ ج: ۳ ص: ۱۸۴ ماقالو فی العطاء اذا اخذ (۲)، ومصنف عبد الرزاق ج: ۴ ص: ۸۲) (۲)

(۱) موطاء امام مالک: ص: ۲۷۲ (طبع نور محمد کتب خانه).

(۲) طبع اداره القرآن کراچی.

(۳) طبع مجلس علمی کراچی.

(کتاب الاموال لابی عبید ص: ۴۱۱) (۱)

ترجمه: حضرت قاسم بن محمد رحمہ اللہ فرمائی: چي حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ چي به کله خلگو ته د (بيت المال خخه ملاویدونکی) تنخواه يا وظیفی ورکولی. نو د هر سرى خخه به يې پوښتنه کوله چي آيا ستاسره څه داسی مال سته چي په هغه زکوة واجب وی؟ که هغه به وئیل چي هو! نو د هغه د تنخواه خخه به يې د هغه مال زکوة اخستی. او که هغه به وئیل چي نه نو، هغه ته به يې تنخواه پوره ورکوله او په هغه کی به يې څه نه اخستل، او امام ابو عبیده رحمہ اللہ د دی روایت دا الفاظ نقل کړی دی: فان خبره ان عنده مالا قد حلت فيه الزکوة قاصه مما يريد ان يعطيه وان خبره ان ليس عنده مال قد حلت فيه الزکوة سلم اليه عطاءه.

(کتاب الاموال لابی عبید ص: ۴۱۱، فقره: ۱۱۲۵ باب فروض زکوة الذهب والورق) (۲)
ترجمه: که هغه سرى وئیل چي د ده سره داسی مال سته چي په هغه باندی زکوة فرض سوی دی نو چي کومه تنخواه به يې هغه ورکوله د هغه خخه به يې زکوة کت کوی. او هغه وئیل چي د ده سره داسی مال نسته چي په هغه باندی زکوة فرض سوی دی نو هغه ته به يې خپله تنخواه پوره ورکوله.

امام ابن ابی شیبہ رحمہ اللہ د حضرت عمر رضی اللہ عنہ دا معمول نقل کړی دی.

عن عبد الرحمن بن عبد القاری وکان علی بیت المال فی زمن عمر مع عبید الله بن الارقم: فاذا خرج العطاء جمع عمر رضی اللہ عنہ اموال التجارة فحسب عاجلها و اجلها ثم يأخذ الزکوة من الشاهد والغائب. (مصنف ابن ابی شیبہ ج: ۳ ص: ۱۸۴) (۳)

ترجمه: عبد الرحمن بن عبد القاری چي د حضرت عمر رضی اللہ عنہ په دور کی د عبید الله بن ارقم سره په بیت المال باندی مقرر و فرمایي چي کله به د (سالانه) تنخواه گانو د تقسیم وخت راتلی نو حضرت عمر رضی اللہ عنہ به ټول مالونه د تجارت جمع کړل او د هغه د نقدو او قرض حساب به يې وکی، بیا به يې د حاضر او غائب هر قسم مال خخه زکوة اخستی. او امام ابو عبیده د ا روایت په دی الفاظو سره نقل کوی:

فکان اذا خرج العطاء جمع اموال التجار، ثم حسبها شاهدها وغائبها ثم اخذ الزکوة من شاهد المال علی شاهد والغائب.

(۱) کتاب الاموال لابی عبید الجزء الثالث ص: ۴۱۶ دار الکتب العلمیه بیروت.
(۲) کتاب الاموال لابی عبید (الجزء الثالث) ص: ۴۱۶ دار الکتب العلمیه بیروت.
(۳) طبع ادارة القرآن.

(کتاب الاموال ص: ۴۲۵ فقره: ۱۱۷۸ باب الصدقة فی التجارات والديون) (۱)
ترجمه: کله چي به د تنخواه گانو تقسیم وو، نو حضرت عمر رضی اللہ عنہ به د ټولو تاجرانو مالونه راجمع کړل په هغه کی به يې د حاضر او غائب ټولو حساب وکی بیا به يې د موجوده مال خخه د حاضر او غائب د هر قسم مال زکوة به يې اخستی.
حضرت مولانا ظفر احمد صاحب عثمانی د دی روایت د راویانو د تحقیق خخه وروسته لیکلی دی: (وسنده حسن)
(اعلاء السنن ج: ۱۲ ص: ۴۳۰، کتاب السير باب العطاء يموت صاحبه بعد ما يستوحيه) (۲)

يعنی د دی روایت مسند حسن دی.

بيا د حضرت ابوبکر او حضرت عمر رضی اللہ عنہ په باره کی خو داهم ښیيل کیدی سی چي ددوی په دور کی په اموال ظاهره او باطنه کی څه فرق نه وو، ځکه به هغوی د هر قسم مال خخه زکوة اخستی، خو د روایاتو خخه معلومیږي چي حضرت عثمان رضی اللہ عنہ چي دا تفریق قائم کړی وو، نو د هغوی په دور کی هم د تنخواه گانو خخه د زکوة کت کولو دا سلسله جاری وه، چنانچي په موطاء امام مالك کی دا مروی دی:

عن عائشه بن قدامة عن ايها انه قال: كنت اذا جئت عثمان بن عفان قبض عطائي. سألني هل عندك من مالك وجبت في الزکوة؟ قال: فان قلت: نعم، اخذ من عطائي زكاة ذلك المال، وان قلت: لا، دفع الى عطائي. (موطاء امام مالك ص ۱۰۴) (۳) و مصنف عبد الرزاق ج: ۴ ص: ۷۷) (۴) حديث نمبر ۲۹، ۷ و کتاب الام للشافعي ج: ۲، ص: ۱۴ طبع بولاق، و کتاب الاموال لابی عبید ص: ۴۱۲، فقره ۱۱۲۷) (۵)

ترجمه: عائشه بنت قدامة د خپل پلار خخه قول نقل کوی چي کله به زه د حضرت عثمان عفان خواته د خپلی تنخواه اخستلو د پاره تلم، نو هغه به زما خخه پوښتنه کوله چي آيا ستاسره څه مال سته چي په هغه زکوة واجب وی؟ نو که مابه وئیل: چي هو! نو زما د تنخواه خخه به يې د هغه مال زکوة واخستی او که مابه وئیل: نه نو بیا به يې

(۱) کتاب الاموال لابی عبید الجزء الثالث ص: ۴۳۰ (دار الکتب العلمیه بیروت)
(۲) اعلاء السنن ج: ۱۲ ص: ۵۲۱ (طبع ادارة القرآن کراچی).
(۳) موطاء امام مالك کتاب الزکوة فی العین من الذهب والورق ص: ۲۷۲ (طبع نور محمد کتب خانه).
(۴) طبع مجلس علمی کراچی.
(۵) ص: ۴۱۶ الجزء الثالث (دار الکتب العلمیه بیروت).

زمانه کی هم د تنخواه ماته را کوله د بعضو روایاتو څخه معلومیږي، چي د حضرت علي عليه السلام په زمانه کی هم د تنخواه څخه د زکوة کټ کیدلو سلسله جاري وه، خو د هغوی په باره کی دا صراحت ملاویږي چي هغه به صرف د هغه خلکو د اموال باطنه څخه زکوة اخستی چي د چا تنخواگانی یا وظیفی به د بیت المال څخه جاري وی او د نورو خلکو څخه نه. د حضرت معاویه هم دا عمل وو. (موطاء امام مالك ص: ۲۷۳) (۱) او حضرت ابن عباس رضی الله عنه او ابن عامر رضی الله عنه هم د دی قائل وه، (حاشیه موطاء امام مالك ص: ۲۷۳) (۲) او همدارنگه د حضرت عبد الله ابن مسعود څخه مروی دی: چي هغه به د تنخواه گانو د تقسیم په وخت کی پخپله د تنخواه زکوة به هم د هم هغه تنخواه څخه اخستی چنانچي په مصنف ابن ابی شیبه کی دی:

عن هبيرة قال: كان ابن مسعود يزكي عطياتهم من كل الف خمسة وعشرين (مصنف ابن ابی شیبه ج: ۲ ص: ۱۸۴) (۳)

ترجمه: حضرت هبیره رضی الله عنه فرمایي: چي حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه د خلکو د تنخواه گانو زکوة (په دی حساب سره) به یی اخستی، چي په هرو زرو روپو باندی به یی پنځه ویش روپی وصولولی.

حضرت مولانا ظفر احمد صاحب عثمانی د دی روایت د راویانو د تحقیق کولو څخه وروسته فرمائیلي دی چي فالاسناد حسن، (اعلاء السنن ج: ۱۲، ص: ۴۲۹، ۴۳۰) (۴) یعنی دا سند حسن دی.

البته چونکی دلته به زکوة د هغه تنخواه گانو څخه وصولیدی چي د تنخواه د مالک په ملکیت کی د قبضه کولو څخه وروسته راځي ځکه د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه دا طریقه کار وو چي هغه به اول تنخواه ورکوله بیا به یی د هغه څخه زکوة اخستی چنانچي مصنف عبد الرزاق کی دی:

عن هبيرة بن يريم عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه قال: كان يعطي ثم يأخذ زكوته.

(مصنف عبد الرزاق ج: ۴ ص: ۱۷۸ حدیث: ۷۰۳۲ باب لاصدقة فی مال حتی یحول

عليه الحول) (۱)

ترجمه: هبیره بن یریم د حضرت عبد الله بن مسعود څخه روایت کوی چي هغه به تنخواه ورکوله د هغه څخه وروسته به یی زکوة اخستی. او په معجم طبرانی کی د دی روایت الفاظ دادی: كان يعطي العطاء ثم يأخذ زكوة (۲) او علامه نور الدین هیشمی رحمته الله په مجمع الزوائد کی د دی روایت نقل کولو سره لیکي: رجاله رجال الصحيح، خلا هبيرة، وهو ثقة (۳)

او امام ابو عبيده رضی الله عنه دا روایت د زیات تفصیل او وضاحت سره نقل کړی دی: عن هبيرة بن يريم قال: كان عبد الله بن مسعود ويعطينا العطاء في زبل صغار ثم يأخذ منه الزكوة، (كتاب الاموال ص: ۴۱۲، فقره ۱۱۲۸ باب فروض زکوة الذهب والفضة) (۴)

ترجمه: حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه به موږ ته په کوشنیو کوشنیو تهیلو کی تنخواه را کوله او بیا به یی د هغه څخه زکوة اخستی، د تنخواه گانو او وظیفو څخه د زکوة اخستلو سلسله د خلفائی راشدین څخه وروسته هم جاري وه، چنانچي مصنف ابن ابی شیبه کی روایت دی:

عن ابن عون عن محمد قال: رأيت الامراء اذا اعلماوا العطاء زكوة (مصنف ابن ابی شیبه ج: ۳ ص: ۱۸۵) (۵)

ترجمه: ابن عون، حضرت محمد (غالباً ابن سیرین) قول نقل کوی چي آمران اولیدل چي کله به هغوی تنخواه گانی ورکولی، د هغه زکوة به یی ځنی اخستی.

د حضرت عمر بن عبد العزيز په زمانه کی که څه هم په اموال ظاهره او باطنه کی فرق قایم سوی وو، خو د هغوی په باره کی مروی دی:

عن عمر بن عبد العزيز انه كان يزكي العطاء والجائزة.

(مصنف ابن ابی شیبه ج: ۳ ص: ۱۸۵) (۶)

(۱) طبع مجلس علمی (محمد زبیر حق نواز)

(۲) مجمع الزوائد للهيشمی باب اخذ الزکوة من العطاء ج: ص: ۲۸ (طبع دار الكتب عربی بیروت)

(۳) الجزء الثالث ص: ۴۱۷ دار الكتب العلمیه بیروت.

(۴) طبع ادارة القرآن کراچی

(۵) ایضاً

(۱) ص: ۲۷۳ (طبع نور محمد کتب خانه)

(۲) طبع دار القرآن کراچی

(۳) اعلاء السنن کتاب السير باب العطاء يموت صاحبه بعد ما يستوجه ج: ۱۲ ص: ۵۵۹ ادارة القرآن

اچی

ترجمه: د حضرت عمر بن عبد العزيز څخه مروی دی چي هغه به د تنخواگانو او انعامونو څخه زکوة اخستی.

او په مصنف بن عبد الرزاق کی د دی روایت الفاظ دادی:

عن جعفر بن برقان ان عمر بن عبد العزيز كان اذا اعطى الرجل عطائه او عمالته اخذ منه الزکوة. (مصنف عبد الرزاق ج: ۴ ص ۷۸، فقرة ۷۰۳۷) (۱)

ترجمه: جعفر بن برقان وایی چي حضرت عمر بن عبد العزيز چي به کله یو سړی ته د هغه اجرت یا وظیفه ورکوله، نو د هغه څخه به یې زکوة اخستی.

دا معامله صرف د تنخواگانو او وظیفو ترخده محدوده نه وه بلکې د روایاتو څخه معلومېږي چي په بیت المال باندی د کوم مسلمان حق وو، نو د هغه د اداء کولو په وخت به یې د هغه د زکوة اخستلو معمول په قرون اولی کی جاری وو، چنانچي په مصنف ابن ابی شیبه او سنن بیهقی کی مروی دی:

عن عمر بن میمون قال: اخذ الوالی فی زمن عبد الملك مال رجل من اهل الرقة یقال له ابو عائشة عشرين الفا فادخلت فی بیت المال، فلما ولی عمر بن عبد العزيز اتاه ولده، فرفعوا مظلمتهم اليه فكتب الى میمون: ادفعوا اليهم اموالهم وخذوا، زکاة عامهم هذا، فلو لا انه کام مالا ضمرا اخذناه منه زکوة مامضى.

(مصنف ابن ابی شیبه ج: ۳ ص: ۲۰۲ طبع اداره القرآن کراچي (ماقالوا) فی الرجل یذهب له المال السنین واخرجه ایضاً البیهقی فی السنن الکبری، ج: ۴ ص: ۱۵۰)

ترجمه: عمرو بن میمون فرمائی چي د عبد الملك (۲) په زمانه کی د اهل رقه یو کس ابو عائشه څخه یو گورنر په زور باندی شل زره روپي واخستی او په بیت المال کی یې داخلې کړی کله چي عمر بن عبد العزيز خلیفه سو، نو د هغه سړی زامن راله او امداد یې وغوښتی په دی باندی حضرت عمر بن عبد العزيز میمون ته ولیکل چي دوی ته خپل مال بیرته ورکړه، او د دی کال زکوة ځنی واخله، ځکه که دا مال ضماری نه وی، نو موږ به د تیرو کلونو زکوة به هم ځنی اخستی وای.

حضرت مولانا ظفر احمد صاحب عثمانی صاحب د دی حدیث د سند تحقیق کړی دی او

(۱) طبع مجلس علمی کراچي.

(۲) د مصنف ابن ابی شیبه په مطبوعه نسخه کی عبد الملك لیکلی دی خو په نورو نسخو کی او نورو کتابونو کی د ولید بن عبد الملك ذکر دی، او همدغه صحیح دی، (حاشیه د حضرت والا دامت برکاتهم المالیه).

ثابت کړی یی دی چي د دی رجال ثقات دی، او سد متصل دی (اعلاء السنن ج: ۹ ص: ۹۰ باب الزکاة فی المال الضمار) (۱)

همدغه رنگه دغه واقعہ اجمالی طور په بل سند سره په موطاء امام مالک کی هم مروی ده او په هغه کی هم د یو کال زکوة وصولو ذکر موجود دی چي د هغه الفاظ دادی:

ان عمر بن عبد العزيز كتب فی مال قبضه بعض الولاة ظلما یامر برده الی اهله وتؤخذ زکوة لمامضى من السنین ثم عقب بعد ذالك بكتاب، لا تؤخذ منه الزکوة الا زکاة واحدة، فانه کان ضمرا. (موطاء امام مالک ص: ۱۰۷، الزکوة فی الدین) (۲)

ترجمه: حضرت عمر بن عبد العزيز رحمته الله د یوداسی مال په باره کی چي په هغه باندی بعضی حکمرانانو ظلماً قبضه کړی وه، وی لیکل چي دغه مال دی مالکانو ته بیرته ورکول سی، او د تیرو کلونو زکوة دی تری هم وصول سی، خو د دی څخه وروسته یی یو بل خط ولیږي چي صرف د یو کال زکوة دی ځنی وصول سی د تیرو سوو کلونو څخه، ځکه چي هغه مال ضماری دی، په دی ټولو واقعاتو کی د نقدو روپو زکوة په سرکاری سطح باندی وصول سوی دی او هغه هم په عاشر باندی د تیریدلو په صورت کی نه او نه مال د ښار څخه بهرته دوړلو په حالت کی، بلکې د حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه، حضرت عمر فاروق رضی الله عنه او حضرت عثمان رضی الله عنه طرز عمل خو داوو چي هغوی به د تنخواگانو د جاری کولو په وخت د هغه مالونو زکوة د تنخواه څخه کټ کوی، او باقی تنخواه به یې خلکو ته حواله کوله، او حضرت علی رضی الله عنه، او حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه او حضرت عمر بن عبد العزيز هم د دغه تنخواه گانو زکوة وصولولو، ځکه چي که مالک د مخکی څخه صاحب د نصاب وی نو د تنخوا په دی پیسو باندی د مال مستفاد کیدو د وجی به زکوة واجب کیدی، البته دی حضراتو به د تنخواگانو څخه زکوة کټ کوی په ځای اول به یې تنخواگانی حواله کولی، بیابه یی د مالک څخه زکوة اخستی، په هر صورت د نقدو پیسو څخه سرکاری طور باندی زکوة وصولیدی، او دا سلسله د اموال ظاهره او باطنه د تفريق څخه وروسته هم قائمه وه، بلکې حضرت عمر بن عبد العزيز رحمته الله د هغه پیسو څخه هم زکوة واخستی چي په بیت المال کی ظلماً

(۱) اعلاء السنن ج: ۹ ص: ۱۲، ۱۳ (طبع اداره القرآن کراچي)

(۲) موطاء امام مالک، الزکوة فی الدین، ص: ۲۸۴ طبع نور محمد کتبخانه) او د دی مطبعی په نسخه کی لاخواخذ منه الزکوة، په عوض لا تاواخذ منه الخ دی چی کوم غلط دی او صحیح عبرت هغه دی کوم چی په او جز المسالك په حوالی سره د حضرت امت برکاتهم لوړ لیکلی دی. (محمد زبیر)

داخل سوی وی، په دی طریقه کار سره داخبره بالکل واضحه کیږی چي د کوم مال په اموال ظاهره کی شمار کیدی او د هغه څخه په سرکاری طور باندي د زکوة اخستلو د پاره د هغه د ښار څخه بهر وړل ضروری نه دی، بلکی اصل خبر داده چي د هغه څخه د زکوة د وصولولو د پاره د نجی مقاماتو تلاشی او تفتیش کولو ضرورت پښې نسی او هغه فی الجملة د حکومت د حفاظت لاندی راغلی وی.

د تنخواه گانو وغیره څخه د زکوة وصولولو دا طریقه په هغه دور کی هم بلا نکیه جار وه، او پخپله د احنافو فقهاوو هم دا واقعات نقل کړی دی او د هغه تصدیق او تائید یی کړی دی، چنانچي د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه او حضرت عثمان رضی الله عنه د تنخواگانو او وظیفو څخه زکوة وصولول پخپله امام محمد هم نقل کړی دی او لیکلی یی دی:

قال القاسم: وكان ابوبكر رضی الله عنه اذا اعطى الناس اعطياتهم سئل الرجل هل عندك من مال قد وجبت فيه الزکوة؟ فان قال: نعم، اخذ من عطاءه زکوة ذلك المال، وان قال: لا سلم اليه عطاءه، قال محمد: وبهذا نأخذ، وهو قول ابي حنيفة (موطا امام محمد ص: ۱۷۰ باب الرجل يكون له الدين هل عليه فيه الزکوة). (۱)

او د دی څخه وروسته د حضرت عثمان رضی الله عنه په باره کی د عائشه بنت قدامه هغه روایت نقل کړی دی چي مخکی د موطاء امام مالک په حوالی سره تیر سوی دی.

همدارنگه علامه ابن همام او شمس الاثمه السرخسی د حضرت عمر بن عبد العزيز ذکر سوی برنی واقعه چي په هغه کی غصب سوی مال بیرته ورکول دی، د هغه څخه د زکوة وصولولو ذکر دی، ذکر کولو سره یی د هغه څخه په مال ضمار باندي د زکوة څخه واجب کیدی په مسئلې باندي استدلال کړی دی، چي د هغه څخه معلومیږی چي د هغه مال څخه د یو کال زکوة چي حضرت عمر بن عبد العزيز وصول کړی وو، هغه د احنافو په نزد هم معمول به دی ورته هغه د دی تردید یا توجیه کړی وه، بلکی د امام طحاوی د یو عبارت څخه خو داسی معلومیږی چي د اموال باطنه د زکوة په باره کی هم د احنافو په نزد امام ته مکمل اختیار دی، که هغه وغواړی نو د هغه د زکوة د وصولولو د پاره مصداق واستوی، او په سرکاری سطح باندي د هغه زکوة وصول کړی، او که وغواړی د مالکانو په حواله یی کړی چي هغوی په خپل طور زکوة اداء کړی، چنانچي هغوی په

(۱) الموطا، للامام محمد ص: ۱۷۴ طبع قدیمی کتب خانه.

شرح معانی الآثار کی یو مستقل باب قائم کړی دی، باب الزکوة یاخذه الامام ام لا؟ او په هغه کی د خپل عادت موافق دوی نقطی نظر بیانولو څخه وروسته یی په اخر کی لیکلی دی:

واما وجهه من طريق النظر فانا قد رأيناهم انهم لا يختلفون ان للامام ان يبعث الى ارباب المواشي السائمة حتى يأخذ منهم صدقة مواشيهم اذا وجبت فيها الصدقة وكذلك يفعل في ثمارهم يضع ذلك في مواضع الزکوة على ما امره به عز وجل لا يأبى ذلك احد من المسلمين، فالنظر على ذلك ان يكون بقية الاموال من الذهب والفضة واموال التجارات كذلك.... وهذا كله قول ابي حنيفة وابي يوسف ومحمد.

(شرح معانی الآثار للطحاوی ج: ۱ ص: ۲۶۳، ۲۶۴.)

ترجمه: د قیاس او نظر په لحاظ سره هم په دی مسئله کی صورت حال دادی چي د علماوو په دی مسئله کی هیڅ اختلاف نسته، چي امام ته دا حق حاصل دی، چي هغه مفت چرگاهونو کی د خریدونکو حیواناتو مالکانو ته څوک ولیږی او د هغوی د څاروو زکوة وصول کړی کله چي په هغو زکوة واجب وی، دغه شان د هغوی په میوو کی هم دا حق حاصل دی بیا هغه حاصل سوی زکوة د زکوة په مصارفو کی د الله جل جلاله د حکم په وجه خرڅ کړی د دی خبری څخه هیڅ مسلمان انکار نسی کولی. لهذا د نظر او قیاس تقاضا داده چي د باقی مالونو څخه د سره او سپین زرو او د مال تجارت هم دا حکم دی... او دا هرڅه د امام ابوحنیفه رحمه الله او امام ابویوسف او امام محمد قول دی.

دلته د امام طحاوی د څه قید او شرط څخه بغیر د امام دا حق بیان کړی دی، چي هغه د سرو او سپینو زرو او د مال تجارت څخه د زکوة اخستلو د پاره مصداق لیږلی سی. دلته هغوی د مصر یا غیر مصر هم څه شرط نه دی لگولی. او نه د عاشر خواته د تیریدلو څه ذکر یی کړی دی، د امام طحاوی د عبارت دا اطلاق د احنافو د فقهاوو د نورو تصریحاتو سره په ظاهره معارض معلومیږی، او برنی مذکور عبادت په سیاق او سباق کی دا احتمال هم موجود دی، چي هغوی دا ټوله گتفکو مامر علی العاشر سره متعلق وی خو ترڅو چي د مذکوره عبارت تعلق دی په هغه کی څه قید او شرط نسته، د دی څخه داپوهی ته راځی چي د امام طحاوی مقصد دادی چي د هغه احوال باطنه څخه هم د زکوة اخستلو حق د احنافو په نزد اصلاً امام ته حاصل دی. خو د هغه

(۱) شرح معانی الآثار لطحاوی ج: ۱ ص: ۲۴۴ (طبع مکتبه حقانیه ملتان)

مصلحت پیش نظر چي د حضرت عثمان غنی رضی اللہ عنہ پیش نظر وو چي په کوم خای کی خلکو دنجی مقاماتو د نلاشی اخستلو ضرورت وی. هلته مالکانو ته پخپله د زکوة ادا کولو اجازت ورکول سو، او چیری چي دا مصلحت داعی نه وی هلته د خپل اصل حق مطابق زکوة اخستی سی. چونکی عاشر باندی په تیریدونکو مالونو کی د اداشان مفسده نسته. نو ځکه هغه د خپل اصل حق مطابق د هغه څخه زکوة اخستی سی او که څه مزید مالونو کی داسی وی چي د هغه څخه د زکوة په وصولولو کی دا مفسده نه وی. هلته به هم د امام اصل حق عود کوی، او هغه به د هغه مالونو څخه زکوة اخستی سی چي د هغه نظیرونه، تنخواگانو، وظیفو او د مال مغصوب په سلسله کی وروسته تیرسوی دی. بلکی که کوم خای کی د معلوم وی چي خلک د اموال باطنه زکوة نه ورکوی. هلته د دی مفسدی باوجود امام د خپل اصل حق مطابق به د هغه مالونو زکوة اخستلی سی. ځکه چي د ترک زکوة مفسده د دی مفسدی څخه ډیره سخته ده همد خبره تقریباً ټولو احنافو فقهاوو لیکلی ده، مثلاً علامه انب همام فرمایي:

ظاهر قوله تعالى: خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً لِتُؤْتِيَ بِهَا الْفُقَرَاءَ وَالْمَسْكِينُ. خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً لِتُؤْتِيَ بِهَا الْفُقَرَاءَ وَالْمَسْكِينُ. فلما ولي عثمان وظهر تغير النار كره ان تفتش السعاة على الناس مستور، أموالهم، ففوض الدفع الى الملاك نيابة عنه ولم تختلف الصحابة عليه في ذلك وهذا لا يسقط طلب الامام اصلاً ولهذا لو علم ان اهل بلدة لا يؤدون زكوتهم طالبهم بها. (فتح القدير ج: ۱ ص: ۴۸۷) (۱)

ترجمه: قرآنی آیت: (خذ من اموالهم صدقة) د ظاهری الفاظو څخه دا معلومیږي چي امام ته مطلقاً (د هر قسم مالونو) زکوة اخستل واجب دی او په همدی طرز العمل باندی رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم او د حضور صلی اللہ علیہ وسلم څخه وروسته دوه خلفاء قائم وه، خو چي کله حضرت عثمان رضی اللہ عنہ خلیفه سو، او د خلکو حالات بدل سول نو دوی دا خبره خوښه نه کړه چي د زکوة محصلین دی د خلکو د پټو مالونو تفتیش وکړي، نو هغوی مالکانو ته د زکوة اداء کولو حق وسپارو، او په دی معامله کی یی هغوی خپل نائب جوړ کي. او صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په دی معامله کی د هغوی سره اختلاف ونه کي، خو دا طرز العمل د امام د مطالبی حق بالکلیه نه ساقطوی چنانچي که د کوم ښار د خلکو په باره کی امام ته دا معلومه سی چي هغوی زکوة نه اداء کوی نو هغه به د هغوی څخه د زکوة مطالبه کوي

(۱) فتح القدير كتاب "زکوة ج: ۱ ص: ۱۱۹ (طبع مکتبه رشیدیه کویته)

د دی عبارت څخه صفا واضحه ده چي اصلاً د ټولو مالونو زکاة د وصولولو حق امام ته دی. او د اموال باطنه په سلسله کی د احق د یو مصلحت د وجی پرېښوول سو او اوس هم بالکلیه نه دی ساقط سوی. بلکی د دی مالونو زکوة چي مالکان یی اداء کوي. نو هغه هم د امام د نائب په حیث یی اداء کوي، اصلاً خو هغوی ته دا اختیار نه وو. نو ځکه د اموال باطنه د زکوة د دین فقهاء د مطالب من جهة العباد گرځولی دی.

دلته بعضو حضراتو ته دا شبهه پېښه سویده چي امام ابوبکر جصاص د حضرت عثمان غنی رضی اللہ عنہ عمل ذکر کی او لیکلی یی دی:

فجعل لهم ادائها الى المساكين وسقط من اجل ذلك حق الامام في اخذها لانه عقد عقده امام من ائمة العدل فهو نافذ على الامة. (احكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۱۹۰) (۱)

ترجمه: حضرت عثمان غنی رضی اللہ عنہ د زکوة مالکانو ته دا حق ورکي چي هغوی دی مسکینانو ته د خپل لطیف څخه زکوة ورکړي، نو ځکه اوس د دی مالونو څخه د زکوة اخستلو په سلسله کی د امام حق ساقط سو، ځکه چي د عدل په امامانو کی د یو امام سوی فیصله ده چي په ټول امت باندی ناکه ده.

د دی څخه معلومیږي چي د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ د دی فیصلی څخه وروسته د اموال باطنه څخه د زکوة اخستلو حق چاته هم پاته نسو، خو د امام ابوبکر جصاص د پوره عبارت په غور سره د ویلو څخه وروسته ذهن ته راځي چي د امام د حق څخه مراد داسی حق دی، چي د هغه څخه وروسته د مالونو مالکانو ته پخپله د زکوة اداء کولو اختیار باقی نه وی. او د هغوی اداء کول شرعاً تسلیم نکړی سی. چنانچي د هغوی د مذکوره عبارت څخه مخکی الفاظ دادی:

وقوله تعالى: خذ من اموالهم صدقة يدل على ان اخذ الصدقة الى الامام وانه متى اداها من وجبت عليه الى المساكين لم يجزه، لان حق لامام قائم في اخذها فلا سبيل له الى اسقاطه. (۲)

ترجمه: او د باری تعالی ارشاد: خذ من اموالهم صدقة، په دی خبره باندی د لالت کوي. چي د زکوة اخستلو حق امام ته حواله دی. او دا که هغه سړی چي په هغه باندی زکوة واجب دی چي زکوة په خپله طریق مسکینانو ته ورکړي، نو دا د هغه د پاره جائز نه

(۱) احكام القرآن للجصاص ج: ۳ ص: ۱۵۸ (طبع سهیل اکیډمی لاهور)

(۲) وگوري د تیری ص ۱۱۷ حاشیه. (دوهمه او دریمه حاشیه په ص ۱۱۶ کی وگوري)

دی، ځکه چې د امام د وصولی حق قائم دی او د هغه د ساقطولو څه لار نسته، د مذکوره جملې څخه صفا واضح دی چې هغه د امام د داسی حق تذکره کوی چې د هغه په موجودگی کی مالکت ته پخپله زکوٰۃ اداء کول جائز نه دی، بلکې د هغه سره زکوٰۃ اداء کیری هم نه، بیایي هم د دی حق په باره کی مخکی لیکلی دی، چې چونکی حضرت عثمان رضی الله عنه د عدل د امامانو څخه وو هغوی د اموال باطنه تر حده دا حق ساقط کړی، نو ځکه اوس دا حق ساقط سو (۱).

چې د هغه حاصل دادی، چې د حضرت عثمان رضی الله عنه څخه مخکی د خلکو د اموال باطنه زکوٰۃ پخپله مسکینانو ته ورکول جائز نه وو، او د دی سره به زکوٰۃ نه اداء کیدی، حضرت عثمان رضی الله عنه دا حق هغوی ته ورکړی، اوس دا خبره فیصله سوه، چې د داسی مالونو مالکان که پخپله زکوٰۃ اداء کړی، نو زکوٰۃ به یی اداء سی، خو د دی دامطلب ته دی چې د امام د اخستلو حق بالکلیه ساقط سو، او که اوس زکوٰۃ حاصلول غواړی نو وصولوی یی نسی، چنانچې د فتح القدیر مذکوره عبارت په دی باندی تصریح دی چې:

وهذا لا یسقط طلب الامام اصلاً (۲).

د امام ابوبکر جصاص رحمته الله د دی پوره بحث او د نورو فقهاوو او محدثینو عبارتونه او روایت د کتلو څخه وروسته په دی سلسله کی چې کوم صورتحال مخ ته راځی هغه دادی چې: د حضور صلی الله علیه و آله په عهد مبارک او د حضراتو شیخینو په زمانو کی اموال ظاهره او اموال باطنه دواړو څخه زکوٰۃ سرکاری سطح باندی وصولیدی، خو دومره فرق ضرور وو چې د څاروو او زرعی پیداوارو د زکوٰۃ د وصولی د پاره به مصداق لیږل کیدی، او د نقدو او مال تجارت د زکوٰۃ د وصولی د پاره د مصداق لیږلو په ځای مالکانو ته حکم وو، چې هغوی دی پخپله زکوٰۃ راوړی، خو په دواړه قسم اموالو کی د

(۱) چنانچې د څاروو په باره کی د امام حق هم د هغه د نوعیت دی چې د هغه په موجودگی کی د مالک پخپله زکوٰۃ ورکول جائز نه دی بلکې د بعضو فقهاوو په نزد خو داسی زکوٰۃ نه اداء کیری، په مبسوط کی دی، فان قال دفعنها الى المساکین لم یصدق وتوخذ منه الزکوٰۃ عندنا... ولنا ان هذا حق مالی ستوفیه الامام ولانه شرعیة فلا یملك من علیه اسقاط حقه فی الاستیفاء ولا یبرأ بالاداء الى الفقیر فیما بینہ و بین ربه وهو اختیار بعض مشائخنا (مبسوط ج ۲ ص ۱۶۱، ۱۶۲) (طبع دار المعرفت بیروت) حاشیه د حضرت والامت دامت برکاتهم (۲) فتح القدیر ج ۲ ص ۱۱۹ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

زکوٰۃ د اداء کولو لاره هم داوه چې هغه دی حکومت ته ورکول سی. حضرت عمر رضی الله عنه د ښار څخه بهرتلونکی مالونو په باره کی دا تبدیلی وکړله چې د هغه د وصولی د پاره یی مصداق مقرر کړی، او باقی د اموال باطنه زکوٰۃ حسب سابق مالکانو راوړلو او ورکولو به یی:

د حضرت عثمان رضی الله عنه په زمانه کی د باطنه اموالو کثرت سو، ابادی خوره سوه او هغوی محسوس کړله چې اوس د اموال باطنه د زکوٰۃ سرکاری سطح باندی د وصولولو دا سلسله چې د دی څخه بغیر د زکوٰۃ اداء کول جائز نه دی، که باقی پریښوول سوه، نو د دی د پاره به د اموال ظاهره په شان مصداق مقررولی سی، او د خلکو نجی مقاماتو کی دخل اندازی سره خلکو ته به تکلیف وی، لهذا حضرت عثمان رضی الله عنه خلکو ته اجازت ورکړی چې هغوی دی د دغو مالونو څخه پخپله زکوٰۃ اداء کوی.

د حضرت عثمان د دی عمل څخه وروسته خلکو ته د اموال باطنه د زکوٰۃ په خپل طور د اداء کولو اجازت ملاو سو، خو د زکوٰۃ د اصولیابی اصل حق اوس هم امام ته دی، چنانچې په دوو صورتونو کی اوس هم هغه د زکوٰۃ د وصولی اهتمام کولی سی، یوداچې د یوځای د خلکو په باره کی دا معلوم سی چې هغوی پخپله زکوٰۃ نه اداء کوی، او دوه دواچې څه اموال باطنه دارنگه په اموال ظاهره کی شامل سی، چې د هغه څخه د زکوٰۃ د وصولی د پاره د نجی مقاماتو تفتیش کول نه وی.

چونکی په پخوا زمانه کی د نجی مقاماتو د تفتیش څخه بغیر د مالونو د ظاهریدلو چې کوم صورت پېښیدی، هغه داوو چې مالونه به یی د یو ښار څخه بل ښار ته د وړلو په وخت کی هغه په عاشر باندی تیریدل، ځکه فقهاء کرامو د دی صورة احکام په تفصیل سره بیان کړی دی او دا شان تعبیر یی کړی دی، چې دامالونه د ښار څخه په وتلو سره په اموال ظاهره کی شامل سول، او کوم مالونه چې په ښار کی دننه دی او هغه اموال باطنه دی، ځکه (دا د ښار څخه وتل بهرته) اصل مدار د حکم یا په طور د علت نه وی بلکې د خپل عهد په لحاظ سره د دغی واقعی بیان دی، ورنه اصل مدار د حکم هم هغه دی چې د هغه په وجه یی اموال باطنه د زکوٰۃ سرکاری وصولی څخه مستثنی سوی وو، یعنی د تفتیش څخه بغیر د هغه مالونه ظاهریدل، چنانچې قرون اولی کی د هغه مالونو څخه هم زکوٰۃ وصول سوی دی، چې د ښار څخه به بهر نه وو، خو د تفتیش څخه بغیر ظاهریدل مثلاً: تنخواگانی وظیفی او مغضوب مالونه، چې د هغه روایتونه تیر سیدی.

دلته بعضی حضراتو دا شبهه ظاهره کړی ده، چي بعضی مالونه په حکومت باندی د تفتیش څخه بغیر ظاهریږی، خو د هغه باوجود به حکومت د هغه څخه زکوة نه اخستی. مثلاً عاشر باندی تیریدونکی که په خپل نجی مقاماتو باندی دا ایښوول سوی مالونو په باره کی به یی اقرار کوی. نو د هغه زکوة به نه وصولیدی، چي د هغه فقهاوو تصریح کړیده د دی په جواب کی عرض دادی چي د اقرار په ذریعه خو د اموال باطنه څخه هر مال ظاهر جوړیدلی سی، خو جزوی واقعات د کلی احکامو بنیاد نسی جوړولی، او عاشر ته دا اختیار نسی ورکولی چي هغه کوم مال وغواړی ظاهر دی او گرځوی او د هغه څخه دی زکوة وصول کړی. ځکه چي هغه ته دا تړل سوی اصول ښوول سوی دی. چي څوک ستا د خوا څخه مال تیروی، نو صرف د هغه مال څخه زکوة وصولولی سی چي په دغه وخت ستا مخ ته راسی، او د خلکو په کورونو او د کانونو کی چي کوم مال دی د هغه سره کار مه لره، د دی اصولو د لاندی (عاشر) ته په کورونو کی د ایښوول سوی مال سره کار لرو، اختیار نه وو ورکول سوی، او کله چي دا اصول مقرر سول، نو که په کومی جزوی واقعی کی کوم سړی خپل مال د باطن عاشر باندی د اقرار په ذریعه ظاهر هم کړی، نو دابه یوه استثنائی واقعه وی چي په دی سره اصول نسی بدلیدی. ځکه په دی صورت کی به هم بطور اصول د هغه څخه زکوة نسی وصولولی.

هو! که څه داسی مالونه بیا پیداکی چي د هغه نوعیت داسی وی چي هغه ټول په ټوله پخپله په حکومت باندی بغیر د تفتیش څخه ظاهریږی او حکومت د هغه ټولو مالونو په باره کی دا فیصله وکړی چي د دی ټولو مالو څخه به زکوة اخستل کیږی نو په دی کی د شرعی ممانعت څه دلیل نسته، بلکی د تنخواگانو، وظیفو او اموال مغضوبه څخه چي کوم زکوة وصولیدی هغه د دی د جواز واضح نظیر دی، په نورو الفاظو کی (خروج من المصّر) عاشر د پاره د زکوة وصولولو د اجازت علت خو دی، خو د امام د پاره د زکوة د وصولی د اختیار علت نه دی، بلکی د هغه د پاره علت د مالونو بغیر د تفتیش څخه ظاهریدل دی. چنانچي د کومو مالونو چي نوعیت داسی وی چي هغه بغیر د تفتیش څخه ظاهریږی د هغه څخه مامر علی العاشر، په شان د زکوة د وصولولو حکم جاری کیدی سی لکه چي د تنخواگانو وغیره په معامله کی وسول.

کی کوی، چي د هغه موضوع داده: چي عاشر د کومو مالونو زکوة اخستی سی، خرچه په کوم ځای کی د امام د زکوة د وصولی د اختیار بیان دی، هلته عموماً (خروج من

المصّر) د علت په طور نسی ذکر کولی، بلکی هلته علت هم دایبانولی سی چي د اموال باطنه څخه د زکوة په وصولولو کی د خلکو په نجی مقاماتو کی دخل اندازی او د هغه تفتیش کول لازمیږی، چي د هغه څخه عوامو ته د ضرر رسیدلو خطر ده، لکه چي د فتح القدیر عبارت مخکی تیر سوی دی، او د امام ابوبکر جصاص عبارت د مجلس په سابقه تحریر کی نقل سوی دی.

د بینک اکاونتس قرض کیدلو مسئله: د بینک اکاونتس څخه په زکوة اخستلو باندی دوهم اعتراض داسوی دی چي کله یو سړی په بینک کی پیسی ږدی، نو شرعاً هغه پیسی د بینک په ذمه قرض وی امانت نه وی، ځکه خو هغه په بینک باندی مضمون وی. او په هغه باندی زیاتی وصولول سود وی، او کله چي یو سړی څه پیسی بل چاته یا اداري ته د قرض په طور ورکړی نو هغه د هغه سړی د ملکیت څخه ووتی او د مقروض په ملکیت کی داخل سی، اوس به په دی باندی د زکوة اداء کول په هغه وخت کی واجب وی کله چي هغه رقم هغه ته وصول سی او د دی څخه به مخکی واجب الاداء نه وی، لهذا د بینک اکاونتس څخه د زکوة په اخستلو باندی مخکنی اعتراض خو دادی چي د زکوة د واجب الاداء کیدلو څخه مخکی زکوة کټ سوی دی، حالانکی د دی هیڅ نظیر معهود فی الشرع نسته، چي د یو سړی زکوة د بل د مال څخه وصول سی. لاندی د دی دواړو اعتراضونو تحقیق مقصود دی:

د دی دواړو مسئلو د تحقیق د پاره اول د بینک اکاونتس صحیح حیثیت متعین کول ضروری دی، په دی کی هیڅ شک نسته چي په فقهی اعتبار سره د بینک اکاونتس قرض دی. (۱)

(۱) البته په کوم اکاونتس باندی د سود لین دین فیصله سوی وی، مثلاً سیونگ اکاونتس، یافکسید پازت، چي په دی کی یو بل احتمال هم قابل د غور دی او هغه داچي هغه د شرکت فاسده یا د مضاربت فاسده مال وی، ځکه چي فقهاء کرام لیکي: که د یو سړی سره د شرکت یا مضاربت کولو په وخت کی د نفع شائع حصی په ځای معین رقم مقرر سی نو شرکت او مضاربت فاسدیږی، شامی، او شرکت فاسده او مضاربت فاسده کی چي ترڅو شریکین خپل مال بیرته وانخلي، د هغوی ترمنځ شرکت فی الملك قایم سی، او دواړه د خپلی حصی مالکان وی، هغه رقم دین نه وی بلکی د مال تجارت په حکم کی وی، او په غیر سودی اکاونتس کی یو احتمال داهم دی چي هغه اصلاً ودیعت وو، لیکن د خلط بالاذن په بناء باندی هغه مال شرکت ملک جوړ سو چنانچي درمختار کتاب الابداع کی تشریح ده چي ودیعت خلط بالاذن سره شرکت ملک جوړیږی، (شامی ج: ۴ ص ۸، و ۴).

خو د داین د تصرف په لحاظ سره دا یو بالکل نوی قسم قرض دی چي د فقهاء کرامو په عهد کی موجود نه وو، او چي د هغه نظیرونه هم په هغه دور کی کم ملاویږي، لهذا د زکوة په حق کی د بینک اکاونتس بالکلیه په نورو دیون او قرضو باندی به قیاس کول صحیح نه وی، د وجوب زکوة په حق کی په قرض کی اصل د کتلو شی دادی چي د دین د پاره ترکومه حده پوری مرجو الاصول دی او د دین تصرف په هغه باندی ترکومه حده پوری برقرار دی، هم په دی وجه فقهاء کرامو د زکوة د وجوب په معامله کی دین قوی دین متوسط، او دین ضعیف تقسم کړی دی او په همدی وجه یی دین مجحو دی د ضمار په مال کی شامل کړی دی، او هغه یی د زکوة څخه مستعثنی گرځولی دی. کله چي موږ په دی نقطه نظر سره د بینک اکاونتس جائزه اخلو نو هغه د دین کیدلو با وجود په دی معامله کی د نورو عامو قرضونه بالکل ممتاز په نظر راځی چي هغه په لاندی ډول دی:

۱. د عامو قرضو خو دا حال دی چي قرض ور کونکی د قبضی د وتلو څخه وروسته په هغه باندی د قرض ورکونکی څه تصرف باقی نه وی، بلکی هغه د مقروض په آسره باندی وی چي هغه کله وغواړی نو اداء یی کړی، د دی برعکس په بینک اکاونتس کی د قرض ورکونکی په طلب باندی د فوری نه اداء کیدلو څه سوال نه سی پیدا کیدی، او دا د بینک د اړخه صرف زبانی اقرار نه وی بلکی د بینکونو مسلسل او بلا تخلف طرز عمل همدادی چي د دی څخه بغیر بینک چلیدلی نسی، لهذا دا قرض هغه قسم دی چي په هغه کی قرض ور کونکی کله خپلی پیسې وغواړی، نو سمدستی یی بلا تخلف بیرته اخستی سی، او عملاً هغه داسی قابل اعتماد دی چي په خپله لمنه کی ایښوول سوی پیسې بلکی د دی څخه هم زیات چي د لمنی په پیسو کی د هلاکیدو خطره ده.

۲. او حضرت تهانوی قدس سره سیونک اکاونت هم په دی وجه د شرکت ملک مال گرځولی دی (امداد الفتاوی ج: ۳ ص ۳۰۹).

۳. که د دی اکاونتس دا ترجیه صحیح وی نو د دی اکاونتس دین کیدو مسئله ختمیږی خو په دی توجیه کی تامل دادی چي د دی مطابق به په دی اکاونتس کی ایښوول سوی پیسې بیا مضمون نه وی، حالانکی د فریقینو د اړخه مضمون کیدل شرط وی. (فلیتأمل) (حاشیه د حضرت والا د امت برکاتهم).

۱. الدر المختار ج: ۴ ص: ۳۱۲ (طبع ایچ ایم سعید). ۲. الدر المختار کتاب الابداع ج: ۵ ص ۲۲۹ (طبع ایچ ایم سعید). ۳. طبع مکتبه دارالعلوم کراچی.

خو د بینک په اکاونتس کی داسی خطره هم نسته.

۲. په بینک اکاونتس کی ایښوول سوو پیسو باندی د هر اکاونت هولډر د اشان تصرف کوی لکه چي په خپلی الماری کی په ایښوول سوی پیسو باندی تصرف کوی، په دی وخت کی د تجارت ټول کارو بار د بینک په اکاونت باندی چلیږی او زیاد تری ادائیگانی هم د بینک په ذریعه کیږی.

۳. په عرف عام کی هم بینک کی پیسې ایښوونکی دانه گڼی چي هغه دا پیسې چاته قرض ورکړی دی، بلکی هغه هغه خپلی پیسې گڼی، او د هغه سره د خپلو پیسو په شان عمل کوی کله چي یو سړی د خپل حاضر او غائب مال فهرست جوړوی، نو د بینک اکاونتس په مال حاضره کی شمارلی سی په مال غائب کی نه.

۴. د عام قرضونو دا حال دی چي د قرض د معاهدی محرک مستقرض وی خو دلته محرک قرض ورکونکی وی، او د دی اصلی منشاء د قرض ورکولو په ځای د خپل مال حفاظت وی، د عامو قرضونو په مقابله کی د بینک اکاونتس د وجی ذهن کی وساته په قرضونو باندی د زکوة په مسئلی کی فکر وکړه.

د بینک اکاونتس څخه زکوة اخستلو باندی مخکی دا اعتراض کیږی، چي په قرضی که څه هم زکوة فرض خو وی، خو د هغه اداء کول په هغه وخت کی واجبیږی، کله چي هغه د دائن قبضی ته بیرته راتلو څخه مخکی زکوة کت کیږی، په دی سلسله کی گذارش دادی چي په قرضونو باندی د زکوة نفس وجوب خو متفق علیه دی، خو امام ابو حنیفه قرض ور کونکی ته دا اسانتیا ورکړی ده چي د زکوة اداء کول به په هغه سړی هغه وخت واجب وی کله چي د قرض پیسې هغه ته بیرته ورکول سی، نو چي کله هم د څلویښتو درهمو په مقدار ده ته واپس راسی، نو یو درهم په طور د زکوة اداء کول به په هغه باندی واجب وی، د دی اسانتیا پسمنظر او اصل وجه د لاندینی روایاتونو څخه واضحه کیږی.

۱. امام بیهقی روایت فرمایي:

عن حمید بن عبد الرحمن بن عبد القاری، وکان علی بیت مال عمر رضی الله عنه قال: کان الناس يأخذون من الدين الزکوة، و ذالك ان الناس اذا خرجت الا عطية حبس لهم العرفاء دیونهم وما بقی فی ایدیهم اخرجت زکوتهم قبل ان یقبضوا، ثم داین الناس بعد ذالك دیونا هالکة فلم یکنوا یقبضون من الدين الصدقة الا مانص منه ولکنهم کانوا اذا قبضوا الدين اخرجوا عنها لما مضی.

۱۱ حمد: خخه روایت دی، چي عبد الرحمن بن عبد القاری ج

په قبضه کی راغلی نه وی، تر هغه وخته پوری به واجب الاداء نه وی، د دی د پاره
هغوی د حضرت علی رضی الله عنه د دی ارشاد خخه استدلال کړی دی، چي هغه امام محمد
روایت کړی دی.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
عن الحسن قال: سئل علی عن الرجل یكون له الدین علی الرجل قال: یشکبه صاحب المال، فان توی ماعلیه وخشی ان لا یقضى قال: یمهل فاذا خرج ادى زکاة اله (مصنف ابن ابی شیبہ رحمہ اللہ ج: ۳ ص: ۱۲۳) (۱)
ترجمہ: حضرت حسن رحمہ اللہ فرمائی چي حضرت علی رضی اللہ عنہ خخہ داسوال وسو، چي د یوسری قرض پہ بل چاباندی واجب وی (نو هغه خه اوکړي؟) دوی رضی اللہ عنہ جواب ورکي چي مالک دی د هغه زکوة وباسی، خو که هغه ته دا خطرہ وی چي مديون به یی پیسی اداء نه کړي، نو هغه دی صبر اوکړي او کله چي قرضه اداء سی نو په هغه وخت دی زکوة اداء کړي.

د دی خخه معلومه سوه چي په دی باب کی د حضرت علی رضی اللہ عنہ موقف هم هغه دی کوم چي د حضرت عبد الله بن عباس رضی اللہ عنہ او د حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ وغیره دی یعنی: ان عبد الله بن عباس و عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ قال: من اسلف ملاً فعليه زکونه فی کل عام اذا کان فی ثقة. (السنن الکبری للبیہقی، ص: ۱۴۹) (۲)
ترجمہ: حضرت عبد الله بن عباس رضی اللہ عنہ او عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ فرمائی: کوم سړی چي چاته خه مال قروړکړي، نو په هغه باندی د هغه زکوة هرکال فرض دی، که هغه په قابل اعتماد خای کی وی.

او د حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ مکمل الفاظ دادی:
زکوا ماکان فی ایدیکم. وماکان من دین فی ثقة فهو فی منزلة مافی ایدیکم وماکان فی دین ظنون فلا زکوة فيه حتی یقبضه.

(بیہقی ج: ۴ ص: ۱۵۰) (۳) و مصنف ابن ابی شیبہ ج: ۳ ص: ۱۲۳) (۴)

ترجمہ: کوم مال چي ستاسو په لاسونو کی وی د هغه زکوة وباسی او کوم قرض چي قابل اعتماد خای کی وی هغه هم داسی دی لکه ستاسو د قبضی مال، او کوم دین چي ظنون وی نو په هغه باندی ترهغه وخته پوری زکوة واجب نه دی ترڅو چي هغه په قبضه کی رانسی.

د حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ د دی ارشاد یوه حصه حضرت امام محمد رحمہ اللہ علیه السلام هم

طبع اداره القرآن کراچی
ج: ۴ طبع نشر السنة ملتان
طبع اداره القرآن کراچی

نقل کړیده او د هغه خخه یی د دین په مسئلې کی د مالکيه فرقې خلاف استدلال کړی دی.

عن نافع عن ابن عمر رضی اللہ عنہ انه قال فی الدین یرجی، قال: زکة کل عام. (کتاب الحجة علی اهل المدينة ج: ۱ ص: ۴۷۲) (۱)

ترجمہ: حضرت عمر رضی اللہ عنہ د هغه قرض په باره کی وفرمائیل چي د هغه د وصولی امید وی، د هغه زکوة هرکال اوباسی.

د دی خخه دا خبره واضحه کیږي چي د احنافو فقهاء په دی باب کی د خپل مسلک بنیاد د حضرت علی رضی اللہ عنہ او حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ په اقوالو باندی ایښی دی. او د هغوی په نزد که خه هم د قبضی خخه وروسته د زکوة وجوب صرف په هغه صورت کی دی کله چي د قرض د وصولی شک منه وی، او چیری چي د وصولی یقین وی هلته د هغوی په نزد وجوب اداء هم د قبضی خخه مخکی کیږي، خو د احنافو فقهاوو په دی اړخ نظر کړی دی چي په معروفو قرضو کی په هره قرضه کی برابر خبره ده که هغه هرڅومره قابل اعتماد سړی سره وی د عدم ادایگی خه ناڅه خطرہ پکښی ضرور وی. لهذا هغوی هر دین قوی (دین مظنون) گرځولی دی دا حکم یی عام لگولی دی چي په هغه باندی خو نفس وجوب خو کیږي، خو وجوب اداء به د قرض خخه وروسته وی.

دا پسمنظر په ذهن کی خای کړه او کله چي موږ د بینک د اکاؤنټس، جائزه اخلو، او د عامو قرضو په مقابله کی د هغه چي کومی وجی د فرق په شروع کی بیان سوی دی. هغه ته گورو، نو واضحه کیږي چي دا دین قوی هغه قسم دی چي د فقهاء کرامو په زمانه کی موجود نه وو، یا د هغه مثالونه شاذ او نادر وه، او دا قسم (دین مظنون) هېڅ کله نسې گرځولی، بلکی دا وصولیایی یقین د دائن آزادانه تصرفات او د عرف عام د مخه بالکل داشان د دائن ملکیت او په تقدیری قبضه کی وی لکه په خپل کور کی ایښوول سوی مال، لهذا د حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ په الفاظو کی (بمنزلة مافی ایدیکم) اطلاق د دی خخه زیات په بل دین نسې کیدی.

د دی خخه علاوه که په بینک اکاؤنټس باندی د زکوة د وجوب او اداء د پاره د نورو قرضو په شان د دی د نقدیدو شرط ولگول سی، نو د دی خخه به دومره عملی مشکلات پیدا سی چي د زکوة سم اداء کول به ډیر گران سی، امام ابو عبید خو د عامو

فتاوی عثمانی دوهم جلد

قرضو په باره کی هم دافر مائیلی دی چی:
وانما اختاروا او من اختار منهم، تزکیه مع عین المال لان من ترك ذلك حتی یصیر الی القبض لم یکد یقف من زکوة دینه علی حد، ولم یقم بادائها، وذلك ان الدین ربنا اقتضاه وبه متقطعا، کالدراهم الخمسة والعشرة واكثر من ذلك و اقل فهو یحتاج فی کل درهم یقتضیه فمافوق ذلك الی معارفه ماغاب عنه من السنین و الشهور والایام، ثم یمخرج من زکوته بحساب ما یصیبه وفی اقل من هذا ماتکون الملاالة والتفریط فلہذا اخذوا له بالاحتیاط، فقالوا: یمزکیه مع حمله ماله فی راس الحول وهو عندی وجہ الامر. (کتاب الاموال ص: ۴۳۴ فقره: ۱۲۳۲) (۱)

ترجمه: کومو حضراتو چي دا فرمائیلی دی چي د قرض زکوة دی د عین مال سره اداء سی، نو هغوی دامسلک ځکه اختیار کړی دی چي کوم سړی د قرض زکوة د قبضی ملاویدلو پوری موخړکوي، هغه به د خپلو قرضو زکوة د حد مطابق معلومولو سره به د هغه صحیح ادائیگی اونکړی سی، ځکه چي قرضه بعضی اوقات په قسطونو کي ملاویږي، مثلاً کله پنځه ملاو سوی کله لس، کله زیاتی او کله کمی، اوس چي هغه ته کوم درهم ملاویږي د هغه په باره کی به دا معلوموي، چي دا څومره کاله، څومره میاشتی او څومره ورځی د ده د قبضی څخه بهر پاته سوی دی، بیا هغه هم د هغه په حساب سره زکوة اوباسی، او په دی عمل کی د مشقت او کوتاهی لوی امکان دی، ځکه د داسی سړی د پاره علماوو په احتیاط باندی د عمل کولو وئیلی دی، او دا حکم یی ورکی، چي هغه دی هرکال د خپل نور مال سره د قرض زکوة هم اوباسی، او هم دا زما په نزد صحیح طریق ده.

د عامو قرضو په باره کی به دا مشکل قابل د لحاظ وی او یانه؟ خو د بینک اکاونټس په باره کی د اشان حساب او کتاب عملی اعتبار سره تقریباً ناممکن دی، ځکه چي عام طور سره د دی اکاونټس څخه بعضی اوقات په یوه یوه ورځ کی څو څو واره پیسی کاږل کیږي او نوی داخلول کیږي او د قبضی څخه وروسته د زکوة د ادائیگی صورت صرف همدا کیدی سی چي هر اکاونټ هولډر د خپل اکاونټ د هری روپی په باره کی داریکاره پوره محفوظ وساتی، چي دا څومره موده په بینک کی پرته وه چي په دی باندی د واجبیدونکی تیرو سوو کلونو زکوة اداء سی، او کله چي څوک پیسی د بینک

څخه را وباسی، نو اول دی دا حساب اوکړی چي دا پیسی څو کاله په بینک کښی وی، او په دی څومره زکوة واجب سوی دی، بیا دی زکوة اداء کړی، په دی کی چي کوم عملی تعذر دی هغه پټ نه دی او پخپله د احنافو فقهاء د مال مستفاد بیل کال نه شماریدلو باندی یو دلیل همدا د تعذر عمل پیش کړی دی، چنانچي امام محمد رحمۃ الله علیه خو په مال مستفاد باندی بیل کال شمیرلو والا خلکو باندی طنز کولو سره تردی لیکلی دی چی: ینبغی لصاحب هذا المال ان یقعد حسابا یحسبون زکوة ماله متی تجب؟ ارائیتم الرجل اذا کان یفید الیوم الفأ وغدا الفین و بعد غد ثلاثة الاف و بعد ذلك خمسة الاف و بعد ذلك بعشرين يوماً عشرة الاف، ان ینبغی له ان یمزکی کل مال من هذه الاموال علی حدة؟ و هذا قول ضیق، لا یوافق ما علیه الناس، ینبغی له ان یجمع ماله کله ته یمزکیه اذا وجب الزکوة علی ماله الاول. (کتاب الحجة علی اهل المدينة ج: ۱ ص: ۴۹۱، ۴۹۲) (۱)

ترجمه: (د دی حضراتو د قول مطابق) خو هر صاحب مال ته پکار دی چي هغوی دی باقاعده یو محاسب د دی کار د پاره کښی نوی چي هغه د دوی د زکوة حساب کوی چي هغه به کله واجب کیږي؟ لږ څو غور وکړی: د یو سړی سره نن زر روپی راځی، سبا دوه زره، بله ورځ دری زره دی د دی څخه وروسته پنځه زره او بیا د شلو ورځو څخه وروسته لس زره، نو ایا هغه به د دی ټولو پیسو بیل بیل زکوة اوباسی؟ دا خو ډیر تنگ قول دی چي د خلکو د طرز عمل موافق نه دی، د دی په ځای هغه ته پکار دی چي هغه دی خپل ټول مال را یوځای کړی، بیا دی د ټولو مال زکوة یو ځای په هغه وخت اوباسی کله چي په مخکنی مال زکوة واجب سوی وو.

او حضرت ابراهیم نخعی رحمۃ الله علیه چي د فقه حنفی لوی ماخذ دی، د هغوی یو ارشاد ابن ابی شیبه رحمۃ الله علیه په دی الفاظو سره روایت کړی دی چی:
ومن کان له من دین ثقة فلیزکه، وما کان لا یستقر یعطیه الیوم ویأخذ الی یومین فلیزکه. (مصنف ابن ابی شیبه ج: ۳ ص: ۱۲۳) (۲)

د چاچي په یو قابل اعتماد سړی باندی قرض وی هغه ته پکار دي چي د هغه زکوة اداء کړی، او کوم قرض چي په یو حالت باندی نه وی، نن یی یوه ته ورکوي او دوی ورځی وروسته یی ځنی اخلی، د هغه دی هم زکوة اوباسی.

د دی منشاء هم غالباً داده: چي د قرض چي کومی پیسی ځی راځی د هغه بیل بیل حساب ساتل چونکی متعذر وی نو ځکه د هغه ټولو زکوة په یوځای ایستل پکار دی. او د دی قسم قرض چي څومره مکمل مثال د بینک اکاونتس دی، دومره مکمل مثال شاید چي بل ممکن نه وی، لهذا د دی ټولو د لائلو په رونا کی د بینک اکاونتس څخه زکوة وصولولو باندی اعتراض درست نه پاته کیږی، چي د دی زکوة د وجوب اداء څخه مخکی وصول سوی دی بلکی د پورته ذکر سوو د لائلو د مخه دا واضح کیږی چي د دی اکاونتس وجوب اداء هم هغه وخت کیږی کله چي د نورو رقمونو کال پوره سی.

د بینک اکاونتس د دین کیدلو په بنیاد د دی څخه په زکوة کټ کولو باندی دوهم اعتراض دا کیدی سی چي کله یو سړی بینک ته پیسی قرض ورکړی نو هغه پیسی د هغه د ملکیت څخه او وتلی او د بینک په ملکیت کی راغلی، لهذا د کومو پیسو څخه چي بینک زکوة اخلی، هغه د بینک ملکیت دی، او په شریعت کی د دی څه نظیر نسته، چي د یو سړی زکوة دی د بل سړی د پیسو څخه واخستل سی.

د دی اعتراض په جواب کی عرض دادی چي د کوم قرض اصولی دومره یقینی وی څومره چي د بینک اکاونتس کی یقینی وی د هغه څخه د زکوة د وصولی متعدد مثالونه موجود دی، چي دی لره تقدیراً د دائن په قبضی کی وگرځول سول، او د هغه څخه بیا زکوة وصول سو، یو څو مثالونه یی لاندی درج دی:

۱: مخکی تیر سوی دی چي حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه، حضرت عمر رضی الله عنه، حضرت عثمان رضی الله عنه به د زکوة پیسی به د ورکونکی د تنخواه څخه کټ کولی، د امام ابو عبید رضی الله عنه د روایت دا الفاظ مخکی تیر سوی دی چي:

فان اخبره ان عنده مالا قد حلت فيه الزکوة قاصه مما یُرید أن یعطیه (کتاب الاموال ص ۴۱۱)

ترجمه: که تنخواه اخستونکی به دا وویل چي د ده سره داسی مال دی چي په هغه زکوة واجب دی، نو حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه چي کومه تنخواه هغه ورکول غوښتل د هغه څخه به یی زکوة کټ کی.

ظاهره ده چي د تنخواه اخستلو څخه مخکی هغه په بیت المال باندی قرض وو، او چونکی د صاحب تنخواه په هغه باندی قبضه نه وه سوی، نو ځکه هغه تراوسه حقیقتاً د

هغه په ملکیت او قبضی کی نه وه راغلی، خو په قبضه کی د راتلو څخه مخکی زکوة کټ کول د دی د پاره وو چي هغه د قرض متیقن کیدلو په وجه تقدیراً د صاحب تنخواه په قبضه کی راغلی وه، چنانچي امام محمد دا واقع په موطا کی نقل کړیده، په دی باندی یی ترجمه الباب دا قائم کړی دی چي:

باب الرجل یكون له الدين هل عليه فيه الزکوة، او بیایی دا روایت نقل فرمائیلی دی چي: کان ابوبکر اذا اعطی الناس اعطیاتهم یسئل الرجل هل عندك من مال قد وجبت فيه الزکوة؟ فان قال نعم! اخذ من عطائه الزکوة ذالك المال وان قال لا. سلم اليه عطاءه. او بیا یی فرمائیلی دی: قال محمد: وبهذا نأخذ وهو قول ابي حنيفة رضی الله عنه (موطاء محمد، ص: ۱۷۰، ۱)

او حضرت مولانا ظفر احمد صاحب عثمانی د حضرت صدیق اکبر او حضرت عمر رضی الله عنه وغیره دا عمل نقل کولو څخه وروسته لیکلی دی:

وفیه دلالة علی انهم کانو يأخذون زکوة العطاء لكونه دینا مستحقا علی بیت المال والا لم یکن لاخذ الزکوة منه معنی. (اعلاء السنن ج: ۱۲ ص: ۴۳۰ کتاب السیر باب العطاء یموت صاحبه بعد ما یستوجبه) (۲)

ترجمه: د دی روایاتو څخه معلوم سول چي هغوی به د تنخواگانو څخه زکوة ځکه وصولوی چي هغه په بیت المال باندی دین وو (حالانکی دین اجرت د دین قرض څخه ضعیف دی) ورته د دی تنخواگانو څخه د زکوة وصولولو هیڅ معنی نسته، په دی ټولو روایتونو او عبارتونو کی د دی خبری واضح دلیل موجود دی چي دین متیقن په قبضه کی راتلو څخه مخکی د هغه څخه څخه وصولیدی سی ځکه هغه د متیقن کیدلو په وجه تقدیراً د مالک په قبضه کی دی.

۲: حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنه په باره کی امام ابو عبیده رضی الله عنه فرمایي:

عن نافع عن ابن عمر ان کان یكون عنده الیتمی فیستیسلف اموالهم لیحرزها من الهلاك، ثم یخرج صدقتها من اموالهم وهی دین علیه. (کتاب الاموال ص: ۴۵۱، فقره: ۱۳۰۹، نور وگوری السنن الکبری للبيهقي ج: ۴ ص: ۱۴۹) (۱) ومصنف عبد الرزاق ج: ۴ ص: ۷۰، ۹۸، ۹۹) (۲)

(۱) الموطاء للامام محمد ص: ۱۷۴ (طبع قدیمی کتب خانه).

(۲) اعلاء السنن حکم الزکوة فی العطاء ج: ۱۲ ص: ۵۵۹ (ادارة القرآن، کراچی).

(۳) ص: ۴۵۲ دار الکتب العلمیه بیروت.

(۱) کتاب الاموال لابی عبید الجز، الثالث ص: ۴۱۲ (دار الکتب العلمیه بیروت).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
ترجمه: د حضرت عبد الله بن عمر سر پرستی کی به یتیمان وو، نو حضرت ابن عمر رضی الله عنهما به د هغوی مالونه په خپله ذمه قرض جوړول چي هغه د ضائع کیدلو څخه بچ کړی. بیا به یی د هغوی د مالونو څخه د هغه زکوة ویستی په داسی حال کی چي دا مالونه به د هغوی په ذمه قرض وه.

دلته خو دا مسئله جلاده، چي د نابالغه په مال زکوة واجب دی او که نه؟ او په مذکوره واقعی کی (یتامی) څخه مراد بالغه یتیمان دی او که بالغ یتیمان؟ خو دلته چي کومه خبره قابل د غور ده، هغه داده چي حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنهما به یتیمانو باندی زکوة فرض گڼی، او د هغوی مالونه به یی پخپله قرض اخستل، بیا به یی د هغه څخه د قرض په حالت کی زکوة اوباسی، دا صورت د موجوده بینک صورت سره ډیر نژدی دی، چي په دواړو ځایونو کی پیسی د ودیعت په ځای د قرض جوړولو مقصد هغه مالونه مضمون جوړول دی، او د دی باوجود چي هغه پیسی د قرض، اخستلو څخه وروسته د حضرت ابن عمر رضی الله عنهما په ملکیت کی راغلی خو هغوی هم د هغه پیسو څخه د اصل مالکانو زکوة یی اداء کی، د دی څخه هم دا معلومیږی چي دین متیقن تقدیراً د دائن په قبضی کی ګرځول سره د هغه څخه زکوة اخستل کیدی سی.

د زکوة د نیت مسئله: د بینک د اکاونټس څخه د زکوة په وصولی باندی دریمه شبهه داسویده چي د بینکونو څخه جبراً د زکوة د وصولولو په صورت کی د مال د خاوندانو د طرفه نیت محقق نه وی حالانکی د زکوة نیت د زکوة د ادا کولو د پاره شرط دی، په دی سلسله کی د مجلس په سابقه تحریر کی عرض سوی وو چي کومو مالونو د زکوة د اخستلو اختیار حکومت ته دی، په هغه کی د حکومت وصولول پخپله د نیت قایم مقام جوړیږی او په دلیل کی د علامه شامی دا عبارت پیش سوی دی چي:

وفي مختصر الكرخي اذا اخذها الامام كرها فوضعها موضعها اجزاء لانه له ولاية اخذ الصدقات فقام اخذها مقام دفع المالك، وفي القنية: فيه اشكال لان النية فيه شرط ولم توجد منه آه قلت: قول الكرخي فقام اخذها الخ، يصلح للجواب، تأمل. (شامی ج: ۲ ص: ۳۵) (۲)

(۱) طبع اداره القرآن کراچی
(۲) طبع مجلس شامی کراچی
(۳) رد المحتار

په دی باندی بعضی حضراتو داشبه ظاهره کړی ده، چي علامه شامی رحمته الله علیه د مذکوره عبارت څخه وروسته متصل لیکلی دی چي:

ثم قال في البحر: والمفتي به التفصيل: ان كان في الاموال الظاهرة يسقط الفرض لان للسلطان او نائبه ولاية اخذها وان لم يضعها لا يبطل اخذه، وان كان في الباطنة فلا (۱) چي د دی څخه معلومیږی که د اموال باطنه زکوة جبراً وصول سی نو هغه به نه اداء کیږی.

په دی سلسله کی عرض دادی چي مجلس په خپل سابقه تحریر کی کوم الفاظ لیکلی وه، چي حکومت ته د کومو مالونو د زکوة وصولولو حق دی په هغه کی د حکومت وصولول په خپل ذات کی د نیت قائم مقام ګرځی، هغه مرهم د دی عبارت پیش نظر لیکلی وو، ځکه چي په مذکوره عبارت کی مدار په دی باندی دی چي سلطان ته ولایت اخذ حاصل سوو، او که نه؟ او د بینک اکاونټس څخه (ولایت اخذ) د لائل مخکی په تفصیل سره بیان سوی دی لهذا په زیر بحث مسئله کی چي مذکوره عبارت سره په حکم کی څه فرق نه واقع کیږی.

او د کومو مالونو د زکوة اخستلو حق چي حکومت ته دی، په هغه کی د حکومت وصولی د نیت قائم مقام کیدل د ائمه اربعه په نزد مسلم دی، که څه هم ائمه ثلاثه د نیت په باره کی دومره سخت دی چي په هغه صورتونو کی دلالة نیت معتبر نه گڼی، مثلاً که څوک ټول، مال د زکوة د نیت څخه بغیر صدقه کړی نو د احنافو په نزد د هغوی زکوة ساقطیږی (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۷۱) (۲)

خو د ائمه ثلاثه په نزد د نیت د فقدان د وجی زکوة نه ساقطیږی. (۳) (المغنی لابن قدامه ج: ۲ ص: ۲۳۹ والخطاب ج: ۲ ص: ۲۵۷)

لیکن د حکومت د وصولی په سلسله کی ائمه ثلاثه هم په دی متفق دی چي هغه د نیت قائم مقام جوړیږی چنانچي د فقه مالکی معروف کتاب (مواهب الجلیل) کی دی: اذا اخرج رجل الزكاة بغیر علم من هی علیه وغیر اذنه فی ذالك، فان كان مخرج الزکوة الامام فالزکاة مجزئة. (مواهب الجلیل للخطاب ج: ۲ ص: ۳۵۶) (۱) او د فقه شافعی په معروف کتاب (نهاية المحتاج) کی دی:

(۱) طبع مکتبه حقانیه پشاور
(۲) المغنی لابن قدامه مسئله ۴۲۲ ج: ص ۸۹
(۳) طبع دار عالم الکتب ریاض

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الاصح للشافعية ان نية السلطان تكفي اذا اخذ الزكاة الممتنع. (نهاية المحتاج ج: ۳ ص: ۱۳۸) (۱)

او علامه ابن قدامه ليكي چي:
ولايجوز اخراج الزكاة الابنية الا ان يأخذها الامام منه قهراً. (المغنى لابن قدامه ج: ۲ ص: ۲۳۸) (۲)

بيا داتول تفصيل خو د زکوة د وصولی په وخت د زکوة په اداء کولو کی دی او چاته په دی کی شبه وی، نو د هغه د پاره دالاره موجوده ده، چي هغه د زکوة کت کيدلو څخه وروسته سمدستی نیت او کړی ځکه که کوم یو فضولی سړی د چا د مال څخه زکوة اداء کړی نو ترڅو چي مال د فقیر (یا د هغه د وکیل) په قبضه کی وی ترهغه وخته پوری اصل مالک د زکوة نیت کولو سره د هغه اجازت ورکولی سی، د دی تصریح د احناف فقهاوو په کلام کی موجود ده، چنانچي په فتاوی عالمگیریه کی دی:
رجل ادى زكاة غيره من مال ذلك الغير، فاجازه المالك، فان كان المال قائما في يد الفقير جاز و الا فلا، كذا في السراجية. (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۷۱) (۳) والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب.

دستخطونه

- ۱: حضرت مولانا مفتی ولی حسن صاحب، دار الافتاء جامعة العلوم الاسلاميه کراچی.
- ۲: حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب، دار الافتاء والارشاد ناظم آباد کراچی.
- ۳: حضرت مولانا مفتی سبحان محمود صاحب، دار العلوم کراچی.
- ۴: حضرت مولانا مفتی عبد الحکیم صاحب، مدرسه اشرفیه سکهر.
- ۵: حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب، مهتم دار العلوم کراچی.
- ۶: حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب، دار العلوم کراچی.
- ۷: حضرت مولانا مفتی عبد الروف سکهروی صاحب، دار العلوم کراچی.
- ۸: حضرت مولانا مفتی وجیه الله صاحب، دار العلوم باگ، ضلع کچی بلوچستان.

(۱) طبع دار الفکر.

(۲) طبع دار الاحیاء التراث العربی بیروت.

(۳) المغنی لابن قدامه مسئله: ۴۲۳ ج: ۴ ص: ۸۸ (طبع دار عالم الکتب ریاض).

یواهم وضاحتی نوټ

(د حضرت والا دامت برکاتهم)

نوټ: د بینک د پازت په اموال ظاهره کی د شاملولو گنجایش چي په دی فتوی کی ورکول سوی دی، د هغه په باره کی دا تصریح مناسب ده چي دا مسئله د بنده پلار محترم حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمته الله او حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی صاحب رحمته الله مخ ته هم راغلی وه، حضرت والد صاحب رحمته الله څه تحریر خو بنده ته په دی باره کی ملاو نسو، خو زبانی طور می د هغوی څخه دا اوریدلی وه، چي د بینکونو د پیازیتس په اموال ظاهره کی شمار کیدلی سی، او د حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی صاحب رحمته الله څخه په دی باره کی یو تحریر هم شائع سوی دی چي هغوی د یوی سوالنامی په جواب کی لیکلی وو، او ماهنامی (ترجمان القرآن) او ماهنامی الصدیق، ملتان کی شائع سوی وو، په هغه کی د حضرت الفاظ په لاندی ډول دی:
حکومت ته د اموال باطنه د زکوة د مطالبی حق نسته (الا بضرورة الشديدة) بلکی هغه صرف د اموال ظاهره د زکوة د وصولولو حق لری، لکه د څاروو زکوة چي د کال په زیاته حصه کی په کور کی نه بلکی په ځنگل وغیره کی خریږی او د هغه تاجرانو تجارتی مال زکوة چي د یو ښار څخه بل ښار ته مال وړی او د بهر څخه مال راغواړی او د عسری او خراجی محکو عشر او خراج هم د ظاهره اموالو د جملی څخه دی، او کوم تاجر چي په خپل ښار کی تجارت کوی، نه د بهر څخه مال راغواړی او نه بی لیږی، د هغه تجارتی مال په باطنه اموالو کی شمیرل کیږی، دغه شان کومی نقدی روپی او زیورات چي د چا په کور کی وی هم هغه هم د اموال باطنه جزء دی، خو چي کومی روپی په بینک یا لمیتد کمپنیانو کی وی هغه به په اموال ظاهره کی داخل دی.

(ترجمان القرآن، جمادی الاولی ۱۳۷۴ هـ ص: ۳۵۵-۳۵۶، جلد: ۴۳، عدد ۵)

فصل فی العشر والخراج

د عشر او خراج د متعلقه مسئلو بيان

د پاکستان د عشري او خراجي مخکو حکم

سوال: عشر په چا باندی واجب دی؟ سرکار چي کوم خراج اخلی، آیا په هغه مخکه عشر واجب پاته کیږي او خومره وی؟ په مزارع او زمیندار کی هریو بیل بیل ورکي یا په یوه باندی لازم دی؟ عشر به مدرسی یا جومات ته ورکول صحیح وی؟ او که ورکول یی صحیح وی نو د مدرسی ملازمینو ته یی ورکول او د مدرسی د پاره باندی کتابونه اخستل جائز دی؟ آیا په عشر ورکولو سره زکوة اداء کیږي؟

جواب: د پاکستان زیاتره مخکی عشري دی، د کومو مخکو چي خراجي کیدل د کوم خاص دلیل څخه ثابت نه وی هغه به عشري گنل کیږي، لهذا که هغه بارانی وی یعنی صرف په باران سره خروبه کیږي نو د هغه د پیداوار څخه لسمه حصه، او که نهري وی یعنی د هغه په اوبه خور باندی محنت یا خرڅ کیږي، نو د هغه د پیداوار شلمه حصه د عشر په ډول ایستل واجب دی، (۱) د دی عشر حکم د زکوة په شان دی، لهذا دا د زکوة په مصارفو خرڅ کیدلی سی، حکومت چي کوم ټیکس اخلی، د هغه سره عشر نه اداء کیږي، (۲) عشر جلا او بیل باسل ضروری دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۲ هـ

(فتوی نمبر: ۱۹/۴۱ الف)

د عشر اداء سوی پیداوار په قیمت باندی د زکوة د وجوب حکم

سوال: د یو زمیندار سړی سره د مخکی څخه پیسې موجودی دی، چي د حولان حول په وجه د زکوة د اداء کولو قابل دی، هم په دی دوران کی په کال کی دوهم فصل پیداوار

(۱) وفی تنویر مع شرحه ج: ۲ ص: ۳۲۵ (طبع ایچ ایم سعید) يجب العشر فی (مسقی سماء) ای مطرو (سیح) ... ویجب نصفه فی مسقی غرب ای دلو کبیر (ودالیه) ای د ولاب لکثرة المؤنة ... الخ (۲) وگوری صفتی نمبر— او د هغه حاشیه نمبر ۲.

بی د مخکی خرڅ کړل، د هغه څخه څه پیسې حاصلی سوی چي د هغه څخه ۱-۱۰ حصه یا ۱-۲۰ حصه په شرجی سره عشر هم اداء سو، اوس صورت داسو چي خلور میاشتی یا اته میاشتی وروسته د اول کال په پیسوباندی کال پوره سو او د زکوة ورکولو قابل سو خو د کال په مینځ کی د مال څخه یعنی د پیداوار څخه چي کوم رقم حاصل سوی دی، په هغه ټول کال نه دی تیر سوی او عشر هم اداء سوی دی نو آیا دا آخر الذکر رقم به د اول الذکر رقم سره جمع کول کیږي چي په هغه باندی زکوة فرض دی؟ یا په دی کال به دی پیسو زکوة نه وی؟ د بعضو علماوو رایه ده چي په یو شی باندی په یو وخت کی دوی وظیفی لاگو کیدی نسی چي د کال په مینځ کی یی عشر هم اداء کړی وی. تاسو صحیح صورت حال ولیکي؟

جواب: په صورت مسئلې کی د مخکی پیداوار خرڅولو سره چي کوم رقم د کال په مینځ کی حاصل سوی دی هغه به د اصل نقدو پیسو سره یوځای کولی سی او کله چي د اصل نقدو پیسو کال پوره سی نو د دی زکوة به هم د اصل پیسو سره اداء کولی سی، د دی څخه مخکی چي کوم عشر اداء سو، د هغه په وجه به د دی پیسو زکوة نه ساقطیږي ځکه چي عشر د مخکی وظیفه ده، د نقدو نه ده چنانچي ټولو فقهاوو د دی تصریح کړی ده، علامه ابن همام لیکي:

واتفقوا علی ضم ثمن طعام ادى عشرة ثم باعه و ثمن ارض معشورة و ثمن عبد ادى صدقة فطره، اما عند هما فظاهر واما عنده فلان البدل ليس بدلا لمال الزکوة لان العشر لا يجب باعتبار الملك. (فتح القدير ج: ۱ ص: ۵۱۱). (۱) ومثله فی البحر (۲) وقال الشامي لو ادى عشر طعام او ارض او صدقة فطر عبد ثم باع حيث تضم اثمانها اجماعاً. (شامی ج: ۲، ص: ۳۲) (۳)

الجواب الصحيح بنه محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۳۳۲ الف)

(۱) فتح القدير ج: ۲ ص: ۱۴۸ (مکتبه رشیدیه کویته)

(۲) البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۲۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۸۸ (طبع سعید) او همدارنگه وگوری احسن الفتاوی ج: ۴ ص: ۳۶۰

د برطانیی د حکومت د اړخه چاته ورکول سوی مخکی باندی به عشر واجب وی او که نه؟

سوال: یوځای د پاکستان د جوړیدلو څخه مخکی ځنگل وو، د برطانیی حکومت د هغه ځنگل مخکه په څو سوو روپو مربع باندی د عوامو په نوم لاپت کړله او د هغه مخکی مالکان عوام مسلمانان دی نو د دی په پیداوار باندی به عشر لازم وی او که نه؟ اوریدلی می دی چي د کافر څخه اخستل سوی مخکه باندی عشر لازم نه دی؟

جواب: مذکوره مخکه کوم وخت چي د برطانیی د حکومت د اړخه ورکول سوه هغه وخت هغه بنجروه، لهذا هغه غیر آباده سوه، او هم مسلمانانو د هغه احیاء کړی ده، په دی وجه په دغه مخکه باندی به عشر واجب وی.

لما فی الدر المختار وموات احیاء ذمی باذن الامام او رضخ له کما امر خراجی ولو احیاء مسلم اعتبر قربه شامی (۱)، د کافر څخه د مخکی اخستلو په صورت کی خراج په هغه وخت راځی، کله چي کافر مخکه آباده کړی وی، بیا هغه په مسلمان باندی خرڅه کړی، په مذکوره صورت کی چونکی مخکه مسلمانانو آباده کړی ده نو ځکه دا مخکه عشری ده.

الجواب الصحيح بنه محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱۳۹۱/۵/۱۰هـ)

(فتوی نمبر ۲۲/۲۰۸ ب)

۱: ټیوبویل باندی په خړوبیدونکی مخکی نیم عشر دی:

۲: د اخراجاتو ایستلو څخه بغیر به عشر ورکول کیږی:

سوال: په نهري آبادی باندی شلمه حصه اداء کول دی حالانکی د نهري په نسبت ټیوبویل باندی خرڅه زیاته راځی او ټیوبویل باندی هم شلمه حصه اداء کول دی، د خرڅي زیاتی راتلو په وجه هغه څخه کم عشر پکار وو.

۲: اوس په فصل باندی د کیمیاوی سری د استعمال زیات رواج دی او د دی څخه بغیر فصل حاصلول ناممکن دی، د سری خرڅه فی ایکړ د (۷۰) څخه تر (۸۰) پوری راځی په

(۱) رد المختار کتاب الجهاد باب العشر والخراج والجزیه ج: ۴ ص: ۱۸۴ (طبع سعید)

همدی حساب سره په پوره ایکړ مربع باندی خرڅه راځی، نو د دی پیداوار عشر په کوم حساب سره اداء سی؟ او د سری اخراجات د ایستلو سره عشر اداء کول صحیح دی؟

جواب: په ټیوبویل سره چي کومه مخکه خړوب کولی سی د هغه د پیداوارو هم شلمه حصه په طور د عشر باسل کیږی، په ټیوبویل باندی که زیات اخراجات کیږی د هغه په وجه به عشر په شرحه کی کمی نه کیږی.

۲: په فصل باندی چي کوم اخراجات راځی هغه کابل او د عشر حساب کول غلط دی، عشر په ټول پیداوار باندی وی، د سری وغیره اخراجات د عشر څخه نسی مستثنی کیږی.

يجب العشر فی الاول ونصفه فی الثانی بلارفع أجرة المال ونفقة البقر وکری الانها رواجرة الحافظ ونحو ذالك. (شامی ج: ۲ ص: ۵۱) (۱) په سری سره اخراجات زیاتیږی نو فصل هم ورسره زیاتیږی، بیا په عشر کی د کمی فکر کول نه دی پکار.

الجواب الصحيح بنه محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۴/۲۳هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۵۴۵ الف)

په پاکستانی مخکی کی د عشری او خراجی مخکو تعیین او د هغه حکم

سوال: واضح کړی چي د عشری مخکی او غیر عشری مخکی څخه څه مراد وی؟

جواب: د عشر مسئله داده چي کومی مخکی د پاکستان جوړیدلو څخه وروسته آباده سویده هغه ټولی عشری دی، او کومی چي د مخکی څخه آبادی دی په هغه صرف هغه خراجی ده، کوم چي د غیر مسلم په قبضه کی دی یا کوم مسلمان هغه د کوم غیر مسلم څخه اخستی وی.

او د عشر مطلب دادی: که بارانی مخکه وی نو پیداوار لسمه حصه او که نهري یا دارت مخکه وی نو شلمه حصه به اداء کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰/۱/۱۰هـ

(فتوی نمبر ۱۲۸۸/۳۰ و)

(۱) رد المختار باب العشر ج: ۲ ص: ۳۲۸ (طبع سعید)

مخکە پخپله گرلو یا په ټیکه ورکولو په صورت کی د زکوة حکم

سوال: که مخکە پخپله او کرل سی نو د هغه په پیداوار باندی د زکوة شرحه څه ده؟
 ۱. که مخکە په ټیکه باندی ورکړی وی او د هغه څخه سالانه آمدنی حاصلیږی نو په هغه باندی زکوة په څه حساب سره واجب دی؟
 جواب: د پاکستان زیاتره مخکي عشری دی، لهذا که هغه بارانی وی یعنی په باران سره اوبه کیږی، نو د فصل لسمه حصه کښل به واجب وی او که د انسانی ذرایعو سره اوبه کیږی، نو شلمه حصه (۱).

۲. د ټیک اجرت که نقد وصول سوی دی نو په نقدو پیسو کی به شامل وی او په هغه به د نقدو په حساب سره (یعنی څلویښتمه حصه) زکوة راځی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰ / ۱۱ / ۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰۸ / ۲۱ الف)

فصل فی مصارف الزکوة والعشر وصدق الفطر

د زکوة، عشر او سراسانی د مصارفو په بیان کی

د زکوة مستحق څوک دی؟

سوال: زه یو ډیر غریب سړی یم، پاکستان ټویکو کمپنی کی یو ادنی ملازم یم او ماته (۴۲۵) څلور سوه پنځه شپيته روپی تنخواه ملاویږی زما لس ۱۰ بچي دی، او دواړی پنځه خاوند سره د اشان دولس ۱۲ کسان خاندان یو، د وخت تیروولو د پاره تاسو اندازه لگولی سی چي څلور سوه پنځه شپيته روپی ماهانه باندی څنگه وخت تیریدلی سی، د کور کرایه او د تگ راتگ خرچه تری اوباسی، د خوراک څښاک خرچه هم نه پوره کیږی چي لږ لږ قرض اخستلو سره د زرگونو روپو مقروض هم سوم چي د هغه د اداء کولو څه صورت نسته، دلته یو مالدار شریف سړی دی، هغه وایی: که د دار الغلوم مهتمم صاحب وواپی، چي ته د زکوة مستحق یی، نو زه ستا مدد کولی سم، ځکه چي زما سره د زکوة پیسی موجود دی، اوس زه د دی درخواست په ذریعه ستاسو څخه خواست کوم چي تاسو زما بره ذکر سوی حیثیت او حالت د نظر لاندی اوساتی، او دا وواپی چي دی د زکوة مستحق دی، داهم باید عرض وکړم چي زه سید نه یم.

جواب: که ستاسره دومره نقدی روپی یا زیورات یا د ضرورت څخه زیات سامان نه وی چي ته د هغه په ذریعه خپل قرض اداء کړی او د دوه پنځو نیمو تولو سپینو زرو د مالیت څخه هم بچ پاته سی، نو ته د زکوة مستحق یی او تاته زکوة درکولی سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۰ / ۲ / ۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۲۴ / ۳۱ ب)

حقیقی خور ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: آیا حقیقی خور ته زکوة ورکول جائز دی؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (طبع سعید کراچی) مصرف الزکوة (هو فقير هو من له ادنى شئ) اي دون نصاب او قدر نصاب غير نام مستغرق في الحاجة وفيه ايضا ج: ۲ ص ۳۴۳ (ومديون لا يملك نصابا فاضلا).

(۱) وفي التتوير مع شرحه باب العشر ج: ۲ ص: ۳۲۵ الى ۳۲۸ يجب العشر... في مسقى سماء اي مطر وسبح... ويجب نصفه في مسقى غرب اي دلو كبير ودالية اي دولا ب لكثرة المؤنة... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
جواب: که حقیقی خورد نصاب مالک نه وی نو هغه ته زکوة ورکولی سی (۱).

والله اعلم

۱۴۱۴/۹/۱۸ هـ

د برما مظلومو مسلمانانو ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: په برما کی د کافرانو ظالمانو په خلاف چي د مجاهدینو کوم جماعت دی که په هغه کی د زکوة اخستلو مستحق افراد شامل وی، نو د زکوة پیسی هغه مستحقینو ته ورکولو سره به زکوة اداء سی او که نه؟
جواب: دغه د زکوة مستحقینو ته بغیر شک او شبهی څخه زکوة ورکولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۸۸۲/۲۳ ج)

عشر او صدقه د امامت په تنخواه کی د ورکولو حکم

سوال: د ریاست د والیانو د اړخه چي کومه مخکه د جومات امام ته ورکول سوی وی هغه به وقف وی؟ د هغه عشر او سراسیه د جومات امام ته ورکول کیږی او نوری شپږ میاشتی د جومات امام د کلی امامت د ملازمت په شکل کی کولو سره عشر او سراسیه اخلی په دی هغه دعاء کوی، او که دعاء اونکزی نو مقتدیان یی ناراضه کیږی، څه خلک وایی چي د جومات امام ته د قربانی څرمنی، عشر او سراسیه ورکول جائز نه دی. د شریعت څه حکم دی؟

جواب: عشر او سراسیه د امامت په اجرت کی مقررول هډو جائز نه دی (۲)، د امامت تنخواه بیله مقررول پکار ده بیا که د تنخواه اخستلو باوجود، امام صاحب د نصاب مالک نه وی، یعنی د هغه سره د دوه پنځوس نیمو تولو سپینو زرو د قیمت څخه زاید د

(۱) د حوالی د پاره ص - او ص - حاشیه - وگوری.

(۲) وفي الهندية كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۲ ص ۱۹۰ (مکتبه رشیدیہ کویته) ولونوی الزکوة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لو لم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا فلا... الخ. وفيها ايضا كتاب الزکوة ج: ۲ ص ۱۷۰ فهي تملك المال من فقير مسلم غير هاشمی ولا مولا بشرط قطع المنفعة عن المملك من كل وجه الله تعالى.

ضرورت سامان نه وی نو هغه ته عشر او صدقه الفطر ورکول هم جائز دی (۱)، خو د دی د امامت سره څه تعلق سته او نه دا د تنخواه جزء جوړولی سی.
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۱۰/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۳۲/۲۸ ج)

د زکوة د وجوب او د زکوة د مستحق کیدلو معیار

سوال: سیزنل فکتریانی چي په هغه کی د پنبی جهانړ کولو کارخانی. رائس (د وریجو) میلو، شوگر میلو، د واورې کارخانی وغیره شامل دی، داسی کار کوونکی چي هغوی د سیزن په ختمیدلو سره هغوی فارغولی سی یعنی بیکاره کیږی، په هغه کی یوڅو چي په بند سیزن په ختمیدلو سره هغوی فارغولی سی یعنی بیکاره کیږی، په هغه کی یوڅو چي په بند سیزن یعنی د کارخانی بندیدلو په صورت کی د څو میاشتو د پاره بل کار گوری او باقی بیکاره وی او د بل سیزن د کار په شروع کیدلو باندی ټول کارکنان دوباره کارته راځی د اشان د مذکوره کارکنانو آمدنی د عام سړی څخه نیمه او غربت یی دوچنده وی، دا شان چي څو میاشتی کوم خلگ کار کوی، تنخواه اخلی، هغه د حکومت مقرر سوی گریډ مطابق ټول الا ونسونه شاملولو سره (۲۵۰) روپی د میاشتی جوړیږی او د چالو سیزن موده عام طور سره دری څلور میاشتی وی او د اشان که شپږ میاشتی هم سیزن او چلیږی نو د یو کارکم ټوله آمدنی (۱۵۰) روپی جوړیږی، او که د میاشتی نیم بونس هم پکښی شامل کسی، نو د یو سیزنل کار کوونکی د ټول کال آمدنی (۱۷۵۰) روپی ده، هرکله چي دا د حکومت یکم رمضان المبارک د زکوة کټ کولو په سلسله کی اعلان سوی نصاب مبلغ (۲۰۰۰) دوه زرو نو هم (۲۵۰) روپی کمی دی، نو بیا داسی کسان اجتماعی طور باندی د زکوة مستحق گرځول جائز دی او که نه؟
جواب: د زکوة د واجب کیدلو د پاره یا مستحق کیدلو د پاره دانسی کتلی چي د یو کس کلنی آمدنی (عایدات) څه ده؟ بلکی که یوسړی د دوه پنځوس نیمو تولو سپینو زرو یا د هغه د قیمت څخه زائد د ضرورت سامان مالک وی، نو هغوی د زکوة مستحق نه دی، لهذا په مسئوله صورت کی په دی سیزنل افرادو کی کوم صاحبان چي د

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (طبع سعید کراچی) مصرف الزکوة (هو فقير وهو من له دنی شیئ) ای دون نصاب او قدر نصاب غیر نام مستغرق فی الحاجة... الخ.

دو پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو یا د هغه د قیمت د ضرورت څخه د زیات سامان مالک وی هغه د زکوة مستحق نه دی. او چي کوم صاحبان د دی معیار څخه کم دی هغوی ته زکوة ورکولی سی. (۱) د ضرورت څخه زائد سامان کی ټی وی او زیورات شامل دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۳/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۵۳/۳۲ ج)

د زکوة په اداء کولو کی خپل خپلوان مقدم سائل پکار دی

سوال: (په تیر سوال کی) د مذکوره کارخانو مالکان یا انتظامیه ته د دی خبری پابندی کول جائز دی. چي هغوی د خپل زکوة پیسی په مذکوره بیکاره کسانو باندی تقسیم کړی؟

جواب: اصل مسئله داده چي د زکوة کومه حصه مالکان پخپله اداء کوی په هغه کی هغوی ته اختیار دی چي د زکوة په مصارفو کی په کوم مصرف چي غواړی د زکوة پیسی دی باندی ولگوی، خو د هغوی د پاره بهتره داده چي هغوی په خپلو خپلوانو کی ضرورتمند کسان مقدم وساتی، او بیا دی خپلو همسایه گانو ته ترجیح ورکړی (۲) په مسئله صورت کی دا بیکاره کسان هم د دی اصولو لاندی د خپلوانو څخه وروسته به زیات مقدم وی. خو په دی شرط چي هغوی مستحق وی، لهذا د فیکتری مالکانو ته پکار دی چي دوی ته ترجیح ورکړی خو دوی د قانون په زور د دی نسی پابند کولی، البته د دغه علاقې څخه چي حکومت کوم زکوة اخلی په هغه کی ښه همداده چي هغه

(۱) وفي تنوير الابصار ج: ۲ ص ۲۹۵، ص ۲۹۸ (طبع سعيد كراچي) نصاب... الفضة فائتا درهم. او في عرض تجارة قيمت نصاب، وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (طبع سعيد) مصرف الزکوة (هو فقير ومومن له ادنى شئ) اي دون نصاب او قدر نصاب غير نام مستغرق في الحاجة (ومسكين من لاشين له) على المذهب... الخ.

(۲) وفي الشامية ج: ۲ ص ۲۵۳ (طبع سعيد كراچي) عن ابي هريرة مرفوعاً الى النبي ﷺ انه قال: يا امة محمد! والذي بعثنا بالحق لا يقبل الله صدقة من رجل وله قرابة محتاجون الى صلة ويصرفها الى غيرهم والذي نفسى بيده! لا ينظر الله اليه يوم القيامة... وفي القريب جمع بين الصلة والصدقة في القهستاني والافضل اخرته واخواتهم ثم اولادهم، ثم اعمامه (عماته ثم احواله وخالاته ثم ذوو ارحامه ثم جيرانه ثم اهل السكنه ثم اهل البلده) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۹۰ (رشيديه كويتيه) والافضل في الزکوة والفطر والنذور الصرف اولاً الى الاخوة والاخوات ثم الى اولادهم... ثم الى الجيران... الخ.

دی د همدی علاقې په خلگو خرڅ کړی. (۱) او د بی کاره کسانو مدد دی د همدی مد څخه او کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۳/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۵۳۱۶)

جومات ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: د مرحوم د لمونځونو فدیو او د زکوة پیسی که په جومات کی ورکول سی نو فدیو او زکوة به اداء شی؟

جواب: جومات کی ورکولو سره به زکوة او فدیو نه اداء کیږی، یو فقیر مالک جوړول او فدیو ورکول ضروری ده. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۹۷۱/۲۸ ج)

د زکوة پیسی د جومات په تعمیر او د استاذانو په تنخواگانو کی

د استعمالولو حکم

سوال: زمونږ سوسائتی د قرآن مجید د تعلیم د پاره یوه مدرسه شروع کړی ده، چي په هغه کی ۱۵۰ طالبان او طالبانی تعلیم حاصلوی، د مدرسې او سو یائتی څه آمدنی نسته، سپاری، قرآن مجید د مدرسې د اړخه ورکول کیږی، آیا زکوة، سرسایه صدقه، د قربانی خرمنی، او د حقیقی د خرمنو پیسی د مدرسې په تعمیراتی کارونو باندی خرڅ کیدی سی؟ ۲- آیا دا پیسی په جومات لگولی سی؟ ۳- آیا د دی پیسو څخه د استاذانو او موذن او امام ته تنخواه ورکول کیږی؟

(۱) وفي الهندية كتاب الباب السابع في المصارف ج: ۱ ص: ۱۹۰ (طبع مكتبة رشيديه كويتيه) و يكره نفل الزکوة من بلد الى الا ان ينقلها الانسان الى قرابته او الى قومهم احوج اليها من اهل بلده وكذا في الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۳۵۳ (طبع سعيد).

(۲) وفي التنوير مع شرحه ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع سعيد كراچي) ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة... يصرف الى بناء نحو مسجد... الخ.

جواب: زکوة، صدقة الفطر او د قربانی د ثمرنو قیمت کوم غیر صاحب د نصاب کس مالک او مستحق جوړول او ورکول ضروری دی، د مدرسی په تعمیر کی د دی استعمال

جائز نه دی. (۱)
نه: ۲ (۲) نه: ۳ (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۷/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۸۳۹ ب)

د زکوة د مستحقینو تفصیل

سوال: د یوسری سره لس بیگه مزروعه مخکه ده یعنی ۱۵/ ایکره مخکه ده (چي هغه په

اجاره باندی ورکوی د هغه څخه یی ضرورتونه نه پو کیږی).

۲: د اوسیدلو کور، ۳: د ملازمت ۲۲۹ روپی تنخواه ماهوار بغیر د خوراک څښاک څخه دی، د هغه په ضروریاتو کی، د یو مشر هلك واده نه کړی دی، دوه نابالغه ماشومانو ته یی د تعلیم ورکولو یی اراده ده، اوس قرآن مجید حفظ کوی، ښځه یی مړه سویده، پخپله د واده اراده لری، آیا داسی سړی ته عشر یا زکوة ورکول کیږی؟ او آیا د دی د پاره اخستل جائز دی؟

جواب: په دی کی اصول دادی که د مذکوره سړی سره د ضروریاتو خوردو نوش، لباس او استوگنی، زیات دومره نقدی پیسی یا د ضروریاتو څخه زائدی کپړی، فرینچر وغیره وی، چي د هغه ملکیت دوه پنځوس نیمی تولی سپینو زرو برابر وی، نو د هغه د پاره زکوة او عشر اخستل جائز نه دی، او که دومره پیسی یا د ضروریاتو څخه زائدی کپړی او فرینچر د هغه قیمت نه وی، نو د هغه د پاره زکوة، عشر اخستل جائز دی. (۱)

والله سبحانه اعلم ۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

د صدقه فطر مقدار او د هغه مستحقین

سوال: د صدقه فطر مستحقین څوک دی؟

جواب: کوم خلک چي د نصاب مالکان ته وی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۴/۱۰۲۸ ج)

یوسری ته د یوی څخه زیاته فطری ورکولو حکم

سوال: انفرادی حاجتمندو ته د یوی فطری څخه زیاته ورکول کیږی؟

جواب: ورکول کیږی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۴/۱۰۲۸ ج)

یتیم خانۍ ته د سړسایۍ ورکولو حکم

سوال: یتیم خانه د منتظمینو په لاس د یتیمانو د پاره ډیری سړسایۍ ورکول کیږی؟

جواب: که د یتیم خانۍ والا یتیمان مالکان جوړیږی یا د خوراک خورولو اهتمام کوی نو سړسایه ورکولی سی او که هغوی دا په تعمیر وغیره باندی لگوی نو نسبی ورکول کیدی. (۴)

والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۰/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۴/۱۰۲۸ ج)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (ایچ ایم سعید) مصرف الزکوة والعشر... (هو فقیر وهو من له

ادنی شی) ای دوز نصاب او قدر نصاب غیرنام مستغرق فی الحاجة... الخ.

(۲) وفي الهندية كتاب الزکوة باب صدقة الفطر ج: ۱ ص ۱۹۴ (طبع رشیدیه کویته) ومصرف هذه الصدقة ماهو مصرف الزکوة.

(۳) وفي التنبير مع شرحه ج: ۲ ص ۳۲۷. (طبع سعید کراچی) وجاز دفع کل شخص فطرته الی مسکین او مساکین علی المذهب کما جاز دفع صدقة جماعة الی مساکین واحد بالاخلاف

(۴) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۳ (طبع سعید کراچی) ويشترط ان يكون الصرف (تمليکا) لا اباحة كما مر لا يصرف الی بناء نحو مسجد ولا الی کفن میت وقضاء ذیته... الخ، وفي الشامية (قوله نحو مسجد) کبناء القناطر والسقايات واصلاح الطرقات... الخ.

(۱) د دی حاشیو د پاره ص ۱۴۷ دوهمه حاشیه وگوری.

(۲) وفي الهندية كتاب الزکوة باب... (طبع رشیدیه کویته) ولونوی الزکوة بمايدفع العلم الی... فلا... الخ.

د کور نوکری ته د زکوٰۃ ورکولو حکم

د زکوٰۃ بیان

سوال: زما نوکره غریبه ده د هغی یوه لور بالغه ده، ایا زه د هغی واده د زکوٰۃ په پیسو باندی کولی سم؟ او که کولی یی سم نو کوم کوم شیان ورکولی سم، دغه شان زما سره یوه غریبه ښځه اوسپری ایا زه هغی ته زکوٰۃ ورکولی سم؟ د کور په کار کی هم برابر حصه اخلی؟

جواب: که ستا د نوکری سره دوه پنځوس نیمې تولی سپین زریا د هغه د قیمت نقدی یا د ضرورت څخه زیات سامان موجود نه وی نو هغه د زکوٰۃ مستحقه ده، ته هغه ته د زکوٰۃ پیسی مالکه او قابضه جوړولو سره ورکولی سی (۱) او هغه یی د خپلی لور په واده باندی لگولی سی، ورسره که دغه انجلی هم د مذکوره تفصیل مطابق د زکوٰۃ مستحقه ده، نو هغه هم ته د زکوٰۃ د پیسو مالکه جوړولو سره ورکولی سی (۲) یا په زکوٰۃ باندی هغه د کپری جوړولو سره ورکولی سی، خو په زکات سره د مالدارانو دعوت وغیره کول جائز نه دی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۸/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۱۸/۲۹ ب)

په زکوٰۃ باندی د یتیم خانې د پاره کمره په کرایه باندی د اخستلو حکم

سوال: د یتیم خانې سرپرست ته چي کومی پیسی ورکول غواړو هغه د زکوٰۃ او صدقی پیسی وی چي د یتیمو ماشومانو په ضروریاتو کی د خرڅ کولو د پاره یی ورکوو آیا په داسی پیسو باندی یتیم خانه کمره په کرایه اخستی سی او که نه؟

جواب: د زکوٰۃ، سرسایي، د قربانی د څرمنو د پیسو کوم مستحقو مالک او قابض جوړول او ورکول ضروری دی، لهذا دا پیسی په کوم رفاه عامه کار کی نه سی خرڅ

د زکوٰۃ بیان

کولی. (۱) او په دغه پیسو سره د یتیم خانې د پاره په کرایه باندی کمره اخستل هم جائز نه دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۹ هـ

گندی ته د زکوٰۃ ورکولو حکم

سوال: لږی پیسی زما زوم د بینک څخه رالیږلی دی چي د زکوٰۃ څخه یی راکړی دی. زما خور گنده ده آیا زه یی په هغه خرڅ کولی سم؟ د امداد په طور او آیا هغه بیا د پیسی په حج لگولی سی؟ ځکه چي هغه کنده ده، څه امدنی او جایدادی نسته.

۲. که د چاروی د جایداد وغیره د ټولو مالک سی یعی د مور په نوم کیدلو با وجود مور محرومه کړی او مور یی کنده ده او هغه مجبوره ده، نو دا پیسی هغه پخپل خان باندی لگولی سی؟

جواب: ۱-۲: د زکوٰۃ پیسی سرف داسی سړی ته ورکول کیږی چي د دوه پنځوس نیمو ټولو سپینوزرو یا د هغه د قیمت د ضرورت څخه د زیات سامان مالک نه وی، لهذا که هغه کنده صاحب د نصاب نه ده او د هغه سره د مذکوره زیوراتو قیمت یا نقدی روپی یا د ضرورت څخه زیات سامان موجود نه وی، نو ته دا پیسی هغه ته ورکولی سی، د جومات په تعمیر یا د لیبریری په قیام کی د زکوٰۃ پیسی نسی استعمالیدی. (۳)

۳: که هغه کنده (د مذکور تفصیل مطابق صاحب د نصاب نه وی نو د زکوٰۃ پیسی اخستی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۱۲/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۶۲۲/۳۳ د)

مقروضی ته د زکوٰۃ ورکولو تفصیل

(۱) ایضاً

(۱) وفي تنويز الابصار مع شرحه ج: ۲ ص ۳۴۴ (طبع سعید کراچی) ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة... لا يصرف الى بناء نحو مسجد ولا الى كفن ميت وقضاء دينه. وفي الشامية تحت (قوله نحو مسجد) كبناء القناطر والسقايات واصلاح الطرقات وكري الانهار... الخ (۲) د ص ۱۵۱ دوهمه او دريمه حاشيه وگوري.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص ۳۳۹ (طبع سعید کراچی) مصرف الزكات (هو فقير وهو من له ادنى شئ) اي دون نصاب، او قار نصاب غير نام مستغرق في الحاجة. (۲) وفي الهدية ج: ۱ ص ۱۸۹ (طبع رشديه كويتيه) ولايجز دفع الزكوة الى من يملك نصابا... الخ

سوال: یوه ښځه کونډه ده. هغی پچي دی پخپله محنت کوی او یوځای یی نوکری کوی. هغه پیر شی پیسی د ښځلوانو څخه قرض واخستلی او کور یی باندی واخستی چې اوس په هغه کی اوسیدی د هغه سره لږ زر هم سته، چي د هغه زکوة ورکوی ایا اوس به هغه زکوة ورکوی او که نه ورکوی. نو آیا هغه ته د خبرولو څخه بغير زکوة ورکولی سی؟

جواب: که په هغه باندی واجب الاداء قرض د هغه سرو زرو د قیمت برابر یا د هغه څخه زیات وی نو په هغه باندی زکوة فرض نه دی (۱) او هغه ته زکوة هم ورکولی سی، او که د زیوراتو مالیت یی د قرض څخه ددوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو په مقدار زیات دی، نو هغه صاحب د نصاب ده، هغه ته زکوة اداء کول ضروری دی (۲) او هغه ته زکوة هم نسی ورکولی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۸/۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۱۷/۲۹ ب)

سیدانو بنو هاشم ته زکوة نسی ورکول کیدی

سوال: سید خاندان ته زکوة ورکول منع دی که د سید خاندان کومه ښځه پرده ناکه او مالی حالت څخه پریشانه ده نو د هغه کفالت او د خاندان خبر گیرمی باندی که سید د هغه مدد او کړی یعنی دواړه سیدان دی نو آیا دا جائز دی؟

جواب: سیدانو یعنی بنی هاشم ته زکوة نسی ورکول کیدلی (۴) خو هغوی ته هدیه پیش کول د پیر ثواب او اجر موجب دی، خاصکر که هغه ضرورتمند هم وی نو د هدایاوو په ذریعه د هغوی اعانت کول ټولو مسلمانانو ته پکار دی.

(۱) وفي الهندية كتاب الزكاة ج: ۱ ص ۱۷۲، مكتبة رشيدية كويتيه، قال اصحابنا رحمهم الله كل دين له مطالب من جهة العباد يمنع وجوب الزكاة... الخ.

(۲) وفي الهداية كتاب الزكاة ج: ۱ ص: ۱۸۲ (طبع مكتبة شركت علميه ملتان) ومن كان عليه دين يحيط بماله... وان كان ماله اكثر من دينه ذكى الفاضل اذا بلغ نصاباً.

(۳) وفي الهداية كتاب الزكاة ج: ۱ ص: ۱۸۲ (طبع مكتبة شركت علميه ملتان) ومن كان عليه دين يحيط بماله... وان كان ماله اكثر من دينه ذكى الفاضل اذا بلغ نصاباً.

(۴) وفي الهندية كتاب الزكاة باب المصارف ج: ۱ ص ۱۸۹ (طبع رشيدية كويتيه) ولا يدفع الى بنى هاشم... الخ. د تنقيح حواله جات په صد حواله کی وگوري.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۷/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۸۷۵/۲۹ ب)

د مستحق زکوة اخستل اوجومات ته هدیه کولو حکم

سوال: زموږ د محلی د جومات کمیټی په اول وار د رمضان په دی میاشت کی چنده، سرسایه او د زکوة پیسی د جومات د پاره جمع کړی وی چي مدرسه په ترقی شی خود کمیټی صدر هغه پیسی د سرسایي او زکوة د جومات په فنډ کی داخلی کړی ایا دا پیسی د اشان منتقل کیدی سی؟

جواب: د زکوة او سرسایي د پیسو کوم مستحق مالک او قابض جوړول او ورکول ضروری دی، او دا پیسی جومات کی یا د مدرسی په تعمیر کی یاپ هغه تنخواگانو کی لگول جائز نه دی (۱) خو که هغه مستحق سړی داپیسی د مالک او قابض په حیثیت سره وصول کړی او دا وگهی چي داپیسی د دی سوی او دی څخه وروسته هغه په خپله خوښه بغير د څه دباوو یا لالچ څخه هغه پیسی جومات ته د خپل د طرف څخه ورکړی نو اوس د دی استعمال جائز دی (۲) لهذا که مذکوره طالب العلم یی واقعاً د دی پیسو مالک جوړکړی وی او هغه په هغه باندی قبضه هم کړی وی او دایی گڼلی وی چي دا پیسی د ده دی او د دی په استعمال کی خود مختاره دی، بیا د څه د باو څخه بغير هغه هغه پیسی جومات ته ورکړی نو اوس د هغه پیسو استعمال په جومات کی جائز دی، او که نه نو بیا جائز نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۱/۷/۲۱ هـ (فتوی نمبر ۱۳۵/۲۸ الف)

(۱) وفي الدر المختار مع رد المختار كتاب الزكاة باب المصارف ج: ۲ ص: ۲۴۴ (طبع سيد كراچی) ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو مسجد ولا الى كفن ميت وقضاء دينه، وفي الشامية تحت قوله (نحو مسيد) كبناء القناطر... وكل مالا تملك فيه.

وفي الهندية كتاب الزكاة باب المصارف ج: ۱ ص: ۱۹۰ (طبع رشيدية كويتيه) ولو نوى الزكاة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يتأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا فلا... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۱ (طبع سعيد) وحيلة التكفين بها المقدق على فقير. ثم هو يكفن فيكون الثواب لهما وكذا في تعمير المسجد.

فتاوی عثمانی دوهم جلد د خو کورونو او سامان ملک ته زکوة نسی ورکول کیدلی

سوال: د الف سره پنځه کورونو دی او د ژوند د ضروریاتو د ټول سامان څخه علاوه وینه، فرج، قی وی هم ورسره موجود دی، اول به هغه زکوة هم ورکوی، خو اوس ورسره د برنی شیانو څخه علاوه نور څه هم نسته او وخت یی په کرایه باندی په مشکل سره تیریری نو آیا هغه زکوة اخستلی سی؟ یا هغه خبرولو څخه بغیر هغه ته زکوة ورکول کیدی سی؟

جواب: په صورت مسئوله کی که د هغه سره دوه پنځوس نیمی تولی سپین زریا د هغه د قیمت سره زریا نقدی د روز مره خوراک چټک څخه فاضل موجود نه وی نو په هغه باندی زکوة فرض نه دی، خو په صورت مسئوله کی د هغه د پاره زکوة اخستل هم جائز نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۸/۹هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۱۰۱۲ ب)

زکوة او سراسیه په رفاهی کارونو او د طالبانو په تعلیمی وظیفو کی خرڅ کول

سوال: السلام علیکم! اول درته خپل تعارف کوم چي تاسو ته معلومه سی چي زه د ټول معلومات د څه د پاره غواړم؟ زه څه د پنځو کالو څخه کینیډا، امریکه او اوس د انیگلینډ او برطانیی څخه پیسی راغونډوم او د انډیا او پاکستان غریبو طالبانو ته د دیناوی تعلیم د وظیفو د پاره یی رالیرم، الحمد لله! دا کار ډیر ښه چلیږی، ځکه چي په دی پیسو کی سراسیه، زکوة، د بینک سود، صدقه، خیرات، د کفاری پیسی او لاتری پیسی شاملی دی. نو ځکه زه د دارالعلوم څخه درخواست کوم چي په هره موضع یعنی سراسیه، زکوة او د بینک سود، صدقه، خیرات او لاتری، او کفاری په حقله خپله فتوی صادره کړی، چي د مذهب په ډونا کی یا د دینی علومو او موجوده حالاتو په ډونا کی د دارالعلوم څه خیال دی؟

برنی ذکر سوی خبره څه تفصیل سره بیانوم: د سراسیې او زکوة په باره کی د بعضو خلکو دا خیال دی چي سراسیه او زکوة په رفاهی کارونو کی او تعلیمی مقاصدو د پاره استعمالیدلی خوسی. خو د دی اظهار په هغه سړی باندی ضروری دی چاته چي ورکولی سی، په دی سلسله کی ستاسو خلکو رایه پکار ده.

د بینک د سود اولاتری په باره کی څه خلک دا وایی چي دا دواړه حرام دی، او په قرآن مجید کی صفا صفا بیان سوی دی، د بینک سود په یو صورت کی ملاویدلی سی او په بل صورت کی نه، یعنی که پیسی په سیونگ اکاونټ کی کښی ښوول سی نو سود ملاویدی سی او که همدا پیسی په کرنټ اکاونټ کی کښیږدی نو ملود نه ملاویدی دی څه حکم دی؟

په سیونگ اکاونټ کی پیسی ایښوولو سره چي کوم سود ملاویدی نو هغه واخلو؟ او په رفاهی کار کی یی استعمال کی؟ نو آیا دابه جائز وی؟ موږ خو به د کومی گناه مرتکب کیږو نه!

صدقه، خیرات او د کفاری پیسی غریبو طالبانو ته په وظیفو جاری کولو کی استعمالولی سو؟ ورسره داهم درخواست کوم چي د شرعی د مخی د کفاری څه حکم دی؟ او ورسره دا کفاره د کینیډا، امریکې او نورو یورپی ملکونو کی اوسیدونکی د هغه ځای په حساب سره کفاره ورکړی یا انډیا او پاکستان ته د رالیرلو په صورت کی د انډیا او پاکستان په حساب سره ورکولی سی؟ په آخر کی یو سوال بل د معلومولو مطلوب دی، هغه داچي دلته خلک قربانی کوی خو د غوښی حصی نه جوړوی، یا هلته داسی غریبان نسته چي په هغوی کی د غریبانو حصه تقسیم سی د دغه غریبانو د حصی په سلسله کی د دارالعلوم فتوی معلو مول غواړم؟

جواب: اصولی طور باندی په دی پوه سته چي د زکوة، سراسیې او کفاری پیسی کوم داسی غریب سړی مالک او قابض جوړول او روکول ضروری دی چي صاحب نصاب هغه وی یعنی د هغه په ملکیت کی د دوه پنځوس نیمو ټولو سپینو زرو مالیت نقدی روپی یا زیورات یا د کور د ضرورت څخه زائد سامان نه وی، لهذا کوم طالبان چي په دی شرطونو باندی پوره وی هغوی ته تعلیمی وظیفه داشان ورکولی سی چي هغوی دی د پیسو مالکان جوړکړی او هغوی ته دی حواله کړی. (۱) او هغوی دی بیا په خپلو تعلیمی مصارفو کی خرڅ کړی یا دی بیا هغوی ستاسو د پاره وکالت نامه اولیکي، چي موږ تا د خپل طرف څخه د زکوة وصولولو او بیا هغه زموږ د اړخه زموږ په تعلیمی ضروریاتو خرڅ کولو اجازت درکوو، خو د زکوة مذکوره رقم چاته د تعمیر یا د

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع سعید کراچی) ويشترط ان يكون الصرف تملیكا لا اباحه.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
استاذانو په تنخواگانو یا په رفاہی کارونو کی خرڅ کول جائز نه دی. (۱) دا تفصیل

خود زکوة، سربایي او کفاری په پیسو کی دی.
ترڅو چي د بینک د سود تعلق دی د هغه اخستل او ورکول دواړه قطعاً حرام دی او
مسلمانانو ته پکار دی چي د بینک څخه سود وانخلي یا خو دی په کرنې اکاونټ کی
پیسی ږدی یا په سیونینگ اکاونټ کی دی صراحت سره ږدی چي زموږ په پیسو دی
سود اونه لگول سی، بیا هم که کوم سړی په غلطی یا لاعلمی کی د بینک څخه د سود
پیسی واخستلی نو هغه د ثواب د نیت څخه بغیر صدقه کول ضروری دی، او د دی
صدقی په باره کی هم هغه شرطونه دی چي مخکی ذکر سول، یعنی هغه کوم غیر
صاحب د نصاب ته مالک جوړولو سره ورکول ضروری دی، او داهم په عمو رفاہی
کارونو کی نسی لگولی، (۲) پاته سوه د لاتړی خبره نو دا شرعاً حرام ده په دی کی حصه
اخستل جرم دی. (۳) او که په غلطی سره د دی پیسی واخستل سی نو د دی هم هغه
حکم دی کوم چي د سود په حقله بیان سو.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۰ / ۱۱ / ۲ هـ

(فتوی نمبر ۷۳۱ / ۳۱ ج)

د جومات په تعمیر او د استاذانو په تنخواگانو کی زکوة نسی لگیدلی

سوال: آیا د زکوة، صدقی او سربایي پیسی د جومات په تعمیر کی خرڅ کیدی سی؟
۲: آیا د زکوة، سربایي او صدقی پیسی د استاذانو په تنخواه کی ورکولی سی؟

(۱) وفي الدر المختار كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع سعید کراچی) ويشترط ان
يكون الصرف تمليكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو مسجد ولا الى كفن ميت وقضاء دينه
وفي الشامية تحت قوله نحو مسجد كبناء القناطر... وكل ما لا تمليك فيه.
وفي الهندية كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۱ ص: ۱۹۰ (طبع رشيديه كويتيه) ولونوي الزکوة بما يدين
المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا
فلا... الخ.

(۲) د خيټ کسب او حرام مال متعلق (وستر حضرت والا دامت برکاتهم مفصل تحقيق کړی دی چو
انشاء الله مخکی به په (كتاب الحظر والاباحة) کی درج سی.
(۳) د دی مفصل تحقيق د حضرت والا دامت برکاتهم كتاب عدالتی فیصلی کی (لاتړی حرامه ده)
تر عنوان لاندی وگوری.

جواب: د زکوة او صدقه الفطر پیسو بی وسه افراد مالک او قابض جوړول او ورکول
ضروری دی. (۱) لهذا داپیسی د جومات یا د مدرسی یا د ملازمینو او استاذانو په
تنخواه گانو باندی لگول جائز نه دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸ / ۵ / ۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۵۵۵ / ۲۹ ب)

د زکوة پیسی را غونډول او په تعمیراتو او مواصلاټو کی د خرڅ کولو حکم

سوال: که د زکوة پیسی راغونډی سی او د حکومت په تحویل کی یی ورکړی نو د دی
استعمال به چیری چیری کیږی؟ مثلاً فوج، تعمیرات، مواصلاټ او نور فلاحی کارونه
چي په ترقی پذیر ملکونو کی پکار وی په هغه کی دا پیسی لگیدلی سی او که نه؟
جواب: د زکوة مصرف په غریبانو او مسکینانو دی او دا ضروری ده چي هغوی باید د
زکوة قابض او مالکان جوړ سی او ورته ورکول سی، فوج، تعمیرات، مواصلاټ او نور
داسی رفاہی کارونو کی زکوة خرڅ کول جائز نه دی چي په هغه کی فرد واحد د زکوة
مالک جوړ نه سی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷ / ۲ / ۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۴ / ۲۸ الف)

په زکوة کی دوايانی ورکولی سی

سوال: موږ په هفته کی د دری څلورو ورځو څخه لږ وخت د غریبانو د علاج د پاره وقف
کړی دی، څه دوايانی موږ د خپل طرفه ورکوو او باقی گرانی دوايانی ورته د بازار

(۱) د تیری صفحی (۱۵۲) دوهمه حاشیه وگوری.

(۲) د راتلونکی یعنی ص ۱۵۸ اوله حاشیه وگوری.

(۳) وفي الدر المختار مع رد المختار كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع سعید کراچی)
ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو مسجد ولا الى كفن ميت
وقضاء دينه وفي الشامية تحت (قوله نحو مسجد) كبناء القناطر... وكل ما لا تمليك فيه.

وفيه الهندية كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۱ ص: ۱۹۰ (طبع رشيديه كويتيه) ولونوي الزکوة بما
يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا
فلا... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
څخه لیکو چې د بازار څخه یی اخلی چې د غریب سړی د پاره مشکله وی آیا داکیدی
سی چې موږ هغه دوايانی د زکوة د پیسو څخه هغوی ته ورکړو؟ او ایا دا ورته وئیل
ضروری دی چې دا د زکوة د پیسو دوايانی دی؟
جواب: په زکوة کی دوايانی ورکولی سی، خو شرط یی دادی چې کوم سړی ته دا
دوايانی ورکول کیږی چې هغه اخستونکی د زکوة مستحق وی، او بیا هغه د دغه
دوايانو مالک او قابض جوړ کړی. (۱) خو هغه ته دا وئیل ضروری نه دی، چې دا د زکوة
د پیسو دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۶۶ الف)

د سکول د عمارت په تعمیر یا په تنخواه کی د زکوة استعمال

سوال: د زکوة پیسی د سکول د عمارت په تعمیر کی یا په نورو مصارفو کی مثلاً د
عملي په تنخواگانو باندی خرڅ کیدی سی او که نه؟
جواب: د زکوة د پیسو د پاره فقیر سړی مالک جوړول پکار دی د سکول د عمارت په
تعمیر یا د عملي په تنخواه باندی یی لگول جائز نه دی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۳۳/۱۱۰۰ ج)

(۱) وفي الدر المختار مع رد المختار كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۲ ص ۳۴۴ (طبع سعيد)
ويشترط ان يكون الصرف تملیكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو مسجد ولا الى كفن ميت
وقضاء دينه، وفي الشامية تحت قوله نحو مسجد كبناء القناطر... وكل مالاتمليك فيه.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲۸ (طبع سعيد) وشرط صحة ادائها نية مقارنة له ای للاداء وفي
الشامية تحت قوله نيت اشار الى انه لا اعتبار للتسمية فلو سماها هبة او قرضاً تجزیه فی الاصح... الخ.

(۳) وفي الهندية كتاب الزکوة باب المصارف ج: ۱ ص ۱۹۰ (طبع رشيديه كويتيه) ولونوي الزکوة
بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضاً اجزاه
والا فلا. همدارنگه وگوری د تیری صفحی او د همدی صفحی ټولی حاشیی. وفي الشامية كتاب
الزکوة باب المصارف ج: ۲ ص ۳۳۹ (طبع ايج ايم سعيد) مصرف الزکوة والعشر... وهو مصرف ايضاً
لصدقة الفطر

د زکوة او قربانی د څرمنو د مستحق د جومات امام ته د تنخواه ورکولو حکم

سوال: د جومات امام ته وماشومانو ته د قرآن مجید د درس په عوض کی د قربانی
څرمنی یا د هغه قیمت ورکول جائز دی؟
۲: امام ته د زکوة پیسی سرسایه او د صدقی څرمنی ورکول جائز دی او که نه؟
۳: په داسی صورت کی چې د هغه د ژوند تیروولو د پاره څه بله ذریعه نه وی یا بالفرض
وی خو دومره نه وی چې گذاره باندی اوسی نو په داسی صورت کی هغه ته زکوة
ورکول کیږی او که نه؟
جواب: د قربانی څرمنی چاته د خدمت په معاوضه کی یا په تنخواه کی ورکول جائز نه
دی. (۱)

۲: د زکوة سرسایي او صدقی د څرمنو هم دغه حکم دی چې هغه په اجرت یا تنخواه کی
نسی ورکولی. (۲)

۳: په داسی صورت کی هغه صاحب تمیله تنخواه مقررول پکار دی، د دی باوجود که
هغه د نصاب مالک نه وی نو په زکوة او د قربانی په څرمنو سره هم دغه مدد کیدی
سی، خو زکوة سرسایه او څرمنی په تنخواه کی هسی مجراء کیدی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۴۶ الف)

د زکوة څخه معلم د قرآن ته د تنخواه ورکولو حکم

سوال: ماشومانو ته د دینی تعلیم ورکولو د پاره یومولوی صاحب مقرر دی د محلی
ماشومانو ته یوه دوی گینتی د قرآن درس وایی، کورونو ته ځی د مدرسی د اړخه د
قیام طعام انتظام نسته، ایا عوام هغه ته زکوة سرسایه، د قربانی څرمنی د پیسو څخه
تنخواه ورکولی سی؟ او ایا په داسی صورت کی به زکوة وغیره اداء سی؟

جواب: د زکوة څخه د مذکوره معلم صاحب تنخواه نسی ورکولی (۱) هو! که هغه د زکوة
مستحق وی، یعنی د هغه په ملکیت کی دوه پنځوس نیمی ټولی سپین زریا د هغه د

(۱) ايضاً.

(۲) ايضاً.

(۳) د تیری صفحی اوله حاشیه وگوری.

قیمت د ضرورت څخه زائد سامان وی، نو د تنخواه څخه علاوه هغه ته زکوة ورکولی سی یعنی تنخواه به یی بیله مقررې وی او زکوة دی د هغه څخه علاوه ورکول سی، او بیا د معلم صاحب هیڅ تنخواه مقررې نه وی په توجه سره دی سبق بنایي، بیا چي کوم سړی ته د څرمنی زکوة ورکولو موقع ورکول سی نو هغه ته دی ورکوی خو مقرر به نه وی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۱ / ۱۰ / ۲۵

(فتوی نمبر ۱۶۰۹ / ۳۲ ج)

د زکوة څخه د جومات امام ته تنخواه ورکول

سوال: آیا د زکوة د مال څخه د جومات امام ته چي ماشومانو ته قرآن هم بنایي تنخواه ورکول جائز دی؟
جواب: د زکوة د مال څخه د کوم جومات امام یا د مدرسې مدرس ته تنخواه ورکول جائز نه دی. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۲ / ۱۸

(فتوی نمبر ۱۹۳ / ۲۸ الف)

د زکوة څخه تبلیغی کتابونو چهاپ کولو حکم

سوال: آیا د زکوة د مال څخه تبلیغی کتابونه چهاپ کول او تقسیمول صحیح دی هرکله چي د هغه قیمت وانخستل سی؟
جواب: د زکوة په پیسو سره تبلیغی کتابونه اخستلی سی خو داسی کتابونه به صرف هغه کسانو ته ورکول کیږی چي د زکوة مستحق وی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۲ / ۱۸

(فتوی نمبر ۱۹۳ / ۲۸ الف)

(۱) تیری صفحی حاشیه وگوری
(۲) ایضا

قومی اتحاد تحریک کی د زکوة ورکولو حکم

سوال: موجوده وخت کی قومی اتحاد تحریک ته به جهاد وایو او که نه؟ او په دی کی به زکوة ورکول کیږی او که نه؟
جواب: د دین د سربلندی د پاره هرکوشش د اجر او ثواب په لحاظ سره په جهاد کی داخل دی په دی شرط چي د نیت په خلوص سره وی او د شرعی قواعدو مطابق وی کوم خلک چي د همدی نیت سره د شریعت د احکامو رعایت ساتلو سره د دین د سربلندی د پاره په هلوځلو کی وی انشاءالله هغوی ته به د جهاد ثواب ورکول کیږی خو د زکوة د پاره ضروری دادی چي هغه کوم غیر صاحب نصاب سړی مالک او قابض جوړکړی (۱)
اور کول سی، خاص په رفاهی کارونو یا تحریکی فنډ کی پیسو ورکولو سره به زکوة نه اداء کیږی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۲ / ۱۸

(فتوی نمبر ۱۹۳ / ۲۸ الف)

آیا په ټول کال کی لږلږ زکوة اداء کول جائز دی؟

سوال: آیا مکمل زکوة فوراً اداء کول ضروری دی او که لږلږ هم اداء کیدی سی؟
جواب: بهتره خوداده چي زکوة څومره ژر اداء کیدی سی اداء کول پکار دی او لږلږ ورکول هم جائز دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۵ / ۴ / ۲۸

د زکوة د مستحق د پاره د زکوة د فنډ څخه د امداد اخستلو حکم

سوال: عرض دادی چي ما د یو کور جوړولو د پاره قرض اخستی وو او کور می په گانه کی ایښی وو، چونکی زمانښځه د کینسر په مرض مبتلا سوه او هم په دی کی مړه سوه، د قرض د درنیدلو د وجی قرضه سره د سود څخه او صرف د قرض اداء کولو څخه

(۱) د ۱۵۹ صفحی آخری حاشیه وگوری
(۲) د حوالی د پاره الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۲۷ وروسته ۲۷۲ (طبع سعید) او فتح

القدیر ج: ۲ ص ۱۵۵ وگوری

هم قاصریم. سوا د کور څخه چي په قرصه کی می گانه کړی دی څه جایداد یا ذریعه د آمدن نسته. عاجزه سوم د زکوة فنډ څخه امداد اخستل غواړم، مهربانی اوکړی فتوی راکړی چي زه د امداد اخستلو مستحق یم او که نه؟
جواب: د سائل څخه زبانی طور معلوم سول چي د هغه سره زر سپین زر یا په قدر د نصاب د ضرورت څخه زیات سامان نسته نو ځکه دی د زکوة د فنډ څخه د زکوة اخستلو پوره مستحق دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۳/۱/۲۷هـ

(فتوی نمبر ۱۳۴/۱۰۲۵ الف)

ایدهی ترست ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: عبد الستار ایدهی ترست وغیره ته د زکوة پیسی ورکول صحیح دی او که نه؟
جواب: د زکوة د پاره ضروری دی چي مستحق سړی مالک جوړ سی او ورکول سی (۱) هغه سړی په هغه باندی قبضه اوکړی او په مالکانه انداز کی چي څنگه وغواړی د خرڅ کولو اختیار ورته حاصل وی، محض په رفاهی کارونو یا د شفاخانو، یا د مدرسو په تعمیر یا د عملی په تنخواه گانو وغیره کی نسی خرڅ کیدی، مثلاً د زکوة مستحق سړی ته څه نقدی پیسی یا د سامان مالک جوړولو سره ورکول سی نو زکوة اداء سو. او که غریبانو ته یی ایمولنس واخستی یایی د مړوگادی واخسته نو د دی سره زکوة نه اداء

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ مصرف الزکوة... (هو فقیر وهو من له ادنی شی) وفيه ایضاً ج: ۲ ص: ۳۴۴ ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو المسجد ولا الى كفن الميت وقضاء دينه... الخ. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۸۸ (طبع رشيدية كويتيه) ولا يجوز ان يبنى بالزکوة المسجد وكذا القناطر والسقايات وروسته اصلاح الطرقات وكري الانهار والحج والجهاد وكل ما لا تمليك فيه ولا يجوز اي يكفن بهاميت ولا يقضى بها دين الميت. كذا في التبيين وفي المبسوط للرخسي ج: ۲ ص: ۲۰۲ ولا يحصل الايتاء الا بالتمليك فكل قرية خلت عن التمليك لا تجزى عن الزکوة، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۰۱ (مكتبة رشيدية كويتيه) هي تمليك المال من فقير رشيدية كويتيه، ولا يبنى بها مسجد ولا يكفن بها ميت لانعدام التمليك وهو الركن فان الله تعالى سماها صدقة وحقيقة الصدقة تمليك المال من الفقير د زکوة د ادا کولو د پاره د زکوة مستحق د تمليك د ائمه ثلاثه په نزد باندی هم لازم دی. د فقه حنبلی کتاب الفروع ج: ۲ ص: ۲۱۹، د فقه مالکی کتاب الشرح الصغير ج: ۱ ص: ۲۲۴ والقوانين ص: ۷۵، د فقه شافعی کتاب روضة الطالبين ج: ۲ ص: ۳۲۷، وگوری.

کيږي (۱) ځکه چي هغه د کوم مستحق په ذاتی ملکیت کی نه شاملیږي. اوس که مذکوره اداري د زکوة داشان اهتمام د لگولو کوی، نو هغوی ته زکوة ورکول صحیح وی خو که هغوی سره د زکوة او غیر زکوة حساب بیل بیل نه وی یا زکوة په برلی، ذکر سوی طریقې سره خرڅ نکړی نو هغوی ته زکوة ورکول شرعا جائز نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۱۱/۱۹هـ

(فتوی نمبر ۳۹/۲۴۱۹هـ)

زکوة د سپینسری په تعمیر، د ډاکټر او کمپوډر په تنخواه گانو

باندي نسی کیدلی

سوال: زموږ سوسائتي د غریبانو، بی وسو، کونډو او محتاجانو مختلف قسم امدادی خدمات کوی: مثلاً په بیماری کی امداد کول، د بی وسو ماشومانو درسی کتابونه، د کونډو د پاره د گنډلو مشینونه وغیره، د لاوارثه مړو د پاره د کفن وغیره انتظام، په دی ټولو کارونو کی د زکوة او سرسایي پیسی خرڅ کیدلی سی او که نه؟ د سوسائتي پروگرام دی چي یوه رفاهی سپینسری خلاصه کړی، چي غریبانو ته ارزانه علام میسر سی، په دی سلسله کی د سرسایي او زکوة او د قربانی د څرمنو پیسی استعمالیدلی سی؟

جواب: د زکوة او د قربانی د څرمنو پیسی د سپینسری په تعمیر د کور په کرایه یا د ډاکټر، کمپوډر حضراتو په تنخواه گانو باندی خو خرڅ کیدلی نسی خو دا کیدی سی چي په دی پیسو دوايانی واخلي او دا دوايانی د زکوة په مستحقینو کی تقسیم کړی. (۱) خو واضح دی وی چي په زکوة باندی اخستل سوی دوايانی د زکوة په مستحقینو باندی خرڅ کیدی سی، په نورو خلکو نه، لهذا د دی شعبه به بیل ساتل وی او په دی شعبه کی به د دوايی هیڅ قیمت وصولول جائز نه وی، هو! د ډاکټر د معائنی فیس کیدلی سی.

والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۹/۲هـ (فتوی نمبر ۲۸/۹۸۹هـ ج)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (طبع سعيد كراچی) مصرف الزکوة، (هو فقير وهو من له ادنی شی) وفيه ایضاً ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع ایضاً) ويشترط ان يكون الصرف (تمليكا) لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء مسجد وكفن الميت... الخ همدارنگه وگوری د تیری صفحه ۱۵۸هـ

فتاوی عثمانی دوهم جلد
دزکوة، عشر او د قربانی د خرمی مستحقین

سوال: په یو کلی کی د قرآن حافظ د مدرسې کاروبار شروع کړی دی، د هغه حافظ قرآن هیڅ آمدنی نسته، او نه یی تنخواه مقررې ده، د کلیوالو څخه عشر اخلي، او په خپل ژوندی مصرف کوي، یا دی حافظ له دا عشر اخستل جائز دی او که نه؟
۱: آیا حافظ د قرآن د قربانی خرمی په خپل استعمال کی راوستی سی؟
۲: سای پیسی د مدرسې په عمارت، د مدرس په تنخواه او د کوهی په جوړولو باندی خرڅ کولی سی او که نه؟

جواب: که دغه حافظ قرآن سره دوه پنځوس نیمې تولی سپین زر یا د هغه قیمت د ضرورت څخه زیات سامان موجود نه وی د هغه د پاره عشر اخستل جائز دی. (۱) البته دادی واضح وی چي عشر به هغه ته بطور د تنخواه نسی (۲) ورکولی، بلکي هغه دی ماشومانو ته د ښوونې خدمت بغیر د معاوضی نه کوی، او کلیوال دی وقتاً فوقتاً د هغه امداد کوی نو صحیح ده.

۲: د قربانی د خرمو هم دغه حکم دی چي بره د عشر په حصه کی بیان سو.

۳: د سراسی پیسی د مدرسې په تعمیر کی، په مرمت یا په کوهی باندی نسی لگیدلی، بلکي دا ضروری دی چي هغه پیسی کوم غیر صاحب نصاب ته د مالک او قابض جوړولو سره ورکول سی. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۲/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۲۵/۲۷و)

(۱) فی التنبیر مع شرحه ج: ۲ ص ۳۳۹ (طبع سعید کراچی) مصرف الزکوة. (وهو فقیر وهومن له ادنی شی) ای دون نصاب او قدر نصاب غیرنام مستغرق فی الحاجة (ومسکین من لاشی له) علی المذهب

(۲) د حوالی د پاره وگوری ص حاشیه نمبر ۷ تر ۷ پوری.

(۳) فی التنبیر مع شرحه ج: ۲ ص ۳۴۴ (طبع ایضاً) ویشرط ان یکون الصرف (تملیکا) لا اباحه کما مر (لا) یصرف (الی بناء) نحو (مسجد) ولا الی (کفن میت وقضاء دینه) وفی الشامیه (تحت قوله نحو مسجد) کبناء القناطر والسقایات واصلاح الطرقات وکری الانهار والحج والجهاد وکل ملا تمليك فيه.

۱: سادات او ملازم ته د زکوة ورکولو حکم

۲: زکوة په رفاهی تعمیراتو کی لکول ممنوع دی.

سوال: محتاج سید خواه که خپلوان وی او که غیر خپلوان د زکوة مستحق جوړیدلی سی او که نه؟

۲: خپل ملازم یا ملازمه چي ضرورتمند وی نو د زکوة مستحق کیدی سی؟

۳: د خپل ملازم یا ملازمی اولاد چي د هغوی د پرورش څخه وروسته واده سوی وی په څه طریقی سره ژوند تیروی د پیسو د جمع وازمی صلاحیت پکښی نسته په داسی حالت کی د زکوة پیسی د هغوی انجلی مالکانه د اوسیدلو ځای د پاره ورکولی سی؟

۴: لوړ ذکر سوی خاندان ته د اوسیدلو ځای جوړول د زکوة په ذریعه او د ورځنی ژوند د اسانتیا په خاطر د کپرو، پیسو په شکل کی د زکوة پیسی ورکولی سی؟

۵: آیا د زکوة په پیسو باندی د جومات د تعمیر څخه علاوه د تعمیراتو د قسم څخه شفاخانه او نور عمارتونه درفاه د پاره ټول مسنوع دی؟

۶: د یوسری (د نصاب خاوند) پسمانده یعنی جمع سوی پیسی چي یا هر ملک په ښکونو کی وی نو هم په یوملک کی د مروجنه زر مبادللی مطابق ټولی واجب الاداء پیسی زکوة کی ورکولی سی؟

جواب: سیدانو ته زکوة نسی ورکولی (۱) هدیی سره د هغوی امداد اوکړی.

۲: ملازم ته زکوة ورکولی سی خو په دی شرط چي اجرت کی ورته حساب نکړی سی (۲) او نه ورباندی د دی احسان او اضیاطی.

۳: که هغه د نصاب مالک نه وی نو هغوی ته د زکوة پیسی ورکول او د هغوی د اوسیدلو د ځای مالکانه انتظام کول بالکل درست دی.

(۱) وفی مشکوة المصابیح باب من لاتحل له الصدقة ج: ۱ ص: ۱۶۱ (طبع قیمی کتب خانه) عند عبد المطلب بن ربیعة قال: قال رسول الله ﷺ: ان هذه الصدقة انما هی اوساخ الناس وانها لاتحل لمحمد وللال محمد. رواه مسلم.

وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۵۰ (طبع سعید کراچی) ولا الی بنی هاشم الامن ابطل النص قرابته وهم بنو لهب.

وفی البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۴۲ (باب المصرف) قوله: (وبنی هاشم ومواليهم) ای لایجوز الدفع لهم.

(۲) وفی الهندیه ج: ۱ ص: ۱۹۰ (مکتبه رشیدییه کویته) ولونوی الزکوة بمايدفع المعلم الی الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ایضا اجزاء والا فلا.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

۴: که هغه د نصاب مالک نه وی نو ورکولی یی سی

۵: په هر قسم تعمیر کی د زکوة لگول ممنوع دی. (۱)

۶: ورکولی سی

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۹ / ۱۰

مقروض ته په زکوة ورکولو کی تفصیل

سوال: ناچیز ته یوه کوشنی مسئله پېښه سوی ده چې ستاسو څخه د هغه د تصدیق

کولو خواهش لرم امید دی چې خصوصی توجه به اوکړی.

مسئله: څه فرمایي مفتی حضرات د دی مسئلې په باره کی چې یوسړی چې بی حد مقروض دی، ضعیف العمر دی، د هغه صرف یو مشر ځوی دی، چې د قرآن حافظ دی، صاحب مقروض د صوبه سرحد په یو کوشنی غونډی جومات کی امام دی، او تاښه په یو وخت کی په څلور قسمه بیمارو کی اخته سو، چې په هغه کی د ټولو څخه لویه بیماری یی د (تی بی) ده.

صاحب مقروض د امامتی په حالت کی هم تنگدسته دی، د خپلو بیماریو علاج او د کور خرجه د یو بل څخه په قرض اخستلو سره کوی، تردی چې پاو کم دوه لکه روپی مقروض سو. دا کورنی په لسو کسانو باندی مشتمله ده، مشر ځوی یی د قرآن مجید حفظ کولو څخه وروسته د درس نظامی کورس کولو اراده کړی ده، د قرضی معلومیدلو په صورت کی هغه خپل تعلیم موقوف کی او د ښوونی اراده یی اوکړله، خو دا یوسړی به د میاشتی زیات څخه زیات دوه زره روپی اوگتې، چې په هغه سره به د کور خرجه چلېږی، لیکن د قرضی اداء کولو څه صورت په نظر نه راځی، چې د هغه د پاره د کور هر تن پریشانه دی، ورځ په ورځ قرضه زیاتېږی، آیا د هغه د قرضی د اداء کولو د پاره زکوة یا بل څه مدکی پیسی ورکول جائز دی؟ که جائز دی نو مهربانی اوکړی داسی تصدیق اوکړی چې د هغه سره صاحب د خیر پوره تعاون اوکړی چې دا کورنی د قرضی د بوجه څخه خلاصه سی، احقر د دغه کورنی څخه ښه واقف دی، او ورسره ذمه واری هم اخلی چې ستاسو په تصدیق باندی د هر مد څخه ملاویدونکی هر پېسه به مقروض ته رسوم، امید دی چې ضرور به تصدیق اوکړی، الله جل و علاه دی تاسو ته

(۱) اوگړی د ص حاشیه نمبر ۷.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

د دی اجر درکړی. فقط والسلام.

جواب: که د صاحب کوم چې پاو کم دوه لکه روپی مقروض دی، د هغوی سره څه ذریعه او نور املاک دومره نسته، چې د هغه څخه د اقرض اداسی نو دی د زکوة مستحق دی، او هغه ته زکوة ورکولی سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۱۸ / ۸ / ۷

(فتوی نمبر ۲۹۰۳۰)

د فیکتري غریب چوکیدار ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: یوسړی دی چې د هغه خپل څه جايداد نسته په مشکله سره خپل ژوند تیروی، بس سفیر پوښی قائمه ده، ډیر نژدی پیژندونکی د هغه د حال څخه واقف دی، د صاحب چې په کومه فیکتري کی چوکیدار دی، فیکتري والا دی د چاسره تیج کوی، او سعودی عرب ته یی لیږی او په دی سره د هغه د مالی حالت د بهتر کیدلو امید دی او دی د نصاب مالک هم نه دی آیا د کرایي د پاره هغه ته د زکوة پیسی ورکولی سی؟

جواب: که دی واقعی صاحب د نصاب نه وی یعنی د هغه په ملکیت کی دوه پنځوس نیم تولی سپین زر، یا د هغه قیمت په قدر نقدی روپی یا د ضرورت څخه زیات سامان نسته نو هغه ته زکوة ورکولی سی. (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۹ / ۲۲

(فتوی نمبر ۹۹۳ / ۲۸ ج)

د دری ټولو سړو زرو مالکی ښی ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: د یوه سړی دوی انجونی دی، هغه د هغوی واده کول غواړی او هغه پوره بالغی سوی دی، څه سها رایه نسته، پلاری یی قرضدار دی، د شرم د وجی چاته ذکر نه کوی، په هغه کی یوه زماخواته راغلی وه چې ماته دی زکوة را کول سی ماتری پوښتنه وکړه،

(۱) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۳ (ایچ ایم سعید) ومدیون لایمک نصاباً فاضلاً عن دینه وفی الشامیه تحت (قوله مدیون).... فانما جاز الدفع الیه لانه فقیر ید.

(۲) وفی التنبیخ مع شرحه ج: ۲ ص: ۳۳۹ (ایچ ایم سعید) مصرف الزکوة.... (هو فقیر وهو من له ادنی شیء) دون نصاب او قدر نصاب غیر نام مستغرق فی الحاجة، ومسکین من ذنسی له..... الخ.

سپین زر، سره زر، خومره دی؟ او نقدی خومره دی؟ هغی وویی: د پلار راکول سوی څه سره زر دی، چي د هغه وزن درې تولى دی، او هغه می د مور سره دی او پلار د امداد به طور انجونو ته کپړی جوړی کړی دی؟ داپته نسته چي د زکوة څخه یی جوړی کړی دی یا د خپله اړخه؟ انجلی وویل: زه په خرچه کی ډیره تنگدسته یم، ماته دی زکوة راکول سی، آیا دی ته یا د دی مورته زکوة ورکول کیدی سی؟

جواب: په صورت مسئله کی که درې تولى سره زر تراوسه د مور په ملکیت کی وی او هغه انجونو ته یی نه وی ورکړی، نو مور ته یی زکوة نسی ورکولی، (۱) هو! که انجلی صاحب د نصاب نه وی نو هغوی ته یی زکوة ورکولی سی، خو که سره زر یی مورکومی انجلی ته هبه کړی وی او هغه ته یی په قبضه کی ورکړی وی، نو زکوة هغه انجلی ته نسی ورکول کیدی، خو په دی صورت کی مورته زکوة ورکول کیږی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۹۹۳/۲۸ ج)

قرضه معاف کولو سره زکوة نه اداء کیږی

سوال: زید په بکر باندی مال خرڅ کی چي د هغه د پیسو اداء کولو بکر وروسته وعده اوکړله، خو ناڅاپی د بکر حالت خراب سوو ورسره بکرته د زړه بیماری سوه چي د هغه د وجی د کورنی اخراجاته څخه هم تنگه سو، د بکر کوشنی کوشنی بچي دی، ایا زید داپسی چي د بکر په ذمه باندی قرض دی د زکوة کھاتی په نوم باندی اولیکی، او وصول یی وگنی نو د اجازت دی او که نه؟ د بکر څخه یی هم څوک د گټی والا نسته.

جواب: که واقعتاً بکر صاحب نصاب نه دی یعنی د هغه سره دوه پنځوس نیمی تولى سپین زر یا د هغه قیمت یا د دی قیمت سامان چي د ضرورت څخه زیات وی موجود نه دی، نو هغه ته زکوة ورکولی سی، خو کوم رقم چي په ده باندی واجب الاداء دی محض د ا معاف کول کافی نه دی، بلکی د دی د طریقہ کوی، چي زید به بکر ته د خپل اړخ څخه څه پیسی د زکوة په طور باندی مالک او قابض جوړولو سره ورکړی، بسیا د هغه

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۷ (طبع ایضاً) ولا الى غنى يملك قدر نصاب فارغ عن حاجته الأصلية من أي مال كان كمن له نصاب سائمة لا تسارى مائة درهم.

څخه وروسته که غواړی نو خپله قرضه دی وصول کړی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹۲/۲۸ ج)

د کاروبار د ترقی د پاره د زکوة ورکولو حکم

سوال: زمونږ د برادری یو انجمن دی چي په هغه کی موږ د برادری څخه زکوة راجمع کوو او مستحقو کسانو ته یی تقسموو، د برادری بعضی کسان داسی دی چي خپل ورکوتی کاروبار غټول غواړی او دا خلک د زکوة مستحق نه دی، موږ غواړو چي د برادری د جمع سوی زکوة څه حصه په ذریعه د شرعی حیلی په جنرل فنډ کی تبدیل کړو چي مستحقو کسانو ته قرض ورکول سی، د دی مقصد د پاره د زکوة د پیسو څه حيله کیدی سی؟

جواب: د زکوة د پاره د ضروری دی چي هغه کوم غیر صاحب د نصاب سړی ته مالک او قابض جوړولو سره ورکول سی، (۲) لهذا د کومو کسانو سره چي په قدر د نصاب مال موجود وی، هغوی ته محض د کارو بار د ترقی د پاره زکوة ورکول جائز نه دی، البته که د برادری مستحقو کسانو ته د زکوة د پیسو مالک او قابض جوړولو څخه وروسته که هغوی په خپله خوشحالی سره بغیر د څه د باو څخه د هغه پیسو څه حصه په فنډ کی ورکړله نو هغه قبلول جائز دی، خو هغوی ته دابنه باور کول پکار دی چي د زکوة داپسی ستاسو دی او هغوی هغه په خپله مرضی سره چیری چي او غواړی خرڅ کولی یی سی (۳) محض د حیلی په طور یی هغوی نه ورکوی، د دی څخه وروسته که یی هغوی په خوشحالی ورکړی نو بیا دی واخستل سی.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۱ (ایچ-ایم-سعید) وحيلة الجواز ان يعطى مديونه الفقير زكوته ثم يأخذها عن دينه، وفي الشامية (قوله وحيلة الجواز) أي فيما اذا كان له دين على معشر واراد ان يجعله زكوة عن عين عنده... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (ایچ ایم سعید) مصرف الزكوة (هوفقير وهو من له ادنى شئ) وفيه ايضاً ج: ص: ۳۴۴ (طبع ايضاً) ويشترط ان يكون الصرف تمليكا لا اباحة.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۵۴ (طبع سعید کراچی) وقد منّا الحيلة ان يتصدق على الفقير ثم يأمره بفعل هذه الاشياء وهل له ان يخالف امره؟ لم اره، والظاهر نعم، وفي الشامية قول الظاهر نعم....

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲۳/ب)

د زوم لور ته چي (حقیقی نویسی یی نه وی) د زکوة ورکولو حکم

سوال: سائل د خپلو والدینو، وروڼو او خوندو او نورو خپلوانو او ټولو مرحومینو د پاره صدقه جاریه ورکول غواړی.

۲. چونکی سائل د زړه په بیماری او د متیازو په تکلیف کی د لس یوولسو کالو څخه اخته دی، د رمضان شریف روژی یی نه ونیولی، نو د دی کفارهم ورکول دی.

۳. زکوة او سراسیه هم ورکول دی، زما د لور میرنی د ځوان عمر انجلی ده، د هغه مورهم نسته، پلاری یی د معمولی حیثیت دی، د هغه په واده کی برنی ذکر سوی رقوم ورکولی سی او که نه؟ مرحومینو ته به ثواب رسی او زکوة سراسیه او کفارهم به هم اداء سی؟ جواب ژر غواړم.

جواب: د خپلی لور د خاوند لور چي حقیقی نویسی نه وی که د زکوة مستحقه وی نو هغه ته زکوة، سراسیه، او کفارهم د فدیسی پیسی ورکولی سی، نفلی صدقه هم ورکولی سی

لانه ليس بين السائل وبينها ولاد ولا زوجية. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴/۲۸ ج)

مقروض ته زکوة ورکول او پخپل قرض کی قری د اخستلو حکم

سوال: یوسری ته زما پنځه سوه روپی بقیه دی او هغه د نورو څخه هم قرضداره دی، خو هغه اقرار کوی چي ستا په ماباندی پنځه سوه باقاده، خو مجبوره یم که زکوة کی وصول سی نوښه به وی، د دی څه حکم دی؟

لانه مقتضى صحة التملك قال الرحمتی والظاهر انه لاشبهة فيه لانه ملكه اياه عن زکوة وشرط عليه شرطا فاسداً الخ

(۱) وفي الدر المختار ج ۲ ص: ۳۴۲ (طبع ایضاً) ولا الى من بينها ولاد ولو مملوكا الفقير او بينهما زوجية ولو ميانه الخ

جواب: که دغه مقروض سره واقعی دوه پنځوس نیمی ټولی سپینو زرو په مقدار روپی نسته نو هغه ته زکوة ورکولی سی، خو په دی صورت کی به دا کول وی چي اول دی هغه ته د زکوة روپی ورکولو سره هغه مالک جوړ سی، او د هغه روپو قبضه دی هم ورکول سی او بیا دی د هغه څخه خپل قرض کی وصول سی. (۱) او محض زیانی طور هغه د قرض څخه خلاصیدل به کافی نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۹ ج)

په رفاهی کارونو باندی د زکوة خرڅ کولو حکم

سوال: یوه رفاهی اداره ده، د ټولو څخه اهم خدمت چي سرته رسوی نو هغه د زکوة اخستلو او تقسیمولو کار دی، د اداری منتظمین په شرعی اعتبار سره د هغه شرطونو نشاندی غواړی چي د کمیته منتظم زکوة صحیح اولگوی او د غلطی د عذاب څخه محفوظ سی؟

جواب: د زکوة مستحق هغه سړی دی: د چاسره چي دوه پنځوس نیمی ټولی سپین زریا د هغه د قیمت تقدری روپی یا د تجارت سامان یا د ضرورت څخه زیات ساز او سامان موجود نه وی، د زکوة د پاره د ضروری دی چي داسی سړی مالک او قابض جوړولو سره اداء سی، عام رفاهی کار مثلاً د جومات یا شفاخانې په تعمیر یا د ملازمینو په تنخواه وغیره کی د زکوة پیسی خرڅ کول جائز نه دی، بلکی کوم مستحق مالک جوړول ضروری دی.

دا خود زکوة یو حکم دی، د دی څخه علاوه نورهم مفصل احکام په جنتی کال یا (رساله احکام الزکوة) مولفه حضرت مولانا محمد رفیع عثمانی صاحب کی ښه مطالعه کړی. بلکی بهتره خو داده چي د کوم مستند عالم څخه یی باقاعده وواپی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۲۲)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۱ (ایچ ایم سعید) وحيلة الجواز ان يعطى مديونه الفقير زکوته ثم يأخذها عن دينه.

دزکوة او سرسایي پیسی خپل کلی ته د لیرلو حکم

سوال: د یوفیه رستن د اهتمام لاندې ټولې سوسائتيانې د خپلو خپلو ارکانو څخه په رمضان کې سرسایه وغیره جمع کوي او بیا دزکوة جمع کولو څخه وروسته هره سوسائتي په خپله طریقه باندې په اجتماعي صورت کې د سرسایي ټولې پیسی د خپلو کلو غریبو، بی وسه، یتیمانو او کنهوتو د لیرلو انتظام کوي او د اختر څخه مخکې د صدقې پیسی رسیږي آیا د زکوة او سرسایي پیسی کلی ته لیرل صحیح دی؟

جواب: د زکوة او سرسایي پیسی خپل کلی ته لیرل بالکل درست دی او جائز دی.

فی رد المختار: وکره نقلها الا الى القرابة... او احوج او اصلح او اورع او انفع للمسلمين الخ، وقال الشامي قوله: وکره نقلها ای من بلد الى بلد آخر لانه فيه رعاية حق للجوار فكان أولى (زیلعی) والمتبادر منه ان الكراهة تنزيهية تامل، فلو نقلها جاز لان المصرف مطلق الفقهاء. (۱)

والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۳۹۷/۹/۷هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۱۷ ج)

زکوة او سرسایي د سیلاب زپلو او زلزله زپلو د امداد حکم

سوال: آیا کومه فلاحی اداره چې د خپلو ممبرانو څخه زکوة، سرسایه، او د قربانی څرمنی اخلي، غریبو، کنهوتو، محتاجو او مستحقینو اعانت کوي، آیا هغه د دی پیسو څخه د سیلاب زپلو او زلزلی د متاثرینو امداد دی فنډ کی پیسی ورکولې سی؟ په مصیبت زپلو کې د هرقوم خلک شامل وي، ورسره حکومت هم د امدادی فنډ څخه کورونه، نهرونه، سړکونه دریل پتلی وغیره مرمت کوي.

جواب: په زکوة، سرسایه او د قربانی د څرمنو د خرڅولو څخه په حاصل سوو پیسو کې د ضروري دی چې هغه کوم داسی سړی ته مالک جوړولو سره ورکول سی (۲) چې د نصاب مالک نه وي، او د سیلاب زپلو او زلزله زپلو په امدادی فنډ کی چې کومی

(۱) فتاوی شامیه ج: ۲ ص ۲۵۳ (ایچ ایم سعید) وفي الهنديّة كتاب الزکوة الباب السابع فی المصارف ج: ۱ ص: ۱۹۰ (طبع مکتبه رشیدیه کویته) ويکره نقل الزکوة من بلد الى بلد الا ان ينقلها الانسان الى قرابته او الى قومهم احوج اليها من اهل بلده... الخ.
(۲) وگوري د ص حاشیه نمبر ع.

پیسی جمع کیږي، په هغه کی د دی اهتمام نه وي چې هغه دی مستحقینو ته مالک جوړولو سره ورکول سی، بلکی ډیر واره د سیلاب زپلو د پاره په رفاهی کارونو کی سرک جوړولو بند تړلو وغیره کی هم خرڅ کیږي، لهذا د زکوة، سرسایي او د مثلاً: سرک څرمنو پیسی په دی پنډ کی ورکول صحیح نه دی، بلکی په دی فنډ کی قربانی د څرمنو پیسی په دی پنډ کی ورکول صحیح نه دی، د مسلمان کار دانه دی چې هغه د زکوة څخه علاوه یوه جداگانه امداد کول پکار دی، د مسلمان کار دانه دی چې هغه د زکوة څخه علاوه یوه پنهی هم خرڅ نه کړي، بلکی په داسی کارونو کی د زکوة څخه علاوه په نورو مدونو کی ښه په زور شور سره حصه اخستل پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۱هـ

(فتوی نمبر ۲۳۵۴/۲۷هـ)

د زکوة پیسی په جومات، مدرسی یا جنازه گاه په تعمیر باندې

نسی خرڅ کیدلی

سوال: زما د یو خپلوان سره د زکوة ډیرشی پیسی موجودی دی، په کلی کی د جنازی ځای جوړیږي، چهار دیوالی، فرش او برانډه به وی چې د لمر او باران څخه محفوظ سی آیا د زکوة پیسی په هغه تعمیر کی لگیدلی سی؟

جواب: د زکوة پیسی د کوم جومات یا مدرسی یا د جنازه گاه په تعمیر کی نه سی ورکولې، ځکه چې د زکوة د پاره ضروری دی چې کوم غیر صاحب د نصاب د زکوة مستحق مالک او قابض جوړولو سره ورکول سی، د جنازه گاه په تعمیر کی د زکوة څخه علاوه چنده ورکول پکار دی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۸هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۷۰ ب)

د زکوة په پیسو د تبلیغی لټوبچر د شائع کولو حکم

سوال: د سوال خلاصه داده چې یوی تعلیمی ادارې ته زکوة یا خیرات ورکول څنگه دی؟ چې د هغه واحد مقصد د تبلیغ په سلسله کی لمونځو حج، روژه، اودس، غسل

(۱) وگوري د ص حاشیه نمبر ع.

تیم او نورو لټریچر شائع کول وی او هغه لټریچر مفت تقسیمیری، ایا د اداری معاونین او غیر معاونین د دی لټریچر څخه استفاده کولی سی؟ چي صرف د زکوة او عطایاوو د مال څخه شائع کیږی؟ دا لټریچر د دینی مسایلو په زده کولو کی ډیر مفید ثابتیری، نو آیا کوم خلگ چي د دی څخه د استفادی حق لری په هغوی باندی واضحه سی، او کوم خلگ چي د هغه څخه د استفادی حق نه لری په هغوی باندی واضحه سی چي زکوة په صحیح مصرف کی استعمال سی.

جواب: په زکوة کی د جمهورو علماوو په نزد کوم غریب شخص مالک جوړول شرط دی، لهذا د زکوة د پیسو د وصولولو سره بیا په دی سره تبلیغی لټریچر شائع کول جائز نه دی، د تبلیغی کارونو د پاره د زکوة څخه علاوه د نورو عطیاتو څخه فائده لوړه ول پکار دی، خو که په غلطی سره د زکوة په پیسو داسی لټریچر شائع سوی دی نو بیادی هغه لټریچر لره په غریبانو او بی وسه (غیر صاحب نصاب) کسانو باندی تقسیم سی، د غیر مستحقو کسانو د پاره دی د دی څه قیمت مقرر سی او کله چي قیمت حاصل سی نو هغه دی غریبو او بی وسه خلکو ته تقسیم سی، د دی څخه به بغیر زکوة نه اداء کیږی.

الجواب الصحيح (محمد عاشق الهی بلند شهری)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۹/۲۱ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۴۱۸ الف)

په زکوة کی ورکول سوی پلاټ باندی د جومات جوړولو حکم

سوال: جمعیت تعلیم القرآن (ترست) ته یو صاحب یو پلاټ عطیه کی او وی ویل چي زه د دی پلاټ په عوض کی خپل زکوة اداء کول غواړم، او د دی خواهش اظهار یی او کی چي تاسو په دی پیسو اندرون سنده، بلوچستان وغیره کی جوماتونه جوړ کړی، چیری چي ضرورت وی، او د یو جومات خرجه تقریباً پنځوس شپيته زره پکار ده، موږ فتوی طلب کړله، او د هغه په پونا کی مو ورته وویل: چي زکوة په مشروط طور باندی نسی ورکولی، خو ستا د خواهشاتو احترام به اوسی، هغوی هغه پلاټ غیر مشروط طور باندی زموږ په یقین دهانی کی راکی، جمعیت پلاټ خرڅ کی بیایی د خپلو ښاخونو څخه د داسی جوماتونو درخواستونه طلب کړل چي په هغه ډیر شی درخواستونه رالل، په جمعیت کی اکثره آمدنی د زکوة د فنډ که کیږی، هغه په کار کی راوستو د پاره

تاسو ته رجوع اوسوه، تاسو چي څه فیصله راکړی وه د هغه کاپی ورسره ده گوانکی موږ په دی طریق په گڼو طالبانو کی وظیفه ورکړو بیا د هغوی څخه فیس اخلو، او بیا د جمعیت په ټولو کارونو کی هغه پیسی خرڅ کیږی ایا داشان هغه روپی چي هغوی د پلاټ په ذریعه زکوة اداء کړی دی، او موږ خرڅ کړو، حسب معمول مو طالبانو ته وظیفه ورکړله، کله چي موږ ته فیس واپس رالی، هغه سره د هغه د خواهش مطابق جوماتونه جوړولی سی او که نه؟ که جوماتونه جوړولی سو، او عطیه کښنده گان خواهش او کړی چي تاسو ماته خپل رقم واپس کړی ایا موږ د هغه د رقم د واپس کولو اختیار مند یو؟ جواب: عطیه ورکونکی څخه د پیسو د اخستلو په وخت کی چي څه خبره هم سوی وه، د هغه پابندی ضروری ده؟ لهذا په خپل طور د هغه د خواهش د احترام کولو د پاره څه بی غباره د تملیک شکل اوسی، نو جومات باندی جوړکړه، ورته ورته ووايه! چي د جومات په تعمیر کی د زکوة رقم نسی لگیدلی (۱) اوس ستاسو خوښه ده که پیسی مو بیرته اخلی، او که غواړی نو د زکوة په مصرف کی به یی موږ دلته ولگوو.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۷/۲/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۴۷/۲۲۴)

زکوة سرسایه به د مدرسینو په تنخواه، د کور په کرایه او د بجلی نه

بل کی د خرڅ کولو حکم

سوال: د زکوة او سرسایي پیسی مهتمم د مدرسې سره چي کله هیڅ هم نه وی، د مدرسینو په تنخواگانو کی، د کور په کرایه کی د بجلی په خرڅ کی، د طالبانو د بسترو وغیره، د مدرسې په ضروریاتو کی خرڅ کولی سی او که نه؟ جواب: د زکوة او سرسایي د پیسو څوک مستحق بغیر د معاوضی څخه مالک جوړول ضروری دی، د دی څخه بغیر زکوة یا سرسایه نه اداء کیږی لهذا د مدرسې په تعمیراتو کی، د کور په کرایه کی د بجلی په خرڅ کی او په سوال باندی ورکول سوو بسترو او کتابونو باندی د زکوة پیسی نسی خرڅ کیدلی، ځکه چي په دی کی تملیک مفقود دی،

(۱) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۲۰۰ (طبع سعید کراچی) ویشرط ان یکون الصرف تملیکاً لا اباحه کامراً لا یصرف الی بناء نحو مسجد الخ، همدارنگه وگوری د ص حاشیه نمبر ۷.

داشان د مدرسینو او ملازمینو د تنخواگانو په مد کی هم زکوة نسی ورکول کیدی. (۱)
الجواب الصحيح (بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۲۸ هـ

زکوة د جومات امام ته د تنخواه یا نذرانی په طور د پیش کولو حکم

سوال: د جومات یو امام صاحب دی، د محلی په مدرسه کی مدرس هم دی، د سراسایی پیسی د هغوی په خدمت کی د نذرانی په ډول پیس سی نو آیا دا صحیح ده؟
جواب: د زکوة او سراسایی پیسی د جومات یا مدرس ته د هغه د خدمت په عوض کی ورکول جائز نه دی (۲)، هغه ته تنخواه د جدا فنډ څخه ورکول پکار ده، هو! که تنخواه ځانته په قدر د ضرورت مقرر وی او د هغه باوجود هم هغه صاحب د نصاب نه وی، نو کله کله د هغه امداد په زکوة او سراسایی سره په کولو کی څه خبره نسته، خو د زکوة او سراسایی دا پیسی دی د تنخواه جزء جوړوی او نه دی د تنخواه د مقررولو په وخت کی دا خبره پیش نظر ساتی چي دومره پیسی به ده لره د زکوة او سراسایی څخه هم ورکول کیدی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۲۲۴ الف)

دینی مدرسوته علی الاطلاق زکوة ورکول جائز دی یا د څه شرطونو سره؟

سوال: د سوال خلاصه داده چي په عربی مدرسو کی زکوة ورکول جائز دی او که نه؟ که جائز وی نو علی الاطلاق جواز دی یا د څه شرطونو سره؟ اوریدلی می دی چي د زکوة د

(۱)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۴ (طبع سعید کراچی) ويشترط ان يكون الصرف تملیكا لا اباحة كما مر لا يصرف الى بناء نحو مسجد... الخ. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۹۰ (مکتبه رشیدیه کویته) ولونوی الزکوة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا فلا... الخ.

مال څخه د مدرسینو تنخواه تعمیر وغیره کول جائز نه دی لهذا ما خبر کړی، چیری داسی نه وی چي موږ زکوة هم اداء کوو، او د آخرت مواخذه دی هم باقی وی.
جواب: هغه دینی مدارس چي د غریبو طالب علمانو د خوراک وغیره بندوبست کوی هغوی ته په دی تصریح سره زکوة ورکول جائز دی چي دا پیسی به غریبو طالب علمانو ته د نقدو یا د خوراک یا کپړو په صورت کی ورکول سی. (۱) د کومی مدرسی په باره کی چي دا اطمینان حاصل وی نو هغه ته به د زکوة ورکولو څخه وروسته به ته عندالله بری بی، خو چي د کومی مدرسی په باره کی دامعلوم نه وی چي په دی کی د زکوة مدات په صحیح مصرف کی نه خرڅ کیږی، هغوی ته پیسی ورکولو سره به ته نه بری کیږی هسی خوعام طور سره وقیع دینی مدرسو کی زکوة په صحیح مصرف باندی د لگولو اهتمام کیږی.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی

والله سبحانه اعلم بالصواب

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۴۲۹ الف)

اولاد ته د زکوة ورکولو حکم

سوال: د یوسری لور ده چي واده سوی ده، او د بچو مور ده، خو غریبه ده، که والدین هغه ته زکوة ورکړی نو جائز به وی؟

جواب: مور او پلار اولاد ته او اولاد مور او پلار ته زکوة نسی ورکولی دغه شان ښځه خاوند او خاوند ښځی ته زکوة نسی ورکولی (۲) د دی څخه علاوه نورو خپلوانو ته زکوة ورکولی سی.

الجواب الصحيح (بنده محمد شفیع عفا الله عنه)

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۹۰ (مکتبه رشیدیه کویته) ولونوی الزکوة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستأجره ان كان الخليفة يحال لولم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزاء والا فلا، وكذا فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۲ ص: ۲۱۰، ۲۱۲.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۴۲ (ایچ ایم سعید) ولا الى من بينهما ولاد ولو مملوكا لفقير او بينهما زوجية ولو مبانة... الخ.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۲/۱۳ هـ
(فتوی نمبر ۱۸/۲۳۸ الف)

۱: په بنی هاشمو باندی د زکوة مال ولی حرام دی؟

۲: په موجوده زمانه کی د (تالیف قلب) مصرف څه دی؟

۳: د زکوة اجتماعی نظام قائمول د حکومت ذمه واری ده.

۴: په فقیر او مسکین کی فرق

۱: سوال: په خاندان بنی هاشم باندی د زکوة مال ولی حرام دی؟

۲: په موجوده زمانه کی د (تالیف قلب) مصرف څه کیدی سی؟

۳: آیا د زکوة د نظام د قیام ذمه واری د اسلامی حکومت څخه علاوه د بل سړی یا ادارې په ذریعه هم کیدی سی؟

۴: په فقیر او مسکین کی څه فرق دی؟ او د مساکینو اطلاق په سورة توبه آیت نمبر ۲۰ کی په کومو خلکو باندی کیږی؟

جواب: د هغوی د شرافت او احترام پیش نظر نبی کریم ﷺ هغوی د زکوة اخستلو څخه منع کړی دی. (۱)

۲: که د کوم غریب مسلمان تالیف قلب ضرورت وی نو هغه ته زکوة ورکولی سی کافریا

(۱) وفي المشکوة المصابیح ج: ۲ ص: ۱۶۱ (طبع قدیمی کتب خانه) قال رسول الله ﷺ ان هذه الصدقات انما اوساح الناس وانها لا تحمل لمحمد ولا لك محمد (ﷺ) وفي الطحاوی الصدقة علی نبی هاشم ج: ۱ ص: ۳۵۲ قال ابو جعفر... فهذه الآثار كلها قد جأت بتحريم الصدقة علی بنی هاشم ولا نعلم شیاً نسخها ولا عارضها... الخ. وفي الهدایة ج: ۱ ص: ۲۰۶ (طبع شرکت علمیه ملتان) ولا تدفع الی بنی هاشم لقوله ﷺ: یا بنی هاشم! ان الله تعالی حرم علیکم غسالة الناس و اوساخهم وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۵۰ (ایچ ایم سعید) ولا الی بنی هاشم الا من ابطل النص قرابته، وهم بنو لهب... لم ظاهر المذهب اطلاق المنع، وقال الشامی: یعنی سواء فی ذالك كل الا زمان، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۴۷ (طبع مکه رشیدیہ کویتہ) اطلق الحكم فی بنو هاشم ولم یقیده بزمان ولا یخص للإشارة الی رد رواية ابی عصمة... الخ. وكذا فی مجمع الانهر شرح ملتقى الابحرج: ۱ ص ۲۲۴

صاحب مسلمان ته د تالیف قلب د پاره زکوة ورکول جائز نه دی، تفصیل د پاره معارف القرآن ج: ۴ ص: ۴۶ څخه ترج: ۴ ص: ۴۰۴ پوری وگوری.

۳: اجتماعی حیثیت سره صحیح نظام زکوة د نفاذ تر حده پوری خو ذمه واری د حکومت ده، (۱) خو په هر سړی یا ادارې باندی د خپلو وسائلو تر حده پوری په دی سلسله کی سعی ضروری ده.

۴: د فقیر او مسکین په اصل معنی کی که څه هم فرق دی د یوه معنی ده چي د چاسره هېڅ هم نه وی، د دوه معنی ده چي د چاسره د نصاب څخه کم وی، (۲) خو د زکوة په حکم کی دواړه برابر دی، د کوم سړی سره چي د هغه د ضرورت اصلیه څخه زیات په قدر د نصاب مال نه وی، هغه ته زکوة ورکولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۷/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۳۱۰/۵۳۹)

د مخکی پیداوار هاریانو ته د زکوة په نیت د ورکولو حکم

او د هغه جائز طریقہ

سوال: زید خپله مخکه د کښت د پاره هاریانو ته حواله کړی ده اول هغوی هرکال د پیداوار نیمه حصه را کوله، خو د څو کالو څخه یی را کول بند کړل، زید خپله مخکه نی حاصلولی، ځکه چي مقدمه او ټوله عدالتی کار روایی کولو څخه وروسته هم د اخلاصولو صورت په نظر نه راځی، آیا زید د دغه پیداوار په قدر هرکال د زکوة مال څخه نیت کولو سره منها کولی سی او که نه؟

(۱) آیت الذین ان مکنتهم فی الارض اقاموا الصلوة و آتوا الزکوة و آمروا بالمعروف و نهو عن المنکر. آیت نمبر ۴۱ سورة حج پاره ۱۷ کی د اصلی اقتدار او سلطنت د پاره د زکوة د نظام مضبوطولو هدایت ذکر سوی دی، د تفصیل د پاره وگوری معارف القرآن ج: ۲ ص: ۲۷۱ (محمد زییر).

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳۹ (ایچ ایم سعید) مصرف الزکوة والعشر... (هو فقیر وهو من له ادنی شی) ای دون نصاب او قدر نصاب غیر نام مستغرق فی الحاجة (و مسکین من لاشیئ له) علی المذهب، او همدارنگه وگوری فتاوی عالمگیریه ج: ۱ ص: ۱۸۷، او معارف القرآن ج: ۴ ص: ۳۹۴ او فتاوی دارالعلوم دیوبند ج: ۲ ص: ۱۹۴.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
جواب: که مقصد داوی چي خومره حصه زید ته ورکول کیری زید دی دانیت اوکری چي دوهمره مقدار پیداواری کاشتکارته پخپل زکوة کی ورکړل، نو داطریقه صحیح نه ده. د دی سره زکوة نه اداء کیری د دی په ځای داکولی سی چي کاشتکار که څه پیسی په طور د زکوة ورکړی بیا د هغه څخه خپله حصه د پیداوار وصول کړی، د دی غرض د پاره کاشتکار اول پوهه کولی هم سی چي دا شان کولو سره به ته هم گنهگار نه یی، او زموږ زکوة به هم اداء سی.

وفی المختار وفی صورتین لایجوز الاولی اداء الدین عن العین کجعل مافی ذمة مدیونه لماله الحاضر... وحيلة الجواز (ای فیما اذا كان له دين على معسر واراد ان يجعله زکوة من عین عنده) ان يعطى مدیونه الفقير (کانه لم يأخذها عن دینه) (شامی بتصرف ج: ۲) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۲۹/۲۷ و)

د زکوة پیسی د مدرسې په تعمیر باندې لکولو د پاره طالبانو څخه د تملیک صحیح طریقه

د زکوة پیسی د ورکولو په وخت کی د زکوة نوم اخستل ضروری نه دی:

سوال: زموږ په کلی کی اوس یو مدرسه قائمه سوی ده، چي په هغه کی شل طالبان سبق وایی، د مدرسې مهتم غریب دی چي طالبانو ته سبق بنایي او چونکی اوس لاء مدرسه د تعمیر (جوړیدې) په حال کی ده، نو د مدرسې د پاره چي کوم خلگ د زکوة پیسی ورکوی، نو دا مهتم صاحب پخپله یا د دارالعلوم په طالبانو د زکوة د رقم ایجاب او قبول کولو څخه وروسته د دارالعلوم د تعمیر په مد کی خرڅ کوی، نو دا شان د زکوة پیسی ایجاب او قبول کول او د دارالعلوم په تعمیر باندې خرڅ کول د شریعت د مخ څخه جائز دی او که نه؟

سوال: د زکوة د پیسو ورکولو په وخت ورکوونکی ته دا وئیل ضروری دی چي دا د زکوة پیسی دی یا ورته وئیل ضروری نه دی، وضاحت او کړی؟

(۱) فتاوی شامیه ج: ۲ ص: ۲۷۱ (ایچ ایم سعید) (محمد زبیر حقنواز)

جواب: که د زکوة پیسی د زکوة مستحقو طالبانو ته داشان ورکول کیری چي هغوی د دغه پیسو مکمل مالک او مختار گنی او بیا په خوشحالی د څه د باو څخه بغیر هغه پیسی یا د هغه څه حصه مدرسې ته د چندی په طور ورکوی نو دا پیسی بیا په چندی کی خرڅ کول جائز دی، (۱) خو که محض بناوتی حیلله کول کیری، یا یی د دباو د وجی ورکوی نو داسی کول هیڅکله هم جائز نه دی، او مهتم صاحب مستحق گنلو سره ورکړی وی، نو هغه پیسی که وغواړی نو مدرسه کی یی داخلولی سی، خو کومی پیسی چي د مدرسې په نوم یی د زکوة په طور ورکړی وی، د هغه مالک خپل ځان جوړول او مدرسه کی داخلول صحیح نه دی.

۲. جواب: نه ورته وئیل ضروری دی، د هدیی په نوم سره یی هم ورکولی سی او د څه وئیلو څخه بغیر یی هم ورکولی سی په دی شرط چي د ورکولو په وخت یی د زکوة نیت وی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۲/۱/۸ هـ

(فتوی نمبر ۷۵/۵۸ و)

مقروض ته د زکوة ورکولو حکم او ایا قرض په زکوة کی کت کولی سی؟

سوال: د راولپنډی مین مارکیټ کی د یو صاحب سره موږ کاروبار کوو، د لکونو روپو کارو بار په لین دین کی یکړی، د صاحب چي کافی مالداره او د جائداد مالک وو، په هغه باندې زوال رالی، هرڅه یی ختم سول، کارو باریی تباہ سوو جائیداد یی خرڅ کی، د خلگو قرضی اداء کړی، هغه سات بات ختم سو، اوس صورت حال دادی: چي د صاحب د چاسره ملازمت کوی او ډیر په مشکله سره وخت تیروی، محترم مفتی صاحب! زه ستاسو څخه دا معلومول غواړم چي د همدی سړی موږ ته درو شپيته زره ۲۳۰۰۰ روپی راکول دی، او هغه د دی قابل نه دی، چي زموږ دغه قرض یی د هغه په ذمه

(۱) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۷۱ (طبع سعید) وحيلة التكفين بها التصديق على فقير ثم هو يكفن فيكون الثواب لهما وكذا في تعمیر المسجد... الخ. همدارنگه د تفصیل د پاره وگوری امداد المفتیین ص: ۲۲۴ سوال نمبر ۳۲۵.

(۲) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۶۸ (طبع سعید) وشرط صحة ادائها نية مقارنة له (ای للاداء) وفی الشامية (قوله نية) اشار الى انه لا اعتبار للتسمية فلو سماها هبة او قرضاً تجزیه فی الاصح (محمد زبیر حقنواز).

کتاب الصوم

د روژي مسائل

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
برقرار ده، اداء سی، آیا داسی کیدلی سی چي موږ د زکوة په صورت کی دا پیسی د هغه د ذمی څخه کټ کړو؟ آیا په داسی صورتحال کی به زموږ د ذمی څخه زکوة اداء سی؟ او د هغه صاحب قرض به هم اداء سی؟ که اوسی نو زموږ د دواړو پارتو به فائده وی، ستاسو د فتویٰ په شدت سره انتظار دی چي د هغه د پاره د زړه څخه شکر گذاره یم. (طلعت محمود راولپنډی)
جواب: عزیز او گرانه ورورده!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

که د هغه سړی قرضه دومره ده چي که هغه قرض اداء کړی نو د هغه سره دوپنځوس نیمې تولی سپینو زرو قیمت روپی یا زیور یا د ضرورت څخه زیات سامان د هغه سره پاته نسی نو تاسو هغوی ته زکوة ورکولی سی (۱) لیکن قرض صرف کټ کول صحیح نه دی، د دی طریقہ داده: چي تاسو هغوی ته پیسی ورکړی، بیا د هغه څخه د خپل قرض مطالبه اوکړی چي اوس ستاسره دومره پیسی راغلی دی هغه قرض اداء کړه (۲) که پخپله داسی نسی کولی نو د بل چاپه ذریعه پیسی ورکړه او قرض تری پخپله وصول کړه. والسلام.

والله اعلم

۱۴۱۵/۴/۲۰ هـ

اسلامي کمپیوټرز

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

(۱) تیره حواله وگوری ص: حاشیه نمبر ۷.

(۲) د فتویٰ د حضرت والا دامت برکاتهم د یو جوابی خط په صورت کی ورکړله. (محمد زبیر)

فصل فی رؤیة الهلال

د روژي بيان

د رمضان د مياشتی د ليدلو متعلق د مسائلو بيان
د حسابونو په بنياد د قمری مياشتو تعين کول څنګه دی؟

سوال: يو ضروري علمی سوال چي ستاسو د خصوصي توجه مستحق دی، زید وایی چي په عرب ملکونو کی د مياشتی لیدل نظری او بصری ضروری نه ګڼي بلکي د علم هیئت او نجوم په ذریعه سره کومه چي د نور او سپوږمۍ قرآن کیږي، یعنی د آسمان په یوه درجه باندی د لمر او سپوږمۍ اجتماع کیږي، هم په هغه ورځ په دی شرط چي قرآن مجید د غرمی څخه مخکی وی، د سپوږمۍ اولنی شمیرل کیږي، زید د دی جهان بیان څو واره کړی دی، که ضروری خیال او کړی نو تاسو به هم د دی تحقیق او کړی مثلاً: راروانه مياشت یعنی د محرم مياشت د انګریزی تاریخ ۱۱/۱۰ نومبر د غرمی څخه مخکی د نور او سپوږمۍ قرآن دی، لذا مخکی ذی الحجه د ۱۳۹۷ هـ شماریږي حالانکي د رویت قانون دادی چي د شمس او قمر اجتماع څخه کم ترکمه شل ګهینتی بعد په صورت هلال شفق غربی باندی په نظر راځي، ځکه چي په دغه وخت کی هغه د لمر څخه دولس درجی لری مخکی وتلی وی او د شعاع د لاندی څخه کیدلو په سبب په نظر راځي، د دی څخه مخکی هغه د لمر د شغلو لاندی وی او د هغه په نظر باندی راتلل ممکن نه وی، که د ګرهن شمسی وخت هم د نور د اجتماع وی په داسی وخت کی په مخکه باندی د لمر او رونا په دی وجه چي د لمر مخ ته سپوږمۍ راځي، نو مخکی والاو ته نه معلومیږي، او د هغه ډوبه سوی وینو، چي علم هیئت کی دی ته نوی مياشت وایی، یعنی د دی څخه وروسته سپوږمۍ د لمر څخه مخکی وتل او لوی کیدل شروع کیږي، تردی چي د ګرهن وخت څخه کم او زیات ۲۴ ګهینتی وروسته هلال په نظر راځي، او همدی ته رویت هلال وایی. اوس سوال دادی چي کله په عرب ملکونو کی د رویت هلال په ځای نوی مياشت د علم هیئت د مخه بنياد ګرځولی ده، نو ایا د دی شرعاً څه ګنجایش سته؟

جواب: د سعودی عرب او مصر په باره کی موږ ته په تحقیق سره معلوم دی چي هلته په حساباتو باندی مدار نسته، بلکي د هلال په رویت باندی دی، او همدا طریقه شرعاً درسته ده، د حساباتو په بنياد باندی د قمری مياشتو تعين شرعاً درست نه دی، د دی

د روژي بيان

تفصیل د مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره په رسال (رویت هلال) کی درج دی هغه وګوري.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱۰/۱۱

(فتویٰ نمبر ۱۲۸۸/۳۰ د)

د مستندو علماوو (رویت هلال) (کمیټی) که د شاهدانو په

بنياد باندی فیصله اوکړی نو عوامو ته په هغه عمل کول لازم دی

سوال: په کویت کی د رویت هلال اعلان د حکومت د اړخه کیږي او د هغه د پاره حکومت یوه کمیټی تشکیل کړی ده، په نورو ورځو کی د هغه د کار کردګی سره زموږ د عوامو څه خاص تعلق نه وی، خو د رمضان او شوال د پاره د هغوی د اعلان انتظار وی بنده ته دري رمضان په کویت کی د تیروولو موقع ملاو سوه او بعضی ملګری د ډیرو کلونو څخه په کویت کی دی، خپله دري کلنه تجربه او د نورو ملګرو د څو کالو مشاهده داده، چي په کویت کی هم چي کله رمضان المبارک د دیرشو ورځو نه دی سوی او هرکال د یو کم دیرشو وی، تیرکال نه هغه بل کال یعنی ۱۳۹۵ هـ د سهار لمانځه څخه وروسته یو کم دیرشم باندی رمضان المبارک ته په مشرق کی مياشت اولیدل سوه چي د کورونو د چتونو د پاسه وه او د محتاط اندازی مطابق د سپوږمۍ طلوع د لمر د طلوع څخه ۴/۱ ګنټه مخکی وه او د هر چا همدا ګان وو چي داوار به دیرش روژي پوره سی او تقویم کی هم دیرشم رمضان څخه وروسته د شوال د مياشتی غروب د لمر څخه شپږ منټه وروسته دی، خو د ماخستن د لمونځ څخه لږ وخت وروسته د حکومت د اړخه اعلان اوسو چي مياشت اولیدل سوه او په (V.T) تلویزون باندی د څو دوستانو شکلونه یی هم اوبنوله چي دی خلګو مياشت لیدلی ده مطلع په دغه ورځ صفاوه، او د کوشش باوجود څخه خو په هغه ورځ چاته مياشت په نظر راغله او نه بله ورځ په نظر راغله.

تیرکال د رمضان په آخری ورځو کی اعلان اوسو چي د شوال مياشت به د کویت په افق باندی به نظر نه راځي، ځکه چي د هغه غروب د نور د غروب څخه څو منټه مخکی دی، اول شوال ته به هم مياشت واضحه نه وی، په ورپسې ورځ به مياشت صفا لیدلی سی. رمضان المبارک د (۲۹) ورځو سو.

د دی کال په تقویم کی خو روژي د دیرش ورځو دی، خو د میاشتی غروب د لمر د غروب څخه دری منته مخکی دی، یعنی د میاشتی گواهی به بیا هم نه وی، او عین ممکن دی، چي د تیرو روایاتو قائم ساتلو سره ۲۹ رمضان باندی د شوال د میاشتی اعلان اوسی، پورته ذکر سوي کوائف په نظر کی ساتلو سره په شرعی نقطه نظر د مخه د اختر څه حکم دی؟ تیر کال نه هغه بل کال یعنی ۱۳۹۵ هـ کی څه خلگو د حکومت په اعلان باندی اختر اونکړو، او د هغوی استدلال داوو چي کله په مشرق کی میاشت سهار وخت کی دومره لوړه وی، نو دا ممکن نه دی چي تر ماښامه لمر د سپوږمۍ څخه مخکی څخه مخکی وځی، او کله چي مطلع صفاوه، نو په دی سهار کی یو چانه چاته په نظر راتلل پکاروو، د دی پر خلاف د اکثر د دوستانو رایه داوه، چي اختر خو د حکومت په اعلان باندی عوامو سره یوځای پکار وو، او خپل د یوډی نیمی انچي جومات بیل جوړول نه دی پکار، د دی اختلاف رایي په وجه ماحول کی ډیر تریخوالی او گډېرو، تاسو امر او فرمایاست چي څه حکم؟

تنقیح: د لاندینی سوالونو جواب د استفتاء سره را اولیره نو د دی مسئلی جواب به در کول سی.

- ۱: آیا د رویت هلال کمیته کی علماء شامل دی؟ یا محض د انتظامی کسان وی؟
- ۲: د کمیته طریقه کار څه دی؟ یعنی هغوی د شهادتونو په بنیاد فیصله کوی، یا د تقویم په حساب سره؟
- ۳: په ۱۳۸۵ هـ کی چي د رمضان اعلان اوسو، هغه د څو شاهدانو په بنیاد باندی اوسو یا په تی وی باندی د څومره کسانو شهادی اوبنو؟
- ۴: د کویت د عامو اوسیدونکو فقهی مسلک څه دی؟

د مستفتی څخه د تنقیح جواب:

- ۱: رویت هلال کمیته په پنځو کسانو باندی مشتمل ده چي په هغه کی یو عالم دی، چي مستند قاضی دی، د کمیته سربراه د انتظامی سره متعلق دی.
- ۲: د کمیته فیصله په شاهدانو باندی کیږی، د رمضان د میاشتی د پاره په یو گواه باندی فیصله کیږی، او د شوال د میاشتی د پاره په دوو شاهدانو باندی، مطلع که څه وی او که صفاوی، که په سعودی عربیه کی د شوال د میاشتی اعلان اوسی نو کویت کی هم بغیر د شاهدانو څخه د اختر اعلان کول کیږی.

۳: د مخکی حصی جواب نمبر ۲ کی دی او د دوهمی حصی جواب می په دی وخت کی معلوم نه سو.

۴: د کویت عام اوسیدونکی مالکی او حنبلی مسلک باندی دی.

جواب: کله چي د هلال کمیته په مستندو علماوو باندی مشتمله ده او د هغوی د شاهدانو په بنیاد باندی فیصله وی نو چي د حساباتو په بنیاد باندی، نو بیا عواموته د دی فیصلی مطابق عمل کول پکار دی او په زیات جنجال سره انتشار پیدا کول مناسب نه دی، که چیری د کمیته په فیصله کی څه شبهه پینه سی نو مقامی علماوو ته یا د کمیته علماوو ته رجوع کول پکار دی، مثلاً د مطلع صفا کیدلو په صورت کی د جم غیرشهادت پکار وو، (۱) د دی خبری طرف ته دی کمیته متوجه سی، لری اوسیدونکی علماء صحیح اندازه نسی لگولی نو ځکه مقامی علماوو ته رجوع کول، پکار دی که څه هم هغه د حنفی مسلک څخه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۶ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۱۹ ب)

د وریخی د وجی که سپوږمۍ په نظر رانسی نو څه حکم دی؟

سوال: د برما په ملک کی د برسات او وریخ د وجی میاشت په نظر نه راځی، نو آیا څلور سره میاشتی د دیرشو، دیرشو شمار سی، د برما په حساب کی دریم تاریخ ته د میاشت لیدلو (د میاشتی ۲۹ تاریخ د حکم) لگولی سی، هرکله چي مطلع صفا نه وی.

جواب: شریعت د میاشتو دار مدار په رویت باندی ایښی دی: لقوله عَلَيْكُمْ: صوموا لرؤيته وافطروا لرؤيته فان غم عليكم فأكملوا العدة ثلاثين، (۲) لهذا که د وریخی د وجی میاشت په نظر رانسی نو دیرش ورځی پوره کول پکار دی، (۳) د حسابونو په

(۱) کذافی رد المختار کتاب الصوم ج: ۳ ص: ۳۸۷، ۳۸۸.

(۲) وفی سنن النسائی ص ۳۰۱ (قدیمی کتخانه) کتاب الصوم اکمال الشعبان ثلاثين اذاتم، عن ابن عباس رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: صوموا لرؤيته وافطروا لرؤيته فان غم عليكم فأكملوا العدة ثلاثين وسره د دی معنی حدیث وگوری صحیح بخاری کتاب الصوم ج: ۱ ص: ۲۵۵، ۲۵۶ (طبع قدیمی کتبخانه).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
ذریعه با د برما میاشتر اندازه کولو سره روژه نیول یا افطار کول قطعاً جائز نه دی. (۱)
د دی مسئلې مکمل تفصیل د حضرت مولانا مفتی محم شفیع صاحب په رساله (رویت
هلال) کی موجود دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۲۶/۲۷ و)

د دوو ښځو د اړخه د رویت هلال د شهادت حکم

سوال: د رمضان المبارک هلال څه مشتبه سوه، د دی صراحت او کړی چي د جمعی په
شبه دوو لمونځ گزارو ښځو میاشت اولیدله، او نورو ته یی هم اوښووله خو نور
مطمئن نه سول، ماسوا د دوو څخه، چي په هغه باندی څوکسانو روژه اونیوله، باقی
منتظرو، بیا په جمعه یو معتمد لمونځ گزاره شاهدی ورکړله چي ما د سړک په غاړه د
وښوړیلو په وخت میاشت لیدلی وه، معتمد لمونځ گزار کلی ته رالل او تراویح یی هم
اوکړی او روژه یی هم اونیوله، بیا د ورځی خلکو په اوبو کی اولیدله، ټولوته په نظر
واله. اوس به د دی ورځی قضاء وی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی که مطلع بالکل صفاده، نو بیا خو صرف د دوو ښځو
شاهدی کافی نه ده او رمضان د دی سره نسی ثابت کیدلی، او په بله ورځ میاشت لیدل
معتبر نه دی، خو که مطلع صفانه وه، نو د دغه د وو ښځو د خبر په اوریدلو سره په
کلیوالو باندی روژه نیول ضروری وو، اوس د کومو خلکو روژه نه ده نیولی هغوی
دی د دی قضاء اوکړی. کمافی العالم گیریه:

ان كان بالسما علة فشهادة الواحد على هلال رمضان مقبولة اذا كان عدلا مسلما.
عاقلاً، بالغاً، حراً، كان او عبداً ذكراً كان او انثى (وفيه ايضاً) اما في السواد اذا رأى

(۱) وفي التاتار خانية كتاب الصوم قبيل الفضل الثالث ج: ۲ ص ۳۵۷ (طبع ادارة القرآن كراچی)
يجب صوم رمضان بروية الهلال او با تكمال شعبان ثلاثين ولا يجوز تقليد المتجم في حساب لافي
الصوم ولا في الافطار

وفي البه انع كتاب الصوم ج: ۲ ص: ۸۰ فان كانت السماء مصحية يعرف بروية الهلال وان كانت
متفهمة يعرف باكمال الشعبان ثلاثين يوماً لقول النبي ﷺ: صوموا الرويته وافطروا لرويته، فان غم
عليكم فاكلوا شعبان ثلاثين يوماً ثم صوموا.

احدهم هلال رمضان يشهد في مسجد قريته وعلى الناس ان يصوموا اذا لم يكن
هناك يشهد عنده. (عالمگیریه) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۵/۲۸ الف)

د پاکستان د رویت هلال کمیټی طریقہ کار په باره کی د یوڅو سوالونو جوابونه

سوال: په تیرو څو ورځو کی په مسائل جدیدہ باندی د غور او خوض د پاره زموږ په
صوبه گجرات (انډیا) د مشاهیر اهل علم او ارباب فتوی یومیتهنگ د حضرت مفتی
محمود الحسن گنگوہی مدظلہم (صدر مفتی مظاہر العلوم سہارنپوری) د صدارت
لاندی منعقد سوی وو، چي په هغه کی منجمله د نورو امورو سره د رویت هلال مسئلہ
هم د بحث باندی رالہ، د بحث په دوران کی د پاکستان رویت هلال کمیټی د شرعی
حیثیت معلومولو د پاره د دی امورو معلومیدل ضروری دی. چي د دی افراد څوک او
کوم قسم افراد دی؟ د شرعی ثبوت ورکولو طریقہ کار څه دی؟ په ریډیو باندی اعلان
څوک او څنگه یی کوی، وغیرہ تفصیلاتو علم ضروری دی، د دی څخه وروسته د
پاکستان د رویت هلال کمیټی د اعلان څخه د استفادی په مسئلې باندی سوچ کیدلی

سی
لهذا د جناب والا څخه عرض دی چي د پاکستان د رویت هلال کمیټی متعلق په لاندی
ټول تفصیلات که ستاسو په علم کی به وی او که نه وی، خو برائی کرم د تکلیف
برداشت کولو سره د چا څخه معلومات حاصل کړی او موږ خبر کړی چي په هندوستان
کی د پاکستان د رویت هلال کمیټی د اعلان څخه د استفادی کولو موقعه شرعی نقطه
نظر سره په لاس راسی.

۱: د پاکستان د رویت هلال کمیټی په کومو علماوو، د اعیانو او د امت په صالح او
متدین افرادو باندی مشتمل ده؟ او د کمیټی صدر څوک دی؟

۲: ایاد ثبوت هلال ټول شرعی اصول او ضوابط کمیټی ملحوظ ساتی.

۳: ایادا کمیټی د رویت د شرعی ثبوت د ملاویدو څخه وروسته پخپله پوره ذمه داری
سره په ریډیو باندی اعلان کوی.

(فتاوی عالمگیریه ج: ۱ ص: ۱۹۷) (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ).

فتاوی عثمانی دوهم جلد

۴: اعلان کونکي د کميټي صدر دی او که سکرټري دی؟
۵: ایا د دی خبري څخه خلک مخکي خبر وي چي اعلان به فلانی فلانی صاحب کوي.
۶: د رویت هلال کميټي فيصلی کی د محکمه موسمیات د حساب کتاب څه دخل سته او که نه؟ ځکه چي د صدر ایوب خان په دور حکومت کی د رویت اعلان اختیار د علمانی کرامو څخه اخستل سوی وو، او محکمه موسمیاتو ته حواله سوی وو، چي شرعاً نه صحیح کیدلو په وجه د پاکستان دمه وارو علماوو په دی اعتراض اوکی او هلته دوه اخترونه رسول، یوسرکاری او یو عوامی، د دی څخه وروسته شاید چي څه اصلاح سوی وی، اوس څه صورتحال دی؟

مصطح الدین

دار الافتاء اصلاح المسلمین مانډوی
گجرات، هندوستان

جواب: مکرمی او محترمی!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط د رویت هلال په کميټي په سلسله کی د دی څخه مخکي هم احقر ته ملاو سوی وو او احقر په هغه وخت کی د هغه مفصل جواب هم درلیږلی وو، افسوس دی چي هغه جواب تاسو ته ملاو نسو.

به هر حال د سوالونو مختصر جوابونه دوباره عرض کوم.

۱: د پاکستان د رویت هلال کميټي د دی ځای مختلف مکاتب فکر علماوو باندی مشتمله ده، چي په هغه کی د یوبندیان، بریلیان، اهل حدیث او شیعیه حضرات شامل دی، د دی مخکي چیرمین مولانا احتشام الحق تهانوی وو، د هغوی څخه وروسته دوه بریلیان علماء چیرمینان سول، اوس هم یوبریلوی عالم د دی چیرمین دی، تراوسه پوری د کميټي ټولی فیصلی د ارکانو په اتفاق سره کیږی.

۲: ماته د کميټي چیرمین وویل چي د رویت هلال د کميټي طریقه کار په بنیادی طور باندی هغه دی کوم چي حضرت مفتی محمد شفیع صاحبو حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی صاحب، حضرت مولانا سید یوسف بنوری صاحب مضبوط کړی دی او دا طریقه کار ښکاره دی چي د شرعی اصولو او ضوابطو مطابق وه.

که چیری په یوه معامله کی لږ شان فرق سوی دی، او هغه داچي د مذکوره حضراتو په بیان کی سوی طریقه کار کی دا درج وو، چي که کومه ذیلی رویت هلال کميټي پخپل

ښار کی د رویت یا د هغه د شرعی شهادت په وجه باندی فیصله اوکړی، نو داسی ذیلی کميټي ته د پوره ملک د فیصلی ولایت دی ورکول سی، او اعلان دی هم د هغوی په اواز کی نشر سی، خو اوس عمل په دی کیږی چي مرکزی رویت هلال کميټي د ذیلی کميټي د فیصلی خبر په ټیلیفون باندی حاصلوی او د هغه د فیصلی ذکر کولو سره پخپله اعلان کوي.

۳: ما یو وار د کميټي چیرمین ته وئیلی وو، چي هغه دی په ټیلیفون باندی د خبر د اخستلو په وخت کم ترکمه دا احتیاط ضرور کوي چي دا خبره د استفاضی تر حده اورسېږی، په دی باندی هغوی د اتفاق اظهار اوکی.

۴: کميټي د مذکوره طریقه کار مطابق ثبوت ملاویدلو باندی پخپله په ریډیو اعلان کوي.

۵: دا اعلان د کميټي د چیرمین په آواز کی براه راست د کميټي د اجلاس د ځای څخه نشر کول کیږی.

۶: هوچی! دا خبره ټولوته معلومه ده او اخباراتو کی هم راځی چي اعلان به د کميټي چیرمین کوي.

۷: کميټي په فیصلی کی د موسمیاتو حساب کتاب ته هیڅ دخل نسته. والسلام.

احقر محمد تقی عثمانی

۱۴۰۳/۸/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۱۴۷۳/۳۴ د)

د رویت هلال په سلسله کی د مستندو علماوو د اړخه

د شرعی شهادت مطابق سوی فیصلی باندی عمل کول پکار دی

سوال: سرکال په کوشنی اختر کی پېښور ډیویژن کی په ډیرو تحصیلونو کی په اول جنوری سنه ۱۹۲۸ کوشنی اختر اوسو، او د پېښور ډیویژن څخه علاوه پوره مشرقی او مغربی پاکستان کی په دوهم جنوری سنه ۱۹۲۸ باندی اختر اوسو، اول جنوری سنه ۱۹۲۸ هـ د ورځی لس بجی موږ د خپل اهل و عیال سره روژه وه چونکی موږ په کلی کی هم په دغه ورځ یعنی اول جنوری باندی د اختر کولو فیصله سوی وه، نو موږ هم په هغه ورځ اختر اوکی، با وجود د دی چي دلته پېښور، نوبار او مردان ښارونو کی د نیم څخه زیاتو خلکو اول جنوری اختر اونه کی موږ د خپلو کلیوالو سره

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد. اختر کول پکار وو، او که د بنار والاو سره چي هغوی دوهم جنوری باندی اختر کړی وو؟

جواب: ستاسو په کلی کی که مستند عالم دین د میاشت شاهدی اخستی وی او یکم جنوری ته یی د اختر کولو فیصله کړی وی نو تایکم جنوری باندی اختر کولو سره صحیح کار کړی دی، خو که د میاشت لیدلو څه صحیح شاهد ستاسو په کلی کی پیش نه سو محض د عامو خلکو په فیصله کولو باندی اختر نه کیږی، تاته د یوی روژي قضاء راگرځول پکار دی.

۲: سوال: همداشان په عید الاضحی کی هم صرف د چارسدی په تحصیل کی نهم مارچ باندی عید الاضحی اوسو، په دی حساب سره چي دلته ۱۹۹۸/۲/۲۸ ه کی د میاشت لیدلو شاهدی ورکول سوی وه، د دی تحصیل څخه علاوه پوره پینځور ټلویشن کی چیری هم په ۱۹۹۸/۳/۹ باندی اختر نه دی سوی، اوس هم زموږ کلی والاو ۱۳/۹ ۱۹۹۸ ه باندی اختر اوکی، لهذا موږ د هغوی ملگرتیا او کرله، ځکه چي د کلیوالو ملگرتیا ضروری وه، دا موږ صحیح او کرل او که غلط؟

جواب: که واقعا په چارسده کی د رویت هلال د شهادت په بنیاد باندی ۹ مارچ ته د عید الاضحی اعلان وسو، او تاسو ته د دی اعلان قابل اعتماد اطلاق راورسیدله نو ستاسو نهم مارچ باندی اختر کول صحیح سول، او آینده د پاره دا خبره یاد ساته! چي رویت هلال یوه خالص دینی معامله ده او د دی د شهادت په شریعت کی یو خاص ضابطه ده، چونکی عام خلک د دی ضابطی څخه واقف نه دی لهذا تاسوته نژدی چي کوم مستند علماء د شهادت د ضابطی څخه واقف وی، همیشه هغوی ته رجوع اوکړی او صحیح صورة حال معلوم کړی.

الجواب الصحيح (بنده محمد شفیع عفا الله عنه ۱۳۸۸/۱/۲۳ هـ)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۵۰ الف)

فصل فی مسائل المتعلقة بالصوم

د روژي متعلق د مختلفو مسائلو بیان

په سفر کی به حضور ﷺ او صحابه کرامو ﷺ روژه نیوله او که نه؟

سوال: مولانا مودودی صاحب په تفهیم القرآن حصه اول ص ۱۴۲ باندی لیکلی دی چي نبی کریم ﷺ کله په سفر کی روژه نیولی ده او کله یی نه ده نیولی ایا دا تفسیر صحیح دی؟

۲: صحابه کرامو ﷺ د حضور ﷺ سره په جنگونو کی پاته سوی دی ایا صحابه کرامو ﷺ به د جنگ په دوران کی روژه نیوله؟ څنگه چي مولانا مودودی صاحب په ۱۴۲ باندی وئیلی دی: چي داسی صحابه کرام د نبی کریم ﷺ سره وو، چي چابه روژه نیوله او چابه نه نیوله د جنگ په دوران کی ایا داصحیح دی؟

جواب: دا بالکل درست دی چي نبی کریم ﷺ په سفر کی کله روژه نیولی ده او کله یی افطار کړی دی، (۱) او مسافر د پاره دواړی طریقې جائز دی، (۲) او که د غیر معمولی مشقت پیره نه وی نو روژه ساتل افضل دی، (۳) لقوله تعالیٰ: وَإِنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ (۴). صحابه کرامو ﷺ اجمعین په باره کی هم دا صحیح دی، چي د سفر په حالت کی به بعضو صحابه کرامو ﷺ روژه نیوله او بعضو به افطار کوی. (۵)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۸۳۹ و)

(۱) وفي الصحيح للامام مسلم باب جواز الصوم والفطر في شهر رمضان للمسافر ج: ۱ ص: ۳۵۲ (طبع قديمي كتب خانه) عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: سافر رسول الله ﷺ في رمضان فصام حتى يبلغ عساف ثم دعاء باناء فيه شراب فشربه نهائراً ليراه الناس ثم افطر حتى دخل مكة قال ابن عباس رضي الله عنهما: سافر رسول الله ﷺ وافطر من شاء صام ومن شاء افطر، وفي مجموع الزوائد للهيثم ج: ۳ ص: ۱۵۸، ۱۵۹ ان رسول الله ﷺ كان يصوم في السفر ويفطر... الخ. (قال الهيثمي) رواه احمد وابويعلی والبزار بنحوه ورجال احمد الصحيح.

(۲) د مذکوره حديث څخه علاوه مزید حواله جات د راتلونکی فتویٰ په حاشیه کی ملاحظه کړی.

(۳) سورة البقرة: ۱۸۴.

(۴) وفي جامع الترمذی ج: ۱ ص: ۸۹ (طبع فاروقی كتب خانه) عن ابي سعيد قال: كنا نسافر مع رسول الله ﷺ في شهر رمضان فما يعاب على الصائم صومه ولا على المفطر فطره... الخ. وجاء في حديث باب ما جاء في كراهية الصوم في السفر ج: ۱ ص: ۸۹ (قبل الحديث السابق) فافطر بعضهم وصام بعضهم.

په سفر کی د روژي نیولو حکم

سوال: که څوک په سفر باندی دی یا بیمار دی آیا هغه سړی روژه پریښوولی سی او که نه؟

جواب: په سفر کی روژه پریښوول جائز دی خو که د غیر معمولی مشقت خطر نه وی نو روژه نیول افضله ده. (۱)

په بیماری کی د روژي پریښوولو د پاره شرط دادی چي کوم ماهره او دینا تداره معالج دا وایی چي په دی حالت کی روژه نیولو سره د تکلیف زیاتیدلو یا داوږدیدلو خطر نه وي روژه پریښوولی سی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۰۱/۳۰ ج)

قصدا تر څو کالو پوری د روژي نه نیولو په صورت کی د ټولی مودی قضاء لازمه ده

سوال: زما ترور (خاله) چي د هغه عمر په دی وخت کی د شپیتو کالو خواو شادی اول به یی د صحت د خرابتیا د وجی د رمضان روژي نسی نیولی تردی چي هغه ته روژه باندی د پابندی څخه د بچ کیدلو عادت جوړسو، اوس تقریباً د څلویښتو کالو څخه هغه دافرض اداء نکړل او نه یی کفاره اداء کړی ده، ځکه چي توفیق ورته نه وو، بیا چي توفیق اوسو، نو د دی خیالی نه وو، اوس هغه ته د دی احساس کیږی او کفاره اداء کول غواړی نو په کوم حساب سره یی اداء کړی؟ چي د خدای عزوجل د عذاب څخه بچ سی.

(۱) وفي مشکوة المصابيح ج: ۱ ص: ۱۷۷ (طبع قديمی کتب خانه عن عائشة قالت: ان حمزة بن عمرو الاسلمی قال للنبي ﷺ اصوم في السفر؟ وكان كثير الصيام فقال: ان شئت فصم وان شئت فاطر متفق عليه، وكذا في جامع الترمذی ج: ۱ ص: ۱۵۳، او همدان شان د تفصيل د پاره وگوري عمدة القاری: باب الصوم بالسفر والافطار ج: ۱۱ ص: ۴۳، وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۲۳، ۴۲۱ لمسافر سفرًا شرعيًا ولو بمعضية... الفطر... ويندب لمسافر الصوم (لايه) وان نصوموا خير لكم والخير بمعنا البر، لا افعل تفضيل ان لم يضره فان شق عليه... فالفطر افضل وفي الشامية قوله: ان لم يضره اي بما ليس فيه خوف هلاك والا وجب الفطر... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۲۲ فضل في العوارض المبيحة لعدم الصوم... او مريض خاف الزيادة لمرضه وصحيح خاف المرض... الخ. وفي الهنديه ج: ۱ ص: ۲۰۷ وان خاف زيادة العلة وامتداده فكذلك عندنا... الخ.

جواب: ستا ترور صاحبی ته پکار دی چي هغه دی اول د پریښوول سوو روژو درست حساب ولگوي او په خپله وصیتنامه کی دی اولیکي: چي زما څخه دومره روژي پاته سړی دی که زه د دی د اداء کولو څخه بغیر مړه سوم نو د هغه فدیة دی اداء سی. (۱) د دی څخه وروسته په هغه باندی فرض دی، چي د پریښوول سوو روژو قضاء راگرځول شروع کړی، او د څوسره روژو چي قضاء کولی سی هغه دی اداء کړی. (۲) او څومره روژي چي نسی د هغه حساب دی هم په وصیت نامی کی درج کړی او کله چي د عمر زیاتوالی او کمزوری والی او بیماری په وجه روژه نیول د هغه د پاره ممکن پاته نسی نو چي څومره روژي د هغه پاته وی د هغه فدیة دی پخپله ورکړی (۳) او فدیة دی په دی حساب سره اداء کړی: چي د هری روژي په بدله کی دی یو سیر دولس نیم چټاکي غنم دی کوم فقیر ته ورکړی، یا دی د هغه قیمت اداء کی (۴)، بیا که قوت برحال سی نو دوباره د قضاء روژي نیول شروع کړی، واضحه دی وی چي د فدیي اداء کول به صرف په هغه وخت کی کافی وی چي کله د روژي نیولو طاقت بالکل نه وی ورته خپله روژه نیول ضروری دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۸۹۴/۲۸ ج)

(۱) في جامع الفصولين كتاب الصوم ج: ۲ ص: ۲۳۱ (ناشر اسلامي كتيبخانه بتوري ټاون) ولوافطر المريض يقضى بلا فدية ولومات قبل البرء لاشيئ عليه اذا لم يدرك عدة من ايام اخر، وعليه ان يوصى بفدية مكان لكل يوم نصف صاع من بر يجوز فيها ما يجوز في صدقة الفطر، وفي الهندية الباب الخامس في الاعذار التي تسبب الافطار ج: ۱ ص: ۲۰۷ قال يرى المريض او قدم المسافر وادرك من الوقت بقدر ما فاته فليزمه قضاء جميع ما ادرك، فان لم يصح له ادراك الموت فعليه ان يوصى بالفدية وكذا في در المختار ج: ۲ ص: ۴۲۴ والبحر الرائي... الخ. وفي العوارض (طبع مكتبة رشيد كوتيه)

(۲) وفي الهندية الباب الخامس ج: ۱ ص: ۲۰۷ لكل يوم مسكينا كما يطعم بالكفارة... الخ. وفي الفاجز عن الصوم الفطر ويغدى... الخ. وفي ۱۹۸ دريمه حاشيه و...

د روژي او ظهار د كفاري تفصيل

سوال: د قرآن مجيد د حكم مطابق د كفاري اداء كول په صورت د خوراك كولو په (۲۰) مسكينانو باندې، آیا د خوراك معيار د صاحب كفاري د نجی متوسط معيار دی؟
 ۲: د دار العلوم په طالبانو کې (۲۰) طالبانو ته يووخت د اشان خوراك كه هغوی مستحق وی كه په هغوی باندې وخورل سی نو كفاره به اداء سی او كه نه؟
 ۳: د كفاري د خوراك په سلسله کې د شپيتو مسكينانو تعين چي قرآن مجيد كړی دی، د دری څخه علاوه د پنځه لس شلو كسانو په تعداد کې (بل نست سره مثلاً ایصل ثواب د پاره د والدینو) اضافه كیدی سی؟
 جواب: د روژي یا د ظهار په كفاري کې شپيتو مسكينانو باندې خوراك كول په هغه وخت کې جائز دی، كله چي د شپيتو پرله پسې روژو نیولو طاقت یی نه وی یعنی متواتر د بیماری یا د بوه اوالی د وجی روژي نسې نیولی، او كه روژي نیولی سی نو پرله پسې شپيته روژي نیول ضروری دی، خوراك خورول نه كافي كيږي او كه روژي نسې نیولی، نو په شپيته مسكينانو باندې دی ډوډی وخوروی، (۱) په دی صورت کې شپيتو مسكينانو ته دوه وخته په مړه خيټه كم تركمه ډوډی او ترگاری وخوروی او بهتر همدا دی چي د خوراك معيار د صاحب كفاري د نجی متوسط معيار وی د كومی دینی مدرسی د زكوة مستحق طالبانو انتخاب كولو دوه وخته ډوډی خورولو سره به هم كفاره اداء سی، او دوه صورت دادی، چي د خوراك خورولو په ځای دی د هغه قيمت صدقه كړی، په دی صورت کې هر مسكين ته پاوكم دوه سیره غنم او یا د هغه د قيمت اداء كول ضروری دی، (۲) او د كفاري د خوراك خورولو په وخت د شپيتو څخه زیان كسان په بل نست سره شريك كولو کې څه خبره نسته،

والله سبحانه اعلم ۱۵/۱۰/۱۳۹۷ هـ (فتوی نمبر ۱۲-۱/۲۸ ج)

(۱) وفي خلاصة الفتاوى ج: ۱ ص: ۳۶۱ (طبع مكتبة رشيدية كويتيه) ثم لا بد من كفارة فنقول كفارة الفطر وكفارة الظهار واحدة وهي عتق رقبة مومنة او كافرة وان لم يقدر على العتق فعليه صيام شهرين متتابعين، وان لم يستطع فعليه اطعام ستين مسكنا كل مسكين صاعاً من تمر او شعير او نصف صاع من حنطة على ماياتي في صدقة الفطر وفي الدر المختار مع رد المختار باب الكفارة ج: ۲ ص: ۴۷۸ فان عاجز عن الصوم اطعم ستين مسكيناً كالفطرة (قوله كالفطرة... قدر اي نصف صاع من بر او صاع من تمر او شعير.

(۲) ايضاً

د سفر په وجه د رمضان يوديرش كيدلو په صورت كې

يوديرشمه روژه هم فرض ده

سوال: يوسړی په سعوديېه کې د قاضی په فيصلي سره روژه ونيونه، بيا پاکستان ته رالو هغه هلته په سعودي کې ديرش روژي پوره كړي او پاکستان کې د اختر حكم نسته، مفتی رشيد احمد صاحب په احسن الفتاوى جديد جلد ۴ ص: ۴۲۳، په عنوان د سفر د وجی رمضان د يو ديرش يا اته ويشتو — نو ليكي چي دا سړی به يوديرش روژه هم نیسی، ورسره كه دا سړی يوديرشمه روژه او نه نیسی نو په ده باندې به د هغه روژي قضاء وی او كه نه؟ برایي كرم زموږ تسلي او كړی؟
 جواب: احسن الفتاوى خو په دی وخت کې مخ ته نسته، خو حضرت والد صاحب (حضرت مفتی اعظم قدس سره) فتوی هم داوه چي پاکستان ته د رسیدلو څخه وروسته د دی ځای اتباع كولو سره به يوديرشمه روژه هم پوره كړی، او وجه یی دا وفرمائيله چي (شهر د الشهر) موجب د روژي د فرضيت دی، او شهود الشهر په هره علاقه کې د الله ځای معتبر دی، پاکستان کې هغه میاشت تراوسه موجوده ده، ځكه فرضيت د روژي د هغه په حق کې مستحق دی، پاته سو هغه حديث چي په هغه کې د میاشت د ديرش ورځو ذكر دی، نو هغه د دی په باره کې قطعی الثبوت والد لالة نه دی، بلکې په دی کې احتمال موجود دی، او (فمن شهد منكم الشهر... الخ) (۱) حكم قرآنی قطعی الثبوت والدالة دی، مزید دا چي احتیاط هم په دی کې دی، او كله چي روژه فرض

(۱) سورة البقرة: ۱۸۵، وفي جامع الترمذی ج: ۱ ص: ۸۸ (طبع فاروقی كتيخانه) الصوم يوم تصومون والفطر يوم تفطرون... الخ. وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۳۸۴ تنبيه. لوصام رايبی هلال رمضان واكمل العدة لم يفطر الامع الامام لقوله... صومكم يوم تصومون وفطرکم يوم تفطرون، رواه الترمذی. وفي بدايع الصنائع كتاب الصوم ج: ۲ ص: ۸۰، واما صوم رمضان فوخته شهر رمضان لايجوز في غيره فيقع الكلام فيه في موضعين احدهما في بيان وقت صوم رمضان، والثاني في بيان مايعرف به وقت، اما الاول: فوقت صوم رمضان شهر رمضان لقوله تعالى: فمن شهد منكم الشهر فليصمه، اي ليصم في الشهر، وقول النبي ﷺ: وصوموا شهرکم، اي في شهرکم لان الشهر لا يصام وانما يصام فيه... الخ.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
سره نو د نه نیولو په وجه به یی قضاء هم لازمه وی.
والله سبحانه اعلم
۱۴۰۸/۱۱/۱۸ هـ
(فتویٰ نمبر ۳۹/۲۴۱۱ ح)

۱: د پاکستان څخه سعودي عرب ته او د سعودي عرب څخه پاکستان ته د راتلونکي
سړي روژو او په اختر کی تفصیل:
۲: د روژي په حالت کی حیض شروع کیدل:

سوال: یوسړی د سعودي عرب څخه په روژي نیولو سره رالی او دلته هم روژي نیسي د
پاکستان په لحاظ سره د هغه دوی روژي زیاتیري په داسی حالت کی څه حکم دی؟
۲: برعکس یوسړی پاکستان کی روژي نیولو سره سعودي عرب ته ولاړسی نو د هغه
دوی روژي به د سعودي عرب په لحاظ سره کمی سی، په داسی صورت کی څه شکل
اختیار کړی؟
۳: که د یوی ښځی روژه وی او د ورځی په څه حصه کی هغه ناپاکه حیض یا نفاس سره
سی، نو هغه څه وکړی؟

۴: که یوه ښځه په حیض یا نفاس سره ناپاکه سوه، د څو ورځو څخه وروسته هغه ته
معلومه سوه چی هغه به د ورځی په څه حصه کی پاکه سی، نو هغه به د هغه ورځی روژه
نیسي، او په ورځ کی به غسل وکړی، او که د غسل کولو څخه وروسته په دوهمه ورځ
روژه اوساتی؟

۱: جواب: پاکستان ته د رارسیدلو څخه وروسته چی ترڅو روژه باقی وی ترهغه وخته
پوری به د روژي ساتل په هغه باندی فرض وی (۱).

۲: په مسئله صورت کی هرکله چی هغه پاکستان کی صرف اته ویشت روژي نیولی
وی او سعودي عرب ته چی ورسیدی، نو رمضان ختم سوی وو. نو هغه به دوی روژي
قضاء راگرځوی.

۳: د هغه ورځی روژه یی اونه سوه، وروسته دی قضاء را وگرځوی. (۱)

۴: ترڅو چی پاکه سوی نه وی په ورځ کی خوراک چښاک کولی سی او د پاکیدو څخه
منځکی د روژي نیت هم صحیح نه دی، د پاکیدلو سره هم د روژي نیت درست نه دی، که
چیری په کوم وخت کی چی پاکه سوه، د هغه څخه وروسته ټوله ورځ خوراک چښاک د
هغه د پاره جائز نه دی (۲) او د هغه ورځی قضاء هم واجب ده. (۳) او که په غلطی سره
خوراک چښاک وکړی نو بیابه هم ورباندی کفاره نه راځی. (۴) قضاء کافی ده.
والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۴

(فتویٰ نمبر ۱۰۰۵/۲۸ ج)

د روغ شخص د پاره روژه ساتل ضروری دی کفاره کافی نه ده

سوال: د رمضان المبارک میاشت ده خو ډیر خلک داسعادت قصداً او عمداً پریږدی د
بیماری څخه علاوه) از وایی چی وروسته به کفاره ورکړو، که کفاره اداء سی نوڅومره
باید اداء سی؟

جواب: د قوی او تندرسته سړی د پاره څه کفاره یا فدیة نسته په هغوی باندی د روژي
نیول فرض دی، کفاره د داسی بوډاگانو د پاره ده چی د کمزوری د وجی روژي نیسي
نیولی (۵)، او هغوی ته د قوت دوباره راتلو امید هم نه وی داسی بوډاگان به د یوی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۹۰، ۲۹۱ (يمنع الصلوة) مطلقاً ولو سجدة شكر (وصوم) وجماعاً
(وتفطير) لزوماً دونها للخرج، وفي الشامية تحته قوله وتقضيه ای الصوم علی التراخي فی الاصح.
وفي الهداية ج: ۱ ص ۲۲۴ (مکتبه شرکت علمیه ملتان) واذا حاضه المرأة او نفست افطرت وقضت.
وفي الجوهرة النيرة ج: ۱ ص: ۱۷۷ کتاب الصوم واذا حاضت المرأة افطرت وقضت وكذا اذا
نفست... الخ. وكذا فی الهندية كتاب الصوم الباب الخامس ج: ۱ ص: ۳۰۷.

(۲) وفي الهداية ج: ۱ ص: ۲۲۵ (طبع مکتبه شرکت علمیه ملتان) واذا قدم المسافر او طهرت
الحائض فی بعض النهار امسکا بقیة یومهما... الخ.

(۳) وفي الهداية ج: ۱ ص: ۲۲۳ (مطبع مذکور) واذا بلغ الضبی او اسلم الکافر فی رمضان امسکا بقیة
یومهما قضاء الحق الوقت بالتشبه ولو افترا فيه لا قضاء عليهما لان الصوم غير واجب فيه.

(۴) وفي كشف الاسرار للبزدوی ج: ۱ ص: ۱۵۱ تحت قوله تعالى (وعلى الذين يطيقونه فدية طعام
سکین) قرأ ابن عباس يطوقونه ويطيقونه ای یکفلونه علی جهده منهم وعشروهم الشيوخ والعجائز
وحکم هؤلاء الافطار والفدية... وفي قراءة ابن عباس: ^{ويعطون} وعلى الذين يطيقونه ای یکفلونه

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
روژي په عوض کی پاوکم دوه سیره غنم یا د هغه قیمت دی صدقه کری. (۱)
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۹/۲۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰۰۴ ج ۲)

د کمزوری په وجه د روژي فدیہ ورکول، په روژه کی د نامه څخه لاندی ورېسته صفاتول

سوال: یوه ښځه چی د هغه ماشوم سوی دی، په رمضان کی روژي نسی نیولی او د هغه د پاره په ټول کال کی د روژي نیول مشکل دی آیا هغه د روژي فدیہ ورکولی سی؟ او که روژه نیول ورته ضروری ده؟
۲: په روژه کی د نامه څخه لاندی ورېسته صفا کولی سی؟
جواب: د تندرستی څخه وروسته روژي نیولو سره قضاء راگرځول ضروری دی (۲) تنها فدیہ اداء کول کافی نه دی، فدیہ د هغه بوه اگانو د پاره ده چی د هغوی د صحت او قوت د واپس راتلو امید نه وی (۲).
۲: بالکل بی لری کولی سی څه خرج نسته.

والله اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۵۱ ج ۲)

۱: د طبی هداياتو په وجه پائيلتانو د پاره د روژي څخه شرعی حیثیت

۲: اکسیجن ماسک سره روژه فاسدېږي او که نه؟

فلایطیقونه وفی قرآة حفصة: وعلى الذين لا بطيقونه وقيل هو الشيخ الفاني... الخ. وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۲۷ ولشيخ الفاني العاجز عن الصوم الفطر ويفدى وجوبا... الخ.
(۱) وفی الدر المختار باب الكفارة: ج: ۳ ص: ۴۷۸، ۴۷۹ فان عجز عن الصوم اطعم ستين مسكينا كالفطرة، وفی الشامية (قوله كالفطرة قدراً) ای نصف صاع عن بر او صاع من تمر او شعير... الخ.
(۲) د حوالی د پاره وگوری د صـ حاشیه نمبر عـ
(۳) وگوری تیره حواله ص: () حاشیه نمبر () او صـ نمبر حاشیه عـ وامداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۲۵۰، ص: ۲۵۱.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
سوال: پائيلتانو ته د بعضی طبی وجوهاتو په وجه د روژي په حالت کی د پرواز کولو مناعت دی، د ډاکټرانو هدايت داوی چی د جهاز الوزولو څخه دی مخکی دی پائيلت مناعت دی، څه ناڅه او خوری، او د پرواز څخه په بیرته راتلو سره دی هم څه او خوری. ورته ضرور څه ناڅه او خوری، او د هغوی په صحت ډیر خراب اثر غورځیدی سی آیا په دی صورت طبی نقطه نظر سره د هغوی په صحت ډیر خراب اثر غورځیدی سی؟ ورسره په هغه صورت کی د پائلت روژه نه ساتلو اجازت د شرعیت د مخی کیدی سی؟ ورسره په هغه صورت کی چی کله پائلت جنگی جهاز الوزوی او د هغوی د تربیت په پروگرام کی لازمی وی، نو آیا د روژو په ورځو کی د هغوی الوتل او مسافت د خپل ځای څخه دومره لری وی نو آیا د پرواز کولو سره د مسافر په حکم کی راځی، نو آیا په دی صورت کی که هغه چی هغه د پرواز کولو سره د مسافر په حکم کی راځی، نو آیا په دی صورت کی که هغه روژه اونه ساتی او وروسته یی قضاء راوړی نو دا جائز دی او که نه؟
۲: د پائيلتانو د پاره اکسیجن ماسک لگول لازمی وی نو آیا د اکسیجن ماسک لگولو سره روژه باقی پاته کیدی سی او که نه؟

جواب: د ډاکټرانو بعضی هدايات محض د احتیاط په وجه باندی وی چی د هغه د خلاف ورزی د وجی واقعی څه نقصان عموماً نه کیږی د داسی هداياتو په وجه روژه پریښوول درست نه دی، لیکن که هدايات واقعاً داسی وی چی د هغه په خلاف ورزی سره د نقصان غالب گمان وی، نو په داسی صورت کی پائلت د روژو پریښوول او په نورو ورځو کی د هغه قضاء اداء کول به جائز وی، د سفر د وجی بلاشبه د روژي د قضاء کولو اجازت سته. (۱) خو د سفر څخه مخکی په وطن کی خوراک شروع کول د ضرورت د شرط سره تړلی دی.

۲: اکسیجن ماسک لگولو سره که د خوا څخه ماسوا یا د هغه د څه جزء څه بل شی حلق نه نه ځی نو د دی په لگولو سره روژه نه ماتېږی.
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۶/۹/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۱۳۳/۲۷ هـ)

(۱) د حوالی د پاره وگوری د صـ حاشیه عـ

د فدیې رقم څومره دی؟

سوال: د روژې د فدیې رقم نن صبا حساب سره څومره دی؟
 جواب: د نن په حساب سره فی روژه پاو کم دوه سیره غنم یا د هغه قیمت اداء کول دی
 والله سبحانه اعلم
 ۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

د روژې د فدیې تفصیل

سوال: زید د اتیا کالو بوډا سړی دی چې هغه په خپل ژوند کې ترننه پوری روژه نه ده پرېښی، د روژې او لمونځ پابنده دی، خو په اتفاق سره د پریوتلو د وجې د هغه یوه پوښی ماته سوله، او په هغه کې درز راغلې دی، صرف مخکنی پنځه واره روژې یې اونیولی د روژو د فدیې وس یې سته د روژې فدیې څه ده؟
 جواب: که د عمر د زیاتوالي او د بیماری په وجه آینده کله د روژو نیولو د طاقت د واپس کیدلو امید یې نه وي، نو د روژو فدیې ورکولی سی، خو که د طاقت واپس کیدلو امید یې وي نو هم قضاء واجب ده، د فدیې ورکولو باوجود که هغه ته د روژې په نیولو طاقت پیدا سو، نو قضاء نیول به ورته واجب وي، او د یوې روژې فدیې پاو کم دوه سیره غنم یا د هغه قیمت دی (۱) (چې نن صبا تقریباً پاو کم دری روپی دی) او پوره دری روپی احتیاط اداء کولو پکار دی

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۷/۱۰/۱۲ هـ

(فتویٰ نبر ۱۰۶۰ ۲۸ ج)

انجکشن سره د روژې څخه د ماتیدلو حکم

سوال: سیدنا المحترم زادت معالیکم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
 ستاسو په عالیہ خدمت کې عرض دادی چې سنه ۱۹۹۲ هـ کی زموږ یو استاد صاحب د ټیکی لگولو سره د روژې د نه ماتیدلو په سلسله کې ستاسو په خدمت عالیہ کی یوه مراسله درلیږلې وه، چې د هغه جواب پیدانه سو، چنانچې اوس کله مو قرجدیده البلاغ جنوری / شعبان په شماره کی بیا د روژې د مسائلو په ضمن کی دا خبره شائع سوه نو

هغوی د پخوانی تحریر فوتوسټیټ عکس بنده ته حواله کی، چې ستا په توجه سره د هغوی تحقیق پیش کوی، که څه هم ماته ستاسو په شعبه افتاء کی لیږل مناسب وو، خو ستاسو د ملاقات شرف حاصلولو په غرض یې ستاسو خدمت نه درلیرم، یوه جوابی لغافه ورسره ده، حضور والاته درخواست دی چې په خپل لیترید باندی بنده ته د دی جواب راولیږی او احسان مندمی کړی، د ټولی ادارې د پاره دعاء کوم او ستاسو څخه په خصوصی اوقاتو کی د دعاء دست بسته استدعاء کوم، فقط والسلام، نصیر احمد طاهر.
 هغه مضمون دادی:

د روژې په حالت کی ټیکی لگولو سره روژه ماتیري

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين، وعلى اله وصحبه الطيبين والطاهرين.

امابعد: د روژې په حالت کی ټیکه لگول روژه فاسدوی، د شرعی دلائلو څخه په دی خبری باندی ځان پوه کول په یوڅو مقدماتو باندی موقوف دی.

۱: الله تعالى فرمائیلى دى: وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ.

څومره چې قوه وی وساتى تاسی اسونه د دی کافرانو د جنگ د پاره چې د دی په ذریعه د الله جل جلاله دښمنانوته او خپلو دښمنانولره تاسو مرغوبه کړی، او د دی څخه علاوه هغه خلک هم مرغوبه کړی چې تاسو یې نه پیژنی، هغوی الله جل جلاله پیژنی، او د الله جل جلاله په لاره کی چې څه هم خرڅ کوی نو تاسوته به د هغه اجر درکول کیږی او په تاسو به څه قسم ظلم هم نه کیږی.

(اخرج احمد ومسلم وابوداؤد وابن جریر، وابن منذر وابن ابی حاتم وابوالشیخ وابن مردويه وابو يعقوب اسحق بن ابراهيم القراب فى كتاب فضل الرمی والبيهقي فى شعب الايمان، عن عقبه بن عامر الجهني رضي الله عنه قال سمعت النبي ﷺ يقول وهو على المنبر: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ، أَلَا ان القوة الرمی. ألا ان القوة الرمی قالها ثلاثاً، (الدر المنثور)

د عقبه بن عامر جهنی څخه روایت دی چې ما د نبی ﷺ څخه واوریدل چې په

فتاوی عثمانی دوهم جلد
منبرياندی یی فرمائیل: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ خبردار چی قوت چلول دی.
دری واره و فرمائیل، په دی آیت کی چی د قوه کوم لفظ دی د دی په تفسیر کی نبی
کریم ﷺ د تیز چلولو فرمائیلی دی، د دی ټول تفسیر باوجود په بیان القرآن کی لیکل
سوی دی چی اوس ټوپ او ټوپک د تیز قایم مقام دی، یعنی چلول به پریردو او د هغه په
خای د ټوپک وغیره چلول مشق کوو. اوس سوچ دا کول دی چی د نبی کریم ﷺ بیان
سوی تفصیل بدلول ولی جائز سول؟

د دی جواب فقط همدا ممکن دی چی تیز چلول مقصود بالذات نه وو، بلکه د مقصود
حاصلولو په هغه وخت کی واحده ذریعه وه، مقصود بالذات په دی آیت کی صرف دا
امر وو چی د لری څخه د اسلام د دښمنانو د وژلو مشق وکړی، او د لیری څخه د دښمن
د وژلو په هغه زمانه کی ذریعه تیز چلول وو، بل څه ذریعه نه وه، او کله چی نوری
ذریعه د دی څخه بهتری پیدا سوی، نو د تیز چلول ترك کول، او نور موجود ذرائع
وغیره اختیارول فرض سوی دی، ځکه چی تیز چلول مقصود بالذات نه وو، په حقیقت
کی حکم داوو، چی دښمنانو لره د لیری څخه د وژلو مشق اوسی.

۲: کله چی د شارع ﷺ د ژبی مبارکی څخه داسی الفاظ صادر سوی وی چی د ډیرو
معناوو محتمل وی، د ډیرو معناوو او د شارع ﷺ څخه د یوی معنی تعین ثابت نه
وی او مجتهد په خپل اجتهاد سره د یوی معنی تعین وکړی او په دی تعین کی کوم
عین نه وی نو هغه متجدد د ملامتیا قابل نه دی، بلکه د اجر مستحق دی، لکه چی
یوصحابی آیت (حتی یتبین لکم الخیط الابيض من الخیط الاسود) واوریدی، دوه
تارونه یوسپین او یو تور یی د شپی د بالنت لاندی کښی بنوولی وه، او امهات
المؤمنین رضی الله تعالی عنهن (ابطولکن یدا) واوریدل نو د یوبل لاسونه یی ناپ کړل،
نو حضرت سوده رضی الله تعالی عنہا د دی مصداق وگرځوله.

۳: کوم شی چی موږ خورو هغه په میده کی پوخ سی، د آشجو مشابه شی چی هغه ته
کیموس وایی، بیا په هغه کی لطیفه ماده ماساریقا په ذریعه د زړه طرفته راځی، دی
لطیفی مادی ته کیلوس وایی بیا دا کیلوس په زړه کی پخیری د پخیدلو په وخت کی د
هغه څخه زگ پیدا کیږی او څه ماده ته نشین کیږی دازگ ژړوی او ته نشین ماده
سوداء، کوم شی چی پوره پوخ سی هغه وینه وی، او څه چی کچه پاته سی هغه بلغم
وی، بیا زړه داڅلور واره خلطی د رگونو په ذریعه هغه مقاماتو ته رسوی، د صفراء مقام
پته دی، او د سوداء مقام تلی، او د بلغم مقام په پهری، بیا ځیگر دا وینه طرف ته

یسوی، او زړه په دی وینه کی روح حیوانی پیدا کولو سره شریانونو لره یعنی پیر
کیدونکی رگونو کی تقسیموی او هغه رگونه په پوره جسم کی وینه خوروی، همدا
کینه د جسم غذا ده، کله چی دا وینه په پوره طور سره جسم ته رسیږی نو د دی بعضی
اجزاء تحلیل سی او صفاء کیږی او باقی اجزاء یی شعریه عروق جذب کوی او وریدونو
کی یی ساکن رگونو ته راوړی، او بیا د دی ساکن رگونو څخه د جذب کیدو سره
ځگر ته رسی او ځگر بیادانوی او رنډه وینه زړه طرفته منتقل کوی، د وینی دا چکر په
جسم انسانی کی ترژونده پوری جاری وی، زموږ د خوراک چنباک انجام همدا وینه ده
چی د ټول جسم غذا ده.

الشروع فی المقصد: الله ﷻ فرمائیلی دی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ... الخ.

ترای د ایمان خاوندانو! په تاسو باندی روژه نیول داشان فرض سوی دی لکه څنگه چی
ستاسو څخه مخکی خلگو باندی فرض سوی دی لکه چی ستاسو څخه مخکی خلگو
باندی فرض سوی وه، او په دوهم ځای کی یی فرمائیلی دی: (كُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ)
یعنی ترصبح صادق پوری خوری او چنبی، په اول آیت کی یی د روژي حقیقت نه دی
بیان کړی په دوهم آیت کی په طریقه د مفهوم مخالف د اکل او شرب ترك طرفته یی
اشاره کړی ده، په لغت کی د صوم معنی امساک ده، او شرعی معنی یی ده د صبح
صادق څخه د لمر ترپریوتو پوری د خوراک، چنباک او جماع څخه امساک مع النیت د
روژي دا شرعی معنی په قرآن مجید کی ذکر نه ده، بلکه دا معنی د سنت نبویه څخه
ماخوذه ده، د مسلمانانو په اجماع سره اکل، شرب او جماع د روژي مقصد گرځول سوی
دی، په نورو الفاظو سره د صائم د پاره د ضروری او گرځیدل چی د روژي په حالت کی
شهوت بطن او شهوی فرج د پوره کولو څخه پرهیز وکړی، فقهاء کرامو په تفصیل سره
په احکام الصیام کی د معدی او د ماغ حفاظت ضروری گرځولی دی، ځکه چی بدن ته
د غذا رسولو واحده ذریعه معده ده، او فرج ته قوت شهوانیه ورکولو والا ذریعه فقط
دماغ دی، حفظ معده او حفظ دماغ لره د صوم بقاء گرځول او په دی دواړو کی یوه ته
داسی شی رسول چی په هغه کی د بدن صلاح ده د صوم فساد شمیرل په طبی نظریی
باندی مبنی دی، په دی باندی هیڅ شرعی دلیل موجود نه دی، په دغه شان معدی او
دماغ پوری رسیدونکی شی د منافذو په لاره فطریه کی محصور کول هم د څه شرعی

دلیل نه ماخوځ نه دی. فقهای کرامو په امور معاده کی د دی مسائلو بنیاد ایښی دی، د سنت نبویه څخه موږ ته د بقای صوم او فساد صوم کوم معیار چی ورکول سوی دی هغه بالکل ساده او عام فهمه دی. په طبی باریکی کی د تولیدو حاجت نه پاته کیږی، هغه دادی چی په جسم کی داخلیدونکی شی سره روژه ماتیرې، که څه هم د دی حدیث په رفع باندې محدثینو کرامو بحث کړی دی، او دایی حدیث موقوف گرځولی دی، خو د دی د حکم مرفوع کیدلو څخه څوک عالم هم انکار نسی کولی، د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه قول چی عبد الرزاق په خپل مصنف کی په پوره سند سره لیکلی دی هغه دادی: قال انما الوضوء مما خرج وليس مما دخل والفطر فی الصوم مما دخل وليس مما خرج حضرت ابن عباس رضی الله عنه او فرمائیل: چی اودس د بهر وتونکی شی سره ماتیرې او دننه تلونکی شی سره نه ماتیرې، او روژه دننه تلونکی شی سره فاسدیږی د وتونکی شی سره نه ماتیرې په دی اثر کی یی د روژې او اودس بقاء او فساد یو دبل تضاد وښوول. د دی تقابل څخه دا خبره ثابته او واضحه سوه، چی د تنه تلونکی شی مفسد د روژې دی، د دی د دخول د پاره د منافذ فطریه څه قید نسته، برابره خبره ده که دخول منافذ سره وی یا غیر منافذ سره، ځکه چی په دی اثر سره باتقابل د اودس فساد یی د خروج سره ښوولی دی. برابره خبره ده که هغه خروج منافذو سره وی یا غیر منافذو سره، لکه چی د بدن په څه حصه کی ازغی ننوځی، او وینه ځنی جاری سی نو اودس به مات سی حالانکی وینه د غیر منفذ څخه اوځی، دغه شان د څه شی دخول برابره خبره ده که هغه دخول منفذ شی سره وی او که غیر منفذ سره نو د روژې مفسدی گرځولی دی، داهم د دی امر تائید دی چی د دخول د پاره منفذ فطری شرط نه دی، دغه شان د فقهای کرامو بیان سوی ډیر شی مسائلو کی تضاد پیدا کیږی.

راغلو د مطلب خبری ته: په دریم نمبر مقدمه کی دا ذکر سویدی چی هره غذا یا دواء چی معدی ته ځی د دری هضمونو څخه وروسته مستحیل الی الدم کیږی او همداینه په حقیقت کی د پوره جسم غذا ده، د معدی او ځیگر په مینځ کی اعضاء خادمه دی، اوس نوی طب ټیکه ایجاد کړیده، د یوی پوهنتی په ذریعه برابره راست دواء یا غذا په وینه کی داخلیرې، په وینه کی دا دواء یا غذا ملاویدو سره د معدی والا دواء یا غذا څخه ډیر ژر فائده حاصلوی، نو ښکاره ده چی د حدیث شریف په بیان سوی معیار مطابق ټیکه لگولو سره دواء یا غذا دننه داخلیرې لهذا د دی سره به روژه فاسده سی؟

د روژې په حالت کی د ټیکې مجوزین دی غور وکړی چی د روژې علت د شهوت ماتول دی ټیکه لگولو سره د روژې په حالت کی په شهواتو کی قوت پیدا کیږی، نو روژه به عبادت پاته نسی. د دی مجوزینو څخه موږ دا پوښتنه کوو، چی د روژې څخه علاوه په عامو حالاتو کی د نشی ټیکه لگول جائزه او که نه؟ که ووائی چی جائزه ده، نو بیا ستاسو دافتوی رکل مسکر حرام، خلاف ده، لهذا باطل ده، او که هغوی جواب ورکی چی جائزه نه ده، نو موږ د هغوی څخه د دلیل پوښتنه کوو، دلیل د بیانولو سره به هغوی لامحاله وایی چی د نشه آوری دوا ټیکه لگول د نشه آوری دواء خوړلو یا چښلو حکم لری. هذا هو المطلوب.

موږ هم دا خبره کوو، چی د ټیکې لگولو حکم د خوراک چښاک په شان دی الحاصل: حق خبره داده: چی لکه څرنګه د قوت تفسیر څه زمانی وروسته د رمی په عوض په ټوپک او ټوپ چلولو سره سوی دی، بعینه همداشان د تغذیې او مداوی په معدی او دماغ کی حصر باقی پاته نه دی، بلکی نوی طب ثابت کړل، چی تغذیه او مداوی د معدی او دماغ په ذریعه هم کیږی، او برابره راست د ستنی په ذریعه دواء یا غذا وینی ته رسولو سره هم کیږی، اوس د امساک عن الاکل والشرب معنی امساک عن التغذیه والمداواه به وی، کله چی د قوه تفسیر د هغه په علت غائیه سره سوی دی یعنی قتل الاعداء من بعيد، دغه شان د اکل او شرب تفسیر د هغه په علت غائیه سره کیدی سی یعنی تغذیه ومداواة مطلقا.

علامه الوسی په روح المعانی کی آیت (وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ) لاندی په صوفیانو کرامو باندی سوی د اعتراض په جواب کی فرمایي:

فيجوز ان يعطى الله تعالى لبعض خواص عباده فهما يدرك به من الكتب والسنة مالم يتفق عليه احد من المفسرين والفقهاء والمجاهدين في الدين، دا ممکنه ده چی الله جل جلاله خپلو خاصو بنده گانوته داسی فهم ورکړی چی د هغه په ذریعه سره هغوی د کتاب او سنت داسی داسی معانی معلومی کړی چی په هغه باندی، په مفسرینو، فقهاوو، مجتهدینو کی یوهم نه وی خبر سوی، لهذا دا اعتراض ختم سو چی کوم مفسر د اکل او شرب معنی مطلقا تغذیه او مداواة نه ده لیکلی، فقهاء کرامو اکل او شرب معتاد ته کتلو سره معدی او د ماع ته منافذ فطریه په ذریعه کومه دواء یا غذا رسیدلوته د روژې د فساد شرط په دی وجه گرځولی دی، چی د اکل او شرب متبادر مفهوم هم

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
دادی: که څه هم (کلو واشربوا حتی یببین) کی دامتبادر مفهوم مراد نه دی بلکی مطلقاً تغذیه او مداواة دی، برابره خبره ده که هغه د معدی او دماغ په ذریعه په لاره د منافذ فطریه وی یا د منفذ مصنوعی، په ذریعه په مستقیم ډول په وینه کی د یوځای کیدلو سره وی.

د فقهای کرامو دا عدم اصابت د هغوی د رفعت علم د پاره قاذح نه دی لکه چی د امهات المؤمنین د طول د لفظ څخه طول حسی گنل او د صحابی رضی الله عنه خیط الابيض او خیط اسود په متبادر تار باندی حمل کول د هغوی د علمی لوړوالی د پاره صفت کوونکی (قاذح) نه وو، که څه هم که امهات المؤمنین او صحابی په معنایی مرادی باندی پوه نه سول، د اتمام حجت د پاره دا کرښی کافی دی.

د دی کرښو څخه دا خبره واضحه سوه چی ټیکه لگولو سره روژه فاسدیږی، او په دی سره صرف د روژي قضاء لازمه ده کفار نه، ځکه چی په دی فساد کی لذات نفسانیه نسته، د علمانی کرامو رضی الله عنه په خدمت کی خواست دی چی هغوی دی په دی خبره باید سوچ وکړی، چی په کوم ځای دلائل د اباحت او د لائل د تحریم متعارض وی هلته د جانب تحریم ترجیح لازمه ده، د دی تفکر څخه وروسته دی اعلان وکړی چی د روژي په حالت کی ټیکه لگول د روژي مفسد دی، چی صبا د احکم الحاکمین په دربار کی داونه وویل سی: رَبَّنَا اِنَّا اطعنا ساداتنا وکبراءنا فاضلونا السیلا، والسلام وما علینا الا البلاغ.

جواب: محترمی و مکرمی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط او د هغه سره د مولانا عبد الرزاق هاشمی صاحب مضمون په سلسله (روژه) ملاسو، د دی څخه مخکی دا مضمون ویل راته یاد نه دی. احقر اوس ولیدلو، خو د دی طرز استدلال سره اتفاق اونسو، د تفصیل موقعه نه ده خو مختصراً عرض دادی: چی په منسلک تحریر کی استدلال حکمت د علت سره خلط ملط کولو نتیجه ده، د شهوت ماتول لکه چی صاحب د تحریر لیکلی دی د روژي علت نه دی حکمت دی او د حکمت په هره جزئی کی پیدا کول ضروری نه دی، که د منافذ اصلیه او غیر اصلیه فرق اونه سی، نویا ویل پکار دی چی کوم سړی په روژي کی غسل وکړی او په هغه سره د هغه د تندۍ څه تسکین اوسی نو په هغه سره د هغه روژه ماته سوه، ځکه چی شرب ماء کی چی کوم تسکین د عطش مقصود دی، هغه د اشان هم حاصل سو، که د غیر اکل او شرب څخه حاصلیدونکی تغذیه د روژي ماتوونکی وی، نو نص صریح دی

چی (ربی يطعمنی ویسقینی) (۱) د اسقی او اطعام ولی د روژي ماتونکی نه دی، د صوم اصل مقصود اتباع ده او هغه په امساك عن الاكل والشرب والجماع سره حاصلیږی که په کومې بلی ذریعی سره تغذیه وی نو هغه د دی منافعی نه ده، او که اکل او شرب پیدا کولی سی او تغذیه نه وی، لکه د کانی د تیریدلو په صورت کی نو روژه ماتیري. لہذا د روژي مدار په تغذیه باندی نه دی په اکل او شرب باندی دی. (۲) والسلام.

(حضرت مولانا مفتی)

محمت تقی عثمانی (مدظلهم)

بقلم محمد عبد الله میمون

۱۱/۹/۱۴۱۵ هـ

د روژي په حالت کی د زړه دوره راټلو په وجه که اوبه وچښل سی نو څه حکم دی؟

سوال: چاته چی د پیشلمی څخه وروسته د زړه سخته دوره راغله، د ډیر کوشش څخه وروسته هم په هوش کی رانغلی مجبوراً مو د اوبو یوه قاشوغه ورکړله چی د هغه په وجه پنځلس (۱۵) منته وروسته په هوش کی راغلی، چاچی می روژه پرېښوول نه برداشت کول، بغیر د پیشلمی څخه هم روژه نیسی، موږ هغه ته د بیهوشی په حالت کی یوڅو قاشوغي اوبو ورکولو سره روژه مو باندی ماته کړله او هغه په هوش کی نه وو د دی به څه کفارہ اداء کول وی؟

جواب: په مسئوله صورت کی چاته چی پکار دی چی د هغه روژي قضادی راوړی، په

(۱) وفي صحيح البخاري كتاب الصوم باب الوصال... الخ ج: ۱ ص: ۲۶۳ (طبع قديمي كتب خانه) عن عائشة قالت: نهى رسول الله ﷺ عن الوصال رحمتهم، فقالوا: انك تواصل! قال: اني لست كهيتكم، اني يطعمني ربي وسقيني... الخ. همدارنگه: يطعمني ربي ويسقيني او د دی مفهوم مختلف الفاظ په صحيح البخاري کی دی باب او ج: ۱ ص: ۲۶۳، ۲۶۴ (طبع قديمي كتب خانه) مختلف روايتونه وارد سوي دي.

(۲) د دی مسئلې د مزید تفصیل د پاره د حضرت مولانا مفتی محمد رفیع صاحب کتاب ضابط المنطرات، او البلاغ شماره رمضان ۱۴۲۲ هـ ک وگورئ، (از مرتب عفی عنه).

د لمر د غروب څخه مخکې د افطار کولو حکم

سوال: پرون مورخه ۲۹ اگست سنه ۱۹۷۷ د ماښام څخه مخکې په ریډیو باندې د غلطی څخه اذان اوسو. او ما دا اوکښل چې د افطار وخت او سو افطار می اوکی، د خلق څخه غذا لږ کښته سوی وه. نو معلومه سوه چې اذان د وخت څخه مخکې نشر سوی دی، گذارش دادی چې د فقه حنفی د مخی د دی روژي څه حکم دی؟ قضاء راوړل به وی او که بری ځمه یم؟

جواب: په مسئوله صورت کی تا د غروب آفتاب څخه مخکې څه او خورل نو ستا روژه ماته سوه، ستا په ځمه د هغه روژي قضاء راوړل واجب دی، البته کفار و واجب نه ده. لمانی المتون او تسحر او افطریظن الیوم لیلا والفجر طالع والشمس لم تغرب قضی فقط. (شامی ج: ۲ ص: ۱۰۵) (۲)

د صبح صادق څخه وروسته په پیشلمی کی د اخته اوسیدلو حکم

د ریډیو د غلط اعلان په وجه د غروب د لمر څخه مخکې د افطار کولو حکم

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۰۷ المريض اذا خاف على نفسه التلف او ذهاب عضو يفطر بالاجماع وان خاف زيادة العلة وامتداده فكذلك عندنا وعليه القضاء اذا افطر وكذا في البحر الرائق فصل في العوارض ج: ۱ ص: ۲۸۱، ۲۸۲ والشامية ج: ۲ ص: ۴۲۲.

(۲) فتاوی شامیه ج: ۲ ص: ۴۰۵ وفي الهدایة باب ما یوجب القضاء ج: ۱ ص: ۲۲۵ (طبع شرکت علمیه) واذا تسحر وهویظن ان الفجر لم یطلع فاذا هو قد طلع عليه القضاء ولا كفارة عليه لان النجاسة قاصرة لعدم القصد وفي تبیین الحقائق شرح الکنز کتاب الصوم ج: ۱ ص: ۳۴۱، ۳۴۲ (طبع مکتبه امدادیه ملتان) ولو تسحر ظنه لیلا والفجر طالع او افطر کذا لك والشمس حیه امسك یومه وقضى ولم یکفر الخ. او همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۱۲۸.

سوال: د پیشلمی آخری وخت ۴:۴۵ دی او اذان په پنځه بجی کیږی، ایا موږ تر پنځو پوری پیشلمی خورلی سو؟ او د پنځو څخه وروسته هم خورلی سو؟ او آخری وخت څه دی؟ او د پنځو بجو پوری خورلو سره به په روژه څه اثر پریوځی؟

۲: د پیر د ورځی روژه چی پنځه منته مخکی د ریډیو والا څخه په غلطی سره خلاصه سوی ده او ایا دابه دوباره بیانیول وی؟

جواب: د صبح صادق د ختلو څخه وروسته که دی یومنت نوره هم وخورله نوروژه فاسده سوه، لهذا که پاو کم پنځه بجی صبح صادق کیږی نو تر پنځو بجو پوری څنگه خورلی سی؟ (۱) هو! بعضی اوقات په هغه نقشو کی د سهار د ختمیدو وخت د صبح صادق څخه څو منته مخکی لیکلی وی د دومره منته ناوخته پوری خورلو سره به روژه نه ماتیری، لهذا اصل شی صبح صادق دی، او د دی صحیح معلومات ساتل پکار دی. د دارالعلوم په نقشه کی د صبح صادق وخت دی.

۲: هوچی! کومو خلگو چی په دغه اعلان باندی د غروب څخه مخکی افطار اوکی (۲) په هغوی باندی قضاء لازمه ده.

په کینیداکي د روژي ساتلو د پاره د بیماری سرتیفیکیت اخستلو حکم

سوال: دلته په کینیداکي روژه اووه لس نیمي گینتی وی په بعضو فکتریانو کی د مشقت زیاتیدلو په وجه د کمزوری سړی د پاره روژه سرته رسول مشکل کیږی بلکی بعضی خلگ خو روژي هم پریږدی، که کوم سړی د روژي نیولو د پاره د ډاکټر څخه د ناچوړی سرتیفیکیت اخلی او هغه بیمار نه وی او چوتی کوی، آیا هغه ته په دی چتیاو کی د بیماری الاونس اخستل جائز دی؟

جواب: په مسئوله صورت کی د روژي د پاره د بیماری سرتیفیکیت اخستل په دی تاویل سره کیدی سی چی د روژي په حالت کی د انسان صحت عموماً بالکل په اعتدال کی نه وی کم تر کمه کمزوری ورته وی نو په دی تاویل سره الاونس هم اخستلی سی خو

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
دادی په هغه وخت کې اوسې کله چې د چټی څخه بغير روژه نيول بالکل ممکن نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۹/۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰/۱۲۵۰ د)

د وخت څخه مخکې عمداً د افطار په صورت کې قضاء او کفارہ دواړی لازمی دی

سوال: مسنی حبیب الرحمن امام مسجد د رمضان په میاشت کې دوی ورځې د ضد په وجه د وخت څخه مخکې په خلکو باندې روژه ماته کړله، د هغه په دی جرم باندې په شریعت کې دعوه پیش سوه چې د هغه په جواب کې هغه تحریری خط راولیږي چې د هغه مضمون په لاندې ډول دی.

نمبر ۱: د ټولو څخه اول حضرت آدم عليه السلام غلطی کړی ده او مسلسل نورو پیغمبران هم غلطی کولو سره راروان دی نو ماڅه غټه غلطی کړی ده چې په خلکو باندې می د وخت څخه مخکې روژه ماته کړی ده.

نمبر ۲: په مایو عالم باندې د دروغو او بی بنیاده الزام او بهتان ولگول سو اوس پوښتنه دا کول دی چې د جرائمو مرتکب په خلاف څه حکم دی، روژه مخکې د وخت څخه ماتول، د پیغمبرانو سره غلطی منسوب کونکې د پاره د قرآن مجید او د مجتهدینو په نزد څه حکم دی؟

او کوم مسلمانان چې په داسې امام پسي وی د هغوی په باره کې څه حکم دی؟
جواب: د وخت څخه مخکې روژه ماتول یا بل څوک په روژه ماتولو باندې مجبوره کول ډیره لویه گناه ده، او کومو خلکو چې قصداً چې تراوسه د روژه ماتې وخت یعنی د لمر غروب نه ووسوی او روژه یې ماته کړله، په هغوی باندې قضا هم واجب ده او کفارهم او کوم سړی چې محض د ضد د وجهی داسې غلطی کړی ده، نو په هغه باندې واجب

(۱) یستأنس ویوید فیها بهذه العبارة: وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۴۲۰ (طبع سعید) وقال الرملي وفي جامع الفتاوى ولضعف عن الصوم لاشتغاله بالمعيشة فله ان يفطر ويطعم لكل يوم نصف صاع اي اذا لم يدرك عدة من ايام اخر يمكنه الصوم فيها ولا وجب عليه القضاء وعلى هذا الحصاد اذا لم يقدر عليه مع الصوم ويهلك الزرع بالتأخير لاشك في جواز الفطر والقضاء وكذا الخباز... الخ.

د روژي بيان
دې چې د خپلې گناه څخه توبه وکاري، د دی عمل تاویلونه کول او د پیغمبرانو په صف کې هغه درول بدترینه گستاخی ده، داسې سړی ته فوراً د خپلې گناه څخه توبه کابل پکار دی او که توبه اونه باسي نو په هغه پسي لمونځ کول مکروه تحریمی دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲/۱۱۹۵ ج)

د پیشلمی د خوړلو په وختونو کې د امداد الفتاویٰ او د شامی په عبارت کې هیڅ تعارض نسته

سوال: په فتاویٰ امدادیه کتاب الصوم ج: ۱ ص: ۱۲۷ کې دی چې فقهاوو احتیاط کړی دی چې د غروب څخه تر طلوع پوری څومره وخت دی هغه یې په اوو حصو تقسیم کړی دی په شپږو حصو کې پیشلمی خوړلی سی، تفسیر تنویر الایمان پ ۲ ع ۷ کې همداشان دی، په حواله د درمختار خوما په درمختار کې نه دی کتلی خو په هندیه او شامی کې دی چې د پیشلمی خوړلو مستحب وخت د شپې آخری حصه ده یعنی آخری شپږمه حصه، د دی عبارت څخه معلومیږي چې د غروب څخه تر طلوع د شمس پوری ټول وخت چې څومره دی هغه دی په شپږو حصو تقسیم سی، په شپږو حصو کې پیشلمی خوړلی سی په اوو باندې تقسیمول نه معلومیږي، په ظاهره تعارض معلومیږي داختم کړی.

جواب: په امداد الفتاویٰ او شامی کې هیڅ تعارض نسته امداد الفتاویٰ کې یې لیکلی دی چې د غروب شمس څخه تر طلوع شمس پوری وخت اوو حصو کې تقسیم کړه په دی کې په شپږو حصو کې پیشلمی خوړلی سی او اوومه حصه شروع کیدو باندې احتیاط پیشلمی خوړل بند کړی او په شامی کې لیکلی دی چې د غروب شمس څخه د صبح صادق تر طلوع پوری چې کوم وخت دی هغه په شپږو حصو باندې تقسیم کړه نو په شپږمه حصه کې پیشلمی خوړل مستحب دی، لهذا هیڅ تعارض نسته ځکه چې اول الذکر کې طلوع الشمس پوری وخت تقسیمولی سی او ثانی الذکر کې د صبح صادق پوری وخت ته. (وگوري شامی ج: ۲ ص: ۱۱۴ او آخر باب ما یفسد الصوم (۱) امداد

(۱) ازنی الشامیه ج: ۲ ص: ۴۱۹ (طبع سعید) (سحر) ... وهواسم للماکول فی السحر وهوالسدس الاخير من الليل... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الفتاوی کتاب الصوم ج: ۲ ص: ۷۵ (۱)

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۱/۲۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۳۵، الف)

په روژه کی د مسواک جوینلو حکم

سوال: په روژه کی د مسواک جوینلو جائز دی او که نه؟
جواب: مسواک کول خو جائز دی خو د جوینلو څخه یی حتی السووع پرهیز کول پکار دی. ښه داده چی مسواک دی د اول څخه جوړسی، خوبیا هم روژه د مسواک په جوینلو سره نه ماتیری. ترڅو چی عرق حلق ته اونه رسیږی فی الدر المختار: وکره مضغ علك. وقال الشامي رحمه الله تحته: ولان العادة مضغة خصوصاً للنساء لانه سواکن کمایاتی، ج: ۲ ص: ۱۱۲ (۲)، وقد صرح الشامي ان الكراهة تنزيهية.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۱۰/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۵۱، ج)

د روژي نیت ترڅه وخته پوری کولی سی؟

سوال: که په رمضان کی د نیمی ورځی څخه مخکی نیت کول هیرسی، د نیمی ورځی تیریدلو څخه لږ وخت وروسته ورته رایاد سول او نیت یی وکړی نو د ابه جائز وی؟ او روژه به یی صحیح سی او که نه؟

جواب: د روژي د صحت د پاره د نیمی ورځی د تیریدلو څخه مخکی نیت کول ضروری دی، د دی څخه بغیر روژه نسی کیدی خو دادی هم واضح وی چی د نیت مطلب د زپه اراده ده په ژبی سره څه وئیل ضروری نه دی لهذا که اراده یی د روژي وه او په ژبی سره یی څه الفاظ نه وه وئیلی نو روژه صحیح سوه.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۲۱ هـ

(۱) امداد الفتاوی کتاب الصوم والاعتکاف ج: ۲ ص: ۹۵، ۹۶ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی)
(۲) المختار ج: ۲ ص: ۴۱۲ (طبع سعید)، همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۱۴۰، ۱۴۱ (محمد زبیر)

د روژي د فدئیی مقدار او د هغه د اداء کولو مختلف احکام

سوال: د زپه د ناجوړی په وجه او د جسم او ځان د کمزوری او ورسره د ډاکتر په ایمانی باندی می د رمضان روژي اونه نیول سوی اوس د روژو فدیة فرض ده او که واجب؟ د بولی میاشتی فدیة به څومره پیسی وی؟ دا په یوځای ورکړو او که لږ لږ اداء سی؟ د رمضان په میاشت کی اداء سی یا تر کومی مودی پوری اداء کولی سو؟
جواب: که مرض داسی دی چی د قابل ډاکتر په رایه کی دوباره د دومره قوت راتلو امید دی چی په هغه کی روژي نیولی سی نو فدیة کافی نه ده، او د هغه روژو قضاء ضروری ده، خو که د داسی قوت راتلو امید نه وی نو فدیة ورکولی سی (۱) د یوی روژي فدیة یوسیر او دولس نیمی چیتاکی غنم یا د هغه قیمت دی، (۲) او د دیرشو روژو فدیة داشان درو پنځوس سیره اونه چیتاکی غنم جوړیږی، د دی قیمت د بازار په معلومولو سره هم اداء کولی سی (خو قیمت د غنمو معتبر دی نه د وړو) هره ورځ دی د پاوکم دوه سیره غنمو قیمت ورکوی، (۳) او د فدئیی مستحق هم هغه دی کوم سړی چی د زکوة مستحق دی یعنی هغه سړی چی د چاسره دوه پنځوس نیمی تولی سپین زر یا د هغه قیمت برابرڅه شی د ضرورت څخه زیات نه وی، فدئیی د پاره ضروری نه ده چی هم په رمضان کی دی اداء سی، وروسته هم ورکولی سی خو چی څومره جلتی وکړی مفوندی بهتره ده. والسلام.

۱۳۸۸/۹/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۲۰۱۱، ج)

(۱) وفي الرد المختار ج: ۲ ص: ۴۲۷، المريض اذا تحقق اليأس من الصحة فعليه الفدية ليكل يوم من المرض.

(۲) وفي تنوير الابصار ج: ۲ ص: ۷۲ واوصى بالكفارة يعطى لكل صلاة نصف صاع من بر كالفطرة، او همدارنگه وگوری كفاية المفتي (جدید ایندیشن، دار الاشاعت) ج: ۴ ص: ۱۷۸.

(۳) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۵۱۳ ولواعطى مسكينا واحدا كله في يوم واحد لايجزیه الا عن يومه ذالك وهذا في للاعطاء بدفعة واحدة واباحة واحدة من غير خلاف واما اذا ملكه بدفعات فقد قيل يجزیه وقيل لايجزیه الا عن يومه وذالك هو الصحيح كذا في التبيين، وفي الشاميه ج: ۱ ص: ۷۲۵ لو اعطى مسكينا واحدا في عشرة ايام نصف صاع ويجوز ولو اعطاه في يوم واحد بدفعات في عشرات ايام قيل يجوز، وقيل لا، وهو الصحيح، وكذا في فتاوی قاضي خان علی هامش الهندية ج: ۲ ص: ۱۸-۱۹ والتاتار خانية ج: ۵ ص: ۶۰.

د نسوارو په استعمال سره روژه فاسديږي

سوال: نسوار چی په هغه کی چونه وغیره اچوی او په ځله کی یی ایږدی د دی شرعی حکم څه دی؟ بعضی خلکو دی ته حرام او بعضی دی ته مباح وایی آیا په دی سره روژه ماتېږي؟

جواب: د تنباکو، نسوارو وغیره استعمال مباح دی او په دی سره به روژه فاسديږي ځکه چی نسوار په خوله کی ایښوول عملاً د خوړلو په حکم کی دی.

انجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه ۱۳۸۸/۲/۱ هـ

احقر محمد تقی عثمانی

(والله اعلم)

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۳۲- الف)

د یوم الشک د روژي حکم

سوال: بعضی خلک د یوم الشک روژي ته مکروه وایی: عن عمار بن یاسر قال: من صام اليوم الذي يشك فيه فقد عصى ابا القاسم (عليه السلام)، او بعضی وایی چی د یوم الشک روژه جائز ده او دا حدیث ضعیف ګرځوی، لهذا تاسو وواياست چی څنگه کول پکار دی؟

جواب: دا حدیث که څه هم مرفوع نه دی خو موقوف دی او موقوف د مرفوع په حکم کی دی: لان الصحابي لا يقول ذلك من قبل رايه فيكون من قبيل المرفوع، (بذل المجهور ج: ۴ ص: ۱۳۴) ^(۱) په همدی وجه د احنافو مسلک دادی، چی عوام دی په دی ورځ روژه نه ساتی، خو د نورو دلائلو په ږونا کی د خواص اهل فتویٰ د پاره اجازت ورکول سوی دی: قال فی رد المختار: استحباب صومه للخواص، قال فی الفتح وقیده فی التحفة بکونه علی وجه لا يعلم العوام ذلك کی لا يعتادوا صومه، فيظنه الجهال زيادة على رمضان ويدل عليه قصة ابي يوسف المذكورة في الامداد. (شامی ج: ۲ ص: ۲۸۲)

(۱) مشکوة المصابيح، کتاب الصوم، باب رؤية الهلال ج: ۱ ص: ۱۷۴ (طبع قديمی کتب خانه)

(۲) بذل المجهور ج: ۲ ص: ۱۳۴ (طبع مکتبه قاسميه ملتان)

(۳۸۲) او که خواص هم د دغه حدیث په وجه روژه اونه ساتی، نو څه حرج نسته، هو! که د چاعادت وی چی هغه کومه خاص ورځ روژه نیسی او هغه ورځ په یوم الشک کی راغله نو بیانولی سی، قال (عليه السلام): لاتقدموا رمضان بصوم يوم ولا يومين الارجل کان يصوم صوما فيصومه رواه الستة. (فتح القدیر ج: ۲ ص: ۵۴) ^(۲)

والله اعلم

۱۳۸۷/۱۱/۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۳۴- الف)

د ریډیو په غلط اعلان باندی د غروب لمر څخه مخکی د افطار کولو حکم

سوال: یوه ورځ ریډیو پاکستان کراچی د ماښام اذان د وخت څخه پنځه منته مخکی رکی چی د هغه په وجه د اکثرو خلکو روژي خرابی سوی، او هغوی روژه ماته کړله، بیا اذان بند سو، خلکو خوراک کول پریښوول بیا اذان اوسو، ډیرو خلکو روژه ماته نه کړله، د دی دواړو څه حکم دی؟

جواب: کومو خلکو چی د غروب څخه مخکی روژه ماته کړله که څه هم د ریډیو د غلط اعلان په وجه یی ماته کړی وه، په هغوی باندی د دغی روژي قضاء واجب ده، که څه هم د صحیح وخت معلومیدلو څخه وروسته انتظار سوی وی یا یی خوراک چنباک جاری ساتلی وی، قضاء په دواړو صورتونو کی واجب ده ^(۳).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۷۷- ج)

اسلامي، کمپیوټرز، کوټه، پاکستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

(۱) رد المختار ج: ۲ ص: ۳۸۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) فتح القدیر ج: ۲ ص: ۲۴۵ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ)

(۳) وګوری د تیری صفحہ ۲۰۲ حاشیہ ۳ او امداد الفتاویٰ به ال: ۱۸۵ ج: ۲ ص: ۱۲۸

باب الاعتکاف

د اعتکاف مسئلې

د رمضان د آخری عشری اعتکاف بغیر د روژي څخه نسی کیدی

سوال: څوکسان په یو جامع مسجد کې د رمضان په آخری عشره کې د اعتکاف د پاره ناست وه، په هغوی کې یو سړی د اعتکاف په حالت کې په تبه کې مبتلا سو، د نه رغیدلو په صورت کې علاج معالجي ته ضرورت سو مجبوراً تارك الصوم سو آیا په دی صورت کې د علاج او اعتکاف یې پرېښوی، او د علاج د پاره د اهل او عیال خواته ولاړی، اوس پوښتنه دا کول دی چې د رمضان په آخری عشره کې بغیر د روژي څخه اعتکاف کیدی سی؟ او که نه؟

۲: که بغیر د روژي څخه اعتکاف کیدی نو د هغه اعتکاف مات سو او که نه؟

جواب: ۱: د رمضان المبارک د آخری عشری اعتکاف چې مسنون دی د هغه د پاره روژه شرط ده. لهذا په کومه ورځ چې روژه ماته سوه د هغه ورځی څخه اعتکاف هم مات سو: لمافی رد المختار ومقتضى ذلك ان الصوم شرط ايضاً في الاعتكاف المسنون. لانه مقدر بالآخر حتى لو اعتكفه بلاصوم لمرض او سفر ينبغي ان لا يصح عنه... وسكتوا عن بيان حكم المسنون لظهور انه لا يكون الا بالصوم عادة. (شامي ج: ۲ ص: ۱۳۰)

۲: په کومه ورځ چې روژه ماته کړی نو د هغه ورځی څخه اعتکاف مات سو، د یوی ورځی د اعتکاف قضاء ورباندی واجب ده، کما مر.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(۱) رد المختار باب الاعتکاف ج: ۲ ص: ۴۴۲ (طبع سعید) وفي الهداية باب الاعتکاف ج: ۲ ص: ۲۱۱ والصحيح انه سنة مؤكدة لان النبي ﷺ واظب عليه في العشر الا و آخر من رمضان والمواظبة دليل السنة وهو اللبث في المسجد مع الصوم... والصوم من شرطه... الخ. وفي بحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۹۹، ۳۰۰ (طبع رشيدية كويتيه)... الاعتكاف المسنون سنة مؤكدة وهو العشر الاخير من رمضان فان الصوم من شرطه حتى لو اعتكفه من غير صوم لمرض او سفر ينبغي ان لا يصح... الخ. وكذا في الهندية ج: ۱ ص: ۲۱۱ (طبع رشيدية كويتيه) (محمد زبير حقنواز).

د مرض د وجهی د اعتکاف ماتولو حکم

سوال: یو سړی د اعتکاف په حالت کې په تبه مبتلا سو، د نه رغیدلو په وجه یی علاج معالجي ته ضرورت سو، مجبوراً تارك الصوم سو نو آیا په دی صورت کې د علاج او خدمت په خاطر اعتکاف ماتول او د اهل و عیال خواته کورته تللی سی او که نه؟

جواب: مرض او د هغه علاج داسی عذر دی چې د هغه په وجه اعتکاف ماتول جائز دی: ولا فرق (ای فی القضاء) بین فساد بصنعه بلا عذر كالجماع مثلاً الا الردة او لعذر كخروجه لمرض (شامي ج: ۲ ص: ۱۳۳) البته د یوی ورځی اعتکاف قضاء به واجب وی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۵۵۷/۲۷ و)

په مسنون اعتکاف کې د جمعی غسل یا د یخوالی د پاره د غسل

په خاطر د جومات څخه د باندی وتل

سوال: د حضرت مولانا تقی عثمانی صاحب په خدمت کې!

د اعتکاف د احکامو د رسالی په ۳۹ صفحه کې تاسو د معتکف د غسل لاندی لیکلی دی چې معتکف ته د جمعی غسل یا د یخوالی د پاره غسل ته د جومات څخه د باندی وتلو اجازت نسته، خو په جومات کې د ننه په تبه کې یا د جومات په غاړه باندی غسل کولی سی، په دی کې د یوی خبری وضاحت پاته دی چې د جوماتونو غسلخانی چې د جومات د حدودو څخه بهر دی، ځکه چې هغه د جومات د حدودو د تعیین په وخت کې د لمانځه د پاره نه، بلکې د غسل او استنجاء د پاره جوړوی، او د جومات حدود هم هغه دی چې د حدودو د معلومولو په وخت کې د لمانځه د پاره متعین سی، لکه چې تاسو د حدود مسجد مطلب (لاندی بحث کړی دی) اوس د نزاع او جگړی باعث مسئله داده چې د جومات غسلخانی که څه هم د جومات د حدودو څخه بهر وی، خو د جومات په

(۱) رد المختار باب الاعتکاف ج: ۲ ص: ۴۴۷ (طبع سعید)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
ملکیت او د هغه په احاطه کی شامل وی په دی کی د یخوالی د پاره غسل یا د جمعی د غسل اجازت سته او که نه؟ براه کرم د دی خبری وضاحت وکړی؟
جواب: مکرمی او محترمی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
ستاسو خط ملاو سو (احکام اعتکاف) کی چی کومه مسئله لیکل سویده، د هغه حاصل همدادی چی د جومات سره ملحق غسلخانی چی په جومات کی نه دی خود جومات ملکیت وی، هغه ته هم د جمعی د غسل یا د یخوالی د غسل په خاطر په جومات مسنون کی تلل جائز نه دی، (۱) لهذا په جائز طریق باندی د غسل صورت هم هغه دی چی جومات کی دی تپ کنبیری، په هغه کی دی غسل وکړی، یا د جومات غاری ته دی داسی کنبینی چی مستعملی اوبه جومات کی ونه غورځیری (۲).
ترڅو چی د دی مسئلې د دلیل تعلق دی هغه د احکام اعتکاف په ضمیمی کی لیکل سوی دی، (۳) د هغه مطالعه وکړی.
واضح دی وی چی نن صبا بعضی علماوو د جمعی د غسل د پاره د جومات څخه د باندی وتل جائز گرځول دی، خو د دی څه اطمینان بخشه دلیل احقرته تراوسه نه دی ملاو سوی، او کوم دلائل چی پیش کولی سی د هغه څخه اطمینان نه کیږی، او د فقهای کرامو په مینځ کی مشهوره او مسلمة مسئله هم هغه ده، چی احقر په احکام الاعتکاف کی لیکلی ده.

والله سبحانه اعلم

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الدرالمختار ج: ۲ ص: ۴۴۴، ۴۴۵ وحرم عليه الخروج الا لحاجة الانسان طبيعة كبول والغائط وغسل لو احتلم ولا يمكنه الاغتسال في مسجد. وفي الشامية (قوله ولا يمكنه ... الخ) فلو أمكنه من غير أن يتلو المسجد فلا بأس بده، بدایع ای بان کان فیه برکة ماء او موضوع معداً للطهارة او اغتسل فی انا بحيث لا یصیب المسجد الماء المستعمل قال فی البدایع: فان کان بحيث يتلو بالماء المستعمل يمنع منه لان التنظيف المسجد واجب... الخ. وفي الهندية كتاب الصوم الباب السابع فی الاعتکاف ج: ۱ ص: ۲۱۳ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ) ثم ان امکنه الاغتسال فی المسجد من غير أن يتلو المسجد فلا بأس والا فيخرج ويغتسل ويعود الى المسجد.

(۳) ص ۲۱ الى ۲۵ (طبع دار العلوم کراچی) په اعتکاف کی د جمعی د غسل مسئلې، لاندی حضرت والا دامت برکاتهم تفصیلی دلائل د جمعی د غسل په خاطر د خروج د جواز قائلینو جوابونه ذکر کړی دی د تفصیل د پاره هغه وگورئ.

د مسنون اعتکاف د ماتولو په صورت کی د قضاء حکم

سوال: که بغیر د روژي څخه اعتکاف نه کیږی او اعتکاف باطل سوی وی نو برنی حالت کی خپله خیمه جومات کی پرېښوول او کورته د تلو اجازت شرعاً سته او که نه؟ او څومره ورځی د تندرستی په حالت کی د اعتکاف تیری سی آیا هغه به په اعتکاف مسنونه یا نافله کی شمارل کیږی او که نه؟

جواب: څومره اعتکاف چی هغه د روژي په حالت کی وکړی، هغه به په اعتکاف کی شمیرل کیږی، او د هغه یوی ورځی قضاء به راگرځوی، د قضاء راگرځولو د پاره رمضان ضروری نه دی.

قال فی الشامية: اذا فات عن وقته المعین، فان فات بعضه قضاء لا غیر ولا یجب الاستقبال. (شامی ج: ۲ ص: ۱۳۳) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲ / ۱۱ / ۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۵۵۷ / ۲۷ و)

د مشرک د پاره په اعتکاف کی د ناستی حکم

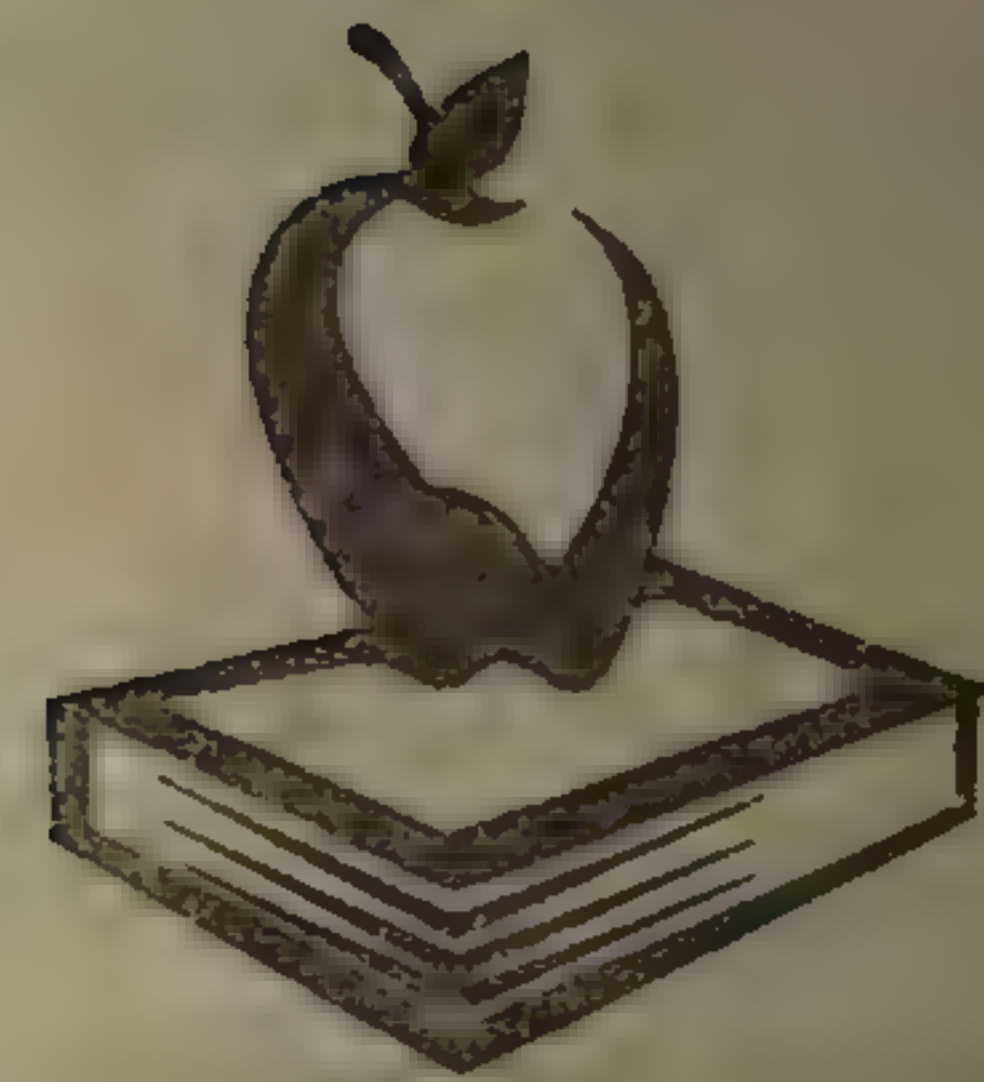
سوال: آیا د مشرک د پاره په اعتکاف کی کنبی ناستل جائز دی؟

(۱) رد المختار باب الاعتکاف ج: ۲ ص: ۴۴۷ (طبع سعید) وفي رد المختار ج: ص: ۴۴۴، ۴۴۵ (طبع سعید) فيظهر من بحث ابن الهمام لزوم الاعتکاف المسنون بالشروع وان لزوم قضاء جمعيه او باقيه مخرج على قول ابي يوسف اما على قول غيره فيقضى اليوم الذي افسده لاستقلال كل يوم بنفسه وانما قلنا اي باقيه بناء على ان الشروع ملزم كالنذر وهولونذر العشر يلزمه كله متتابعاً ولو افسد بعضه قضاء باقيه على ما مر في نذر صوم شهر معين والحاصل ان الوجه يقتضي لزوم كل يوم شرع فيه عندهما بنا على لزوم صومه بخلاف الباقي لان كل يوم بمنزلة شفع من النافلة الرباعية وان كان المسنون هو الاعتکاف العشر بتمامه تامل. وفي التتار خانية الفصل الثاني عشر فی الاعتکاف ج: ۲ ص: ۴۱۴ ولو شرع فيه ثم قطع لا يلزمه القضاء فی رواية الاصل، وفي رواية الحسن يلزمه وفي الظهيرية عن ابي حنيفة انه يلزمه يوماً... الخ.

فتاویٰ عثمانی دہم جلد
جواب: اعتکاف ہفتہ عبادت دی چہ د اسلام خخہ بغیر نسی اداء کیدلی، فلہذا غیر
مسلم پہ اعتکاف کی نسی کبی نستی. (۱) الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الہی
عفی عنہ.

واللہ سبحانہ اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ
۱۳۸۷/۱۲/۳۰ھ

تحقیق و تعلیق
مولانا القاری عبدالاحد الحقانی غفرہ لہ

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۴۱ (طبع سعيد) والنية من مسلم طاهر عاقل.... الخ، وفي الشامية تحته: لان النسبة لاتصح بدون الاسلام.... الخ.

کتاب الحج

﴿د حج مسائل﴾

فصل فی من یفرض علیه الحج

حج په جافرض دی؟

غیر محرم سره د حج د سفر حکم

سوال: زما مور چی د هغه عمر پنځوس کاله دی او کنده ده هغه دخپل یوه همسایه سره دحج دپاره تلل غواړی موصوف دخپلی ښځی سره ځی ایازه د هغوی سره خپله مور او د مور او لادونه لیرلی سم او که نه؟ شرعی حکم څه دی؟

جواب: حنفی مسلک کی که ښځه ځوانه وی او که بوډی وی د هغه سره د حج د تللو د پاره د محرم ملگریا شرط دی (۱) لهندا په صورت مسئله کی که دغه همسایه د دی کنډی محرم نه وی نو د هغه سره حج ته نسی تلی.

د حج په شرائطو کی دی: ومنها المحرم للمرأة شابة او عجوزاً اذا كانت بینها و بین مكة مسيرة ثلاثة ايام. (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۱۸) (۲).

لهذا په حنفی مسلک کی حکم دادی چی ترڅو محرم ملاو نسی نو حج ته دی نه ځی او که د آخری عمر پوری ملاو نسی نو وصیت دی وکړی چی زما د خوا څخه دی حج بدل اداء سی. (۳)

(۱) وفي صحيح البخاري ج: ۱ ص: ۱۴۷ (طبع قديمي كتب خانه عن ابن عمر عن النبي ﷺ قال: لا تسافر المرأة ثلاثاً الا معها ذو محرم، وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۲۷، ۴۲۵ (طبع سعيد) ... ومعها زوج او محرم بالغ.... ولو حجت بلا محرم جاز مع الكراهة. وفي الشامية (قوله مع الكراهة) اي التحريمية للنهي في حديث الصحيحين: لا تسافر امرأة ثلاثاً الا ومعها محرم (زاد مسلم في رواية) او زوج، وفي بدائع والصنایع ج: ۲ ص: ۱۲۳ (طبع سعيد) (واما) الذي يخص النساء فشرطان احدهما ان يكون معها زوجها او محرم لها، فان لم يوجد احدهما لا يجب عليها الحج.... وهذا عندنا وعند الشافعي هذا ليس بشرط.... ولنا ما روى عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي ﷺ ان قال: الدلائل تحجن امرأة الا ومعها محرم، وعن النبي ﷺ ان قال: لا تسافر امرأتان ثلاثاً ايام الا ومعها محرم او زوج ولانها اذا لم يكن معها زوج ولا محرم لا يؤمن عليها.... الخ.

وكذا في البحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۱۵ (طبع سعيد)

(۲) ج: ۱ ص: ۲۱۸، ۲۱۹ (طبع مكتبة رشيديه كويتيه).

(۳) وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۴۲۵ (طبع سعيد) والذي اختاره في الفتح انه مع الصحة وامن الطريق شرط وجوب الاداء فيجب الايصاء ان منع المرض وخوف الطريق او لم يوجد زوج ولا محرم.... الخ. وفي

د خاوند د اجازت څخه بغير حج ته د تلو حکم

سوال: جناب والا زه د خپلی یوی دینی خور حالات لیکم: د ویلو څخه وروسته د هغه د سوالونو جوابونه د شریعت د مخه اولیکي، د خپلی دینی خور حالات د هغه د خپلی ځخه لیکم ځما خور فرمایي چی ځما خاوند په ډیر خرابو عادتونو کی مبتلادی، د هغه ذکر زما د پاره اذیت ناک دی، خرابو ښځو او شرابو کی مبتلادی، زه پخپله د لمانځه او روژې پایښته یم، ما او زما بچو ډیر کوشش وکی چی هغه په مینه او محبت سره پوه سی، خو هغه په هیش صورت کی خرابو عادتونو پرېښوولو ته تیاره نه دی. زما خاوند د سترگو ډاکتر دی، او زما دوه ځامن هم ډاکتران دی، زما خاوند د حج او عمری طرفته فکر هم نه کوی او نه ماته د حج او عمرت په سفر باندی د خپلو ځامنو سره د تللو اجازت راکوی، په کور کی ټول شيان موجود دی، مثلاً بنگله سته، گاډی هم ده، او هرشی په کور کی موجود دی خو زه د دی ټولو شيانو باوجود پرېشانه یم، ما خپل خاوند ته داهم ووئیل: چی هغه غلط کار پرېږده او یو واده دی وکړی خو هغه زما خبری ته خیال هم.

۱: ما د خپل خاوند دپاره ډیرشی وظیفی او تسبیحات هم وکړل چی زما خاوند صحیح سی، خو هغه د تس څخه مس کیږی نه، آیا زما د پاره دا وظیفی کول جائز دی؟ او که نه؟

۲: آیازه د خپل ځوی سره د خاوند د اجازت څخه بغير حج او عمری ته تللی سم او که نه؟ ځکه چی زما خاوند اجازت نه راکوی.

۳: مهرباني وکړی ماته داسی وظیفه وښایاست چی په هغه باندی عمل کولو سره زما خاوند په سمه لاره باندی راسی، او زما پرېشانی هم لری سی، او دا جواب هم مطلوب دی چی ماتراوسه پوری فرض حج هم نه دی اداء کړی نو په دی حالت کی زما د پاره د

الفتاوی الاخانیة علی هامش الهندية ج: ۱ ص: ۳۰۸ (طبع رشيديه كويتيه) المرأة اذا لم تجد محرماً لا تخرج الى الحج الا ان تبلغ الوقت الذي تعجز عن الحج فحينئذ تبعث من يحج عنها اما قبل ذلك لا يجوز الحج لتوهم وجود المحرم... الخ. (محمد زبير حقنواز)

ځاوند څخه اجازت اخستل او تلل ضروری دی او که په دی حالت کی د خپل ځاوند د اجازت څخه بغير هم د فرض حج اداء کولو د پاره د خپل ځوی سره تلی سم؟
جواب: ستا د پریشانی د لری کیدلو د پاره د زړه څخه دعاء کوم، تاسو د هر لمانځه څخه کم ترکمه دری واره ووايي:

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا (۱)

که تافرضی حج کړی وی نو د نفلی حج یا عمری د پاره د ځاوند د اجازت څخه بغير تلل جائز نه دی، تاسوته به په کور کی ناست په دی نیت سره د حج او عمری ثواب ورکول کیږی، او که په تاباندی حج فرض سوی وی او ته د خپل ځوی سره حج ته ځی نو ځاوند دی د فرضی حج څخه نسی ایسارولی او که ځاوند دی ایساره کړی نو ښځه هغه د اجازت څخه بغير هم تلی سی، فی الدار: ولیس لزوجها منعها عن حجة الاسلام فی الشامیه: ای اذاکان معها محرم والا فله منعها کما یمنعها عن غیر حجة الاسلام (۱۰ ج: ۲ ص: ۴۲۵) (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۰ / ۹ / ۱۸

(فتوی نمبر ۴۹ / ۴۰۱)

په ځله باندی د جوړ سوی ځوی سره حج ته د تللو حکم

سوال: یوسری د خپل ځان د پاره په ځله باندی خور جوړه کړی ده، ایا د داسی خور سره د حج سفر کولی سی؟
جواب: که کومی غیر محرمی ښځی ته په ځله باندی خور ووئیل سی، نو هغه شرعاً د خور په حکم کی نه وی، نو ځکه د هغه صرف په ځله باندی جوړ سوی ځوی سره د حج په سفر باندی تلل جائز نه دی. (۲)

الجواب الصحيح (بنده محمد شفيع عفا الله عنه)

(۱) سورة الفرقان: آیت ۷۴.

(۲) (طبع ایچ ایم سعید) وفي غنية الناسك ص: ۱۲ (طبع قديم ادارة القرآن کراچی) ولیس للزوج منعها عن حجة الاسلام اذا كان معها محرم والا فله منعها کما یمنعها عن غیر حجة الاسلام... الخ.

(۲) د غیر محرم سره د سفر د ممانعت دلائل سابقه صفحی ۲۲۹ اوله حاشیه کی وگوری. (محمد زبیر حقنوان)

د انجونو د واده کولو څخه به بغير حج فرض وی او که نه؟

سوال: زما عمر یوشپيته (۲۱) کاله دی، د حج تمنا لرم، ماتقريباً پنځه زره روپي جمع کړي حکومت لس زره روپي کړي، زما څلور لوني او دوه هلکان دي. د دوو انجونو وودنه مې کړې دی دوی ۲ په کور باندی دی چی د هغوی عمر ۲۲ کاله دی غټ هلك د ۲۲ کالو او کوشنی هلك د شپاړس کالو دی، دواړه د کور څخه تنبیدلی دی. سوال دای چی د دوو انجونو د واده کولو څخه بغير حج ته تلی سم او که نه؟

جواب: که ستاسره دومره پیسی وی چی په هغه حج کیدی سی نو په تاباندی حج فرض دی (۱)، د حج د فرضیت د انجونو د وودنو سره څه تعلق نسته. د حج د اداء کولو د پاره د هغوی د واده انتظار کول درست نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۲۶ / ۹ / ۲۸

(فتوی نمبر ۲۳۱۰ / ۲۷ هـ)

د جهاز په اکانومی کلاس کی د ټکټ نه ملاویدلو

په وجه د فرسټ کلاس ټکټ اخستل او حج ته تلل فرض دی

سوال: زه تاسوته تکلیف ځکه درکوم چی زما عمر ۲۳ کاله دی او په ماباندی حج فرض دی، چنانچی ما د مشهد څخه حج ته د تلو د پاره دری واره درخواست ورکړی دی. خو قرعه اندازی کی زمانوم نه راوځی معامله په قسمت باندی پریږدم او که د اوبو د جهاز په فرسټ کلاس کی درخواست ورکړم؟ په داسی کولو کی تیر کال ډیر امکان وو، خو په دی کی دوی خبری دی:

(۱) وفي تنوير الايضاح ج: ۲ ص: ۴۵۹ (طبع ایچ ایم سعید) ... ذی زاد و راحلة فضلاً عما لابد منه ونفقة عياله الى عوده.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
۱: داچی که حکومت پاکستان علاوه د عرشی خجہ او د ټولو درجو مسافرونه دیرلوی
رقم د بونس دو اوچرپه نامه باندی اخلی، اوس پوښتنه دا کول دی چی دارقم اخستل او
ورکول مذهباً ترکومی صحیح دی؟ په حج کی خوبه څه نقصان نه کیږی؟
۲: دوهه خبره داہ چی څما څلور بجی دی په هغه کی یوه انجلی ځوانه ده، او باقی
نوری ټولی د واده په عمر کی دی، که زه د عرشه په ځای په فرست کلاس کی ولاړسم،
نو اخراجات به دومره زیات سی چی د اولاد په ودونو کی به تاخیر او تکلیف وی.
دا خبری - نظر لاندی ساتلو سره او فرمایاست چی ماته څه کول پکار دی؟
جواب: که ستاسره د خپلو ضروریاتو په اصلیه نه زائد دومره پیسی وی چی د هغه په
ذریعه ته بونس اوچر باندی حج کولی سی، نو په تاباندی د هغه په ذریعه حج کول
واجب دی، د اولاد واده په اصلیه ضروریاتو کی حساب نه دی، او که دومره روپی
درسه نه وی نو د عرشی په ذریعه د تلو د پاره درخواست ورکوه، کله چی دی نوم
راووځی نو ولاړسه، که تر آخری عمر پوری اونه سی نو د حج بدل وصیت کول به
ضروری نه وی، د فقهای کرامو لاندینی د حج سوی تصریحات د دی مسئلې سره متعلق
دی.

۱: وهل مایؤخذ من المكس والخفارة عذر قولان ولمعتمد لاكما في القنية والمجتبی،
وعليه فيحتسب في الفاضل عما لابد منه القدرة على المكس ونحوه كما في مناسك
الطرابلسی، وكذا في الدر المختار، وقال الشامي: المكس ماياخذ العشار والخفارة
ماياخذ الخیر وهو المجیر ومثله ماياخذ الاعراب في زماننا من المصر المعین.
(شامی ج: ۳ ص: ۱۹۸) (۱)

۲: وعلى تقدير اخذهم الرشوة فالاثم في مثله على الاخذ المعطى على ما عرف من
تقسيم الرشوة في كتاب القضاء ولايترك الفرض المعصية عاص (البحر الرائق ج: ۲
ص: ۳۳۸) (۲)

۳: اذا وجد مايجب به وقد قصد تزويج به ولا يتزوج لان الحج فريضة او جبهها الله تعالى
على عبده كذا في التبيين. (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۳۱) (۱) فقط والله سبحانه وتعالى
اعلم.

(۱) ج: ۲ ص: ۴۲۳، ۴۲۴ (طبع سعید)

(۲) ج: ۲ ص: ۳۱۴ ایضاً.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۸/۷ هـ

آیا په عمری کولو سره به حج فرض سی؟

سوال: یو غیر مستطیع سړی د ایام حج څخه علاوه په نورو ورځو کی د عمری د پاره
ولاړسی نو آیا په هغه باندی به حج فرض سی؟ داچی مشهور دی چی چاحج نه وی کړی
هغه دی د حج بدل د پاره نه ځی، آیا دا صحیح دی؟
جواب: د ایام حج څخه بغیر د عمری په کولو سره حج نه فرض کیږی ترڅو چی د حج په
میاشتو کی هغه ته د حج کولو طاقت نه وی پیدا سړی او دا صحیح دی چی چا خپل حج

(۱) وفي القنية ص: ۸ (طبع ادارة القرآن) السابع الوقت ای وجود القدرة فيه وهو اشهر الحج او وقت
خروج اهل الهلة ان كانوا يخرجون قبلها، فلا يجب الا على القادر فيها او في وقت خروج اهل بلده فان
ملك المال قبل الوقت فله صرفه حيث شاء... الخ

وفي ارشاد الباري ص: ۳۳ (طبع مصطفى محمد مصر السابع من شرائط الوجوب الوقت، وهو
اشهر الحج او وقت خروج اهل بلده... فان ملكه اي المال قبل الاشهر، او قبل ان يتاهب اهل بلده فله
صرفه حيث شاء ولا حج عليه.

وفي القنية ص: ۴ (طبع ادارة القرآن كراچی) (السادس) الاستطاعة وهي القدرة على زاد، يليق
بحاله... الخ وفيها ايضاً (ص: ۲) والراحلة شرط في حق الافاقى فقد قدر على المشى اولاً، اما
الملكي ومن حولها وهو من كان داخل المواقيت الى الحرم فلا يشترط في حقه الراحلة اذا كان قادراً
على المشى بلا مشقة زائدة والا فكالا فاقى واما الزاد فشرط لابد منه قدر مايكفيه وعياله في ايام
اشتغاله بنسك الحج... الخ.

وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۴۲ (طبع سعید) والحاصل ان الزاد لابد منه ولولمكي كما صرح به غير
واحد كصاحب الينابيع والسراج وما في الخانية والنهاية من ان المكي يلزمه الحج ولو فقير الا زادله
نظر فيه ابن الهمام الا ان يراى ما اذا كان يمكنه الاكتساب في الطريق... وبعد اسطر... (تنبيه) في
اللباب، الفقير الافاقى اذا وصل الى ميقات فهو كالمكي قال شارحه اي حيث لا يشترط في حقه الا
الزاد والراحلة... الخ. (والراجع للتفصيل اليها).

او په زیږه المناسک ص: ۲۱ (ضروری فائدی) لاندی دی... لکه چی په مکه مکرمه کی داخل سو او
کعبه الله شریفی ته را اورسیدی نو اوس به په هغه باندی فرضیت د حج متعین شی بالاتفاق خو په دی
تقریر به د فرضیت د حج بالاتفاق حله وی کله چی د حج په میاشتو کی راغلو او کعبه الله شریفی ته را
اورسیدی او د ایام حج د خوراک خرجه هم لری او عرفات ته د پیدل تلو قدرت هم لری... الخ. او
درسه وگوری حیاة القلوب ص: ۷۲۲.

نه وی کړی. د هغه د پاره د بل چا د طرفه حج بدل کول درست نه دی، خو بیا هم که داسی د حج بدل په نیت حج وکړی نو د هغه څخه به هم حج بدل اداء کیږي د هغه خپل حج به نه کیږي. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۳۹ - الف)

د ضرورت څخه زیاته زراعتی مخکه خرڅول او حج ته تلل فرض دی

سوال: فتاوی هندیه او دوه جلد دوهم ص ۴۵ کی لیکلی دی: که کوم سړی د زراعتی مخکی مالک وی او د هغه سره دومره مخکه ده چی که په هغه کی لږ مخکه خرڅه کړی نو د حج د اخراجاتو د پاره او د بچو د ضرورت د پاره کافی وی، او بیا هم دومره مخکه پاته کیږی چی د هغه په حاصل اخستلو سره ژوند تیریدلی سی نو په دغه سړی به حج فرض وی؟ تاسو وفرمایاست چی په دی صورت کی حج فرض دی او که نه؟

جواب: د حج د فرضیت د پاره د زکوٰۃ په شان د مال کافی کیدل شرط نه دی (۲) لهندایه مسئله صورت کی چی د کوم سړی سره نقدی روپی نه وی که د ژوند تیروولو د پاره د ضرورت څخه زیاته مخکه یا کور وی چی هغه خرڅ کړی نو حج باندی کولی سی نو په هغه باندی حج فرض دی، د فتاوی هندیه عبارت دادی: وان کان صاحب ضبعة ان کانه من الضیاع مالوباع مقدار ما یکفی الزاد والراحلة ذاهباً وجائياً ونفقة عیاله واولاده ویبقى له من الضیعة قدر ما یعیش بغلة الباقي یفترض علیه الحج والا فلا. (فتاوی عالمگیریه) (۳)

(۱) وفي التاتار خاتیه ج: ۲ ص: ۵۴۲ (طبع ادارة القرآن) والافضل للانسان اذا اراد ان يحج رجلا عن نفسه، ان يحج رجلا قد حج عن نفسه فان الذي لم يحج عن حجة الاسلام عن نفسه لم يجز حجة عن غيره عند بعض الناس ومع هذا لو احج رجلا ثم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوز عندنا... الخ او همدارنگه د حج ضرورت متعلق د حضرت امت برکاتهم تفصیلی فتوی په راتلونکی ص کی وگوری

(۱) ص: ۲۱

(۲) ج: ۲ ص: ۴۵۹ (ایچ ایم سعید) وفي غنية الناسك ص: ۹ (مطبع ادارة القرآن کراچی) واما شرائط وجوب الاداء فخمسة على الاصح الاول: الصحة... فلا يجب الحج على المقعد والزمن والمفلوج ومقطوع الرجلين او الیدين او الرجل الواحدة والاعمى والمريض والمغضوب وهو الشيخ الكبير الذي لا یثبت على الراحلة بنفسه وان ملکوا مابه الاستطاعة فلیس علیهم الاحجاج او الایضا.

۱۳۹۷/۱/۲۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۲۲ - الف)

۱: ایا د عمری کولو څخه وروسته حج فرض کیږی

۲: که کوم سړی په بوډاوالی کی مالداره سی نو په هغه به حج فرض وی؟

سوال: ایا عمری کولو څخه وروسته حج کول فرض کیږی؟ هرکله چی په هغه باندی حج نه وی فرض سوی.

۲: که کوم سړی په زیات عمر کی یا د کمزوری په زمانه کی مالداره سی نو ایا په هغه باندی حج فرض کیږی؟ هرکله چی کمزوری د هغه مانع وی؟

جواب: ۱: که عمره د ایام حج څخه علاوه په نورو ورځو کی اوسی نو په هغه سره حج نه فرض کیږی خو د حج په ورځو کی مکي مکرمی ته رسیدلو سره حج فرض کیږی کذا فی عمدة الناسک مع زیدة الناسک: ۳۱.

۲: که د صحت او قوت په حالت کی حج فرض نه وو، او کله چی دومره بوډاسو چی په سورلی باندی بغیر د سخت مشقت څخه نسی سوریډلی او په دغه وخت کی ورته د حج کولو لائق پیسی حاصل سوی نو په دی باره کی د فقهای حنفیه اختلاف دی. د امام ابوحنیفه رحمته الله په نزد باندی داسی سړی ته حج بالکل فرض نه دی، نه باندی پخپله فرض دی او نه په بل چا باندی کول باندی فرض دی، خو د صاحبینو په نزد باندی په داسی سړی باندی پخپله حج کول فرض نه دی خو په بل چا باندی باندی د حج کول فرض دی، مشائخ حنفیه کی بعضی حضراتو اول قول اختیار کړی دی او بعضو دوهم احتیاط هم په دی کی دی چی داسی سړی دی د صاحبینو په قول باندی عمل وکړی او په بل سړی باندی دی د خپل طرف څخه حج وکړی یا کم تر کمه د دی و... الخ

وعندهما يجب الحج عليهم اذا ملكوا الزاد والراحلة و... الاداء بانفسهم فعليهم الاحجاج او لا یصاء به عند... المشائخ، منهم ابن الهمام، واما ظاهر المذهب فصحة... الصحيح فقد اختلف التصحيح، وان ملکوا الزاد... الحج فی قولهم... الخ. وكذا فی الهندية ج: ۱ ص: ۱

فتاوی عثمانی دوهم جلد
لا یشب علی الراحلة بنفسه... لا ینفسهم ولا بالنیابة فی ظاهر المذهب عن الامام وهو
روایة عنهما وظاهر الروایة عنهما وجوب الاحجاج علیهم..... وظاهر التحفة اختیار
قولهما وكذا الاپیجابی وقواه فی الفتح.... وحکی فی اللباب اختلاف الصحیح
(شامی ج: ۲ ص: ۱۴۳)

والله سبحانه اعلم

هـ/۱۳۹۲/۲/۱۲

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۲۱ و)

فصل فی المواقیت

(د میقات سره د متعلق مسئلو بیان)

جدی پوری بغیر د احرام څخه تلونکی مسافر که د بل میقات څخه احرام
وتړی

نو په هغه باندی دم نسته

(جواهر الفقه، د یو عبارت تحقیق)

سوال: د جواهر الفقه (لاندی عبارت) د دی دپاره اهل پاکستان او هندوستان د پاره،
خو احتیاط هم په دی کی دی چی په هوائی جهاز کی د سپریدلو په وخت احرام وتړی،
که د احرام ترلو څخه بغیر د هوائی جهاز په ذریعه جدی ته ورسیدی نو د هغوی په ذمه
دم یعنی د یوی بزی قربانی به باندی واجب سی، په دی کی اشکال دی. چی د میقات
څخه بغیر د احرام څخه اوړیدلو سره چی کوم دم لازمیری هغه په عود الی المیقات سره
ساقطیری، نو په هوائی جهاز کی که په مسافر کوم دم واجب سو، نو چی کله هغه جدی
ته ورسیدی او احرام یی د هغه ځای څخه وتړی نو پکارده چی هغه دم ساقط سی، ځکه
چی په درمختار کی دی: وحرّم تاخیر الاحرام عنها. (درمختار) وقال علیه المحشی
فعليه العود الی میقات منها وان لم یکن میقاته لیحرّم منهم والا فعليه دم کما سیاتی
بیانه فی الجنایات (تحت مطلب فی المواقیت ج: ۲) فان عاد الی میقات ماثم احرم الی
قوله.... سقط دمه. (درمختار باب الجنایات)

خو په دی کی دا خبره هم په ذهن کی راغله چی دم چی بغیر د احرام څخه په میقات
باندی تیریدلو سره لازمیری هغه به هلته ساقطیری کله چی دی یو میقات ته رجوع
وکړی، او جده میقات نه دی، لهذا د دی ځای څخه احرام ترلو سره هغه دم نه ساقطیری،
لهذا د جواهر الفقه عبارت په ظاهره کی صحیح دی که څه هم د جدی څخه احرام ترلو په
دی وجه صحیح دی چی هغه د میقات محاذی دی، نو حاصل دا را ووتی چی میقات او
محاذی د میقات دواړو څخه احرام ترلو درست دی خو که د میقات څخه بغیر د احرام
ترلو په تیریدو سره دم واجب سی نو هغه به عود الی المیقات سره ساقط سی خو د عود

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الی المحاذی المیقات سره به نه ساقطیږي، مؤدبانه گذارش دی چی زما د دی رایی د تردید با تصحیح څخه می خبر کړی؟
جواب: عزیز گرامی قدر مولانا محمد سردار صاحب سلمه! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
پیره موده مخکی تاسو یو سوال رالیرلی وو. چی د احرام څخه بغیر جدی پوری د رارسیدلو متعلق وو. چونکی معامله لږ د غور او فکر او د مراجعت محتاجه وه نو ځکه می فوراً جواب درنه کړل سو. اوس راته لږ د غور موقع پیدا سوه نو جواب عرض

دی. په جواهر الفقه (۱) کی د هوائی جهاز د مسافرو د پاره د جدی پوری بغیر د احرام څخه تلو باندی چی د کوم دم وجوب لیکلی دی د غور او فکر. او د علماوو سره د مشورې کولو څخه وروسته ظاهر همدا معلومیږی چی په دی کی تسامح سویده. شاید چی په هغه وخت کی ذهن دی طرف نه تللی وی چی مجاوزت قرآن المنازل څخه بغیر احرام اوسو، لهذا بیا هغه طرف ته اونسو، بلکی د دوهم میقات محاذات طرف ته عود سوی دی، ځکه دم ساقط نسو خو د تحقیق څخه معلومه سوه، چی که عود بل میقات طرفته سوی وی نویا هم دم ساقطیږی چنانچی په بدائع کی دی: ولوغاد الی میقات غیر الذی جاوزه قیل ان یفعل شیئا من افعال الحج سقط عنه الدم وعوده الی هذا المیقات اخر سواء (بدایع الصنائع ج: ۲ ص: ۱۶۵) (مطبع رشیدیہ کویته)
او تاسو چی کوم احتمال لیکلی دی چی د دم سقوط میقات ته په راگرځیدلو سره کپړی محض محاذات طرفته گرځیدلو سره نه ساقطیږی، نو دا احتمال د احقر په نظر کی او د نورو علماوو (د چاسره چی مشوره وسوه) په نظر کی هم صحیح نه دی ځکه چی محاذات په جمیع احکام کی د میقات قائم مقام دی، که څه فرق وی، نو فقهاء کرامو به ضرور تصریح کړی وه (۱).

(۱) جواهر الفقه ج: ۱ ص: ۴۷۵ (مطبع مکتبه دار العلوم کراچی)

(۲) بلکی حضرات فقہانی کرامو رحمہم اللہ په محاذات میقات باندی عود کولو سره هم د سقوط دم تصریح کړی ده. چنانچی غنیۃ المناسک باب مجاوزت المیقات بغیر احرام. فصل فی مجاوزت الافاقی و قته ص: ۶. (طبع اداره القرآن کراچی) کی دی، وعن ابی یوسف رحمہ اللہ تعالی: ان کان الذی رجع الیه محاذیا لمیقاته الذی جاوزه او ابعده منه سقط الدم والا فلا، فان لم یعد ولا عذرله اثم اخری نکره العود الواجب... الخ دغه شان مناسک ملا علی القاری باب المواقیت ص: ۸۴ (طبع اداره القرآن)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
لهذا صحیح مسئله اوس داسی معلومیږی چی په هوائی جهاز کی تلونکی که د قرن المنازل د محاذات څخه بغیر د احرام څخه د دی گناه خو ورته ضرور وسوه. خودم واجب سو. ځکه چی هغه بل میقات طرف ته وتلی دی او د هغه ځای څخه احرام وتړی. هذا مظهرلی. والله اعلم.
که بله خبره ستا په ذهن کی راسی نو احقر تری خبر کړه. والسلام
محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۰۳/۸/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۳۴/۸۲۰ و)

فصل فی الاحرام وما هو محذور فیه او مباح

احرام او په هغه کی د مباحاتو او ممنوعاتو بیان

د احرام د پاره گنډل سوی کپړی او د ټیټرون استعمالولو حکم

سوال: د احرام د پاره د گنډل سوی کپړی اچول درست دی او که نه؟ او دوهمه خبره داده چی ټیټرون د احرام د پاره استعمالولی سی او که نه؟
(عبد الوحید، ریاض، سعودی عرب)

جواب: شاید چی تاسوته معلومه نه ده چی حضرت مولانا محمد شفیع صاحب رحمہ اللہ لسم او یولسم شوال په مینځومی شپه کی مرسوی دی. انا لله وانا الیه راجعون، د هغوی د پاره د منفرت دعاء او زموږ د پاره د صبر او سکون او د هغوی په نقش قدم باندی د تلو دعاء وکړی، د احرام د پاره د گنډل سوی کپړی استعمال درست نه دی. (۱) د ټیټرون استعمال په احرام کی څه حرج نسته خو په دی شرط چی گنډل سوی نه وی.
والسلام

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

ابن حضرت مفتی صاحب

۱۳۹۶/۱۱/۲۰ هـ (فتوی ۲۵۷۷/۲۷ و)

کراچی) په حاشیه کی د فتح القدیر په حوالی سره دی: قال فی فتح القدیر وعن ابی یوسف رحمہ اللہ ان کان الذی رجع الیه محاذیا بالمیقاته او ابعده منه، فکمیقاته... الخ. (محمد زبیر)
(۱) وفی بحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۲۳ (طبع سعید) قوله فائق الرفث... قوله ولبس القمیتین والسرائیل... وفیه ص: ۳۲۴ وذكر الحلبي فی مناسكه أن ضابطه لبس كل شيء معمول على قدر البدن أو بعضه بحيث يخيظ به بخياطة أو تلزيق بعضه ببعض... الخ.

فصل فی القرآن والتمتع

د حج قرآن او حج تمتع سره د متعلق مسئلو بیان

په سعودی عرب کی د مقیم سړی د پاره د حج قرآن حکم

سوال: زما یوځوی په سعودی عرب کی مقیم دی، هغه آخری عمره په تیر رمضان المبارک د جمعة المبارک په ورځ باندی کړی ده، آیا هغه اوس حج قرآن کولی سی یا به حج تمتع کول وی؟ د دی د شرعی حکم څخه موخبر کړی؟

جواب: په مسئله صورت کی که ستاځوی د میقات په حدودو کی مقیم نه دی نو هغه حج قرآن کولی سی (۱) په رمضان المبارک کی په عمره کولو سره څه فرق نه پریوځی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲ / ۱۱ / ۲۹

(فتویٰ نمبر ۲۷ / ۲۷۲۷ و)

د حج په میاشتو کی عمره کوونکی په جده کی د مقیم سړی د پاره د حج

قرآن حکم

سوال: زید په جده کی مقیم دی، د حج په میاشتو کی یی عمره هم کړی ده، د حج قرآن احرام ترلی سی او که نه؟

جواب: کوم سړی چی د حج په میاشتو کی د عمری افعال وکړی او د وقوف عرفی څخه مخکی حلال سړی وی، د هغه د پاره حج قرآن جائز نه دی، (کذا فی زبدة المناسک ص: ۲۸۴) (۲) او د جدی مقیم حلّی میقانی په حکم کی دی، د دی وجی څخه هم هغه د قرآن

(۱) (وهو) ای القرآن (ان یجمع الافاقی ای لا المکی والمیقاتی لیکون قرآنه مسنوناً بین الحج والعمرة) (مناسک ملا علی القاری ص: ۲۵۲ طبع اداره القرآن) وکذا فی غنیة الناسک ص: ۱۰۹ (طبع اداره القرآن کراچی)

(۲) زبدة المناسک مع عمدة المناسک د قرآن بیان مسئله نمبر ۲ ص: ۲۹۳. وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۵۳۹ (طبع سعید) والمکی ومن فی حکمه یفرد فقط ولو قرن او تمتع جاز واساء وعليه دم جبر وفي رد المختار: ومن فی حکمه ای من اهل داخل المواقی (قوله یفرد فقط) هذا مادام مقیماً... قال

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
او تمتع جائز نه ده، لهذا په مسئوله صورت کی په جده کی د هغه مقیم سړی د پاره د قرآن احرام ترل جائز نه دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۱ / ۲۰

فصل فی العمرة

د عمری متعلق مسئلو بیان

اول د حج د پاره پیسی جمع کول پکار دی یا عمری ته ترجیح ورکړی؟

سوال: آیا څوک سړی په عمری باندی اکتفاء کولی سی یا هم د حج د پاره پیسی جمع کړی، آیا هغه عمری ته ترجیح ورکولی سی؟

جواب: کوم سړی چی حج نه وی کړی هغه ته هم د حج د پاره پیسی جمع کول پکار دی خو که فرض حج یی کړی وی نو اوس په عمری باندی اکتفاء کول درست دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲ / ۱۲ / ۲

(فتویٰ نمبر ۲۷ / ۲۷۲۱ و)

المحبوبی هذا اذا خرج الى الكوفة قبل اشهر الحج واما اذا خرج بعدها فقد منع من القران فلا يتغير بخروجه من الميقات كذا في العنايت وقول المحبوبی هو الصحيح... وفي الهداية ج: ۱ ص: ۲۲۳ ليس لاهل مكة تمتع ولا قران وانما لهم الافراد خاصاً خلافاً للشافعي والحجة عليه قوله تعالى: ذَٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلُهُ حَاضِرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، ولان شرعهما للتفرقة باسقاط احدي السفرتين وهذا في حق الافاقی ومن كان داخل المواقی فهو بمنزلة المکی حتی لا یكون له متعه ولا قران، وفي فتح القدير نقلاً عن البدایع... ان العمرة دخلت فیها رخصة للافاقی ضرورة تعذر ان شاء سفر للعمرة نظراً له وخذاً المعنی لا یوجد فی حق اهل مكة ومن بمعناهم فلم تكن العمرة مشروعة فی اشهر الحج فی حقهم وفي غنیة الناسک ص: ۲۱۹ لا تمتع ولا قران، ولا جمع بينهما فی غیر اشهر الحج لاهل مكة واهل المواقی الخمسة ومن دونها الى مكة سواء كان بينه وبين مكة مسيرة سفر اولاً... الخ.

او زبدة المناسک ص: ۳۰۵ (طبع سعید) کی دی: په مکه مکرمه کی اوسیدونکو او په میقات باندی یاد میقات په داخلی حصه کی اوسیدونکی د پاره حج قرآن او حج تمتع کول جائز نه دی. (محمد زبیر حقواز عفا الله عنه)

فصل فی الحج عن الغير والبدل والوصية

حج بدل او د نفلی حج سره د متعلقه مسئلو بیان

۱: چاچی خپل فرض حج نه وی کړی په هغه باندی حج بدل کولو حکم

۲: حج بدل د پاره مکي مکرمي ته په تلوسره پخپل ځان حج فرض کيږي

سوال: زما په پلار مرحوم باندی حج فرض نه وو څه د ایصال ثواب په غرض د هغوی د پاره حج بدل کول غواړم یو عالم په دې کار باندی آماده دی خو هغوی خپل حج نه دی کړی او نه په هغوی باندی حج فرض دی آیا داسی سړی چاچی خپل حج نه وی کړی د بل چا د اړخه حج کولی سی؟

۲: او په کوم سړی چي حج فرض نه وی او د حج په زمانه کی مکي معظمی ته اورسېږي

آیا په هغه باندی حج فرض کيږي؟
جواب: افضل او ښه خو د ټولو فقهاوو په نزد دادی چي حج بدل دی د هغه سړی په ذریعه اوسی چي خپل فرضی حج یی اداء کړی وی او چاچی خپل فرضی حج نه وی اداء کړی د هغه په ذریعه حج بدل اداء کول مکروه تنزیهی دی، او کوم سړی چي په حج بدل باندی استه یی که د هغه په ذمه پخپله حج فرض وی او هغه یی نه وی اداء کړی نو د هغه د پاره حج بدل باندی تلل مکروه تحریمی او ناجائز دی (۱)، خو د لیږونکی حج به په هر صورت کی اداء سی، لهذا ښه خو همداده چي د حج بدل د پاره دی د داسی سړی

(۱) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۲۰۳ (طبع سعید) قال فی البحر: والحق انها تنزيهية على الامر لقولهم والافضل... الخ تحريمية على الصلوة المأمور الذي اجتمعت فيه شروط الحج ولم يحج عن نفسه لانه اثم بالتأخير الخ.

وكذا في فتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۲ ص: ۵۷۳.

وفي حاشية البحر الرائق ج: ۲ ص: ۲۹، ان الحج الصلوة عن غيره ان كان بعد تحقق الوجوب عليه بملك الزاد والراحلة والصحة فهو مكروه كراهة تحريم عليه لانه يتضييق عليه

وفي البحر الرائق ج: ۳ ص: ۷۰ والحق انها تنزيهية على الامر تحريمية على الصلوة المأمور الذي اجتمعت به شروط الحج ولم يحج عن نفسه لانه اثم بالتأخير.

انتخاب وکړی چي اول یی خپل حج کړی وی (۱) د فرض حج مسئله خامخا په خطري کی اچول مناسب نه دی.

۲: کوم سړی چي خپل حج نه دی کړی او په هغه باندی خپل حج فرض نه وو نو د بعضی علماوو په نزد خاص د حج بدل د پاره مکي معظمی ته ورسیدی توپه هغه باندی حج فرض کيږي، خو راجح قول دادی چي په هغه باندی حج نه فرض کيږي. کذا فی جواهر الفقہ (ج: ۱ ص: ۵۰۷) (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۵/۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۴۷۶ ب)

د حج ضرورة مسئله

(د حج ضرورة مفصل او مدلل تحقیق)

سوال: ضرورة څه ته وائی؟ او آیا چاچی خپل حج نه وی کړی هغه ته د بل چا د اړخه حج ته لیږل جائز دی؟ که اولیږل سی نو حج به اداء سی او که نه؟ او که داسی سړی د بل چا د اړخه حج وکړی نو آیا په دی سره به په هغه پخپله حج فرض سی؟

پراخ کړم دا مسئله مفصله او مدلل بیان کړی؟

جواب: کوم سړی چي خپل حج نه دی اداء کړی هغه ته (ضرورة) وایی، او که د بل چا د اړخه حج وکړی نو د احنافو په نزد اداء کيږي، علامه علاء الدین خصکفی لیکلی دی چي: فجاز حج الصلوة بمهملة من لم يحج. (درمختار مجتبیائی ص: ۸۱۲) (۲) په دی شرط چي حج کوونکی ته څه داسی عذر لاحق نه وی چي ترمرگه مستمر وی. خوزائل

(۱) في الفتاوى تاتار خانيه ج: ۲ ص: ۵۴۲ (طبع ادارة القرآن كراچی) والافضل للانسان اذا اراد ان يحج رجلا عن نفسه (ان يحج رجلا قد حج عن نفسه) فان الذي لم يحج عن حجة الاسلام عن نفسه لم يجز حجه عن غيره عند بعض الناس ومع هذا لو احج رجلا لم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوز عندنا... الخ.

(۲) في بحر الرائق ج: ۳ ص: ۴۹ والافضل احجاج الحر العالم بالمناسك الذي حج عن نفسه.

(۱) همدارنگه د حج ضرورة متعلق د حضرت والا دامت برکاتهم راتلونکی تفصیلی فتوی کی د فریقینو دلائل او راجح قول وگوری.

(۲) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۰۳ (طبع سعید).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
کیدلایی ممکن وی، ځکه چی حج یو داسی عبادت دی چی مالی هم دی او بدنی هم، او داسی عبادت په باره کی فقهاوو هم دا حکم ورکړی دی، په درمختار کی دی: والمركبة منهما كحج الفرض تقبل النيابة عند العجز فقط لكن بشرط دوام العجز الى الموت. (ص: ۱۸۱ مجتبیانی) (۱) او (بذل المجهود) کی دی: ومركبة من البدنية والمالية كالحج لا تجزى فيها النيابة في غير عذر (بذل المجهود ج: ۳ ص: ۱۱۲) (۲) ومثله في كتب الفقه على المذاهب الاربعة. (جلد ۱ ص: ۷۰۷) (۳) لیکن د یوشی اداء کیدل خائنه شی دی او فی نفسه مکروه کیدل خائنه شی دی، نو دلته هم حج ضرورة فی نفسه خو مکروه دی، خو که څوک یی وکړی نو اداء به سی.

اوس د دی کراهت په نوعیت کی لرغوندی تفصیل دی، که حج بدل کوونکی داسی سړی دی چی په هغه باندی حج فرض وو خو هغه اونه کی نو اوس د هغه د پاره حج بدل کول مکروه تحریمی دی، او په هغه باندی حج کوونکی د پاره مکروه تنزیهی دی (شامی ج: ۲ ص: ۲۳۱) (۴) او که په حج بدل کوونکی باندی حج فرض نه وی نو بیاد دواړو د پاره مکروه تنزیهی یعنی خلاف اولی دی، په هرحال افضل همدادی چی حج بدل دی په هغه سړی باندی اوسی چاچی خپل حج کړی وی لکه چی عالمگیریه کی دی (والافضل للانسان اذا اراد ان يحج رجلا عن نفسه ان يحج رجلا قد حج عن نفسه ومع هذا لو احج رجلا لم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوز عندنا) (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۷۴) (۵) او په فتاوی قاضیخان کی دی: قالوا وينبغي ان يكون الحاج رجلا حج مرة. (فتاوی خانیه ج: ۱ ص: ۲۶۰) (۶)

او په تنقیح حامدیه کی دی: يجوز لمن لم يكن حج عن نفسه ان يحج عن غيره لكنه خلاف الافضل. (العقود الدرية ج: ۱ ص: ۱۳) (۷) الغرض د دی څخه او د دی په شان

(۱) ج: ۲ ص: ۵۹۸ (ایضا).

(۲) طبع مکتبه قاسمیه ملتان.

(۳) طبع شرکت فن الطباعة مصر. (محمد زبیر حقنواز).

(۴) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۳.

(۵) ج: ۱ ص: ۲۵۷ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

(۶) الفتاوی البخانیة علی هامش الهندية ج: ۱ ص: ۳۰۷ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

(۷) کتاب الحج ج: ۱ ص: ۱۴ (طبع دار المعارفة، بیروت).

نزد نصونه دا خبره ثبوت ته رسیدلی ده چی حج ضرورة عن الغير خلاف اولی دی خو اداء کیږي.

پاته سوه دا مسئله چی: که کوم سړی حج ضرورة وکړی نو په هغه باندی خپل حج فرض کیږي او که نه؟ نو د دی مسئلې په سلسله کی د فقهاء کرامو په رایو کی اختلاف په نظر راځي، تردی چی علماوو په دی مستقلى رسالی لیکلی دی چی په هغه کی سید عبد الغنی نابلسی اوسید احمد بادشاه رحمهما الله د رسالو ذکر علامه شامی رحمهما الله کړی دی: (العقود الدرية ج: ۱ ص: ۱۳) (۱) او شامی ج: ۱ ص: ۲۳۲) (۲)

او دا اختلاف هم په متقدمینو کی نسته بلکی په متاخرینو مشائخو کی دی، لکه چی د علامه حامد آفندی عمادی د دی خبری څخه معلومیږي: وهل يجب عليه ان يمكث بمكة حتى يحج عن نفسه لم اره الى في فتاوى ابي السعود. (تنقيح الحامدية ج: ۲ ص: ۱۳) (۳)

تنقيح خلاف:

مجمع الانهر مصنف لیکي: ويجوز احجاج الضرورة... ولكن يجب عليه عند رؤية الكعبة الحج لنفسه وعليه ان يتوقف الى عام قابل ويحج لنفسه او ان يحج بعد عوده امله بماله وان فقيرا فليحفظ والناس عنها غافلون. (مجمع الانهر ج: ۱ ص: ۳۰۸) (۴) ملاعلی قاری هم په شرح منسک کبیر کی د دی په تائید کولو سره لیکلی دی: انه بوجه لمكة وجب عليه الحج (بحواله العقود الدرية ج: ۱ ص: ۱۳) (۵) سید احمد بادشاه رحمهما الله هم یوه مستقلة رساله لیکلی ده، او د دی تائید یی کړی دی لکه چی علامه شامی رحمهما الله لیکلی دی (په مذکوره حوالی سره) (۶)

علامه ابن همزه نقیب رحمهما الله هم په نهیج النجات کی په دی باندی فتوی ورکړی ده:

(۱) کتاب الحج ج: ۲ ص: ۱۴ (طبع دار المعارفة بیروت).

(۲) ج: ۱ ص: ۴۰۲ (طبع سعید).

(۳) ج: ۱ ص: ۱۳.

(۴) کتاب الحج ج: ۱ ص: ۱۴ (طبع دار المعارفة بیروت).

(۵) ج: ۱ ص: ۴۵۲ (طبع دار الكتب العلمية، بیروت).

(۶) ج: ۱ ص: ۱۴ (طبع دار المعرفة بیروت).

(۷) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
(شامی ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۱). علامه ابو السعود (۲) او صاحب نسک الاتهر هم په دی
فتوی ورکړي ده. (رد المختار ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۳)
د دی په خلاف لاندینی علماوو د عدم وجوب قول اختیار کړی دی.
۱: علامه سید عبد الغنی نابلسی رحمته الله علیه په دی مسئلې باندی مستقله رساله لیکلې ده
او ثابت کړی یی دی چی حج به واجب نه وی. (العقود الدریة ج: ۱ ص: ۱۳) (۴) و شامی
ج: ۲ ص: ۲۳۲ (۵)
۲: علامه ابن عابدین شامی رحمته الله علیه په رد المختار کی هم دا قول د لاله اختیار کړی دی.
وگوری (شامی ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۶)

د واجب ویونکو دلائل

ترڅو چی احقر تلاش کړی دی د واجب ویونکو دلائل په مجموعی اعتبار سره دا په نظر
راغلل.
۱: حج بدل کوونکی یو وار کعبی شریفی ته په رسیدلو باندی قادر سوی دی لهذا په
(من استطاع الیه سبیلاً) (۷) کی د داخلیدو په وجه په ده باندی به اینده کال حج فرض

سی.
۲: لکه څنگه چی علامه شامی رحمته الله علیه نقل کړی دی، (۸) علامه ابن حمزه نقیب په نهج
النجاة کی دا دلیل پیش کړی دی چی بدائع الصنائع کی دی: یکره احجاج الصرورة لانه
تارك فرض الحج. (۹) د دی څخه دا مستفاد کیږی چی د هغه سړی دخول مکی ته د خپل

(۱) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۳، ۲۰۴ (ایضا)

(۲) دافتوی علامه افندی په خپله فتوی کی بخسنه نقل کړی ده لیکن غالباً هغه په ترکی ژبه کی ده په
دغه وجه په پوهه کی نه راځی (حاشیه د حضرت والا دامت برکاتهم)

(۳) ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

(۴) کتاب الحج ج: ۲ ص: ۱۴ (طبع دار المعرفة بیروت)

(۵) ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

(۶) ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

(۷) سورة العنبران: ۹۷

(۸) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

(۹) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

نفس څخه په حج کولو باندی قادر سوی دی که څه هم په دی وخت کی د بل چا د پاره
په حج کولو باندی مسئول دی.
۳: علامه شامی رحمته الله علیه د لباب څخه نقل کړی دی: الفقير الافاقی اذا وصل الى ميقات
فهر كالمكي قال شارحه ای حیث لا یشرط فی حقه الا الزاد والراحلة ان لم یکن ساجزاً
عن المشی. (رد المختار ج: ۲ ص: ۱۹۵) (۱)
که یو افاقی فقیر ترمیقاته پوری اورسیري نو دا هغه احکام د مکی په شان کیږی نو
ځکه به د صرورة فقیر هم دا حکم وی.

د فائین وجوب جوابونه

خو دا ټول دلائل په حیز قبول کی نه دی بلکی د دی په خلاف نور قوی دلائل موجود
دی، چنانچی د مخکی دلیل جواب دادی چی دا استطاعت معتبر نه دی، ځکه چی د
دی مثال بالکل همداسی دی چی کوم امیر سړی کوم غریب د زکوة د اداء کولو وکیل
جوړ کړی او هغه وکیل زکوة اداء کړی نو څوک هم ورته دانه وایی چی دی قادر سو لهذا
په ده باندی خپل زکوة اداء کول واجب دی بعینه همداشان یو صرورة فقیر که حج بدل د
پاره مکی ته اورسیري نو که هغه امر بالحج په ځای خپل حج شروع کړی نو دا تصرف
فی مال الغير بغیر د اذن څخه دی، او که خپل حج هم وکړی او د هغه بل سړی هم نو دا
د داخل راتلو په وجه محال دی، او که د یو کال پوری هم هلته پاته سی نو حرج عظیم
دی، ځکه چی هغه فقیر دی او عادتاً انسان په سفر کی د یو کال خرچه د ځان سره نه
ساتی او بیابه د هغه اهل و عیال په وطن کی بی سهاری وی خصوصیت سره په دی
زمانه کی چی د یوملک حکومت غیر ملکی ته په خپل ملک کی د ډیری مودی د پاته
کیدلو اجازت هم نه ورکوی، او که په هغه وخت کی بیرته راسی او بل کال ته بیا ولاړ
سی نو دانه د دوو حالتونه خالی نه وی، یو داچی په دی موده کی هغه غنی سی، نو په
دی صورت کی موږ هم د وجوب حج قائل یو، او هغه په دی وجه نه چی هغه مخکی حج
نه تللی وو، بلکی په دی وجه چی هغه غنی سو، دوهم داچی که هغه غنی نه وی نو حج
بغیر د غنا څخه څنگه کولی سی؟

غرض دا چی دا آیت په وجوب حج باندی دلیل پیش کول صحیح نه معلومیري بلکی
داخو په عدم وجوب باندی دال دی، لکه څنگه چی موږ به انشاء الله عنقریب بیان کړو.

(۱) ج: ۲ ص: ۴۲۰ (ایضا)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
پاته سو دوهم دلیل نو په اصل کی هغه د ضرورة غنی په باره کی دی، لکه چی د ابن
همام صنیع په دی باندی دال وی، چی هغوی د صاحب بدائع دا جمله نقل کولو څخه
وروسته د حج ضرورة په صحت باندی استدلالات پیش کړی دی او بیایی لیکلی دی:
والذی یقتضیه النظر ان حج الضرورة عن غیره ان کان بعد تحقیق الوجوب علیه بملک
الزاد والراحلة والضحة فهو مکروه کراهة تحریم لانه یتضیق علیه... الخ (فتح القدیر
ج: ۲ ص: ۲۳۱) (۱) او علامه شامی رحمته الله همدا عبارت ضرورة په غنی باندی محمول
گرځولی دی. (وگوری رد المختار ج: ۲ ص: ۳۳۱-۳۳۲) (۲)

پاته سو دریم دلیل، نو د هغه جواب دادی: چی دا قیاس مع الفارق دی، ځکه چی
ضرورة فقیر قادر بقدره غیره دی، او قدرت بقدرت غیره معتبر نه دی، کما قرئنا، په
خلاف د افاقی فقیر چی هغه قادر په قدرت بنفسه دی، نو ځکه یو په بل باندی قیاس
کولو صحیح نه دی، همدا وجه ده چی علامه شامی رحمته الله چی چیری دافاکی فقیر
مسئله بیان کړی ده هلته خویی د هغه څخه هم دا مسئله اخذ کړی ده: چی: ان المأمور
بالحج اذا وصل الی مکه لزمه ان یمکس لیحج الحج الفرض عن نفسه لکونه صار قادراً
على ما فيه. (شامی ج: ۲ ص: ۱۹۵) (۳) لیکن باب الحج عن الغير کی یی دادلل رد
کړی دی. (شامی ج: ۲ ص: ۳۳۲) (۴)

په عدم وجوب باندی دلایل:

یو هغه آیت چی د قائلین وجوب په استدلال کی لیکل سوی وو په اصل کی په عدم
وجوب باندی دال دی ځکه چی په هغه کی دایبان سوی دی چی حج په خلکو باندی په
هغه وخت فرض کیږی چی د قطع سبیل استطاعت وی او ضرورة فقیر په دی کی
داخليږی نه لکه موږ پورته عرض کړل، که هغه هلته اوسیري نو تکلیف دی او که بیرته
راځی نو د هغه په سابقه او موجوده کیفیت کی څه فرق نسته که هغه فقیر دی نو په من
استطاع الیه سیلا (۵) کی داخل نه دی، لهذا آینده کال هم په ده باندی حج فرض کیدل

(۱) ج: ۲ ص: ۷۹ (طبع مکتبه رشديه کویته).

(۲) رد المختار ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید).

(۳) ج: ۲ ص: ۴۲ (طبع سعید).

(۴) ج: ۲ ص: ۲۰۴ (ایضاً).

(۵) سورة العمران: ۹۷.

نه دی پکار، او که شبهه اوسی چی هغه قرض اخستلو سره تلی سی، نو جواب دادی:
چی په دی صوره کی هم قدرت بقدره غیره به وی چی معتبر نه دی.
۲: لا یكلف الله نفساً الا وسعها (۱)، مجمع الانهر وغیره کی ضرورة فقیر ته د دی خبری
اختیار ورکول سوی دی چی هغه دی یا خو په مکه کی پاته سی او د آینده کال انتظار
دی وکړی، یادی وطن ته بیرته ولاړ سی او بیادی دوباره راسی، نو د دی حاصل دادی
چی که هغه په دواړو کی کوم یومشق اختیار کړی نو جائز دی که اوس هغه قصداً یا
خطاً د هغه ځای څخه رالی او موږ په هغه باندی د حج فرض کیدلو حکم ولگوي، نو دا
تکلیف ملا یطاق دی ځکه چی ضرورة د هغه طاقت نه لری او دا د مذکورة الصدرالیت
د وجهی صحیح نه دی.

په دی آیت کی (الا وسعها) الفاظ په خاص طور د غور قابل دی. ځکه چی دلته د
وسعت لفظ استعمال سوی دی د امکان نه، نو ځکه هغه شبهه هم د دی دلیل سره لری
سره کومه چی په اول دلیل کی وسوه چی هغه قرض اخستلی سی او حج ته تلی سی
۳: که علی السبیل التنزیل دا ومنل سی چی امکان یا وسعت سته نو په دی کی هیڅ
شک نسته چی مشقت او حرج عظیم دي چی: ان الدین یسر (۲) وغیره د خلاف کیدلو په
وجه احکام شرعیه کی د تخفیف باعث جوړیږی، که په دی باندی دا اعتراض اوسی
چی حرج او مشقت په هرځای کی معتبر نه دی، نو د دی جواب دادی چی علامه ابن
نجیم لیکلی دی: المشقة والخرج انما یعتبر فی موضع لانص فیه. (الاشباه والنظائر
ج: ۱ ص: ۱۱۷) (۳)

د بحث لاندی مسئله کی هم څه نص نسته، تردی چی د احنافو امامانو ته بلکی د
شانځو څخه هم څه قول منقول نه دی لکه چی علامه حامد آفندی په خپله فتاوی کی د
دی تصریح فرمائیلی ده: لم آره الا فی فتاوی ابی السعود (عقود الدریه ج: ۱ ص: ۱۳)
(۴) نو ځکه دلته د تخفیف باعث د جوړیدلو کی څه مانع په نظر باندی نه راځی.

(۱) سورة البقرة: ۲۸۲.

(۲) فی صحیح البخاری باب الدین یسر... الخ. (ج: ۱ ص: ۱۰) طبع قدیمی کتب خانه عن ابی هريرة
عن النبی صلى الله عليه وسلم قال: ان الدین یسر ولن یشاء الدین احداً الا علیه فسدو او قاربوا وابشروا واستعینوا
بالغدوة والروحة وشئ من الدلجة.

(۳) ص: ۴۳ (طبع سعید).

(۴) ج: ۱ ص: ۱۴ (طبع دار المعرفة بیروت).

فتاوی عثمانی دوهم جلد

خلاصه: غرض داچې د ټول بحث څخه د خلاصی په طور دانتیجه را اوځی چی حج
صرورة اداء کیږی خو په دی وجه په کوم فقیر باندی حج نه واجبیږی: هذا ماظهرلی بعد
بحث وفتیش ونظر وتفحص کثیر والعلم الصحيح عند الله اللطيف الخبير اذ هو اعلم
بما هو صواب واليه مصيرنا والمآب واخر دعوانا ان الحمد لله رب العلمين وسلم على
المرسلين والعاقبة للمتقين.

الجواب الصحيح (بنده محمد شفيع عفا الله عنه)
احقر العباد محمد تقی العثماني غفرالله له وهداه الى الصواب
۱۳۷۹/۱۱/۲۷ هـ (۱)

۱: د بیماری په وجه بل څوک په حج بدل باندی د لیږلو حکم

۲: کوم سړی چی خپل حج نه وی کړی هغه حج بدل باندی لیږل نه دی

پکار

سوال: د تیری میاشتی څخه د عرق النساء په تکلیف کی مبتلایم، تکلیفونه د برداشت
څخه بهر دی، زیات گرځیدلی راگرځیدلی نسیم آیا په دی حالت کی خپله اهلیه د حج
بدل د پاره لیږلی سم او که نه؟ د هغه څوک محرم نسته.
۲: د دواړو حج په برنی شکل کی کیږی او که نه؟ یا حج زما کیږی او اهلیه ته به ثواب
ورکول کیږی؟

جواب: که ته پخپله دومره بیمار یی چی پخپله حج نسی کولی نو څوک په حج بدل
باندی لیږلی سی (۱)، لیکن د کوم داسی سړی په ذریعه حج بدل او کړه چی هغه خپل حج
اداء کړی وی (۲).

چاچی خپل حج نه وی کړی هغه په حج بدل باندی لیږل مکروه دی خو که وی لیږلو نو
حج به یی اداء سی (۱).

(۱) دا فتوی د حضرت والا دامت برکاتهم د درجه تخصیص، (د افتاء د تمرین) د کاپی څخه اخستل
سوی ده. (محمد زبیر حقنواز).

(۲) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۵۹۸ (طبع سعید) حج الفرض تقبل النيابة عند العجز فقط لیکن بشرط
دوام العجز الى الموت..... الخ.

(۲) ایضاً.

۲: که ستا اهلیی خپل حج نه وی کړی نو په هغه حج بدل مه کوډ، هو! که هغه خپل حج
کړی وی نو هغه د خپل محرم سره په حج بدل لیږی سی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۹/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۳۱۰/۲۷ هـ)

د والدی مرحومی د پاره د نفلی حج حکم

سوال: که کوم سړی خپل حج مخکی کړی وی نو د دوه حج په موقعه باندی د خپلی
مرد د پاره حج کولی سی؟
جواب: هوچی! کولی یی سی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۹/۲۱ هـ

۱: په حج بدل کی د تمتع احرام ترلو حکم

۲: آیا حج بدل کولو سره حج فرض کیږی؟

سوال: زید په حج بدل کی د تمتع احرام ترلی وو، او اوریدلی می دی چی په حج بدل
کی د افراد احرام د میقات څخه ترل پکار دی.

۲: او آیا حج بدل کولو سره حج فرض کیږی؟ اول په هغه باندی فرض نه وو؟ او د حج
بدل د پاره څه شرائط دی؟ په مذکوره صوره کی د تمتع احرام سره که څه خراجی راځی
نو د هغه څه تدارک کیدلی سی؟

جواب: ۱: په حج بدل کی د تمتع احرام ترل که د لیږونکی (آمس) په مرضی او اجازت
سره وی نو جائز دی خو په دی صورت کی به د قریانی رقم د حج کوونکی په ذمه وی د

(۱) ایضاً.

(۲) د دی مسائلو د مکمل تفصیل او دلائلو مخکینی فتوی وگوری.

(۱) وفي الغنية ص: ۷۲ اتبرع الولد بالاحجاج او الحج بنفسه عن احد ابويه اذامات وعليه حج الفرض
ولم یوص به مندوب اليه جدا، وفي التاتار خانيه ج: ۲ ص: ۲۶۴ من مات وعليه فرض الحج ولم
یوص به یلزم الوارث ان یحج عنه وان احب یحج عنه حج وأر جوان یجزیه انشاء الله تعالى..... الخ.
(محمد زبیر حقنواز)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
لیبونکی په ذمه د دی ورکول ضروری نه دی او که لیبونکی د تمتع اجازت نه وی ورکړی او حاجی حج تمتع اوکی نو دابه د لیبونکی د حکم مخالفت گنل کیږي او د هغه حج به اداء نه وی او د تلونکی په ذمه به وی چی خرجه بیرته را کړی، ځکه خو فقهاوو لیکلی دی: چی لیبونکی ته پکار دی چی د هر قسم احرام مأمور ته اجازت ورکړی و دم القرآن والتمتع والجنایة علی الحاج ان اذن له الامر بالقران والتمتع والا فیصیر مخالفا فیضمن (درمختار مع الشامی ج: ۲ ص: ۳۳۹) (۱) فلو امره بالافراد او العمرة ففقرن او تمتع ولو للمیت لم یقع حجه عن الامر ویضمن النفقة. (حاشیة البحر ج: ۳ ص: ۲۸) (۲)
۲: کوم سړی چی خپل حج نه وی کړی هغه په حج بدل باندی لیږل نه دی پکار او که وی لیږلو نو د لیبونکی د اړخه به حج اداء سی، او که د تلونکی په ذمه اول حج فرض نه وو، نو تحقیق همدادی چی صرف حج بدل کولو سره به حج فرض نه وی ترڅو چی د هغه خپل استطاعت پیدانسی. (وگوری العقود الدریه ج: ۱ ص: ۱۳) (۳) او شامی ج: ۲ ص: ۲۳۲ (۴)
الجواب الصحيح (محمد عاشق النی)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۷/۱۲/۱۴

(فتوی نمبر ۱۸/۱۴۵ - الف)

آیا کمزوری سړی بل څوک پخپل ځای د حج د پاره لیږلی سی؟

سوال: آیا کمزوری سړی پخپل ځای بل څوک د حج د پاره لیږلی سی؟
جواب: که ضعیف سړی پخپله په حج کولو باندی قادر نه وی نو هغه داسی سړی د خپل

(۱) ج: ۲ ص: ۲۱۱ (طبع سعید)

(۲) ج: ۳ ص: ۲۳ (طبع رشیدیہ کویت) او همدارنگه په دی مسئله کی د زیات تحقیق او تفصیل: پاره امداد الاحکام ج: ۲ ص: ۱۸۲ تر ۱۸۷ پوری وگوری.

(۳) کتاب الحج ج: ۲ ص: ۱۴ (طبع دار المعرفة بیروت)

(۴) ج: ۲ ص: ۲۰۴ (طبع سعید)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
طرف څخه د حج د پاره لیږلی سی چاچی پخپله حج کړی وی (۱)
والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۶/۱۲/۲
(فتوی نمبر ۲۷۲۱/۲۷)

فصل فی المسائل المتفرقة المتعلقة بالحج

د حج سره متعلق د متفرقو مسئلو بیان

که د حج په ورځو کی ښځی ته حیض راسی نو هغه څه وکړی؟

سوال: که یوه ښځه د حج کولو د پاره ولاړه سی او د حج په ورځو کی ورته د حیض راتلل شروع سی نو هغه څه وکړی؟
جواب: د طواف څخه ماسوا د حج ټول کارونه د حیض په حالت کی کولی سی زیارت طواف دی د پاکیدو څخه وروسته وکړی. (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۸۸/۵/۲۵

مسجد نبوی کی څلوېښته لمونځونه کولو سره به حج کی څه فرق نه وی؟

سوال: زید په سعودي عرب کی ملازم دی هغه ته د حج کولو موقع ورکول کیږي خو د حج اداء کولو څخه وروسته فوراً یا د څه مودنی څخه وروسته وطن ته راتلل وی چی د هغه د وجی په مدینه منوره کی څلوېښت لمونځونه نسی اداء کولی که یی پریرېدی نو حج به یی اوسی او که نه؟

(۱) فی الدر المختار ج: ۲ ص: ۵۹۸ (طبع سعید) حج الفرض تقبل النيابة عند العجز فقط... الخ. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۵۷ (طبع رشیدیہ کویت) والافضل للانسان اذا اراد ان يحج رجلا عن نفسه ان يحج رجلا قد حج عن نفسه.

(۲) وفي الهداية ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع شرکت علمیه ملتان) (باب التمتع) واذا حاضت المرأة عند الاحرام اغتسلت واحرمت وصنعت كما يصنع الحاج غير انها لا تطوف بالبيت حتى تطهر لحديث عائشة، وكذا في فتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۲ ص: ۵۴۲

کتاب النکاح

د نکل مسائل

فتاوی عثمانی دوهم جلد
جواب: کوشش خودی حتی الامکان دا وکړی چی کم تر کمه خلویینست لمونځونه اوسی
ځکه چی دا سعادت عظیم (۱) بیا بیانه ورکول کیږی، خو که د څه مجبوری په وجه زر
راتلل وی نو بیا هم په حج کی څه کراهت وغیره نه پیدا کیږی.
والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۸ / ۹ / ۲۱

(فتوی نمبر ۱۰۷۴ / ۱ / ۲۹ ب)

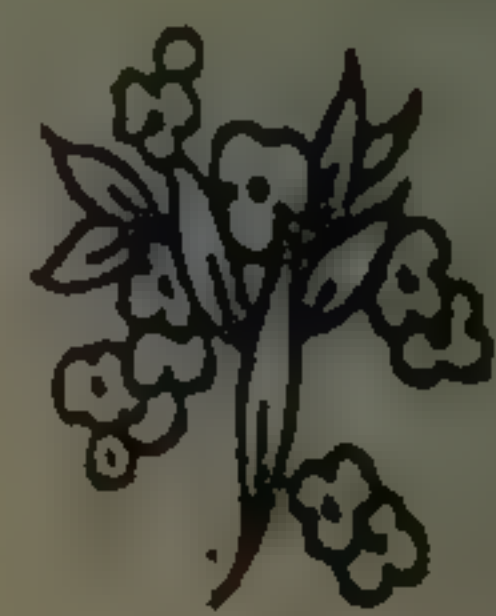
چاته چی د حج د پاره پیسی ورکول سوی وی او د هغه نوم قرعه کی را
اونه وتی

نو د هغه پیسو څه حکم دی؟

سوال: یو سړی بل چاته پیسی ورکړی چی حج وکړی ورکوونکی سړی حاجی دی هغه
څو کاله متواتر کوشش وکی خو د هغه نوم د حج په فهرست کی رانه لی بیا ژر مبادله
زیاته سوه په داسی صورت کی داپیسی د چادی؟
جواب: که داپیسی ورکوونکی د خپله اړخه یا د بل د طرفه د حج بدل د پاره ورکړی وی
نو دا بیرته واپس کول واجب دی او که د امداد په طوری ورکړی وی او هبه کړی یی
وی نو واپس کول یی واجب نه دی.

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۱۰ / ۱۳

(۱) وفي الترغيب والترهيب ج: ۲ ص: ۱۳۹ (طبع دار الكتب العلميه بيروت) عن انس بن مالك عن
النبي ﷺ قال: من صلى في مسجدی أربعين صلوة لاتفوته صلوة كتبت له براءة من النار وبراءة من
العذاب وبری من النفاق. وكذا في مسند احمد ج: ۲ ص ۱۵۵ رقم الحديث: ۱۲۲۰۵ (طبع قرطبه
مصر).

فصل فی وعد النکاح

د نکاح بیان

د کوزدی د مسائلو بیان
د کوزدی شرعی حیثیت او د کوزدی څخه وروسته د انجلی
د نکاح څخه انکار کول

سوال: که یوه مسلمانې ښځه یاسرې درې واړه قرآن شریف په لاس کې واخلي الله او رسول خپل شاهد جوړ کړي او وعده وکړي: که په ژوند واده کوم نو ستاسره به یې کوم. که نه یې نو واده به نه کوم. که د بل سړي سره واده وکړم نو قرآن زما خلاف شامدی ورکوي هغه ښځې یاسرې درې واړه په لاس کې لاس ورکولو سره وعده وکړه، د نن څخه دوه کاله مخکې زه نابالغه وم زما د والدینو په جولي کې یاسین درې واړه قرآن کښې ښووی او خپل واده یې ځنې وغوښتی او صفایي ورته وویل چې زما بله ښځه ژوندی ده خو د هغه سره مې سلوک ښه نه دی زما ورسره د قطع تعلق اراده ده وروسته د اختر په موقعه باندې زموږ د پاره او تقریباً د ټول کور والا د پاره کپړې او زما دپاره یې د کوزدی گوتی راوړه، زما مور زما پلار ته وویل: که داشیان قبول دی نو په سوچ او فکر سره یې قبول کړه ځکه چې داسې غرضي دي زما په موجودگي کې زما پلار وویل: چې څه خبره نه ده الله مالک دی، زه نابالغه ضرور وم، خو زه په ټولو خبرو باندې پوهیدم، څلور پنځه ورځې وروسته زما مور زما مشر ورور ته وویل: چې داسامان یسین راوړي دی، ستا پلار قبول کړی دی، زما ورور وویل: موری! دا سامان ستا په مشورې سره راغلی دی، ځکه چې دا خو د کوزدی سامان دی او د مور په شان کې یې ډیره گستاخی وکړله او روته یې وویل چې موری! ته بیغیرته یې، په بله ورځ یسین ته معلومه سوه، هغه زما د مور څخه حقیقت معلوم کړی، زما مور ورته په ژپاکي وویل: چې زما ځوی نن ماته بیغیرته وئیلو سره زه بالکل لسه کړم دا خبره یاسین واوریدله، او وې وئیل: کله چې ما درته مور وئیلې دي نو د سکه مور څخه به ستا زیات عزت کوم، د شپې یاسین زمت د ورور په جولي کې خپله لور وغورزوله (چې د هغه عمر نه کاله وو) چې ددی سره ته د خپل ورور واده اوکړه، د بدلي په طوړی درکوم، او د دی رشتې په بدله کې ستا څخه هیڅ هم نه غواړم د تحریر لیکلو او دستخط کولو سره یې خط ورکړی، مور او پلار مې مشوره وکړله چې د یاسین لور همداسې نه اخلو، بلکې د دی

د نکاح بیان

په بدله کې رسته ورکړه، یاسین یې را وغوښتی او ورته یې وویل: چې ته زما کوشنی څوړه خپل ځوی د پاره واخله په دی باندې یاسین وویل که رسته راکوی نو خپله مشره لور زما د پاره راکړه که نه یې نو ماخپله لور تاسوته درکړې ده، د درې څلورو ورځو مشورې څخه وروسته زما والدین زما په رسته ورکولو باندې رضامند سول، او زما مور زما مشر ورور ته په صفا الفاظو باندې وویل: چې سوچ اوکړه د خپل د پاره د مشرې انجلی رسته وغواړي، صبا په ماباندې الزام مه لگوه چې مور موږ ته دوکه راکړه او د پیغور راکوی چې انجلی یې په بن باندې ورکړله.

په اختر کې زما والدینو د کوزدی جامې واغوستې او د یاسین کورته ولاړل چې یاسین قبول کړی، د اختر څخه وروسته یاسین د خپلې لور د کوزدی اعلان زما د حقیقي ماما مشر ورور او زما د مور او نورو خپلوانو په مخکې اوکړی، د خیر دعاء هم وسوږه، وروسته د یاسین حالت خراب سو، د هغه خپلوان طاقتور دي د هغه لور یې بغیر د اجازت څخه خپل کورته بوتله، وروسته د یاسین خوانی مړه سوه، نو یاسین خپله انجلی او هلك هم هلته پرېښوول، درې څلور واړو اخستو د پاره وړلې نو هغوی وویل چې ترڅو کوزده ماته نه کړي، بچي به درته واپس نه درکول کيږي، یاسین وویل چې ماقرآن اخستلو سره انجلی ورکړې ده، زما قدم نسی وروسته کیدلی، زما په ژوندانه کې زما د لور بل خاوند نسی کیدی، زما کور والاوو د یاسین ملگریټیا وکړله، نو یاسین تردی وویل: چې هلك به ورسره در ولیرم او هلته به شرعی نکاح وکړم، خو زما پلار او ورور نکاح اوکړه، د سرگودهی څخه د مفتی سید احمد صاحب څخه موفتوی طلب کړله، هغوی ولیکل: چې د نابالغی انجلی پلار په کوم ځای او په کوم وخت چې وغواړي نکاح کولی سی، زما پلار او ورور هغه هم مسترد کړل، زه اوس بالغه یم او د خپلې مرضی مختاره یم، د دی څخه علاوه ما پخپله درې واړه قرآن لوړولو سره وعده کړې ده او وعده په ماگرانه ده او ماته قرآن او ایمان گران دی، آیا وعده پورکول پکار دی او که نه؟ دا بیان وکړی چې په سیده لاره باندې په تللو کې کامیابه سم.

جواب: شرعاً د کوزدی حیثیت د یوی وعدی دی (۱) چې د هغه پوره کول واجب دی او بغیر د څه عذره د هغه خلاف ورزی کول جائز نه دی، لهذا ته اوس د بالغ کیدو څخه

(۱) وفي الدر المختار كتاب النکاح ج: ۳ ص: ۱۲، وان للوعد فوعد، وفي الشامية ص: ۱۱، لوقالو: هل اعطيتها فقال اعطيت ان كان المجلس للوعد فوعد وان كان للعقد فنکاح. همدارنگه وگوري كفاية المفتي ج: ۵ ص: ۴۸-۵۱.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
وروسته مختاره یی، که د یاسین سره نکاح کولو کی تاته څه خرابی محسوسیږي نو انکار کولی سی خو که په دی کی څه خرابی نه پیدا کیږي نو د هغه سره کړی وعده پوره کوله (۱) او د هغه سره نکاح کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۰

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۴۰ ج)

د کوزدی شرعی حیثیت او آیا د کوزدی ماتول جائز دی؟

سوال: عرض دادی چی زمامور او پلار پنځه کاله مخکی زما کوزده خپل ډیر نژدی خپلوانو کی کړی وه او دری کاله زه د ملک څخه وتلی په سعودی عرب کی وم او اوس خپل ملک ته بیرته راغلی یم، او واده هم تیار دی خو زما والدین اوس په عین وخت کی د واده په حق نه دی، هغوی وایی که تا په دی ځای کی واده وکی، نو ته به زموږ ځوی نه یی، ما د رضا کولو ډیر کوشش وکی، مغزینو ډیر پوه کړل خو هغوی نه منی آخره مجبوره سوم اوس د شریعت مطهره طرف ته رجوع کوم، دی رشتی ماتیدو سره به د دور ورونو سره قطع تعلق شی یعنی زما په والدینو او خسرگنی کی، زما خیال دی چی واده وکړم او د والدینو حقوق هم اداء کوم، او د نورو ورونو می زیات خدمت کړی دی او کوم به یی، خو والدین د دی رشتی په ماتولو باندی زیاتی کوی، څه خاص شرعی وجه هم نسته چی د هغه په وجه رسته پرېږدم اوس تاسو ماته وواياست چی څه وکړم؟

جواب: کوزده د نکاح وعده ده (۱) او ترڅو چی څه معقول عذر نه وی پینځه سوی نو دا وعده پوره کول دیانتاً ضروری دی (۲) که څه معقول عذر پینځه سوی نو کوزده ماتولی هم سی، اوس که ستا والدین د څه معقول عذر په وجه کوزده ختمول غواړی نو ته په دی باندی په یخ زړه سره سوچ او کړه او که د والدینو خبره معقوله معلومه سوه او څه عذر مخ ته راسی نو ته د هغوی په وینا باندی عمل کولو سره کوزده ختمولی سی خو که والدین د څه معقول عذر څخه بغیر کوزده ختمولو باندی اصرار کوی نو ستا دپاره په

(۱) وفي صحيح البخاري كتاب الايمان باب علامة المنافق ج: ۱ ص: ۱۰ (طبع قديمي کتب خانه) عن أبي هريره رضي الله عنه قال: آية المنافق ثلاثة: اذا حدث كذب واذا وعد اخلف، واذا اوتمن خان.

(۲) ايضاً.

(۳) ايضاً.

دی معامله می د هغوی اطاعت کول واجب نه دی، د هغوی حتی الامکان د راضی کولو کوشش کوه. او نکاح وکړه خو د دی فیصلي کولو څخه مخکی په ذهن کی داخبره کنښېږده چی عموماً والدین د خپلو بچو د خیر خبره سوچ کوی، لهذا د هغوی خبره سزری طور باندی نظر انداز کول نه دی پکار.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۴/۱۰

(فتویٰ نمبر ۳۹/۲۹۵ ج)

د کوزدی څخه وروسته د انکار کولو حکم

سوال: زید د خپلی لور په باره کی په یو مجلس کی بکرته ووئیل چی زه خپله لور ستاځوی ته درکوم خو نکاح به وروسته کیږي صرف خبره سوی ده نکاح نه ده سوی، اوس د کورنی اختلافاتو په وجه بکر انکار کوی، آیا اوس د هغه انکار کول صحیح دی؟ او آیا نکاح سوی ده او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی د بکر د خوا د زید د لور سره نکاح منعقد نه دی نه ده صرف د نکاح وعده وه (۱)، اوس که زید د خپلی لور واده بکرته یا د هغه ځوی ته د اطلاع ورکولو څخه بغیر بل ځای کوی نو هغه ته به د خلاف ورزی گناه وی (۲) خو د نکاح صحیح ده.

الجواب الصحيح (بنده محمد شفيع عفا الله عنه)

والله اعلم وعلمه اتم واحکم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۳۰

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۲۹ الف)

د کوزدی څخه وروسته د انکار کولو حکم

سوال: دوی فریقی خپل په مینځ کی د امام مخامخ، به مجلس دا فیصله وکړی یا بیان درکړی چی ما د فلانی نوم انجلی رسته د فلانی نوم هلك ته ورکړه مجلس کی بیا دعاء

(۱) وگوري د تیری صفحی اوله او د دوهمی حواله.

(۲) وگوري امداد الفتن ص ۵۸۳، ۵۸۴ سوال نمبر: ۴۴۶، ۴۴۸.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
و غوښتل سوه او شیرینی تقسیم سوه، د دی څخه وروسته د لږ خفگان د وجی یی د
انجلی رشته بل ځای وکړله د داسی کوونکو په باره کی څه رایه ده؟
جواب: د نکاح رشته ورکول د نکاح وعده ده او د وعدی خلاف ورزی بغیر د سخت
عذر څخه ناجائز دی، خو د سخت عذر په صورت کی گنجائش دی (۱).
والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۷/۲/۲۲

(فتوی نمبر ۲۸/۲۷۰ الف)

د معقول عذر په وجه کوزده ماتولی سی

سوال: یو صاحب د خپل ځوی کوزده کړی ده او د هلك پلار په قرآن پاک باندی لاس
کښی ښووی او وعده یی وکړه چی دا انجلی ستاده او دا هلك زمادی د کوزدی دارسم
داشان اداء سوی وو، اوس لږ موده وروسته دواړو فریقینو کی څه اختلافات دی، اوس
د انجلی والا د رشتی ورکولو څخه انکار کوی اوس په موز باندی د شریعت په مخ کی
څه کفاره خونه لازمیږی؟
جواب: شرعاً د کوزدی حیثیت د یوی وعدی دی (۲) او حتی الامکان د وعدی پابندی
ضروری ده، (۳) خو که څه معقول عذر پینس سی مثلاً انجلی د هغه هلك سره په نکاح
راضی نه وی یا د هلك د عاداتو او اخلاقاتو څخه څه داسی خبری مخ ته راغلی وی چی
اول معلوم نه وی نو کوزده ماتول جائز دی او که د کوزدی په وخت کی یی په ژبی سره
څه قسم نه وی اخستی نو په هغه باندی کفاره هم واجب نه ده

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۸/۲۲

(فتوی نمبر ۲۸/۸۲۸ ج)

د هلك طور طریقې نه صحیح کیدل د کوزدی ماتولو

د پاره معقول عذر دی

(۱) ایضاً.

(۲) ایضاً.

(۳) وگورئ امداد الفتن ص: ۵۸۲ تر ۵۸۴ سوال نمبر ۴۴۲ تر ۴۴۸.

سوال: په علاقه راجستان کی د سائل د نیکونو څخه یو رسم راروان دی چی موږ خلک
د خپلو بچو د پاره د تی رودلو د زمانی څخه داشان کوزده کوو، چی په ماشومانو
باندی رسماً چینی خټو، دی رسم ته د چینی خټلورسم وئیل کیږی او داشان د دوو
ماشومانو رسم طی کیږی او په بلوغت باندی د هغوی عقد شرعی کول کیږی، چنانچی
د دی زوږ علاقه یی رسم مطابق سائل په کراچی کی (۱) د خپلی کوشنی خور جمیله
د هغه عمر یونیم کال وو) د بشیر د ځوی پوری شاه، ساکن نزد بارود خانه
رکله چی د هغه عمر یو ۲ منگوپیرو روډ کراچی سره (هرکله چی د هغه عمر پنځه کاله وو)
ولایت آباد نمبر ۲ منگوپیرو روډ کراچی سره عمل تړل سوی وو، اوس دواړه بالغ دی، د
کوزده یی کړی وه، او د چینی خټلو رسم او عمل تړل سوی وو، اوس دواړه بالغ دی، د
هلك طور او طریقې لیدلو سره سائل د انجلی کوزده ناقابل قیام او د نکاح د رشتی
قابل نه گنی، او شرعاً د هغه سره عقد کول نه غواړی آیا سائل دانسبت د کټ کولو
قدر دی؟ آیا هغه لورته د سائل د رضائیت خلاف د هغه سره د عقد کولو یا هغه زوجه
جوړولو شرعاً مستحق دی او که نه؟

جواب: کوزده برابره خبره ده که زبانی سوی وی یا عملی سوی وی (مثلاً په مسئوله
صورت کی (چینی خټلو سره) هغه نکاح نه ده بلنکی محض د نکاح وعده ده چی په دی
سره کوم عقد نه سی منعقد کیدی (۲) خو د وعدی خلاف ورزی بغیر د عذر څخه
ناجائزده او که څه معقول عذر وی نو جائزده او د هلك طور او طریقې څخه درست کیدل
یا د انجلی په هغه رشتی باندی نه راضی کیدل معقول عذر دی او که د دی په وجه ته
کوزده ختمه کړی نو په دی کی شرعاً څه حرج نسته د هلك والاوو ته په دی شرعاً د څه
اعتراض حق نسته.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۱۶

(فتوی نمبر ۲۸/۵۵۹ ب)

خطبه څه ته وائی؟ او کوزده یا د سلامتی په عنوان سره

د اجتماع شرعی حیثیت

سوال: په شریعت اسلامیة کی د کوزدی (یا سلامتی) څه حکم دی؟

(۱) ایضاً.

(۲) وگورئ تیره حواله تیره صفحه (۱۶۳).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
د دی صورت دادی چی د هلك والا د انجلی والا کره بذات خود یا د کوم نماینده په ذریعه د نکاح پیغام لیږی، که د انجلی والا دا پیغام قبول کړی نو د هلك مور او پلار یا دمه دار حضرت د انجلی د مور او پلار یا دمه دارو حضراتو سره اولاً د نکاح په سلسله کی د مهر مقدار او د نکاح د تاریخ وغیره تعیین کوی لکه چی د نکاح خبره پخه سوه د دی څخه وروسته د مزید تشهیر د پاره د نکاح د ورځی څخه مخکی د انجلی په کور کی د کوزدی (سلامتی) په نوم یوه ورځ مقرر وی، یو مجلس جوړوی چی په هغه کی د خپل خپل حیثیت موافق پنځوس، سل یازر، دوه زره د طرفینو د متعلقینو او خپلوانو ته دعوت ورکول کیږی، مقرب تاریخ کی یعنی د سلامتی په ورځ چی ټول خلگ جمع کیږی نو یوسری ولاړسی او اعلان کوی چی دا د فلانی او فلانی سلامتی ده، د فلانکی هلك د فلانی انجلی سره په دومره دومره مهرباندی سلامتی سویده او د انجلی د پاره د مهر متعین زیورات وغیره د مجلس په مخکی د انجلی والاو ته حواله کیږی، او د انجلی والا د ټول سامان په خپل تحویل کی اخلی، او کوم سامان چی انجلی ته ورکول کیږی زیورات وغیره د مجلس په مخکی د انجلی والا د دی ټول سامان باضابطه نمایش (ښودنه) کوی او اهل شرکاء کی یی بعضو ته ښائی، د دی څخه وروسته امام صاحب دعاء کوی او د انجلی والاو د طرفه ټولو شریکانو ته د خپل حیثیت موافق میلستیا کوی.

اوس پوښتنه دا کول دی چی د نکاح د پیغام قبلولو څخه وروسته او د جانبینو د رضامندی سره د نکاح په سلسله کی د مهر د مقدار او د نکاح د تاریخ وغیره متعین کولو څخه وروسته د اشان د سلامتی په نوم سره خلگ جمع کول او د مجلس جوړول جائز دی او که نه؟ زموږ خواته یومستند عالم چی د دیوبند د دارالعلوم فارغ التحصیل دی هغه وائی چی د جانبینو د رضامندی څخه وروسته د اشان د سلامتی په نامه سره مجلس جوړول شرعاً جائز دی، بلکی د ثواب کار دی، حدیث شریف کی چی څه ته خطبه وایی هغه هم ورته وائی، د دغه عالم صاحب وینا شرعاً صحیح ده او که نه؟ په مسئوله صورت کی چی دوه صورتونه پیش سوی دی اول صورت ته خطبه وائی او که دوه صورت ته؟

جواب: شرعاً د خطبی حاصل صرف دومره دی چی سړی یا د هغه خپلوان ښځی یا د هغه خپلوانو ته د نکاح پیغام ورکړی، د دی غرض د پاره څه اجتماع یا د تحفو تبادل د خطبی د پاره هیڅکله ضروری نه ده لهندا د کوزدی یا د سلامتی په نوم سره د کومی

اجتماع چی سوال کی یی ذکر اوسو، هغه ته سنت ویل بالکل غلط دی بلکی سنت گنجل داسی کول بدعت دی او واجب الترك دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۴ / ۱۲ / ۷

(فتوی نمبر ۲۰۷۸ / ۳۵ هـ)

کوزده د نکاح د خطبی قائم مقام نسی کیدی

سوال: زما عمر (۷۲) دوه او یا کاله دی الله جل و علا دري خامن او لونی راکړی دی، د دری ملکانو او دری انجونو د ودونو څخه زما مالک زه خلاص کړی یم اوس صرف د یوی کوشنی لور فریضه اداء کول زما په دمه باندی باقی ده، د هغه انجلی عمر نه ویشته کاله دی د لمونځ او روژی پابنده ده او د کور په کارونو کی مقبول مهارت لری، د والدی د وفات څخه وروسته خاموشه ده او د هغه خاموشی په ماباندی گرا ته تیریږی زما د ژوند د ملگری یونیم کال وسو چی مړه سوی ده، او د مناسب رشتی تلاش یی کوی او دا ارمان یی په زړه کی د ځان سره وی وړی، د لور خفگان زه مجبوره کړی یم چی د هغه واده ژر وکړم او د دی فرض څخه خلاص سم، چنانچی په سنه ۱۹۷۲ کی د یوه نژدی خپلوان په ذریعه منی د دی ماشومی کوزده وکړله، کله چی می هلك ته د هغه د خپلوانو په ذریعه د واده پیغام ولیږی نو هغه جواب راکی چی کم ترکمه دوه کاله انتظار وکړه، که نه یی په بل صورت ته چی چیری غواړی د خپلی لور واده کولی سی، په دی ناگفته به حالاتو کی زما ضمیر د دی خبری اجازه نه راکوی چی زه د هغه هلك منت سماعت وکړم آیا د کوزدی رسم ته د نکاح مقام ورکولی سی؟ که کوم بل موزون هلك پیدا سی نو آیا موږ د هغه سره نکاح کولی سو، کوزده خو به خنډ نه جوړیږی؟

جواب: کوزده د نکاح د خطبی قایم مقام نسی کیدی او نه په دی سره نکاح منعقد کیږی هغه محض د نکاح یوه وعده ده (۱) او د وعدی خلاف ورزی بغیر د څه عذر څخه جائز نه ده (۲)، هو! که څه عذر وی مثلاً په هلك کی څه عیب وی چی د اول څخه معلوم

(۱) فی الدر المختار کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۱۲ (طبع سعید) وان للوعد فوعد. وفي الشامية ص: ۱۱ لوقال هل اعطيتها فقال اعطيت ان كان المجلس للوعد فوعد وان كان للعقد فنكاح.

(۲) وفي صحيح البخاری باب علامة المنافق ج: ۱ ص: ۱۰ (طبع قدیمی کتب خانه) عن ابي هريرة عن النبي ﷺ قال: آيت المنافق ثلاث: اذا حدث كذب واذا وعد اخلف واذا اوتمن خان. (الحديث)

فصل فی المحرمات

(د چاسره نکاح جائزده او د چاسره حرام؟ د قرابت او رضاعت د وشتو بیان)

رضاعی ورپری او رضاعی خورزی سره نکاح جائز ده

سوال: یوشیدو چنبونکی ماشوم چی د لوپری یا د بل څه په وجه یی ژړل او د هغه مور په بل څه کار کی مصروفه وه، په دی دوران کی د ماشوم انا راخی او په ماشوم باندی خپلی شیدی چنبی آیا د دی په وجه د بچی د مور او پلار په رشته کی څه فرق راخی؟ او د ماشوم پلار به د ده رضاعی ورور جوړسی؟

جواب: په مسئوله صورت کی د دی ماشوم نیا د هغه رضاعی مور جوړه سوه لهندا فرق دا معلوم سو چی اول د دی نیا د خوی د اړخه لمسی او د لور د اړخه لمسی د دی هلك بابا د اکا لونی وی یا د خاله لونی وی او د هغوی سره یی نکاح جائز ده. خو اوس د دی رضاعی ورپری او خورزی جوړی سوی اوس یی د هغوی سره نکاح جائز پاته نسوه. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۸/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۷۷۹ و)

د بنځی د شیدو په چنبلو سره بنځه نه حرامیږی

سوال: زید د خپلی بنځی شیدی په غلطی سره وچنبلی یایی قصداً عمداً وچنبل، دواړو صورتونو کی د افعول حرام دی او که مکروه؟ د دی سره خو نکاح نه ماتیری؟

(۱) فی سنن ابی داؤد، کتاب النکاح، باب یحرم من الرضاعة ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع سعید) عن عائشه زوج النبی ﷺ ان النبی ﷺ قال: یحرم من الرضاعة ما یحرم من الولادة.

وفی جامع الترمذی باب ما جاء یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب ج: ۲ ص: ۲۱۷ (طبع سعید) عن علی قال: قال رسول الله ﷺ: ان الله حرم من الرضاع ما حرم من النسب، وفی مشکوٰۃ، کتاب النکاح، باب المحرمات ص: ۲۷۳ عن علی انه قال: یا رسول الله! هل لك فی بنت عمك حمزة فانها اجعل فتات فزقریش، فقال له، اما علمت ان حمزة اخی من الرضاعة. وان الله حرم من الرضاعة ما حرم من النسب. رواه مسلم.

نه وی او اوس معلوم سی یا انجلی دغه رشته نه خوښوی نو په داسی صورت کی کوزده مابتول جائز دی، خو د دی اطلاع دوهم فریق ته کول ضروری دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲۴۱ ب)

د کوزدی په عوض کی د انجلی والا وو پیسی اخستل

سوال: یو سړی مسی سلمان په یوځای کی د خپل خوی مسمی عبد الستار کوزده کړی ده او د انجلی والاوو ته یی حسب دستور یو ویشته سوه روپی هم ورکړی دی، خو د دی څخه وروسته چی مسمی عبد الستار ته کله معلومه سوه نو هغه سمدستی په مجمه کی اعلان وکړ او د واده څخه یی انکار وکړ، بیا تقریباً دوی میاشتی وروسته هغه انجلی مړه سوه چی د چاسره یی واده کیدونکی وو، اوس چی کله موږ د انجلی والاوو څخه د خپلو ورکول سوو یو ویشته سوو روپو مطالبه کوو، هغوی دا وایی چی زموږ لور مړه سوه. لهندا اوس ستاسو پیسی هم نه درکوو، د پیسو واپس کولو څخه انکار کول آیا د ایسی موږ ته بیرته را کول کیدی سی او که نه؟

جواب: په بعضو ځایونو کی د انجلی د کوزدی په معاوضه کی چی کومی پیسی اخلی هغه شرعاً د رشوت په حکم کی دی چی د هغه اخستل او ورکول دواړه ناجائز دی. لهندا که د انجلی انتقال کیدو او که نه کیدو، په هر حال کی د انجلی والاوو باندی دا واجب وو چی د ایسی بیرته ورکړی (۱). هوا که د ایسی د مهر جزء جوړولو سره ورکړی نو دا بیا انجلی ته ورکول پکار وو (۲). خو د نکاح منعقد کیدلو څخه مخکی د انجلی انتقال اوس، نوڅکه اوس د مهر هم څه سوال پاته نسو، لهندا په انجلی والاوو باندی په عرصورت کی واجب دی چی دغه پیسی بیرته ورکړی.

والله سبحانه اعلم ۱۳۹۲/۱۰/۵ هـ (فتویٰ نمبر ۲۷/۲۳۲۹ هـ)

(۱) د تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتن ص: ۵۸۳ تر ۵۸۴ پوری سوال نمبر ۴۴۲ پوری.

(۲) وفی الدر المختار کتاب النکاح باب المهر ج: ۳ ص: ۱۵۲ (طبع سعید) اخذ اهل المراءه شیئا عند التسليم فلزوج ان یسترده لانه رشوة... الخ.

(۳) وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۵۱ ولوبعث الی امراته شیئا ولم یذكر جهة عند الدفع غیر جهت السهر... فقلت هو ای المبعوث هدية وقال هو من المهر او من الكبوة او عارية فالقول له بعینه

فتاوی عثمانی دوهم جلد
جواب: د خپلی ښځې شیدې جائز نه دی (۱) خو که څوک داسې وکړي نو په دی سره نکاح نه ماتیږي. (۲)

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۲/۸/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۷۹/۲۷ و)

در رضاعی خور سره نکاح جائز نه ده

سوال: د مسلمات خلیمه شیدې محمد عمر او محمد هارون یوځای وچښلې مسلمات خلیمه د محمد عمر خاله ده او د محمد هارون حقیقی مور ده، د دی څخه وروسته د مسماة خلیمې یوه لور رشیده پیدا سوه آیا د رشیدی نکاح د محمد عمر سره کیدی سی؟
جواب: په صورت مسئله کی مسماة رشیده د محمد عمر رضاعی خورده لهذا ده سره د هغې نکاح نسی کیدی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۴۴، الف)

در رضاعی خور سره نکاح جائز نه ده

سوال: زبیر احمد په کوشنی والی کی د خپلی خاله شیدې چښلې وی، دا شیدې صرف د دوو ورځو د پاره چښل سوی وی، اوس زبیر احمد ځوان سو او د هغه کوزده د خاله د لور (د حمید د خور سره) سوی ده، اوس به دا واده شرعاً جائز دی او که نه؟ د دی څخه علاوه د حمید کوزده د زبیر د خور سره سوی ده آیا د حمید واده به د زبیر د خور سره جائز وی او که نه؟

(۱) وفي در المختار: کتاب النکاح، باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۱ (طبع سعید) ولم یبج الارضاع بعد مدته لانه جزء آدمی والاتفاغ به لغير ضرورت حرام علی الصحيح.
(۲) وفي الخانية علی هامش الهدية ج: ۱ ص: ۴۱۷ (طبع ماجديه کتب خانه) اذا مس الرجل ثدي امراته وشرب لبنها لم تحرم عليه امراته لما قلنا انه لارضاع بعد الفصال.
(۳) حرمت علیکم امهاتکم.... واخواتکم من الرضاعة (الایة) سورة النساء (آیت: ۲۳).

جواب: په مسئله صورت کی زبیر احمد د حمید د خور رضاعی ورور دی، لهذا د حمید د خور نکاح د هغه سره نسی کیدی (۱) خو که د زبیر خور د حمید د مور شیدې نه وی چښلې نو د هغه نکاح د حمید سره کیدی سی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۳۷/۲۸، الف)

د اغواکوونکي لمسي سره د مغویی د هلك نکاح صحیح ده

سوال: یوسړی د زید منکوچه ښځه اغواء کولو سره راوستله او د خپل خان سره یې دوی میاشتی وساتله، د هغه سره یې کور والی هم وکی چی د هغه په ژبه هم اقرار کړی، اوس ښځه د مخکی خاوند سره ده او هلته یې هلك پیدا سو، تقریباً یوه نیمه میاشت وروسته اوس د دی اغوا کننده سړی د لمسي سره د مغویی د هلك نکاح سوی ده آیا دشرعاً جائز سوه؟

جواب: په مسئله صورت کی که د حرمت څه بل شرعی وجه نه وی نو محض د مذکوره اغواء په وجه په نکاح کی څه خبره نسته، د اغواء کننده د لمسي سره د مغویی د ځوی نکاح درست سوه (۳).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۳۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۳۵۹/۲۷ هـ)

د مرضعی د کومې لور سره د شیدو چښونکي نکاح نسی کیدلی

سوال: زید د بنت عدی شیدې وچښی د بنت عدی د خیتي څخه ډیر لونی دی آیا زید شرعاً د بنت عدی په لونی کی د چاسره واده کولی سی؟

جواب: که زید د دونیمو کالو څخه په کم عمر کی د بنت عدی شیدې چښلې وی نو د

(۱) د تیری صفحی (۲۲۹) آخری حاشیه.
(۲) واحل لکم ماوراء ذالکم (الایة).
(۳) ويحل الاصول الزانی وفر.
(۲۲) المختار باب المحرمات ج: ۳ ص: ۳۲.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
بنت عدی د یوی لور سره هم د زید نکاح جائز نه ده. حدیث... لقله... یحرم من
الرضاع ما یحرم من النسب... (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۳۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۷۲۲ ب)

د بل د منکوحی سره د نکاح حکم

سوال: زید یوه ښځه وتښتوله په بل ځای کی یی د بکر څخه دوه زړه روپی واخستی او ورته یی په نکاح کړله. د ښځی د اغواکیدو علم بکرته نه وو او نه د کلی معزین خبروو او د نکاح تړونکی او شاهدان هم اگاه نه وه. د ښځی په خرڅولو کی هاشم او سرور شریک وه چی د بکر د کلی وو. هغوی د پیژندگلو ثبوت ورکی چی زید موږ پیژنو. هغه انجلی د بکر کلی ته راله د کلی معزینو او نکاح تړونکی او بکر او د هغه د کور خلک د نکاح د پاره مدعو کړل. د ښځی څخه بیان واخستل سو چی د څه جبر په وجه خو نکاح نه کوی ښځی د رضامندی اظهار کولو سره د نکاح، اجازت ورکی، زید ښځه د خپل موږ ورور ښځه ښایی، او ښځی هم هغه لیور ومني د دی واقعی په دریمه ورځ د هغه خاوند منشی محمد د پولیس سره چاپه واچوله او ښځه یی را جلاکړه. او وی وئیل چی دا زما ښځه ده چی بال بیچ داره ده.

اوس تاسو وواياست: چی زید کومه ښځه اغوا کړی ده آیا هغه وکیل وو، د هغه د پاره شرعی حکم څه دی؟

۲: د شاهدانو د پاره شرعی تعذیر څه دی؟

۳: نکاح تړونکی چی واده نه لری د هغه د پاره څه حکم دی؟

۴: شاهدانو او نمبردار چاچی بیانات واخستل او د نکاح اجازت یی ورکی د هغوی څه حکم دی؟

۵: چاچی په دی خرڅولو کی حصه اخستی ده او هغوی ته علم هم وو د هغوی د پاره څه سزا ده؟

(۱) سنن ترمذی ج: ۱ ص: ۲۱۷ (طبع سعید) وکذا فی سنن ابی داؤد، کتاب النکاح باب یحرم من الرضاغة ج: ۱ ص: ۲۸ (طبع سعید) وفي الهندية كتاب الرضاغة ج: ۱ ص: ۳۴۳ (طبع ماجديه) یحرم علی الرضيع ابواه من الرضاغة واصولهما وفروعهما من النسب والرضاغة جميعاً..... الخ.

جواب: په صورت مسئله کی د بکر سره د دغی مغویی ښځی کومه نکاح چی سوی ده. هغه شرعاً بالکل باطله ده. (۱) او زید چی کومه ښځه اغواء کړه او د بکر سره یی په نکاح کړله. هغه سخت گنهگار سول خو کومو خلکو چی د بی خبری په وجه په نکاح کی شرکت وکی هغوی معذوره دی (۲). او د مذکوره گناه د پاره په شریعت کی څه حد مقرر نه دی، قاضی د خپل صوابدید موافق هغوی ته سزا جاری کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۵۳۸ و)

د بل چا د ښځی سره د نکاح کولو حکم

سوال: یوه سړی خپله کوشنی لور د بل سړی کوشنی ځوی ته د نکاح کولو سره ورکړله. او یو دوهم مولوی صاحب په پټه باندی د ځان د پاره نکاح وتړله. اوس هغه هلك او انجلی د (۱۳) او اتلس (۱۸) کالو دی، او مولوی صاحب هغه انجلی په خپل کورکی ساتلی ده. او هلك خپلی منکوحی ته طلاق نه ورکوی، اوس سوال دادی چی د مولوی صاحب دوهمه نکاح صحیح سوه او که غلطه؟ او اوله نکاح د کوشنی والی د وجی خو د دواړو ولیانو کړی ده صحیح سوه او که نه؟

جواب: اوله نکاح صحیح سوه، او دوهمه نکاح د مولوی صاحب کالعدم ده. (۳) هغه ته پکار دی چی انجلی سمدستی خپل خاوند ته حواله کړی او کوم سړی چی قصداً او عمداً د بل چا ښځه د ځان سره ساتی هغه فاسق دی لهندا په مولوی صاحب پسی لمونځ کول مکروه دی ترڅو چی علانیه توبه او نه باسی ترهغه وخته پوری هغه امام جوړول جائز نه دی.

(۱) وفي التفسير المظهری ج: ۲ ص: ۲۴ تحت قوله تعالى: (وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ) عطف علی اهنتکم یعنی حرمت علیکم المحصنات من النساء ای ذوات الازواج لایحل للغير نکاحهن مالم یمت زوجها او یطلقها وتنقضی عدتها من الوفات او طلاق. وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۸ اسباب التحريم انواع، قرابة، مصاهرة، رضاغة... وتعلق حق الغير نکاح، وفي الهندية كتاب النکاح الباب الثالث القسم السادس المحرمات التي يتعلق بها حق الغير، ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع ماجديه) لایجوز للرجل ان یتزوج زوجة غيره وكذلك المعتدة.

(۲) وگوری کفایت المفتی جواب نمبر ۱۰ ج: ۵ ص: ۳۵ (جدید ایدیشن دار الاشاعت).

(۳) وگوری د ۲۷۳ صفخی اوله حاشیه.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الجواب الصحيح محمد عاشق الهی

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۴/۳۱ - الف)

د پلار د کوزدی کړی انجلی سره د پلار د مړي څخه وروسته پخپله ورسره د نکاح کولو حکم

سوال: د زید ښځه مړه سوه، د دغه ښځې څخه د زید یو ځوی خالد دی، زید په بل ځای کې کوزده وکړله ایجاب او قبول سوی دی اوس زید مړسو د زید ځوی د هغه ښځې سره نکاح کولی سی؟ د چاسره چی زید کوزده کړی وه؟
جواب: که زید د هغه انجلی سره صرف کوزده کړی وه او باقاعدہ نکاح نه ده سوی نو د زید د ځوی د پاره د هغه سره نکاح جائز ده (۱). خو که نکاح یی سوی ده نو جائز نه ده (۲). خواه که رخصتی یی نه وی سوی، او د نکاح مطلب دادی چی د دوو شاهدانو په موجود گی کی په سړی او ښځی کی یو یا د هغوی وکیل دا ووايي: چی ما د فلانی سره نکاح وکړله یانې وکړه، دوهم په جواب کی ووايي چی ماقبوله کړه او کوزده صرف د نکاح د وعدی ته وایی.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفی عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۹/۲

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۳ - الف)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۲ وان للوعد فوعد. وفي الشامية ص ۱۱ لوقال هل اعطيتها للوعد فوعد وان كان للعقد فنكاح.

(۲) ولاتنكحوا ما نكح اباؤكم من النساء (الاية) سورة النساء ۲۲، وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۷۴ نساء لآباء والاجداد من جهت الاب او الام وان علوا فهؤلاء محرمات على التابيد نكاحاً ووطاً. وفي الدر المختار كتاب النكاح فصل في المحرمات: وتحرم موطأت آباءه واجداده وان علم ولويها والمعقودات لهم عليهن بعقد صحيح.

د منکوحی غیر مدخل بها انجلی سره د خاوند د نکاح حکم

سوال: د مسماة هندی خاوند مړسو او د همدی خاوند څخه یی یوه انجلی رابعه ده، هندی په بل ځای کی واده وکړی خود دخول څخه مخکی هنده مړه سوه یا مخکی دخول څخه خاوند هغی ته طلاق ورکی آیا د همدی خاوند سره د مسماة رابعه نکاح چی د دغی منکوحی غیر مدخل بها لورده صحیح ده او که نه؟
جواب: په صورت مسئله کی د رابعی نکاح د هندی د خاوند سره درست ده، ځکه چی د هندی سره د هغه دخول نه دی سوی. په قرآن کریم کی دی: وَرَبَّائِكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُم مِّنْ نَّبَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْكُمْ..... (۱) الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفی عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۹/۲

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۳ - الف)

د غیر مطلقه منکوحی سره د بل سړی د نکاح حکم

سوال: د ښځی او خاوند په مینځ کی د څه جنگ په وجه د انجلی والدینو د انجلی د قوم په اختیار کی ورکړله او قوم ته یی پوره اختیارات ورکړل چی قوم څه غواړی نو اودی کړی، قوم مالک دی، د دی څخه وروسته د قوم یوسړی چی د قوم صدر هم دی دغه قوم خپل امین گڼلو سره د امانت په طور کښی نوله، خو هغه امین د قوم څخه د پوښتنی کولو بغیر د انجلی نکاح د خپل وراره د اخښی د ځوی سره وکړله، ځکه چی په دغه کی د امین خپله ذاتی فائده وه آیا په شرع کی دا سړی خپل امین وگڼل سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی چی کله د انجلی نکاح د خپل خاوند سره قائمه وه نو د صدر د خپل وراره سره د نکاح کولو په وجه سخت د گناه کړی دی، (۲) دانکاح باطله او

(۱) (سورة النساء آیت: ۲۳).

(۲) ايضاً.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
حرامه ده. (۱) د انجلی نکاح بدستور د خپل اصلی خاوند سره قائمه ده، کوم سړی چې د حرکت کړی دی هغه ته توبه او استغفار کول پکار دی، او ترڅو چې هغه خپله اصلاح اونکړي، نو مسلمانانوته د خپلې ذمه واری کومه وعده هغه ته ورکول پکار نه دی په دې شرط چې دا واقعات صحیح وي کوم چې په سوال کې لیکل سوي دي.
والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۰ ۲/۴

(فتوی نمبر ۸۲۳/۲۱ الف)

صرف تی په ځله کې اخستلو سره رضاعت نه ثابتیږي

سوال: موږ اووه وروڼه خوندي وو، درې وروڼه یوه خور موږ د مور د اړخه وو، او موږ درې وروڼه مسمی سلطان محمد خان، شیرباز، محمد نواز د دوی څخه کوشنی وو، کله چې زما مور زما د پلار سره واده وکړ، درې څلور اسلامی میاشتی وروسته والد فون سو، د هغوی پرورش د دنیا په ذمه وو، شیدی به یې د بزې د نیپل په ذریعه باندې چنبل، هغه وخت زما والده صرف د هلوکو یوه ډانچه وه، په بدن باندې یې د وینې غوښتی پوتی هم نه وو. کله کله به نیا د والدې حرمت پوره کولو د پاره به یې ماشوم اخستی ځکه چې هغه به چغې سوري وهلی چپ کولو به یې خو په قسم سره یې د تینونو څخه شیدی څه چې اوبه به هم نه وتلی، زما د ورور محمد نواز لور ځوانه وه، زما د ځوی چې د هغه عمر دوه کاله د مادر زاد اکا په کور د شلو کالو واده سوي دی د اولاد څخه محرومه دی زما د ورور لور سره زما د ځوی په نکاح کې څوڅه خلل نسته جائز ده؟

جواب: که داصحیح وی چې ستا ځوی ستا د مور تی صرف په ځله کې اخستی وی او

(۱) وفي الهندية كتاب النکاح الباب الثالث ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع ماجديه) لايجوز للرجل ان يتزوج زوجة وغيره وكذلك المعتدة... الخ. وكذا في كفايت المفتی ج: ۵ ص: ۲۸۵. (دار الاشاعت جديده ايديشن)

وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۸ اسباب التحريم انواع، قرابة، مصاهرة، رضاع... وتعلق حق الغير بنکاح او همدارنگه وگوري تفسير مظهری ج: ۲ ص: ۲۴ تحت قوله تعالى: (والمحصنات من النساء) (الاية) وفي رد المختار ج: ۳ ص: ۱۳۲. اما نکاح منكوحه الغير ومعتدته فالدخول فيه لايجب العدة ان علم انها للغير لانه لم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلاً

فتاوی عثمانی دوهم جلد
شیدی یې نه وی راوتلی نو ستا د ځوی واده ستا د ورور د لور سره کیدلی سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۱ / ۱ / ۱۲

(فتوی نمبر ۱۷۹۳/۳۲ ج)

د رضاعی خورزی سره د نکاح حکم

سوال: د هندي شیدی د هغه حقیقی لمسی وچنبلی نو آیا د هندي حقیقی لمسی یعنی د هندي د سکه لور ځوی سره د هغه شیدی چنبونکي انجلی نکاح جائز ده؟
جواب: په صورت مسئله کې د هندي د لمسی نکاح د هندي د لمسی سره نسی کیدی ځکه چې دا لمسی د انجلی عارضی خوربی دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۶ / ۹ / ۱۲

(فتوی نمبر ۲۷۸/۲۷ و)

د رضاعی اکا سره د نکاح حکم

سوال: د جمال خان دوه ځامن دی غلام علی او نور الدین، د غلام علی د نبخی زینت شیدی نور الدین چنبلی دی د جنت سره چې د غلام علی لور ده، اوس د غلام علی ځوی عبد الکريم چې د جنت لور څخه وروسته ورکړه پیداسوي دی. دا عبد الکريم اوس د نور الدین د لور فاطمی سره نکاح کول غواړي آیا د انکاح به اوسي؟
جواب: په صورت مسئله کې که عبد الکريم د زینت د خیتی څخه دی نو هغه د فاطمی رضاعی اکا کیدلو په وجه د فاطمی د پاره حرام دی او د دواړو نکاح نسی کیدلی.

(۱) وفي الشامية كتاب النکاح، باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۲ (طبع سعید) لو ادخلت الطمة فی الصبی وشکت فی الارتضاع لاتثبت الحرمة بالشک، وفي الدر المختار، كتاب النکاح، باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۲ فلو التقم الحلة ولم يدر ادخل اللبن فی حلقه ام لا؟ لم يحرم.

(۲) حرمت عليكم أمهاتكم وبناتكم... وبنات الاخ وبنات الاخت. الاية سورة النساء: ۲۳. وفي الحديث: عن علي عليه السلام قال: قال رسول الله ﷺ: ان الله حرم من الرضاعة ما حرم من النسب (جامع الترمذی) ابواب الرضاع. باب ما جاء يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب ج: ۱ ص: ۲۱۷. او همدارنگه وگوري كفايت المفتی (جديد ايديشن دار الاشاعت) ج: ۵ ص: ۱۷۲ او فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۷ ص: ۴۰۱

فتاوی عثمانی دوهم جلد

(۱) او که عبد الکريم د زينت څخه علاوه د غلام علی د بلی بنځی د خیتی څخه دی او هغه د زينت شیدی هم نه دی چنلی، نو د فاطمی او عبد الکريم ترمینځ هېڅ رضاعی رشته نسته او حقیقی رشتی سره هغه د ده د اکا ځوی دی نو ځکه د دواړو په مینځ کې نکاح کیدی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۱۵ هـ

بنځی ته د طلاق ورکولو څخه وروسته د عدی په دوران کې د هغه د خور سره د نکاح کولو حکم

سوال: د یوی بنځی سره د یوه سړی نکاح وه، هغی ته یی طلاق وزکی، هم په هغه ځای کې هم په هغه وخت یی د هغه د حقیقی خور سره نکاح وکړله آیا دا دوهمه نکاح جائز ده او که نه؟

جواب: د انکاح جائز نه ده ترڅو چې د اولی بنځی عده تیره نسی (یعنی هغی ته درې واره حیض رانسی او که حیض یی نه راځی نو چې درې میشتاتی یی پوره نسی) ترهغه وخته پوری د هغی د خور سره نکاح جائز نه ده او داسی نکاح به کالعدم وی. لمافی البدایع: وکما لایجوز للرجل ان یتزوج المرأة فی نکاح اختها لایجوز له ان یتجوزها فی عده اختها. (بدایع الصنایع ج: ۲ ص: ۲۶۳) (۲)

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عقی عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱) عن علی علیه السلام قال: قال رسول الله ﷺ: ان الله حرم من الرضاع ما حرم من النسب (جامع الترمذی باب ما جاء یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب ج: ۱ ص: ۲۱۷) (طبع سعید) وفي سنن ابی داود کتاب النکاح باب یحرم من الرضاعة ج: ۱ ص: ۲۸ (طبع سعید) عن عائشة زوج النبی ﷺ ان النبی ﷺ قال: یحرم من الرضاعة ما یحرم من الولادة، او همدارنگه وگوری امداد. الفتاوی ج: ۲ ص: ۳۱۴ د رضاعی اکا او ماماسره نکاح حرامه ده.

(۲) (طبع سعید) وفي المبسوط للرخسی، کتاب النکاح ج: ۴ ص: ۲۰۴ (طبع دار المعرفة بیروت) وعده الاخت تمنع نکاح الاخت. وفي الهدایة کتاب النکاح ج: ۲ ص: ۳۰۹ - ۳۱۰ (طبع شرکت علمیة) واذا طلق الرجل امراته بائنا او رجعیاً لم یجز له ان یتزوج باختها.

۱۳۸۸/۷/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۰۳ الف)

د رضاعی خور سره نکاح جائز نه ده

سوال: د زید یوه حقیقی خاله ده، زید د خاله د لور سره نکاح کول غواړی. زید د خپلی خاله شیدی هم شپږ میاشتی چنلی دی آیا دا نکاح کیدی سی؟
جواب: په صورت مسئله کې د زید د خاله لور د هغه رضاعی خور ده ځکه یی نکاح جائز نه ده. (۱)

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۵ الف)

د ورور د ځوی سره د خپلی لمسی د نکاح کولو حکم

سوال: یوه بنځه ده د هغه یوسکه ورور دی او د هغه ځوی دی د ورور د ځوی سره د نېل د ځوی د لور نکاح کول غواړی آیا دا جائز ده؟
جواب: د ورور د ځوی سره د خپلی لمسی نکاح کول جائز دی (۲) خو په دی شرط چې د نیدو چنلو څه رشته نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰/۱۱/۲۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۱/۲۱۳ الف)

د بنځی تی په ځله کې نیولو سره په نکاح باندی څه اثر نه پریوځی

(۱) ولاحل بین رضیعی امرأة لکونهما اخوین وان اختلف الزمن (الدر المختار. کتاب النکاح. باب الرضا ج: ۳ ص: ۲۱۷. وفي الهندیة ج: ۱ ص: ۳۴۳) (طبع ماجدیه) یحرم علی الرضیع ابواه من الرضا واصولهما وفروعها من النسب والرضا جملیاً الخ

(۲) ولاحل لکم ماوراء ذالکم (الایه) (سورة النساء: ۴) کی داخل دی. وگوری فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۷ ص: ۱۹۴، سوال نمبر ۲۷۰

فتاوی عثمانی دوهم جلد

سوال: زما واده سوی دی ما د چا د غلطو خبرو په وجه د خپلی ښځی سینی جوینیل شروع کړل، خو څه خلکو راته وویل: چی په دی سره نکاح ماتیری ایا د اصحیح ده؟
جواب: په صورت مسئله کی ستا نکاح نه ماتیری (۱) او د ښځی سینی په خله کی اختل شرعاً ممنوع هم نه دی، په دی شرط چی د هغه څخه په خله شیدی نه راځی که شیدی په خله کی داخلی سول نو د یونا جائز شی د چنبلو گناه به وی (۲) خو نکاح به بیا هم نه ماتیری.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۸۳ الف)

د ناسکه خور د لمسی سره د نکاح حکم

سوال: څه فرمائی د دین علماء په دی مسئله کی چی زما پلار زما د ناسکه خور واده د خپل اکا د خوی سره کړی دی او د هغه د اکا د خوی د هغه ښځی څخه یو هلك پیدا سوی دی اوس د دغه هلك یوه انجلی ده چی زما د دی ناسکه خور لمسی جوړیږی، اوس سوال داده چی زما نکاح د هغه انجلی سره چی زما د خور لمسی دی جائز ده او که نه؟
جواب: ستا د پاره د خپلی ناسکه خور (یعنی ستا پلار شریکه) د لمسی سره نکاح کول حلال نه دی. قال فی العالمگیریه: جلد: ۲ ص: ۵ فی بیان المحرمات النسبية: وکذابات الاخ والاخت وان سفلن (۳).
الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفی عنه
والله سبحانه اعلم

(۱) وفی الدر المختار، کتاب النکاح، باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۲۵ (طبع سعید) مص رجل ثدی زوجته لم تحرم.
(۲) وفی الدر المختار، کتاب النکاح باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۱ ولم یبج الارضاع بعد مدته لانه جزا ادمی والاتفاق به لغير ضرورة حرام علی الصحيح. وکذا فی کفایت المفتی ج: ۵ ص: ۱۲۲.
(۳) الفتاوی الهندیه، کتاب النکاح الباب الثالث فی بیان المحرمات ج: ۱ ص: ۲۷۳ (طبع مکتبه رشیدیہ کویت)، وفيها ایضاً الباب الثالث القسم الاول ج: ۱ ص: ۲۷۳ (طبع ماجدیة) وبنات الاخت فمن محرمات نکاحاً ووطاً ودواعیه علی التأیید... الخ. وفی تفسیر المظهری ج: ۲ ص: ۵۲ تحت قوله تعالی: وبنات الاخ وبنات الاخت یعنی فروع الاخت والاخت بناتهما وبنات ابائهما، وان سفلن سواء کان الاخ والاخت لابوين او لاحدهما وکذا فی معارف القرآن ج: ۲ ص: ۳۵۸.

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۲/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۱/۲۴۵ الف)

د ناسکه پلار د مخکنی ښځی د لور سره نکاح جائز ده

سوال: یو سړی خپلی ښځی ته طلاق ورکی، کوم وخت یی چی طلاق ورکړی وو، په هغه وخت د هغه ښځی انجلی پیدا سوه چی وروسته د خپلی مور سره اوسیدله او هغه سړی د یوې بلې ښځی سره نکاح وکړله، او د کومې ښځی سره یی نکاح کړی وه، د هغی یو هلك د مخکنی خاوند څخه وو، اوس هغه انجلی او داهلك دواړه ځوانان سول، آیا د دوی خپل په مینځ کی نکاح درسته ده؟
جواب: په صورت مسئله کی د دواړو نکاح کیدی سی. (۱) فقط والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۲۹/۲ هـ

د رضاعی خور سره د نکاح حکم

سوال: دوه سکه وړونه دی، د مشر ورور پنځه هلكان او دوی انجونی دی د کشر ورور یو هلك او څلور انجونی دی، په ماشوموالی کی د کشر ورور ښځی خپلی لور باندی د مشر ورور د ښځی شیدی وچنبلی، اوس هغوی ځوانان دی د مشر ورور کور والا غواړی چی په کومې انجلی باندی یی د هغه شیدی چنبلی دی د هغی واده د خپل خوی سره وکړی. د هغه هلك سره یی واده نه کوی چی انجلی ته د شیدو ورکولو په وخت یی په غیږ کی وو، بلکی د هغه د مشر ورور سره یی واده کول غواړی، د دی انجلی واده د شیدو ورکونکی ښځی د کوم خوی سره کیدی سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی چی انجلی د کومې ښځی شیدی چنبلی دی د هغه ټول ځان د دی انجلی رضاعی وړونه دی او د هغوی سره د دی انجلی نکاح نسی کیدی (۱)

(۱) وفی الدر المختار کتاب النکاح فصل فی المحرمات ج: ۳ ص: ۳۱ (طبع ایچ ایم سعید) اما بنات زوجة ابیه او ابنه فحلال.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
برابر خبره ده که د انجلی د شیدو چنبلو په وخت هغوی شیدی چنبلی وی او که نه
لهذا مجوزہ نکاح شرعاً جائز نه ده.

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۵/۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۰۰ الف)

د دوو (۲) رضاعی خوندو سره په یو وخت نکاح کول حرام دی

سوال: د نسی الدین نوم سړی په کورکی هلك نه پیدا کیدی. نو د ډیری مودې څخه وروسته هغه د یوې انجلی پرورش وکړی د الله جل و الله په حکم سره پنځه لس ورځې وروسته د مذکور سړی د ښځې چې حامله وه یوه انجلی پیدا سوه اوس دواړې خوندي سوي، په مزه مزه په هغوی کې یوه بالغه سوه، او هغې د نذیر احمد نوم سړی سره واده اوسو او ورسره دوهمه انجلی هم بالغه سوه، او د اخښی کورته راله، خلگوته چې د زنا خطر پیدا سوه نو د هغوی په زجر او توبیخ باندې پلار خپله لور کورته بوتله، بیا د څو ورځو څخه وروسته معلومه سوه، چې موصوفه انجلی بیا اوځي، د کور څخه تللی ده، خلگو د هغې څخه پوښتنه وغیره وکړه، هغې اقرار وکړی چې زه حامله یم، وروسته یې د اخښی څخه پوښتنه وسوه هغه هم د زنا اقرار وکړی، وروسته زوم خسترته سل روپۍ وپکړی د روغې خبرې کولو د پاره، نو پلار د پیسو په حرص کې ووئیل چې دا انجلی رضیعه نه ده، یو مجلس طلب سو، په هغه کې شاهدان پیش سول چې دا انجلی رضیعه نه ده، خو د دې خاله دا انجلی د موصوفې دایې خواته بی ولی وه، د هغه انجلی پلارته یې ووئیل: چې ته د لږو پیسو د بیرې دروغ خبره د خلی څخه وباسی په دې هغه خاموشه سوه اوس شرعاً اوسیا ستا څه حکم دی؟

جواب: په صورت مسئله کې چې کله دوه معتبر شاهدان د دې خبرې موجود دی، چې دې دواړو انجونو د یوې ښځې شیدی چنبلی دی، نو د دې دواړو سره په یو وخت:

فتاوی عثمانی دوهم جلد
یو سړی سره نکاح کول حرام دی. (۱) او کومی شاهدانی چې رضیعه نه کیدلو باندې معلومی سوي هغه قابل د قبول نه دی، ځکه چې (المثبت مقدم علی النافی) نذیر احمد ته پکار دی چې سمدستی دوهمه ښځه پریرېدی او د دې گناه څخه دی توبه او استغفار وکړی او که هغه په پرینولو آماده نه وی نو د عدالت په ذریعه هم په دواړو کې تفریق کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰/۱۲/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۳۴/۲۱ الف)

د پلار شریکي خور سره د نکاح کولو حکم

سوال: د زید سره دوی ښځې دی، زید دواړې پرینوولې، بیا هغه دواړو ښځو د بیل بیل سړی سره نکاح وکړله، د یوې ښځې څه اولاد پیدانسو، خو د هغې د خاوند د ښځې څخه یوځوی دی، د دوهمې ښځې یوه انجلی پیدا سوه، اوس د دې انجلی نکاح د دې هلك سره کیدی نسی چې لوړ ذکر سوه؟

جواب: سوال په پوره ډول واضح نه دی، که مذکوره هلك او انجلی خپل په مینځ کې پلار شریک ورور او خور دی نو بیا خو د دوی په مینځ کې نکاح نسی کیدی. (۲) او که دواړو مور او پلار جلاوی نو په مسئله صورت کې بیان نکاح جائز ده په دې شرط چې د حرمت کوم بل سبب موجود نه وی، خو بهتره داده چې همدا سوال د هر سړی او ښځې اود انجلی او هلك نوم لیکلو سره په وضاحت سره دوباره پوښتنه وکړی او په هغه عمل وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲ هـ

(فتوی نمبر ۹۰۹/۲۸ ج)

(۱) وفي الشامية، كتاب النكاح، باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۲۴ وهي شهادة عدلين اي من الرجال وافاد انه لا يشك في خبر الواحد امرأة كان او رجلاً. وفي الهندية كتاب الرضاع ج: ۱ ص: ۳۴۷ (طبع ماجديه)
(۲) وفي الرضاع الاشارة رجلين او رجل او امرأتين عدول.

(۳) وفي التفسير المظهر ج: ۲ ص: ۵۲ (طبع دهلي) تحت قوله تعالى: حرمت عليكم امهاتكم وبناتكم واخواتكم، نعم ما كانت منها لأب او الام او لهما الخ.

(۱) وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الرضاع ج: ۱ ص: ۲۱۷ ولا حل بين رضيعي امرأة لكونهما أخوين وان اختلف الزمن. وفي الهندية كتاب الرضاع ج: ۱ ص: ۳۴۳ (طبع ماجديه) يحرم على الرضيع ابواه من الرضاع واصولهما وفروعهما من النسب والرضاع جميعاً الخ.

د رضاعی خاله سره نکاح جائز نه ده

سوال: د زید د مور محمودی شیدی خالد وچنی بیا تقریباً شپاړلس کاله وروسته د خالد د ښځی شیدی ظفر وچنی، اوس د ظفر نکاح د زید د حقیقی خور صاعقی سره کیدی سی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی صاعقه د ظفر د رضاعی پلار رضاعی خور سوه نو ځکه د دی دواړو په خپل مینځ کی نکاح نسی کیدی هغه د رضاعی رشتی د وجی د ظفر خاله ده. ویحرم من الرضاة ما یحرم من النسب (۱).
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عقی عنه
والله اعلم .

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۷هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۶- الف)

د زناکار سره د نکاح کولو حکم

سوال: یوهلک او انجلی په خپل مینځ کی په رسته کی ورور او خور دی یعنی د ماما لور او د خاله ځوی، د دی دواړو ناجائز تعلقات جوړ سول چی د هغه په وجه انجلی حامله سوه، مشرانو ته په ښکاره کیدو باندی د دواړو یی د واده فیصله وکړه چی د هغه انعقاد صبا ۱۵ جون دی، ستاسو څخه پوښتنه کول دی چی آیا دا واده جائز دی؟ او پیداکیدونکی ماشوم به جائز وی؟

جواب: په مسئله صورت کی هلك او انجلی زناکولو سره سخته گناه کړی ده. په دواړو باندی واجب دی چی د زړه په صدق سره توبه او استغفار وکړی، او په مسئله صورت کی د دواړو په مینځ کی نکاح صحیح ده (۲) او که ماشوم شپږ میاشتی وروسته پیدا سوی وی نو ماشوم به هم ثابت النسب گنل کیږی. (۱)

(۱) سنن ابی داؤد، کتاب النکاح، باب یحرم من الرضاة ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع سعید) وجامع الترمذی ج: ۱ ص: ۲۱۷ (طبع سعید)

(۲) وفي الدر المختار کتاب النکاح، فصل فی المحرمات ج: ۳ ص: ۴۸ وضح نکاح حبلی من زنی وفي الشامیه تحته (وضح نکاح حبلی من زنی، ای عندهما- وقال ابو یوسف: لا یصح. والفتوی علی قولهما... الخ)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۶هـ

(فتوی نمبر ۲۸، ۲۶۰ ب)

د زناکاری سره د نکاح حکم

سوال: که کوم هلك زنا وکړله او انجلی حامله سوه، هلك غواړی چی د هغه انجلی سره نکاح وکړی نو آیا د حمل په دوران کی نکاح کیدی سی؟
جواب: هوچی! نکاح کیدی سی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۷هـ

(فتوی نمبر ۳۲/۱۲۷۲ ج)

د زناکاری سره د نکاح کولو څخه وروسته د وطی حکم

سوال: هندی منکوحی د رخصتی څخه مخکی زنا وکړله او حمل یی جوړ سو اوس د هندی پلار د هندی رخصتی وکړله نو اوس د هندی خاوند ته د هغی سره وطی کول جائز دی او که نه؟ که د هندی خاوند د هندی سره وطی وکړی نو څه قسم گناه خو به نه وی؟

جواب: که خاوند دغه حمل خپل طرف ته منسوب کولو څخه انکار کوی، نو ترڅو چی د حمل وضع نه ده سوی د هغه د پاره وطی جائز نه ده. (۲)
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عقی عنه
والله اعلم

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۹ لونها الزانی حل له وطؤها اتفاقاً والولد له ولزومه النفقة. وفي الشامیه تحته قوله والوالد له ای ان جائت بعد النکاح لسته اشهر مختارات النوازل فلو لاقل من سته اشهر من وقت النکاح لایشب النسب ولا یرث منه.

(۲) وفي الدر المختار کتاب النکاح باب المحرمات ج: ۳ ص: ۴۸ (طبع ایچ ایم سعید) وضح نکاح حبلی من زنی لا (احبلی) (من غیره) ای الزنی لثبوت نسبه... الخ. وفي الشامیه تحته ای عندهما وقال ابو یوسف: لا یصح، والفتوی علی قولهما... الخ.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۸-۴۹ (و) صبح نکاح (حبلی من زنی) لاجبلی (من غیره) ای زنی (ان حرم وطؤها) ودواغیه (حتی تضع متصل بالمسئلة الاولى ثلاً یسقی موه زرع غیره

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۱۱/۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۳۵۷ الف)

د رضاعت یوه مسئله

سوال: زید او بکر دواړه د پلار د طرفه حقیقی وروڼه نه دی د مور د طرفه دی، یعنی موری یوه او پلرونه یی جلا دی، زید د مخکی پلار څخه دی او بکر د دوهم پلار څخه، د زید انتقال سوی دی چی هغه د عمرو سره د هغه د مور شیدی چنبلی وی، اوس مسئله داپینه سوی ده چی آیا د شریعت د مخه بکر عمرو ته خپله لور په عقد نکاح کی ورکولی سی او که نه؟ د مهربانی د مخی پورتنی دواړو صورتونو کی بیل بیل وضاحت وکړی؟

جواب: په صورت مسئله کی د بکر او عمرو ترمینځ څه د رضاعت رشته نه ده قائمه، ځکه چی د رضاعت رشته د زید او عمرو په مینځ کی ده د بکر او عمرو په مینځ کی نسته، لهذا د عمرو مور د بکر رضاعی مور نه ده، لقوله في الدر المختار: فيحرم ما يحرم من النسب... الا ام اخيه واخته... فان حرمة ام اخته واخيه نسباً لكونها امه او موطوءة ابيه وهذا المعنى مفقود في الرضاع (شامی جلد: ۲ ص: ۴۰۷) (۱) او کله چی د عمرو د مور د بکر سره څه نسبی یا رضاعی تعلق نسته، نو هغه د بکر د لور سره نکاح کولی سی.

په نورو الفاظو سره د بکر لور د عمرو رضاعی ورور زید وریره ده او د رضاعی ورور د نسبی خور سره هم نکاح جائز ده، کما فی قالوا: وتحل اخت اخيه رضاعاً (شامی ج: ۲ ص: ۴۰۸) (۲) نو د رضاعی ورور د وریری سره به په طریقه اولی نکاح جائز وی، لهذا په صورت مسئله کی عمرو د بکر د لور سره شرعاً نکاح کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۱/۸/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۹۹۱ ب)

(۱) الدر المختار باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۳ الی ۲۱۵ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) الدر المختار باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۷.

د غیر ثابت النسب انجلی سره د نکاح حکم

سوال: یو صاحب د خپل ځوی واده د داسی انجلی سره کول غواړی چی د هغی متعلق دا معلوم دی چی دغه انجلی د خپلو والدینو ناجائز یعنی حرامی اولاد دی د هغی د مور نکاح د هغه د پلار سره نه وه سوی، د اسلامی شریعت د مخه یوی حرامی انجلی سره به نکاح کول جائز وی او که نه؟

جواب: که د حرمت بله څه وجه نه وی نو محض د انجلی غیر ثابت النسب کیدلو په وجه د هغی نکاح حرامه نه ده نکاح کیدی سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۴۲ و)

د اکا د لور سره د نکاح حکم

سوال: آیا د اکا د لور سره په مذهب اسلام کی نکاح کول جائز دی؟ او که نه؟

جواب: د اکا د لور سره نکاح جائزه خو په دی شرط چی د حرمت بل څه سبب یعنی رضاعت یا مصاهرت نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۸۳ و)

د رضاعی خور سره د نکاح حکم

سوال: زما د خاله لور په هغه وخت زما د مور شیدی چنبلی وی کله چی زما څخه پنځه کاله کشر زما یو وزور زما د مور شیدی چنبلی، د خاله شیدی می هم کمی وی او زما مور شیدی باندی وچنبلی، کومی انجلی چی زما د مور شیدی چنبلی دی د هغه انجلی سره زما نکاح کیدی سی؟ ما د هغی سره شیدی نه دی چنبلی؟

جواب: که ستا د خاله لور ستا د مور شیدی د رضاعت په مده کی یعنی د دوو کالو څخه په کم عمر کی چنبلی وی. (۱) نو هغه ستا رضاعی خور سوه او د هغی سره ستا

(۱) ځکه چی دا په محرماتو کی داخل نه دی (واحد لکم ماوراء ذالکم) سورة النساء: ۲۵.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
نکاح نسی کیدی. (۱) شیدی که بی ستاسره چیلی وی او که ستا د کشر ورور سره بی
چیلی د دی سره څه فرق نه پریوخی. (۲)
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۸/۲۱ هـ
(فتویٰ نمبر ۲۸/۸۶۲ ج)

غیر مطلق منکوحی سره د بل سړی د نکاح حکم

سوال: د قاضی بشیر احمد بنځه هروخت د خپل خاوند سره محض بی وقوفی او سخت
مزاجی سره ملاویری. لهندا مذکوره خاوند د عدالت د وجی د منکوحی څخه تنگ سو
او د هغی مور بی را وبلله. منکوحه بی کورته ولیرله چی زه فی الحال داهت درمی
برداشت څخه بهر گنلو سره ستا په حواله کوم او څنگه چی په رغیدو سره تاسو حکم
کوی زه به بی منم. لهندا د هغه منکوحی سره یوه دوی میاشتی وروسته فوری طور بغیر
د څه طلاق څخه مولوی عبد الله نکاح وکړله ایا دا صحیح ده او که نه؟
جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات درست وی او قاضی بشیر احمد خپلی بنځی
زلیخی بیبی ته هیڅ طلاق نه دی ورکړی. نو هغه بدستور د قاضی بشیر احمد بنځه ده.
او مولوی عبد الله سره د هغه نکاح شرعاً باطل او کالعدم ده. (۳) څومره موده چی
زلیخا بی بی د مولوی عبد الله سره وسیدلی ده، په ناجائزه طور باندی پاته سوی ده.
اوس د هغوی فوراً جلا کیدل ضروری دی. دواړه دی توبه او استغفار وکړی. او زلیخا

(۱) وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الرضاع ج: ۳ ص: ۲۱۱ (طبع سعيد) ويشب التحريم في
المدة فقط. وفي الشامية تحته اما بعدها فانه لا يوجب التحريم.
(۲) حرمت عليكم امهاتكم... واخواتكم من الرضاعة (الاية) (سورة النساء: ۲۳)
(۳) وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الرضاع ج: ۱ ص: ۲۱۷ (طبع سعيد) ولا حل بين رضيع
امرأة لكونهما اخوين وان اختلف الزمن.
(۴) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۸ - اسباب التحريم انواع، قرابة، مصاهرة، رضاع... وتعلق
الغير بنكاح... الخ. وفي الشامية ج: ۳ ص: ۱۳۳ اما نكاح منكوحه الغير ومعتدته فلا دخول فيه
لا يوجب العدة ان علم انها للغير، لانه لم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلاً.
وفي الهندية كتاب النكاح الباب الثالث ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع ماجديه) لا يجوز للرجل ان يتزوج زوجة
غيره وكذلك المعتدة... الخ. همدارنگه وگوري كفايت المفتي ج: ۵ ص: ۲۸۵ (جديد ايديشن دار
الاساعت)

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
بی بی دی خپل اصلی خاوند قاضی بشیر احمد ته بیرته راسی. او د محمد عبد الله سره
د زلیخی نکاح هیڅکله صحیح نه ده، نو د طلاق تحریر بی کاره دی. قاضی بشیر احمد
د عدالت په ذریعه خپله بنځه دوباره راتلو باندی مجبوره کولی سی.
الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عقی عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۵/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲/۶۰۶ ب)

اسلامي، کمپیوټرز، کوټه، پاکستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

فصل فی احکام الحرمت المصاهرة

د مصاهرت د حرمت احکام

د اینگور سره زنا کولو باندی په خوی باندی خپله ښځه حرامه سی

سوال: که د چا د خپلی اینگور سره ناجائز تعلقات پیدا سول او خسر د اینگور سره صحبت وکړی نو څه حکم دی؟ او که صحبت یې نه وی کړی نو څه حکم دی؟

جواب: که کوم سړی د خپل خوی د ښځی سره زنا وکړی نو هغه ښځه د هغه په خوی باندی حرامیږي (۱)، په داسی صورت کی په خاوند باندی واجب دی چی هغه خپلی ښځی ته دا ووايي چی سمدستی جلاسه! ماته پریښی یی. (۲) او که پوره صحبت یې نه وی کړی نو د واقعی صحیح صحیح تفصیل ولیکه او راوی لیږه چی د هغه په کتلو سره حکم وښوول سی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۳ / ۲۱

(فتوی نمبر ۲۸ / ۳۳۲ ب)

د خوښی سره زنا کولو باندی حرمت مصاهرت نه ثابتیږي

سوال: یو سړی د خپلی خوښی سره (د ښځی د خور سره) د زنا مرتکب سوی دی، آیا د هغه نکاح ماته سوه او که نه؟ یا په نکاح کی څه خلل واقع سوی دی او که نه؟ (محمد ریاض حفر الباطن، سعودی عرب)

(۱) وفي الشامية ج: ۳ ص: ۳۲ (طبع سعيد) قال في الخبر: اراد بجرمت المصاهرة الحرمت الاربع حرمة المرأة على اصول الزاني وفروعه نسباً ورضاعاً. وكذا في البحر الرائق ج: ۳ ص: ۱۰۱ والهندية ج: ۱ ص: ۲۷۵ الباب الثالث في المحرمات.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۷ وبجرمة المصاهرة لا يرتفع النكاح حتى لا يحل لها التزوج باخراً بعد المشاركة. وفي الشامية تحته... وقد علمت ان النكاح لا يرتفع بل يفسد وقد صرحوا في النكاح الفاسد بان المشاركة لا يتحقق الا بالقول ان كانت مدخولاً بها كتركتك او خيلت سبيلك. او همدارنك وگوري امداد الفتاوى ج: ۲ ص: ۳۲۳. (محمد زبير عقی عنه).

جواب: دغه شخص د سختی گناه ارتکاب کړی دی چی په هغه باندی هغه ته توبه کښل پکار دی او د اینده د پاره دی د هغه خوښی څخه د پردی اهتمام کوی خو په دی عمل سره د هغه سړی ښځی سره په نکاح باندی څه اثر نه غورځیږي هغه بدستور د هغه منکره ده. (۱) والله سبحانه اعلم ۱۴۰۲ / ۴ / ۱ هـ (فتوی نمبر ۳۳ / ۴۹۴ - الف)

(۱) خو بیا هم د خوښی استبراء یعنی د هغه یو حیض تیریدلو پوری یاد هغه د حامله کیدو په صورت کی د هغه د وضع حمل پوری د خپلی ښځی سره جماع کول جائز نه دی بلکی جلا اوسیدل واجب دی په اصل کی په دی مسئله کی په مذکوره صورت کی د مزین استبراء واجب ده، د تفصیل د پاره د حضرت والا د امت برکاتهم مصدقه راقم لاندی لیکل سوی فتوی وگوري.

د مذکوره مسئلې سره متعلق عبارتونو کی په غور کولو سره معلومیږي چی په دی مسئله کی د متقدمینو حضراتو مختلف اقوال دی چنانچی د امام احمد بن حنبل رحمته الله څخه دوه قوله مروی دی: ۱: د خوښی سره د زنا کولو په صورت کی د خوښی دری حیضه تیریدو پوری د ښځی څخه بیل اوسیدل واجب دی، یعنی په مذکوره صورت کی د عدی زمانه د نکاح د عدی په شان ده. ۲: یو حیض تیریدل واجب دی.

۳: حنبله فقهاوو یو دریم قول د احتمال په طور ذکر کړی دی چی د هغه ضعف طرف ته اشاره ده او هغه دا دی چی په داسی صورت کی هیڅ واجب نه دی بلکی بعضی حنبله فقهاوو دا دریم قول یی ذکر کړی نه دی.

في المغنی لابن قدامة تحت رقم المسئلة: ۱۱۳۹ ج: ۹ ص: ۴۷۹، ۴۸۰ (طبع دار العلوم الکتاب ریاض) وان زنی بامرأة فلیس له ان یتزوج اختها حتی تنقضی عدتها وحکم العدة من الزنا والعدة من وطأ الشبهة حکم العدة من النکاح، فان زنی باخت امراته فقال احمد یمسک عن وطأ امراته حتی تحيض ثلاث وقد ذکر عنه فی المزنی بها انها تستبراء بحیضة لانه وطأ فی غیر نکاح ولا احکامه احکام النکاح ویحتمل ان لا تحرم بذالك اختها ولا اربع سواها لانها لیست منکوحة ومجرد الوطأ لا ینع بذلیل الوطأ فی ملک الیمین لا یمنع اربع سواها.

تنبيه: اذا وطأ بشبهة او زنی لم یجز فی العدة ان ینکح اختها ولو كانت زوجته نص علیه وفيه احتمال المبدع فی شرح المقنع ج: ۷ ص: ۲۲ (طبع المكتبة الاسلامی بیروت) (وکذا فی الفقه الاسلامی وادلته ج: ۷ ص: ۱۲۵ طبع دار الفکر دمشق).

د امام شافعی رحمته الله څخه استراکیدل مستحب معلومیږي ځکه چی د هغوی په نزد په ملک یمین کی هم استبراء مستحب ده. (مغنی المجتاج ج: ۳ ص: ۱۸۰ طبع دار الاحیاء التراث العربی) (وکذا فی التهذیب ج: ۵ ص: ۳۲۱ طبع دار الکتاب العلمیه بیروت)

د امام مالک رحمته الله مسلک په دی مسئله کی معلوم نه سو، او ترڅو چی د احنافو تعلق دی نو د هغوی په نزد هم په دی مسئله کی دوه قوله پیدا کیږي، یو قول په شامی کی نقل سوی دی چی استبراء مستحب ده یعنی: اذا زنی باخت امراته او بعمتها او بخالتها او تبت اختها او اختها بلاشبهة فان

الافضل ان لا يطأ امرأته حتى تسبراً المزنية الخ شامی ج: ۲ ص: ۳۸۰ باب الاستبراء (طبع سعید) او همدا قول جامع الرموز للقهنانی کتاب الکراهیه ج: ۲ ص: ۳۱۴ (طبع سعید) کی مہ مذکور دی وکذا فی شرح الملتقى ص: ۲۱۱ علی مجمع الانهر) مگر یو دوهم قول واجب کیدلو مہ دی کوم چی به درایه عن الکامل پوره عبارت (لوزنی باحد الاختیین لایقرب الاخری حتی نجیض الاخری حیضة الخ) خخه علاوه (التف فی الفتاوی کتاب النکاح ص: ۱۸۹ (طبع دار الکتب العلمیه بیروت) کی داسی ذکر سوی دی.

الموانع فی النکاح والخامس عشر: اذا اوطأ ذات محرم من امرأته ممن لایحرم علیه بزنا فانه لایطأ الموانع فی النکاح والموطنة بحیضة لانه لایحل له رحمان محرمان فیهما ماؤه (ورسره علامه عبد امرأته حتی یستبرائی الموطنة بحیضة لانه لایحل له مجمع الانهر ج: ۱ ص: ۴۷۹ (طبع دار الکتب العلمیه بیروت) کی صرف الرحمن شیخی زاده آفندی په مجمع الانهر ج: ۱ ص: ۴۷۹ (طبع دار الکتب العلمیه بیروت) کی صرف دازیه عن الکامل عبارت یی ذکر کری دی، په هغه کی یی خه اشکال وغیره نه دی ذکر کری، د دی خخه معلومه سوه چی د احنافو په نزد یوقول مطابق واجب کیدو په وجه محتاط خبره هم هغه استبراء د واجب کیدو او د احنافو د یوقول مطابق واجب کیدو په امداد الفتن ص: ۵۵۳ کی معلومیری کومه حضرت مفتی اعظم پاکستان رحمته الله ونور الله مرقدہ په امداد الفتن ص: ۵۵۳ کی لیکلی ده چی کم ترکمه د یوحیض تیریدو پوری د بنخی خخه جلا اوسید یی واجب گرخولی دی، په خاص طور چی معامله د فروج سره متعلق وی په هغه کی د احتیاط والا، الخ ملحوظ ساتل ضروری وی، یعمل بالاحتیاط خصوصاً فی باب الفروج (شامی ج: ۳ ص: ۲۸۳ طبع سعید) فی الفقه الاسلامی وادله ج: ۷ ص: ۱۲۵ (طبع دار الفکر دمشق) وان زنی الرجل بامرأة فلیس له ان یتزوج باختها حتی تنقضى عدتها وحکم العدة من الزنا والعدة من وطأ الشبهة حکم العدة من النکاح.

(والله سبحانه اعلم وعلمه اتم واحکم)
محمد زبیر عقی عنه
۱۴۲۲/۱/۱۲ هـ

الجواب الصحیح احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
الجواب الصحیح محمد عبد الله عقی عنه
غفر الله له.
الجواب الصحیح اصغر علی ربانی
عبد المنان

د خویننی سره په زنا کولو باندی بنخه نه حرامیری

سوال: آیا د خویننی سره د ناجائزه تعلقات ساتلو په وجه نکاح برقرار وی او که نه؟
جواب: د خویننی سره زنا کول یا ناجائز مقاربت کول سخته گناه ده خو په دی سره بنخه نه حرامیری (۱)

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۷/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۷۲۷/۲۸ ج)

د مزنی د لور سره نکاح جائز نه ده

سوال: د کومی بنخی سره چی ناجائز تعلقات پاته سوی وی د هغه بنخی د لور سره واده جائز دی او که نه؟ (د انجلی نطفه د دغه سری خخه نه ده)
جواب: د کومی بنخی سره چی زنا کری وی یا په ناجائز طریقی سره یی بوس وکنار کری وی د هغی د لور سره نکاح حرامه او باطله ده (۲)، که خه هم هغه انجلی د هغه زانی د نطفی خخه نه وی.

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۸/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۸۲۷/۲۸ ج)

صرف د شهوت په شبهی سره مصاهرت نه ثابتیری

سوال: اکثره مته شبیه کیری چی په فلانی خبری سره ایا خه طلاق واقع سوی دی یا په فلانی خبری سره حرمت مصاهرت سوی دی برای کرم د لاندی مسئلو جواب راکری:
۱: د خوانبی سره په شهوت لاس ومنبلی یا د خوانبی د مور سره په شهوت لاس ومنبلی

(۱) د تفصیل د پاره مخکنی تیره سوی فتوی او د هغه حاشیه وگوری. (مرتب عقی عنه)
(۲) وفي الدر المختار کتاب النکاح فصل فی المحرمات ج: ۳ ص: ۳۲ (طبع سعید): (و) حرم ایضاً بالصهرية (اصل مزنية) الخ. وفي الشامية: قال فی البحر: اراد بحرمة المصاهرة الحرمتا تابع حرمة المرأة علی اصول الزانی وفروعه نسبا ورضاعاً کما فی الوطء الحلال الخ.
وکذا فی البحر الرائق فصل فی المحرمات ج: ۳ ص: ۱۰۱، وافتاوی الهندیه الباب الثالث فی المحرمات ج: ۱ ص: ۲۸۵. (محمد زبیر حقنواز)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
په دواړو صورتونو کې حرمت مصاهرت کېږي او که نه؟ البته په شهوت کې د سړي معیار دادي چې د هغه په آله تناسل کې حرکت راسي.

یو وار زما خوابی ماته د چای پیاله راکړه نو ځما لاس د هغې د لاس سره ولگیدی. نو فوراً د شهبې د وجې مې فکري تناسل آله ته ولاړی په آله تناسل کې حرکت نه وو سوی لکه څنگه چې حرکت ښځې ته لاس لگولو سره د شهوت په خیال سره راتلل شروع کېږي البته زما د عادت په طور آله تناسل طرف ته د زړه د حرکت سره معمولی حرکت غالباً دوه واره د شهوت خیال وسو خو چونکې په آله تناسل کې حرکت نه وو سوی نو غالباً په دې سره د حرمت مصاهرت سوال نه سی پیدا کېدی، دوی درې ورځې مخکې زما د خوابی بودی مور محترمی زمالاس مچ کې بیا مذکوره صورتحال پیداسو، د خوف د بېرې مې آله تناسل ته سوچ سو په هغه کې حرکت جسماني محسوس نه سو صرف کمزوری او ډیر معمولی حرکت وسو، خو په آله تناسل کې جسماني حرکت شهوت والا نه دی راغلی، زما چې په کومې ښځې نظر پریوځی نو آله تناسل څخه د زړه طرف ته د تیریدو سره (خفیف) حرکت دوه، درې، څلور واره اندرونی طور باندې معلومېږي دا خبره د ذکر وړ ده چې شهوت ماته ډیر راځي او په مذکوره صورت کې هغه حرکت په آله تناسل کې نه رالی ماسوا د آله تناسل د معمولی حرکت څخه لکه چې د سوچ څخه معلومېږي چې هغه سر پوری رسیږي، د خوابی سره لاس د لاس لگیدو او د هغې د مور محترمی د مچولو په وخت بیرغ غونډی راسره پیداسوه چې حرمت مصاهرت اونی او د بېرې د وجې په آله تناسل کې حرکت نه راځي، حرکت به شهوت گنېلی سی؟

۲: که یو سړی د جنسیاتو بیمار وي او د چاسره په لاس لگیدلو یې فوراً په آله تناسل کې حرکت راځي نو که د دې سړي لاس د خوابی د لاس سره ولگېږي او په آله تناسل کې یې حرکت راسي او د هغه سړي اراده د شهوت او بدې نه وي نو د دې بیماری په وجه به حرمت مصاهرت لازمېږي او که نه؟

جواب: تاسو د وسوسو د لري کولو د پاره (قل اعوذ برب الناس) آخر د سورت پوری ډیر ډیر وواياست او کوم صورت حال چې تاسو په سوال کې لیکلی دی نو د هغه سره حرمت مصاهرت نه ثابتېږي، مس چې بغیر د حائل شهوت سره وي د هغه سره حرمت مصاهرت ثابتېږي او د شهوت د پاره په آله تناسل کې په جسماني طور باندې انتشار پیدا کیدل شرط دی، محض د انتشار د شهبې سره حرمت مصاهرت نه ثابتېږي، وحد الشهوت فی الرجل أن تنتشر الته او تزدد انتشاراً ان کانت منتشرة کذا فی التبيين

فتاوی عثمانی دوهم جلد
وکذا فی جواهر الاخلاطی وبه یفتی، وکذا فی الخلاصة... هذا الحد وهو الصحيح، وکذا فی الجماع. (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۷۵) (۱)

۱: اڅاګان شاباً قادراً علی الجماع. (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۷۵) (۱)
۲: که دا واقع د چاسره پېښه سوی وي نو اول دا ووايه! چې جنسی بیماری د دې قسمه ده چې کوم سړی یابل شي ته لاس لگولو سره هم په آله تناسل کې حرکت راځي یا صرف د ښځې په لاس لگیدلو باندې حرکت راځي؟ د دې څخه وروسته به جواب رد کول کېږي

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۵۹۱ ب)

فصل فی المناکحة بالكفار واهل الکتاب

والفرق الضالة

د کافرانو، اهل کتابو او کمراه ډلو سره د نکاح بیان

د عیسائی ښځې سره د نکاح حکم

سوال: زما د یو دوست واده د یوې عیسائی انجلې سره سوی دی د انجلې پلار مسلمان دی او مور یې عیسائی ده، پلار یې د هندوستان په فوځ کې منیجر وو، او د مذهب او شرافت څخه په لاتعلقی په وجه یې د یوې انجلې سره محبت سو، هغوی د مشرانو په رضاء او خوښی سره سوله میرج وکړ، د انجلې مور به وئیل چې زه به نکاح نه ورکوم او د هک پلار په نکاح کولو باندې اصرار کوونکی وو، د انجلې پلار ووئیل: چې اوس د انجلې د مور وینا ومنه، ځکه چې هغه ډیره ضدې ده، ته یې خپل کورته بوځه او نکاح یې وتره نو همداسې وسول ټولو دا گنل چې هک مسلمان دی، نو لهذا انجلې به هم مسلمان وي، کله چې یې دوه بچي پیداسول، نو معلومه سوه چې انجلې د مور په مذهب باندې ده یعنې عیسائی ده، او انجلې هم اقرار وکړ چې زه عیسائی یم، اوس شرعاً آیا دا واده جائز دی او که نه؟

(طبع مکتبه رشیدیہ کویته) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۳ (طبع سعید) وحدها فیهما تحرکه او زیاده به یفتی، وفي الشامیه قال فی الفتح ثم هذا الحد فی حق الشارب... الخ

فتاوی عثمانی دوهم جلد
جواب: د عیسائی ښځې سره د مسلمان نکاح شرعاً منعقد کیږي، خو شرط دادی چې ښځه واقعاً په عیسوی مذهب باندې وي (۱). د نن سبا د عیسایانو په شان نه وي چې په نوم خو عیسایی وي او عقاید یې د دهریانو وی چې خدای او رسول هیڅوک هم نه مني. ورسره دوهم شرط دادی، چې نکاح یې په شرعی طریقې سره د دوو شاهدانو په مخکې سوی وي (۲). که دا دواړه شرطونه موجود وي نو نکاح یې صحیح سوی ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۱۱ ب)

لامذهبه او شیعه سره د نکاح حکم

سوال: عرض دادی چې د یوې داسې انجلې سره چې د هغه د مور او پلار تعلق د دیوبندی مسلک سره دی د هغې واده د یو داسې هلک سره سویدی چې د هغه مور او پلار شیعه گان دي. او هلک د هغوی سره په مذهبي تقریباتو کې شرکت نه کوي. ورسره د نکاح د تړلو د پاره به قاضی هم د دیوبندی مسلک راغوبنښتل کیږي آیا د انکاح جائز ده؟ او هلک او انجلې دواړه بالغ دي او انجلې نیکه صالحه، قرآن خوانه او لمونځ گزاره ده او دیوبندی مسلک والاده. او د هلک وینا داده چې زه نه شیعه یم او نه سني زه څه مذهبې تقریب ته نه ځم کله چې موږ د هلک د کور خلکو ته وویل چې که هلک اخبار کې پوره د سني کیدو اعلان وکړي نو کیدی شي چې د هلک پلار شیعه دي. زه پخپله شیعه د هغه مور وویل چې دا څنگه کولی سي؟ په هغه وخت هلک هم د دی تردید ونهکړ، بلکې د مور یم. دا اعلان څنگه کولی سي؟ په هغه وخت هلک هم د دی تردید ونهکړ، بلکې د مور خبرې سره یې اتفاق وکړ، زموږ مخکې د هغه حالات مشکوک دي، په دی وخت کې د رشتې خبره مخ ته ده، ځکه چې موږ څه لیکل غواړو هغه به په لیکلو سره راکوي او

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۵ (طبع ایچ ایم سعید) (وصح نکاح کتابیه) وان کان کره تزویج (مؤمنه بنی) مرسل (مقره بکتاب) منزل وان اعتقدوا المسيح الها. وفي الشامیه (قوله مقره بکتاب فی النهر عن الزیلعی، واعلم ان من اعتقد دینا سماویاً وله کتاب منزل کصحف ابراهیم وشیش وزبور داؤد فهو من اهل الکتاب فتجوز مناکحتهم.

(۲) وينعقد بايجاب من احدهما وقبول من الآخر... وشرط حضور شاهدين حريم او حر وحرین مکلفین سامعین قولهما معاً. الدر المختار کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۹ و ۲۱ طبع سعید

زموږ د هر سوال جواب به په هو سره راکوي، خو موږ ته د هغه په خبرو اطمینان نسته. آیا دا رشته کیدی سي؟
جواب: په مسئوله صورت کې هرکله چې هلک صراحتاً د سني کیدو څخه انکار کوي. او د هغه والدین په واضح طور باندې شیعه گان دي، نو اوس د شیعه کیدلو څخه د انکار مطلب یا خو دا کیدی سي چې هغه تقیماً داسې کوي او په حقیقت کې هغه شیعه دي او یا بیا هغه څه نه لري بې مذهبې دي او په دواړو صورتونو کې د هغه نکاح د سني صحیح العقیده انجلې سره جائز نه ده. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۱۰/۲۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۱۵۹/۳۹ ز)

د قادیانی سره د نکاح حکم او آیا د مسلمانیدو د پاره هم

سرتیفیکیت ضروري دي؟

سوال: عرض دادی چې یو سړی د قادیانی جومات سره تعلق ساتي، په کوټه کې د جعل سازی او خورد برد په مقدماتو کې ملوث وو را وتبستیدی او کراچی ته رالی. او دلته جعلی ډاکټر جوړیدو سره ډاکټر کپټن ایم ای صابر په نوم سره په ملیرسټی کراچی کې خپل کلینیک چلوي، حالانکې دا سړی نه ډاکټر وو، او نه کپټن وو، بلکې په کوټه کې د یوکلرک په حیثیت یې کار کوي، چې هلته یې د خپلو اختیاراتو څخه تجاوز کولو

(۱) که بې مذهبې وي او یا کفریه عقیده لرونکي شیعه وي نو په دواړو صورتونو کې د هغه د کافر کیدلو په وجه به دا نکاح منعقد نه وي او که کفریه عقیده لرونکي شیعه نه دي نو بیا هم د هغه سره د سني مذهبې انجلې نکاح کول جائز نه دي ځکه چې هغه د سني انجلې کفو نه دي. وفي الشامیه کتاب النکاح فصل فی المحرمات ج: ۳ ص: ۴۲ وبهذا ظهر ان الرافضی ان کان ممن یعتقد الا لوصیه فی علی او ان جبریل غلط فی الرافضی او کان ینکر صحبه الصديق او یقذف السقیده الصدیقه فهو کافر لمخالفته القواطع المعلومه من الدین بالضرورة. وفي البحر الرائق کتاب السیر باب احکام المرتدین ج: ۲ ص: ۱۲۱ (طبع سعید) ویکفر من اراد بعض النبی ﷺ... وبعد اسطر بقذفه عائشة (رضی الله عنها) من نسائه فقط و بانکاره صحبه ابی بکر (رضی الله عنه). وفي الهندیة کتاب النکاح الباب الثالث (طبع مجدی) ج: ۱ ص: ۲۸۲ ولايجوز تزوج المسلمة من مشرک ولا کتابی. وفي البدایع ج: ۲ ص: ۲۷۱ (طبع سعید) ومنها اسلام الرجل اذا كانت المرأة مسلمة فلايجوز النکاح المؤمنة الکافر. لقوله تعالى: ولا تتکھوا المشرکین حتی يؤمنوا. ولان فی النکاح المؤمنة فی الکفر... الخ

فتاوی عثمانی دوهم جلد
 سره پیری پیسی خورد برد کړی وی، چی د هغه په وجه د هغه په خلاف د جعل سازی.
 دوکه ورکولو فراډ او خورد برد گڼی مقدمات قائم سول چی د هغه څخه را وتښتیدی،
 کراچی ته رالی، او هلته اشتهاړی مجرم وگرځول سو، د خپل مجرمانه ضرورت د وجی
 به یی خپل نوم او مذهب بدلوی، لږ موده مخکی زموږ د کورسزه نژدی زما د خاله په
 کورکی د ظفر هسپتال په نوم سره یی خپل کلینیک چلوی، د کرایه وغیره په سلسله کی
 جنگ شروع سو او خبره عدالت ته ورسیده، هغه د کرایه داری مقدمه دائر کړله، د
 عدالتی معاملاتو د نسبالولو د پاره زما والد صاحب د خپلی خور یعنی زما د امه مدد
 وکی، نو دغه سړی زما د پلار دښمن سو، او په مختلفو حیلو او بانو سره یی دواړه
 خاندانونه تنگول، زما د پلار څخه د بدلی اخستو په وجه هغه روزانه کالج ته تلو راتلو
 کی په مایسی سو ډیر واره په لاره کی په لیدو سره به یی ماته د خپل محبت یقین
 راکوی، وقتی جذباتو کی راتلو سره زه د هغه په خبرو کی رالم، او یوه ورځ هغه زه
 یوهوټل ته بوتلم او د نکاح نامی په یوه ساده فارم باندی یی رانه دستخط واخستی، او
 ورسره په دوه سټامپ کاغذونو باندی یی هم رانه دستخط وکی، د نکاح نامی د فارم
 او سټامپ کاغذونه وروسته دک سول، د دغه نکاح خبر زما مور او پلار او نورو
 خپلوانو ته نه وو، او نه پکښی د هغوی رضا شامله وه، د نکاح د دی کار روایی په
 وخت کی نه څوک نکاح ترنکی یا قاضی موجود وو او نه پکښی څوک شاهد موجود وو،
 بلکی په هغه وخت کی زموږ د دوو کسانو څخه علاوه دریم سړی څوک موجود نه وو،
 مایه ژبی سره اقرار کړی وو او نه هغه د خپلی ژبی څخه څه القاظ اداء کړی وه، پس د
 هغه په وینا ما په فارم باندی دستخط وکی او خپل کورته بیرته رالم د دی څخه
 وروسته د کار روایی علم ماته نسته، د واده د ټولو شاهدانو نومونه او د مهر د پیسو
 تعین وروسته هغه په خپله مرضی سره وکی تردی چی د ناوی د شاهدانو د نوم په خانو
 کی چی د کومو کسانو نومونه لیکل سوی وه زه د هغوی څخه قطعی طور باندی ناواقفه
 یم، د دی څخه وروسته د دغه کاغذونو په وجه به یی زه بلیک میل کولم زما کور والاوو
 ته په زوره باندی زما بوتله دمکیانی به یی راکولی، او دوه واره د څوکسانو سره کورته
 راتوتل او په زوره د بوتلو کشش پی وکی، زه د هغه سره په تلو باندی راضی نه وم، نو
 ځکه می په عدالت کی د خلع مقدمه دائر کړله چی اوس زیرسماعت ده، داسی د
 قادیانی جماعت سره تعلق ساتی، د هغه پوره خاندان سخت قادیانی دی او خپل ځان د
 مسلمان ظاهرولو د پاره هغه د کوم مولان د قادیانی مذهب د پریښوولو او

مسلمانیدو سرتیفیکیت حاصل کړی دی دا سرتیفیکیت هغه زما سره د نکاح کولو څخه
 شل ورځی مخکی حاصل کی، او ماته یی د دی خبری یقین راکی چی هغه مسلمان
 سوی دی، حالانکی هغه د دی څخه مخکی د یوی مسلمانې انجلی سره واده کړی دی او
 د هغه څلور بچی دی د هغه اصل نوم خالد سیف الله ولد عطاء الرحمن دی او زما په
 نکاح نامه کی هغه خپل نوم منور احمد لیکلی دی او د خپل پلار نوم یی محمد عظیم
 لیکلی دی او د مسلمانیدو په سرتیفیکیت کی هغه خپل نوم نور احمد ولد عطاء
 الرحمن ایم ای لیکلی دی.

زما د خاندان نور خلک تنگولو د پاره یی هم په هغوی نور مقدمات دائر کړی دی، او د
 خلع یوه مقدمه زما د جعلی دستخط سره یی زما د اړخه پخپله په عدالت کی دائره کړی
 ده او د هغه په جواب کی یی په ما او زما په کور والاوو باندی د دروغو الزامونه
 لگولی دی، د خپل کاغذ د مضبوطولو د پاره یی زما یو شاختی کار د جعلی
 دستخط سره جوړ کړی دی چی په هغه کی زما نوم نفیس فاطمه زوجه منور احمد درکړی
 دی، د دی څخه علاوه یی د خپل یو دوست مسمی عبد الرشید په حق کی یی یو فرضی
 او د دروغو امانت نامه مالیاتی څلوینښت زره روپی زما په جعلی دستخط سره تیار
 کړی دی او دا ټول جعلی دستاویزات یی په عدالت کی پیش کړل چی په هیڅ صورت
 کی هم زه د دغه درواغجن، دوکه باز قادیانی څخه خلاص نه سم، د کویتي اداره تحفظ
 ختم نبوت د اطلاع مطابق دی سړی هلته هم یوه انجلی اغواکړی او د هغه جعلی نکاح
 نامه یی تیاره کړی ده. اوس سوال دادی چی:

۱: د نکاح بیان سوی صورتحال کی زما نکاح د دغه سړی سره وسوه او که نه؟ په
 نکاحنامه کی هغه غلط نوم او ولدیت استعمال کړی دی او د نکاح کار روایی په
 تنهایی کی زموږ د دوو کسانو په مینځ کی سویده.

۲: او آیا دغه سړی د قادیانی څخه مسلمان سوی دی؟ او د هغه د مسلمانیدو په
 سرتیفیکیت کی خپل نوم او ولدیت هم غلط استعمال کړی دی او د مسلمانیدو د
 سرتیفیکیت د حاصلولو څخه مخکی په ټولو کاغذاتو کی یی خپل ځان مسلمان د
 ظاهرولو شرعی حکم څخه می خبر کړی.

جواب: که په سوال کی ذکر سوی واقعات درست وی نو د مسماة نفیس فاطمه نکاح د
 مذکوره سړی خالد سیف الله سره نه ده سوی د نکاحنامی په ساده فارم باندی صرف
 دستخط کولو سره نکاح شرعاً نه منعقد کیږی، بلکی د دی د پاره کم تر کمه د دوو

فتاوی عثمانی دوهم جلد
شاهدانو په موجودگی کی ایجاب او قبول ضروری دی. (۱) د دی څخه علاوه که هغه سړی اوس هم قادیانی دی او د مسلمانی سرتفیکیت پی دروغجن دی نو د قادیانی سړی سره د مسلمانی ښځی نکاح شرعاً نه سی کیدی. (۲) که څه هم د دوو شاهدانو په موجودگی کی یی ایجاب او قبول کړی وی لهدا که په سوال کی ذکرسوی واقعات درست وی نو نفیس فاطمی ته د هغه خلاف د خلع څخه بلکی انخلاء زنا سوی مقدمه کول پکار دی.

۲: د قادیانی څخه مسلمان کیدل په حقیقت کی د خپلو عقائدو په تبدیل او د هغه په اعلان باندی موقوف دی که یوسړی د قادیانی عقائدو څخه واقعاً توبه گارسی او په ژبی سره د دی اعلان وکړی نو هغه مسلمان کیدی سی که څه هم د هغه سره سرتفیکیت نه وی او که د زړه په اخلاص سره توبه گار سوی نه وی نو محض د دروغ سرتفیکیت جوړولو سره مسلمان کیدی نسی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۸/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۳۹/۱۲۵۷ و)

د شیعه سره د نکاح حکم

سوال: رافضی شیعه او اثنا عشری کی که څه فرق وی نو وی لیکي ورسره د داسی عقائدو لرونکو سره د کومی سنی العقیدی ښځی یا سړی نکاح جائز ده او که نه؟ هرکله چی په خلفانی ثلاثه باندی تبراکی حالانکی د حضور ﷺ حدیث شریف دی چی زما صحابی ﷺ ته تکلیف ورکی هغه ماته تکلیف راکی او چاچی ماته تکلیف راکی گوانکی هغه خدای جل جلاله ناراضه کی، د دی ارشاداتو په پونا کی د نکاح څه حکم دی؟

۱: وفي الدر المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۹-۲۱ وينعقد بايجاب من احدهما وقبول من الآخر وسرط حضور شاهدين حرين او حر وحرتين مكلفين سامعين قولهما معاً وفي الهداية ج: ۲ ص: ۲۰۶ طبع مكتبة شركت علميه، ولاينعقد نكاح المسلمين الا بحضور شاهدين مسلمين حرين عاقلين. بالفين مسلمين

وفي الهندية كتاب النكاح الباب الثالث طبع ما جديه ج: ۱ ص: ۲۸۲ ولايجوز نكاح المسلمة من مشرك ولاكثني. وفي البدائع ج: ۲ ص: ۲۵۳ طبع سعيد، ومنها الاسلام في نكاح المسلم والمسلمة. او همدارنگه وگوري كفايت المفتي ج: ۵ ص: ۱۹۲ جديد ايپيشن د لاندن

جواب: د شیعه گانو پیری فرقی دی هغوی ټول خپل ځان ته شیعه او اثنا عشری وایی او اهل سنت دی ټولو ته رافضی وایی ټولی فرقی علی الاطلاق کافری نه دی. بلکی په دوی کی چی څوک د حضرت علی رضی الله عنه د خدایی قائل وی یا قرآن کریم تحریف سوی منی یا په ام المؤمنین حضرت عائشی رضی الله عنها باندی تهست لگوی او یا د دی په شان د نورو کافرانو عقیدو معتقد وی نو هغه کافر دی او د هغوی سره نکاح نه کیږی (۱) او څوک چی د اقسام کفریه عقاید نه لری هغوی کافر نه دی د هغوی سره نکاح کیږی خو مناسب نه وی

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۳۰ الف)

د حاجی عثمان پیروکارو سره د نکاح حکم

سوال: یوسړی د حاجی عثمان صاحب معتقد دی، د هغه خانقاده ته ځی. د هغه په باره کی پوښتنه کول دی:

۱: د هغه سره رشته کول جائز دی او که نه؟

۲: که رشته یی ورسره وکړه نو نکاح به یی صحیح سی او که نه؟

جواب د مولانا مفتی عبد الرحیم صاحب مدظلهم د دار الافتاء والارشاد څخه:

د اکابرو خضراتو مفتیانو فیصله ده چی حاجی عثمان گمراه دی. ۵ شوال سنه ۱۴۰۸ هـ باندی اکابرو مفتیانو حاجی عثمان دار الافتاء والارشاد ناظم آبادته را وغوښتو د هغه سره یی مفصل گفتگو وکړله د هغه په نتیجه کی چی د حاجی عثمان

۱: وفي الشافية كتاب النكاح فصل في المحرمات ج: ۳ ص: ۴۶ وبهذا ظهر ان الرافضی ان كان ممن يعتقد الألوهية في علي او ان جبريل غلط في الوجی او كان ينكر صحبة الصديق او يقذف السيدة الصديقة فهو كافر لمخالفته القواطع المعلومة من الدين بالضرورة. وفي البحر الرتنق. كتاب الجهاد باب احكام المرتدين ج: ۳ ص: ۱۲۱ (طبع سعيد) ويكفر من اراد بغض النبي ﷺ وبعد اسطر وبغضه عائشة رضی الله عنها من نسائه فقط وبانكاره صحبة ابي بكر رضی الله عنه او همدارنگه وگوري كفاية المفتي ج: ۵ ص: ۱۹۵

فتاوی عثمانی دوهم جلد
کوم نظریات مخ ته رالل د هغه په باره کی ټولو حضراتو د حاجی عثمان په نوم باندی
پوه نصیحت نامه د خپلو دستخطونو سره ولیکله، د هغه یوڅو اقتباسات دادی:

۱: په تاکی د بیعت او ارشاد سلسله جاری وساتله نو د دی څخه د سختی گمراهی
۲: که تا د بیعت او ارشاد سلسله جاری وساتله نو د دی څخه د سختی گمراهی
پېښیدلو خطر ده.

۳: ستاسو بعضی معتقدات د اهل حق د معتقداتو څخه خلاف دی. ۱: خپل تحقیق یا
استخاره بالکل قطعی گڼل. ۲: د یو خلیفه د مشاهدی په وجه د یو صحیح حدیث څخه
انکار کول.

۴: د ټولو ډیر خطرناک او گمراهانه خیالات دی چی د هغه د زندیق لاره خلاصه کیږی.
۵: د مکاشفی یا مشاهدی یا د الهام په وجه د شریعت د یو حکم یا د یو دلیل څخه
انکار کول ښکاره گمراهی ده.

۶: ستا د یو خلیفه مشاهده د یو صحیح حدیث خلاف سوه نو تاته څه تردد پیدانه سو.
خو چی کله ستا د یو مرید زاده (چاند میان) د واده په باره کی د هغه خلیفه مشاهده ستا
د استخاری خلاف سوه نو تردد پیداسو، تا د خپلی استخاری نتیجی ته د یو صحیح
حدیث څخه هم زیات فرقت ورکی.

۷: کوم خلیفه چی پخپله ستا د ویناتو کلونو پوری په حضور ﷺ باندی بهتانونه ټول
هغه ته دی د خپل طرف څخه، نه صرف د کامل کیدو، بلکی اکمل ته د نژدی کیدو
شاهدی ورکړله، بلکی هغه ته دی داسند هم ورکی چی هغه (غوټ) او فرد منزلونه هم
طی کړی دی او د قطب وحدت منصب ته رسیدلی دی.

۸: د مریدانو د اصلاح او تربیت او د نگرانی اهلیت په تاکی نسته
۹: حضرت مولانا فقیر محمد صاحب چی ستا څخه خلافت واخستی نو بیا تا د حضرت
مولانا طرفته رجوع کولو سره د هغه اسبابو د ازالی کوشش دی ونکړو چی د څه په وجه
چی درنه خلافت سلب سوی دی، بلکی تا د بیعت سلسله بدستور جاری وساتله، ستا د

طرز العمل د طریقت او سلوک د اصولو هم خلاف دی، د شیخ د ناراضگی اسباب دلری
کولو په ځای د هغه د حکم خلاف ورزی کولو سره د بیعت سلسله جاری ساتل د طریقت
او سلوک د ابجدو څخه هم خلاف ده، کوم سړی چی د خپل شیخ د حکم اطاعت نه کوی
هغه د خپلو مریدانو څخه د اطاعت کولو اصل څنگه کیدی سی؟

۱۰: ستا طرز العمل د طریقت او سلوک د مسلم د بنیادی اصولو خلاف دی

فتاوی عثمانی دوهم جلد
۱۱: ستاسره دومره علم نسته چی د یو شیخ د طریقت د پاره ضروری دی
۱۲: په طریقت او سلوک کی د راتلونکو مراحلو په باره کی ستا خیالات او تصورات
او معتقدات درست نه دی.

۱۳: ته د مریدانو د اصلاح او تربیت د بنیادی تقاضو څخه واقف نه یی.
۱۴: تا د کوم محقق شیخ سره تا کومه رابطه نه ده کړی.

۱۵: ستا د پاره د اصلاح او ارشاد سلسله جاری ساتل هیڅکله شرعاً جائز نه دی.

۱۶: د کوم مسلمان د پاره دا جائز نه دی چی ستاسره د مزیدی تعلق قایم کړی.

۱۷: ته د خپل غلطو خیالاتو او طرز عمل څخه توبه گار سه.

۱۸: د خانقاه د اسلسله او بیعت اخستل موقف کړه او د دی اعلان وکړه.

۱۹: د نورو د اصلاح په فکر کی د پریوتلو په ځای د خپل خان د اصلاح فکر وکړه.

۲۰: د خلکو د اصلاح خیال د زړه څخه وباسه خالص د خپلی اصلاح د پاره خپل خان

کوم شیخ ته حواله کړه او صرف د رسمی تعلق په ځای خپله معامله هغوی ته پیش کړه

او د هغوی څخه هدایات واخله او د هغوی مکمله اتباع وکړه که څه هم هغه هدایات

ستا د خپلی رایې، تحقیق، مکاشفات وغیره څخه هرڅومره خلاف وی همدا ستاسو د

پاره د نجات لاره ده ورنه ته په ډیره خطرناکه لاره کی یی.

۲۱: ستا د پاره د عزت لار همدا ده چی پخپله په دی مشوره عمل وکړی.

حاجی عثمان صاحب دی نصیحت نامی طرف ته څه توجه ورنکړله، خو د دوی شیخ

دوباره د خلافت د سلب کولو اعلان وکی او حاجی عثمان ته یی د توبی تلقین ورکی.

هغه په دی هم توبه گار نسو، نو شیخ ولیکل:

که حاجی عثمان تکبر کوی او فساد کوی نو د فساد د بندولو د پاره د حکومت په

ذریعه انتظام وکړی.

دی تفصیل څخه وروسته د سوالونو جوابونه لیکل کیږی:

۱: د داسی گمراه سړی د مرید د معتقد سره رشته کول جائز نه دی.

۲: د یو ناجائز او حرام کار په باره کی دا پوښتنه کول که اوسی نو څه به اوسی او که نه

نو سخته گناه ده، بلکی په دی باندی د کفر خطر ده ځکه چی د نفس پرستی د پاره د

حرامو په ارتکاب کی د شریعت د احکامو تحقیف او توهین دی.

دی څخه علاوه حاجی عثمان چی په کومه لار باندی زوان دی بیا د دومره لویو

علماوو او مفتیان کرامو څخه علاوه پخپله خپل شیخ په پوه کولو سره هم نه منع کیږی

د دی څخه علاوه حاجی عثمان چی په کومه لار باندی زوان دی بیا د دومره لویو

علماوو او مفتیان کرامو څخه علاوه پخپله خپل شیخ په پوه کولو سره هم نه منع کیږی

فتاوی عثمانی دوهم جلد
 او د دی څخه علاوه مریدینو او معتقدینو په هیڅ وخت کې کفر ته رسیدل څه بعید نه دی العیاذ بالله په داسې حالت کې به د دی د نکاح څه انجام وی؟ ټول عمر حرام کاري اولاد ولد الزنا والله تعالی اعلم (دار الافتاء والاشراف ناظم اباد کراچی)
 الجواب الصحيح رشید احمد
 الجواب الصحيح ولی حسن (جامعة العلوم الاسلامیه بنوری ټاون کراچی)
 عبد الرحیم نائب مفتی دار الافتاء والارشاد
 ۴ ربیع الآخر ۱۴۰۹ هـ

جواب: د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم

۱: زموږ د دی خبری سره اتفاق دی چې د حاجی عثمان صاحب د عقائدو متعلق کوم امور چې په جواب کې بیان سوی دی هغه گمراهانه عقاید دی د داسې گمراهانه عقائدو د حامل کوم سړی یا د هغه د پیروکار سره نکاح کول جائز نه دی.
 ۲: که نکاح یې وکړله که څه هم هغه منعقد سی نو سخت گناه کار به وی.
 الجواب الصحيح محمد رفیع عثمانی عفا الله عنه (دار الافتاء دار العلوم کراچی) ۴
 ۱۴۰۹ هـ

والله سبحانه وتعالى اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۹/۴/۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۱۱/۴۰ ب)

کافر خاوند ته د اسلام د پیش کولو څخه وروسته که هغه مسلمان سی

نو د نکاح به برقراره وی

سوال: د غیر مذهبه یوه ښځه ده (یعنی ذکرې) د هغې ښځې خاوند هم غیر مسلم دی اوس هغه ښځه مسلمانیدل غواړي او هغه ښځه وایی چې مازما خاوند ناجائزه تنګوی زما ځوی هروخت شراب چینی او تنګوی می، هلک څه کار نه کوی، سهار او ماښام پیسې غواړي، که پیسې ور نه کول سی نو ماوهی ټکوی چې د هغه په وجه زه تنګه سوم، هغې ښځې یو مسلمان سړی ته وویل: چې ته ماکوربت ته بوځه، هلته به زه بیان ورکړم چې زه مسلمانیزم، هغه سړی ورته وویل چې تاته خاوند طلاق نه دی درکړی نو زه در سره څنګه نکاح وکړم؟ د دی شرعی حکم څه دی؟

فتاوی عثمانی دوهم جلد
 جواب: په مسئله صورت کې دی اول ښځه مسلماننه سی. د دی څخه وروسته دی عدالت کې دعوی وکړي عدالت دی د دی خاوند ته اسلام پیش کړي که خاوند مسلمان سو نو د دوی نکاح برقراره ده او که هغه د اسلام قبلولو څخه انکار وکړی نو عدالت به د دواړو نکاح فسخ کړي، د دی فسخ نکاح څخه وروسته دی د طلاق عده تیره کړي نو د یو مسلمان سره نکاح کولی سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۳۲ - الف)

د کافر خاوند د نکاح څخه د وتلو طریقه

سوال: یوه غیر مسلمه ښځه مسلمانینه د هغې ښځې خاوند هم ژوندی دی هغه هم غیر مسلم دی، د هغې یوهلک دی چې شراب چینی او موز وهی، ښځه خاوند ته وایی چې دا هلک پوه کړه، نو خاوند یې وایی چې زه ورته هیڅ نه وایم چې چیری څی نو ولاړه سه. هغه ښځه په مسلمانیدو سره د یو مسلمان سره یې د واده اقرار کړی دی، د هغه په جواب کې تاسو لیکلی دی چې ښځه دی مسلماننه سی او په عدالت کې دی دعوی دائره کړی ییادی عدالت د هغه خاوند ته د مسلمانیدلو پیشکش وکړي که خاوند مسلمان سو نو د دواړو نکاح به برقرار وی، او که نه نو د طلاق عده په تیریدلو سره د یو مسلمان سره نکاح کولی سی، خلکو ته هم د هغه مسلمانیدو علم سوی دی، اوس به یې مړه کړي، لهذا عده تیروول او په عدالت کې مقدمه پیش کول د خطري څخه خالی نه دی ایا د ښځه د مسلمانیدلو سره د یو مسلمان سره نکاح وکړي دا صورت به جائز وی او که نه؟

جواب: د کافر خاوند د نکاح څخه د وتلو د پاره دا ضروری دی چې په عدالت کې دعوی کولو سره خاوند ته یې اسلام پیش سی که هغه انکار وکړي نو قاضی دی د دوی جدائی وکړي. (۲) د دی څخه بغیر د ښځې بل ځای کې نکاح نسی کیدی او که ښځې ته

(۱) د دی فتوی تفصیلی حواله جات په همدې جواب باندې د دوباره راتلونکي سوال په جواب کې لیکل سوی د راروانی فتوی په حاشیه باندې وګوري. (محمد زبیر)

(۲) تفصیل د پاره وګوري: تفسیر معارف القرآن ج: ۸ ص: ۴۱۳ او حبله ناجائزه، ص: ۱۰۵ وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۸۸ واذا اسلم احد الزوجین المجوسیین او امرأة الکتابی عرض الاسلام

د خاوند څخه د خپل خان خطر وې نو د مسلمانانو پناه دی حاصله کړې: ومالم یفرق
القاضی فهمی زوجته. (شامی ج: ۲ ص: ۳۸۹) (۱). هو! که خاوند پخپله طلاق ورکړی
وی نو د اسلام راوړلو سره نکاح کولی سی خو صرف د کور څخه په واستلو سره طلاق
نه واقع کیږي. ترڅو چی د خاوند په مذهب کی دا طلاق نه گڼل کیږي، او که د ملکي
قوانینو په وجه څه داسی طریقہ کار نه وی موجود چی د هغه په ذریعه عدالت خاوند
راوغواري په هغه باندی اسلام پیش کړی نو په دی صورت کی د عدی تیروولو سره به
بل ځای د نکاح کولو گنجایش وی. اما لانه فی حکم دار الکفر فی هذه الجزیة
بخصوصها، واما عملاً بمذهب الائمة الاخری عند الضرورة. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۲ هـ

(فتوی نمبر ۵۸۷/۲۸ ب)

على الآخر، فان اسلم فيها والا بان أبي او سكت فرق بينهما، وكذا في الهداية على فتح القدير ج: ۳
ص: ۲۸۸، والتاتار خانية ج: ۳ ص: ۱۸۱، والهندية ج: ۱ ص: ۳۳۸ وفي اعلاء السنن ج: ۱ ص:
۹۸. اذا اسلمت المرأة في دار الاسلام وفيهما دلالة على انها في نکاح زوجها حتى يعرض عليه
الاسلام فيأبى فيفرق القاضى او الامام بينهما. وراجع ايضا للتفصيل فتح القدير ج: ۳ ص ۱۸۸
والبحر الرائق ج: ۳ ص: ۲۱۱ والتنف في الفتاوى ج: ۱ ص: ۳۰۹.

(۱) ج: ۳ ص: ۱۸۹ (طبع سعيد)

(۲) د امام مالک امام شافعی او امام احمد حنبل رحمهم الله په نزد کله چی د یو غیر مسلم ښځه
مسلماننه سی نو د هغی د عدی تیږیدو سره به د هغی نکاح د سابقه خاوند سره پخپله فسخ سی د
فسخی د پاره عدالت ته تلل ضروری نه دی فی المغنی لابن قدامة مع الشرح الكبير ج: ۷ ص: ۵۳۲
(طبع دار الفكر بیروت) کی دی. اذا اسلم احد الزوجین وتخلف الآخر حتى انقضت عدة المرأة انفسخ
النکاح فی قول عامة العلماء... الخ. د دی مسئلی تحقیق او ائمه اربعه د مذاهبتو د تفصیلی د پاره د
حضرت والا دامت برکاتهم په دی موضوع باندی عدالتی فیصله وگوری چی په P-L-D ص ۷۱۰ څخه
تر ص ۷۲۱ پوری موجود دی. (محمد زبیر حقنواز)

فصل فی الانکحة الفاسدة والصحيحة

فصل د صحیح او فاسدی نکاح په بیان کی

د شپږو میاشتو حاملې ښځی سره د نکاح حکم

سوال: آیا د شپږو میاشتو حاملې ښځی سره نکاح جائز ده؟
جواب: که حمل د مخکنی کوم خاوند څخه دی نو ترڅو چی ولادت اونسی نکاح
درسته نه ده (۱). او که حمل د زنا دی نو نکاح به اوسی (۲). خو که نکاح کونکی هغه نه
وو، چی د چاسره یی زنا کړی ده نو د نکاح څخه وروسته صحبت کول ترهغه وخته جائز
نه دی ترڅو چی د ماشوم ولادت اونسی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۱۳/۳۲ ج)

د حیض په ورځو کی نکاح جائز ده

سوال: آیا د حیض په زمانه کی شرعی عقد کیدی سی او که نه؟
جواب: د حیض په زمانه کی نکاح منعقد کیږي، خو په داسی حالت کی د خاوند د پاره
جماع جائز نه ده، نو د حیض په ورځو کی رخصتی کول د احتیاط خلاف دی او که د څه
بجوری په وجه رخصتی هم اوسی نو خاوند ته د جماع څخه پرهیز لازم دی. (۳)
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۲/۲ هـ (فتوی نمبر ۲۱۵/۲۱-الف)

۱) ځکه چی په داسی صورت کی به هغه په عده کی وی او د حاملې عده د حمل وضع ده لهذا د حمل
وضع څخه مخکی د بل چاسره نکاح جائز نه ده. وَلَا تَعْرِمُوا عِدَّةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ
(البقرة: ۲۳۵) وفي الهندية كتاب النکاح البنا الثالث ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع ماجديه) لایجوز للرجل ان
یتزوج زوجة غيره وكذا المعتدة... الخ.

۲) د حوالی د پاره وگوری سابقه ص حاشیه ع.

۳) افاعتزل النساء فی المحيض ولا تقربوهن حتى يطهرن (الایه) البقرة، ۲۲۲.

د نکاح تړونکی په جواب کی (انجلی می ورکړه) لفظ سره

به نکاح منعقدہ سی

سوال: عرض دادی چی یوی انجلی د خپلی نکاح وکیل یوسری مقرر کی چی د هغه محرم نه وو، نکاح تړونکی د ایجاب او قبول کولو په وخت د انجلی وکیل مخاطب کولو سره دا الفاظ وویل چی فلانی انجلی د فلانی لور فلانی هلك د فلانکی خوی تا په عوض د دومره روپو مهر قبول کی؟ د دی په جواب کی وکیل وویل چی قبول می کی. یوبل سری د صحیح وئیلو په غرض وویل چی داشان ووايه! چی تا د فلانی انجلی د فلانکی لور فلانکی هلك ته ورکړی ده، وکیل وویل ورکړی می ده، د دی څخه وروسته په هلك باندی قبول اوسو، آیا په دی صورت کی د نکاح انعقاد په کوم سره اوسو؟ د وکیل د وئیلو سره او که د هلك د وئیلو سره؟

جواب: په صورت مسئلہ کی نکاح تړونکی چی دوهم وار کومه جمله وکیل ته مخاطب کیدلو سره وویل او وکیل د هغه په جواب کی وویل (ورمی کړله) په دی سره نکاح منعقد سوه. (۱) او هم د هلك سره یی نکاح وسوه د وکیل سره نه، دا په هغه صورت کی دی چی انجلی نکاح تړونکی وکیل جوړی کړی وی. (۲) ورنه د مذکوره جملی څخه وروسته په هلك باندی چی کوم ایجاب او قبول اوسو د هغه سره نکاح منعقد سوه

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۵۱/۳- الف)

(۱) وفي رد المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۱۱، لوقال هل اعطيتها فقال اعطيت ان كان المجلس للوعد فوعد وان كان للعقد فنكاح. وفي رد المختار ايضاً ج: ۳ ص: ۱۲ (قوله ان المجلس للنكاح) اي لانشاء عقده لانه يفهم منه التحقيق في الحال فاذا قال الاخر اعطيتكها او فعلت لزم... الخ

(۲) وفي الدر المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۹ (طبع سعيد) وينعقد متلبساً بايجاب من احدهما وقبول من الاخر... كزوجة نفسي او بنتي او موكلتي منك. وفي الشامية (قوله كزوجة نفسي) اشار الى عدم الفرق بين ان يكون الموجب اصيلاً او ولياً او وكيلاً.

د نکاح د منعقد کیدلو د شاهدانو ایجاب او قبول

اوریدل لازم دی

سوال: (د عقد په سلسله کی موصولہ تحریر) زه مسمی عبد الرحمن خان بن عبد الرحیم خان چی د مسمیة صوفیہ افضل بنت افضل الله خان د ارخه د هغه د نکاح خوانی د تکمیل د پاره وکیل مقرر سوی یم، د شریعت اسلامی مطابق د ایجاب تکمیل می کړی دی او د پاکستان د مسلم فیملی لاء د دستور مطابق دا تحریر جناب ارشاد علی خان ولد جناب جواد علی خان ته لیږم چی هغه زما د فریضی سرته رسولو د پاره د نکاح خوانی متعلق د وکیل نیابت قبول کړی او د نکاح خوانی مجلس منعقدہ لطیف آباد (حیدر آباد) پاکستان کی مسمی معید الظفر خان عرف مموخان بن جناب عبد الرشید خان صاحب څخه قبولیت وکړی.

۱: داچی زه مهر موجل نه زره روپی پاکستانی سکی په عوض کی خپله موکله مسمیة صوفیہ افضل بنت افضل الله خان صاحب ته په حق مسمی معید الظفر خان عرف مموخان بن عبد الرشید خان صاحب په نکاح او زوجیت کی ورکوم.

۲: چی زه د مهر موجل نه زره روپی د پاکستانی سکی په عوض کی خپله موکله مسمیة صوفیہ افضل بنت افضل الله خان صاحب ته مسمی معید الظفر خان عرف مموخان بن عبد الرشید خان صاحب په نکاح او زوجیت کی ورکوم.

۳: چی زه د مهر موجل نه زره روپی د پاکستانی سکی په عوض کی خپله موکله مسمیة صوفیہ افضل بنت افضل الله خان صاحب ته مسمی معید الظفر خان عرف مموخان بن عبد الرشید خان صاحب ته په نکاح او زوجیت کی ورکوم. (عبد الرحمن خان وکیل)

برنی تحریر د انجلی د پلار د طرفه لیکل سوی دی او دستخط د عبد الرحمن خان صاحب دی لهذا معلومول دادی چی د دی تحریر مطابق نکاح خوانی سرته رسیدلی سی؟

جواب: په نکاح کی دا ضروری دی چی د نکاح شاهدان ایجاب او قبول دواړه واورى. (۱) لهذا دا تقریر د نکاح د انعقاد د پاره کافی نه دی، البته دا کولی سی چی د انجلی

(۱) وفي الدر المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۹ (طبع سعيد) وينعقد متلبساً بايجاب من احدهما وقبول من الاخر وفيه ايضاً ج: ۳ ص: ۲۱ وشرط حضور شاهدين حزين او حر وحرتين مكلفين سامعين قولهما معاً.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

کوم وکیل پخپله حیدر اباد ته ولاړسی د انجلی د اړخه ایجاب وکړی او هلك هم پرهغه مجلس کی قبول وکړی او شاهدان ایجاب او قبول واورى (۱)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۱۸ هـ

د کواهانو فسق د نکاح په انعقاد کی مانع نه دی

خو د نکاح په ثبوت کی مانع دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین او مفتیان د شرع مثین په دی مسئله کی چی یوسری د خپلی لور کوزده د یورشته دار هلك سره وکړله د کوزدی په وخت هلك او انجلی دواړه نابالغه وه، د څه مودی څخه وروسته د بی اتفاقی په وجه د انجلی والا وو جواب ورکی چی موږ ستاسو سره دوستی کول نه غواړو، څه چی د کوزدی په وخت د هلك کور والا ورکړی وه، هغه یی بیرته ورکړل او هغوی خپل شیان واخسته او تراوسه یی د نکاح څه تذکره نه ده کړی، د څه مودی څخه وروسته د انجلی والاوو د انجلی په بل ځای کی دوستی کول وغوښتل، نو د هلك کورنی وویل: چی د دی انجلی سره زموږ نکاح سوی ده، چی د هغه یی دوه داسی شاهدان مقرر کړل چی د هغوی سیرت په حرام کاری کی ډیر زیات داغداره دی یعنی د ډیری کښته درجی دا غداره، فاجران، فاسقان دی، ورسره هغه دواړه شاهدان د هلك د پلار د هغه یو وراره دی، او بل یی اخنسی دی چی یو په څوارلس میله فاصله کی او بل په اته میله فاصله باندی اوسیری د هغوی دعوی داده، چی موږ د شپی تللی وو، او هغوی د خپل انجلی نکاح وکړله، د انجلی کور حلقاً بیان کوی چی موږ هیڅ نکاح نه ده کړی، دا خلک صرف زموږ د بدنامولو او زموږ د کار خرابولو د پاره پرپیښه کوی، ورسره د انجلی والا د کور خواو شاه همسایه گان خپلوان دی او که د بل قوم خلک دی ټول داوایی چی د دی نکاح په باره کی موږ ته علم نسته، ورسره د کوم نکاح تړونکی نوم چی د هلك کورنی اخلی، چی فلانی سړی نکاح تړلی ده هغه سړی هم د نن څخه څلور پنځه کاله مخکی مړسوی دی، حاصل داچی د هغوی سره سوا د هغه دوو شاهدانو څخه د نکاح بل څه ثبوت نسته، اوس معلومول

(۱) د تیری صفحی ۳۱۱ حاشیه وگوری.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
د دی انجلی نکاح د هلك د کورنی د دعوی مطابق به شرعاً ثابت نه وی او که

کوم قسم چی دا شاهدان دی د داسی قسم فاسق او فاجر شاهدانو شاهدی شرعاً قبول نه ده او که نه؟ هرکله چی هغوی پخپله په حرام کاری کی مبتلاء دی او بی نکاح یخی په کورکی د کښی نولو عادت دی، که دانکاح شرعاً ثابت نه ده نو د دی انجلی نکاح بل په بل ځای کی کیدی سی او که نه؟

د هلك د کورنی د وراره او د اخنسی شاهدی شرعاً معتبره ده او که نه؟ که شرعاً د دی انجلی نکاح د هغه شاهدانو په شاهدی سره ثابت سی نو د انجلی د کور والاوو د پاره څه حکم دی؟ آیا د هغوی په قسم باندی به اعتبار کولی سی؟ یا به انجلی ورکولی سی؟ د دی جواب د حنفی فقهی مطابق مفصل ولیکی د فقهی کتابونو په حوالی سره پرمشکور کړی.

جواب: مفتی عالم الغیب نه وی بلکی د هغه څخه چی څه سوال اوسی د هغه د حکم مطابق جواب ورکولی سی، معامله د حلالو او حرامو ده لهندا دواړی ډلی دی ښه ځان پکړی که نکاح واقعاً سوی وی نو د انجلی رخصتی لازمه ده، صرف د دروغو قسم نسل سره د آخرت عذاب نسی لری کیدی، لهندا دواړو ډلوته خپل قبر او آخرت مخ ته ایښوولو سره فیصله کول پکار دی. دا حکم خو د دیانت دی، او که معامله شرعی نهالت ته ولاړه سی نو په صورت مسئله کی چونکی دواړه شاهدان فاسقان فاجران او دروغ وئیلو کی مشهوره دی نو ځکه صرف د هغوی په شاهدی باندی د نکاح فیصله نسی کیدی، هو! که په دی شاهدانو کی شرعی شرطونه پیداوی نو د هغوی د شاهدی په وجه قاضی د نکاح فیصله کولی سی، واضحه دی وی چی د شاهدانو فسق د نکاح د انعقاد د پاره مانع خونه دی خو د نکاح د ثبوت د پاره قابل اعتماد شاهد کیدل ضروری دی. (۱)

(۱) وفي الدر المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۲۱-۲۳ (طبع سعيد) و شرط حضور شاهدين...
المسلمين لنكاح المسلمة ولو فاسقين او محدودين في قذف... الخ وفي رد المختار قوله
يكون عند التجاهد فلا يقبل في الاظهار الا شهادة من تقبل شهادة في سائر الاحكام... الخ وفي الدر
المختار كتاب الشهادات ج: ۵ ص: ۴۲۵ (طبع سعيد) ونصابها لغيرها من الحقوق سواء كان الحق
ملا او غيره نكاح وطلاق ووکالة... رجلان او رجل وامرأتان ولزم في الكل لفظ اشهد لقبولها

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۹/۹/۲۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۱۲/۳۰)

د نکاح بیان

د بالغ هلک د عدم منظوری په وجه نکاح نه منعقد کیری

سوال: د یوی بالغی انجلی د پلار په موجودگی کی اکا د یوبل سری سره نکاح وکړه او د هلک پلار د انجلی د اړخه یی قبول وکړ، هلک په هغه وخت بالغ وو، نه یی هلک ته د پیغام ویلی دی، او نه خاوند منکوحه لیدلی ده، او انجلی هغه لیدلی دی، او عین د نکاح په وخت یی یوه توله سره زر انجلی ته حواله کړل، خو میاشتی وروسته د انجلی والدینو د برمانه د هجرت قصد وکړ، نو د هلک مور او پلار ته یی وویل: خو هغوی انکار وکړ (په هغه وخت کی نکاح نه ده سوی) په هغه کی د اختلاف د وجی مذکوره ورکول سوی مهر یی بیرته ورکړ، او د هلک والدینو واخستی، کله چی د انجلی والدین وراچی ته رالی، نو د هغه هلک اکا یو خط برماته ولیږی چی په هغه کی یی لیکلی وو، چی انجلی د بل سری په نکاح کی ورکړم، په کراچی کی یی پلار د بل سری سره خبری اتری کړی وی، خو انجلی چی کله بالغه سوه، نو هغه په هغه سری باندی راضی نه وه، چی د هغه په وجه انجلی د والدینو د کور څخه ولاړه او په خپله خوښه یی د یوه هلک سره نکاح وکړله، اوس والدین په انجلی باندی زور اچوی چی د انجلی اوله نکاح تراوسه باقی ده، ایا اوله نکاح تراوسه باقی ده؟

تفتیح: ۱- د انجلی پلار دغه نکاح منظوره کړی ده؟

۲: هلک په ژبه سره دا نکاح منظوره کړی وه؟ او که نه؟

۳: په کوم وخت کی چی دغه انجلی بالغه سوه په هغه وخت هغه د خپلی نکاح په باره کی څه رویه اختیار کړله؟ د دی سوالونو جواب راتلو باندی به د اصل سوال جواب درکولی سی.

د تنقیح جواب: په کوم وخت چی اکا انجلی په نکاح ورکړی وه، پلار باندی راضی وو.

۲: هلک په ژبه سره دا نکاح نه ده منظوره کړی صرف د هلک د اړخه پلار منظوره کړی وه.

والعدالة لوجوبه في الينا بيع العدل من لم يطعن عليه في بطن ولا فرج. وفي الشامية (قوله العدل) قال في الذخيرة، واحسن ما قيل في تفسير العدالة ان يكون مجتنباً للكبائر. ولا يكون مصراً على الصغائر. ويكون صلاحه اكثر من فسادِه وصوابه اكثر من خطئه.... الخ.

د نکاح بیان

۳: کله چی انجلی بالغه سوه هیڅ رویه یی اختیار نه کړله، صرف د هلک د طرفه څه خبری اتری سوی وی، او یو مهریی ورکړی وو، هغه یی بیابیرته ورکړی. جواب: هلک د نکاح په وخت کی بالغ وو او هغه پخپله نه په مجلس کی شرکت وکړی او نه یی وروسته منظوره کړی ده نو دا نکاح شرعاً منعقد سوی نه ده، لهذا انجلی آزاده ده چی غواړی نکاح کولی سی. والله سبحانه وتعالی اعلم

جیری غواړی صحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۵۲- الف)

د بالغی انجلی نکاح د هغی د اجازت څخه بغیر درست نه ده

سوال: که د یوی بالغی انجلی نکاح وتړل سی او په هغه کی د انجلی څخه هیچا پوښتنه نه وی کړی او انجلی په موقعه موجود هم نه ده او نه د انجلی باقاعده د شریعت مطابق کوم وکیل سته په دی حالت کی به نکاح منعقد سی او که نه؟ ۲: کله چی انجلی ته د دی نکاح اطلاع ورکول سی نو هغی انکار وکړ، او اوس دری کاله د تیریدلو څخه وروسته انکار کوی.

۲: هلک چی د هغه پلار د نکاح دعوی دار دی، هغه هلک په دی وخت کی پوډر څکه یی، د چرسو او د هر قسم نشو او د جواړی عادی دی او فی الحال د دی جرم په سزاکی په جیل کی بند پروت دی، ایا د پورته لیکل سوی تفصیل سره نکاح وسوه؟ که ونه سوه نو د خلاصون د پاره طلاق اخستل خوبه نه وی؟ که نکاح ثابت سوی ده نو په نمبر ۳ کی بیان سوو وجوهاتو په وجه هغه انجلی سره واده کولی سی؟ یا د انجلی والدینوته دا حق حاصل دی چی د انجلی واده ونکړی او د هغه څخه خلاصون حاصل کړی؟

جواب: که داصحیح وی چی د نکاح په وخت کی نه د انجلی څخه پوښتنه سوی وه، او نه انجلی څوک د نکاح وکیل جوړ کړی وی او نه یی د نکاح اجازت ورکړی وی او نه هغه د نکاح په وخت موجوده وه او وروسته هم کله چی هغه ته د نکاح اطلاع وسوه نو هغی

جواب: که داصحیح وی چی د نکاح په وخت کی نه د انجلی څخه پوښتنه سوی وه، او نه انجلی څوک د نکاح وکیل جوړ کړی وی او نه یی د نکاح اجازت ورکړی وی او نه هغه د نکاح په وخت موجوده وه او وروسته هم کله چی هغه ته د نکاح اطلاع وسوه نو هغی

نکاح منظوره نه کړله نو د نکاح د سره څخه شرعاً منعقد سوی نه ده. (۱) لهذا انجلی چی چیری غواړی خپله نکاح کولی سی

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۷/۵/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۴۹/۳۸ - ب)

د بل چا د سوی نکاح عملی اجازت ورکولو سره

به نکاح منعقدہ سی

سوال: د یوسری د پاره د هغه ورور نکاح وکړه کله چی هغه رالی نو هغه انکار وکړی او وی وئیل چی ماته خو بالکل معلومه نه ده او نه زما څخه چاپوښتنه کړی ده نو آیا د نکاح صحیح ده؟ او د دی څخه وروسته دغه سړی د خپلی ښځی د راوستو د پاره تللی دی.

جواب: په صورت مسئلې کی کله چی د نکاح عقد د هغه سړی ورونو د هغه په عدم موجودگی کی وکړی نو که د هغه په اجازت سره یی داسی کړی وی نو هغه ورور یی د نکاح وکیل سو، او د هغوی ایجاب او قبول کافی سو او که ورونو یی د نکاح کولو په وخت د هغه څخه اجازت نه وو اخستی نو دا نکاح فضولی سوه او د دی څخه وروسته چی کله داسری د خپلی ښځی د اخستلو د پاره تللی دی، نو د هغه تلل او ښځه راوستل عملاً د نکاح اجازت دی، ځکه چی د نکاح عقد خو د تعاطی سره نسی کیدی. خو د فضولی سوی نکاح اجازت په عمل سره کیدی سی. قال الشامي رحمه الله: وهل يكون القبول بالفعل كالقبول باللفظ كما في البيع. قال في البزازیة... انه يكون قبولاً وانكره صاحب المحيط وقال الامام مالم يقل بلسانه قلت بخلاف البيع... وبخلاف اجازة نکاح الفضولی بالفعل لوجود القول ثم اه (شامي ج: ۲ ص: ۲۲۵) (۲). لهذا دا نکاح صحیح

(۱) وفي الهندية كتاب النكاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۷ (طبع ماجديه) لايحوز نكاح احد على بالغة صحيحة العقل من اب او سلطان يغير اذنها بكرة كانت او ثيباً فان فعل ذلك فالنكاح موقوف على اجازتها فان اجازته وان ردت بطل... الخ. وفي الدر المختار، كتاب النكاح، باب الولي ج: ۳ ص: ۵۸ (طبع سعيد) ولا تجبر البالغة البكر على النكاح لانقطاع الولاية بالبلوغ. وفي الهداية كتاب النكاح ج: ۲ ص: ۳۱۲ (طبع شركت علميه) وينعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها... الخ.

(۲) ارد المختار كتاب النكاح قبيل مطلب التزوج بارسال كتاب ج: ۳ ص: ۱۲ (طبع سعيد).

سوه او اوس بیا د سرڅخه د ایجاب او قبول ضروته نسته، خود احکم په هغه وخت کی دی کله چی ورونو د نکاح عقد د شاهدانو په موجودگی کی ایجاب او قبول کړی وی او که بل صورت سوی وی نو دوباره د مسئلې پوښتنه وکړی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۴۲۲/۲۲ - الف)

د بالغی انجلی د نکاح منظوری ورکولو څخه وروسته انکار کول

سوال: څه فرمایي علمائی کرام او مفتیان عظام د شرع متین د دی مسئلې په باره کی چی فتویٰ غواړم؟

مسئله: فرض موکړل چی یوه عاقله بالغه او مسلمانې انجلی د جرگی په مخکی یا د عدالت په مخکی د نکاح څخه وروسته دایبان ورکوی چی هغه نکاح خپل بلوغت په عمر کی په خپله مرضی نه ده کړی، بلکی د خپلی حقیقی موز د زړه ساتلو د پاره می کړی وه، نو د دی نکاح د قرآن او سنت په پونا کی څه حیثیت دی؟ او د دی بیان څه حیثیت دی؟ زما په خیال کی د انجلی دایبان په هغه صورت کی د قبلولو قابل دی کله چی د انجلی نکاح د بالغ کیدو د عمر څخه مخکی سوی وی، او انجلی د بالغ کیدو څخه وروسته دهوش او حواس خمسې په خای کیدلو څخه وروسته پورتنی بیان ورکړی نو بیا د قبلولو قابل نه دی پکار، فتویٰ صادره کړئ او داهم وویاست چی په دی حالاتو کی د اسلامي قانون په پونا کی د انجلی او د هغه برانگیخته کوونکو د پاره څه سزا مقررې ده؟

جواب: کله چی انجلی بالغه وی او هغی د نکاح منظوری ورکړی وی نو نکاح وسوه

وفي الهندية كتاب النكاح الباب الرابع في الاولياء ج: ۱ ص: ۲۹۹ (طبع ماجديه) وثبت الاجازة لنكاح الفضولی بالقول والفعل. كذا في البحر الرائق.

وفي البحر الرائق كتاب النكاح باب الاولياء والاكفاء ج: ۳ ص: ۱۲۳ (طبع بيروت وفي طبع مكتبة رشيدية رشيدية كويتيه ج: ۳ ص: ۱۱۵) رجل زوج رجلاً بغير امره فهناه القوم وقبل التهنئة فهو رضا لأن قبول التهنئة دليل الاجازة.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
نکاح منظوره نه کړله نو د نکاح د سره څخه شرعاً منعقد سوی نه ده. (۱) لهذا انجلی
چی چیری غواړی خپله نکاح کولی سی

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۷/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۷۴۹/۳۸ - ب)

د بل چا د سوی نکاح عملی اجازت ورکولو سره

به نکاح منعقد سی

سوال: د یو سړی د پاره د هغه ورور نکاح وکړه کله چی هغه رالی نو هغه انکار وکی او
وی وئیل چی ماته خو بالکل معلومه نه ده او نه زما څخه چاپوښتنه کړی ده نو آیا
د نکاح صحیح ده؟ او د دی څخه وروسته دغه سړی د خپلی ښځی د راوستو د پاره
تللی دی.

جواب: په صورت مسئله کی کله چی د نکاح عقد د هغه سړی وړونو د هغه په عدم
موجودگی کی وکی نو که د هغه په اجازت سره یی داسی کړی وی نو هغه ورور یی د
نکاح وکیل سو. او د هغوی ایجاب او قبول کافی سو او که وړونو یی د نکاح کولو په
وخت د هغه څخه اجازت نه وو اخستی نو دا نکاح فضولی سوه او د دی څخه وروسته
چی کله داسړی د خپلی ښځی د اخستلو د پاره تللی دی، نو د هغه تلل او ښځه راوستل
عملاً د نکاح اجازت دی، ځکه چی د نکاح عقد خو د تعاطی سره نسی کیدی. خو:
فضولی سوی نکاح اجازت په عمل سره کیدی سی. قال الشامي رحمه الله: وهل يكون
القبول بالفعل كالقبول باللفظ كما في البيع. قال في البزازیة.... انه يكون قبلاً وانكره
صاحب المحيط وقال الامام مالم يقل بلسانه قلت بخلاف البيع.... وبخلاف اجازة نکاح
الفضولی بالفعل لوجود القول ثم اه (شامي ج: ۲ ص: ۲۲۵) (۲). لهذا دا نکاح صحیح

(۱) وفي الهندي كتاب النكاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۷ (طبع ماجديه) لايجوز نكاح احد على بالغة
صحيحة العقل من اب او سلطان بغير اذنها بکراً كانت او ثيباً فان فعل ذلك فالنكاح موقوف على
اجازتها فان اجازته وان ردت بطل الخ. وفي الدر المختار، كتاب النكاح، باب الولی ج: ۳ ص: ۵۸
(طبع سعيد) ولا تجبر البالغة البكر على النكاح لانقطاع الولاية بالبلوغ. وفي الهداية كتاب النكاح ج
۲ ص: ۳۱۳ (طبع شركت علمیه) وينعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها. الخ.

(۲) رد المختار كتاب النكاح قبيل مطلب التزوج بارسال كتاب ج: ۳ ص: ۱۲ (طبع سعيد).

سوه او اوس بیا د سرڅخه د ایجاب او قبول ضرورت نسته، خود احکم په هغه وخت کی
دی کله چی وړونو د نکاح عقد د شاهدانو په موجودگی کی ایجاب او قبول کړی وی
او که بل صورت سوی وی نو دوباره د مسئلې پوښتنه وکئی.
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۴ هـ

(فتوی نمبر ۴۲۲/۲۲ - الف)

د بالغی انجلی د نکاح منظوری ورکولو څخه وروسته انکار کول

سوال: څه فرمایي علمائی کرام او مفتیان عظام د شرع متین د دی مسئلې په باره کی
چی فتوی غواړم؟

مسئله: فرض موکړل چی یوه عاقله بالغه او مسلمانې انجلی د جرگی په مخکی یا د
عدالت په مخکی د نکاح څخه وروسته د ابیان ورکوی چی هغه نکاح خپل بلوغت په
عمر کی په خپله مرضی نه ده کړی، بلکی د خپلی حقیقی مور د زړه ساتلو د پاره می
کړی وه، نو د دی نکاح د قرآن او سنت په رونا کی څه حیثیت دی؟ او د دی بیان څه
حیثیت دی؟ زما په خیال کی د انجلی د ابیان په هغه صورت کی د قبلولو قابل دی کله
چی د انجلی نکاح د بالغ کیدو د عمر څخه مخکی سوی وی، او انجلی د بالغ کیدو
څخه وروسته د هوش او حواس خمسې په ځای کیدلو څخه وروسته پورتنی بیان ورکړی
نویا د قبلولو قابل نه دی پکار، فتوی صادره کړئ او داهم وواياست چي په دی
حالاتو کی د اسلامي قانون په رونا کی د انجلی او د هغه برانگیخته کوونکو د پاره څه
سزا مقرر ده؟

جواب: کله چی انجلی بالغه وی او هغی د نکاح منظوری ورکړی وی نو نکاح وسوه

وفي الهندي كتاب النكاح الباب الرابع في الاولياء ج: ۱ ص: ۲۹۹ (طبع ماجديه) وثبتت الاجازة
لنكاح الفضولی بالقول والفعل كذا في البحر الرائق.

وفي البحر الرائق كتاب النكاح باب الاولياء والاكفاء ج: ۳ ص: ۱۲۳ (طبع بيروت وفي طبع مكتبه
رشيدية رشيدية كويتيه ج: ۳ ص: ۱۱۵) رجل زوج رجلاً بغير امره فهناك القوم وقبل التهنئة فهو رضا
لان قبول التهنئة دليل الاجازة.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

وروسته د هغې داوینا چې ما د مور د زړه ساتلو د پاره وئیلی وه نو په دی سره په نکاح هیڅ اثر نه غورځیږی نکاح قائمه ده.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۰/۴/۷ هـ

(فتوی نمبر ۳۷۳/۱۰)

آیا د خاوند د وژلو څخه وروسته به د بنځې په بل ځای کی نکاح اوسی؟

سوال: څه فرمائی علمائی کرام او د شرع متین مفتیان د دی مسئلې په باره کی چی فتوی غواړم؟

مسئله: فرض کړئ که زما بنځه او د هغه کور والا دامحسوس کړی چی اوس په هیڅ طریقی سره هم او د عدالت په ذریعه سره د دی خاوند څخه خلاصون نسته نو که زما بنځه او د هغه کورنی د خپلی لور یعنی زما د بنځی د بل واده کولو د پاره ماقتل کړی. نو سوال دادی چی په دی حالاتو کی د قتل کبیره گناه به زما په بنځی او د هغې په کورنی وی خو زما د وژلو څخه وروسته زما بنځه چی کونډه به وی. نو د هغې نکاح به د بل سړی سره جائز وی او که نه؟

جواب: د قتل به سخته گناه وی (۱) خو د عدی تیروولو څخه وروسته به یی د بل سړی سره نکاح اوسی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۰/۴/۷ هـ

(فتوی نمبر ۳۷۳/۱۱)

د پلار د طرفه د نابالغی انجلی سوی نکاح صحیح ده

سوال: زید د خپلی کوشنی لور د نکاح عقد د بکر ځوی سره په خپله رضا او رغبت سره

(۱) وفي الهدایة كتاب النکاح ج: ۲ ص: ۳۱۳ (طبع شرکت علمیه) وينعقد نکاح الحرة العاقله البالغة برضاها. وفي الهندية كتاب النکاح الباب الاول ج: ۱ ص: ۲۲۹ (طبع ماجديه) ومنها رضا المرأة اذا كانت بالغة بکراً كانت او ثیباً... الخ.

د قتل گناه به سخته گناه وی: وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا. (سورة النساء آیت: ۹۳).

دکی. اوس مذکوره صغیره انجلی د بلوغ حدته ورسیده او د بکر ماشوم صغیر د بلوغ حدته نه دی رسیدلی خو ترخلورو پنځو کالو پوری به بالغ سی. لهذا زید اوس دا غواړی چی زه به اوس د دومره اوږدی مودی پوری خپله بالغه لور څنگه کښی نوم په شریعت شریف کی زما د پاره د نجات څه صورت کیدی سی او که نه؟ بغیر د طلاق څخه د خپلی لور نکاح د کوم ځوان سره کولی سم یابغیر د طلاق څخه دوهم عقد نسی کیدی د داسی مجبوری په حالت کی د نورو امامانو تقلید کول شرعاً جائز دی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی چی زید د خپلی نابالغی لور کومه نکاح چی د بکر د نابالغ ځوی سره کړی ده، هغه شرعاً منعقد نه سوی ده اوس د هک د بالغ کیدو پوری د طلاق (۱) یا د نکاح د فسخ کولو څه صورت نسته.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۷۳۲/۲۸-ب)

د نابالغه په ایجاب او قبول سره نکاح نه معقده کیږی

سوال: زید د خپلی کوشنی لور د نکاح عقد د بکر د نابالغ ځوی سره په عام مجلس کی په خپل ولایت سره او په خپله رضا او رغبت سره کړی دی، اوس انجلی بالغه سوی ده او د بکر ځوی ته لږ وخت بسته یعنی شپږ اووه کاله وروسته به بالغ کیږی، د انجلی د بالغ کیدو څخه وروسته یو اختلاف پیدا سو چی په وخت د ایجاب نکاح بکر قبول کړی نه ده، بلکی بکر د خپل کوشنی ځوی په ژبه سره یی ایجاب او قبول کړی دی، د مجلس بعضی حضرات د دی تصدیق کوی او اکثره عوام الناس د دی تردید کوی. چی ایجاب او قبول پخپله بکر کړی وو، هو! خدای ناخواسته که د بکر څخه سهواً داسی سوی وی

(۱) وفي الفتاوى الهندية كتاب الطلاق الباب الاول فصل فيما يقع طلاقه وفيمن لا يقع طلاقه ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع ماجديه کویته) يقع طلاق کل زوج اذا کان بالغاً عاقلاً... ولا يقع طلاق الصبی وان کان بعقل.

وفي الهدایة كتاب الطلاق ج: ۲ ص: ۳۵۸ (طبع شرکت علمیه ملتان) ويقع طلاق کل زوج اذا کان عاقلاً بالغاً ولا يقع طلاق الصبی والمجنون والنائم لقوله ﷺ: کل طلاق جائز الاطلاق الصبی والمجنون ولان الاهلية بالعقل المميز وهما عديم العقل والنائم عديم الاختيار... الخ.

یائی عمداً داسی کړې وی چی د صغیر په ژبه یی په خپله موجودگی کی ایجاب او قبول کړی وو، نو شرعاً دانکاح منعده سوه او که نه؟
جواب: د نابالغه ایجاب او قبول معتبر نه دی، لهذا که بکر د خپل نابالغه بچی نکاح کولو په وخت پخپله ایجاب او قبول کړی وی نو نکاح صحیح سوه او که پخپله کولو په ځای یی په نابالغه ماشوم وکړله نو دغه نکاح صحیح نسوه (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۷۳۷/۲۸ ب)

د وټی سټی د نکاح شرعی حیثیت

سوال: زید د عمر څخه د خپل ځوی د پاره انجلی وغوښتله حسب الرواج زید په عوض کی انجلی طلب کړله، عمر هم هغه ته د انجلی ورکولو وعده ورکړله او د عمر دری څلور ځامن وه، عمر وویل که زما دوهه نمبر ځوی راضی سو، نو د هغه سر به یی نکاح کوم او که نه وی نو بیا چی می کوم هلك ته ورکړله، تاته به د اعتراض حق نه وی، زید رضامند سو، د زید لور نابالغه وه خو د زید ځوی او د عمر لور دواړه بالغ وه، د هغوی نکاح وسوه، اوس عمر د خپل دوهه ځوی واده بل ځای کی وکی، د زید لور هم ځوانه سوه، عمر د وعدی مطابق انجلی طلب کړله، د دریم هلك د پاره د زید ښځی د رواج مطابق کوزده وغیره هم وکړله، خو یا د دی وی چی تراوسه شرعی نکاح نه ده سوی، کله چی زید د لور څخه اجازت وغوښتی، نو انجلی صفا انکار وکی، نو زید هم په عوض کی د لور د ورکولو څخه انکار وکی اوس شرعی حکم څه دی؟

جواب: په نکاح کی د انجلی په بدله کی د انجلی معاوضه په شریعت اسلامی کی هیڅ حیثیت نه لری (۱). نو ځکه په مسئوله صورت کی که د زید بالغه لور د عمر د ځوی سره

(۱) وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الولی ج: ۳ ص: ۵۵ (طبع سعید) وهو ای الولی شرط صحة نكاح صغیر ومجنون... الخ. وفي الهندية كتاب النكاح، الباب الاول ج: ۱ ص: ۲۶۷ (طبع ماجديه) واما شروطه فمنها العقل والبلوغ والحرية في العاقد الا ان الاول شرط الانعقاد فلا ينعقد نكاح المجنون والصبي الذي لا يعقل.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۰۶ ووجب مهر المثل في الشغار هو ان يزوجه بنته على ان يزوجه الاخر بنته او اخته له مثلاً معاوضة بالعقدين وهو منتهى عنه لخلوه عن المهر، فواجبنا فيه مهر المثل فلم يبق شغاراً وفي الشامية (قوله هو ان يزوجه) قال في النهر: وهو ان يشاغر الرجل أي يزوجه حريته

په واده کولو باندی راضی نه وی نو هغه په واده باندی نسی مجبوره کولی (۱)، چونکی انجلی عاقله او بالغه ده نو ځکه د هغی د مرضی خلاف نکاح کول جائز نه دی (۲).
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی

والله اعل بالصواب

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۹۱/۱۸ الف)

د اصل ولدیت نه ښکاره کولو په صورت کی د نکاح حکم

سوال: د مسماة مهر النساء انجم بنت سید شاکر علی مرحوم نکاح د عشرت علی ولد انور علی سره وسوه، د عشرت علی حقیقی پلار خو بل څوک وو، انور علی د عشرت علی میرنی پلاردی آیا شرعاً په نکاح کی څه سقم سته؟ که وی نو د هغی تلافی به څنگه کیدی سی؟

جواب: عشرت علی صاحب ته همیشه خپل ولدیت اصلی پلار ښوول پکار دی (۲) میرنی پلارته نسبت کول د خلاف واقعہ کیدلو په وجه جائز نه دی خو که د نکاح په وخت غلط ولدیت وښوول سی خو که ښځی یا د هغی وکیل پیژندلو چی د دی څخه مراد کوم یو عشرت علی دی. نو کاح وسوه.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۲/۲ هـ (فتوی نمبر ۱۸۰۱/۳۲ ج)

على ان يزوجه الاخر حریمته ولا مهر الا هذا. وفي الشامية ايضاً قوله وهو منتهى عنه لخلوة عن المهر... الخ. وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الولی ج: ۳ ص: ۵۸ (طبع سعید) ولا تجبر البالغة البكر على لايجوز نكاح احد على بالغة صححة العقل من اب او سلطان بغير اذنها بکراً كانت او ثيباً... الخ. وفي الهداية كتاب النكاح باب في اولياء ج: ۲ ص: (طبع شرکت سیدیه)، ونعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها... الخ.

(۱) وقال الله تعالى: ادعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ. (سورة الاحزاب: آیه ۵)

(۲) وفي الدر المختار كتاب النكاح باب الولی ج: ۳ ص: ۵۸ (طبع سعید) ولا تجبر البالغة البكر على لايجوز نكاح احد على بالغة صححة العقل من اب او سلطان بغير اذنها بکراً كانت او ثيباً... الخ. وفي الهداية كتاب النكاح باب في اولياء ج: ۲ ص: (طبع شرکت سیدیه)، ونعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها... الخ.

د شپاړلسو شاهد د شاهدی سره به نکاح صحیح سی

سوال: یوسری د خپلی مطلقې لور څخه اجازت اخستلو سره یوځای کور کې د دوو شاهدانو په مخکې یې د نکاح ایجاب او قبول وکړی (بغیر د خطبې وغیره څخه) په ذکر سوی کور کې صرف څلور کسان وه، باقی بنځه وغیره څوک موجود نه وه، په کور کې یوڅر دوه شاهدان او دوه شاهدان وه، په شاهدانو کې د یو عمر شپاړلس کاله وو، چې د هغه په مخ باندې د پیری څه آثار نه وو، د دی کم عمره شاهد کیدو په وجه نکاح صحیح ده؟

جواب: نکاح درسته ده هلك چي کله پنځلس کالوته ورسیدی نو بالغ شمیرل کیږي (۱)
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۹/۲۲- الف)

د حلالی په نیت د سوی نکاح شرعی حیثیت او هغه

مورد د لعنت کړځولو حکم

سوال: که حلاله کوونکې سړی او ښځې ته د یوبل د نیت علم وی خو په عقد کې د دی تصریح نه کوی نو آیا د انکاح هم ناجائزه او مورد د لعنت ده؟ احسن الفتاویٰ ج: ۵ ص: ۱۵۵ کی دی.

داسی نکاح د حرمت او مورد د لعنت کیدو د پاره د تحلیل د شرط تصریح ضروری نه ده بلکې د یوبل نیت هم په قاعده (المعروف کلمشروط) کې داخل دی.
وهو مفهوم قوله: اما اذا اضر ذلك لایکړه

(۱) وفي الدر المختار، كتاب الحجر فصل في بلوغ الغلام (طبع سعيد) بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والجارية بالاحتلام والحيض والحبل فان لم يوجد فيهما شئ فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة به يفتي

وفي الهندي كتاب الحجر الفصل الثاني في معرفة حد البلوغ ج: ۵ ص: ۲۱ (طبع رشيدية) والن الذي يحكم ببلوغ الغلام والجارية اذا انتهيا اليه خمس عشرة سنة عند ابي يوسف ومحمد رحمهما وهرواية عن ابي حنيفة وعليه الفتوى.

د حضرت والا په دی باره کی څه رایه ده؟
(مولانا) محمد عامر (استاد جامعة الرشید کراچی)

جواب: احوط خوبیشکه هم هغه دی چې حضرت په (احسن الفتاویٰ) کې لیکلی دی، خو د امر د لعنت کړځول محل د نظر دی (۱). د فقهاوو د کلام څخه د دی تائید نه کیږي. د علم کیدو او (معروف کالمشروط) (۲) کیدلو کې په ظاهره فرق دی، معروف به ورته هغه وخت وایو چې د کوم عرف په وجه باندې څه خبره بغیر د صراحت څخه هم مشروط ګڼل کیږي، محض د متعاقدينو په علم سره دا خبره نه حاصلیږي په ټولو مباحه حیلو کې متعاقدينو ته علم وی خو هغه مشروط نه ګڼل کیږي.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۴/۲/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۳/۳)

۱: د حوالی د پاره ص: ۵۰۲ حاشیه ع او ص: ۵۲۹ حاشیه ع ۲ وګورئ.

۲: وفي الشامية ج: ۳ ص: ۱۳۰ (طبع سعيد) ان المعروف کالمشروط. وكذا في البحر الرائق ج: ۶ ص: ۱۲۴ (طبع دار المعرفة بيروت).

فصل فی الولاية والكفائة وخيار البلوغ

ولایت، کفایت (په رشتو کی برابری او یوشان والی)
او د خیار بلوغ متعلق د مسئلو بیان

د معرف بسوء الاختیار د نکاح حکم

سوال: د یو بدکاره سړی ناجائزه تعلق د خاله لور واده سوی بنځی سره وو، د دی ناجائز تعلق په دوران کی بچی هم پیدا سو، لږ موده وروسته دا سړی چی د کومی بنځی سره ناجائز تعلقات ساتلی وو، د هغه د سکه خور سره یی واده وکی چی د هغه د خیتي څخه انجلی پیدا سو او د واده څخه وروسته هغه سړی ناجائز تعلقات چی د هغه بنځی سره یی قائم کړی وو قطع کړل، او هغه بنځی د یوبل د غیر قوم د سړی سره ناجائز تعلقات وابسته کړل، چی د هغه څخه هلکان او انجونو پیدا سوي، اوس هغه مخکی سړی چی د خپلی بنځی سکه خور سره یی د واده څخه مخکی ساتلی وو د یو څو معتبرو کسانو په مجبوره کولو باندی د خپلی نابالغی لور د نکاح عقد (د پخوانی معشوقی د خیتي څخه چی د غیر قوم د سړی د نطفی څخه هلك پیدا سوي دی) کله چی انجلی بالغه سو او د ټولو واقعاتو څخه خبره سو، نو انجلی د واده کولو څخه انکار وکی چی زه د دی هلك سره واده کول نه غواړم، انجلی دینداره ده او دینی تعلیم هم ورسره سته، او هلك بدکراره دی، کلمه طیبه هم نه پیژنی اوس د شریعت مطابق څه حکم دی؟ عقد صحیح دی او که نه؟ که صحیح دی او انجلی راضی نه وی نو څه طریقه اختیارول پکار دی؟

جواب: د انجلی د پلار حالات چی د نکاح څخه مخکی بیان سوی دی، که هغه درست وی نو د هغه پیش نظر هغه ته معروف بسوء الاختیار وئیل کیدی سی او په دی صورت کی کله چی هلك د انجلی کفو نه دی په هیڅ طریقی سره هم، نو انجلی ته وروسته د بلوغ څخه خیار د فسخ حاصل دی، په دی شرط چی کوم وخت اثار د بلوغ ظاهر سی

نو فوراً بغیر د تأخیر څخه په زبه باندی ووایی چی ماخپله نکاح فسخه کړله او په دی شاهد هم جوړ کړی او بیا د کوم مسلمان جج په عدالت کی دعوی دائره کړه، او باقاعده نکاح فسخ کړی (۱). وفی الدر المختار (لم یعرف منهما سوء الاختیار) مجتنباً وفسقاً (وان عرف لا) یصح نکاح اتفاقاً وكذا لو كان سكران فزوجها من فاسق او شریر او فقیر او ذمی حرفة دينیة لظهور سوء اختياره فلاتعارضه شفقته المظنونة بحر وقال الشامي والحاصل ان المانع هو كون الاب مشهوراً بسوء الاختیار قبل العقد فاذا لم يكن مشهوراً بذلك ثم زوج بنته من فاسق صح وان تحقق بذلك انه سيئ الاختیار شامي (۲) وفيه ايضاً ثم اعلم ان ما مر عن التوازل من ان النكاح باطل معناه انه سييطل. (۳)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۵۷- الف)

د عجمیانو په مینځ کی په نسب کی د کفایت اعتبار نسته

سوال: یو سړی عاقله، بالغه انجلی اغواء کړه او هغه یی وپیروله او نکاح یی ورسره وکړه، د انجلی مور او پلار ناراضه دی، ځکه چی انجلی د آرائین د قوم څخه ده او د هلك تعلق د شیخ قوم سره دی (د شیخ څخه مراد کوجه قوم دی) او د دواړو قومونو د شرافت په مینځ کی فرق دی، آرائین قوم معزز گنل کیږی او شیخ قوم ذلیل، آیا په دی صورت کی نکاح کیدی سی؟

جواب: آرائین او کوجه دواړه عجمی نسلونه دی او په عجمیانو کی په نسب کی د

(۱) مخکی د حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمته الله هغه تحقیق مخ ته رالی چی په دی صورت کی عدالت ته د تللو ضرورت نسته نکاح د اصل څخه باطله ده د تحقیق مخکی ص باندی راروان دی. (حاشیه حضرت والا دامت برکاتهم) (۲) ایضاً. (۳) فتاوی شامیه ج: ۳ ص: ۲۶-۲۷ (طبع سعید)

کفایت اعتبار نسته (۱). او مذکوره نکاح چونکی عاقلی، بالغی پخپل اجازت او رضامندی سره کړی ده نو ځکه شرعاً نکاح منعقد سوه، اوس که انجلی یا د هغه خپلوان نکاح ختمول غواړي نو د دی څخه ماسوا بله لار نسته چی هغه د هلك څخه طلاق واخلی. قال فی الدر المختار واما فی العجم فتعتبر حرية واسلاما. (شامی ج: ۲ ص: ۳۱۹) (۲) والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۵/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۳/۲۲ ب)

د حضرت فاطمی عليها السلام اولاد آل رسول دی او آیا د سید نکاح د غیر سید سره کیدی سی؟

سوال: زید وایی چی سید څه قوم ته دی ځکه چی نسب د نارینه اولاد نه چلیږي او د حضور ﷺ کوم هلك صاحب د اولاد څخه وو، آیا د زید دا وینا صحیح ده؟ او آیا د سید نکاح د غیر سید سره کیدی سی؟

جواب: د زید خیال غلط دی د حضرت فاطمی عليها السلام اولاد آل رسول دی او غیر سید خو ډیرشی قومونه کیدی سی، بعضی د ساداتو کفو دی او بعضی نه دی. (۲) او په غیر کفو کی د انجلی او اولیاوو په مرضی سره نکاح کیدی سی. (۴) خو ښه داده چی نکاح په کفو کی وی.

(۱) وفي شامية ج: ۳ ص: ۸۷ (طبع سعید) فالنسب معتبر فی العرب فقط واسلام الاب والجد فی العجم فقط، والحرية فی العرب والعجم... الخ.

(۲) فتاوی شامیه ج: ۳ ص: ۸۷ (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) د سادات په کفو قومونو کی صدیقی، فاروقی، عثمانی، علوی، عباسی، زبیری یعنی د قریشو شیخان وغیره شامل دی د تفصیل د پاره وگوري کفایت المفتی ج: ۵ ص: ۲۰۶. (طبع دار الاشاعت جدید ابیدیشن)

(۴) وفي المبسوط کتاب النکاح جلد: ۵ ص: ۲۶ (طبع دار المعرفت بیروت) واذا تزوجت المرأة غیر کفء فرضی به أحد اولیاء جاز ذالک.

(فتوی نمبر ۱۰۲۹/۲۸ ج)

د سوء اختیار ثابتولو څخه بغیر د پلار نیکه سوی

نکاح نسی فسخ کیدلی

سوال: زید د پنځو کالو په عمر او سعیده د دوو کالو په عمر کی نکاح سوی دی، بالفیدلو سره سعیدی د نکاح د تسلیمولو څخه انکار وکي، زید د نوټس په ذریعه د سعیدی د رخصتی مطالبه وکړله، نو سعیدی د نوټس په جواب کی د خپلی فیصلی څخه خبر کی، او عدالت عالیه ته یی درخواست ورکی چی د دی دا حق دی تسلیم سی او نکاح دی منسوخ سی د اووه کاله مقدمه بازی څخه وروسته عدالت دا حق تسلیم کی او د دی خبری تصدیق یی وکی چی نکاح منسوخ سوی ده، د دی خلاف یی اپیل وکی چی مسترد سو، اوس تاسو وویاست چی نکاح شرعاً منسوخ سوی ده او که نه؟

جواب: په مسئوله صورت کی که د سعیدی نکاح پخپله د هغه پلار کړی ده نو اوس د بالفیدو څخه وروسته سعیدی ته د هغه د فسخ کولو اختیار نسته (۱). ترڅو چی هغه سوء اختیار ثابت نه کړی او که د سعیدی نکاح کوونکی پخپله د هغه پلار نه وو، که څه هم د پلار وکیل ولی نه وی، نو انجلی ته د نکاح د فسخ کولو اختیار دی. (۲) په دی صورت کی د عدالت منسله فیصله (۳) به د شریعت مطابق وی. ولزم النکاح ولوبغین فاحش او بغیر کفوان کان الولی المزوج بنفسه بغین أبا او جدا لم یعرف منهما سوء الاختیار... وان کان المزوج غیرهما ای غیر الأب واییه لوالأم او القاضی او وکیل الأئ

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۸۵ فان زوجهما الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما وان زوجهما غیر الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار. وفي البحر الرائق کتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۲۸ (طبع بیروت وفي مكتبة الرشيدیه کویته ج: ۳ ص: ۱۲۰)

(۲) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۸۵ فان زوجهما الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما وان زوجهما غیر الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار. وفي البحر الرائق کتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۲۸ (طبع بیروت وفي مكتبة الرشيدیه کویته ج: ۳ ص: ۱۲۰)

(۳) د فتاوی د نقل په راجستر کی دا پخپله موجود نه ده د سوال او جواب څخه معلومیږي چی عدالت د فسخ نکاح فیصله کړی ده. (محمد زبیر)

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد

لا یصح من غیر کفو او بغین فاحش اصلاً وان کان من کفو و بمهر المثل صح ولهما
خيار الفسخ (الدر المختار باختصار مع الشامی ج: ۲ ص: ۴۱۷ الی ۴۲۰) (۱)
الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۳۲ - الف)

د پلار منعقد سوی نکاح نسی فسخ کیدلی

سوال: مسمی رحیم بخش د خپلی حقیقی لور نکاح د نابالغوب په حالت کی (نه لس
کاله عمر کی) په خوشحالی او رضامندی سره د شیر محمد سره وکړه، څه موده وروسته
شیر محمد بهرته ولاړی او عدم الخبر سو، د څلور پنځه کالو څخه وروسته د انجلی
پلار په عدالت کی د فسخ نکاح دعویٰ دائر کړله، عدالت کی مقدمه اووه اته میاشتی
چلیدله، په دی دوران کی عدالت د شیر محمد وارثانوته حکم وکی چی هغوی دی شیر
محمد په دری میاشتو کی دننه دننه عدالت کی حاضر کړی ورنه د فسخ حکم به اوسی،
چنانچی په دی لړ وخت کی هلك عدالت څخه حاضر نه سو نو عدالت د فسخ نکاح حکم
ورکی، د تنسیخ څخه مخکی عدالت څخه حاضر نه سو نو عدالت د فسخ نکاح حکم
ورکی، د تنسیخ څخه مخکی عدالت په سرکاری طور باندی شیر محمد تلاش نه کی،
نه خو عدالت څه نوټس ورکی او نه څه اعلان یا اخبار کی اشتهار ورکول سو، د تنسیخ
څخه وروسته یی د دوهم واده اجازت ورکول سو، د عدی دری میاشتی تیریدلو څخه
وروسته د انجلی پلار د هغه واده د یوبل سړی مسمی محمد شفیع سره وکی، د دوهمی
نکاح څخه دوی دری میاشتی وروسته شیر محمد مذکور رالی او هغه د خپلی ښځی
مطالبه وکړله، خو د انجلی پلار انکار وکی او وی وئیل چی انجلی د خپلی ښځی
مطالبه وکړله، خو د انجلی پلار انکار وکی او وی وئیل چی انجلی د بل سړی مسمی
محمد شفیع په کور کی پاته کیږی، ځکه چی عدالت د دوهمی نکاح حکم او اجازت
ورکړی دی او تراوسه په خپل ضد ولاړ دی، لهندا په صورت مذکوره کی اولنی نکاح
منسوخه سوه او که نه؟

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۲ تر ۲۹ پوری (طبع ایچ ایم سعید).

جواب: دی سوال سره چی د عدالت کومه فیصله منسلک ده په هغه کی د نکاح فسخ
بی د خیار بلوغ په وجه کړی ده چی پنه هغه باندی تنقیحات وسول د هغه تنقیحاتو
څخه لاندی لیکل سوی امور ثابت سول.

۱: د انجلی نکاح پخپله پلار کړی ده.
۲: د انجلی د بلوغ د اثارو په ظاهریدلو سره د نکاح د نامنظوره کیدلو د پاره څه اقدام
نه دی کړی.

لهذا خو د انکاح د پلار په واسطه سوی وه (او د هغه شی الاختیار کیدلو دعویٰ انجلی
نه کوی) نو ځکه په دی کی انجلی ته هډو خیار بلوغ حاصل نه دی (کما هو مصرح فی
سائر کتب الفقه) (۱) دوهم داچی که حاصل هم وی نو انجلی د خیار بلوغ د حق
استعمالولو وخت تیر کی، لهندا شرعاً د خیار بلوغ په وجه عدالت ته د نکاح فسخ کولو
اختیار نه وو او د شریعت د مخه عدالت د نکاح فسخ کیدل درست نه سو، لهندا د محمد
شفیع سره نکاح باطله او کالعدم ده، او اصلی خاوند شیر محمد د انجلی خاوند دی،
خو که محمد شفیع د انجلی سره صحبت کړی وی نو ترڅو چی د هغه څخه دری حیضه
تیرسی، د شیر محمد د پاره د هغه سره صحبت کول جائز نه دی.

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۱۲ - الف)

د نسی د نکاح د پاره د هغی صراحتاً رضامندی شرط ده

سوال: کتاب تجرید صحیح بخاری په دوه شپیتمه صفحه باندی می دا حدیث د نظر
څخه تیر سو امید دی چی تاسو به د دی په باره کی پوره تشریح وکړی (نابالغی ته په
بالغیدلو سره د فسخ نکاح اختیار) حضرت خنساء بن خدام انصاری رضی الله عنه وائی: چی زما
پلار زما نکاح د کوم سړی سره کړی وه، د دی څخه مخکی زما یو وار واده سوی وو،

(۱) وفی الهندیة ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع ماجدیة) فان زوجهما الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما
فی البحر الرائق کتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۲۰ (طبع رشیدیہ کویتہ) ولهما خيار الفسخ
بالبلوغ فی غیر الاب والجد.... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
پیغلہ نہ وم، او په دغه نکاح سره زه خوشحاله نه وم، زه د حضور ﷺ خدمت ته حاضره سوم، حضور ﷺ نکاح ناجائز وگرځوله او ختمه یی کړله د دی څخه علاوه د نورو کتابونو څخه سن بلوغ او د نکاح د فسخ په اختیار باندی رونا واچوی او مشکور می کړی.

جواب: دا حدیث صحیح دی او د همدی حدیث په وجه په اسلامی فقه کی دا خبره منل سوی ده چی کومه ښځه ټیبه وی یعنی اول یی یو وار واده سوی وی، نو د هغی نکاح ترهغه وخته پوری نسی منعقد کیدی، ترڅو چی هغه په صریحو الفاظو کی خپله رضامندی ښکاره نه کړی. (۱) او دغه شان د رضامندی د حاصلولو څخه بغیر نکاح نه منعقد کیږی، په ذکر سوی حدیث کی چونکی حضرت خنساء رضی الله عنها ټیبه وه او د هغی پلار د هغی د خوښی څخه بغیر نکاح کړی وه ځکه حضور ﷺ هغه نکاح ناجائز وگرځوله. (۲) خو د دی حدیث د نابالغی انجلی د نکاح د فسخ کولو د حق سره څه تعلق نسته دی د نابالغ د فسخی حق د نورو روایاتو څخه ثابت دی او د هغی تفصیل دادی چی که د انجلی نکاح د پلار یا نیکه څخه علاوه بل کوم سړی کړی وی د نابالغتوب په حالت کی نو انجلی ته دا حق حاصل دی چی د بالغ کیدلو سره فوراً د نکاح د نامنظوری اعلان وکړی نو د هغی نکاح ختمیږی (۳) چی هغه بیا د عدالت په ذریعه ثابتولی سی او د بالغ کیدلو مطلب دادی چی د انجلی حیض راتلل شروع سی یا شرعی عمر پوره پنځلس کاله سی. (۴)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۲.... بل لابد من القول (كالثيب) البالغة... الخ.

(۲) وفي صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۷۷۱ (طبع قديمي كتب خانه) باب اذا تزوج ابنته وهي كارهة فنكاحه مردود عن حنساء بنت حزام الانصارية ان ابا زوجها وهي ثيب فكرهت ذلك فأتت رسول الله ﷺ فرد نكاحها.

(۳) وفي الهندية كتاب النكاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع ماجديه) فان زوجها الاب والجد فلا خيار لهما بعد بلوغهما وان زوجهما غير الاب والجد فالكل واحد منهما الخيار... ويشترط فيه القضاء.

وكذا في البحر الرائق كتاب النكاح باب الاولياء ج: ۳ ص: ۱۲۰ (طبع رشيديه كويتيه)

(۴) وفي الدر المختار كتاب الحجر فصل في بلوغ الغلام ج: ۲ ص: ۱۵۳ والجارية بالاحتلام والحیض والحبل فان لم يوجد فيهما شيء فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة، وبه يفتی.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸ / ۷ / ۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹ / ۲۱۲ - الف)

د اولیاوو د رضامندی څخه بغیر د انجلی په غیر کفو

کی نکاح کول

سوال: د سوال خلاصه داده چی د پلار د مرضی خلاف زما یوی لور یوځای کی یو داسی سړی سره نکاح کړی ده چی نیک سیرته نه دی مزید په دی چی د دی څخه مخکی د هغه یوه ښځه او څلور بچی موجود دی، په کور کی د جنگ په وجه اوس زه هغه انجلی عاق کوم راهنمائی می وکړی؟

جواب: د سوال څخه داسی معلومیږی چی انجلی د کوم سړی سره واده کړی دی هغه د انجلی پلار خپل کفو نه گڼی او شرعاً انجلی ته دا اختیار نسته چی هغه د پلار د اجازت او رضامندی څخه بغیر په غیر کفو کی نکاح وکړی، لهذا که هغه سړی واقعاً کفو نه وی نو د هغی نکاح منعقد نه سوی ده (۱) خپلوانوته پکار دی چی هغوی انجلی په نرمی باندی پوهه کړی چی د انکاح درست نه ده او د ده سره په پاته کیدلو به همیشه د حرامو مرتکبه یی: لمافی درالمختار: فلاتحل مطلقه ثلاثاً نکحت غیر کفو، بلارضاء ولی بعد معرفة آياه فلیحفظ. (شامی ج: ۲ ص: ۴۰۹) (۲) خو د عاق کولو په شریعت کی هیڅ اصل نسته، پلار ته په هیڅ حال کی دا اختیار نسته چی هغه خپل اولاد د

وفي الجبر الرائق ج: ۸ ص: ۸۵ باب الحجر بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانتزال... والجارية بالحيض والاحتلام والحبل، ويفتي بالبلوغ فيهما بخمسة عشرة سنة. وكذا في البدائع ج: ۷ ص: ۱۷۱

(۱) وفي در المختار كتاب النكاح (باب الولي) ج: ۳ ص: ۵۲ ويفتي في غير الكفو بعدم جوازه اصلاً وهو المختار للفتوى لفساد الزمان. وفي المبسوط (باب الاكفاء ج: ۵ ص: ۲۵) طبع دار المعرفة بيروت، واذا زوجت المرأة نفسها عن غير كفؤ فللاولياء أن يفرقوا بينهما، لأنها الحقت العار بالاولياء.

(۲) الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۷ (طبع سعيد).

که د نابالغی انجلی نکاح پلار کری وی نو وروسته پلار

پخپله هغه نکاح نسی فسخ کولی

سوال: زید د خپلی نابالغی لور نوم د بکر سره د خپل وکیل په ذریعه وکړله او د ایجاب او قبول په مجلس کی مؤکل (یعنی پلار) موجود وو او مهر او خطبه هم، وویل سوه خوکاله وروسته زید د خپلی لور د نکاح د ایجاب او قبول خخه انکار کوی خو د اولی نکاح وکیل او شاهد موجود دی او اقرار هم کوی، اوس د زید او د هغه د معین فی هذا عند الشرع خه حکم لری او کوم مولوی صاحب چی نکاح ترلی ده هغه خه حکم لری؟

جواب: په مسئله کی د نابالغی انجلی نکاح په کفو کی د مهر سره سوی ده نو د انکاح منعقد سوی ده اوس زید ته د دی نکاح د فسخ کولو اختیار نسته (۱). خو انجلی ته به د بالغ کیدلو په وخت دا اختیار وی چی د بلوغت سره سم فوراً دغه نکاح نامنظوره کری، په دی صورت کی به نکاح فسخ سی. لمانی الدرالمختار: وان المزوج غیرهما ای غیر الاب وأبیه ولو الامام او القاضي او وکیل الاب..... لا یصح النکاح من غیر کفو، او بغین فاحش اصلاً، وان کان من کفو، وبمهر المثل صح ولهما خيار الفسخ. (شامی ج: ۲ ص: ۴۱۹-۴۲۰) (۲)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

(۱) وفي الدر المختار المختار ج: ۳ ص: ۲۳۰ کتاب الطلاق واهله زوج عاقل. وفي الشامية اختار بالزوج عن سيد العبد ووالد الصغير.

(۲) الدر المختار کتاب النکاح باب الولی ج: ۳ ص: ۲۷ الی ۲۹ (طبع سعید)

وفي الهندية کتاب النکاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع مکتبه ماجديه) وان زوجها غیر الاب والجد فالکل واحد منهما الخيار اذا بلغ..... الخ. وكذا فی بحر الرائق کتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۲ ص: ۱۲۸ (طبع بیروت، وفي طبع مکتبه رشديه کویته ج: ۳ ص: ۱۲۰)

په ماشوموالی کی د نکاح په صورت کی د بالغ کیدلو خخه وروسته

انجلی ته به خیار بلوغ حاصل وی

سوال: زید د خپلی نابالغی لور د ایجاب او قبول د پاره د بکر د خوی سره یوسری وکیل جوړکی، وکیل زید (مؤکل) په مخکی ایجاب او قبول وکی، نکاح خوانی هم وسوه خه موده وروسته انجلی انکار وکی (یعنی د خوانیدو خخه وروسته) او زید هم انکار وکی او شاهد اقرار کوی د ایجاب او قبول، آیا په دی صورت کی زید د خپلی لور نکاح په بل خای کی کولی سی؟

او کوم مولوی صاحب چی نکاح ترلی وه په هغه پسی لمونځ کول څنگه وی؟

جواب: په صورت مسئله کی د زید د لور نکاح د بکر د خوی سره منعقد سوه خو انجلی ته به د بلوغ خیار حاصل وی (۱). چی د هغی تفصیل به هغه وخت ښوولی سی کله چی ته د لاندی سوالونو جوابونه ولیکی:

۱: کله چی د زید په لوربانندی د بالغ کیدلو آثار ظاهر سول نو هغی د خپلی نکاح په باره کی څه رویه اختیار کړله؟

۲: انجلی د بلوغ خخه څومره موده وروسته د نکاح خخه انکار کړی دی؟

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۱/۲ هـ

انجلی د بالغیدلو سره خپل اختیار استعمال نکړو نو وروسته

ورته د فسخی نکاح اختیار نسته

سوال: د نابالغی انجلی نکاح خپل اکا وکړه کله چی د دوه ویشت کالو سوه نو هغی د

(۱) وفي الهندية کتاب النکاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع ماجديه) وان زوجها غیر الاب والجد للکل واحد منهما الخيار اذا بلغ..... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

فسخ نکاح دعوی داتره کړله چی زما اکا زما د مرضی مطابق زما نکاح نه ده کړی آیا اوس د انکاح د صحیح کیدلو قابل ده او که نه؟
جواب: انجلی ته د خیار بلوغ لاندی د نکاح د فسخ کولو اختیار هغه وخت حاصل وو. کله چی په هغه باندی د بالغ کیدلو آثار (حیض) ظاهر سوی وو، کله چی هغی په هغه وخت نکاح فسخه نه کړله نو د هغی څخه وروسته د کلونو تیریدلو څخه وروسته هغه د خیار بلوغ حق نسبی استعمالولی. (۱)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲ هـ

د اولیاوو په رضامندی سره غیر قوم کی د نکاح کولو حکم

سوال: مسماة بی بی حنیفه د سید خاندان سره تعلق لری او ځوانه ده، هغه په غیر قوم کی نکاح کول غواړی آیا هغی ته دا حق سته؟
جواب: که د انجلی اولیاء په غیر قوم کی په واده باندی خوشحاله وی او راضی وی او انجلی هم راضی وی نو بغیر د شهبی څخه هغه نکاح کولی سی (۲) او که اولیاء یی راضی نه وی نو د غیر قوم تفصیل ولیکی په کوم قوم کی چی انجلی واده کول غواړی هغه کوم یوقوم دی او اولیاء د هغوی سره په نکاح کولو باندی ولی راضی نه دی؟

(۱) وفي قاضيخان كتاب النكاح فصل في الخيارات ج: ١ ص: ٢٨٢ (طبع ماجديه) اذا بلغت وهي بكر فسكت ساعة بطل خيارها فان اختارت نفسها كما بلغت واشهدت على ذلك صح. وفي الدر المختار ج: ٣ ص: ٧٤ (ولا يمتد الى آخر المجلس) وفي الشامية تحته اي مجلس بلوغها او علمها بالنكاح كما في الفتح: اي اذا بلغت وهي عالة بالنكاح او علمت به بعد بلوغها فلا بد من الفسخ في حال البلوغ او العلم فلو سكنت ولو قليلاً بطل خيارها ولو قبل تبدل المجلس.

(۲) وفي الهداية كتاب النكاح ج: ٢ ص: ٣١٣ (طبع شركت علميه) وينعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها. وفي البحر الرائق كتاب النكاح باب الاولياء ج: ٣ ص: ١١٧ (طبع بيروت وفي طبع مكتبه الرشيدية كويته ج: ٣ ص: ١٠٩) نفذ نكاح حرة مكلفة بلاولي، لانها تصرفت في خالص حقها وهي من اهله لكونها عاقلة بالغة... وانما يطالب الولي بالتزويج كيلا تنسب الى الوقاحة... الخ. وفي الهندية كتاب النكاح الباب الاول ج: ١ ص: ٢٢٩ (طبع ماجديه) ومنها رضا المرأة اذا كانت بالغة بكرة كانت او ثيباً... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

بیابه جواب درکول سی
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۳ هـ

بالغه انجلی خپله نکاح پخپله کولی سی

سوال: زما په پلار کی ډیر بد او خراب عادتونه موجود دی چی زموږ د پاره د تکلیف باعث کیدلو سره سره د خپلو عزتونو په حفاظت کی خنډهم دی، د نشی عادی دی په کور کی خرچه نه ورکوی، د مور سره موپه ښکښلو خبری کوی څو واره د خودکشی د پاره هغه نشه آوری دوايانی خوړلی دی، څو خدای ښه یی هروار ځنی وساتی خاندان والاوو هغه د خپل خاندان څخه ایستلی دی، د ښه نه ښه نوکری والد صاحب ته ورکول کیږی، خو د شپږو اوومیاشتو څخه زیاته نوکری نه کوی څه ناڅه داسی حرکت کوی چی د نوکری څخه ایستل کیږی، د اوو اتو میاشتو مخکی خبره ده چی ناگاه د کور څخه غائب سو ټوله شپه رانه لی په بله ورځ زموږ کورته سړی رالی او وی وئیل چی ستاسو پلار زموږ څخه څو زره روپی بهرته د لیږلو د پاره اخستی دی په وعده کولو سره یی راغونښتی یم چیری دی؟ د دی ټولو واقعاتو په ږونا کی اوس سوال دادی چی زما یوه کوشنی خورده، د هغی عمر څوارلس کاله دی د هغی د واده خبری اتری روانی دی، تراوسه پوری زما ماما سرپرست دی، زموږ خرچه هم برداشت کوی، زما والد صاحب ته یی وئیل: چی زه د خپلی خور دوستی په فلانی ځای کی کوم، هغه ووئیل چی زما د مرضی څخه بغیر واده نسبی کیدی الدر المختار ج: ٢ ص: ١٠١ واده به رانه اونکری، آیا شرعاً سرپرست د والد د اجازت څخه بغیر زموږ نکاح کولی سی او که نه؟
جواب: په مستوله صورت کی که انجلی بالغه وی نو خپله نکاح پخپله کولی سی خو په دی شرط چی د کوم هلك سره نکاح وکړی هغه خاندانی نسبی او دینی اعتبار سره د هغه کفووی نو په داسی صورت کی د پلار څخه اجازت اخستل ضروری نه دی (۱) خو بېرته خبره به داوی چی هغه پلار هم په څه طریقی سره راضی کړی.

(۱) وفي الهداية، كتاب النكاح ج: ٢ ص: ٣١٣ (طبع شركت علميه) وينعقد نكاح الحرة العاقلة البالغة برضاها وان لم يعقد عليها ولي بكرة كانت او ثيباً.

د حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمہ اللہ رسالہ (کشف الغبار عن مسئلہ سوء الاختیار)

په باره کی د حضرت والا دامت برکاتهم رای

سوال: جناب مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دام ظلهم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته
د حضرت خخه گذارش دادی چی د حضرت مفتی رشید احمد صاحب دامت برکاتهم
رساله (کشف الغبار عن مسئلہ سوء الاختیار) په باره کی ستاسو خه رانی ده وی لیکي
چی آینده پکار راسی، او په دار الافتاء کی محفوظ وی.

جواب: نحمده ونصلی علی رسولہ الکریم، اما بعد!
احقر په احسن الفتاویٰ پنجم جلد کی د حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب دامت
برکاتهم تحریک سوی رساله (کشف الغبار عن مسئلہ سوء الاختیار) مطالعه وکړله او په
متعلقه عبارتونو باندی یی فکر وکی، حضرت مفتی صاحب چی په دغه رساله کی کوم
تحقیق کړی دی هغه درست دی، د هغه متعلق د سوء الاختیار په صورت کی چی کومه
نکاح په غیر کفو کی یا په غبن فاحش سره سوی وی هغه اصلاً باطله ده او غیر منعقد
ده لهندا د دی د فسخ د پاره د قاضی قضاء ته ضرورت نسته، البته کومه نکاح چی په
کفو کی وی یا د مهر مثل سره وی هغه منعقد کیږی، خو په دی صورت کی هم خه
ناگواره او ناقابل برداشت صورتحال وی، مثلاً په عمر کی ډیر زیات فرق وی، چی
هغه په وجه د انجلی خاوند سره نه سی جوړیدی نو هلته هم د سوء اختیار د واضح

وفی البحر الرائق، کتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۱۷ (طبع بیروت وفی طبع مکتبه رشیدیہ
کویته ج: ۳ ص: ۱۰۹ نفذ نکاح حرة مکلفة بلاولی ولانها تصرفت فی خالص حقها وهی من اهله
لکونها عاقلة، بالغه... وانما يطالب الولی بالتزویج کیلا تنسب الی الوقاحة... الخ. وکذا فی
الهندیة، کتاب النکاح، الباب الاول ج: ۱ ص: ۲۶۹ (طبع ماجدیہ).

کیدو په صورت کی انجلی ته د خیار بلوغ په حاصلیدو باندی غور کول پکار دی، خو
په دی صورت کی د عدالت خخه نکاح فسخ کول هم ضروری پکارده، لکه چی د دی
رسالی په آخر کی درج دی او د دی یو بنیاد داهم کیدی سی چی د پلار نیکه د شفقت
مظنونه په وجه د نکاح د انعقاد چی کوم حکم وو، هغه د سوء الاختیار واضح کیدلو په
صورت کی کله چی په غیر کفو یا د غبن فاحش صورت وی نو مرتفع سو، اوس پلار
نیکه او ولی غیراب برابر سول چی د دواړو سوی نکاح غیر منعقد سوه نو د کفو او
مهر مثل په صورت کی هم کله چی سوء اختیار واضح وی نو د پلار حکم د ولی غیر
اب په شان پکار دی چی په هغه کی خیار البلوغ ورکول کیږی، نودلته هم پیدا کول
پکار دی خو دا خبره فی الحال حتمی نه ده مخض یو خیال دی او د مزید تحقیق ضرورت
دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۲/۱/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۰/۱)

د پلار او نیکه سوی نکاح کی د انجلی د خیار بلوغ حکم

سوال: پلار د خپلی لور نکاح په داسی خای یا خاندان کی وکړله چی هلته د پردی خه
انتظام نسته او نه د انجلی او د هغی خاندان په رهن سهن کی مطابقت نسته د هغی
انجلی پلار د هغی د واده خخه مخکی د انجلی ماماته وئیلی وو چی ته د خپل خوی
واده دی د دی انجلی سره په بدل وکړه خو په دی کی یو شرط دی چی د مهاجرو سره
دوستی مه کوه، خو د انجلی پلار پخپله د دی خلاف اوکی او د انجلی نکاح یی د
مهاجر سره وکړله او د هغه کاروبار زمینداری ده.

۱: انجلی په بالغیدلو سره په خپله نکاح فسخ کول منظور کړل.

۲: انجلی بالغیدلو سره یوه ورځ هم د خپل خاوند خواته آباډه نسوه، نو آیا په دی
صورت کی نکاح باقی ده؟

جواب: د پلار نیکه په سوی نکاح کی انجلی ته هغه وخت خیار بلوغ حاصل وی چی
کله د هغی پلار فاسق او فاجر وی یا غوره مال وی او د هغه سوء اختیار معروف او

فتاوی عثمانی دوهم جلد
مشهوره وی (۱) او هغه په غیر کفو کی نکاح کړی وی، او د دی خبری ثبوت څه معلومیږی چی هغه دانکاح خاص د لالچ په وجه باندی کړی ده، په بدلون باندی نکاح کول د عام رواج په وجه، د دی کافی وجه نه ده، نو ځکه په مذکوره صورت کی د خیال بلوغ په وجه د نکاح د فسخ کولو گنجایش نه معلومیږی، اوس که په دواړو کی دروغ څه صورت ممکن نه دی نو د دی څخه ماسوا بل څه صورت نسته چی د خاوند څخه په څه معاوضه باندی طلاق حاصل سی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۵/۲۶ هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۶۹۱ ب)

بالغه انجلی د والدینو د مرضی څخه بغیر نکاح کولی سی او که نه؟

سوال: مسماة گلزار د ملکی امان لور شل کلنه ده او حلفیه بیان یی ورکړی دی چی زما عمر تقریباً شل کاله دی، زه د میر محمد سره واده کول غواړم ما په خپله مرضی باندی د والدینو کور پرېښووی، زه چا اغواکړی نه یم زما والدین زما د مرضی خلاف زما واده کول غواړی ځکه می د هغوی کور پرېښی دی.

جواب: په استفتاء کی د سوال وضاحت نسته که دا پوښتنه کول مطلوب وی چی مذکوره بالغه انجلی د خپلو والدینو د مرضی خلاف واده کولی سی او که نه؟ نو د دی جواب دادی چی بهتره خو همداده چی د والدینو د رضاء حاصلو سره نکاح وکړی بیا هم چونکی هغه بالغه ده نو که د والدینو د رضاء څخه بغیر په خپله کفو کی په شرعی طریق سره نکاح وکړی نو نکاح به اوسی. (۲) او که په غیر کفو کی نکاح وکړی نو هغه به د والد د رضاء څخه بغیر منعقد نه وی. (۱)

(۱) وفي رد المختار كتاب النکاح، باب الولی ج: ۳ ص: ۲۲، ۲۷ (طبع سعید لوعرف من الاب سوء الاختیار لفسفه او لطمعه لایجوز عقده اجماعاً او همدارنگه وگوری مخکنی فتوی.

(۲) وفي الهندية كتاب النکاح ج: ۲ ص: ۳۱۳ (طبع شرکت علمیه) وينعقد نکاح الحرة العاقلة البالغة برضاها وفي البحر الرائق كتاب باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۱۷ (طبع بیروت وفي طبع مکتبه رشیدیة

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۴۳۱/۲۷ هـ)

د پلار نیکه سوی نکاح انجلی د بالغیدلو څخه وروسته نسی فسخ کولی

سوال: زید د خپلی شپږ کلنی لور نکاح د یو نابالغ هلك سره وکړله تراوسه پوری د بلوغ حد ته نه وه رسیدلی چی هغه ته د خپلی نکاح حکم وسو، نو هغی د ناخوښی اظهار وکی او د بالغ کیدو څخه وروسته هم هغه په دی باندی اصرار کوونکی ده چی ماته دغه نکاح منظوره نه ده، ایا په دی صورت کی د انجلی پلار د هغه نکاح بل ځای کی کولی سی او که نه؟ او مخکی نکاح به پخپله فسخه سی او که نه؟

جواب: د پلار نیکه سوی نکاح انجلی د بلوغ څخه وروسته هم نسی فسخ کولی (۱)، لهذا هغه نکاح درسته سوی ده او د انجلی په انکار سره نسی فسخ کیدی، خو که د انجلی د بالغ کیدلو څخه وروسته دا دعوی کوی چی زما پلار د څه لالچ په وجه زما د خیرخواهی څخه خلاف زما نکاح کړی ده، نو په داسی صورت حکم به په هغه صورت کی ښوول کیږی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۲۱ - الف)

کوبته ج: ۳ ص: ۱۰۹ نفذ نکاح حرة مکلفة بلاولی لانها تصرفت فی خالص حقها وهي من اهله لكونها عاقلة بالغة.

(۱) وفي الدر المختار كتاب النکاح (باب الولی) ج: ۳ ص: ۵۲، ۵۷ ویفتی فی غیر الکفو بعدم جوازه أصلاً وهو المختار للفتوی لفساد الزمان. وفي المبسوط باب الاکفاء ج: ۵ ص: ۲۵ دار المعرفة بیروت) واذا زوجت المرأة نفسها من غیر کفو فللاولیاء ان یفرقوا بینهما، لانها الحق العار بالاولیاء. (۲) وفي الهندية كتاب النکاح، الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع ماجدیه) فان زوجهما الاب والجد فلاخار لهما بعد بلوغهما وفي البحر الرائق، كتاب النکاح باب الاولیاء ج: ۳ ص: ۱۲۸ (طبع بیروت

وفي طبع مکتبه رشیدیة کوبته، ج: ۳ ص: ۱۲۰، ولهما خيار الفسخ بالبلوغ فی غیر الاب والجد.

د پلار سوی نکاح نسی فسخ کولی

سوال: زید د خپل د ژوند ملگری زبیب الهی په سفارش باندی د خپل اخنسی د کوشنی خوی سره د خپلی صغیری نابالغی لور د نکاح عقد په عام او خاص مجلس کی په رضا او رغبت سره وکی، اوس انجلی خوانه سوی ده هلك تراوسه پوری خوان سوی نه دی خو د لسو کالو پوری به خوان سی، اوس زید دا عذر پیش کوی چی مایه رضا او رغبت سره د خپلی صغیری لور نکاح نه ده کړی او د دومره اوږدی مودی تکلیف متحمل کیدی هم نسیم (چی مزید لس کاله د هلك د بالغ کیدو انتظار وکړم، لهذا په عدالت عالیه کی دعوی دائر کولو سره د خپلی لور طلاق اخلم او په بل خای کی د هغی نکاح کول غواړم نن د تنسیخ نکاح دعوی رائجواب: سوی ده آیا دابه شرعاً درست وی؟

جواب: د پلار سوی نکاح کی د عدالت په ذریعه د فسخ نکاح څه سوال نسته شرعاً به د نکاح داسی فسخ معتبره نه وی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۷۳۵ ب)

د اولیاؤ درضامندی څخه بغیر په غیر کفو کی د نکاح حکم

سوال: یوسری د احمد په نوم چی د هغه لورده کله چی هغه انجلی بالغه سوه نو احمد د پنځه شپږ شاهدانو په مخکی خپله لور د خپل د اکا د خوی سره د کوزدی کولو په ژبه اقرار اوکی، او واقعی وعده یی وکړله، او د اکا خوی چی د هغه نوم غلام قادر دی هغه قبول وکی او د کوزدی شرطونه یی د شاهدانو په مخکی قبول کړل. د دی څخه وروسته د انجلی مور د خلگو په دوکه کولو سره د خاوند کور پرینوولو سره او د انجلی په تگ سره هغه کورته ولاړه، هلته په رسیدلو سره د انجلی مور ووئیل، چی زما خاوند چیری زما لور وزکول غواړی، هلته باندی زه راضی نه یم، او نه زما لور راضی ده، ځکه چی هغه هلك د اول څخه واده سوی دی، د کوم غیر قوم کورته چی مور اولور تللی ده،

(۱) وفي الفتاوی الهندیة، کتاب النکاح الباب الرابع ج: ۱ ص: ۲۸۵ (طبع ماجدیة) فان زوجها الاب والجد فلاحیار لهما بعد بلزومها وان زوجها غیر الاب والجد فلكل واحد منهما الخیار الخ وكذا فی الشامیة ج: ۲ ص: ۲۸.

د هغه غیر قوم خلگو په مشورې سره د انجلی نکاح د احمد د مرضی خلاف وکړله، د کوم هلك سره چی نکاح وسوه هغه د احمد او د احمد د بنخی د ماماخوی دی، د دی څخه وروسته احمد خپل دوه سکه ځامن د خپل ورور سره پرینوول، او د خپلی بنخی او خلگو څخه ناراضه سو او سینده ته ولاړه ځکه چی دانکاح د هغه د مرضی په خلاف سوی وه، د نکاح په وخت انجلی د نکاح ولی خپل ماما جوړکی، ماما ولی جوړیدلو سره نکاح وتړله، دانکاح د شپي کله چی خلگ بیده وه نو اوسوه، او په کوم قوم کی چی دا انجلی ورکول سوه هغه قوم د احمد د کور والاوو د احمد د بنخی او د مور او بنیاد خاندان سره تعلق ساتی باقی د احمد پلار او نیکه د بل خاندان سره تعلق لری، د پلار نیکه نسب یی څوارلس پنځلس پشته تیریدو څخه وروسته د هغه قوم سره ملاوړی، آیا دانکاح جائز سوه او که نه؟

تقیح: د احمد لور چی د کوم هلك سره نکاح کړی ده هغه د قومی او خاندانی په لحاظ سره د احمد کفو دی او که نه؟ آیا په خاندانونو کی دومره فرق دی چی یو خاندان په بل خاندان کی واده بنادی کول عرفاً عار او عیب نه گڼی؟ او که دومره فرق نسته او دواړو خاندانونو کی بغیر د عار څخه واده بنادی کیږی؟

۱: آیا د دینداری په لحاظ سره د احمد د کورنی او د هغه سړی په کورنی کی فرق دی؟ ۲: دی دوو سوالونو جواب هم په دی کاغذ باندی ولیکه او راوی لیرې د دی سوالونو په جواب راتلو باندی به د اصلی مسئلی جواب درکول سی. (محمد تقی عثمانی)

د تقیح جواب: د هغه سړی او د هغه په کورنی کی د دینداری په اعتبار سره دومره فرق دی چی احمد او د احمد کورنی مؤحد دی او د کوم سړی سره چی د احمد د لور نکاح سوی ده هغه سړی او د هغه کورنی بدعتیان دی او په هغوی کی مشرکانه صفتونه هم دی، څه صفتونه یی دادی: چی حضور ﷺ لره حاضر او ناظر گڼی، په شکلاتو کی پیرته آواز کوی د مرگ څخه وروسته عهدنامه په قبر کی دفن کوی د جنازی په لمونځ کولو سره دائره جوړوی او حیلې د اسقاط کوی، او احمد د دی خبرو خلاف دی.

جواب: په مسئوله صورت کی د احمد د لور نکاح چی د کوم سړی سوی ده، هغه د احمد کفونه دی. (لمافی رد المختار: فانهم قالوا لایکون الفاسق کفواً لبنت الصالحین

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد

(شامی جلد: ۲ ص: ۳۲۰، باب الاکفاء) (۱) او اعتقادی فسق د عملی فسق څخه زیات دی (۲) لہذا په مذکورہ صورت کی چی د احمد د رضامندی څخه بغیر کومه نکاح سوی ده هغه باطله ده. د احمد لور ته پکار دی چی هغه دی سمدستی د هغه هلك څخه بیلہ سی، لمافی الدر المختار: وله اذا كان عصبۃ الاعتراض فی غیر الکفو مالم تلد منه ویفتی بعدم جوازہ اصلاً وهو المختار للفتویٰ لفساد الزمان. (شامی ج: ۲ ص: ۲۹۷)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۲۱/۲۷ هـ)

په هندوستان کی مقیمه انجلی په پاکستان کی څوک

د نکاح د پاره وکیل مقررولی سی؟

سوال: نفس مسئله پوره واضحه نه سوه لہذا د وضاحت د پاره د معاملی وضاحت بیانوم.

انجلی په هندوستان کی ده چی هلته د اسلامی شریعت مطابق د ایجاب تکمیل سوی دی مقرر سوی وکیل جناب عبدالرحمن صاحب چی په هندوستان کی مقیم دی، ارشاد علی خان چی په پاکستان کی مقیم دی، د دی تحریر په ذریعہ هغی خپل وکیل مقرر کی چی هغه د نکاح خوانی د مجلس منعقدہ لطیف آباد (حیدر آباد) کی د نکاح خوانی متعلق د وکیل نیابت قبول کری، په داسی صورت کی معلومول دی، چی جناب ارشاد علی صاحب د وکیل په حیث سره د انجلی د اړخه ایجاب کولی سی؟ او مجلس منعقدہ لطیف آباد (په حیدر آباد کی) د هلك په قبلولو باندی د نکاح تکمیل به د اسلامی شریعت مطابق وی او که نه؟

جواب: په صورت مسئلہ کی ارشاد علی خان صاحب د انجلی د اړخه ایجاب کولی سی خو په دی شرط چی انجلی د هغه په وکیل جوړولو باندی راضی وی.

(۱) فتاویٰ شامیہ ج: ۳ ص: ۸۹ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) وفی حلبی کبیر شرح المنیہ ص: ۵۱۴ (طبع سهیل اکیڈمی لاهور).... فاسق من حیث الاعتقاد وهو اشد من الفسق من حیث العمل.

(۳) الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۶، ۵۷ (طبع سعید)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۱ هـ

آیا په غیر کفو کی نکاح نه کیږي؟ او په کفو کی

د نکاح شرعی حیثیت او حکمت

سوال: آیا نکاح په خپله کفو کی کول ضروری دی؟ د دی څخه بغیر په بل خاندان کی نکاح نسی کیدی؟ په کفو کی ولی نکاح کول پکار دی؟ او هم په خپل خاندان کی د نکاح کوشش کول څنگه دی؟

جواب: نکاح په هر ذات کی د دواړو خاندانونو په رضامندی سره کیدی سی. (۱) خو په کفو کی نکاح کول ځکه ښه دی چی په دی کی عموماً طبیعتونه پیدا کیږي که په دی خیال سره په خپله کفو کی د نکاح کوشش اوسی نو شرعاً څه خرج نسته.

والله سبحانه اعلم

(۱۴۱۰/۲/۲۸ هـ) (۲)

(۱) تیری صفحی د تیره سوی حواله حاشیہ د او د ص حاشیہ نمبر د.
(۲) دفتویٰ حضرت والادامت برکاتهم په یو جوابی خط کی لیکلی ده.

فصل فی الجهاز والمهر

د جهیز او مهر متعلق د مسئلو بیان
که نکاح کی مهر نه وی مقرر سوی نو څه حکم دی؟

سوال: د یوسړی د واده دوه کاله سوی دی هغه ته داپته نسته چی حق مهر څه شی وی؟
نه هغه مهر ورکړی دی، هغه سړی د پنجاب دی بانديچی دی، اوس هغه ته معلوم سول
چی حق مهر ورکول ضروری دی، اوس هغه څه وکړی؟
جواب: که د نکاح په وخت کی څه مهر مقرر سووی وو نو مقرر سوی مقدار او د
تفصیل مطابق دی هغه مهر اداء سی او که څه مهر نه وی مقرر سوی نو د بنځی د
خاندان د بنځو چی په عام طور سره څومره مهر نه وی مقرر سوی نو د بنځی د خاندان د
بنځو چی په عام طور سره څومره مهر مقرریری هغوندي مهر به په ده هم واجب وی چی
هغی ته مهر مثل وایی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۷۲/۳۲ ج)

مهر ورکول واجب دی

سوال: جناب عالی! گذارش دی چی محمد فرید خان ولد شیرزمان قوم سنی تحصیل
کوه مری ضلع راولپنډی خپلی بنځی ته طلاق ورکی، د هغی څخه یی پنځه هلکان دی.
اوس خبره داده چی عدالت لیکلی دی چی د دی مهر حقداری باقی ده، اوس مهر
حقداری جناب مخکه، کورباغ وغیره دی، د محمد فرید خان بنځه افراز جان بی بی د
خپل مهر حق اخستلو په شریعت کی حقداره ده او که نه؟ ضروری خبره داده چی یو کال
او شپږ میاشتی موده تیره سوی ده، د افراز بی بی د پاره دی شرعی فتوی جاری سی
چی په ټول وطن کی د دین قانون جاری سی.

جواب: که محمد فرید خان د طلاق ورکولو څخه مخکی بنځی ته مهر نه وی اداء کړی نو

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۹۸ (طبع ایچ ایم سعید) (وکذا یجب) مهر المثل (فیما اذا لم یسم)
مهر: وفي الشامیه قوله: فیما اذا لم یسم مهرأ ای لم یسمه تسمیه صحیحه اوسکت عنه نهر

په هغه باندی واجب دی چی سمدستی فیصله سوی مهر اداء کړی برابره خبره ده که هغه
مهر د نقدو روپو په صورت کی وی یا د مخکی اوباغ په شکل کی. نو سمدستی اداء
کول واجب دی. (۱) او د نابالغ ماشومانو نفقه هم په هغه باندی واجب ده. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱۱/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۱۸۰۳/۳۲ ج)

د برادری د مهر مقدار مقررول او د مهر ذکر سره سوی نکاح باندی رضا
مندی به په مهر باندی رضامندی وی

۲: د خاوند او بنځی د والدینو د اړخه انجلی ته د روکول سوی سامان
حکم

سوال: زموږ د میمن په برادری کی د بنځو مهر د نکاح په وخت پنځه سوه ۵۰۰ روپی
مقرر وی. د دی څخه مخکی ۱۲۵ روپی، او د دی څخه مخکی پنځه ویش روپی
وی. دارقم د برادری مجلس عامه د اړخه مقرر کولی سی. آیا د سړو یا د یوی کمیتی د
بنځو څخه پوښتنه کولو څخه بغیر مهر مقرر کول شرعا صحیح او جائز دی؟ ورسره آیا
د بنځی رضامندی ضروری ده؟

۲: ناوی ته د خاوند د اړخه یا د زلمی د خاندان د اړخه د سروزرو زیورات ورکول کیږی

(۱) وفي الدر المختار، کتاب النکاح باب المهر ج: ۳ ص: ۱۰۲ وتجب عند وطء او خلوة صحت
من الزوج او موت احدهما او تزوج ثانیاً فی العدة، وفي الشامیه ج: ۳ ص: ۱۰۲ واذا تأكد المهر
بما ذکر لا یسقط بعد ذلك وان كانت الفرقة من قبلها، لان البدل بعد تأکده لا یحتمل السقوط الا
بالبراء. وفي الهندیة کتاب النکاح الباب السابع الفصل الثانی ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع ماجدیه) والمهر
ینکد باحد معان ثلاثة الدخول والخلوت الصحیحة، وموت احد الزوجین سوا کان مسمی او مهر
لشخص حتی لا یسقط من شیئ بعد ذلك الا بالبراء من صاحب الحق.

(۲) وفي الفتاوی الهندیة، کتاب الطلاق، الباب السابع عشر فی النفقات ج: ۱ ص: ۵۲۰ (طبع
مجیدیه کویته) نفقة: وفي الصغار علی الاب لا یشارکه فیها احد.

وفي الدر المختار، کتاب الطلاق، باب النفقة ج: ۳ ص: ۲۱۲ (طبع سعید) وتجب النفقة بأنواعها
على الحر لطفه بعم الانثی والجمع الفقیر الحر. وفي الشامیه تحت (قوله الفقیر) ای ان لم یبلغ حد
یکسب الح

که طلاقه سوه نو هغه زیورات بیرته ځنی اخستل کیږي په دی باندی د مطلق حق نه منی. نتیجه داوی چی د ښځی سره هېڅ هم نه پاته کیږي، هغه د بی سر او سامانی په حالت کی د پلار کره لیږي، که مطلقه د بچو والاوی نو ژوند یی نورهم سخت وی په دین کی د داسی مطلق د پاره څه رعایت حاصل دی؟

جواب: د مهر مقرر کولو د پاره د ښځی رضامندی ضروری ده خو د نکاح په وخت چی کله دهغی څخه اجازت اخستل کیږي په هغه وخت کی دا وئیل کیږي چی ستا نکاح د فلانی سړی سره په دومره مهرباندی کول کیږي، که هغی په هغه وخت کی خپله رضامندی ښکاره کړله نو په مهربانی هم رضامندی وسوه، ترڅو چی د برادری د اړخه د مهر د تعیین تعلق دی، ښځه د هغی پابنده نه ده که وغواړی نو د هغی څخه زیات مهر هم مقررولی سی.

۲: که دازیورات مالك (خاوند) جوړولو سره نه وی ورکړی نو هغه هم د خاوند ملکیت دی (۱)، او د جدایی په وخت کی یی خاوند بیرته اخستی سی، خو په ده باندی د مهر اداء کول واجب دی او انجلی ته چی څه د والدینو د اړخه اخستل سوی دی هغه د هغی ملکیت دی (۲)، د جدایی په وخت کی یی د ځان سره وړی سی.

خلاصه داچی د طلاق څخه وروسته د خاوند د اړخه د مهر اداء کول واجب دی (۳) په ی شرط چی هغه یی اول اداء کړی نه وی، دوهم داچی د عدی په دوران کی د هغی نفقه واجب ده. (۱) د دی څخه علاوه څه بل شی د هغه په ذمه باندی واجب نه دی.

(۱) وفي الدر المختار كتاب الهبة ج: ۵ ص: ۲۸۸ (طبع سعيد) وشرائط صحتها في الموهوب ان يكون مقبوضاً... وركنها هو الايجاب والقبول... وحكمها ثبوت الملك للموهوب له... وتصح بايجاب كوهبت ونحلت... الخ.

(۲) وفي در المختار ج: ۲ ص: ۵۸۵ (طبع سعيد) ان الجهاز ملك المرأة وانه اذا طلقها تأخذة كله واذا ماتت يورث عنها.

(۳) وفي الدر المختار، كتاب النكاح، باب المهر ج: ۳ ص: ۱۰۲ (طبع سعيد) وتجب... عند وطاء او خلوة صحة من الزوج او موت احدهما أو تزوج ثانياً في العدة... الخ. وفي الهندية، كتاب النكاح الباب السابع الفصل الثاني ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع ماجديه) والمهر يتأكد باحد معان ثلثة الدخول والخلوة الصحيحة وموت احد الزوجين سواء كان مسمى او مهر المثل حتى لايسقط شيء بعد ذلك الا ببراء من صاحب الحق... الخ.

(فتوی نمبر ۱۸۰۳ / ۳۲ ج)

د پلار د کوره او د خسرګنی د اړخه انجلی ته ورکول سوی

سامان د چا ملکیت دی؟

سوال: زما وریره چی هغی ته دری طلاقه ورکول سوی دی هغه خپل کور ته بیرته راله او د طلاق په وخت چی زما وریری کومی کپړی او څه زیورات اچولی وه د هغی سره راله، او هغه ټول د جهیز سامان چی د انجلی مور او پلار د واده په وخت ورکړی وو، او هغه ټول سامان چی سابقه خاوند او د هغه والدینو (یعنی د سابقه خاوند مور او پلار) په واده کی ورکړی وو، دا ټول سامان د سابقه خاوند سره دی. طلاق مورخه ۱۹۷۲ / ۸ / ۸ باندی ورکول سوی وو، په هرحال چی کوم سامان د سابقه خاوند او د هغه والدینو د واده په موقعه باندی ورکړی وو هغه د چا ملکیت دی؟

جواب: کوم سامان چی سابقه خاوند یا د هغه والدینو د واده په موقعه ورکړی وو که هغه یی ستا وریری ته د هبه کولو سره مالکه جوړولو صراحت یی کړی وی نو هغه ستا وریری ملکیت دی (۱). او که داسی صراحت نه وی سوی، کوم چی زموږ په زمانه کی دا عرف دی چی هغه هم د خاوند په ملکیت کی وی، لهذا د دی عرف مطابق به هغه د

(۱) وفي الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق الباب السابع عشر في النفقات، الفصل الثالث في نفقة المعتدة ج: ۱ ص: ۵۵۷ (طبع ماجديه) المعتدة عن الطلاق تستحق النفقة والسكنى كان الطلاق رجعياً او بائناً او ثلاثاً حاملاً كانت المرأة اولم تكن، كذا في فتاوى قاضیخان. وفي الدر المختار، كتاب الطلاق، باب النفقة ج: ۳ ص: ۲۰۹ (طبع سعيد) وتجب المطلقة الرجعى والبائن والفرقة بلا معصية... الخ.

(۲) وفي الدر المختار، كتاب الهبة ج: ۵ ص: ۲۸۸ (طبع سعيد) وشرائط صحتها في الموهوب ان يكون مقبوضاً غير مشاع مميزاً غير مشغول... وركنها هو الايجاب والقبول... وحكمها ثبوت انسلک الموهوب له... وتصح بايجاب كوهبت ونحلت... الخ.

ځاوند ملکیت وی (۱). خو چی کوم جهیز انجلی ته د هغی والدینو ورکړی وو هغه د انجلی ملکیت دی او په ځاوند باندی واجب دی چی هغه بیرته ورکړی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳/۲/۱۳۹۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۲۳۴ - الف)

مهر د بنځی د پاره (اعزازیه) دی یا (عوض) او (اجرت)؟

(د حضرت والا دامت برکاتهم مضمون) د مهر شرعی حقیقت په تناظر کی حضرت

مولانا عتیق الرحمن سنبلی مدظلهم سوال

سوال: مکرمی محترمی جناب مولانا محمد تقی عثمانی زید مجدهم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

د ۱۲ نومبر (جنگ) (لندن ایډیشن) کی ستا د محترم کالم (د مهر شرعی حیثیت) په عنوان سره چاپ سوی وو، ما هغه مضمون د هغه وخت څخه مخ ته ایښی وو، ځکه چی هغی د څوکالو مخکی زوړسوال تازه کی، خو په دی سلسله کی چی څه لیکل مقصود وه. د هغه نمبر راتلو راتلو کی دومره وخت ولگیدی چی دلته یو تعلق والا په انگریزی کی د اسلام ترجمانی په سلسله کی لیکل کول یو وار د مهر په باره کی هغوی همدا اعزازیه (Honorarium) تعبیر اختیارولو خیال زما په مخکی ظاهرکی، کوم عنوان چی تاسو اختیار کړی دی، نوماته دا اشکال اوسو چی عنوان خو ډیرښه دی خو د مهر شرعی حکم او شریعت بیان سوی نوعیت د دی تعبیر سره سمون نه خوری ځکه چی دا د منکوحی بنځی حق دی، او نوعیت د دی حق هغه دی چی د قرآنی تعبیر (أَجُورُهن) څخه طاهریری، او د دی په تشریح کی تاسو حضرات (یعنی فقهای کرام) د دی څخه (عوض ملك بضع) ښایی، ستاسو په مضمون کی می دا تعبیر پیداکی، نو همدا اشکال اوسو، بل څه جواب هلته په نظر کی رانه لی، صحیح داده چی د ناقص فهم په روسته د

(۱) وفي الشامية ج: ۵ ص: ۸۸ والعرف في الشرع له اعتبار. لذا عليه الحكم قديدار

(۲) وفي الشامية ج: ۳ ص: ۵۸۵ (طبع سعيد) فان كل احد يعلم ان الجهاز ملك المرأة وانه اذا طلبها تأخذة كله واذا ماتت يورث عنها الخ او همدارنگه د والدینو او خسرگنی د اړخه انجلی ته ورکول سوی سامان د ذکر سوی حکم د مزید تفصیل د پاره وگوری امداد المفتین ص: ۵۶-۵۶۱ (محمد زبیر)

مهر نوعیت د (اعزازی) دی، نو بیا که مخکی څه اشکال نه پیداکیږی، برابره خبره ده ځکه د ځاوند د مالی حیثیت د کمزوری په وجه چی مهر هرڅومره گټور وی خو د اجر او عوض په صورت کی د دی د پاره (کل ماجاء ان یكون ثمنًا وقيمة لشي) کافی کیدل یا د مالکیه او حنفیه په نزد باندی دری درهم یا د لسو درهمو کافی کیدل، په دی کی می دی الله معاف کړی، د خپل ناقص عقل مطابق د ډیری کمزوری اړخ را وخی. او شریعت الهی یقیناً د دی څخه بری او پاک دی. کشکی! چی ستاسو په ذریعه په دی مسئله کی مدد ملاوسی.

والسلام ستاسو مخلص او محب عتیق الرحمن سنبلی (لندن)

رجب ۱۴۱۲ هـ

جواب: بگرامی خدمت جناب مولانا عتیق الرحمن سنبلی صاحب! مدظلهم العالی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط ملاو سو چی زموږ د افتخار او خوشحالی باعث جوړسو په اتفاق سره زه د څه مودی څخه د ملا په تکلیف کی یم چی د هغه په وجه په ناسته باندی کارنسم کولی نو ځکه درته په پروتی باندی ډاکرښی املاء کوم او براه راست د کاتب شرف می حاصل نه سو امید دی چی معذور به می وگرځوی.

د مهر د پاره د (اعزازی) تعبیر اختیارولو په وخت کی زما په ذهن کی د صاحب هدایی یو عبارت وو چی په هغه کی هغوی فرمایي:

ثم المهر واجب شرعاً ابانة لشرف المحل) بیا د یوڅو کرښو څخه وروسته فرمایي: (ولانه حق الشرع وجوباً اظهاراً لشرف المحل، فيقدر بماله خطر) او علامه ابن همام رحمه الله تعالى علیه فرمایي: (واما انه ابانة بشرفه فلعلقية ذلك اذ لم يشرع بدلاً كالثمن والاجرة والا لوجب تقديم تسميته، فعلمنا ان البدل النفقة، وهذا لاظهار وخطره، فلا يستهان به واذاً فقد تأكد شرعاً با اظهار شرفه مرةً باشتراط الشهادة، ومرةً بالزام المهر. (فتح القدير مع الكفائة ج: ۳ ص: ۲۰۵) (۱).

په نصوص شرعیه باندی د فکر کولو څخه هم داخبره واضحه کیږی چی د مهر دوه حیثیتونه دی، یو حیثیت یی دادی چی هغه د عقد نکاح لازمی غوښتنه ده او دشان په ځی کی د عوض کیدلو یو مشابعت دی، د دی حیثیت په لحاظ قرآنکریم کی په دی

فتاوی عثمانی دوهم جلد
باندی د (اجورهن) لفظ اطلاق سوی دی. خو بل طرفته حقیقت دادی چی هغه په ټیټ
معنی کی د هغه مادی شی معاوضه نه ده بلکی هغه د ښځی د اعزاز د پاره مشروع سوی
دی. ځکه خو په سورة النساء کی فرمائیل سوی دی: **وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَتِهِنَّ نَحْلَةً** (۱)
دلته بی د مهر د صدقی په لفظ سره ذکر سوی دی. ملاعلی قاری رحمه الله علیه د
مشکوٰۃ په شرح مرقات کی فرمائی: وسمی به لانه يظهر صدق میل الرجل الی المرأة
زما والد ماجد قدس الله سره د ملاعلی قاری **رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ** د عبارت نقل کولو څخه
وروسته فرمایي:

یعنی مهرته (صداق) او (صدقه) ځکه وایی چی صدق په دی ماده کی د (رېښتیا) په
معنی دی او په مهر سره هم د خاوند خپلی ښځی ته رېښتني میلان ظاهریږي. ځکه نو په
دی مناسبت سره بی مهرته صدق وئیلی دی. (معارف القرآن ج: ۲ ص: ۲۹۹ طبع اداره
المعارف کراچی)

ورسره قرآنکریم لفظ د (نحله) استعمال کړی دی چی عطیی ته وایی او امام ابوبکر

جصاص رحمه الله تعالی علیه د دی تشریح کولو سره فرمائی:
انما سمي المهر نحلة والنحلة في الاصل العطية والهبة في بعض الوجوه، لان الزوج
لا يملك بدله شياء، لان البضع في ملك المرأة بعد النكاح كهو قبله، الا ترى انها لو وطئت
بشبهة كان المهر لها دون الزوج، فانما سمي المهر نحلة لانه لم يعتض من قبلها عوضاً
يملكه، فكان في معنى النحلة التي ليس باذائها بدلاً، وانما الذي يستحقه الزوج منها
بعقد النكاح هو الاستباحة لا الملك، (احكام القرآن للجصاص ج: ۲ ص: ۵۷) (۲)
تقریباً همدا خبره امام رازی رحمه الله تعالی علیه هم لیکلی ده. (تفسیر کبیر ج: ۹ ص:
۱۸۰)

د قرآنکریم د دی تعبیر جصاص **رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ** او د امام رازی **رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ** د تشریح څخه دا خبره
واضحه کیږي چی اصلاً مهر د کوم شی معاوضه نه ده بلکی د عقد النکاح یوه داسی
غوښتنه ده چی د هغه منشاء د محل عقد تکریم او اعزاز دی، خو د دی بعضی احکام
داسی دی چی په عام طور باندی د معاوضو دی. مثلاً ښځه د دی مطالبه کولی سی او
دایی ورته د خاوند په ذمه باندی دین وگرځولو، نو ځکه د دی مشابهت د وجی په قرآن
کریم کی په بعضو ځایونو کی د دی څخه په (أجرت) سره تعبیر سوی دی. او د

معاوضی د احکامو جاری کولو په وخت بعضی فقهاء کرامو هم د دی مشابهت د وجی
دی ته د ملک بضع بدل وئیلی دی، خو لکه څنگه چی په دی تعبیر کی د (ملك) لفظ په
خپله حقیقی معنی کی نه دی استعمال سوی، بلکی د دی څخه مراد حق انتفاع دی،
دغه شان د (بدل) لفظ هم من کل الوجوه په حقیقی معنی کی نه دی، بلکی د ذکر سوی
مشابهت د وجی مجازایی دا تعبیر اختیار کی چی د هغه دلایل په لاندی ډول دی:

۱: په عقد د معاوضه کی د بدل تعین د عقد د صحت د پاره شرط دی خو په نکاح کی
د مهر تعین څه ضروری نه وی، نکاح د دی څخه بغیر هم کیږي او مهر مثل واجبیږي.

۲: که په بیع کی د اشرط ولگول سی چی اخستونکی به هیڅ قیمت نه اداء کوی نو بیع
نه صحیح کیږي څوکه په نکاح کی د اشرط ولگول سی چی هیڅ مهربه نه وی نو نکاح
کیږي او مهر مثل واجبیږي.

۳: په معاوضاتو کی د بدل د کم نه کم او د زیات څخه زیات څه مقدار مقرر نه وی، خو
د مهر کم نه کم مقدار د احنافو او مالکیانو په نزد مقرر دی.

۴: په عقود معاوضه کی که معقود علیه دوهم فریق ته حواله نکړی سی نو عوض
واجب الاداء نه وی، څوکه په نکاح کی د رخصتی څخه مخکی طلاق واقع سی نو نیم
مهربه واجب وی.

د دی په شان نورهم زیات امر د دی خبری د ثابتولو د پاره کافی دی چی په مهر کی د
عوض کیدو مشابهت ضرور دی، خو د عوض ټول احکام په دی کی موجود نه دی،
بلکی حقیقت دادی، چی دا یوه اعزازیه ده، خو د دی اداء کول د خاوند په ذمه شرعاً
لازم دی، او ښځی ته د دی د مطالبی حق هم حاصل دی، د معاوضی په مشابهت او په
تکریم باندی مبنی کیدلو دواړو حیثیتونه لره د تعبیر کولو د پاره ماته د (اعزازتی)
څخه بهتر څه لفظ ملاو نسو، او دا خو ستاسو په علم کی دی چی (اعزازیه) په بعضو
اوقاتو کی واجب الاداء او د مطالبی لائق وی.

ترڅو چی د لسو درهمو یا د درو درهمو د بی وقعتی تعلق دی نو دا خبره مایخپل
مضمون کی عرض کړی ده چی د ښځی اصل حق شرعاً مهر مثل دی، څوکه هغه خپل
حق په څه وجه کمول غواړی نو کم نه کم داسی حد شریعت مقرر کړی دی چی فی الجمله
معتد به وی او چونکی دا د کم نه کم حد دی او د مهر مطلوب مقدار نه دی نو ځکه په
دی کی د بی وقعتی هیڅ اړخ نسته. والسلام

فصل فی احکام الولیمة

د ولیمی مسایل

د ولیمی شرعی حیثیت او د هغه مسنون وخت

سوال: په دی استطاعت باندی ولیمه کول سنت مؤکده ده او که غیر مؤکده؟ او داسی ولیمه چی د نکاح څخه لس ورځی یا څلور پنځه ورځی وروسته وسی دابه هم مسنون او جائز وی او که نه؟ او د داسی ولیمی د خوراک د پاره تلل جائز دی او که نه؟ او ولیمه ترکومی پوری کولی سی؟

جواب: ولیمه کول سنت مؤکده دی، د دی مسنون وخت د زفاف څخه وروسته دی څومره چی ژر اوسی هغوندي به سنت ته نژدی وی څلور پنځه ورځی وروسته چی ولیمه اوسی نو د ولیمی سنت به اداء سی (۲). والله سبحانه اعلم

د ولیمی مسنون وخت کوم یودی

سوال: ناوی مازیگر څلور بجی په وخت راوړل سوه، نکاح مابنام اووه بجی منعقد سوه آیا د اوو او پنځو بجو ترمنځ د ولیمی خوراک به په ولیمه کی شمار وی او که نه؟ زید وایی چی ولیمه بعد الدخول او بعد النکاح سنت ده، او بکر وایی چی بعد الدخول او بعد النکاح او بعد الزفاف ټول سنت ده، ځکه چی: قال فی الفتح: وقد اختلف السلف فی وقتها عند العقد او عقبه او عند الدخول او عقبه او موسع من ابتداء العقد الى انتهاء الدخول علی اقوال، انتهى. والفرق بينهما ان عند يشترط فيه الحضور - د دی څخه هم معلومه سوه چی لفظ د (عند) د عقد څخه وروسته او ماقبل ته هم شامل دی، کما فی الحديث: انه قالت ثلاث اوقات نهانا رسول الله ﷺ ان نصلی فیها وان لا نقبر موتانا عند طلوع الشمس وعند غروبها وعند الاستواء، جزئية ومنع عن الصلوة وسجدة التلاوة وصلوة الجنائز عند طلوع الشمس وعند الغروب والاستواء، د دی څخه هم معلومه سوه چی (عند) عام دی، ورسره ناوی خیل خان د عقد نکاح د پاره حواله کونو

(۱) داجواب حضرت والادامت برکاتهم د سائل موصوف په جوابی خط کی ولیکی

(۲) د حوالی او تفصیل د پاره راروانه فتوی او د هغی حواشی وگوری. (مرتب عفی عنه)

داتول وخت د عقد نکاح د پاره صالح دی، او همدارنگه نکاح، صدقه او د هبی سره کیدلی سی، کله چی ناوی یا ولی خاوند ته په بنځی تسلط ورکی، نو تمليك او قبضه هم زاغله، د ایجاب او قبول ضرورت نسته لکه چی په حيله کی وی نو طعام مذکور به هم په (ولیمه) کی شمار وی یعنی د څلور څخه تر اووپوری

جواب: د ولیمی مسنون وخت د دخول څخه وروسته دی. قال السیکی: والمنقول من فعل النبي ﷺ انها بعد الدخول، وفي حديث انس رضي الله عنه عند البخاري وغيره النصريح بانها بعد الدخول لقوله اصبح عروسا بزینب فدعا القوم. (بذل المجهود ج: ۲ ص: ۳۲) السنة فی الولیمة ان تكون بعد البناء وطعام ماقبل البناء لا يقال له: ولیمه عربیة. (فیض الباری ج: ۴ ص: ۳۰۰) (۱)

کومو حضراتو چی عند العقد او عقب العقد ولیمی ته مسنون وئیلی دی د هغوی مطلب دامعلومیږی چی په دی وختونو کی ولیمه کولو سره د ولیمی سنت اداء کیږی لکه د مسواک په مسئله کی (چی د برش کولو سره د مسواک سنت اداء کیږی. سنت د

(۱) بذل المجهود کتاب النکاح ج: ۴ ص: ۳۲ (طبع مکتبه قاسمیه ملتان) وکذا فی نیل الاوطار ج: ۲

(۲) طبع مکتبه اسلامیة شارع کاسی کویت.

د حضور اقدس ﷺ څخه وروسته د زفاف د شی څه ولیمه کول ثابت وی. لکه چی لاندی لیکل سوی حدیث بخاری شریف کی تشریح ده او همدا د جمهورو مسلك دی بیا هم د لاندی لیکل سوی مختلفو اقوالو په وجه د ولیمی سنت د نکاح څخه وروسته یا د رخصتی څخه مخکی یا وروسته په څه وخت کی کولو سره اداء کیږی وفي الصحيح البخاری ج: ۲ ص ۷۷۲ باب الولیمة حق. وکان اول ما انزل فی متینی رسول الله ﷺ بها عروسا فدعا القوم فأصابوا من الطعام... الحديث: وفي هامشه، وقد اختلف السلف فی وقتها. هل هو عند العقد او عقبه او عند الدخول او عقبه؟ واستحب مالك كونها اسرعاً. وفي اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۲ حديث انس فی هذا الباب صريح انها ای الولیمة بعد الدخول لقوله فيه اصبح عروسا بزینب فدعا القوم، وفي التاج الجامع للاصول فی احادیث الرسول للشيخ منصور علی ناصف ج: ۲ ص ۲۷۹ فصریح الحديث ان الولیمة كانت صباح ليلة الدخول فيكون وقتها بعد الدخول عند الجمهور. وقال جماعة عند الدخول وقال آخرون عند العقد، والظاهر ان وقتها موسع من العقد الى الدخول ففي ای وقت عملت كفى لانها نوع من اعلان النکاح ومن انواع البر والاکرام. والله اعلم وفي المرقات رقم الحديث: ۳۲۱۰ ج: ۲ ص: ۲۶۶ (طبع مکتبه حقانیة پتاور) قيل انها تكون بعد الدخول، وقيل عند العقد، وقيل عندهما، واستحب اصحاب مالك ان تكون سبعة ايام والمختار انه علی قدر حال الزوج وكذا فی فتح الباری ج: ۹ ص: ۱۹۹. وفتح الملهم ج: ۳ ص: ۴۸۹ واوز المسالك ج: ۴ ص: ۳۱۸. او همدارنگه وگوی فتوی دار العلوم دیوبند ج: ۷ ص: ۱۶۷

فتاوی عثمانی دوهم جلد
آلی خخه اداء کیږي دغه شان دلته د ولیمی سنت اداء سو، خو د وخت سنت اداء نه سو. یعنی ولیمه به په مسنونه وخت کی نه وی اداء سوی. خو د عقد د نکاح خخه مخکی د ولیمی اصل هیڅ نسته، د دی چی کوم دلائل بیان سوی دی هغه ټول محل د نظر دی (عند) او (لدی) فرق په هغه وخت کی دی کله چی (عند) په مکان کی مستعمل وی، دظرف په وخت اطلاق د قبل په معنی باندی نه کیږي، عند الطلوع او بعد الطلوع، عند الغروب، عند الاصفرار کی لوی فرق دی، نه (هی) سره د نکاح منعقد کیدل دا معنی لری. فالاحاصل:

ان النکاح ینعقد بالهبة اذا کان علی وجه النکاح. (بحر ج: ۳ ص: ۲۲)، (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۱/۱ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۳۲۸ - الف)

فصل فی المتفرقات النکاح والمسائل الجديدة

المتعلقة بالنکاح

د نکاح د جدیدو او متفرکو مسائلو بیان

په ټیلی فون باندی د نکاح شرعی حیثیت

سوال: نن صبا په ټیلی فون باندی نکاح کیږي آیا دا صحیح ده، او نکاح به درسته وی؟
جواب: چونکی په نکاح کی د ضروری ده چی دوه شاهدان د نکاح په مجلس کی حاضر وی او ایجاب او قبول واورى (۲). نوځکه په ټیلی فون باندی نکاح درسته نه ده، که بل

(۱) بحر الرائق ج: ۳ ص ۸۷ (طبع ایچ ایم سعید). وفى الشامیة (قوله كهبة) ای اذا كانت على وجه النکاح.

(۲) وفى الدر المختار کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۹ وینعقد بايجاب من احدهما وقبول من الآخر. وفيه ايضاً ج: ۳ ص: ۲۱ وشرط حضور شاهدين حرين او حرّو حرتين مكلفين سامعين قولهما معاً. وفى الهداية ج: ۲ ص: ۳۰۶ (طبع شركت عليه) ولا ینعقد نکاح المسلمین الا بحضور شاهدين حرين

فتاوی عثمانی دوهم جلد
بنار یا ملک کی نکاح کول وی نو د هغه صحیح طریقہ داده چی په دغه بنار کی څوک د خپلی نکاح وکیل مقرر کړي، وکیل به دده د اړخه د دوه فریق سره د دوو شاهدانو په موجودگی کی ایجاب او قبول وکړي او دشان به نکاح صحیح سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۱۲/۳۲ ج)

د نکاح خطبه د ایجاب او قبول خخه مخکی وی او که وروسته؟

سوال: د نکاح په وخت کی د نکاح خطبه د ایجاب او قبول خخه مخکی وئیل سنت دی او که د ایجاب او قبول خخه وروسته سنت دی؟

جواب: د نکاح خطبه د ایجاب او قبول خخه مخکی وئیل سنت دی (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۴۸/۳۲ ج)

آزاد سړی څلور ودونه کولی سی

سوال: په موجوده زمانه کی د غلامی نظام ختم سوی دی صرف د غلام او آقا نوم باقی دی. د یو غلام په کورکی دوی بنځی دی، چی د اول خخه یی د نکاح کولو سره ساتلی وی، اوس د دغه دوو بنځو خخه علاوه هغه د یوی آزادی بنځی سره دریم واده کړی دی چی د هغه د خاندان خخه نه ده، هغه خو پخپله عبد دی خو دریمه بنځه یی آزاده ده آیا د نکاح صحیح سوه؟ اکثره وخت په کتابونو کی لیدل سوی دی چی یو غلام د دوو بنځو خخه زیاتی بنځی نسی ساتلی.

عائلين بالغين مسلمين وفى الهندية كتاب النکاح الفصل الاول ج: ۱ ص: ۲۲۸ ومنها سماع الشاهدين كلامهما معاً. هكذا فى الفتح القدیر.

(۱) وفى الدر المختار ج: ۳ ص: ۸ ویندب اعلانه وتقدیم خطبة. وفى الشامیة (وتقدیم خطبة) بضم الخاء، ما يذكر قبل اجراء العقد من الحمد والتشهد... الخ. وفى بحر الرائق کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۸۱ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ).

يستحب ان يكون النکاح ظاهراً وان يكون قبله خطبة.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
جواب: نن صبا د شرعی غلامانو او مینځو وجود نسته، که د چاپلار نیکه گان غلامان
پاته سوی وی نو خاص په دومره خبری سره هغه غلام نه وی نن صبا ټول احرار دی لهذا
د څلورو پوری بنځی ساتل د هغوی د پاره جائز دی (۱)
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷ / ۱ / ۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸ / ۱۲ - الف)

په ټیلی فون باندی د نکاح حکم

سوال: په ټیلی فون باندی نکاح کیدی سی او که نه؟ که کیدی سی نو د کومو شرطونو
لاندی؟
جواب: په ټیلی فون باندی نکاح نشی کیدی ځکه چی د دوو شاهدانو په موجودگی کی
ایجاب او قبول په دی کی د شرعی شرطونو مطابق ممکن نه دی (۲). که چیری په غیر
ملکونو کی اوسیدونکی نکاح کول غواړی نو د هغه د صورت ممکن دی چی په کوم
ښار کی چی انجلی موجوده وی د هغه ښار کوم سړی خپل وکیل جوړ کړی او هغه ته
وایی چی زمانکاخ د فلانی انجلی سره وتره، نو اوس به دا وکیل د دوو شاهدانو په
موجودگی کی د انجلی یا د هغی د وکیل سره ایجاب او قبول وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱ / ۱۱ / ۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲ / ۱۷۱۴ ج)

د دوو اخترونو تر مینځ نکاح بغیر د شبهی څخه جائز ده

سوال: د ډیرو خلکو څخه می اوریدلی دی چی د عید الفطر او عید الاضحی په مینځ
کی نکاح منع ده او جائز نه ده، که د دواړو اخترونو په مینځ کی څوک واده کوی نو
هغه ۲۷ رمضان المبارک باندی نکاح کوی آیا د اصحیح دی؟

جواب: په شرعی اعتبار سره دا خبره بالکل بی بنیاده او خطا ده چی د دوو اخترونو په
مینځ کی نکاح جائز نه ده، پخپله د حضور ﷺ نکاح د حضرت عائشی صدیقی رضی

(۱) قل الله تعالى: فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع. (سورة النساء: ۳)
د تفصیل د پاره وگورئ د ۳۵۵ صفحی اول نمبر حاشیه.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
الله تعالی عنها سره د شوال په میاشت کی سویده (۱). په داسی بی بنیاده خبرو باندی
یقین کول نه دی پکار، د دوو اخترونو په مینځ کی نکاح د امت په اجماع سره جائز ده.
او د دی دپاره ۲۷ رمضان المبارک کی د نکاح کولو هم څه قید نسته.
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷ / ۷ / ۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸ / ۹۱۸ ج)

د رخصتی څخه انکار کولو سره به نکاح ختمه نه وی

سوال: محمد عمر د خپل خورپی یامین واده په شهادت پور کی د محمد یوسف د
لور سره کړی دی او د دی په بدله کی محمد عمر د خپلی لور واده د محمد یوسف د
ځوی سره کړی دی، د دی واده پسمنظر دادی چی کله محمد عمر د خپل خورپی کوزده
د محمد یوسف د لور سره وکړله نو په هغه وخت د محمد یامین عمر څلویښت کاله وو
او د انجلی عمر تقریباً شپاړلس کاله وو نو محمد عمر په بدله کی خپله لور چی د اتو
نېو کالو وه د محمد یوسف د ځوی په نکاح کی یی ورکړی وه، د هغه عمر لس یوولس
کاله وو، کله چی محمد یامین واده وکی، وروسته معلومه سوه چی یامین خپل خسر ته
دوه نیم زره روپی ورکړی وی، د دی دپاره چی محمد یوسف ژر واده وکړی او څوک
پکسی خنډ جوړنسی، کله چی محمد عمر ته دا معلومه سوه چی یامین پیسی ورکړی
دی، نو څه انجلی په بدل کی ولی ورکړم؟ د محمد یامین د واده څخه دوی ورځی
وروسته محمد یوسف د خپل ځوی جنج ولاری رالی خلگو محمد عمر ډیر پوه کی خو
دغه اونه منل، خلگو ووئیل چی بیابه محمد یوسف خپله لور بوځی او طلاق به واخلي
او ستا د خورپی محمد یامین پیسی به هم ډوبی سی، لهنداته د خپلی لور نکاح وکړه
خو د ورونو په پوه کولو سره محمد عمر ووئیل چی څه نکاح کوم خو انجلی چی ترڅو
ځوانه سوی نه وی هغه به خسرگنی ته نه لیریم، ورونو ورته وویل چی هغه خو وروسته
خبری دی لهذا باقاعدہ د قاضی په ذریعه ایجاب او قبول اوسو او مهر دوو دیرش روپی

(۱) وفي مشکوة المصابيح: كتاب النكاح باب اعلان النكاح والخطبة والشرط ج: ۲ ص: ۲۱۷ (طبع
قديمي كتب خانة) عن عائشة قالت: تزوجني رسول الله ﷺ في شوال وبني بي في شوال فأي نساء
رأى الله ﷺ كان أحظى عنده مني، رواه مسلم. وفي حاشية المشكوة تحته: فأي نساء انما قالت هذا
رأى الله ﷺ على اهل الجاهلية فانهم كانوا لا يرون اليمن في التزوج والعرس في اشهر الحج.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

او اته آتی مقرر سو، د شاهدانو په مخکې د انجلی د اړخه محمد عمر قبول وکړی، دواده لس دولس کاله سوی دی، انجلی بالغه سوی ده اوس محمد یوسف مرحوم چی د هغه انتقال سوی دی، ورونو محمد عمر ته د انجلی رخصت کولو ووثیل محمد عمر وائی چی زه به همیشه همدا وایم چی زما د انجلی نکاح نه ده سوی، لس کالو کی په دواړو فریقینو کی څه لین دین نسته، بیا جرگه وسوه، خلکو وویل چی زموږ په مخکې نکاح سوی ده، محمد عمر وایی چی د ورونو د مجبورولو په وجه می نکاح وکړله، ځکه چی د انجلی نکاح نه ده سوی، فتوی وغواړه چی نکاح سوی ده او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی کله چی محمد عمر د خپلی لور نکاح باضابطه د دوو شاهدانو په مخکې د قاضی په ذریعه ایجاب او قبول کولو سره ورکړله نو نکاح منعقد سوه (۱). او هغه چی د رخصتی څخه انکار کړی وو په دی سره به د نکاح په انعقاد څه فرق نه راځی، لهذا په هغه واجب دی چی انجلی ورکړی یایی د خاوند څخه طلاق واخلی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲ / ۹ / ۱۰

(فتوی نمبر ۲۷ / ۲۳۲۱ هـ)

د دوهم واده د پاره د مخکې بنځی څخه اجازت اخستل

ضروری نه دی

سوال: د مطلق بنځی نکاح لس میاشتی او اته ورځی وروسته وسوه د مخکنی بنځی په موجودگی کی د مخکې بنځی څخه د دوهمی نکاح کولو په شرعی طور باندی اجازت اخستی وی او مخکې بنځه دی خبری ته تیاره وی چی یوځای دی پاته کیږی نو آیا د انکاح درسته ده؟

جواب: که خاوند ته اطمینان وی چی هغه به د یوه څخه زیاتی بنځی د ساتلو په صورت کی په شرعی طور سره عدل او انصاف قایم وساتی نو هغه به د مخکې بنځی په

(۱) وفی الدر المختار، کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۹ (طبع سعید) (وینعقد) (بایجاب) من احدهما (وقبول) من الآخر.

موجودگی کی دوهمه نکاح کولی سی (۱) او د دی د پاره د مخکې بنځی څخه اجازت اخستل هم ضروری نه دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۱ / ۱۲ / ۳

(فتوی نمبر ۱۸۰۹ / ۳۲ ج)

د هندو د مړی سوزلو منظر کتلو سره نکاح نه ماتیري

سوال: یوه ورځ می په زړه کی خیال رالی چی هندوان خپل مړی څنگه سوزی، کتل پکار دی، د یوه پیر لوی جاگیردار هندو انتقال وسو زید د دی د کتلو د پاره سان گات ته ولاړی، د لری څه پی کتل، د څو کالو څخه وروسته زید خپلو دوستانو ته د دی ذکر وکړی یو دوست ووثیل: چی ستا نکاح فسخ سوه لهذا ته بیا دوهم وار نکاح وکړه آیا شرعاً داصحیح دی؟

جواب: د غیر مسلمو د مذهبی او معاشرتی رسمونو د کتلو د پاره هم شرکت کول پکار نه دی، خو په داسی کولو نکاح نه ماتیري، لهذا په صورت مسئله کی د زید نکاح نه د فسخ سوی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲ / ۱۰ / ۲۸

(فتوی نمبر ۲۷ / ۲۴۲۲ هـ)

خاوند ته ورور یا پلار ویلو سره په نکاح څه اثر نه راځی

سوال: د بنځی او خاوند په جنگ کی بنځی خپل خاوند ته ورور او پلار ووايه، وروسته یی افسوس وکړ ځکه چی هغی په درد کی وئیلی وه، اوس شرعی حکم څه دی؟

جواب: بنځی د هډو پکار نه دی چی هغه خپل خاوند ته ورور یا پلار ووايي، خو په

(۱) فانکحوا ما طاب لکم من النساء، مثنی وثلاث وربع، سورة النساء: ۳. وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۷

مکروهها لغوف الجور، وفی الشامیه... وترك الشارح قسماً سادساً ذكره فی البحر عن المجتبی وهو الاباحة أن خاف العجز عن الايفاء بموجبه ای خوفاً غیر راجع ولاکان مکروها تحريماً لان عدم الجور من مواجبه.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
د اشان وئیلو سره په نکاح باندی څه اثر نه راځی (۱) هغوی به بدستور بنځه او خاوند
پاته کیدی سی

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۳۴ ج)

د انجلی واده کم ترکمه په څومره عمر کی کولی سی

سوال: د انجلی واده کم ترکمه په څومره عمر کی کولی سی د شریعت د مخه می د
جواب څخه خبر کړئ؟

جواب: د واده د پاره څه عمر مقرر نه دی په هر عمر کی نکاح کول، جائز دی خو ښه داده
چی د بلوغ څخه وروسته نکاح اوسی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۳ هـ

د ښځی د اړخه خاوند ته کافر وئیلو باندی نکاح نه ماتیری

سوال: یوسری د خپلی ښځی څخه خوا بدي سو او خپل سامان یی واخستی او ولاری
ښځی ته درد ورلی نو د کور کپری یی وسوزلی او وی ویل چی (کافر ولاری) او څو واره
یی داسی وویل، ښځی ته د خپل خاوند په باره کی د بلی ښځی سره د تعلق شبه ده، آیا
د ښځی خپل خاوند ته کافر وئیلو سره نکاح ماته سوه او که نه؟

جواب: ښځی خاوند ته کافر وئیلو سره د سختی گناه ارتکاب وکی (۲) هغی ته پکار
دی چی په دی عمل خپل توبه او استغفار وواپی او د خاوند څخه هم معافی وغواړی
خو په دی سره نکاح نه ماتیری نکاح به برقراره وی.

والله سبحانه اعلم

(۱) وگورئ فتاوی دارالعلوم دیوبند باب الظهار ج: ۱۰ ص: ۲۱۱.

(۲) وفي مشکوة المصابيح ج: ۲ ص: ۴۱۱ (طبع قديمی کتب خانه) عن ابن عمر رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ايما رجل قال لاختيه كافر، فقد بآء بها أحدهما، متفق عليه. وفيه ايضاً بعده رقم الحديث (۴۸۱۴) باب المسلم فسوق وقتاله كفر.

۱۳۹۷/۲/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۵۵۵ ب)

د دوهم واده د پاره د مخکی ښځی څخه اجازت اخستل ضروری نه دی

سوال: که یوسری د یوه څخه د زیاتو ښځو د نکاح کولو خواهشمند وی نو آیا د مخکی
ښځی څخه اجازت اخستل ورته ضروری دی یا صرف برابری کول ضروری دی او اجازت
نسته؟

جواب: د مخکی ښځی څخه اجازت اخستل ضروری نه دی خو ښه دی خو د ښځو
ترمنځ به هر قسم انصاف ساتل لازمی دی که په دی کی د یوی ذری بی انصافی خطره
وی نو دوهم واده جائز نه دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۲۰۷ ب)

۱. په واده کی د فائرنګ رسم واجب التړک دی

۲. د ناجائزو رسوماتو په واده کی علماوو ته شرکت کول لازم نه دی

سوال: په واده کی خلګ د فخر او شهرت د پاره فائرنګ کوی د فائرنګ دارسم تېذیر
دی او که نه؟

۱. آیا په داسی واده کی چی په هغه کی رسومات وی په هغه کی چاته شرکت او
خاګر د علماوو شرکت جائز دی؟

جواب: د فائرنګ دارسم فضول خرچی ده او په گڼو منکراتو باندی د مشتمل کیدو د
دجی واجب التړک دی.

۲. په کوم واده کی چی شرعی منکرات وی په هغه کی مقتداء علماوو ته شرکت کول

أولی الدر المختار کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۷ (ایچ ایم سعید) (ومکروها لخوف الجور) فان تیقنه
حرم ذلک، وفي الشامية (قوله فان تیقنه) ای تیقن الجور حرم لان النکاح انما شرع لمصلحة تحصين
نفس وتحصيل الثواب وبالجور یأثم ویرتکب المحرمات فتتعدم المصالح لرجحان هذه المفسد.
بحر، وترك الشارح قسماً ساد ساذکره فی البحر عن المجتبی وهو الاباحه ان خاف العجز عن الايفاء
بوجبه، ای خوفاً غیر راجح والا کان مکروهاً تحریماً لان عدم الجور من مواجبه... الخ.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۲/۱/۸ هـ

(فتوی نمبر ۵۸/۷۳)

خاوند خومره موده د بنخی څخه جلا پاته کیدی سی؟

(د ملازمت یا تعلیم او تبلیغ د پاره اوږده موده د بنخی څخه د جلا پاکیدو متعلق د مولانا ډاکټر عبدالواحد صاحب مدظلله د سوال جواب) سوال: د جناب مولانا عبدالله میمن صاحب په خدمت کی: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! مزاج گرامی! ستاسو د رالیپل سوی کتابونو د هدی دریم قسط را ورسیدی، چی اصلاحی خطبات او د بنخی په حقوقو باندی مشتمل وه، په دی ډیر عنایت او کرم فرمایي باندی ډیر مشکور او احسان مندیم او دعاء گویم چی الله جل و علاه د جناب په خوانی، مال او علم کی برکت عطاء کړی.

د جناب د هدی په مناسبت سره یو سوال د قلم په څوکه باندی رالی خود دی جواب د جناب او د حضرت مولانا مفتی عثمانی مدظلله په طیب خاطر باندی موقوف کوم رساله (د بنخی حقوق) کی مولانا مدظلله تحریر فرمایي چی: فقهاء کرامو تردی لیکلی دی چی د سړی د پاره د څلورو میاشتو څخه زیات د کور څخه د باندی اوسیدل د بنخی د اجازت او خوشدلی څخه بغیر جائز نه دی (ص ۶۱) مفهوم مخالف دارا ووتی چی د بنخی په اجازت سره کال دوه کاله د باندی پاته کیدی سی.

د اردو په بعضی کتابونو کی خو دامسئله همداسی لیکلی ده خو آیا عربی فتاوی او د فقهی په کتابونو کی هم د احنافو په نزد د مسئلې همداسان کیدی تصریح، موجود ده، داتصریح خو موجود ده چی د بنخی په رضامندی او خوشدلی سره وطی د څلور میاشتو څخه زیاته مؤخر کولی سی، خو د دی څخه دامطلب راییستل چی کوم سړی د خوانی بنخی څخه اجازت اخستل د کال دوه کالو او د زیات وخت د پاره د باندی تلل مشکل دی، بیاچیری یوه، نیمه واقع داسی وی نو شاید چی په غیر معمول حالاتو باندی محمول سی، لیکن په موجوده دور کی په لوی پیمانی باندی د ملازمت، تعلیم

او تبلیغ د پاره داسی وتل د پوهی څخه بهر دی. به هر حال که څه داسی حواله د جناب مولانا مدظلله څخه حاصل کړئ او راوی پی لیری نولوی احسان به مووی. دی څخه ماسوا که داسی څه حواله موجوده وی نو بیابه د دی څه توجیه وی؟ چی حضرت عمر رضی الله عنیه د احکم جاری کی چی مجاهدین دی د څلورو میاشتو څخه زیات د کور څخه د باندی نه پاته کیری، او د احکم پی ولی ورنه کړی چی د څلورو میاشتو څخه د زیات وخت تیرولو د پاره د بنخو څخه اجازت واخلي او څی. ماد خپل اشکال خلاصه لیکلی ده، که په دی باره کی څه لار ښوونه میسر سی نومنون به یو.

په اخر کی یو وار بیا شکریه قبوله کړئ، د مولانا مدظلله په خدمت کی سلام پیش کړئ. والسلام علیکم.

مولانا ډاکټر عبدالواحد (جامعه مدنیه لاهور)

جواب: گرامی قدر مکرم

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط د مولانا عبدالله میمن په نامه باندی موصول سو او تاسو چی کوم اړخ ته زه متوجه کړی یم په هغی می فکر وکی، تاسو صحیح لیکلی دی چی د څلورو میاشتو څخه زیات د کور څخه بهر اوسیدلو د جواز د پاره د بنخی اجازت او خوشدلی کافی نه ده پکار، په دی مسئله کی د فقهاوو څه تصریح خو پیدانه سوه، ماسوا د درمختار د دی عبارت څخه چی:

يسقط حقها بمرّة ويجب ديانة احياناً ولا يبلغ مدة الايلاء الا برضاها.

دی لاندی علامه شامی د فتح القدیر لاندینی عبارت نقل کړی دی.

ويجب ام لا يبلغ به مدة الايلاء الا برضاها وطيب نفسها به.

(درمختار مع شامی ج: ۳ ص: ۲۰۲) (۱)

خو دامسئله د جماع د حق سره متعلقه ده او په دی کی داتصریح ده چی بنخه په خپله رضامندی سره خپل د احق ترك کولی سی، خو داصحیح ده چی د مطلق سفر په باره کی د فقهای کرامو هیڅ تصریح د احقر د نظر څخه هم نه ده تیره سوی، خو د حضرت

فتاوی عثمانی دوهم جلد
 فاروق اعظم رضی الله عنه د واقعی څخه علی الاختلاف الروایات څلور میاشتی یاپنځه میاشتی یا د شپږ میاشتو پورې په سفر باندې د پاته کیدلو اجازت معلومیدې خو ظاهر همداده چې دا د بنځې د حق د وجې دی. او کله چې دا د هغې حق دی نو هغه د دی دست برداره کیدلې هم سی. پاته سوه دامعامله چې حضرت فاروق اعظم دا ولی ونه وئیل چې د بنځو په اجازت سره سپاهیان د څلورو میاشتو څخه زیات په سفر باندې لیرې سی، خو د دی په باره کې دامعلومیدې چې حضرت فاروق اعظم رضی الله عنه ته د خپل لښکر د سپاهیانو د پاره یوه ضابطه مقررول وو چې دوی څومره موده وروسته بیرته راوغوښتل سی نو د دی د پاره هغوی علی الاطلاق څلور میاشتی مقررې کړې. چنانچې د هغوی څخه دا الفاظ منقول دي:

لا احبس الجیش اکثر من هذا. (سنن بیهقی، کتاب السیر ج: ۹ ص: ۲۹) (۱)
 او: فکتب عمر ان لاتحبس الجیوش فوق اربعة اشهر.
 (مصنف عبد الرزاق ج: ۷ ص: ۱۵۱، ۱۵۲) (۲)

چونکې د سپاهیانو د پاره څه ناڅه مدت مقرر کول وو، نو ځکه حضرت عمر رضی الله عنه علی الاطلاق څلور میاشتی وخت مقرر کړ، او د دی تدقیق ضرورت یې ونه گڼی چې د چا بنځه د دی څخه د زیات وخت د پاره راضی ده او د چا بنځه راضی نه ده. که چیرې دا ټول تفصیل په هغه صورت کې وی چې کله د کور څخه د باندې پاته کیدلو کې د څه فتنې خطر نه وی، او چیرې چې د څه فتنې خطر وی هلته صرف د بنځې اجازت د کور څخه د باندې پاته کیدلو د پاره کافی نه دی او د فتنې په دور کې د دی طرز العمل بالکل حوصله افزائی پکار نه ده، ستاسو داوینا هم په ځای او صحیح ده چې احيانا د ضرورت په مواقعو باندې اوږد سفر اختیارول بيله او جدا خبره ده. او چونکې په داسې صورت کې د فتنې امکانات ډیر قوی کیږي نو ځکه د دی څخه احتراز کول پکار دی. خلاصه داچې چیرې د فتنې ظن (گمان) غالب وی نو هلته خو د بنځې په اجازت سره هم سفر اختیارول نه دی پکار او په دی کې د مودې هیڅ قید نسته، او چیرې چې گمان غالب نه وی خو معتد به احتمال وی، هلته هم حتی الامکان د دی څخه احتراز لازم دی چې د هغه حاصل دادی چې فقهاء کرامو د څلورو میاشتو کوم ذکر کړی

(۱) ضیع نشر السنة ملتان

(۲) ناشر مجلس علمی

دی هغه د عوارضو څخه په قطع نظر کولو سره محض د بنځې د حق په بنیاد باندې فرمائیل سوی دی، خو چیرې چې د فتنې عوارض موجود وی هلته په دی تفصیل باندې عمل پکار دی، کوم چې پورته عرض سو.

هذا مظهرلی

والله سبحانه وتعالى اعلم

والسلام

محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱۴۱۴/۴/۹هـ) (۱)

اسلامی کمپیوٹر کوته پاکستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

باب الايقاع الطلاق

د طلاق ورکولو او طلاق واقع کیدو بیان

د لیونتوب او خوب په حالت کی د طلاق حکم

د نابالغه د طلاق حکم

سوال: څه فرمایي علمائی کرام او مفتیان عظام د شریعت متین د دی مسئلې په باره کی؟ فتوی غواړم د حنفی فقهی په روڼاکی.

مسئله: که یو بالغ مسلمان د لیونتوب په حالت کی یاد پاگلتوب په حالت کی او یا د نشی په حالت کی، یا د خوب په حالت کی، یا د غصی په حالت کی یا په توکو او مذاق سره یا د دمگی ورکولو په انداز کی خپلی بنځی ته درې واره طلاق ورکوی نو آیا باطلاق واقع کیږی او که نه؟ یا که یو سړی مرگ ته نژدی وی او هغه د نزع په حالت کی خپلی بنځی ته طلاق ورکړی نو آیا طلاق واقع کیږی او که نه؟

جواب: په پاگل توب او خوب په حالت کی طلاق نه واقع کیږی (۱) ورسره د نابالغه طلاق هم نه واقع کیږی (۲) باقی په ټولو صورتونو کی د حنفی فقهی په لحاظ سره طلاق کیږی.

والله سبحانه اعلم

کتاب الطلاق

د طلاق مسئلې

(۱) وفي تنوير الابصار كتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۴۲ لا يقع طلاق المولى على امرأة عبده والمجنون والصبي... والمدعوش وفي الهندية ج: ۱ ص: ۳۵۳ (طبع رشيدية كويتيه) ولا يقع طلاق الصبي وان كان يعقل والمجنون والنائم والمبوسم والمعنى عليه والمدعوش... الخ. وفي البدائع ج: ۳ ص: ۱۰۰ ومنها لا يكون معشوها ولا مدعوشا ولا مبرسما ولا معنى عليه ولانائما فلا يقع طلاق هتولاء لما قلنا في المجنون... الخ. وفي شرح وقاية ايقاع الطلاق ج: ۲ ص: ۶۳ (طبع سعيد) لا طلاق صبي ومجنون ونائم وكذا في البحر الرائق ج: ۳ ص: ۲۴۹ وفتح القدير ج: ۳ ص: ۲۵۰ وفي فتح القدير ج: ۳ ص: ۲۴۳ ويقع طلاق كل زوج اذا كان عاقلاً بالغاً ولا يقع طلاق الصبي والمجنون والنائم.

۱۴۲۰/۴/۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۷۳/۱۲)

د مدهوش د طلاق حکم

سوال: زید د دوو شپو شوگیروو د نوکری په سلسله کی د سخت محنت څخه فارغه سو، کله چی کورته راځی نو په کورکی د خپلی بنځی سره د ملاویدلو څخه مخکی څه خلگو (هم د کور) هغه سره په غوږ کی پسپسی وکی چی د هغه د بنځی خلاف وو، زید مشتغل سو او په بنده کمره کی یی په بنځی باندی راباندی کړل، د زید د بنځی وهل د زید وروڼو ولیدل، نو وروڼو یی مداخلت وکی چی په هغه باندی زید نور هم مشغول سو او د تکرار په حالت او د درد جنون په شان کیفیت کی یی د وروڼو سره تکرار وکی او په همدی حالت کی خپلی بنځی ته د دری وارو څخه زیات طلاق ورکوی آیا د هغه جنون او د درد په حالت کی ورکول سوی طلاق درست دی؟ زید دوی گهیننتی وروسته راوین سو، نو د هغه حالت بدل وو او په خپل کار پریشانه نه بلکی ژاړی او وایی چی زما په دی لوی کارکی زما د دماغو دخل نسته، ماته علم نسته چی ماڅه وئیلی دی؟

جواب: د جواب تنقیح دیاناتو څخه معلوم سول چی د طلاق په وخت د خاوند هوش او حواس بالکل معطل وو، او په خپله قابوکی نه وو، تردی چی هغه والدین هم ونه پیژندل، اوس که خاوند داخلیفه بیان ورکړی چی په کوم وخت هغه د طلاق الفاظ د ژبی څخه ایستلی وو، په هغه وخت هغه ته معلومه نه وه، چی هغه څه وایی او د دی نتائج به څه وی نو په صورت مسئله کی طلاق نه واقع کیږی او د ده بنځه به بدستور د ده په نکاح کی وی. (فی الشامیه والذی یظهرلی ان کلاً من المدهوش والغضبان لایلزم فیه ان یکون بحیث لایعلم ما یقول بل یکفتی فیه بغلبه الهنیان واختلاط الجد بالهزل کما هو المفتی به فی السکران علی مامر ولاینافیہ تعریف الدّٰهش بذهاب العقل فان الجنون فنون. (شامی ج: ۳ ص: ۲۴۴) (طبع جدید) (۱)

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

۱۳۹۱/۷/۵ هـ

(۱) تحت مطلب فی طلاق المدهوش (طبع سعید)

(فتویٰ نمبر ۲۲/۸۵۲ ب)

د طلاق واقع کیدو د باره د عدالت د تصدیقنامی

ضرورت نسته

سوال: یوه انجلی چی هغی ته دری طلاقه ورکول سوی دی د هغی انجلی دوباره دواده کولو په صورت کی د عدالت څخه د کوم قسم سرتیفیکیت ضرورت دی؟ چی طلاق کله په عدالت (Confirm) کی سوی وی ځکه چی سابقه خاوند ۱۳/۱۰/۱۹۷۲ کی چیرمین ته نوټس ورکولو سره طلاق ورکړی دی چی هغه خپلی بنځی ته طلاق ورکړی او طلاق دی یقینی (Confirm) سی، د عدالت څخه طلاق تراوسه پوری یقینی سوی نه دی او د پیشی تاریخ ۱۹۷۷/۲/۷ مقرر سوی دی.

جواب: طلاق واقع کیدل شرعاً د عدالت په تصدیق باندی موقوف نه دی، په کومه ورځ چی طلاق سوی دی د هغه څخه وروسته چی دری واره د حیض ورځی تیری سی، بیاجی بنځه چیری غواړی نکاح کولی سی.

والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳ هـ

محض په زړه کی خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږی

سوال: عرض دادی چی زید د یو کتاب مطالعه وکړله چی په هغه کی د نکاح او طلاق مسئلی درج وی او زید واده سوی سړی دی هغه د دی په باره کی کافی محتاط سو احتیاط یی دومره زیات سو چی اکرام او سکون یی هم ختم سو، کله یی په زړه کی داخیال راځی که ځنسی می فلانی کار وکی نو طلاقه صرف خیال یی راځی په ځله څه نه وائی کله یی بل خیال راځی که ما فلانی کار وکی نو بنځی ته می طلاق، بیاتوبه کوی او د خدای څخه مغفرت غواړی چی ای خدایه! زما زړه د دی خیالاتو څخه صفاکړی، عرض دادی چی قسم قسم خیالات د هغه په زړه کی راځی او توبه کاږی، بلکی بعضی اوقات یی داسی خیال هم راځی که توبه می وکارله نو طلاق، بیایی توبه هم وکارله او د خدای څخه یی مغفرت وغوښتی، جناب عالی په دی خیالاتو سره چی صرف په زړه کی دی او په ځله یی نه راوړی، د زید په نکاح کی څو څه فرق رانه لی؟ ورسره خدای ناخواسته که د زید په زړه کی داخیال پیداسی، که بنځی می ډوډی پخه کړله نو طلاق، او بنځی یی

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد

دودې پخه کړله، نو آیا په دې سره په نکاح کې فرق راځي او که نه؟ زید هروخت د خپل ذهن سره جنگ کوي چې د ده په ذهن کې د خیالات ولې پیدا کیږي؟
جواب: محض په زړه کې خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږي ترڅو چې د طلاق الفاظ په ژبه باندې ونه وایي (۱) لهذا د زید په زړه کې چې کوم خیالات راغلي دي په هغه سره د هغه په نکاح کې څه اثر نه دی پریوتلی مطمئن دی اوسې.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۷/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۳۴۲/۳۹ هـ)

د حمل په حالت کې طلاق واقع کیږي

سوال: زما او زما د ښځې په مینځ کې جنگ سوی وو او ما خپلې ښځې ته لفظ د طلاق په لیکلو سره ورکې چې هغه وخت زما ښځه حامله وه، ستاسو څخه معلومول غواړم چې طلاق واقع سو او که نه؟

جواب: د حمل په حالت کې هم طلاق واقع کیږي (۲) لهذا اطلاق واقع سو، کوم قسم طلاق واقع سو دا خبره د طلاق په وخت کوم الفاظ چې تاخومره واره وئیلی دي هغه لیکلې راولېږه نو د هغه حکم به در وښوول سي.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۵۴/۲۸ ج)

د رسمي طلاق ورکولو سره به هم طلاق واقع کیږي

سوال: مسمی عبدالله دوهم عقد کذبانو سره وکې، د واده څخه وروسته ناوې زلمی

(۱) وفي الدر المختار كتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۳ (طبع سعيد) (ورکنه لفظ مخصوص) وفي الشامية: (قوله ورکنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح او كناية... واراد اللفظ ولو حكما ليدخل الكتابة المستبينة واشارة الأخرس... الخ. وفيه ايضا ج: ۳ ص: ۲۴۷ (طبع سعيد) واراد بما اللفظ او ما يقوم مقامه من الكتابة المستبينة او الاشارة المفهومة... لان ركن الطلاق اللفظ او ما يقوم مقامه مما ذكر كما مر.

(۲) وفي الهداية كتاب الطلاق السنة ج: ۲ ص: ۳۵۲ (طبع شركت علميه ملتان) وطلاق الحامل يجوز عقيب الجماع.

پخپل ځای پدري وساتله او خسرگنی کړه داخل نه سوه ځکه چې د عبدالله د مخکنې ښځې وارثانو هغه ورته او جبراً يې په عبدالله باندې طلاق ورکې يعنې د طلاق رسم يې پوره کي، زه (سائل) د هغه خواته ولاړم، هغه قسم واخستی چې مارسمی (رواجي) طلاق ورکړي وو، آیا د اطلاق واقع سو او که نه؟

جواب: که په سوال کې درج سوی واقعات صحيح دي نو په کذبانو باندې طلاق واقع سوی دي (۱) او د طلاق څخه وروسته هغه ته درې واره حیض راغلی وی نو د هغې عده هم ختم سوه (۲) اوس چې چیرې وغواړي نکاح کولی سي.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۴/۱۹ = الف)

د ناپوهی او مفلسی د وجې ورکول سوی طلاق هم کیږي

سوال: زما زاده مسماة حسینه سره ۱۷/ اگست ۱۹۲۲ء کې وسو. کال یونیم کال څخه مخکې څه معمولی جگړې وسوی لږ د معاشي تنگسیا د وجې زما دماغ خراب سوی وو، او په دې مینځ کې بعضی احباب چې په دې عقد باندې خوشحاله نه وه. په مینځ کې سول او د جدائی په چکر کې پریوتل او مسماة مذکوره يې هم دوکه کړله، یوه ورځ مجبوره سوم، ټاؤن کمیټې ته يې سره د دوو شاهدانو په مخکې د دروطلاقو یوه طلاقنامه يې ولیکله، زما څخه يې باندې دستخط واخستی، مسماة مذکوره هم مهر معان کې، ما د ناپوهی او غریبې په وجه د حرکت وکې او مسماة هم د دې معاملې څخه خوشحاله نه وو خو د هغه خلکو د رعب د وجې چپ پاته سوه د هغه وخت څخه

(۱) عن ابي هريره رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ثلاث جدهن جد وهزلن جد: النكاح والطلاق والرجعة (جامع الترمذي باب ما جاء في الجد والهزل في الطلاق ج: ۱ ص: ۲۲۵) (طبع سعيد). وكذا في ابي داود (باب في الطلاق على الهزل ج: ۱ ص: ۳۰۵) (طبع حقانيه ملتان) وكذا في الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۲۵ (البهر الرائق ج: ۳ ص: ۲۴۴).

(۲) وفي الدر المختار باب العدة ج: ۳ ص: ۵۲ (طبع سعيد) ومبدأ العدة بعد الطلاق وبعد الموت على الفور وتنقضي العدة وان جعلت المرأة بهما.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

تراوسه پوری زه او هغه دواړه پریشان یو، په قانونی طور باندی نه چیرمین زما څخه بیان اخستی دی او نه یی د مسماة حسینہ څخه بیان اخستی دی. که بیان یی اخستی وی نو موږ به ضرور انکار کوی، اوس موږ د یوبل سره ملاویدوته تیار یو او د مسماة مذکورې څوک کفیل هم نشته اوس که څه صورت وی نو وی لیکي او احسان راباندی اوکړی؟

جواب: په صورت مسئله کی په حسینہ دری طلاقه واقع سول اوس هغه ستا د پاره بغیر د جلالی څخه نسی حلالیدی. (۱) والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

د خاوند د گور څخه وتلی بنځی ته د طلاق ورکولو حکم

او د طلاق ورکولو صحیح طریقہ

سوال: یوسری دوهم واده د مخکی بنځی په رضامندی سره وکی، د دوهم واده څخه یو کال وروسته اوله بنځه د پلار کره ولاړه خوابدی سوه، خاوند یی د بیرته راوستو پیر کوشش وکی، خپلوان یی د جرگی په طور ورواستول خو بیرته رانغله اوس د دی واقعی پنځه کاله تیرسول، اوس که د هغی خاوند څه طلاق ورکړی نو څه حرج به وی؟
جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات صحیح وی نو خاوند ته پکار دی چی اول دی په خپل طرز عمل باندی نظر وکړی، دادی وگوری چی د مخکی بنځی د تللو سبب څه بی انصافی خوبه نه وی؟ که څه ناانصافی وی نو هغه دی لری کړی او د هغی د بیرته راوستلو کوشش دی وکړی که هغه بیا هم بیرته رانغله نو هغه دی په تحریری طور سره خبرداره سی چی که ته بیرته رانغلی نو تاته به طلاق درکړم که د دی باوجود هم هغه بیرته رانغله، نوییا که طلاق ورکوی (۲) خودایاد ساتل پکار دی چی د طلاق ورکولو صحیح طریقہ داده چی کله بنځه د حیض څخه پاکه وی نو هغی ته دی صرف یو طلاق

(۱) د حوالی د پاره د تیری سوی صفحی دوهمه حاشیه او د ص ۴۰۳ حاشیه نمبر ۲ وگوری
(۲) وفی الشامیه ج: ۳ ص: ۴۴۱ (طبع سعید) السنة اذا وقع بین الزوجین اختلاف ان یجتمع اهلها لیصلحا بینهما فان لم یصلحا جاز الطلاق والخلع... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

دری طلاقه په یو وخت ورکول گناه ده د عدی تیریدلو ورکړی او پریدی بنوول سی (۱) درې طلاقه په یو وخت ورکول گناه ده د عدی تیریدلو سره به هغه پخپله د نکاح څخه ووځی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۵۴ ج)

محض په وهم سره طلاق نه واقع کیری

سوال: مسمی اکبرخان څلور کاله سوی دی چی واده یی کړی وو، کورنی تعلقات یی پیرینه وه، ناگاه اکبرخان ته دوهم مرض لاحق سو چی ماخپلی بنځی ته طلاق بائن ورکړی دی او د امرض د اکبرخان د بیان مطابق تردی حده پوری دی، که د یوکار تصور په ذهن کی رالی او هغه یی ونه سو نو بیا داگنی چی د دی کار د نه کیدو په وجه به زما بنځی ته طلاق بائن اوسی، چنانچی د اکبرخان خسرگنی د دی رویی څخه تنگ سول او د اکبرخان بنځه یی خپل کور ته بوتله، اکبرخان وایی چی په شریعت کی زما په شان دوهم سړی د پاره د خلاصی قانون سته، ځکه چی د بنځی څخه جدائی هم برداشت نه ده، ځکه چی بال بچ داره یم، او په دی حالت کی داخوف هم وی چی د الله جل جلاله په عذاب کی گیرنسم. آیا که زه د طلاق حق خپلی منکوحی ته ورکړم نو شرعاً به جائز وی؟ د دی څخه علاوه که بل څه صورت وی چی په هغه سره دوهم او گمان په صورت کی هم دی معتوب نه وی نو ارشاد وفرمایاست؟

جواب: که اکبرخان په ژبه باندی کلمه هم طلاق نه وی ورکړی نو د طلاق محض په وهم سره طلاق نه واقع کیری (۲). اکبرخان ته پکار دی چی د زړه څخه وهم وباسی او په

(۱) ایضاً.

(۱) اوفی مصنف ابن ابی شیبہ ج: ۴ ص: ۵ عن ابراهیم قال: کان یستحبون ان یطلقها واحدة ثم یترکها حتی تحيض ثلاثة حیض. وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۳۰ (طبع سعید) واقامه ثلاثة حسن واحسن وبعی... طلقة رجعية فقط فی طهر لاوطی فیه وترکها حتی تمضی عدتها احسن. الخ وفی الهدایه ج: ۲ ص: ۳۵۴ (طبع شرکت علمیه ملتان فاحسن ان یطلق الرجل امراته تطليقة واحدة فی طهر له یجامعها فیه ویترکها حتی تنقضی عدتها... الخ.
(۲) اوفی الدر المختار کتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۳ (طبع سعید) (ورکنه لفظ مخصوصی، وفی السامیه قوله ورکنه لفظ مخصوص) هو ما جعل دلالة معنی الطلاق من صریح او کنایه. واراد اللفظ دلوحکما لیدخل الکتابه المستبینه واسارة الآخرس. الخ. وفیه ایضاً ج: ۳ ص: ۲۴۷ (طبع سعید)

(۱) اوفی الشامیه ج: ۳ ص: ۴۴۱ (طبع سعید) السنة اذا وقع بین الزوجین اختلاف ان یجتمع اهلها لیصلحا بینهما فان لم یصلحا جاز الطلاق والخلع... الخ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

اطمینان سره خپله ښځه په کور کې وساتې او د هغې سره پاته کېږي او د خپل ووم علاج دی وکړي. د طلاق حق ښځې ته ورکولو سره ښځې ته د طلاق ورکولو حق خو ورکول کېږي (۱) خو د خاوند حق د طلاق څخه ختمیږي لهندا د مذکوره وجې سره د طلاق حق ښځې ته د ورکولو ضرورت نسته. د دی حل دوهم علاج کول دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۴

(فتوی نمبر ۲۸/۵۴۵ ب)

د مذاق، درد او حمل په حالت کې طلاق واقع کېږي د چا د طلاق واقع یا شرعی حکم بیانولو سره طلاق نه کېږي

سوال: د دی څخه مخکې مایه فتوی راغونښتې وه چې د هغه جواب ماته را کول سوي دی. دامعلومول دی که آینده ما په ژبه باندې د طلاق لفظ اداء کی برابر خبره ده که په درد کی وی یا په سنجیدگی کی، د دی په باره کی به دامعلومول وی چې: ۱: که ښځه حامله وی نو آیا طلاق کیدی سی؟
۲: که ذکر یا مذاقا د طلاق لفظ د ژبې څخه اداء سی نو آیا هغه په دی مسئلې باندې صادق راځی؟

۳: ستاسو په جواب کی د دی جملې مطلب می په ذهن کی رانه لی لږ تصریح وکړي هغه جمله داده، که آینده په دریم وار زما د ژبې څخه د طلاق لفظ ووتی، برابر خبره ده که په درد کی وی او که په سنجیدگی کی په هر حالت کی به ستا ښځه په تاباندې طلاقه سی او دوباره نکاح هم بغیر د حلالی څخه نسی کیدی.
جواب: هوجی! د حمل په حالت کی هم طلاق واقع کېږي (۱).

واراد بما اللفظ او مايقوم مقامه من الكتابة المستبينة او الاشارة المفهومة... لان ركن الطلاق اللفظ او مايقوم مقامه مما ذكر كما مر.

(۱) وفي الدر المختار كتاب الطلاق باب تفويض الطلاق ج: ۳ ص: ۳۱۵ (طبع سعيد) قال لها اختاري او امرك بيدك ينوي تفويض الطلاق او (طلق نفسك) فلها ان تطلق في مجلس علمها به الخ.

(۲) وفي الهداية كتاب الطلاق باب الطلاق السنة ج: ۲ ص: ۳۵۲ (طبع شركت علميه. ملتان، و طلاق الحامل يجوز عقيب الجماع.

۱: په توکو کی طلاق ورکولو سره هم طلاق واقع کېږي. (۱)
۲: طلاق لفظ د ژبې څخه د وتلو سره مطلب دادی چې ته خپلې ښځې ته ووايي چې ماته طلاق درکی. یا تاته طلاق دی، یا بل چاته ووايي، چې زما ښځې ته زما د اړخه طلاق دی، د دی مفهوم جملې که په درد کی ووئیل سی او که په توکو کی، او که په حالت د حمل کی په هر حال په دی سره طلاق واقع کېږي (۲). لهندا د دشان جلمو د وئیلو څخه احتیاط کول ضروری دی، هوا که د بل چا په باره کی ته دانقل وکړي چې فلانی خپلې ښځې ته طلاق ورکړی دی (۳) یا د طلاق ورکولو په شریعت کی د احکم دی نو په دی سره طلاق نه واقع کېږي (۴).

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱۲/۱۴

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۹۴ و)

ایضا.

(۱) وعن أبي هوريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ ثلاث جدهن جد وهزلن جد: النكاح والطلاق والرجعة. (جامع الترمذي باب ما جاء في الجدة والهزل في الطلاق ج: ۱ ص: ۲۲۵ طبع سعيد) وابو داود باب في الطلاق على الهزل ج: ۱ ص: ۳۰۵، طبع حقانيه ملتان، وفي الدر المختار كتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۳۵، ۲۳۲ ويقع الطلاق كل زوج بالغ عاقل ولو عبداً او مكرها او هزلاً لا يقصد حقيقته كلامه. وفي ايضاً ج: ۳ ص: ۲۴۲ بخلاف الهازل والاعب فانه يقع قضاء وديانته لان الشارع جعل هزله به جداً وفي البحر الرائق كتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۴۴ ولم يشترط ان يكون جاداً فيقع طلاق الهازل به والاعب للحديث المعروف ثلاث جدهن جد وهزلن جد... الخ. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۳۵۳ وطلاق والاعب والهازل به واقع. وكذا في فتح القدير ج: ۳ ص: ۳۴۴.

ایضا.

(۲) وفي الشامية كتاب الطلاق باب الصريح مطلب في قول البحر ان الصريح يحتاج في وقوعه ديانته الى النية ج: ۳ ص: ۲۵۰ (طبع سعيد) (قوله اولم ينو شيئاً) لما مر ان الصريح لا يحتاج الى النية ولكن لابد في وقوعه قضاء وديانته من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالماً بمعناه ولم يصرفه الى ما يحتمله كما افاده في الفتح وحقيقه في النهر اخترازا عما لو كرر مسائل الطلاق بحضرتها او كتب ناقلاً من كتاب امرأتی طالق مع التلفظ او حكى يمين غيره فانه لا يقع اصلاً ما لم يقصد زوجته... الخ (محمد زبير حقوان).

غیر محرم سره سفر کوونکی د نافرمانی بنځی اصلاح او
هغی ته د طلاق ورکولو حکم او طریقہ

سوال: د زید بنځی وویل چی زما مور او پلار ناجوړه دی ما د ملاقات د پاره کراچی ته ولیږه، څه ورځی وروسته یی بیا وویل زما مینځی ورور پرمته جوړ کی او راوی لیری. تاسو ماته خرچه را کړی، سیتونه بک کړی او موږ سواره کی چنانچی زید خرچه ورکړل او سیتونه یی بک کړل او سواره یی کړل، هغه کراچی ته راغله د کراچی څخه د یو غیر محرم سره عراق ته د تفریح د پاره ولاړه بیا د هم هغه غیر محرم سره بمبی ته د تفریح د پاره ولاړه او تقریباً یوه میاشت وروسته کراچی ته راله، د دی څخه وروسته زید هم کراچی رالی، ټول برنی حالات ورته معلوم سول، د هغی مینځمی ورور د انډیا پرمته جوړ کړی وو، او رالیږلی یی وو، په هغه کی یی هغه کنده ښکاره کړی وه او هغه پخپله هم خان کنده ښکاره کوی، د زید څه میلمانه د لاهور څخه راغلی وه، زید غیر محرم وگڼل نو ځانته کمره یی ورکړله، دوی دری ورځی دوی هلته اوسید، یوه ورځ زید د شپي کمری ته ولاړی نو وی لیدل چی په تخت باندی مخامخ غیر محرم او د زید دوکه بازی بنځی کمبل اغوستی ناست دی او خبری اتری کوی، تخت صرف دومره اوږد دی چی کله غیر محرم پښی غزوی د هغه په شرمگاه سره پاته کیدی.

دوی ورځی وروسته میلمه ولاړی نو زید خپلی بنځی ته بدر وویل، هغه د قرآن قسم واخستی، حالانکی د زید د مخ واقع وه، شرعاً د دی حکم صادر کړی؟

جواب: په صورت مسئله کی که د سائل بیان صحیح نو د زید بنځی د سختی گناه ارتکاب کړی دی هغی ته فوراً توبه کارل پکار دی او د خپل خاوند څخه معافی غوښتل پکار دی خاوند ته پکار دی چی هغه خپله بنځه اول په نرمی سره په خپلو غلطیانو باندی پوه کړی که نه یی منی نو د هغه څخه دی جلا بیده کیږی که په دی سره هم سمی لاری ته رانغله نو د تأدیب د پاره د دومره وهلو اجازت سته چی د په هغه سره ښان جوړنسی (۱) که د دی باوجود اصلاح اونسی نو د فریقینو اهل خاندان دی جمع کړی او د خرابیانو اصلاح دی وکړی که بیا هم اصلاح اونسی نو که خاوند داسی بنځه نه

(۱) وَاللَّائِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ. الْاِیة سورة النساء: ۳۴. د تفصیل د باره وگورئ معارف القرآن نافرمانه بنځه او د هغی د اصلاح طریق ج: ۲ ص: ۳۹۹.

ساتی نو طلاق دی ورکړی (۱) خودری طلاقه ورکول په یوه وخت جائز نه وی (۲) د دی څخه پرهیز او کړی. هکذا امرنا الله تعالی فی القرآن الکریم ورسول الله ﷺ فی الاجادیث الکثیرة المعروفة.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۷۲۲ ب)

د خلکو طلاق ورکولو باندی برانگیخته کول او بلاوجه

د طلاق ورکولو حکم

سوال: د انجلی مور او پلار خپله لور د پیسو گټلو په خاطر خلکو ته ورکوی نکاح به شرعی طور باندی جائز وی، د انجلی راخلاصولو د پاره برانگیخته کوی او غلط بیان باندی ورکوی چی د دی دروغو بیانونو سره انجلی را آزاده سی، د انجلی والدینو څنگه چی د مخکی دوو خاندانونو ته طلاق حاصل کړی دی، د دریم خاوند څخه هم طلاق غواړی او خاوند د خپلی بنځی په پرینسولولو باندی تیار نه دی د خپل خان د پاره د پیسو گټلو په خاطر د مظلومو انجونو سره د اکارو بار چلوی، په دی حالاتو کی د قرآن او سنت په ږونا کی د ښار قاضی، چیرمین ته، د انجلی والدینو ته او انجلی ته د سزا ورکولو حق سته او که نه؟

(۱) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا. سورة النساء: ۳۵. وفی رد المختار باب الخلع ج: ۳ ص: ۴۴۱ (طبع سعید) السنة اذا وقع بين الزوجين اختلاف ان يجتمع اهلها ليصلحوا بينهما فان لم يصطلحوا جاز الطلاق والخلع. وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۵۰ (طبع سعید) الا اذا خافا ان لا يقيما حدود الله فلا بأس ان يتفرقا. وفی رد المختار لان التفرق حينئذ مندوب بقريئة قوله فلا بأس لكن سيأتي اول الطلاق انه يستحب لو مؤذية او ناركة صلوة ويوجب لو وفاة الامساك بالمعروف.

(۲) وفی سنن النسائي كتاب الطلاق ج: ۲ ص: ۹۹ (طبع قديمي كتب خانه كراچي) اخبر رسول الله ﷺ ان رجل طلق امرأته ثلاث تطليقات جميعا فقام غضبنا ثم قال: ايلعب بكتاب الله وانابين اظهركم؟ حتى قام رجل وقال: يا رسول الله! الا اقلته؟ وفی الهنديه كتاب الطلاق الباب الاول ج: ۱ ص: ۳۴۹... ان يطلقها ثلاثا في طهر واحد بكلمة واحدة او بكلمات متفرقة... فاذا فعل ذلك وقع الطلاق وكان عاصياً... الخ

غیر محرم سره سفر کوونکی د نافرمانی بنځی اصلاح او

هغی ته د طلاق ورکولو حکم او طریقہ

سوال: د زید بنځی وویل چی زما مور او پلار ناجوړه دی ما د ملاقات د پاره کراچی ته ولیږه، څه ورځی وروسته یی بیا ووئیل زما مینځی ورور پرمټ جوړ کی او راوی لیری. تاسو ماته خرجه را کړی، سیتونه بک کړی او موږ سواره کی چنانچی زید خرجه ورکړله او سیتونه یی بک کړل او سواره یی کړل، هغه کراچی ته راغله د کراچی څخه د یو غیر محرم سره عراق ته د تفریح د پاره ولاړه بیا د هم هغه غیر محرم سره بمبی ته د تفریح د پاره ولاړه او تقریباً یوه میاشت وروسته کراچی ته راله، د دی څخه وروسته زید هم کراچی رالی، ټول برنی حالات ورته معلوم سول، د هغی مینځمی ورور د انډیا پرمټ جوړ کړی وو، او رالیږلی یی وو، په هغه کی یی هغه کنډه ښکاره کړی وه او هغه پخپله هم خان کنډه ښکاره کوی، د زید څه میلمانه د لاهور څخه راغلی وه، زید غیر محرم وگڼل نو ځانته کمره یی ورکړله، دوی دری ورځی دوی هلته اوسید، یوه ورځ زید د شپي کمری ته ولاړی نو وی لیدل چی په تخت باندی مخامخ غیر محرم او د زید دوکه بازی بنځی کبل اغوستی ناست دی او خبری اتری کوی، تخت صرف دومره اوږد دی چی کله غیر محرم پښی غزوی د هغه په شرمگاه سره پاته کیدی.

دوی ورځی وروسته میلمه ولاړی نو زید خپلی بنځی ته بدرد ووئیل، هغه د قرآن قسم واخستی، حالانکی د زید د مخ واقع وه، شرعاً د دی حکم صادر کړی؟

جواب: په صورت مسئله کی که د سائل بیان صحیح نو د زید بنځی د سختی گناه ارتکاب کړی دی هغی ته فوراً توبه کارل پکار دی او د خپل خاوند څخه معافی غوښتل پکار دی خاوند ته پکار دی چی هغه خپله بنځه اول په نرمی سره په خپلو غلطیانو باندی پوه کړی که نه یی منی نو د هغه څخه دی جلا بیده کیږی که په دی سره هم سمی لاری ته رانغله نو د تأدیب د پاره د دومره وهلو اجازت سته چی د په هغه سره نښان جوړنسی (۱) که د دی باوجود اصلاح اونسی نو د فریقینو اهل خاندان دی جمع کړی او د خرابیانو اصلاح دی وکړی که بیا هم اصلاح اونسی نو که خاوند داسی بنځه نه

(۱) وَالَّذِينَ يَخْتَفُونَ تَلَوَاتٍ لِّمُؤْمِنَةٍ فَعُظُّهُمْ وَأَصْرُهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَصْرُهُمْ. الآية سورة النساء: ۳۴. د تفصیل د پاره وگورئ معارف القرآن نافرمانه بنځه او د هغی د اصلاح طریق ج: ۲ ص: ۳۹۹.

ساتی نو طلاق دی ورکړی (۱) خودری طلاقه ورکول په یوه وخت جائز نه وی (۲) د څخه پرهیز او کړی. هكذا امرنا الله تعالى في القرآن الكريم ورسول الله
الاحاديث الكثيرة المعروفة.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۷۲۲ ب)

د خلکو طلاق ورکولو باندی براکیخته کول او بلاوجه

د طلاق ورکولو حکم

سوال: د انجلی مور او پلار خپله لور د پیسو گټلو په خاطر خلکو ته ورکوی نکاح شرعی طور باندی جائز وی، د انجلی راخلاصولو د پاره برانگیخته کوی او غلط بیا باندی ورکوی چی د دی دروغو بیانونو سره انجلی را آزاده سی. د انجلی والدینو څخه چی د مخکی دوو خاندانونو ته طلاق حاصل کړی دی، د دریم خاوند څخه هم طلاق غواړی او خاوند د خپلی بنځی په پرېښوولو باندی تیار نه دی د خپل خان د پاره پیسو گټلو په خاطر د مظلومو انجونو سره داکاروبار چلوی. په دی حالاتو کی د قر او سنت په ډونا کی د ښار قاضی، څیرمین ته، د انجلی والدینو ته او انجلی ته سزا ورکولو حق سته او که نه؟

(۱) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَنْبِئُوهُمَا بِهِنَّ وَأَهْلُهُنَّ مِنْ أَهْلِهِنَّ وَأَهْلُهُنَّ مِنْ أَهْلِهِنَّ. الآية سورة النساء: ۳۵. وفي رد المختار باب الخلع ج: ۲ ص: ۴۴۱ (طبع سعيد) السنة اذا وقع بين الزوج اختلاف ان يجتمع اهلها ليصلحوا بينهما فان لم يصطلحوا جاز الطلاق والخلع. وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۵۰ (طبع سعيد) الا اذا خافا ان لا يقيما حدود الله فلا بأس ان يتفرقا. وفي رد المختار التفريق حينئذ مندوب بقريته قوله فلا بأس لكن سيأتي اول الطلاق انه يستحب لو مؤذيه او نار (۲) وفي سنن النسائي كتاب الطلاق ج: ۲ ص: ۹۹ (طبع قديمي كتب خند کراچی) اخبر رسول الله صلى الله عليه وسلم ان رجلا طلق امرأته ثلاث تطليقات جمعا فقال: ايلعب بك رسول الله؟ حتى قام رجل وقال: يا رسول الله ان يطلقها ثلاثا في طهر ورجلها عاصيا... الخ

جواب: ترڅو چی خاوند پخپله طلاق ورکړی تر هغه به هغه د هغه ښځه وی، او خاوند ته پکار دی چی د خلکو په بی بنیاده خبرو کی راتلو سره دی خپلی ښځی ته طلاق نه ورکوی (۱) او کوم خلک چی هسی په هسی خاوند په طلاق ورکولو باندی آماده کوی هغوی گناهگار دی، که څوک شرعی قاضی وی نو داسی خلکو ته تعزیراً سزاهم ورکولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۲/۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸۰۹/۳۲ ج)

د مکروه د طلاق حکم

سوال: د مکروه طلاق په باره کی زید وائی چی نه واقع کیږی او په دلیل کی د مشکوٰۃ حدیث (لا طلاق ولاعتاق فی اغلاق) (۲) پیش کوی، د احنافو په نزد مکروه طلاق واقع کیږی، نو د احنافو په نزد کوم حدیث دلیل دی؟
جواب: د احنافو په نزد مکروه طلاق واقع کیږی، د احنافو دلائل په لاندی ډول دی:
حدیث مبارک:

الف: قوله عليه السلام ثلاث جدهن جد وهزلهن جد النكاح والطلاق والرجعة، أخرجه الترمذي وقال حسن غريب (۳) وقد أخرج الجصاص في أحكام القرآن عن سعيد بن المسيب عن عمر قال: أربع واجبات على كل من تكلم بهن العتاق والطلاق والنكاح والنذر.
د دی احادیثو څخه معلومه سول چی محض تلفظ د طلاق د طلاق د واقع کیدلو موجب

(۱) وفي سنن أبي داود كتاب الطلاق باب في كراهية الطلاق ج: ۱ ص: ۲۹۲ (طبع سعيد) عن محارب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أحل الله شيئاً أبغض إليه من الطلاق (وبعده) عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: أبغض الحلال إلى الله عز وجل الطلاق. وفي الشامية ج: ۳ ص: ۲۲۸ (طبع سعيد) وأما الطلاق فإن الأصل فيه الحظر بمعنى أنه محظوراً لأعراض يبيحه وهو معنى قولهم الأصل فيه الحظر والاباحة للحاجة إلى الإخلاص فإذا كان بلا سبب أصلاً لم يكن فيه حاجة إلى الإخلاص بل يكون عمقاً وسفاهة رأي ومجرد كفران النعمة وإخلاص الأيذاء بها وبأهلها وأولادها... فحيث تجرد من الحاجة المبيحة له شرعاً يبقى على أصله من الحظر... الخ.

(۲) سنن أبي داود ج: ۱ ص: ۳۰۵ (طبع مكتبة حقايق ملتان)

(۳) جامع الترمذي باب ما جاء في الجد والهزل في الطلاق ج: ۱ ص: ۲۲۵ (طبع سعيد) وأبو داود باب في الطلاق على الهزل ج: ۱ ص: ۳۰۵ (طبع حقايق ملتان)

دی که څه هم نیت او اراده یی د طلاق د واقع کیدلو نه وی او په اکراه کی هم د صورت

دی: عن صفوان بن عمران الطائي أن رجلاً كان نائماً فقامت امرأته فاخذت سكيناً فجلست على صدره فقالت: لتطلقني ثلاثاً أولاد بحتك. فطلقها ثم أتى النبي صلى الله عليه وسلم فذكره له ذلك. فقال: لا قبلولة في الطلاق أخرجه الامام محمد والعقيلي. (مرقاة المفاتيح ج: ۲ ص: ۲۸۸) (۱)

او علامه ظفر احمد عثمانی رحمه الله عليه په اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۲۵ (۲) کی په دی خبره دلائل ورکړی دی چی د احادیث سنداً د استدلال قابل دی.

ج: په مصنف عبد الرزاق کی د حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنه څخه مروی دی چی هغه به د مکروه طلاق واقع گرځولو، او همدا مذهب په مصنف عبد الرزاق کی د امام شعبي رحمته الله، امام نخعی رحمته الله د حضرت قتاده رضي الله عنه او د حضرت ابوقلابه رضي الله عنه څخه هم مروی دی (۳) او د حضرت ابوداؤد رحمته الله حدیث (لا طلاق ولاعتاق فی اغلاق) توجیه احناف حضرات داسی کوی چی د (اعلاق) لفظ د اکراه په معنی کی صریح نه دی، بلکی د دی معنی د عقل د غلبی هم ده لهذا د دی مطلب دادی چی د مغلوب العقل کیدلو په حالت کی طلاق نه واقع کیږی (۴)، او که بالفرض د اکراه په معنی کی واخستل سی نو د مصنف عبد الرزاق د یوروايت څخه د دی منسوخ کیدل په ذهن کی راځی (۵) او هغه روایت دادی:

(۱) د دی الفاظو سره د اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۷۷ (طبع ادارة القرآن) کی نقل سوی دی د یوشو الفاظو په بدلون سره. مرقاة المفاتيح ج: ۲ ص: ۲۸۸ (طبع مكتبة امداديه ملتان) او لسان المیزان ج: ۴ ص: ۱۲۴ او نصب الراية ج: ۳ ص: ۲۲۲ کی هم ذکر سوی دی.

(۲) اوگوری اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۷۷ (طبع ادارة القرآن کراچی)

(۳) اوگوری مصنف عبد الرزاق ج: ۲ ص: ۴۰۶ الی ۴۱۱ (طبع مجلس علمی) او اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۷۷ او سنن أبي داود ج: ۱ ص: ۳۰۵.

(۴) اوگوری د اغلاق د معنی توجیه او د هغه په معنی کنی د مختلفو احتمالاتو تفصیل (اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۸۰) (طبع ادارة القرآن کراچی)

(۵) وفي حاشية اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۷۸ (طبع ادارة القرآن کراچی) قال الشيخ العثماني رحمه الله عليه، قلت وعلى هذا فحديث عائشة رضي الله عنها (لا طلاق ولا اعتاق في اغلاق) منسوخ ولعله كان قبل الهجرة.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
عن سعید بن جبیر انه بلغه قول الحسن ليس طلاق المكره بشيء. فقال: يرحمه الله
انما كان اهل الشرك يكرهون الرجل على الكفر والطلاق، فذلك الذي ليس بشئ واما
ما صنع اهل الاسلام بينهم فهو جائز. حكاه الزيلعي في نصب الرأية والحافظ في الدراية
وسكتا عليه. (راجع اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۲۵) (۱)
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۹/۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۲۴ ج)

نافرمانی بنځی ته د طلاق ورکولو حکم او د طلاق ورکولو صحیح طریقہ

سوال: یونیک او دینداره مسلمان شپږ کاله مخکې د یوې بنځې سره واده وکړی د هغې
څخه یې دوه بچي دی مذكوره بنځه د واده څخه وروسته څو ورځې لمونځ کوي. کله
چې یې ماشوم پیدا سو نو لمونځ کول یې پرېښوول او بې پردې یې بازار ته تلل شروع
کړل. د خاوند نافرمانی یې شروع کړله. د هغه حکم یې نه منی. سړی ورته د لمانځه
متعلق وایي د پردې ورته وایي، خو بنځه یې نه منی، په فارغ وختونو کې د قرآن د
تلاوت کولو ورته وایي او خاوند ورته وایي چې د څه شی ضرورت وی هغه به زه زاورم
او درکوم به یې خوبي پردې کیږه مه، د الله او د الله د رسول د دین مطابق چلیږه خو هغه
نه پوهیږي اوس سړی غواړي چې بل واده وکړي او دغه بنځی ته طلاق ورکړي خو
د بنځه نه طلاق اخلي او نه طلاق منظور کوي، خلک وایي چې د ماشومانو ژوند به
خراب سی څه حکم دی؟

جواب: بنځی ته د طلاق ورکولو په حدیث کې (ابغض المباح) (۲) وئیل سوی دی یعنی
په مباحاتو کې داسې اله ﷻ ته ډیر ناخوښه دی، لهذا حتی الامکان د دی خبری
کوټش پکار دی چې منکوحی بنځی ته طلاق ورنکړي سی. د قرآن کریم حکم دادی:
چې که بنځه نافرمانی کوي نو اول یې په نرمې باندې پوه کړه. که منع نسې نو د خپل
خوب ځای ځنی جلاکړه. که په دی سره هم په هغه څه اثر اونسې نو د تأدیب د پاره په

اوگوره اعلاء السنن ج: ۱۱ ص: ۱۷۷، ۱۷۸ (طبع اداره القرآن کراچی)

(۱) وفي سنن ابی داود کتاب الطلاق باب فی کراهية ج: ۱ ص: ۲۹۲ (طبع سعید) عن محارب قال:
قال رسول الله ﷺ ما احل الله شيئا ابغض اليه من الطلاق (وبعدده) عن ابن عمر عن النبي ﷺ
قال: ابغض الحلال الى الله عز وجل الطلاق.

مزه مزه د وهلوهم اجازت سته، (۱) (خو تکلیف رسوونکي وهلو څخه په حدیث کې
مسئمت سوی دی) که په دی سره هم کار اونسې نو د خاوند او بنځی د خپلوانو څخه
پریوړي په مینځ کې راتلو سره دی د جنگ تصفیه وکړي، په قرآن مجید کې دی: که
فریقین اصلاح کول غواړي نو الله ﷻ به د دواړو د خیر صورت پیدا کړي (۲). لهذا د
طلاق ورکولو څخه مخکې اول د اصلاح د پاره داتول کارونه کول ضروري دی که په
دی سره اصلاح اوسی نو د طلاق اقدام کول پکار نه دی، خو که د اصلاح هیڅ امید
باقی پاته نسی نو په هر حال شریعت سړی ته د طلاق ورکولو اختیار ورکړی دی. (۳) او
د بچو د وجې دا اختیار نه ساقطیږي، خو د بچو عام مصلحت هم په دی کې دی چې
طلاق ورته کول سی لهذا د طلاق اقدام د سختی مجبوری څخه بغیر نه دی کول پکار
او که د طلاق ورکولو عزم وکړي نو ښه طریقه داده چې په کوم طهر کې چې د بنځې سره
یې جماع نه وي کړي په هغه کې دی صرف یو طلاق ورکول سی (۴) د عدی تیریدو څخه
وروسته به پخپله د نکاح څخه وځي. (۵) او دوههم واده شرعا جائز دی، خو د اولی بنځی
په موجودگی کې د دوههم واده د جواز د پاره شرط دادی چې انسان ته په خپل ځان پوره
اعتماد وی چې زه به د دواړو بنځو په مینځ کې په هراعتبار سره مکمل د برابری سلوک
او انصاف اوسم، که د بی انصافی لږ غوندي خطره هم وی نو بیا شرعا دوههمه نکاح جائز
نه ده خو نن سبا د بنځو په مینځ کې د برابری سلوک ډیر مشکل وی خو ځکه د دوههم
واده اقدام هم د ډیر سخت ضرورت په موقع باندې کول پکار دی هو! که اولی بنځی ته

(۱) وَاللَّيْ تَخْلِفُونَ نُشُورَهُنَّ فَعُظُوهُنَّ وَافْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ. (الایه سورة النساء: ۳۴) د
تفصیل د پاره وگوري تفسیر معارف القرآن، نافرمانه بنځه او د هغې د اصلاح طریقه ج: ۲ ص: ۲۹۹

(۲) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا. (الایه سورة
النساء: ۳۵)

(۳) ایضا.

(۴) وگوري سابقه حواله ص: ۳۷۴ حاشیه ۲، ۳.

(۵) وفي الدر المختار كتاب النكاح ج: ۳ ص: ۷ ومكروها لخوف الجور فان تيقنه حرك ذلك، وفي
ردالمختار تحته: قوله ومكروها اي تحريماً بحر (قوله فان تيقنه) اي تيقن الجور حرم لان النكاح انما
شرع لمصلحة، تحصين النفس وتحصيل الثواب، وبالجور يأثم ويرتكب المحرمات فتخدم لمصالح
لرجعان هذه المفاسد بحر الخ.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
طلاق ورکړی او دوهمه نکاح وکړی نو دا جائز ده او د ماشومانو د وجی د دی اجازت نه
ختمیږي.

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۲/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲۲۷ ب)

محض خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږي

سوال: څه فرمائی علمائی کرام او مفتیان د شرع متین د دی مسئلې په باره کی چی
زید ته د شپږو میاشتو څخه د وهم او وسوسې بیماری ده، او هغه داده چی زید ته د
شپږو میاشتو څخه زیات د طلاق وهم او وسوسه کیږي اکثره ورته په غیر ارادی طور
باندی د طلاق وهم راځی د توجه اخوا دیخوا کولو څخه وروسته بیا ناڅاپه همدغه د
طلاق د وهم غیر اختیاری سوچ ورته راځی، او په دی کی دومره شدت وی چی د خبرو
کولو په وخت کی داسی محسوس کیږي چی د طلاق الفاظ را اوځی حالانکی د زید قطعاً
داشان اراده نسته، اوس هم په دی حالت کی یو وار ناڅاپه په غیر ارادی طور سره د
مسلط خیال د وجی د طلاق تلفظ کیږي، فوراً زید کلمه وایی چی داسی خو نسی
کیدي، د مهرباندی د مخه وفرمایي چی څه خوبه نه واقع کیږي، مهربانی د مخه به داهم
راټه وښایی چی د دی وهم علاج او د دی څخه د بچ کیدلو څه طریقه ده؟ اکثره او
پیشتر هم د دی وسوسې تسلط وی.

جواب: که په سوال کی بیان سوی واقعات درست وی، نو دا خبره په ذهن کی ساتل
پکار دی چی محض د طلاق خیال راتلو سره طلاق نه واقع کیږي (۱)، د همدی خیال په
دوران کی که څه لفظ هم داشان د ژبی څخه را اوځی چی هغه پخپله ویونکی هم وانه
اوری نو په دی سره طلاق نه کیږي او که الفاظ داشان د ژبی څخه وونی چی په یقینی
طور باندی یی پخپله هم واوریدل نو په دی صورت کی د مسئلې بیا پوښتنه وکړه او د
پوښتنی په وخت هغه الفاظ ولیکه چی په ژبی سره اداء سوی دی او هغه دی پخپله
اوریدلی دی، ورسره داهم ولیکه چی داشان الفاظ هم غیر اختیاری طور سره د ژبی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۳۰ (طبع سعید) (ورکنه لفظ مخصوص) وفي الشامیه تحته هو
ما جعل دلالة على معنى الطلاق من صريح أو كناية... واراد اللفظ ولو حكماً ليدخل الكتابة
المستبينة وإشارة الآخر... الخ. همدارنگه وگوري تيره سوی فتویٰ ص: ۲۷۱ حاشیه نمبر ۱

څخه وځی او که نه؟ او دوهم د بیماری د لری کولو د پاره کوم طبیب یا ډاکتر ته رجوع
وکړه.

والله سبحانه اعلم
۱۴۲۳/۳/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۴۳/۹۷)

د نشی په حالت کی د طلاق حکم

سوال: د شرع محمد د مخه یو سړی غلام مصطفیٰ په نوم واده وکی او ښځه یی نه
میاشتی وساتله بیایی د والدینو په مخکی ووئیل چی ما ښځه پرینسوله طلاق می
ورکي، زه یی نه ساتم والدین وایی، چونکی زموږ هلك د چرسو وغیره د نشی عادی
دی، موږ وگڼل چی داهرڅه د بکواس په شکل کی هغه ووئیل: خو هغه د ډوو میاشتو
څخه ښځی ته رجوع نه کوی او خپل سامان پی خرڅ کی او چیری د باندی وتلی دی د
ډوو کالو څخه غیب دی، د بهرتلو په وخت کی داسی معلومیدل چی د هغه دماغی
توازن خراب دی اوس د هغه ښځه د والدینو د وینا مطابق مطلقه ده او په بل ځای کی
د نکاح کولی سی؟ مهربانی وکړی او د مسئلې وضاحت وکړی؟

جواب: په صورت مسئله کی که د هغه غلام مصطفیٰ د خپلی ښځی په باره کی هغه
الفاظ ووئیل چی په سوال کی مذکور دی او هغه په هغه وخت لیونی نه وو که څه هم په
نشی کی وی (۱) او د هغه په ښځی باندی طلاق واقع سوی (۲) دی او د کوم وخت څخه
چی خاوند هغه الفاظ وئیلی دی د هغه څخه وروسته دری واره حیض کیدو باندی د
ښځی عده پوره سوه، په هر صورت د عدی پوره کیدلو څخه وروسته مذکوره ښځه په
بل ځای کی نکاح کولی سی.

والله سبحانه اعلم

(۱) ایضاً.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۳۹ (طبع سعید) او سکران ولوبنیز او حشیش او افیون او بنج
زجابه یفتی تصحیح القدوری... الخ. وفي الهندیه کتاب الطلاق فصل فی من يقع طلاقه وفیمن
لا يقع طلاقه ج: ۱ ص: ۳۵۳ (طبع ماجدیه) وطلاق سکران واقع اذا سکر من الخمر والنبيذ.
وهو مذنب اصحابنا رحمهم الله تعالى كذا فی المحيط... ومن سکر من البنج يقع طلاقه ويحد لفشو
هذا الفعل بين الناس وعليه الفتوى فی زماننا... الخ.

۱۳۹۸/۲/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۷۱۰ ب)

په زبردستی د طلاق الفاظ وئیلو سره هم طلاق واقع کیږي

سوال: څه فرماني علماني کرام او مفتيان د شرع متين د دې مسئلې په باره کي چي فتويٰ غواړم؟

مسئله: جناب مفتي صاحب! تاسو زما د درخواست مؤرخه ۱۹۹۹/۲/۳۰ په شاه باندې ليکلي وو چي زه د فقه حنفي په روڼاکي د طلاق په باره کي پوښتنه کول غواړم که په زبردستي د طلاق په باره کي ورباندې ووتل سي نو د فقه حنفي د اړخه طلاق کيږي. مفتي صاحب! زه د فقه حنفي په دې خبري سره متفق نه یم، ځکه چي د خاوند غريب څه قصور دي په هغه باندې خو په زبردستي سره د طلاق الفاظ وئيل سوي دي. زما د علم مطابق د فقه شافعي، فقه مالکي، فقه حنبلي او د فقه جعفري والا فقهاوهم نیک او متقي خلک وه، په دې کي د هرې فقهې د اړخه په زبردستي د طلاق الفاظ د خاوند په ژبه باندې وئيلي سي نو طلاق نه واقع کيږي، نو که يو حنفي مسلمان لکه چي زه یم هغه متعلقه فقه يابرنی مذکوره فقهاء د دې مسئلې سره اتفاق وکړي چي په ژبه باندې په زبردستي سره د طلاق الفاظ وئيلو باندې طلاق واقع ونه گڼي. نو آيا د يو حنفي مسلمان د پاره اسلام داسي دين نه دي چي په هغه کي يوه ذره هم ظلم وي. لهذا زه بالکل د دې خبري سره متفق نه یم، تاسو وضاحت او کړئ؟

جواب: تاسو د فقه حنفي مطابق جواب غوښتي وو، د فقه حنفي مطابق د دار الافتاء څخه چي کوم جواب درکول سوي دي هغه صحيح دي په فقه حنفي کي په زبردستي د طلاق الفاظ وئيلو سره هم طلاق واقع کيږي (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۰/۴/۷ هـ

(فتويٰ نمبر ۳۷۳/۱۳)

۱. وفي الدر المختار مع رد المختار، كتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۳۵. (طبع سعيد) ويقع طلاق كل زوج بالغ عاقل ولو عبداً او مكرها فان طلاقه صحيح... الخ وفي الهنديه: ج: ۱ ص: ۲۵۳ (طبع ماجديه) يقع طلاق كل زوج اذا كان بالغاً، عاقلاً سواء كان خراً او عبداً طائعاً او مكرهاً.

د واده څخه مخکي زناکولو څخه وروسته توبه کوونکي بنځي ته

د طلاق ورکولو حکم

سوال: يوه انجلي چي د ډير شريف او لوي خاندان سره تعلق لري نيك سيرته او د لمانځه او روژي پايبنده ده د يوه مداسي هلك سره يي واده اوسو د شلو کالو په عمرکي، دري مياشتي يي په خوشحالي سره ژوند تيرولو دري مياشتي وروسته هلك انجلي ته ووتل: چي رښتيا ووايه چي تاخو چيري د چا سره بدفعلي نه ده کړي. په دې باندې انجلي ووتل: چي د نن څخه څلور کاله مخکي ما د يوه هلك سره بدفعلي کړي ده چي د هغه چاته معلومه نه ده د هغې ورځي څخه دا هلك د خپلې بنځي څخه نفرت ښکاره کوي او د طلاق اراده لري. آيا په دې حالت کي طلاق ورکول صحيح دي؟

جواب: که توبه د زړه په اخلاص سره اوسي او آينه د گناه نه کولو عزم هم په زړه کي وي نو الله جل جلاله گناه معاف کوي، لهذا که انجلي توبه کوي او اوس د هغه حالات صحيح وي نو خاوند ته هم د هغه معاف کول پکار دي او په دې وجه طلاق ورکول نه دي پکار، فقط والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲ هـ

(فتويٰ نمبر ۱۹۷/۱۹۰ الف)

فصل فی طلاق الصریح

د صریح طلاق بیان

د یو طلاق رجعی حکم

سوال: څه فرمائی د دین عالمان او د شرع متین مفتیان په لاندی صورت کی چی څه خلکو زه مجبوره کړم چی ته خپلی بنځی ته طلاق ورکړه چی د مجبوری په حالت کی می یو طلاق ورکی بیا د هغه څخه وروسته هغوی زما څخه دستخط واخستی چی د هغه د مضمون ماته علم نه وو، آیا په داسی صورت کی طلاق واقع سو؟

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات درست دی نو ستا په بنځی یو طلاق رجعی واقع سو چی د هغه حکم دادی چی د کومی ورځی څخه تا په ژبه طلاق ورکړی وو. د هغه ورځی تیریدو څخه وروسته د دری حیضه تیریدلو څخه مخکی که نه په ژبه دا وواپی چی ما د طلاق څخه رجوع وکړله نو بنځه به بدستور ستا بنځه پاته وی (۱) خو که د رجوع کولو څخه بغیر د بنځی دری واره حیض تیرشو نو نکاح به ختمه سی. خود دی څخه وروسته بیا د دواړو په رضامندی سره نکاح کیدی سی (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳/۲/۱۳۸۸هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۲۳۸ - الف)

د دوو طلاقو ورکولو څخه وروسته د رجوع بهتره طریقه

(۱) وفي الهدایة كتاب الطلاق باب الرجعة ج: ۳ ص: ۳۹۴ (طبع شرکت علمیه ملتان) واذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يرجعها في عدتها. وفي الشامیة ج: ۳ ص: ۳۹۹ (طبع ایچ ایم سعید کمپنی) والمستحب ان يرجعها بالقول فافهم. وفي الهندیة ج: ۱ ص: ۴۲۸ (طبع رشیدیہ کویتہ) فالسؤنی ان يراجعها بالقول.

(۲) وفي الهدایة باب الرجعة ج: ۲ ص: ۳۹۴ اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يرجعها في عدتها رضیت بذلك او لم ترض، لقوله تعالى: فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ، م غير فصل ولابد من قيام العدة لان الرجعة استدامة الملك الاترى انه سمي امساكًا وهو الابقاء، وانما يتحقق الاستدامة في العدة لانه ملك بعد انقضائها... الخ. وفقه السنة كتاب الطلاق بحث حكم الطلاق الرجعی ج: ۲ ص: ۲۷۴ (طبع دار الكتاب العربي بیروت) فاذا انقضت العدة ولم يراجعها بانت منه... الخ.

سوال: څه فرمائی علمائی کرام په دی مسئله کی چی د خاوند او بنځی په مینځ کی په کورنی جگړه کی خاوند بنځی ته د درد په حالت کی دوه الفاظ د طلاق تکرار کړل، چی زه تاته طلاق درکوم، آیا دوه واره برنی الفاظو وئیلو سره طلاق صریح او که مغلف سو؟ او که طلاق باین واقع سو؟ که طلاق باین وی نو خاوند ترکومی پوری خپلی بنځی ته رجوع کولی سی؟ که رجوع کولی سی نو آیا نکاح ضروری ده؟

جواب: که د سائل دابیان صحیح وی چی هغه دوه واره د ابرنی د طلاق الفاظ وئیلی وو، دری واره بی نه وه وئیلی نو په صورت مسئوله کی د هغه په بنځی دوه رجعی طلاقه واقع سول چی د هغه حکم دادی: چی د طلاق ورکولو د وخت څخه بنځی ته دری واره د حیض راتلو پوری د هغه عده ده (۱) د دی عدی په دوران کی که خاوند وغواړی نو د طلاق څخه رجوع کولی سی (۲). او د رجوع بهتره طریقه داده چی د دوو شاهدانو په مخکی بنځی ته دا وواپی چی ماتاته رجوع وکړله (۲) ددی څخه وروسته هغه دواړی بنځی او خاوند په شان پاته کیدی سی. خو آئنده طلاق ورکولو څخه سخت احتیاط لازم دی ځکه که یو وار هم طلاق ورکړی نو بنځه به په ده باندی د همیشه د پاره حرامه سی او په خپل مینځ کی به بی دوباره نکاح د حلالی څخه بغیر نسی کیدی (۴). واضحه دی وی چی دا جواب په هغه صورت کی دی چی کله خاوند دوه واره د طلاق الفاظ وئیلی وی، که خاوند دری واره د طلاق الفاظ وئیلی وی او غلط بیانی سره بی فتویٰ حاصله کړه نو د دی ذمه واری په مفتی باندی نه ده، په داسی کولو سره به هغه ټول عمر په حرام کاری کی مبتلا وی او د دروغو گناه به جلاوی.

والله سبحانه اعلم

(۱) وفي الدر المختار باب العدة ج: ۳ ص: ۵۱۲ (طبع سعید) وهوفي حق حرة بعد الدخول حقيقة او حکما ثلاث حیض کوامل... الخ.

(۲) وفي الهدایة كتاب الطلاق باب الرجعة ج: ۲ ص: ۳۹۴ (طبع شرکت علمیه) واذا اطلق الرجل تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها في العدة.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۰۱ وندب اعلامها بها... وندب الاشهاد بعدلين. في الشامیة: نعت قوله ولو بعد الرجعة بالفعل... فالسؤنی ان يراجعها بالقول ويشهد على رجعتها ويعلمها. وفي الهندیة ج: ۱ ص: ۴۲۸ (طبع رشیدیہ کویتہ) فالسؤنی ان يراجعها بالقول ويشهد على رجعتها شاهدين.

(۴) د حوالی د پاره راتلونکی ص ۵۲۴ فتویٰ او حاشیه نکبر ۱-۳ ملاحظه کړئ (محمد زبیر حقنواز)

(فتویٰ نمبر ۲۹/۴۳۴ - الف)
۱۳۹۸/۴/۱۲ هـ

د لفظ (ولایه سه ماتانه طلاق درکری) دوه واره وئیلو حکم او د رجوع بهتره طریقہ

سوال: یوسری د جگړې په حالت کی خپلی ښځی ته دوه واره دا الفاظ وویل چی (ولایه سه ماتانه طلاق درکری) آیا د ده په ښځی باندی طلاق واقع سو؟ او څومره طلاق به شمار کیږی؟ دا ښځه د موجوده خاوند په زوجیت کی بغیر د جلالی څخه شرعاً پاته کیدی سی؟ د شریعت مطهره مطابق راته مسئله واضحه کړی؟

جواب: که واقعا صرف دوه واره یی طلاق ورکړی وی په دریم واری یی الفاظ نه وی وئیلی نو په صورت مسئله کی د دغه سړی په ښځی باندی دوه طلاقه رجعی واقع سول چی د هغه حکم دادی: چی که خاوند وغواړی د عدی په دوران کی (یعنی د طلاق د وخت څخه د دری حیضه تیریدلو څخه مخکی مخکی) ښځی ته رجوع کولی سی^(۱).

او د رجوع طریقہ داده: چی د دوو شاهدانو په موجودگی کی هغه ته دا ووائی چی ماتانه رجوع وکړله^(۲). د دی څخه وروسته بیا دواړه د ښځی او خاوند په شان پاته کیدی سی، او که د رجوع څخه بغیر عده تیره سوه، یعنی وروسته په رضامندی سره د نوي مهر په مقررولو سره نکاح کیدی سی^(۳). برابر خبره ده که رجوع اوسی او که دوهمه نکاح، په دواړو صورتونو کی خاوند ته د یو طلاق حق باقی پاته سو یعنی اوس که هغه صرف یو وار هم طلاق ورکړی نو ښځه به ورباندی مغلظه سی او حرامه به سی او بغیر د جلالی څخه دوهمه نکاح هم نسی کیدی^(۴). لهذا آینده د د طلاق لفظ په استعمالولو کی ډیر احتیاط ساته.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۱۷ هـ

(۱) وگوری سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه نمبر ۱ ع ۲

(۲) وگوری سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه ۳ ع

(۳) وگوری ص ۳۷۲ حاشیه نمبر ۱ او راتلونکی ص ۳۹۳ حاشیه نمبر ۳ ع

(۴) وگوری ص ۴۹۴ فتویٰ او د هغه حواشی ع ۱ تر ع ۲ پوری

(فتویٰ نمبر ۲۸/۷۵۰ - ب)

دا (ماتانه طلاق درکری) الفاظ یو وار وئیلو حکم او د رجوع کولو طریقہ

سوال: زه خدای جلّ جلاله حاضر ناظر گڼلو سره چی کوم بیان ورکوم هغه زما د علم مطابق بالکل صحیح دی، زما او زما د ښځی جگړه په هلك باندی وسوه ماهرک ته په مری باندی زور ورکړی وو. بیا ما هغه پریښووی او ښځی ته می وویل: ما تاته طلاق درکری، د دی څخه وروسته ما هغه ته وویل: چی نه داسی نسی کیدی. هغه زما په ځله باندی لاس کښی ښووی. او زه په صوفه باندی کښی نستم. بیا د هغه مور راله نوما هغی ته وویل چی ما ستالورته طلاق ورکړی دی، اوس دابوځه. بیامی خپل پلار ته وویل: چی مانفیسسی ته طلاق ورکړی دی، تاسو د هغی د کور والاوو سره فیصله وکړئ، زما په خیال کی داوو چی ما هغی ته دری طلاقه ورکړی دی، خو ما دوی ورځی سوچ وکی، بیامی د خپلی ښځی څخه پوښتنه وکړه، بلکی هغه قرآن مجید را لور کی. هغی هم دا وویل چی تا یو وار طلاق را کړی وو. دوه واره د پاره درته ما په ځله باندی لاس کښی ښووی، ماته د خپلی ښځی په خبره باندی یقین دی. په دی مسئله کی به شرعی طور سره طلاق واقع سو او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی که د سائل بیان درست وی او واقعی سائل خپلی ښځی ته یو وار طلاق ورکړی وی او وروسته یی د ښځی والدینو ته هم خبر ورکړی وو^(۱) نو طلاق مقصود نه وو نو د هغه په ښځی باندی یو طلاق رجعی واقع سوی دی^(۲). چی د هغه حکم دادی: که د عدی په دوران کی خاوند رجوع کول غواړی نو کولی یی سی^(۳). چی د هغه صورت دادی: چی د دوو شاهدانو په مخکی دی ښځی ته دا ووائی چی (ماتانه رجوع کړی ده)^(۴) او که د عدی تیریدلو پوری یی رجوع ونکړه نو د عدی

(۱) ایضا.

(۱) وفي الشامية واذا قال: انت طالق: ثم قيل له: ما قلت: قد طلقتها. او قلت هي طالق. فهي طالق واحدة لانه جواب، كذا في كافى الحاكم. وفي الهندية: ج: ۱ ص: ۳۵۵ لوقال لامرأته: انت طالق: فقال له رجل ما قلت؟ فقال: طلقتها. او قال: قلت هي طالق. فهي واحدة في القضاء. كذا في البدائع

(۲) وگوری سابقه حواله ص ۳۸۸ حاشیه نمبر ۱ ع ۲

(۳) وگوری تیره سوی حواله ص ۳۸۹ حاشیه ۳ ع

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد

تیریدلو سره به بنځه باڼه سی یعنی د سر څخه د نکاح کولو څخه بغیر به په نکاح کی نی راتلی (۱) دادی واضحه وی، که خاوند رجوع وکړله، او که د عدی څخه وروسته بی نوی نکاح وکړله، نو اوس هغه ته صرف د دوو طلاقو اختیار باقی پاته دی یعنی په آینده کی که هغه صرف دوه واره د طلاق الفاظ وویل: بیابه هم بنځه مغلظه سی او بغیر د حلالی څخه به بی بیانکاح سی کیدی. لهذا آینده سخت احتیاط لازم دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۰/۱۰/۹

(فتویٰ نمبر ۱۲۹۳/۳۱ د)

د یو رجعی طلاق څخه وروسته د طلاق ورکولو خبر سره مزید طلاق نه واقع کیږی

سوال: ما خپلی بنځی ته په درد کی وویل چی ته ټولو خپلوانو کره ولاړه سه ماته ستا ضرورت نسته. ماتاته طلاق درکی، د هغی وړونو وویل: چی دی نه طلاق ورکړه ما جواب ورکی چی ما طلاق ورکړی دی بیامی په دریم وار د بنځی اکاته وویل: چی ماهغی ته طلاق ورکړی دی شرعاً څومره طلاق سول؟
جواب: که په صورت مسئله کی چی کله تا د خپلی بنځی ورور او اکاته دا وویل: چی ما طلاق ورکړی دی، که ستانیت د نوی طلاق ورکولو نه وو، بلکه بنځی ته د ورکول سوی طلاق واضح کول مقصود وو، نو ستا په بنځی باندی یو طلاق رجعی واقع سو چی د هغه مطلب دادی چی عده یعنی دری واره حیض تیریدلو څخه مخکی که په ژبی سره بی رجوع وکړله نو ستانکاح به بدستور قایم وی (۱). بهتره داده: چی په دی رجوع شاهد هم جوړسی. (۲) او که نیت دی د درو طلاقو ورکولو وو، نو طلاق مغلظ واقع سو او ستا بنځه د حلالی څخه بغیر ستا د پاره هیڅکله حلالیدی نسی. (۳) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

(۱) فی الدر المختار ج ۳ ص ۴۰۹ (طبع سعید) وینکح مبانة بمادون الثلاث فی العدة وبعد بالاجماع

(۲) وگوره سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه ع ۱ او ع ۳

(۳) وگوره سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه ع ۳

(۴) وگوره ص ۴۹۵ فتویٰ او حاشیه ع ۱ او ع ۲

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۴۷ - الف)

(ماتاته طلاق درکی) دوه واره دوئیلو حکم او د رجوع طریقه

سوال: یوسری د کورنی جگړی د وجی خپلی منکوحی ته هم په یو مجلس کی اول دا وایی: چی که تا ژبه بنده نه کړه نو زه به تاته طلاق درکړم، او د دی څخه وروسته فوراً وایی دوه واره (چی ماتاته طلاق درکی) اوس هغه سړی بیرته خپلی بنځی ته رجوع کول غواړی، په دی سلسله کی د شریعت مظهره، قرآن او حدیث په رونا کی د جواب بالصواب څخه موخبر کړی؟

جواب: که داصحیح وی چی هغه سړی اول دا الفاظ وئیلی وه چی که تا ژبه بنده نه کړله نو زه به طلاق درکړم. او د دی څخه وروسته صرف دوه واره وویل: (چی ماتاته طلاق درکی) نو دده په بنځی باندی دوه طلاقه رجعی واقع سول چی د هغه حکم دادی چی عده یعنی دری واره حیض تیریدلو څخه مخکی خاوند رجوع کولی سی (۱). چی د هغه بهتره طریقه داده چی د دوو شاهدانو په مخکی بنځی ته دا ووائی چی ماتاته رجوع وکړله (۲). او که عده تیره سوه نو بیاهم په خپله رضامندی سره د نوی مهر مقررولو سره دوباره نکاح کیدی (۳). خو واضحه دی وی، چی اوس خاوند ته صرف د یو طلاق اختیار پاته سو، اوس که بی یو وار هم طلاق ورکی بنځه به باندی مغلظه کیدو سره حرامه سی او بغیر د حلالی څخه بی دوهمه نکاح نه سی کیدی. (۴)

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۷/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۸۵/۲۸ ج)

(۱) وگوره سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه ع ۱ ع ۲

(۲) وگوره سابقه حواله ص ۳۸۹ حاشیه ع ۳

(۳) د حوالی د پاره ص ۳۳ حاشیه ع ۲-۳ وگورئ.

(۴) وگورئ ص فتویٰ او حواشی نمبر ع او ع.

دیو طلاق رجعی خخہ وروستہ د رجوع بنہ طریقہ او د رجوع خخہ وروستہ پہ بنخی باندی د خاوند کور تہ راتل لازم دی

سوال: مسنی سلیمان ولد محمد حبیب خپلی منکوحی بنخی مسماہ بی بی سکینه بنت محمد صاحب د ناراضگی په وجه یو طلاق ورکی مورخه ۲۸ / اپریل سنه ۱۹۷۷ مسنی محمد سلیمان خپلی بنخی ته د طلاق ورکولو خخہ وروستہ د رجوع کولو د پارعه گز د محلی سړی او بنخی د خپلی بنخی د راغونښتلو د پاره لیږلی دی خو د بنده خسرگنې د هغه د بنخی د رالیږلو خخہ انکار کړی دی، په داسی صورت کی دری طلاقه کیږی او که نه؟

جواب: که واقعتاً صرف یو طلاق یی ورکړی وی او دری واره یی د طلاق لفظ نه وی وئیلی نو د عدی په دوران کی (یعنی طلاق ورکولو خخہ وروستہ د دری حیضه تیریدو خخہ مخکی مخکی خاوند رجوع کولی سی) (۱) چی د هغه بنه طریقہ خوداده چی د دوو شاهدانو په مخکی دا وواپی چی ما د طلاق خخہ رجوع وکړله (۲) خو که د شاهدانو خخه بغیر وواپی بیا هم رجوع صحیح سوه. (۳) د دی خخه وروستہ په بنخی باندی واجب دی چی هغه د خپل خاوند کره راسی، د بنخی د پلار کور والا یی د خپل خان سره نسی پاته کولی خو که د طلاق خخه وروستہ دری حیضه راغلی وه او خاوند رجوع نه وی کړی نو په خپل مینځ کی په رضامندی سره نوی نکاح کیدی سی (۴). خاوند بنخه په بیرته راتلو باندی نسی مجبوره کولی، او د اجواب په هغه صورت کی دی چی کله یی صرف یو طلاق ورکړی وی که دری طلاقه یی ورکړی وی نو د احکم نه دی، بنه خان پوه کړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷ / ۱۰ / ۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۷ / ۲۸ ج)

(۱) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ع او ع

(۲) ایضاً

(۳) وگوری سابقه حواله ص حاشیه ع او ع

(۴) حاشیه ع وگوری

دیو طلاق خخہ وروستہ د رجوع بنه طریقہ او د حاملی عده

سوال: مسنی قاسم عمر ۸۵ کلن خپلی بنخی مسماة خدیجه بائی بنتاگل محمد ته د غصی په حالت کی (لسم جولائی سنه ۱۹۷۲) یو طلاق ورکی. د هغه بنخه موجوده نه وه، دواړه جلا جلا اوسیدری، خو د صلح کولو نیت یی دی، د دی شرعی حکم ارشاد وفرمایي؟

جواب: که دا درست وی چی قاسم خپلی بنخی ته صرف یو طلاق ورکړی وو، نو د اطلاق رجعی دی چی د هغه حکم دادی چی د عدی په دوران کی خاوند رجوع کولی سی. (۱) د هغه بنه طریقہ داده چی د دوو شاهدانو په مخکی دا وواپی چی ما د طلاق خخه رجوع وکړله. (۲) او عده دری میاشتی نه ده بلکی دری حیضه دی (۳) او که بنخه حامله وی نو د ماشوم پیدا کیدل دی (۴) د عدی خخه وروستہ رجوع نسی کیدی د دواړو په رضامندی د نوی مهری مقررولو سره دوباره نکاح کیدی سی (۵) اینده طلاق ورکولو کی احتیاط ساتل دی، ځکه که اوس دوه طلاقه هم ورکړی نو بنخه به باندی منظره سی او دوباره نکاح به نسی کیدلی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲ / ۱۰ / ۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۰۷ / ۲۷ هـ)

دوه واره دا (طلاق می ورکی) الفاظو وئیلو حکم

سوال: مایو. د درد په حالت کی خپلی بنخی ته دوه طلاقه ورکړل طلاق می داشان ووايه: طلاق می ورکی، طلاق می ورکی، د دی خخه وروستہ ډیر پښیمانه سوم او هم په هغه وخت می د بنخی خوشامندی وکړله او معافی می تری وغوښتله، په خپله کور کی ډیره په خوشحالی او محبت سره اته ورخی پاته سوه او بیا د پلار کره ولاړه.

(۱) وگوری سابقه حواله ص حاشیه ع

(۲) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ع

(۳) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ع

(۴) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ع

(۵) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ع

فتاوی عثمانی دوهم جلد
کورتی می راوستله، مابنخی ته ووتیل: چی ماخو ستا نوم اخستی نه دی، په خسرگنی
کی هم موږ دواړه په خوشحالی او محبت سره ملاویدلو، شپږ ماشومان او بنځه خاوند
اوس هم هره ورځ محبت سره ملاوېږو ماڅه تحریر هم لیکلو سره هغه ته نه دی ورکړی
چی د هغه سره طلاق واقع کیږي اوس د دی شرعی حکم څه دی؟
جواب: که دا صحیح وی چی طلاق دی صرف دوه وار ورکړی وی او درې واره نه وی نو
ستا په بنځی باندی دوه طلاق رجعی واقع سوی دی چی هغه حکم دادی: چی عده (درې
حیضه) تیرسوی وی نو رجوع نسی کیدی خو خپل په مینځ کی په رضامندی سره په
نوی مهر دوباره نکاح کیدلی سی. (۱) په هر صورت رجوع وکړی او که نوی نکاح وکړی
اینده تاته صرف د یو طلاق اختیار باقی دی یعنی که اینده تاپو وار طلاق هم ورکړی
برابره خبره ده که هغه زبانی وی یا تحریری (۲) په درد کی وی (۳) او که په مذاق کی (۴)
نو بنځه به په تاباندی حرامه سی او د حلالی څخه بغیر به دوهمه نکاح هم نه کیږي (۵)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۰۲ ج)

د خلکو په دباؤ باندی د خپلی بنځی په ځای د هغی د خور نوم

اخستو سره د طلاق ورکولو حکم

سوال: د یوسری سلطان نکاح مسماة صاحبزادی سره وسوه او خاندان هغه مجبوره کی
چی هغه د بنځی ته طلاق ورکړی د سختی مجبوری د وجی یی هغه ته ووتیل چی (ته
صاحبزادی ته طلاق ورکړه) سلطان وایی چی زما د بنځی نوم صاحبزادی ده، د هغی د
بلی خور نوم نواب زادی ده، زما اراده دا وسوه چی د خاندان د دباوو څخه بچ سم او د
خپلی بنځی د طلاق څخه هم بچ سم هغوی ووتیل چی د هغه د بنځی نوم څه دی؟ (په

(۱) د حوالی د پاره د ص حاشیه نمبر ۷ وگوری.

(۲) د حوالی د پاره د ص حاشیه نمبر ۷ وگوری.

(۳) د حوالی د پاره د ص حاشیه نمبر ۷ وگوری.

(۴) د حوالی د پاره د ص حاشیه نمبر ۷ وگوری.

(۵) د حوالی د پاره د ص حاشیه نمبر ۷ وگوری.

هغه وخت د انجلی پلار موجود نه وو) او نورو خلکو ته د هغه نوم معلوم نه وو، هغوی د
سلطان څخه پوښتنه وکړه چی ستا د بنځی نوم څه دی؟ هغه قصداً نوابزادی ووتیل:
هغوی ورته چی دی ته ته طلاق ورکړه، سلطان ووتیل چی ما نواب زادی پریښی ده،
درې واره یی ووتیل، هغوی خوشحاله سول کورته راله دوو درو کسانوته یی ووتیل:
چی ما خپلی بنځی صاحبزادی ته طلاق نه دی ورکړی، بلکی نواب زادی ته می طلاق
ورکړی دی، د هغه خلکو څخه د بچ کیدلو د پاره فرضی طور باندی می د پریښوولو
لفظ استعمال کړی دی، د دی شرعی حکم څه دی؟

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعه صحیح وی نو د سلطان په مذکورده جملی سره
د هغه په بنځی باندی طلاق واقع نسو (۱) هغه بدستور د سلطان په نکاح کی ده
خواينده د اداشان خبرو څخه احتیاط کول پکار دی او که د دباؤ خطر وی نو اول د کوم
مفتی عالم څخه د داسی طریقې پوښتنه کړه، چی د هغه سره دباؤ هم ختم سی او طلاق
هم واقع نسی ځکه چی اداشان په بعضی صورتونو کی هم طلاق واقع کیږي.

څه تاته طلاق دی طلاق د دی الفاظو حکم

سوال: بیان حق نواز ولد فیض قوم بلوچ ۱۹۸۰ / ۷ / ۲ م د هغی په ورځ واقعه ده، زما
او زما د بنځی په مینځ کی جکره وسوه، زما بنځی د خفگان د وجی د خپل واده سوی
خور کورته ولاړله او زما خوانبسی هم راغلی وه، زه د خپلی خونینی کورته ولاړم او
خپله خوانبسی می پوه کړله چی د خدای د پاره ته خپله لور مسماة افضل پوه کړه، هغه
ماته سخت الفاظ ووتیل، زما د هغه سره سختی خبری وسوی، ما ورته ووتیل: نه خو
هغه زما دوهی پخوی، او نه زما څاروو ته اوبه ورکوی په دی کی هغه یعنی زما بنځه
راله، هغه ماته سخت بدرد ووتیل، او بنکنځل یی راته وکړه زه په درد کی رالم داسی
می ورته ووتیل: څه! تاته طلاق دی، طلاق دی، په موقعه باندی زما بنځه، زما خونینینه
نذیران، مریم، سکینه او زما زوجه موجوده وی د نذیران، مریم، سکینی په بیاناتو کی
د ربوو طلاقو ذکر دی، د حقنواز خونینینی د دولس طلاقو ذکر کړی دی، د حقنواز په
مخالفت کی مخکی مخکی ده، اداشان د حقنواز خونینینه هم د خپلی مور په حمایت کی

(۱) فی الهندية ج: ۱ ص: ۳۵۸ ولرقال امراته الحبشية طالق ولانية له فی طلاق امراته وامراته لیست
بحیثه لا یقع علیها وعلى هذا اذا سمنی بغیر اسمها ولانية له فی طلاق امراته. وفي الهندية ج: ۱ ص:
۲۵۸ قال امراته عمرة بنت صبیح طالق وامراته عمرة بنت حفص ولانية له لاتطلق امراته الخ

ده، صرف دوی بنځی غیر جانب داره دی. جواب: په صورت مسئله کې د حقنواز بیان درست وی نو د هغه په بنځی باندې دوه طلاقه واقع سوی دی، د هغه حکم دادی که د عدی په دوران کې حقنواز خپلی بنځی ته رجوع ونکړی نو د عدی په تیریدو سره به د هغه بنځه بانه سی (۱) او چیری چې وغواړی نو نکاح کولی سی خو په عده کې حقنواز ته د رجوع کولو حق حاصل دی (۲) که هغه رجوع وکړه نو هغه به بدستور د حقنواز بنځه وی، که چیری آینده هغه یو وار هم طلاق ورکړی نو هغه به د همیشه د پاره په حقنواز حرامه سی او بغیر د حلالی څخه به یی نکاح جائز نه وی (۳).

والله سبحانه اعلم

۲۱/رمضان المبارک ۱۴۰۰هـ

(فتوی نمبر ۱۲۶۲/۲۱ د)

زه ستالورته طلاق ورکوم د دا الفاظو حکم

سوال: نن زه ستالورته طلاق ورکوم زما هغی ته د طلاق ورکولو وجوهات دادی: هغی زما بی عزتی د دوو هلکانو سره چی ذات یی گوجر وخی د خور خاوند باندی کړی ده، د دی بی عزتی وجه صرف د هغی بدمعاشی وه، ځکه چی هغی د هغوی سره ناجائز تعلقات ساتلی وه، ماهغه د دی خبری څخه منع کړله، خو هغی زما پرواد اونه ساتله. ستا د لور څو قسمه فوتوان هم د هغه هلك سره دی چی هغه ماته بنوولی هم وه، خو ماخبره برداشت نه سوه ځکه ما د هغی د طلاق. طلاق پخه اراده کړی ده. ایا په دی صورت کی طلاق واقع سو؟

جواب: د پورته لیکل سوی تحریر سره د لیکونکی په بنځی باندی یو رجعی طلاق واقع سو چی د هغه حکم دادی چی خاوند د عدی په دوران کی رجوع کولی سی (۴) او د عدی تیریدو څخه وروسته په خپل مینځ کی د رضامندی سره دوباره نکاح هم کیدی

(۱) وگوری سابقه حواله ص حاشیه نمبر ۷.

(۲) وگوری سابقه حواله ص حاشیه ۷.

(۳) د حوالی د پاره راتلونکی ص فتوی او حواشی نمبر ۷.

(۴) وفي الهدایة كتاب الطلاق باب الرجعة ج: ۲ ص: ۳۹۴ (طبع شرکت علمیه) واذ اطلق الرجل امراته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها في عدتها الخ.

سی (۱) په مذکوره تحریر کی که څه هم لفظ د طلاق دری واره استعمال سوی دی خو آخری دوه الفاظ د طلاق ورکولو د پاره نه دی، د طلاق د وجی د بیانولو د پاره دی په دی سره بیل طلاق واقع سو.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عند الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۲۷/۱۰/۱۳۹۰هـ

(فتوی نمبر ۵۷۹/۲۱ الف)

ماستالورته طلاق ورکي او زه هغی ته ورکوم د دا الفاظو حکم

سوال: ۲۵/نومبر باندی زما بنځه خالده بیگم او د هغی مور زما د اجازت څخه بغیر د خپلی خور د خاوند کره ولاړی، هغوی ته د کورنګی څخه کپړه راوړل وو، زه د دفتر څخه تقریباً اووه بجی کورته را ورسیدم په معلومات کولو سره راته کوشنی خوښینی ووئیل چی امی او باجی کورنګی ته تللی دی، د شپې نه بجی دی، زما سره پریشانی سوه، کوشنی ماشوم ورسره دی، به هر حال نه نیمی بجی په اسکوتر باندی د خپلی خور د خاوند سره رالی زه د درد د وجی په پلنګ باندی پریوتم، د ساندو د تللو څخه وروسته زما بنځه اورتله چی کپړو اخستوله نه وی تللی او د خور کورته تللی وی، په دی باندی هغی وویل چی د رخسانی خور طبیعت ټیک نه وو، د هغه د لیدلو د پاره تللی وو، زه د کور څخه ولاړم او ووتم، نو زما خسر زما د راگرځولو کوشش وکی، زه په درد کی وم ماهغوی ته ووئیل چی ماستا لورته طلاق ورکي.

۲: زه هغی ته طلاق ورکوم او بیا زما د ژبی څخه د دی الفاظو اداء کیدلو سره زما بنځی خالده بیگم مخ وگرځولو، دکمری څخه ووته، زه فوراً د کور څخه د باندی ووتلم او د خپلو خپلوانو اصرار دی چی داستا خپله غلطی ده، بنځه می د دوو میاشتو حامله هم ده، د جواب څخه می خبر کړه چی د شریعت مطابق عمل وکړم؟

جواب: که تاسو د سوال مطابق صرف دوه واره د طلاق الفاظ په ژبه استعمال کړی وه، نو ستا په بنځی باندی دوه رجعی طلاقه واقع سول چی د هغه حکم دادی چی د عدی په دوران کی ته رجوع کولی سی (۱) چی د هغه طریقه داده چی د دوو شاهدانو په

(۱) د حوالی د پاره د ص حاشیه ۷ وگوری

فتاوی عثمانی دوهم جلد
موجودگی کی (۱) په ژبه باندی دا ووايي چی ما خپلی بنځی ته رجوع وکړله (۲)، د دی
څخه وروسته به هغه بدستور ستا بنځه وی خو آینده به تاته صرف د یو طلاق حق باقی
وی یعنی که په آینده کی یو وار هم ستا د خولی څخه ووتی برابره خبره ده که هغه په درد
کی هم وی او یا که په سنجیدگی کی وی په هر حالت کی به ستا بنځه په تاباندی حرامه
سی (۳) او دوباره نکاح به د حلالی څخه بغیر نسی کیدی (۴) لهذا آینده د طلاق په
معامله کی د ډیر احتیاط څخه کار اخله.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۸۲/۲۷ و)

(زه تاته طلاق درکوم) دوه واره د وئیلو حکم او د رجوع

بڼه طریقه

سوال: مسمی محمد تقی ولد حاجی عبد الغنی مرحوم ساکن ۸/۵۲ - ۴ لاندی
کالونی کراچی دوی میاشتی مخکی خپلی منکوحی بنځی نورجهان بیگم بنت نواب
بیگ ته د درد په حالت کی او د کور څخه د باندی په سړک باندی ولاړه د دوو بالغو
شاهدانو په موجودگی کی او د کور طرفته مخ کولو سره لکه چی د خپلی بنځی سره
مخاطب وی دوه واره یی په لوړ آواز باندی وویل چی زه تاته طلاق درکوم، زه تاته
طلاق درکوم، بنځی وویل: ما د خاوند د طلاق ورکولو جملی بالکل نه دی اوریدلی،
نورجهان بیگم د خپل پلار نواب بیگ په کور کی وسپړی او د بنځی او خاوند په مینځ
کی جدائی راغلی ده، که طلاق نه دی واجب سوی نو آیا څه کفاره واجب ده؟

جواب: که داصحیح دی چی مسمی محمد تقی صرف دوه واره خپلی بنځی ته داجمله
وئیلی ده، نو د هغه په بنځی باندی دوه رجعی طلاقه واقع سول چی د هغه حکم دادی:

(۱) وگوری سابقه حواله صـ حاشیه نمبر عـ.

(۲) ایضاً

(۳) وگوری سابقه حواله صـ حاشیه نمبر عـ.

(۴) وگوری سابقه حواله صـ حاشیه عـ.

(۵) د حوالی د پاره وگوری صـ فتوی او د هغی حواشی عـ.

چی د عدی په دوران کی (یعنی د طلاق څخه وروسته د دری واره حیض تیریدلو څخه
مخکی مخکی) که خاوند رجوع کول غواړی نو کولی سی (۱) او د رجوع بڼه طریقه داده
چی د دوو شاهدانو په مخکی خپلی بنځی ته ووايي چی ماستا د طلاق څخه رجوع
وکړله (۲) او د عدی تیریدلو څخه وروسته خاوند خو رجوع نسی کولی خو خپل په
مینځ کی په رضامندی سره په نوی مهر دوهمه نکاح کیدی سی (۳) او د دی هیڅ کفاره
نسته واضحه دی که خاوند رجوع وکړله او که نوی نکاح، په هر صورت کی اوس صرف
د یو طلاق اختیار پاته دی او که آینده یی یو وار هم طلاق ورکی نو بنځه به باندی بالکل
حرامه سی او د حلالی څخه بغیر به یی دوهمه نکاح هم جائز نه وی (۴).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸۱۰/۲۲ ج)

د (طلاق درکوم) الفاظو حکم او په ژبی سره د رجوع طریقه

سوال: یوسری خپلی بنځی ته طلاقنامه ولیږله چی د هغه الفاظ دادی: زه محمد انور
والد گل محمد عثمانی باوانی مسماة مهر النساء بنت عثمانی نور محمد باوانی ته
طلاق ورکوم اوس هغه زما بنځه نه ده، په دی طلاقنامی باندی د دوو شاهدانو
دستخطونه هم موجود دی دا طلاقنامه مدنظر ساتلو سره مو د شرعی فیصلی څخه
احسانمند کړی؟

جواب: په صورت مسئله کی په مهر النساء باندی یو رجعی طلاق واقع سو چی د هغه
حکم دادی چی د عدی یعنی طلاق څخه وروسته د دری حیضه تیریدلو څخه وروسته
هغه چی چیری وغواړی نو رجوع کولی (۵) که په ژبی سره ووايي چی ما (د طلاق څخه
رجوع وکړله) نو مهر النساء به دوباره د هغه بنځه سی (۶) خو د عدی تیریدلو څخه

(۱) د حوالی د پاره وگوری صـ حاشیه عـ.

(۲) د حوالی د پاره وگوری صـ حاشیه نمبر عـ.

(۳) د حوالی د پاره وگوری صـ حاشیه نمبر عـ.

(۴) د حوالی د پاره وگوری صـ فتوی او د هغی حواشی عـ.

(۵) وگوری سابقه حواله صـ حاشیه عـ.

(۶) وگوری سابقه حواله صـ حاشیه عـ.

وروسته به هغه ته دا اختیار باقی نه وی. (۱)
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عفی عنه
فقط واللہ اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۱۲/۵ هـ

ماهغه پریښووله د وئیلو حکم

سوال: د یوی نابالغی ماشومی نکاح په دری څلورو کالو کی وسوه، د دی څخه وروسته هغه سړی (د چاسره چی د دغی نابالغی انجلی نکاح سوی وه) هغه د شاهدانو په مخکی دا وئیل: مادارشته نه ده اخستی، چیری چی بی خوښه وی واده دی وکړی، ځکه چی انجلی زما خوښه نه ده، شاهدان موجود دی چی داشاهدی وکوری چی دی سړی یو وار نه بلکی څو واره په ښکاره سره د کورنی څخه وئیلی دی چی، ما هغه پریښووله چی چیزی بی خوښه وی وردی کړی، آیا د دی سړی نکاح د هغی انجلی سره پاته سوه او که نه؟ ماشومه اوس ځوانه ده، د عصمت خطره بی ده، برنی بیان حلیفه دی.

جواب: که دایان درست وی چی سړی د رخصتی څخه مخکی د هغه د منکوحی په باره کی دا وئیلی وی چی (ماهغه پریښووله) نو په صورت مسئله کی د هغه په ښځی باندی طلاق بائین واقع سوی دی. (۲) او چونکی رخصتی نه ده سوی نو ځکه عده هم باندی واجب نه ده هغه چی چیری وغواری نو نکاح کولی سی، خو واضحه دی وی چی دا جواب په هغه صورت کی دی چی کله خاوند واقعا دا الفاظ وئیلی وی (چی ماهغه پریښووله) که نورڅه الفاظ بی وئیلی وی نو هغه ولیکه راوی لیږه جواب به درکول سی.

والله سبحانه اعلم

(۱) د حوالی د پاره وگوری ص حاشیه ع.

(۲) وفی رد المختار کتاب الطلاق باب الکنایات ج: ۳ ص: ۲۹۹ (طبع سعید) فان صرحتك کنایة لکنه فی عرف الفرس غلب استعمال فی الصریح فاذا قال: (رهاکرم) ای صرحتك یقع به الرجعی مع ان صله کنایة ایضا وماذا لا لانه غلب فی عرف الفرس استعماله فی الطلاق وقدر ان الصریح مالم یستعمل الا فی الطلاق من ای لغة کانت... الخ. همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۴۲۵. امداد المفتین ص: ۲۱۲) امداد الاحکام ج: ۲ ص: ۴۴۳ او راتلونکی ص حاشیه.

(فتوی نمبر ۷۲۳/۲۹ ب)

میمنی ژبه کی زه تاته رجاء درکوم د دا الفاظو حکم

سوال: محمد طیب خپلی ښځی ته د درد په حالت کی دا لفظ ووايه، زه تاته اجازت درکوم او د دی څخه مراد د هغه طلاق وو، اوس په شریعت کی طلاق واقع کیږی او که نه؟ که واقع کیږی نو کوم طلاق به واقع کیږی؟ (او دا الفاظ په گجراتی ژبه کی) زه تاته رضا، درکوم، دری واره یی وئیلی دی.

تنقیح: اول راته دا ووايه چی په گجراتی ژبه کی کله چی وئیل سی چی زه تاته رضا درکوم، نو آیا د لفظ صرف د طلاق په معنی کی استعمالیږی، او که د دی څه بل مطلب هم کیدی سی، د دی سوال واضحه جواب په همدی کاغذ باندی ولیکه نو د اصل مسئلې جواب به درکول سی.

د تنقیح جواب: د جگړی په مینځ کی خاوند وئیل چی زه تاته رضا درکوم او په دی باندی خاوند دری واره وئیل: زه تاته رضا، درکوم د رضا معنی اجازت هم راخی لکه چی په واده کی چیری تلل وی، نو ښځه رضا غواری په هغه وخت هم خاوند وائی چی تاته رضا، درکوم، خو دا چی د کومی موقعی خبری دی، په هغه وخت هم د طلاقو نیت وو او هم د هغه د پاره یی دا الفاظ استعمال سوی دی.

جواب: د تحریری او زبانی جواب تنقیح نه ورسره د میمنی ژبی د نورو اهل زبان څخه تحقیق کولو سره معلوم سول چی په میمنی ژبه کی د لفظ (رجاء) معنی نوری هم دی خو د طلاق څخه ماسوا بله معنی مراد اخستلو د پاره د قرینی یا د لالت حالت ضرورت دی. او د څه قرینی یا د لالت حال څخه بغیر که کوم خاوند خپلی ښځی ته ووايي چی (ماتاته رجاء درکړی ده) نو د دی څخه به د طلاق معنی مراد اخستل کیږی او دا علامه د دی لفظ د طلاق صریح کیدلو دی. (۱) او د دی نظیر په پښتو کی (پریښی می ده) (۲) او

(۱) وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۵۲ (طبع سعید)... فیقع بلانیة للعرف. وفی الشامیة (قوله فیقع بلانیة للعرف) ای فیکون صریحا لا کنایة... وقد مر أن الصریح ما غلب فی الحرف استعماله فی الطلاق بحيث لا یستعمل عرفا الا فیہ من ای لغة کانت، وهذا فی عرف زماننا کذا لک فوجب اعتباره صریحا.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
په فارسی کی (رهاکردم) (۲) که دا دطلاق خخه ماسوا ووئیل سی نو هم د طلاق په
معنی کی راخی. لهندا په صورت مسئوله کی چونکی دری سره صحیح طلاقونه دی
نوڅکه دری طلاقه واقع سول او د محمد طیب بنځه مغلظه چی د هغه حکم دادی چی د
شرعی حلالی خخه بغیر هغه د محمد طیب د پاره حلاله کیدی نسی (۳)، او نه یی د
حلالی خخه بغیر دوباره نکاح کیدی سی (۴).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه ۱۳۹۷/۴/۲ هـ

والله سبحانه وتعالى اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۹/۴/۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۷۷ ب)

(یو طلاق درکوم) الفاظو سره به یو رجعی طلاق واقع کیږي

سوال: زموږ خور افشین اعجاز چی د محمد یوسف په نکاح کی وه د محمد یوسف په
هغه خط باندی چی په هغه کی هغه دی ته طلاق ورکړی دی، ایا د پرچی په حساب سره
کوم تاریخ چی هغه ورکړی دی د تاریخ په تیریدلو سره په هغه باندی طلاق واقع سواو
که نه؟

جواب: په کوم تاریخ چی محمد یوسف منسلکه پارچه ولیکله په هغه تاریخ باندی د
هغی بنځی افشین اعجاز باندی یو طلاق رجعی واقع سو چی د هغی عده دری واره
حیض تیریدل دی (۵) که د عدی په دوران کی محمد یوسف د هغه طلاق خخه رجوع

كما افقی المتأخرون فی (انت علی حرامی) بانه طلاق بائن للعرف بلانیه مع ان المنصوص علیه عند
المتقدمین فوقه علی النية.

(۱) ایضاً.

(۲) لفظ د پری می ښووله، د طلاق صریح کیدلو د تفصیل د پاره وگوری ص فتوی نمبر ۷ او د هغی
حاشیه ۷ او د راروانی ص فتوی او د هغی حاشیه ۷.

(۳) ایضاً.

(۴) د حوالی د پاره وگوری ص او د هغی حاشیه ۷.

(۵) وگوری سابقه حواله ص حاشیه ۷.

ونکړله، نو د عدی تیریدلو سره افشین اعجاز د هغه د نکاح خخه خارج کیدلو سره به
په بل ځای کی د نکاح کولو د پاره آزاده وی (۱)، خو که بنځه او خاوند په خپله خوښه
باندی دوباره د نوی مهرسره د عدی خخه وروسته د نوی ایجاب او قبول سره نکاح
کولی سی (۲).

والله سبحانه وتعالى اعلم

۲۱/رمضان المبارك / ۱۴۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۷۴/۲۹۵)

طلاقنامه

زه محمد یوسف د محمود احمد خوی ستا او ستا د والدینو د پیداسو نامناسبو
حالاتو او ناخوښه جابرانه سلوک او زبردستی او بار بار ستا او ستا د والدینو د اړخه د
طلاق برناحقه او ناجائزه غوښتنی په وجه فیصله کوم چی زه تاته د تنبیه د پاره یو طلاق
د شریعت مطابق درکړم، ځکه چی ستاسو د خلکو خخه تحریری او زبانی خوڅو واره او
په څو مواقعو باندی د طلاق مطالبه سوی ده او تاسو ټول په دی خبره په ضد یاست،
حالانکی زموږ د اړخه د نکاح قائم ساتلو دا ټول کوششونه تاسو ضائع کوي، چی د هغه
جواب د دنیا والوته او د الله جل جلاله په حضور کی زه یا زما خاندان والا هیڅکله نه دی، د
دی مکمله ذمه داری په تا اوستا په والدینو باندی راخی، زموږ په خاندان کی خو
طلاق ته د نفرت په نظر سره کتل کیږی، او څوک باشعوره سړی دالفظ په ژبه باندی د
راوړلو برداشت هم نه کوی، او د دی خخه لویه خبره داچی په جائز او حلال شیانو کی د
ټولو خخه زیات ناخوښه شی الله جل جلاله ته طلاق دی.

یو طلاق زه ځکه درکوم چی کیدی سی چی په نژدی راتلونکی وخت کی ته په سمه لاره
باندی سی او د پردو په خبرو کی ځان په ځای زما فربرداره سی، او زما خبری واوره او
ځان باندی پوه کړه او فی الحال کوشنی کوشنی مسائلې او د فضول خبرو خخه چی
کومی غلطیانی پیداسوی دی هغه لری کړه. دازه ځکه وایم چی ته اوس هم شرعاً او
قانوناً زما منکوحه بنځه یی.

(۱) وگوری حواله سابقه ص حاشیه ۷.

(۲) د حوالی د پاره وگوری ص حاشیه نمبر ۷.

نوڅکه د اول قدم په طور زه تاته یو طلاق درکوم، چي کیدی سی د دی تنبیه یا (Warning) په وجه به انشاء الله ته خپله رایه بدله کړی او زما سره د یوښه او خوږ ژوند په نژدې راتلونکي وخت کی د تیرولو د پاره راضی سی. که تاپه نن کی د دی خبری جواب راکی نوزه ستا څخه د همیشه همیشه د پاره د تعلق ختمولو ته مجبوره سم. ماته امید دی چي ته به د معامله په سنجیدگی او فراخدلی سره د نظر لاندی وساتی، ستاد جواب انتظار به تریوی میاشتی پوری کوم. فقط محمد یوسف ۳ نومبر سنه ۱۹۹۷.

دری واره لفظ د (پرینووله) استعمالولو حکم

سوال: زید د درد په حالت کی خپلی ښځی ته دا الفاظ وویل: پرینووله، پرینووله، پرینووله، آیا په دی سره طلاق واقع سو؟
جواب: د سائل څخه زبانی دامعلومه سول چي د طلاق د ماحول پیش نظر د (پری بنووله) اضافت هم د ښځی طرفته وو، او (پرینووله) زموږ په عرف کی طلاق صریح دی (۱) لهندا په صورت مسئله کی طلاق مغلظ واقع سو، اوس د حلالی څخه بغیر هیڅکله نکاح نسی کیدی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۳۱ - الف)

یو وار د طلاق لفظ د وئلو حکم

سوال: یوسری د خپل درد په حالت کی د ژبی څخه د طلاق لفظ ووتی یعنی طلاق یی ووايه، عده یی استعمال نه کړه، آیا اوس په مذکوره صورت کی طلاق واقع سو او که نه؟ که واقع وی نو کوم طلاق به واقع وی؟

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات درست وی او د طلاق لفظ یی د یو وار څخه زیات نه دی استعمال کړی، نو په مذکوره صورت کی د هغه ښځی ته یورجعی طلاق واقع سو، چي د هغه حکم دادی: چي د عدی په دوران کی یعنی د دری حیضه تیریدلو څخه مخکی که خاوند وغواړی نو رجوع کولی سی (۱) چي د هغه طریقه داده: چي د دوو شاهدانو په موجودگی کی ښځی ته دا ووايي، چي ماته رجوع وکړله (۲)، او د عدی تیریدلو څخه وروسته د دواړو په رضامندی سره په نوی مهر باندی نکاح هم کیدی سی (۳) خو په دواړو صورتونو کی اوس هغه ته صرف د دوو طلاقو اختیار باقی پاته دی، یعنی که آینده هغه صرف دوه واره هم طلاق ورکړی نو ښځه به باندی مغلظه کیدوسره ورته حرامه سی، او بیا د حلالی څخه بغیر نوی نکاح نسی کیدی (۴). لهندا آینده د طلاق په معامله کی د ډیر احتیاط څخه کار اخستل پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۱/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱ - الف)

طلاق به درکړم الفاظو سره طلاق نه واقع کیږي

سوال: دری میاشتی مخکی زما خسر زما څخه خپله لور حمیده بیگم دختر تکا خان په نوم باندی د باؤ اچولو سره زرعی مخکه لیکل غوښتل ما انکار وکی او ومی وئیل: په داسی صورت کی به ستالورته طلاق ورکوم، نور می څه ونه وئیل په دغه وخت کی د درد حالت وو، آیا طلاق واقع سو او که نه؟

(۱) وگوری سابقه ص حاشیه نمبر ع.

(۲) وگوری سابقه جواله ص حاشیه ع.

(۳) د حوالی د پاره وگوری ص حاشیه ع.

(۴) د حوالی د پاره وگوری د ص فتویٰ او د هغی حاشیه ع.

(۱) فی الشامیه ج: ۳ ص: ۲۹۹ (طبع ایچ ایم سعید) بخلاف فارسیة قوله سرحتك وهو (رهاکردم) لانه صار صریحاً فی العرف علی ماصرح به نجم الزاهدی الخوارزمی فی شریح القدوری.... فان سرحتك کنایة لکنه فی عرف الفرس غلب استعماله فی الصریح فاذا قال (رهاکردم) ای سرحتك یقع به الرجعی مع ان اصله کنایة ایضاً وماذا لا لانه غلب فی عرف الفرس استعماله فی الطلاق وقدم ان الصریح مالم يستعمل الا فی الطلاق من ای لغة كانت.

وفیها ایضاً ج: ۳ ص: ۲۵۲ (طبع ایچ ایم سعید) (قوله فیقع بلانیه للعرف) ای فیکون صریحاً لا کنایة. وقدم ان الصریح ما غلب فی العرف استعماله فی الطلاق بحيث لا يستعمل عرفاً الا فیه من ای لغة كانت ولو هذا فی عرف زماننا کذا لک فوجب اعتباره صریحاً کما افقی المتأخرون فی انت علی حرام بانه طلاق باین للعرف بلانیه مع ان المنصوص علیه عند المتقدمین توفقه علی النية. او همدارنگه وگورئ امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۴۲۵، امداد المفتیین ص: ۲۱۲، امداد الاحکام ج: ۲ ص: ۴۴۲.

جواب: که واقعاً همدغه لیکل سوی الفاظ دی وئیلی وی کوم چی په سوال کی لیکلی دی یعنی چی: طلاق به ورکړم، نو په دی سره طلاق نه واقع کیږی (۱). آینده د طلاق الفاظ په وئیلو کی سخت احتیاط لازم دی، او که نورخه الفاظ دی وئیلی وه، نو الفاظ صحیح صحیح یاد کړه او راوی لیکه او د مسئلې دوباره پوښتنه وکړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲ هـ

(فتوی نمبر ۹۱۱/۲۸ ج)

د طلاق څخه وروسته که په تعداد کی شک وی نو څه حکم دی؟

سوال: تقریباً څلور نیم کاله مخکی زه (محمود شوکت) زمانښځه او یوه لور چی عمر یې شپږ میاشتی وو، په خسرگنی پاته کیدی، زما خپل کور په پنجاب کی دی، او موږ دلته په کراچی کی پاته کیدو په وجه ماته اکثره د تریبل گیس تکلیف وی، یوه ورځ ماته د سخت تکلیف دوره وسوه او په همدی دوران کی د یوی معمولی خبری په وجه می د کوشنی خوښینی سره تکرار وکی، د هغی خبری می خپل توهین گنلو سره د خپلی ښځی سره په جنگ سوم د دی څخه مخکی می د خپلی ښځی سره تعلقات ښه وه، څه جنگ نه وو خو په هغه وخت د سخت درد په حالت کی او د خپل مرض په تکلیف کی د اخته کیدلو سره د ناپوهی په وجه می تحریراً طلاق ولیکی او دا عمل می صرف په خسرگنی باندی د دباؤ اچولو د پاره وو، ځکه ماته د طلاق د تعداد کامل یقین نسته، چی څو واره کړی دی، په بله ورځ په خپل حرکت باندی دومره پریشانه سوم، او خپل خسرته می د خپلی پښیمانی اظهار وکی د ښځی څخه می هم معافی وغوښتله، هغه می د خپل ځان سره پنجاب ته په تللو باندی تیاره کړله، زما په بار بار اصرار باندی ښځی معافی وکړله، چونکی د خپلی ښځی سره د تعلقاتو په ختمولو باندی آماده نه وم، نو ځکه می خپله ښځه او لور د خپل ورور کورته بوتلل او خط (طلاقنامه) می هم وشلوله، د دی واقعی په څلورمه ورځ زه پخپله د مفتی شفیع صاحب قیام گاه ته

(۱) وفي الفتاوى الحامدية كتاب الطلاق ج: ۱ ص: ۲۸ (طبع مكتبة رشيدية كويتية) صيغة المضارع لا يقع بها الطلاق الا اذا غلب في الحال كما صرح به الكمال بن الهمام. وفي الدر المختار كتاب الطلاق باب تفويض الطلاق ج: ۳ ص: ۳۱۹ (طبع سعيد) بخلاف قوله طلق نفسك فقالت انا طالق، او انا اطلق نفسي، لم يقع لانه وعد.... الخ.

ورسیدم، هغوی د تعداد د تعیین په باره کی زما څخه پوښتنه وکړه، خو ما پخپله هم د تعداد په باره کی یقین نه درلودی، او هم په هغه ورځ می خپله ښځه اولور پنجاب ته بوتلل، نن د هغی واقعی تقریباً څلور نیم کاله تیر سوی دی، خو زما خسر تراوسه مطمئن سوی نه دی او هغه زمانه او د خپلی لور څخه تعلقات منقطع کړی دی، دا حالات زموږ د خاندان د رسوائی موجب جوړسوی دی، زموږ حالات او نیت ته کتلو سره یوه شرعی فیصله راکړه چی موږ خپل آینده ژوند په سکون سره تیر کی، که زمانښځی ته د تعداد یقین دی چی څو واره می لیکلی دی، دوه واره او که دری واره؟

جواب: په صورت مسئوله کی محمود شوکت او فرحت څخه پوره احتیاط غور او فکر سره یادول پکار دی چی څومره طلاقه یی لیکلی دی، او نور خلک چی په هغه وخت موجود وه، یا هغوی تحریر ویلی وو، د هغوی څخه هم تحقیق کول پکار دی که پخپله درته رایاد سی نو د نورو ویونکو د بیان څخه به دا گمان غالب قائم سی چی دری طلاقه یی ورکړی وه نو فرحت په خپل خاوند باندی حرامه سوه، په هغه باندی دری طلاقه واقع سول او د حلالی څخه بغیر د دواړو په مینځ کی بله نکاح هم نسی کیدی، په دواړو باندی فرض دی چی سمدستی د یوبل څخه جدائی اختیار کړی او څومره موده چی یی د طلاق څخه وروسته یوځای تیره کړی ده، په هغه دی توبه او استغفار وکړی خو که د غور او فکر او پوره تحقیق څخه وروسته هم ورته رایاد نسی چی څومره طلاقه می لیکلی وه او نه یی کوم طرف ته غالب گمان وی، نو د صورت مسئوله حکم دای چی د محمود شوکت په ښځی باندی دوه طلاقه رجعی واقع سوی دی او چونکی محمود شوکت عملاً هغه ته رجوع کړی ده نو ځکه به یی فرحت بدستور ښځه وی، خو اوس محمد شوکت ته صرف د یو طلاق اختیار باقی پاته دی، یعنی که اوس هغه یو طلاق هم ورکړی برابره خبره ده که هغه په درد کی اویا په مذاق کی وی نو د هغه ښځی به په هغه حرامه سی او د حلالی څخه بغیر به هیڅکله حلاله نه وی.

په مذکوره صورت کی که څه هم محمود شوکت ته د خپلی ښځی د ساتلو اختیار دی، خو چونکی د حلالو او حرامو معامله نازکه ده او ده ته تردد پیدا سوی دی، او بعضی فقهاء په داسی صورت کی د دریوو طلاقو د وقوع فتوی ورکوی، لهذا احتیاط هم په دی کی دی چی هغه دی په هر صورت کی د ښځی څخه جدائی اختیار کړی او د هغه عده دی تیره کړی، ښځه دی په بل ځای نکاح وکړی، بیا که په څه وجه دوهم خاوند طلاق ورکړی نو د هغه د عدی څخه وروسته محمود شوکت هم د هغه سره نکاح کولی سی.

والدلیل علی کل ذالک مایأتی

۱: قال الله تعالى: فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ. (۱)

۲: عن علی رضی اللہ عنہ قال: سمع النبی صلی اللہ علیہ وسلم رجلاً طلق البتة فضب وقال: تتخذون آیت الله هزواً أو دین الله هزواً أو لعباً؟ من طلق البتة الزمناه ثلاثاً لا تحل له حتى تنكح زوجاً غیره... وفي حديث ابن عمر رضی اللہ عنہما قال قلت: یا رسول الله! أرأیت لو طلقته ثلاثاً، قال: إذا عصیت ربك وبانت منك امرأتك. (المغنی لابن قدامة ج: ۷ ص: ۱۰۳) (۲)وقد اخرج البيهقي قصة الطلاق الحسن بن علی امرأته ثلاثاً وفيه حديث مرفوع الى النبی صلی اللہ علیہ وسلم:

۳: قال ابن نجيم: شك انه طلق واحدة أو أكثر بنی علی الاقل كما ذكر الاسيبجانی الا ان يستقین بالاکثر أو یکون اکبر ظنه علی خلافه وان قال الزوج عزمتم علی انه ثلاث یترکها. (الاشباه والنظائر، مجتبی ج: ۱ ص: ۸۱، القاعدة الثالثة) (۳)

۴: وعن الامام الثاني اذا كان لا یدری أثلاث ام اقل یتحرى وان استویا عمل باشد ذالک علیه اشباه عن البزازية قال ط وعلی قول الثاني اقتصر قاضی خان ولعله لانه یعمل بالاحتیاط خصوصاً فی باب الفروج ۱هـ. قلت ویمكن حمل الاول علی القضاء والثانی علی الديانة. (شامی ج: ۲ ص: ۴۵۴) (۴)

په آخرکی دا وضاحت ضروری دی چی مفتی ته علم غیب نه وی، د هغه په مخکی چی څنگه سوال وسی هغه به د هغه مطابق جواب ورکوی د سوال د صحت ذمه واری په سائل باندی ده او چونکی معامله د حلالو او حرامو ده، او هرسری به په آخرت کی جواب ورکوی، لهذا په ډیر احتیاط او غورسره دی متعین سی چی څومره طلاق یی ورکړی وو؟ که لږګمان غالب هم د درو طلاقو وی نو د دواړو یوځای پاته کیدل هیڅکله جائز نه دی.

والله سبحانه اعلم

(۱) سورة البقرة: ۲۳.

(۲) کتاب الطلاق تحت مسئله ۱۲۴۸ ج: ۱ ص: ۳۲۲ (طبع دار عالم الکتب ریاض)

(۳) الاشباه والنظائر الفن الاول القاعدة الثالثة ص: ۹۱ (طبع ادارة القرآن کراچی و ص: ۲۴) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۴) رد المختار قبیل باب الطلاق غیر المدخول بها ج: ۳ ص: ۲۸۳ (طبع سعید).

۱۳۹۸ / ۷ / ۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۸ / ۸۰۵ ب)

ما د هغه خور پرینسوله دا الفاظ دوه واره وئیلو څخه وروسته

د طلاق خبر چاته ورکولو سره د مزید طلاق نه کیدلو حکم او د رجوع

طریقه

سوال: د زید وهل ټکول د اخنسی سره کیږی، زما د بنځی او خاوند څه جګړه نسته، ماطلاق ورکړی وو، او زما بنځه دننه په کمره کی ده، مادوه واره اخنسی ته دا وویل (ما د هغه خور پرینسوله) فوراً یی بنځی زما په خله باندی لاس کښی ښوی، همدغه بنځه د دی خبری شاهده ده، زه د اخنسی دوکان ته ولاړم، هلته می څه شور جوړکی (ما د هغه خور پرینسوله) او داماً په نورو ځایونو کښی هم وئیلی دی دا خبره د اتو ورځو څخه مخکی ده، هغه خلګو زما د بنځی ښګړی هم وکښل، آیا په دی صورت کی طلاق واقع سو

جواب: په صورت مسئوله کی د سائل په بنځی باندی دوه طلاقه واقع سول (۱)، د دی درو طلاقو څخه وروسته د اخنسی په دوکان کی چی سائل کوم الفاظ، یعنی (ما د هغه خور پرینسوله) د نوی طلاق انشاء نه ده، بلکی د سابقه دوو طلاقو خبردی د اردو محاورې په لحاظ سره (پرینسی می ده) همدا مفهوم دی او د سائل څخه هم زبانی پوښته وسره نو هغه هم د دی مراد اظهار کړی دی لهذا د دی جملی سره دریم طلاق نه دی واقع سوی، د دری حیضونو څخه مخکی که خاوند د طلاق څخه رجوع کول غواړی نو کولی سی (۲)، او د رجوع کولو ښه طریقه داده چی د دوو شاهدانو په موجودگی کی بنځی ته ووايي چی ما ستا د طلاق څخه رجوع وکړله (۳) د دی څخه وروسته به یی بدستور بنځه وی، خو که طلاق یی ورکی نو بنځه به یی بالکل نرामه سی او بغیر د حلالی څخه به یی دوباره نکاح نسی کیدی. والله اعلم

(۱) د حوالی د پاره وګوري صـ فتوی او د هغی حاشیه نمبر ۷ او تیره نوی صـ فتوی او د هغی حاشیه.

(۲) وګوري سابقه حواله صـ حاشیه نمبر ۷ او عـ.

(۳) وګوري سابقه حواله صـ حاشیه عـ.

۱) (طلاق واخله) الفاظو حکم د (المرأة کالقاضی) مطلب د طلاق په عددکی د زوجینو د اختلاف حکم

سوال: په زوجینو کی د الفاظو او وقوع الطلاق کی د اختلاف فیصلی او د تحکیم شرعی حیثیت متعلق د حضرت مولانا سیاح الدین کاکاخیل د سوال مفصل او مدلل جواب.

سوال: د لاندینی مسئلې په باره کی تحقیقی او د فقه حنفی د کتابونو په حوالوسره جواب ولیکی؟ ډیره مهربانی به مووی.

د یوی انجلی دعوی داده (چی ماته خپل خاوند دوه واره طلاق را کړی وو، چی د هغه څخه وروسته یی زه د ځان سره وساتلم، ماته معلومه نه وه چی طلاق په کومو الفاظو سره واقع کیږی، او د دی اثر څه وی؟ ځکه ما والدینوته څه ذکر نه وکی، او د خاوند سره اوسیدم، څه موده وروسته یی په درد کی یو وار دری طلاقه را کړل ماته د دی علم نه وو چی په داسی وئیلوسره ښځه مستقل په سړی باندی حرامیږی، نو ځکه می په عام طور سره نه چاته ذکر وکی، او نه می دا گڼل چی ماته دری طلاقه سوی دی او زه په دغه خاوند باندی خرامه سوی یم، که چیری مورته می د دی ذکر کړی وو، خو بیرته راسره ده چی والد صاحب ته می د زوم د داسی خبرو او درد معلومات وسی نو د هغه څخه به ناراضه سی او جگړه به اوسی نو ځکه می والد صاحب خبر نه کی، او والدی هم ددی ذکر ونه کی، د څه مودی څخه وروسته د بل چا څخه دامستله معلومه سوه او د بهشتی زیور کتلوسره پخپله هم راته د دی علم وسو چی په داسی صورت کی نکاح ماتیرې او ښځه د سړی د پاره حرامیږی، اوس د خدای جل جلاله د بیری د وجی زه د هغه سړی سره نسیم پاته کیدی، او اوس می والد صاحب ته هم دا واقعه ښوولی ده (د انجلی خپل لیکل سوی تفصیلی بیان تاسو وگوری) د دی په جواب کی خاوند وائی: چی هو! مایه اول وار درد راتلوسره وئیلی وه، زما څخه طلاق واخله، بیا پښیمانه سوم او هغه می طلاق نه وگڼی، بیا په یوه بله موقع باندی په درد کی راغلم او ومی وئیل چی (طلاق واخله)

داهم ماطلاق نه گڼی او ښځه می د ځان سره وساتله، بیا په یوه موقع باندی درد کی راتلو سره د طلاق الفاظ دوه واره صرف د ښځی د بیرولو په ارادی سره وئیل (د خاوند لیکل سوی بیان هم تاسو وگوری) اوس صورت حال دادی چی انجلی وایی زمانکاح ماته سوی ده، زه د دی خاوند سره نسیم پاته کیدی، هک وایی چی ماطلاق نه دی ورکړی، ځکه چی ما دا الفاظ طلاق نه گڼل، او که آخری الفاظ طلاق هم سی نو بس دوه واره می وئیلی دی او مراجوع کړی ده، او ښځه می د هغه څخه وروسته خپل ځان سره ښځه جوړولو سره ساتلی ده اوس هم هغه زمانښځه ده، د دی دواړو تحریری بیان ورکولو سره یو عالم دین ته یی د فیصلی کولو اختیار ورکړی دی، څه چی هغه فیصله وکړی، نو دواړه به یی منی، د هغه والد هم وایی چی د حق واضح کیدلو څخه وروسته به د شریعت فیصله منم او څه فیصله چی په شرعی طور سره صادره سی، هغه به منم، په دی معامله کی په خصوصی اهمیت باندی دا فیصله وسوه چی د نورو علماؤ کرامو او د شریعت د احکامو مفتیانو په خدمت کی د پیش کولو سره د هغوی څخه استفاده وسی او بیا د هغه فتوی په پونا کی څه فیصله وسی، لهذا تاسوته عرض دی چی برنی صورت کی شرعی حکم څه دی؟

۱: آیا صرف دوه طلاقه واقع سوی دی او سړی رجوع کولو سره ښځه ساتلی سی؟

۲: آیا دری طلاق واقع سوی دی او حرمت مغلظه ثابت سوی دی؟

۳: که سړی قسم واخلی چی ماصرف دوه طلاقه ورکړی دی نو د هغه د خلف په اعتبار کولو سره به د هغه قول معتبر گرځولی سی؟ او که نه؟

۴: ظاهره ده چی شاهد خوبالکل نسته، نو په دی صورت کی د قضا او دیانتا حکم یودی او که مختلف؟

۵: ښځه به په هغه حکم عمل کوی چی د قضاء وو او که په هغه حکم چی دیانتا دی؟ یومفتی به ده ته څه مسئله ښائی؟

۶: فقهاء کرام چی عموماً (المرأة کالقاضی) لیکي: د دی څخه دامراد دی چی په داسی صورت کی د قضاء چی کوم حکم کیدی سی نو ښځه به هم په هغه عمل کوی او که د دی جملی څه بل مطلب دی؟

۷: کوم عالم ته چی دواړو د دی معاملی د فیصلی اختیار ورکړی دی، د هغه حیثیت د حاکم او قاضی دی، او هغه به قضاء فیصله کوی، او که د هغه حیثیت د یومفتی دی او هغه دواړو ته فیصله واوروی چی دیانتا شرعی حکم دی د دی مسئلې په ټولو اړخونو

فتاوی عثمانی دوهم جلد
غورکولو سره د فقهی کتابونو مفصله کولو موقع ورکول سی او هغه عند الله مأخوذ

نه وی
سائل: حضرت مولانا سید سیاح الدین کاکاخیل مدرسه اشاعت دار العلوم کشته گهر
کچهری بازار فیصل آباد.

د انجلی بیان

ماته خپل خاوند یو وار په خپل کور کی ووئیل (ولاره سه ماتاته طلاق درکړی دی) په دی باندی ماهغه ته ووئیل: چی ته دالفظ ولی استعمالوی نور ډیر الفاظ دی د دی څخه علاوه د استعمال د پاره، لهذا د څو ورځو څخه وروسته یی ماته ووئیل، یعنی ماهغه پخپله را وغوښتله په دوه وار هغه ماته په راهووالی کی ووئیل: ولاره سه ماتاته طلاق درکړی دی، صرف ستا د والد انتظار کوم چی هغه راسی ته د هغه سره ولاره سه، ماته ستا ضرورت نسته، که اوس تلل غواړی نو اوس ولاره سه زه درته سیت بک کوم، ته یواځی ولاره سه زه به در سره نه ځمک د دی څخه وروسته په جهاز کی خوابدی سو، ماته یی ډیری ناجائزی خبری وکړی، ماورته ووئیل: چی په سوچ او فکر سره الفاظ راوباسه، نو وی وئیل: چی بکواس بند کړه مایه هرڅه باندی سوچ کړی دی، ولاره سه ماتاته یو طلاق درکړی دی، ولاره سه ماتاته طلاق درکړی دی، دوه (ولاره سه ماتاته طلاق درکړی دی) دری یعنی ورسره یی شمارل هم، نو لهذا زه خاموشه سو، داسوچ می وکی چی کورته به ولاره سم، هرڅه به والدینوته ووايم، او ورسره می داسوچ هم کوی چی د نیکه تازه غم هغه ته رسیدلی دی اوس به دا دوه صدمه څنگه برداشت کوی؟ د دی څخه وروسته یی په لاره کی ماته ډیر تاکید وکی چی گوره! که تاڅه خبره خپل مور او پلارته وکړله یعنی څه چی می په جهاز کی درته وئیلی وه، زه د هغه د خبری څخه ویریدم، کورته ولاړم چاته می څه خبره ونکړله، مورت ته می دوی دری ورځی وروسته دا خبره وکړله، داپه هغه وخت کی کله چی دوباره هغه زما سره جنگ وکی، او ورسره یی ماته دا تاکید هم وکی چی پلارته مه وایه کنی نوبه به نه وی، ما خومور ته ووئیل، خو دا تاکید می وکی چی پلارته مه وایه! ځکه چی د هغه طبیعت سخت دی، په دی سره به فتنه پیداسی، ماته په هغه وخت دا معلومه نه وه چی دایشان طلاق ورکولو سره طلاق کیږی، ماڅو دا گنل چی طلاق خو هغه وی چی د شاهدانو په مخکی ورکول سی اویا په لیکلو سره ورکول سی پنځه میاشتی تیریدلو څخه وروسته ماته د صحیح مسئلی

معلومات وسو، نومامورته ووئیل: چی اوس هغه ټول واقعہ پلار ته ووايه! چی هغه د مفتی صاحب څخه د صحیح فیصلی پوښتنه وکړه، د دی څخه وروسته ما پخپله د خپل خاوند څخه پوښتنه وکړه چی تاماته په جهاز کی دری طلاقه راکړی وه، نو وی وئیل: چی ولی پوښتنه کوی؟ ماورته وئیل: چی ته زما د خبری جواب راکړه، بیابه درته وجه وښایم، لهذا هغه ووئیل: چی هوا یعنی دری واره می طلاق درکړی وو، ماورته ووئیل: اوس زما پاته کیدل ستا سره ناجائز دی، صبابه مفتی صاحب تاته فیصله درکړی، کله چی مفتی صاحب پوښتنه وکړه نو هغه انکار وکی او وی وئیل چی هغه خوصرف دوه واره وئیلی دی، حالانکی د شپی ماتصديق کړی وو، د دی څخه وروسته ماهغه ته ووئیل: چی تاد مفتی صاحب په مخکی دروغ ولی ووئیل؟ وی وئیل چی دا خبره پریرېده، خلک خداسی خبری پتوی اوت ته یی ظاهروی، ماورته ووئیل ترڅو چی زما تعلق دی، دنیاوی معامله خو زه پتولی سم، داڅو د الله حکم دی، دابه زه په هیڅ صورت کی نه پتووم، لهذا ته به هم اقرار کوی، ماته یی زما د پلار او ورونو خوندو واسطه راکړله چی د مفتی صاحب په مخکی هم دوه واره ووايه! ماونه منل، په دریمه ورځ یی ماته ووئیل: چی په خدای می دی قسم وی چی تاته به گوتهی هم نه دروړم، خو زما سره خبری خداکوه، خوچاته دامه ښکاره کوه چی مادری واره وئیلی دی، ماورته ووئیل: چی زما خبری او خدا هم حرامه ده او تادری واره وئیلی دی، بیایی ووئیل چی ته درواغجن یی، ماستا په مخکی اقرار نه دی کړی، ماورته وئیل: چی داڅو د یوڅو ورځو مخکی خبره ده، د خدای څخه ویریرېده او د آخرت سوچ وکړه، نو وی وئیل: ښه که دا خبره ده نو زه به د دوو کالو هلك بوځم خو د دی خبری اعتراف به هیڅکله ونکړم، ته غواړی چی زه دنیا په مخکی ذلیله سم، زه په قسم سره وایم چی هغه ماته دری واره په جهاز کی وئیلی دی اوس داپه درغو قسم اخلی چی مادوه واره وئیلی دی، دی په درغو ډیر قسمونه اخلی، والله یشهد علی ما اکتب وهو علی کل شیئ شهید.

د هلک بیان

څه چی څه لیکم د خدای حاضر ناظر گنلو سره یی لیکم چی جهاز ته د ختلو په وخت زما ښځی پرده نه وه کړی، په جهاز کی کښی نستوسره ماهغی ته د پردی کولو دپاره وئیل: معلومه نه ده چی هغی واوریدل او که نه؟ دوباره ورته مایینا ووئیل: نو هغی وئیل چی (ښه) ښه یی داسی ووئیل چی په ماباندی بد ولگیدل، نو لږ وخت وروسته

بیاما په دریم وار د پردی د پاره ورته وویل، هغی خو پرده وکړله خو په درد سره او عجیبه شان یی وکړه، چی په هغی باندی ماته درد رالی په هغه وخت ماهغی ته وویل: ته ولاړه سه زه تاته طلاق درکوم په دوهم وار لږ وخت وروسته بیاما وویل: ولاړه سه زه تاته طلاق درکوم، د دی څخه وروسته زه چپ سوم، او په زړه کی می وویل چی ای الله! څه چی ما د درد په حالت کی وئیلی دی هغه چیری رنستیاونه گنی. هسی می هم دوه واره وئیلی وه، ځکه چی ماته معلومه وه که په دریم وار یی ووايم نو طلاق به یقیناً واقع سوی وای، نو ځکه د دوو وارو څخه وروسته زه چپ سوم خو وروسته نوری خبری په درد کی کیدلی، لهذا زه قسم اخلم چی مادوه واره وئیلی دی، او هغه می هم په زړه سره نه دی وئیلی، د دی واقعی څخه مخکی یو وار خپل مینځ کی خبری اوریدلی وی. نو په هغه وخت ما خپلی بنځی ته وئیلی وه چی آیاته زما سره پاته کیدل نه غواړی، نو زما څخه طلاق وغواړه، ولاړه سه طلاق واخله ماهسی وئیلی وه، د زړه څخه می نه وه وئیلی، او په هغه وخت لږ ساعت وروسته خپل په مینځ کی بالکل صحیح سوی وو، زه بیاعرض کوم چی د جهاز څخه ماسوا د وئیلو اراده لرم او دعاء وکړئ چی الله جل جلاله موږ ته په آینده کی په اتفاق سره د پاته کیدلو توفیق راکړی.

په جهاز کی هم د وئیل سوی خبری تقریباً شپږ میاشتی تیری سوی دی بالکل ټیک ټاک په خوشحالی سره وسیدی، معلومه نه ده چی څه خبره وسوده چی هغه داسی وئیل شروع کړل چی ماته یی دری واره وئیلی دی خو زه وایم چی مادوه واره وئیلی دی، تاسو هم د دی مسئلی فیصله وکړئ؟

جواب: په صورت مسئله کی مخکی د غور قابله مسئله داده چی خاوند د جهاز د واقعی څخه مخکی چی خپلی بنځی ته وئیلی دی چی آیاته زما سره پاته کیدل نه غواړی، نو زما څخه طلاق واخله او ولاړه سه طلاق واخله، په دی سره طلاق واقع سو او که نه؟ په ظاهره خوداجمله د عربی جملی د (خذی طلاقک) فقالت: (اخذت) اختلاف فی اشتراط النية. وصحح الوقوع بلا اشتراطها اه، وظاهره انه لا یقع حتی تقول المرأة (اخذت) ویكون تفویضا وظاهر ما قدمناه عن الخانية خلافه. وفي البزازیة معزیا الی فتاوی صدر الاسلام: والقاضی لایحتاج الی قولها اخذت، (البحر الرائق ج: ۳ ص: ۲۷۰) (۱)

علاشه شامی رحمه الله د بحر د دی عبارت څخه دانتیجه راووته چی: (اخذت) فقد صحح الوقوع به بلا اشتراط نية كما في الفتح ومنه خذی طلاقک، فقالت: اخذت، كما في البحر (شامی ج: ۲ ص: ۴۳۰) باب الصحيح وكذا لا يشترط قولها (اخذت) كما في البحر (شامی ج: ۲ ص: ۴۳۰) باب الصحيح تحت قول الدر وما بمعناها من الصريح (۱)

لیکن په کوم سیاق کی چی خاوند مذکوره جملی وئیلی دی د هغه پیش نظر په هغه کی او عربی جملو (خذی طلاقک) کی فرق دی، او هغه فرق دادی چی د اردو په محاوره کی د ذکر سوی جملی دوه مطلبه کیدی سی، یو داچی: ته زما سره اوسیدل نه غواړی. نویازه تاته طلاق درکوم طلاق واخله، او دوهم مطلب د اردو په معاوری کی داهم کیدی سی، چی کله ته زما سره نه پاته کیږی نو بیا زما څخه طلاق وغواړه یعنی زما څخه طلاق طلب کړه، د اردو محاوری په لحاظ سره په مذکوره جمله کی د دواړو معناوو یوشان احتمال دی، د دی برخلاف (خذی طلاقک) کی د عربی محاوری په لحاظ سره بل احتمال نسته، بلکی هغه په اولنی معنی کی صریح دی نو ځکه هلته د نیت ضرورت نسته.

اوس د اردو محاوری په لحاظ سره که د متکلم مراد او د معنی وی نو بیاخو (خذی الطلاق) په معنی کیدلو سره، دی سره به یو طلاق واقع سی، خو که بله معنی مرادوی نو بیا به دی کلمو سره طلاق نه واقع کیږی، ځکه چی هغه د طلاق ایقاع نه ده، بلکی بنځی ته د خپل ځان څخه د طلاق د طلب کولو امر دی، په دی صورت کی د فقهی نژدی ترین جزئیات دادی:

امراة طلبت الطلاق من زوجها فقا لها: (سه طلاق بردار وفتی، لایقع ویکون هذا تفویض الطلاق الیهما، وان نوی یقع) (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۳۸۲) (۱)
رجل دعا امرأته الی الفراش فأبت، فقال لها: اخرجنی من عندی، فقالت: طلقنی حتی اذهب، فقال الزوج (اگر ارزوئی تو چنین است چنین گیر) فلم تقل شیئاً وقامت) لاتطلق. كذا فی المحيط. (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۳۸۲) (۲)

فتاوی عثمانی دوهم جلد

او هرکله چی د خاوند په مذکوره جملو کی د دواړو معناوو احتمال دی نو د یوی معنی په تعین کی به د هغه قول معتبروی، او په دی الفاظو سره به طلاق نه واقع کیږی. خو خاوند د جهاز په واقعی کی چی د کومو الفاظو د تکلم اقرار کړی دی یعنی بیاته ولاړه سه زه تاته طلاق درکوم، او لږ وخت وروسته بیا ولاړه سه زه تاته طلاق درکوم په الفاظو سره دوه طلاقه رجعی واقع سول، خو په دی کی مشکل دادی چی خاوند د جهاز په واقع کی صرف د دوو وارو د طلاق اقرار کوی، او د بنځی دعوی داده چی هغه صرف په هغه وخت دری طلاقه را کړی دی، بلکی وروسته په یوځای والی کی یی د دی دری طلاقو اقرار هم کړی دی او دانی هم وئیلی دی چی د مفتی په مخکی د اصلی واقعی د پتولو د پاره صرف د دوو طلاقو اقرار کړی دی، اوس که د بنځی سره د دی خبرو شاهدان موجود وه، نو بیا خو د هغه د پاره خپله دعوی ثابتول آسانه وو، خو د هغه سره شاهدان موجود نه دی او داتولی خبری په یوازی والی کی سوی دی، نو ځکه په داسی صورت کی چی کله قاضی ته معامله ولاړه سی نو هغه به په خاوند باندی قسم اخلی او که هغه په دی خبره قسم واخلی، چی هغه د دوو طلاقو څخه زیات نه دی ورکړی، نو قضاء به د هغه په حق کی فیصله اوسی، خو بنځی په خپلو غوږونو دری طلاقه اوریدلی دی، نو ځکه د هغی په حق کی دا جائز نه دی، چی هغه سړی ته د مقاربت موقع ورکړی، او د دی عملی تفصیل دادی، که د جهاز د واقع حضرت وروسته (چی په هغه کی خاوند د دوو طلاقو ورکولو اقرار کړی دی) د عدی تیریدو پوری خاوند زبانی یا عملی رجوع ونکړله، نو بیا خو د عدی تیریدو سره هغه د خاوند د نکاح څخه ووتله، اوس د هغی بنځی د پاره د جلالی څخه بغیر به هغه سړی سره دوباره نکاح کول جائز نه وی، او خاوند قضاء هم هغه په نکاح باندی نسی مجبوره کولی، هو! که خاوند د جهاز د واقعی څخه وروسته د عدی تیریدلو څخه مخکی مخکی زبانی یا عملی رجوع کړی وه نو په دی صورت کی هغه قضاء بنځه د خپل ځان سره په پاته کولو باندی مجبوره کولی سی، نو په دی صورت کی بنځی ته داپکار دی چی اول خو خاوند ته د خدای ^{عز و جل} څخه خوف ورمخکی کړی او د آخرت د عذاب څخه یی وبیروی هغه دی په دی خبره باندی اماده کولو ته مجبوره کولو کوشش وکړی چی هغه غلط بیانی کولو سره د ټول عمر د پاره په حرام کاری کی د مبتلا کیدلو په ځای یا خودی د دریم طلاق اقرار وکړی یادی کم تر کمه بنځه جلا کړی.

او که هغه دی ته هم تیار نه وی، نو د هغه مهر دی معاف کړی یادی ورکړی او د هغه څخه دی خپل ځان خلاص کړی (۱). او که داهم ممکن نه وو، نو د هغه د پاره داهم جائز دی، چی هغه دی د خاوند کور پریږدی او مور او پلار کره دی اوسیږی او په هری ممکن طریقې باندی دی هغه د مقاربت څخه منع کړی او که ډیره موده داشان وسیدل ممکن نه دی، نو دیانتا د دی هم گنجایش سته چی هغه دی د عدی د زمانی د تیریدلو څخه وروسته د هغه په غیر موجودگی کی یا لاعلمی کی دوهمه نکاح وکړی او کله چی دوهم خاوند طلاق ورکړی نو د هغه څخه دی عده تیره کړی او اول خاوند ته دی ولاړه سی او د هغه څخه دی د تجدید نکاح مطالبه وکړی چی ماته په نکاح کی شبهه پینه سړی ده نو که زه دوباره عقد کول غواړم، کمافی العبارة الاولى والثانية) او که په دی پری خبری هم بنځی ته عمل کول ممکن نه وی، نو چونکی بنځه مجبوره ده او د قاضی سره د خاوند د قسم اخستلو څخه وروسته قاضی د خاوند په حق کی فیصله کړی ده نو ځکه که هغه د خاوند څخه په څه صورت کی هم د ځان په خلاصولو باندی قادره نه وی، نو ټوله گناه به په سړی باندی وی، او بنځه به عندالله معذوره گنل کیږی. کمافی العبارة الثالثة) خو په دی شرط چی هغی د ځان خلاصولو د پاره ټول ممکن تدبیرونه اختیار کړی وی او د ځان په خلاصولو قادره سوی نه وی. (کمافی العبارة الرابعة) په دی سلسله کی د علماوو عبارتونه په لاندی ډول دی:

ولهذا قالو لوطلقها ثلاثا وانکر، لها ان تتزوج باخر وتحلل نفسها سرأمنه اذا غاب فی سفر، فاذا رجع التمسست منه تجدید النکاح لشک خالغ قلبها، لا لانکار الزوج النکاح. وقد ذکر فی القنیة خلافاً فرقم للاصل بانها ان قدرة علی الهروب منه لم یسعها ان نعتو تتزوج باخر، لانها فی حکم الزوجية الاول قبل القضاء ولها ذالك دیانتا وكذلك معه ولم یسعها ان تتزوج بغیره ایضاً. قال یعنی البدیع. والحاصل انه علی جواب شمس

ان سبا په عدالتونو کی د جبری خلغو په غیر شرعی قانون باندی عمل کیږی د داسی جبری خلغی فیصلی شرعاً قابل د قبول نه وی خو که په مذکوره صورت کی بنځه د عدالت څخه جبری خلغ وکړی جدائی نو دافیصله که څه هم شرعاً نافذه نه وی خو بنځی ته دیانتا د جدائی حکم دی نو د هغی فیصلی ته به سرکاری تحفظ داشان حاصل سی او په دی موقع بنځی ته د دی گنجایش معلومیږی. فیالمثل والله اعلم (حاشیه د حضرت والادامت برکاتهم).

فتاوی عثمانی دوهم جلد
الاسلام الاوزجندی ونجم الدين النسفی والسید ابی شجاع وابی حامد السرخسی یحل
لها ان تتزوج بزواج آخر فیما بینهما وبین الله تعالى وعلى جواب الباقيین لایحل
حلف بثلاثة فظن انه لم یحث وعلمت الحث، وظننت انها لو اخبرت به ینکر الیمین. فقال
انه لایجوز، وظاهر انه انما اجاب فی امرأة لایوثق بها. (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۵۷، ۵۸)
فصل فیما تحل به المطلقة (۱)

۲: وفي التاتار خانیة گ
وسئل الشيخ الامام ابو القاسم عن امرأة سمعت من زوجها انه طلقها ثلاثا وتقدر ان
تمنع نفسها منه هل یسعها ان تقتله؟ قال: لها ان تقتله فی الوقت الذي یرید ان یقربها
ولا تقدر على منعه الا بالقتل، وهكذا كان فتوى شيخ الاسلام ابی الحسن عطاء بن حمزة
والامام ابی شجاع، وكان القاضي الامام الاسیجابی یقول: لیس لها ان تقتله وفي
الملقط وعليه الفتوى. (ایضا ص: ۵۸) (۲)

۳: وفي الفتاوی بزازیه کی دی (۳)
سمعت بطلاق زوجها اياها ثلاثا ولا تقدر على منعه الا بقتله ان علمت انه یقربها تقتله
بالدواء، ولا تقتل نفسها، وذكر الا ورجندی رحمهم الله تعالى انها ترفع الامر الى
القاضي فان لم تكن لها بینة تحلفه، فان حلف فلاثم عليه... وفي النوازل: حرمت عليه
الثلاث ویمسكها یباح لها ان تزوج بأخر من غیر علم الزوج، ولا یطلق لها، وقال الامام
صاحب النظم (التاسع فی الحظر والاباحة من الطلاق)

۴: علامه شامی شامی رحمته الله لیکي:
والفتوى على انه لیس لها قتله ولا تقتل نفسها، بل تقدي نفسها بمال او تهرب... وفي
البزازیه عن الاوزجندی انها ترفع الامر للقاضي فان حلف لابینة لها فلاثم عليه اه...
قلت: ای اذالم تقدر على الفداء او الهرب ولا على منعه فلا ینافی ما قبله. (شامی ج: ۲
ص: ۴۳۲) (باب الصریح تحت قوله ولو صرح به دین فقط) (۴)

(۱) طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ.

(۲) التاتار خانیة ج: ۳ ص: ۲۰۹ (طبع ادارة القرآن کراچی) وکذا فی البحر الرائق ج: ۴ ص: ۵۸ (طبع
مکتبه رشیدیہ کویتہ)

(۳) فتاوی بزازیه علی هامش الهندیه ج: ۴ ص: ۲۶۰، ۲۶۱ (طبع رشیدیہ کویتہ)

(۴) شامیه ج: ۳ ص: ۲۵۱ (طبع ایچ ایم سعید)

د پورتنی ذکر سوی تفصیل څخه د جناب د سوالونو د نمبرانه تر نمبر ۴ پورې جواب
وسو، چي د هغه خلاصه داده چي:
که سړي په دې خبره قسم واخلی چي هغه د دوو څخه زیات طلاقونه نه دی ورکړي
نو قضاء به هم دوه طلاقه واقع کیږي، خو د بنځي په حق کی دیانتاً درې طلاقه سوی
دی.

اوس د باقی سوالونو جوابونه په لاندی ډول دی:

۵: بنځه دی د دیانت په حکم باندی عمل وکړي او مفتی به هم هغه ته د دیانت حکم
وښایي چي په پورته ډول په تفصیل سره ذکر سوی دی، او د مفتی اصل منصب هم د
دیانت حکم ښوول دی، البته متأخرینو فقهاوو چي کله دا ولیدل چي په قاضیانو کی
بهالت عام سوی دی نو هغوی دا حکم ورکي چي مفتی ته د دیانت د حکم سره د قضاء
حکم هم ضرور لیکل پکار دی علامه شامی رحمته الله لیکي:

لیکن یکتب (المفتی) بعده ولا یصدق قضاء لان القضاء تابع للفتوى. فی زماننا لجهل
القضاة. فربما ظن القاضي انه یصدق قضاء ایضا. (رد المختار کتاب الحظر والاباحة)

ورسره په تنقیح الحامدیه کی دی:

المراد من قولهم یدین دیانتاً قلاقضاء انه اذا استفتی فقیها یجیبه علی وفق مانوی،
ولکن القاضي یکحم علیه بوفق کلامه ولا یلتفت الی نية اذا کان فیما نوي تخفیف
عليه... جرى العرف فی زماننا ان المفتی لایکتب للمستفتی ما یدین به بل یجیبه عنه
باللسان فقط لئلا یحکم له القاضي لغلبة الجهل علی قضاة زماننا. (تنقیح الحامدیه ج:
۱ ص: ۳) (۲)

۶: د فقهاء کرامو د (مقولي) (المرأة کالقاضي) (۳) دامطلب نه دی، چي هغه دی په
مرحال کی په هغه حکم عمل کوي چي قضاء کیدسي بلکی د دی مطلب دادی چي لکه
څنگه د قاضي دافریضه ده چي هغه دی د الفاظو په ظاهري او کثیر الاستعمال مفهوم

ج: ۲ ص: ۴۲۱ (طبع ایچ ایم سعید)

(طبع دار المعرفة بیروت)

رد المختار مطلب فی قول البحران الصریح یحتاج فی وقوعه دیانتاً الی النية ج: ۳ ص: ۲۵۱ طبع

فتاوی عثمانی دوهم جلد

باندی عمل وکړی او د خلاف ظاهر د نیت اعتبار دی نه کوی، دغه رکم د بنځی هم دافرض دی، چی هغه دی د خپل خاوند د الفاظو ظاهرته وگوری، د هغه په خلاف په نیت دی باور نه کوی، لهذا د بحث لاندی مسئله کی د (المرأة كالقاضي) مطلب به داوی، که قاضی په خپلو غوږونو د خاوند څخه دری طلاقه ورکول اوریدلی دی، نو هغه به د خپل علم مطابق فیصله کوله او دری طلاقه به یی نافذ کول. (۱) دغه شان بنځی چونکی پخپله بغیر د څه شک څخه د دریو طلاقو الفاظ یی اوریدلی دی نو ځکه به هغی ته په دریو طلاقو عمل کول لازم وی، قاضی چی هرڅه فیصله کړی وی، د دی دلیل دادی چی (المرأة كالقاضي) څه مستقلة قاعده نه ده بلکی فقهای کرام داجملی هم په داسی مواقعو باندی ذکرکوی چی چیری خاوند د خپلو الفاظو د ظاهری مفهوم خلاف د بلی معنی د نیت دعوی کوی، په داسی مواقعو باندی فقهاء لیکي: چی عدالتی فیصله به د هغه په ظاهری الفاظو باندی وی، نیت به قضاء معتبر نه وی، او په دی معامله کی د بنځی حکم پشان د قاضی دی، یعنی که هغه پخپله هغه الفاظ اوریدلی وی، یا د هغه الفاظو د تکلم یقین سوی وی نو هغه په ظاهره باندی عمل کوی د خاوند په نیت باندی نه، یوخو فقهی عبارتونه وگورئ!

الف: که څوک خپلی بنځی ته (انت طالق) ووايي او دا دعوی وکړی چی زما مقصد طلاق ورکول نه وو، بلکی د قید څخه ازادیدل وو نو د دی په باره کی علامه ابن نجیم لیکي:

ویدین فی الوثاق والقید ویقع قضاء الا ان یكون مكرها، والمرأة كالقاضي اذا سمعته او اخبرها عدل لایحل لها تمکینه، هكذا اقتصر الشارحون وذكر فی البزازیة، وذكر الازجندی انها ترفع الامر الى القاضي فان لم یکن له بینة تحلفه، فان حلف فلاثم علیه

(۱) د طلاق په معامله کی د حنفی مذهب د اصولو مطابق قاضی د خپل علم او بسماع مطابق فیصله کولی سی. القاضي یقضى فی حقوق العباد یعلمه بأن علم فی حال قضائه فی مصره ان فلانا غصب مال فلان او طلق امراته... الخ. معین الحکام ص: ۱۵۲) مطبعه حاجی عبد الغفار وپسران تاجران کتب ارگربازار، قندهار افغانستان، که څه هم متأخرینو فقهاوو د قاضیانو د فساد په وجه په دی فتوی نه ده ورکړی (شامی ج: ۴ ص: ۲۵۵)

(۱) وفی رد المختار مطلب فی حکم القاضي بعلمه ج: ۵ ص: ۴۲۳ (طبع سعید) للقاضي بعلمه ج: ۵ ص: ۴۲۳ (طبع سعید) للقاضي العمل بعلمه والفتوى على عدمه فی زماننا کمانقله فی الاشباه عن جامع الفصولین وقید بزماننا لفساد القضاة فيه والاصل المذهب الجواز... الخ

آه. ولافرق فی البائن بین الواحد والثلاث. (البحر الرائق ج: ۳، ص ۲۷۷ طبع دار المعرفة بیروت) باب الطلاق الصریح تحت قوله، وتقع واحدة رجعية وان نوى الاكثر... الخ. (۱)

ب: همدا مسئله علامه فخر الدین زیلعی داسان بیان کړی ده:

ولو قال لها انت طالق ونوى به الطلاق عن وثاق لم یصدق قضاء ویدین فیما بینہ و بین الله تعالى، لانه خلاف الظاهر، والمرأة كالقاضي لایحل لها ان تمکنه اذا سمعت منه ذالك او اشهد به شاهد عدل عندها. (زیلعی شرح کنز ج: ۲ ص: ۱۹۸ باب الطلاق) (۲) علامه شامی رحمہ اللہ هم (المرأة كالقاضي) جمله په دی مسئله کی ذکر کړی ده (شامی ج: ۲ ص: ۳۲ باب الصریح) (۳)

ج: دغه شان که څوک دری واره لفظ د طلاق استعمال کړی او دا دعوی وکړی چی زمانیت د تاکید و وینه د تأسیس، نو په دی باره کی دامسئله مشهوره ده، چی دیانتاً خوبه د هغه تصدیق کول کیږی خو قضاء نه د دی په باره کی چی علامه حامد آفندی چی څه لیکلی دی د هغه څخه د (المرأة كالقاضي) مذکور برنی مفهوم بالکل واضح کیږی.

لایصدق فی ذالك قضاء، لان القاضي مأمور باتباع الظاهر والله يتولى السرائر... وقال فی الخانية: لو قال انت طالق، انت طالق، انت طالق، وقال: اردت به التكرار صدق دیانتاً وفی القضاء طلقت ثلاثاً اه. ومثله فی الاشباه والحدادی. وزاد الزیلعی، ان المرأة كالقاضي. فلایحل لها ان تمکنه اذا سمعت منه ذالك او علمت به، لانها لاتعلم الا الظاهر (تنقیح الحامدیه ج: ۱ ص: ۳۷ کتاب الطلاق) (۴)

د دی څخه واضحه سوه چی قاضی سره د بنځی تنبیه من کل الوجوه نه ده، بلکی د بالظاهر په معامله کی ده.

د دغه شان که څوک خپلی بنځی ته ووايي چی (انت علی کظهرامی) او دا دعوی وکړی چی زما مقصد د ماضی د دروغو خبر ورکول وو، نو د دی په باره کی په فتاوی

(۱) وفی طبع مكتبة السعيد كراتشي ج: ۳ ص: ۲۵۷. (محمد زبیر حقنواز)

(۲) تبیین الحقائق ج: ۳ ص: ۴۱ (طبع دار الكتب العلمیه، بیروت)

(۳) شامیه ج: ۳ ص: ۲۵۱ (طبع ایچ ایم سعید)

(۴) تنقیح الحامدیه ج: ۱ ص: ۳۲. ۳۷ (طبع مكتبة رشديه كوتيه)

عالمگیریه کی دی: لو قال لامرأته انت علی کظهر امی کان مظاهراً.... ولو قال اردت به الاخبار عفی مضی
لو قال لامرأته انت علی کظهر امی کان مظاهراً.... ولو قال اردت به الاخبار عفی مضی
کذباً لا یصدق فی القضاء، ولا یسع المرأة ان تصدقه کمالاً یسع القاضی، ویصدق فیما
بینه و بین الله تعالی (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۵۰۷ باب الظهار) (۱)
د دی ټولو عبارتونو څخه د (المرأة کالقاضی) مفهوم واضح کیږي چي بنځي د خپل
خاوند څخه کوم الفاظ اوریدلي وي، د هغه په ظاهر باندی د هغه د پاره عمل کول
واجب دی برابره خبره ده که معامله قاضی ته رسیدلي وي او که نه وی رسیدلي، او دا
مطلب نه دی، که قاضی د شاهدانو د فقدان په وجه فیصله د خاوند په حق کی وکړله نو
بنځه دی هم په هغه عمل وکړي، که نه هم هغه د خاوند څخه د هغه د طلاق اوریدلي هم
وی، ځکه که د (المرأة کالقاضی) مطلب داوی، نو د طلاق په لفظ کی د زوجینو د
اختلاف په صورت کی به د فقهاوو دانه وئیل چي قضاء به طلاق نه واقع کیږي، خو په
بنځي باندی واجب دی چي د هغه څخه لری اوسی، د دی مسئلې مفصل عبارت مخکی
تیرسوی دی.

۷: د طلاق په تنازعاتو کی تحکیم جائز دی، او په دی کی د حکم فیصله نافذ کیږي.
لما فی معین الحکام: یجوز التحکیم فی الاموال والطلاق والعتاق و (هو الصحيح) لکن
شیوخ المذهب امتنعوا الفتوی بهذا لثلا یتجاسر العوام فیه،
(معین الحکام ص: ۲۸ فصل نمبر ۸) (۲)

لهذا زوجینو چي کوم عالم حکم جوړ کړی دی، هغه خوبه فیصله د هغه حکم مطابق
کوی چي قضاء ثابتوی، خوپه صورت مسئلې کی هغه ته اول پکار دی چي خاوند ته د
خدای بیرد ورکړي، په صحیح صحیح بیان ورکولو یی آماده کړي او د دروغو قسم،
گناه او ورسره مطلقه ثلاثه د ځان سره د ساتلو گناه هم هغه ته وښایی، د دی باوجود که
هغه قسم واخلی، او بنځه څه شاهد پیش نه سی توفیصله دی د سړی په حق کی
ورکړي، خو بنځي ته دی په حیثیت د مفتی د دیانت ذکر سوی برنی حکم هم وښایی.
بلکی که هغه ته د بنځي د ریښتینوالی ذاتی محور باندی گمان غالب وي، نو بنځه د
سړی څخه د جلا ساتلو کوم تدبیرونه چي د هغه په اختیار کی وی هغه دی نجی طور

(۱) (طبع رشیدیہ کویتہ).

(۲) (طبع حاجی عبدالغفار وپسران تاجران کتب ارگر بازار قندهار افغانستان).

سره اختیار کړي، او په دی معامله کی دی نجی طور سره د بنځي پوره مدد وکړي،
چنانچي په درمختار کی دی:
وعن الامام ان علم القاضی فی طلاق وعتاق وغضب یثبت الحیلولة علی وجه الحسبة
لا القضاء (۱).

د دی لاندی علامه شامی لیکي:

قوله: (یثبت الحیلولة) ای بان یأمر بان یحال بین المطلق وزوجته والمعتق وأمتة او
عبدہ والغاصب وما غضبه بان یجعله تحت ید امین الی ان یثبت ما علمه القاضی بوجه
شرعی (قوله علی وجه الحسبة) ای الاجتساب وطلب الثواب لثلا یطأها الزوج او
السید او الغاصب (قوله لا القضاء) ای لاعلی طریق الحکم بالطلاق او العتاق او
الغضب (رد المختار ج: ۴ ص: ۳۵۵، ۳۵۶ باب کتاب القاضی، مطلب قضاء القاضی
بعلمه) (۲)

الجواب الصحيح فله در المصیب کثر الله تعالی امثاله وزاده بسطة فی العلم والجسم
محمد رفیع عثمانی عفا الله عنه

هذا مآظر لهذا العبد الضعيف
والله سبحانه وتعالى اعلم
بالصواب واليه المرجع والمآب
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۹۷/۳/۱

(فتوی نمبر ۳۰۹/۲۸ ب)

الجواب الصحيح
العبد منیب الرحمن

د (ماتہ پریسولوی) الفاظ دری واره د وئیلو حکم

سوال: ماشپړ اووه میاشتی مخکی خپلی بنځي ته دا الفاظ وئیلی وه چي: (ماتہ
پریسولوی) او دا الفاظ تقریباً لس دولس واره ماوئیلی وو او د دی وجی یوه جگړه وه
چي زما د بنځي او زما په مینځ کی سوی وه، په هغه وخت نه راسره بنځه وه او نه می

(۱) الدر المختار ج: ۵ ص: ۴۳۹ (طبع ایچ ایم سعید کمپنی)
(۲) الدر المختار ج: ۵ ص: ۴۳۹ (طبع ایچ ایم سعید کمپنی)

فتاوی عثمانی دوهم جلد
دا الفاظ د وئیلو په وخت د ښځې نوم اخستی دی، د دی څخه دوی میاشتی وروسته
می د پلار په حکم سره د خپلې ښځې می د پلار په حکم سره د خپلې ښځې سره
کوروالی وکړ، او د دی الفاظو د وئیلو په وخت ما د طلاق نوم یا لفظ بالکل نه وو
وئیلی؟

جواب: ما هغه پریښووله، که دا الفاظ یې درې واره یا د هغه څخه زیات وئیلی وی نو
ستا په اهلیه باندې درې طلاقه واقع سول (۱) اوس هغه ستا د پاره بغیر د حلالی څخه
نسی حلالیدلی، د دی واقعی څخه وروسته چې کوم کوروالی و سو هغه جائزه وو په
هغه باندې توبه او استغفار کول پکار دی، لان الالفاظ المذكورة صریحه فی الطلاق
فی عرفنا فلا تحتاج الی النية (۲)، واما الضمیر فینبغی ان تسمیة المرأة اذا کان مرجعه
معلوماً. والله سبحانه اعلم.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی بلند شهری
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۴۵۹- الف)

(تاته به طلاق درکوم) دا الفاظ وئیلو حکم

سوال: څه فرمائی د دین عالمان او د شرع مبین مفتیان حضرات د دی مسئلې په باره
کی چې د زید د خپلې ښځې د کورنی خبرو باندې تیزی او ترخی خبری و سوی ښځې
خپل خاوند ته وئیل: چې ته د کور څخه ولاړه سه! زید وئیل چې موږ به ولاړسو او
تاته به طلاق درکړو او دوه واره یې دا وئیل، په دی باندې اهله خاموشه سوه، بیا زید
د دی څخه وروسته د طلاق وغیره ورکولو څخه بغیر د خپل کار د پاره یوځای ولاړی.
اوس سوال دادی چې په ذکرسوی صورت کی د هغه په ښځې باندې طلاق واقع سو او
که نه؟

جواب: که د سائل بیان صحیح وی او خاوند همدا الفاظ استعمال کړی دی چې تاته به

(۱) ایضا.

(۲) د لفظ پریښوولو متعلق د تفصیلی حکم د پاره راروانه سو او د هغې حاشیه ع او د وروسته
صفحه ع او د هغې حاشیه نمبر ع وگورئ. (محمد زبیر)

طلاق درکړو نو په دی سره طلاق واقع نه سو (۱). هغوی دواړه بدستور ښځه او خاوند
دی، خو آئنده د طلاق الفاظو په استعمال کی ډیر احتیاط لازم دی، په بعضی صورتونو
کی ښځه د همیشه د پاره جرامیری، لهذا آئنده د کوم مستند عالم څخه مشوره اخستلو
څخه بغیر د طلاق لفظ هیڅکله په ژبه سره مه وایاست. والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۵۷۷/۲۲ ب)

په امداد الفتاوی کی دوو ښځوته د طلاق ورکولو په مسئله کی

د درمختار جزئیه ذکر کولو کی تسامح دی

سوال: امداد الفتاوی مبوب ج: ۲ ص: ۳۵۰ کی دی چې خاوند خپلو دوو ښځوته
وئیل تاسوته دوه طلاقه دی... الخ.

حضرت حکیم الامت قدس سره جواب لیکلی دی چې په هری ښځې دوه طلاقه واقع
سول، چنانچې په دی جواب باندې یو عالم تنقید وکی چې په دی جواب کی تسامح ده،
صحیح دادی چې د لیکل سوی جزئی لاندې په هری ښځې یو طلاق واقع سو چنانچې
د انتقید هم په دی صفحه باندې طبع سوی دی په ذکرسوی مسئله کی د بنده رایې داده
چې اول جواب صحیح دی، لیکن د دی جواب د پاره چې حضرت تهانوی رحمه الله
کومه جزئیه نقل کړې ده هغه جزئیه د سوال په صورت باندې منطبقه نه ده ځکه چې په
جزئیه کی (بینکن تطليقة او تطليقتان) الفاظ دی او د سوال په صورت کی داسی الفاظ
نسته د جزئی الفاظ مخ ته ایښوولو سره ناقد تنقید کړی دی، او د دی الفاظو په
اعتبار سره د انتقید درست هم دی خو د سوال د صورت په لحاظ سره د انتقید غلط دی،
الغرض په اول جواب او تنقید دواړو کی فی الجملة تسامح معلومیری گوانکی که
صحیح جواب اول دی.

د بنده په نزد د سوال په صورت باندې منطبق او اقرب جزئیه لاندې ده،
ولو قال لثلاث نسوة له انتن طوائق ثلاثاً او طلقتن ثلاثاً يقع علی کل واحدة ولا ینقسم

(۱) د حوالی د پاره د ص فتوی او د هغې حاشیه ع وگورئ. (محمد زبیر حقنواز)

۱. (هندیه ج: ۲ ص: ۵۳) (۱)
چی د هغه په وجه په صورت مسئله کی په هری جعخی دوه دوه طلاقونه واقع کیدل
پکار دی. ستاسو څه رانی ده؟
سائل: مولانا مفتی عبد الستار صاحب مدظلهم، جامعه خیر المدارس ملتان
جواب: مخدوم گرامی قدر و مکرم د است الظافهم، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
ستاسو خط زموږ د خوشحالی باعث وگرځیدی.
په امداد الفتاویٰ (۲) کی چی د طلاق د کومی مسئلې په باره کی چی تاسو د تسامح
نشاندهی کړی ده، احقرته ستاسو د رانی سره اتفاق دی، واقعاً د عالمگیری جزییه
دلته د اتباع قابله ده، د درمختار جزییه دلته نه منطبق کیږی. د دعاگانو درخواست
والسلام

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۳/۳/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۴۲/۳۴ ب)

لفظ د (پریښوولو) طلاق صریح دی او که کنایه؟

(د دار العلوم حقانیه اکوړه خټک او جامعه دار العلوم کراچی جدا جدا

موقف)

سوال: ماچیری ویلی وه چی لفظ (پریښووله) کله چی کوم سړی خپلی ښځی ته د طلاق
د نیت څخه بغیر ووايي نو طلاق واقع کیږی، غالباً حضرت تهانوی رحمته الله علیه دا فتویٰ
ورکړی وه، ستاسو څه رانیه ده؟ مثلاً د کوم سړی څخه د کور نورو خلکو پوښته وکړه
چی ستا ښځه چیری ده؟ نو هغه وویل: چی هغه ما د مور کره پریښی ده د هغه مطلب
داوو چی یوه ورځ یا دوی ورځی به د مور کره وی بیابه بیرته راځی چی یوه سندره
عموماً په ریډیو، تیلی ویژن باندی وئیل کیږی چی د هغه مندرجه ذیل شعر دی.

(۱) ج: ۱ ص: ۲۶۱ (طبع رشیدیه کویته)

(۲) ج: ۲ ص: ۴۰۴ سوال نمبر ۴۹

دل کا لگنا هائے هائے

دل کا لگنا ہم نے چھوڑ دیا چھوڑ دیا

اوس که یوسړی داسندره اوریدلو سره پخپله هم سندره شروع کړی او ښځه ورسره
موجوده وی او ښځه یی هم ورسره سندره وئیل شروع کړی (یو د بل طرفته کتلو سره)
سندره ویونکی سره سره سندره وئیل شروع کړی (د طلاق خیال هم د ښځی او خاوند
ترمنځ نه وی) نو آیا په داسی صورت کی به د پریښوولو لفظ په یقین سره کنایه نه منل
کیږی؟ مثلاً ښځی خاوند ته وویل: چی ما پریږده، فلانی ځای ته یامور کره یابل چیری
داکار کول دی نو خاوند وویل چی ښه دی یایی وویل چی تاته اجازه ده، هرکله چی د
طلاق خیال یی قطعاً نه وی، او هرکله چی پنجاب کی داعرف نه منل کیږی ځکه چی
حقیقتاً کنایه دی، آیا په دی صورتونو کی تاسو هم د طلاق فتویٰ ورکوی؟ اویا که
اوس داسی لفظ عرف عام بدل د لفظ طلاق بالکل نه دی خاصکر د پنجاب په خطه
کنی، په دی سره خوبغیر د نیت طلاق بلکل نه واقع کیږی؟ مثلاً ښځی خاوند ته د
جماع د پاره صفا اشاره وکړه، خاوند وویل چی (پریږده) د درد څخه ښځی وویل چی
(پریږده) (دسوالی په صورت کی) نو خاوند وویل (هوا) یایی وویل! (ښه) یایی وویل
(پریږده) نو په دی صورتونو کی به طلاق واقع کیږی؟ د مفتی محمود صاحب یوشاگرد
راته وویل: چی زما هم داخیال دی چی د دی لفظ په استعمال سره بغیر د نیت څخه
طلاق بالکل نه واقع کیږی.

زماخیال دی چی زموږ خواته خصوصاً په پنجاب کی دا لفظ (پریښوولو) په دواړو
صورتونو کی د طلاق او نورو مقاصدو د پاره (هرکله چی د طلاق خیال یی هم نه وی)
استعمالیږی یعنی کنایه ده، نویبها هم کله چی د چانیت بلکی د طلاق خیال او فکر نه وی
نویا د ذکر سوی لفظ په استعمال سره بغیر د نیت څخه هم د طلاق حکم ورکوی او که
نه؟

جواب د مفتی محمد فرید مدظلهم دار العلوم

حقانیه اکوړه خټک

جواب: واضحه دی وی چی د (پریښوولو) لفظ په طلاق او غیر طلاق دواړو کی په
کثرت سره استعمالیږی د قرائنو د وجی د یوتعین کول کیږی وروسته په ښکاره به

دالفظ د (ترکها) په شان د کنایاتو څخه وی چی په هغه کی د نیت څخه بغیر طلاق نه واقع کیږی، ورسره که دالفظ په طلاق کی متعارف وی نو په طلاق بائین کی به متعارف وی، د اهل عرف په نزد بینونت مراد اخستل کیږی، والصریح قد یقع بالباين كمافی رد المختار ج: ۲ ص: ۲۳۹ (۱) والصریح لایقع به الطلاق دیانتاً عند عدم النیت كمافی رد المختار ج: ۲ ص: ۵۹۳. نعم اذا كان هازلاً فيقع طلاقه لكونه ناویاً زجراً وللحديث المشهور فافهم. محمد فرید عقی عنه دار الافتاء دار العلوم حقانیه اکوړه خټک صلح پشاور نمبر ۲۱۹: ۱

جواب د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب

دامت برکاتهم جامعه دار العلوم کراچی

جواب: د دی څخه زیات واضح لفظ د فارسی (هشتم) او (پای کشاده) کردم تړا، دی، چی ښکاره ده چی دا لفظ په مختلفو لفظی قرینو سره په نورو معنی گانو کی هم استعمالیږی، د دی باوجود فقهاء کرامو دا د عرف په غالب استعمال په وجه سره صریح گرځولی دی، چنانچی په فتاوی عالمگیری کی دی: ولو قال الرجل لامراته (ترا چنگ بازداشتم) او (هشتم) او (پله کردم ترا) او (پای کشاد کردم ترا) فهذا كله تفسير قوله (طلقتك) عرفاً، حتى يكون رجعياً ويقع بدون نية كذا في الخلاصة، وكان الشيخ الامام ظهير الدين المرغيناني رحمته الله يفتي في قوله (بهشتم) بالوقوع بلانية ويكون الواقع رجعياً ويفتي فيما سواها باشتراط النية... الخ. (عالمگیریه ص: ۳۷۹ فصل الطلاق بالفاظ الفارسية، (۲))

لهذا که د نورو لفظیه قرائنو سره لفظ د (پریښوولو) د غیر طلاق د پاره مستعمل وی نو دا د هغه د صریح کیدلو منافی نه دی ځکه چی الفاظ صریحه هم د نورو د لفظی قرینو په موجودگی کی د غیر طلاق د پاره استعمالیږی او په هغه سره طلاق نه واقع کیږی، لهذا په دی سره د هغه علماوو خلاف حجت نه قائمیږی، کوم چی لفظ د (پریښوولو) ته صریح وایی.

(۱) رد المختار ج: ۳ ص: ۲۵۲ (طبع سعید)
(۲) ج: ۱ ص: ۳۷۹ (طبع رشیدیہ کویت).

خلاصه داچی کوم مثالونه تاسو لیکلی دی په هغه کی د چا په نزد هم طلاق نه واقع کیږی، ځکه چی هلته د غیر طلاق د معنی صریح قرائن موجود دی، خو کله چی د اشان قرائن موجود نه وی او کوم سری ښخی ته وویایی چی (ماتہ پریښوولی) نو راجح دادی چی په اردو محاوره کی داصریح لفظ دی، بیاهم حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمۃ الله علیه د (امداد المفتیین) په حاشیه لیکلی دی چی: غرض داچی په دی کی د علماوو اختلاف دی، سائل ته دیانتاً په کوم چی یی زیات اعتماد وی د هغه فتوی اختیارول پکار دی، (فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۲ ص: ۵۰۲) (۱)
او دا ټوله گفتگو د اردو په محاوره کی ده، د پنجاب د عرف حضرت احقرته علی وجه البصيرة واقفیت نسته، په دی کی د پنجاب اهل فتوی ته رجوع کولو سره عمل کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۹ هـ

(فتوی نمبر ۵۲۹/۲۸ ب)

اسلامی کمپیوټرز کوټه پاکستان فون نمبر

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

فصل فی الطلاق بالکنايات

د طلاق د کنایاتو بیان

(ولاره سه او واده وکړه زما ستاسره څه واسطه نسته)

د دا الفاظو حکم

سوال: یو خاوند خپلی ښځی ته وویل چې (ولاره سه او واده وکړه زما ستاسره څه واسطه نسته) په دې صورت حال کې د خاوند څخه پوښتنه وښه چې تا طلاق ورکړی دی؟ خاوند وویل: ما د خفگان د وجی وئیلی دی، خسر موقع پیدا کړه د طلاق د ثبوت کولو د پاره زوم ته یی وویل: چې ستا د مذکوره الفاظو سره طلاق بائین واقع سوی دی، اوس ستاسره زه غیر کس ملاووم، ستا نکاح دوباره کوو، په دې وئیلو سره خسر یو غیرسری ته د شاهدی طور او طریقې ښوولو او پوه کولو سره یی راوستو چیری د طلاق په باره کی پوښتنه وکړه، غیر سری د خاوند څخه پوښتنه وکړه چې تا طلاق ورکړی دی؟ خاوند وویل هو! ورکړی می دی، بیایی وویل چې څنگه دی ورکړی دی؟ خاوند چې پاته سو، خسرو ته وویل: چې ته ووايه چې طلاق بائن می ورکړی دی، بیا خاوند وویل: چې ما طلاق بائن ورکړی دی، اوس په دې ذکر سوی صورت کی د مسئلې او د خاوند د اقرار د حکم شرعی څخه می خبر کړه؟

جواب: په صورت مسئله کی په ښځی باندی یو طلاق بائن واقع سوی دی چې دهغه حکم دادی: که ښځه او خاوند دواړه په خپل مینځ کی په رضامندی سره دوباره نکاح کول غواړی نو کولی سی، ځکه چې ولاره سه او واده وکړه... الخ. الفاظ کنایه دی چې محتمل د رد او جواب دی: کما فی البحر ولو قال: اذهبی فتزوجی، وقال: لم انو الطلاق، لم یقع شیئ لان معناه تزوجی ان امنک وحل لك، البحر الرائق ج: ۳ ص: ۳۲۲ (۱) او په صورت مسئله کی کله چې د خاوند څخه د دې الفاظو په ذریعه د طلاق په باره کی

(۱) البحر الرائق باب الکنايات فی الطلاق ج: ۳ ص: ۳۰۲ (طبع سعید) وفي الهندية كتاب الطلاق فصل الخامس فی الکنايات ج: ۱ ص: ۲۷۲ (طبع رشیدیه کویته) ولو قال لها اذهبی فتزوجی تقع حدة اذا نوى... الخ.

پوښتنه وسوه نو هغه د طلاق د نیت نفی وکړله، او نه یی څه داسی معنی وښووله چې په هغه سره د رد طلاق وویل سی، بلکی دایی وئیلی دی چې دا الفاظ ما د خفگان د وجی وئیلی دی، بیاجی کله هغه ته وویل سول چې په دې الفاظو سره طلاق بائن واقع سوی دی، نو بیا هم هغه بل څه مفهوم واضح نکي بیاتردی چې صراحتاً یی اقرار بالطلاق وکی.

والله سبحانه وتعالى اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۳۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۲۰/۲۱ - الف)

ماته ستا ضرورت نسته، څه ولاره سه د دا الفاظو حکم

سوال: یو سړی په کیملیپور کی دی او د هغه زوم په کراچی ملزکی ملازم دی، مذکوره سړی خپله لور زوم ته ورسوله، چنانچې څه موده ښځه او خاوند په اتفاق او سلوک سره پاته کیدل، خو وروسته پکښی اختلاف پیدا سو، خبره دی ته ورسیدله چې انجلی خپل خاوند ته وویل: چې که تاته زما ضرورت نه وی نو ما مه په عذابوه کورته می ولیرې، دوند هغی ته وویل چې ماته ستا هیڅ ضرورت نسته، څه ولاره سه، او ټول شیان یی د هغه څخه واخستل او یوه برقعہ یی هغه ته ورکړله چې دا ستا حق مهر دی او د کور دغه یی ویستله او تاته یی کورته ولگوله، انجلی د پلار کورته ورسیدله څو ورځی وروسته د انجلی پلار خپل زوم ته یو خط ولیرې چې عزیزه! خپله ښځی دی سنباله کړه او که سنبالولی یی نسی، یا تاته د ښځی ضرورت نسته نو پری یی ږده، ځکه چې وخت نازک دی او موږ غریب خلک یو، په دې باندی زوم ولیکل: تا چې د بنده څه عزت کړی دی او څه چې په واده سره آرام پیدا سوی دی او کوم عزت چې سوی دی دا کافی دی، او اوس بنده ته ضرورت نسته، خپله لور بیرته واخله، او بنده ته د شکریی موقع ورکړه، ځکه چې زه د دې د سنبالولو څخه معذوریم، اوس هلك وایی. چې ماصریح طلاق نه دی ورکړی او د طلاق څخه انکار کوی، آیا په دې صورت کی طلاق بائن نه واقع کیږی؟

جواب: په صورت مسئله کی خاوند دوی جملی استعمال کړی دی یو داچې، ماته ضرورت نسته، دوهمه جمله داچې (څه ولاره سه) په دې کی په لومړی جملی سره څه

طلاق نه واقع کیږي که څه هم د طلاق نیت یی کړی وی... لمافی الهندیه ولوقال: (۱) لا حاجة لی فیک، ینوی الطلاق فلیس بطلاق. (عالمگیریه نو لکشور ج: ۲ ص: ۸۵) (۱)
خو دوهمه جمله څه ولاړه سه! د طلاق د کنایاتو څخه ده او په دی کی د رد او جواب دواړو احتمال دی او حالت د طلاق د مذاکری دی نو ځکه بغیر د نیت څخه طلاق نه واقع کیږي: لمافی العالمگیریه وفي حالة مذاکره الطلاق یقع الطلاق فی سائر الاقسام قضاء الا فیما یصلح جواباً ورداً فانه لا یجعل طلاقاً کذا فی الکافی ج: ۲ ص: ۸۴) (۲)
نو ځکه په مذکوره صورت کی دار و مدار د خاوند په نیت باندی دی که هغه د (څه ولاړه سه) و نیلوسره د طلاق نیت کړی وی نو یو طلاق بائن به واقع سی، او که هغه د طلاق نیت نه وی کړی نو طلاق به نه واقع کیږي (۲). او چونکی په دی معامله کی د خاوند قول قضاء معتبردی، نو ځکه د هغه د طلاق د نیت څخه انکار کول به په قسم سره معتبروی خاوند ته پکار دی چی هغه د آخرت ورځ مخ ته کړی او صحیح صحیح ووائی چی د هغه نیت څه وو؟ او که هغه بیا هم په دی باندی قائم وی چی د هغه نیت د طلاق ورکولو نه وو نویابه بنځه بدستور د هغه منکوحه وی او د هغه څخه د خلاصی حاصلولو د پاره یا خودی هم د هغه څخه د طلاق اخستلو یا خلع کولو کوشش وسی یاهه عدالت کی د ډوډی او نفقی نه ورکولو په وجه د فسخ نکاح دعوی دی دائره سی. عدالت ته به خاوند را وغواړی او په ډوډی نفقی ورکولو باندی به یی مجبوره کړی که هغه آماده نه وی، یا عدالت ته د حاضریدلو څخه انکار وکړی نو عدالت نکاح فسخ کولی سی، د دی څخه وروسته دی عده تیره کړی، بیا بنځه په بل ځای کی نکاح کولی سی. (۳)

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

(۱) الفتاوی الهندیه الفصل الخامس فی کنایات ج: ۱ ص: ۳۷۵ (طبع رشیدیہ کویته) وفي بدایع الصنائع کنایات القسم الثالث ج: ۳ ص: ۱۰۷ (طبع رشیدیہ کویته) ولوقال: لا حاجة لی فیک، لا یقع الطلاق وان نوى لان عدم الحاجة لا یدل على عدم الزوجية فان الانسان قد یتزوج بمن لا حاجة له الى تزوجها فلم یکن ذلک دلیلاً على انتفاء النکاح فلم یکن محتملاً للطلاق... الخ. وفي البحر الرائق ج: ۳ ص: ۳۰۳ (طبع سعید) اذا قال: لا حاجة لی فیک... فانه لا یقع وان نوى... الخ.

(۲) الفتاوی الهندیه کتاب الطلاق الفصل الخامس فی کنایات ج: ۱ ص: ۳۷۵ (طبع رشیدیہ کویته)
(۳) وگوری امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۴۳۲، ۴۳۳ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی).
(۴) د نکاح د فسخ کولو مکمل طریقہ کار ص: حاشیہ ع کی وگورئ.

ته زما مور خوری د الفاظو حکم

سوال: که سړی خپلی بنځی ته مور، خور و وایی یعنی دا و وایی: چی ته زما مور او خوری که زما سره نه راځی، خپل کلی پرېښوولوسره نه راځی نو ته زما مور او خوری، دومره و نیلوسره سړی روان سو، دوه کاله یی خرجه بنده کړله، یعنی زه بهر روان یم که ته راسره نه ځی، بنځی و و نیل: چی زه خپل کلی پرېښوولو ستاسره نه ځم، په دی باندی خاوند و نیل: ته زما مور او خوری، د دی څخه ستاڅه مراد دی؟

جواب: ته زما مور او خوری، په جملی و نیلوسره څه طلاق واقع نسو دا جمله خطاده، په صورت مسئله کی بنځه بدستور د خپل خاوند په نکاح کی ده، که جدایی مقصود وی نو خاوند ته به په صریح الفاظو کی طلاق ورکول پکار وی. (لمافی الدر المختار وان نوی بآنت علی مثل امی او کامی... برأ او ظهاراً او طلاقاً صحت نیته ووقع مانواه لانه کنایه وان لاینو شیئاً او حذف الکاف لفا وتعیین الادنی. (شامی ج: ۲ ص: ۵۷۶، ۵۷۷) (۱) والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۹

(فتوی نمبر ۲۸/۹۲۲ ج)

زموږ ترمینځ د بنځی او خاوند والارشته ختمه سوی ده

الفاظو سره د طلاق حکم

سوال: یوسړی محمد سلیمان ولد محمد اسلم خپلی بنځی مسماة عائشه بیگم ته د خطبه ذریعه طلاق رالیرلی دی، دغه بنځه أمه لویه کړی وه، او سلیمان بهرته په ملازمت باندی د تللو په وخت و نیلی وو، دابه ځانته راغواړم، د اوو کالو اوږده زمانه تیره سوه، په دی دوران کی یو وار پاکستان ته رالو او د بنځی سره د ملاویدلو څخه

کتاب الطلاق باب الظهار ج: ۳ ص: ۴۷۰ (طبع سعید) او همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۴۷۰، ۴۷۲ عزیز الفتاوی ص: ۴۹۳، ۴۹۴ سوال نمبر ۹۰۰، ۹۰۱ او امداد المفسن ص: ۲۲۵

در حلقه ای سیاه

۴۱۹

تبریز لشکری او هم جلد

و آنکه سجده اتم
احقر محمد تقی لشکری مقبول است
۲۲/۵ ۱۳۹۱ هـ

۲۲/۲۹
تبریز لشکری

نه زما مور خورسی و الفلفلو حکم

در آن مور خور و وانی بعضی را و وانی جی نه زما مور او
در آن مور خور و وانی بعضی را و وانی جی نه زما مور او
در آن مور خور و وانی بعضی را و وانی جی نه زما مور او

سیاه
در حلقه ای سیاه
در حلقه ای سیاه
در حلقه ای سیاه
در حلقه ای سیاه

فتاوی عثمانی دوهم جلد
بغیر بیرته ولاړو، په خط کی چی د طلاق متعلق کوم الفاظ استعمال سوی دی هغه
تکی په تکی په لاندی ډول دی:
زه د هوس او حواس په قائم ساتلو سره او د الله جل جلاله ذات حاضر او ناظر گڼلو سره په
پیره تسلی نن مورخه مخکی مارچ سنه ۱۹۷۷ء د نهی په ورځ تاته اطلاع درکوم چی
زموږ ترمینځ د ښځی خاوند والارشته ختمه ده، او دافیسله شرعی یاقانونی طورباندی
چی هغی ته طلاق وایی وگڼه، د دی څخه وروسته نورڅه گنجایش د امید یا د شک والا
خبره پاته نسو ه چی د هغه څخه داخیال وسی، چی زموږ ترمینځ د ښځی او خاوند والا
رشته لاقایمه ده، زما د دی فیصلی څخه اوس ته پخپله خوښه څنگه چی پخپله ښه گڼی
بیشکه هغه وکړه ځکه چی زما د طرفه اوس ته فارغه یی.

انجلی د خپل امداد د پاره په شرعی عدالت کی د کومو کومو حقوقو دعوی کولی
سی؟ مثلاً د اووکالو خرچه، حق مهر او د عدی د مودی خرچه. د دی څخه علاوه د
نورو کومو حقونو مطالبه کولی سی؟

جواب: په صورت مسئوله کی د مسماة عائشه بیگم باندی طلاق بائن واقع سوی دی
(۱) او هغه د عدی تیرولو څخه وروسته چیری چی وغواړی نکاح کولی سی که خاوند د
هغی سره خلوت صحیحه کړی وی، نو په هغه باندی پوره مهر واجب دی (۲). او مسماة
عائشه بیگم ته د هغه د اصولولو حق د عدالت په ذریعه حاصل دی ورسره د عدی د
زمانی د نفقی هم د خاوند څخه د وصولولو حق لری (۳). خو د تیرو شوو اوه کالو د

(۱) وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الثاني في ايقاع الطلاق الفصل الخامس في الكنايات ج: ۱ ص: ۲۷۲ (طبع ماجديه) ولو قال: لم يبق بيني وبينك عمل ونوى يقع كذا في العتائية، وفي الهندية ايضا ج: ۱ ص: ۲۷۵ قال لم يبق بيني وبينك نكاح يقع الطلاق اذا نوى... الخ.

(۲) وفي الهندية كتاب النكاح الباب السابع ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع ماجديه) والمهر يتأكد باحد معان ثلثة الدخول والخلوة الصحيحة وموت احد الزوجين سواء كان مسمى او مهر المثل حتى لايسقط منه شئ بعد ذلك الا بالبراء من صاحب الحق... الخ.

(۳) وفي الهندية الفصل الثالث في نفقة المعتدة ج: ۱ ص: ۵۵۷ (طبع ماجديه) المعتدة عن الطلاق تستحق النفقة والسكنى كان الطلاق رجعيا او بائنا او ثلاثا حاملا كانت امرأة اولم تكن. كذا في الفتاوى قاضى خان. وكذا في البحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۹۸ (طبع رشيديه كويتيه).

نفقی مطالبه په صورت مسئوله کی نسی کیدی. (۱) خاوند ته پکار دی چی دانفقه هم
اداء کړی خو که هغه یی اداء نه کړی نو هغه د عدالت په ذریعه نسی مجبوره کولی
والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۵/۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۴۵۴ ب)

اوس خوماته په نکاح باندی شک دی چی هغه قایمه ده او که نه؟

د الفاظو حکم

سوال: د زید ښځه د خپل خاوند خبره په دنیاوی معاملاتو کی نه منی یوه روخ هم په
داسی واقع باندی زید د سخت درد په حالت کی ووئیل: اوس خوماته په نکاح باندی
شک دی چی هغه قائمه ده او که نه؟ د زید مطلب د دی څخه داوو، چی که ښځه د خاوند
خبره بالکل ونه منی نو د سختی گناه خبره ده بلکی هغه محاوره ښځه پاته نسو، د زید
د ښځی د وینا ده چی که تا په نکاح باندی شک کړی دی نو ځکه د دوو شاهدانو په
مخکی اقرار وکی چی نکاح برقراره ده ماته سوی نه ده، براه کرم د زید د ښځی د
مطالبی شرعی حیثیت او د زید د برنی الفاظو حیثیت واضح کړی، چی د زید د دی
الفاظو سره په نکاح کی خدای دی نکړی څه خلل واقع سوی دی، د زید خیال دی چی
داسی څه خبره نسته د ښځی مطالبه غلطه ده؟

جواب: زید چی کوم الفاظ وئیلی دی چی (اوس خوماته په نکاح باندی شک دی چی
هغه قائمه ده او که نه ده، په دی الفاظو سره څه طلاق واقع نسو، او نه یی نکاح ماته
سو، د دواړو نکاح بدستور قائمه ده ښځی ته د داسی مطالبی څه ضرورت سته او نه
داسی کولو سره په مسئلې باندی څه اثر غورځیری.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۳/۳ هـ

(فتوی نمبر ۳۰۱۲/۳۲ - الف)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۹۴ (طبع سعید) والنفقة لا تصير ديناً الا بالقضاء او الرضاء ای اصطلاحهما علی قدر مغین أصنافاً او دراهم فقيل ذلك لايلزمه شئ. وفي الشامية قوله (والنفقة تصير ديناً) ای اذا لم ينفق عليها بأن غاب عنها او كان حاضراً فامتنع فلا يطالب بها بل تسقط بشئ المدة... الخ. وكذا في البحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۸۲ (طبع رشيديه كويتيه).

(زما د اړخه فیصله ده) د الفاظو وئیلو حکم

سوال: د یوسړې دوی بنځی وی مخکی بنځی ته یی دوه واره او د دوه می بنځی ته یی یو وار طلاق ورکولو سره رجوع کړی وه، بیا په یوه موقعه هغه دواړو بنځو متعلق ووتیل: چی زما دواړی بنځی دی ترصبا پوری ضرور زما خواته راسی، که تر صبا پوری رانغلی نو زما د طرفه فیصله ده، خو بنځی د هغه خواته ولاړی نه سوی د دی واقعی تفصیل می ستاسو دار الافتاء ته درلیږلی وو، خو د جناب د اړخه ۱۳۹۳/۳/۲ ه باندی جواب را کول سوی وو، چی مخکی بنځی ته دری طلاقه ورکول سول او دوه می بنځی ته طلاق بائین سوی دی چی رجوع نسبی کولی خو په رضامندی سره دوباره نکاح کیدی سی، خو دوه می بنځه تیاره نسبه نتیجا دواړی بنځی د خپل اولاد سره وسیدلی، اوس هغه سړی دا وایی چی ما خپلو بنځوته طلاق نه دی ورکړی، هغه الفاظ ما د درد په حالت کی وئیلی وه، حالانکی دابالکل واضح وو، کله چی هغه دا الفاظ وئیلی وه چی د هغه مراد طلاق وو، که هغه سړی دادعوی وکړی چی ما د طلاق په نیت دا الفاظ نه وه وئیلی نو د هغه د دعوی به څه حقیقت وی؟

جواب: په مخکی جواب کی دالیکل سوی وو، که دا خبره یی د درد په حالت کی کړی وه نو د نیت څخه بغیر هم طلاق واقع سو، او په موجوده سوال کی خاوند پخپله اقرار کوی چی دا خبره هغه د درد په حالت کی کړی ده، لهذا طلاق واقع سو. (۱) د دی څخه علاوه په سوال کی چی (د هغی نمبر ۲۴/۳۴۸ ب دی) داتصریح ده، چی هغه د مذکوره الفاظو سره داهم وئیلی وه، چی دامه گنه چی زه خالی دهمکی درکوم بلکی بله ورځ به د وکیل په ذریعه تحریری طلاق هم در ولیږم، دا صراحتاً د طلاق مذاکره ده او د طلاق په مذاکره کی هم د نیت اعتبار نه وی، لهذا طلاق بائین واقع سوی دی، (۲) او د خاوند قول ته اعتبار نسته. والله سبحانه وتعالی اعلم

(۱) ایضاً.

(۲) فیصله می ورکړله د الفاظو د حکم په باره کی د دار الافتاء د دارالعلوم کراچی نه جاری سوی د حضرت والا دامت برکاتهم په یوه مصدقه فیصلی کی درج دی چی، مافیصله ورکړله دا الفاظو کنایه دی چی د فارغ خطی په الفاظو کی امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۴۴۷ (جواب د سوال نمبر ۵۳۲) کی حضرت تهانوی رحمته الله علیه د طلاق بائین اتباع ته یی متعارف لیکلی ده او ورسره داهم دا الفاظ د کنایاتو د دریم قسم سره تعلق لری چی په هغه کی صرف د جواب احتمال وی او په دی قسم کی د درد په

۱۵/رمضان/۱۳۹۲ ه
(فتوی نمبر ۲۷/۲۲۰۵ ه)

د بنکنځلو په طور لفظ د (حرام) وئیلو د یومخصوص صورت حکم

سوال: د زید د بنځی یوه مصری ملگری وه، هغه چی به خپل بچی منع کول نوعوماً به یی لفظ (حرام) استعمالولو، د زید بنځی ته هم د دی لفظ، عادت جوړسو، د زید بنځی یو وار زیدته ووتیل، نو په جواب کی د زید د خلی څخه ووتل (ته) حرام... د زید نیت د طلاق ورکولو قطعاً نه وو.

۲: زید یو وار د بنکنځلو په طور بنځی ته (حرام زادی) وئیل غوښتل، خو فوراً د بنکنځو په ذهن کی راتلوسره صرف لفظ د حرام وئیلوسره ودریدی، ایا په برنی صورتونو کی به طلاق واقع کیږی؟

جواب: که واقع همداسی وی لکه چی لیکل سوی ده نو په دی سره هیڅ طلاق نه واقع کیږی.

۲: که واقع همداسی وی نو په دی سره هم هیڅ طلاق نه دی واقع سوی. لان المتأخرین انما افتوا بانصراف لفظ الحرام الى الطلاق لغلبة العرف (۱)، ولاعرف فیما ذکره السائل.

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۵/۷ ه

د مبارات په ذریعه د یو طلاق بائن حکم

سوال: شهزی نقوی ولد فرزند علی نقوی خپلی بنځی یاسمین شیخ بنت عثمان شیخ څخه جون سنه ۱۹۹۳ء باندی د مبارات په ذریعه طلاق ورکړی وه، مطلقاً مهر معاف کړی وو او د کفالت د پاره د عدی په دوران کی څلویښت زره روپی فیصله سوی وه،

حالت کی بغیر د نیت څخه هم طلاق واقع کیږی. کذا فی الشامیه ج: ۳ ص: ۳۰۱ (طبع سعید) (فتوی نمبر ۱۹۷۴-۴ ج) رجستر نقل فتاوی دارالعلوم کراچی.

(۱) وفی البحر الرائق ج: ۳ ص: ۳۰۰ لوقال لها انت علی حرام والحرام عنده طلاق وقع وان لم ینو، ذکر الامام ظهیر الدین نقول لا تشترط النية ولكن نجعله ناویاً عرفاً... الخ. وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۲۳ الی ۴۳۵ قال لا لمرأته انت علی حرام... یفتی بانه طلاق بائن وان لم ینو لغلبة العرف (راجع للتفصیل الی رد المختار وتحت قوله لغلبة العرف).

فریقین په دی باندی راضی وه، دواړو په معاهدی د ستخطی کړی وی، چی منسلک دی او د شاهدانو هم دستخطونه سته، اوس وال دادی چی آیا دا طلاق مکمل دی؟ فریقینو ضلع کونسل ته نوټس نه وو ورکړی او د وکیلانو په مشورې باندی کونسل ته نوټس مارچ سنه ۱۹۹۷ء کی ورکول سو، برای مهربانی ده په دی باندی دی رایی راسی چی د برطانیی په عدالت کی پیش سی.

جواب: ما د منسلک معاهدی مطالعه وکړله، دا د یومبارات معاهده ده، او د دی په پونا کی شهزی نقوی خپلی بنخی یاسمین شیخ ته د مهر په معانی سره او د معاهدی د نورو شرطونو په عوض کی طلاق ورکړی دی، لهذا شرعاً د دی معاهدی د مخی یاسمین باندی د شهزی نقوی د طرفه یو طلاق بائن واقع سوی دی چی د هغه حکم شرعاً دادی: چی اوس شهزی نقوی ته د رجوع کولو اختیار نسته، یاسمین د هغه د نکاح څخه جلا سوی ده خو که دواړه په رضامندی سره په نوی مهر باندی نکاح کول وغواړی چی په دی معاهدی د ستخطونه رسول او خاوند طلاق ورکی، د هغه تاریخ څخه (۱) د دری حیضه تیریدلو څخه وروسته یاسمین به په بل ځای کی نکاح کولی سی. (۲) خو د دی قانونی تقاضی د پوره کولو د پاره کوم قانوندان ته دی رجوع وسی. واللہ سبحانہ اعلم

۱۴۱۷/۱۱/۱۳ھ

(فتوی نمبر ۲۵۷/۹)

د یو طلاق څخه وروسته د نوی نکاح صورت

سوال: په شاه باندی د مندرجه اقرار نامی په ذریعه د زوجینو په مینځ کی د جدایی څخه وروسته د هغه په مینځ کی د مصالحت او یووالی د پاره شرعیت اسلامی څه لاره تجویز کوی؟

(۱) وفي الهدایة كتاب الطلاق باب الرجعة فصل فیما تحل به المطلقة ج: ۲ ص: ۳۹۹ (طبع شرکت علمیه ملتان) و اذا كان الطلاق بائناً دون الثلاث فله ان يتزوجها فی العدة وبعد انقضائها... الخ. وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۰۹ (طبع سعید) وينكح مبائة بما دون الثلاث فی العدة وبعدها بالاجماع. وكذا فی الهندیة ج: ۱ ص: ۴۷۲، ۴۷۳ (طبع رشیدیہ كویته)

(۲) وفي الشامیة ج: ۳ ص: ۵۲۹ (طبع سعید) ويظهر ان ابتداء العدة من وقت وقوع الطلاق لا من وقت الاخبار... الخ.

وفي الدر المختار باب العدة ج: ۳ ص: ۵۰۴، ۵۰۵ وهي فی حق حرة... بعد الدخول حقيقة او حكماً ثلاث حيض كوامل... الخ.

۲: که د مصالحت یوه لاره هم د زوجینو په مینځ کی دوباره د نکاح د انعقاد وی نو دا وفرمایي چی شرعاً خوبه په دی کی د کراهت څه اړخ نه وی؟
۳: مذکوره اقرار نامه د سخت درد په حالت لیکل سوی ده، ورسره زوجین د اوو میاشتو د هلك والدین هم دی، په داسی صورت کی د مصالحت شرعی او سماجی څه مصلحتونه دی؟

۴: د محوله اقرار نامی په ذریعه سره د جداوالی څخه وروسته د رجوع یا د نوی نکاح د پاره د وخت او میعاد شرط څه دی؟

۵: که دوباره نکاح کول ضروری وی نو آیا د دی د پاره تحلیل (حلاله) ضروری ده او که د دی څخه بغیر هم براه راست په دوهم وار نکاح ترلی سی؟

۶: که دوباره نکاح ضروری وی، نو آیا د هغه د پاره هم د هغی اهتمام، اعلان، او د هغه پیمانی تقریب ته ضرورت دی لکه چی په اول وار منعقد سوی ده، او که په کور کی نکاح ترلی سی.

جواب: د اقرار نامی ترشا د درج سوی مطالبو د مخه د محمد جنید فاروقی صاحب بنځه صبیحه گل اندام صاحبه باندی یو طلاق بائن واقع سوی دی، چی د هغه حکم دادی: چی خاوند اوس یکطرفه طور سره رجوع نسی کولی، هو! که فریقین راضی وی نو د سر څخه نکاح کولی سی (۱)، د دی نکاح د پاره د عدی تیروول ضروری نه دی، بلکی کله چی وغواړی نکاح کولی سی (۲)، په مسئوله صورت کی د حلالی ضرورت نسته، د نکاح د پاره د هغه اهتمام او اعلان او تقریب ضرورت هم نسته، کوم چی په اوله نکاح کی سوی وو، بلکی صرف د دوو مسلمانانو سرو په موجودگی کی ایجاب او قبول وکی نو نکاح به منعقد سی (۳) که په کوم عالم باندی نکاح وتری نو ډیره ښه ده، خو د دی نکاح د پاره به جلا مهر وی، او آینده به خاوند ته صرف د دوو طلاقو اختیار پاته سی. د دی څخه وروسته دی ډیر احتیاط ساتی، ځکه چی اوس به صرف په دوو

(ایضا)

(۱) تیری صفحی اوله حاشیه وگورئ.

(۲) وفي الدر المختار كتاب النکاح ج: ۳ ص: ۹ (طبع سعید) وينعقد بايجاب من احدهما وقبول من الاخر وفيه ايضاً ج: ۳ ص: ۲۱ و شرط حضور شاهدين حرين احراً وحرتين مكلفين سامعين قولهما

فتاوی عثمانی دوهم جلد
طلاق سره هم ښځه مغلظه سی، او د حلالی څخه بغیر به په دریم وار نکاح هم نسې
کیدي (۱)

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۱/۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۵ - الف)

۱. په طلاق صریح کی د رجوع اختیار او په باین کی د نوی
نکاح ضروری کیدلو وجه

۲. ښځی ته زناني (عورت ښځه) ویلو سره څه طلاق ښه دی سوی

۳. ښځه د هغه د مور کور کی پرېږده، راسه د وئیلو حکم

سوال: د بعضو علماء کرامو په نزد کله چی یو سړی خپلی ښځی ته ووايي چی ته
ما پرېښوولی، نو په دی سره صریح طلاق واقع کیدل منل کیږي، یعنی د طلاق صریح
څخه طلاق رجعی مراد وی، او د نکاح ضرورت نه وی، اوس که څوک خپلی ښځی ته دا
ووايي چی ته په ماباندی حرامه یی، نو په دی سره طلاق صریح ولی نه واقع کیږي،
بلکی باین واقع کیږي چی په هغه کی د نکاح ضرورت وی داسی ولی؟ په دی کی څه
فرق دی؟

۲. ښځی زه په څه خبره باندی او د گلم، نو ما ووئیل چی زنانو (ښځو) عادت وی، او ما
د شک د لری کولو د پاره هغی ته ووئیل: چی ته هم زما زنانه یی، شک دالری کول وو
چی ما ښځه ولی ونه وئیل، غالباً نعوذ بالله دا مطلب دی وانه خستل سی چی هغه زه
خپله ونه گنم، بهر حال کله چی ما هغی ته ووئیل چی ته هم زما زنانه (ښځه) یی، پیسته،
پیسته پنجابی ژبه کی د پیتی پوزی والا ښځی ته وایی، آیا په صورت مذکوره کی خو
به په نکاح څه اثر نه وی پریوتلی؟ د طلاق نیت می نه وو.

۳. د نن څخه څلور نیم کاله مخکی کله چی مانوی نوی واده کړی وو، نو ښځی ته می
په څه خبره درد رالی، د مور او نورو خپلوانو ښځو په مخکی مامورته د خپلی ښځی په
مخکی (ښځی ته د اورولو د پاره) دالاندی درج سوی کلمات په پنجابی ژبه کی وئیلی

(۱) د حوالی د پاره وگورئ راتلونکی صفحی او د هغی حواشی ۱-۲ پوری

وه، چی د هغه پښتو ترجمه داده: دابښځه د دی د مور په کور کی پرېږده، بیامی دا
وئیلی وه، چی د هغه پښتو ترجمه داسی ده: داپرېږده د دی د مور په کور کی، اوسی
معلومول دادی: چی په دی ذکر سوی فقری سره طلاق واقع کیږي او که نه؟ ما دا الفاظ
د رعب اچولو او بیړولو د پاره وئیلی وه.

جواب: په دی فرق باندی د پوهیدلو د پاره د فقهی د ویلو ضرورت دی لهذا یاخوته د
فقهی تعلیم حاصل کړه، یا بیا د اهل علم څخه د مسئلې پوښتنه کولو سره په هغه
باندی عمل وکړه، او د دلائلو پسی مه کیږه.

۲. په صورت مسئله کی طلاق نه دی واقع سوی په څه شک او تردد کی مه اوسه.
۳. که ستانیت د دی الفاظو سره د طلاق نه وو، نو بیا د دی الفاظو سره طلاق واقع نه
سو.

والله سبحانه وتعالی اعلم
۱۳۹۷/۲/۱۹ هـ
(فتوی نمبر ۲۸/۲۲۹ ب)

(دادی ستا واخله) دا الفاظ که د طلاق په نیت سره
ووئیل سی نو څه حکم دی؟

سوال: د محمد صالح او د هغه ښځی ترمینځ همیشه جگړه وی، د دی جگړی په دوران
کی یوه ورځ محمد صالح په درد کی خپل لاس خپل جیب ته نژدی کی، مخامخ یی ښځه
ناسته وه ورته یی ووئیل: چی دادی ستا واخله (د جیب څخه یی څه نه را ووتل) په
دوهم واری یی بیا دا الفاظ ووئیل: نو فوراً د هغه ښځه د هغه ځای څخه ولاړه سوه، او د
باندی په ژړاسوه، وروسته د محمد صالح څخه د مذکوره خبری کولو مقصد پوښتنه
وسوه، چی د دی خبرو څه مقصد دی وو؟ نو هغه ووئیل چی زما مقصد خپلی ښځی ته
طلاق ورکول وو، آیا شرعاً طلاق واقع سو او که نه؟

جواب: د دی خبری خو صریحه جزئییه معلومه نه سوه، خو د قواعدو او مماثل د
داده ستا واخله په دی کی نه د طلاق کوم صریح لفظ سته او نه مقتضی او مقدر، او په
داسی صورت کی سره د نیت څخه هم طلاق نه واقع کیږي علامه شامی رحمه الله د علامه

رملى ﷺ خُخه نقل كوى: وبه يعلم جواب مايقع من الاتراك من رضى ثلاث حصوات قائلاً: انت هكذا ولا ينطق بلفظ الطلاق، وهو عدم الوقوع تأمل (منحة الخالق حاشية البحر الرائق ج: ۳ ص: ۳۰۹ باب الصريح تحت قوله (انت طلاق هكذا) (۱)، او په عالمگيريه كى دى: ولو قال لها بعد، ما طلبت منه الطلاق (گفته، گير) لا يقع وان نوى كذا فى الخلاصة، (عالمگيريه ج: ۱ ص: ۳۸۰) (۲)
بياهم صريحه جزئيه معلومه نه سوه، نو ځكه كه نورو علماوو ته رجوع وسى او معلومات حاصل كړى نو د ابه ښه وي.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۶/۹ هـ

(فتوى نمبر ۲۸/۵۲۸ ب)

نځه پخپل ځان باندې حرامو الفاظو سره د طلاق باين حكم

سوال: يوسړى لاندې الفاظ د طلاق د پاره استعمال كى، زه خپله ښځه مسماءه فلانى په خپل ځان باندې حراموم، په دې الفاظو سره به كوم طلاق واقع وي؟
جواب: په صورت مسئله كى يو طلاق بائن واقع سوي دى (۲) د نوى نكاح څخه بغير په زوجينو كى د زوجيت تعلقات نسى قايميدى.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ

(فتوى نمبر ۱۸/۳۸۷ - الف)

(البائن لا يلحق البائن) كى د دوهم بلين څخه مراد هغه دى

چې په اصل وضع كى باين وي كه څه هم د عرف

د وچى صريح جوړسوي وي

(۱) ج: ۳ ص: ۲۸۷ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ).

(۲) طبع مکتبه ماجدیہ کویتہ.

(۳) وفى الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۳۳ الى ۴۳۵ (طبع سعيد) قال لامراته انت على حرام... يفتى بانه طلاق باين وان لم ينوه لغلبة العرف، وكذا فى البحر الرائق ج: ۳ ص: ۳۰۰. او همدارنگه وگورئ امداد المفتين ص: ۲۲۲

سوال: بخدمت شیخی و استاذی مدظلمکم! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

بنده د حضرت والا په خدمت كى يوفقهى سوال ليكلى وو، حضرت والا د هغه جواب داسى وليكى، هغه ته به مراجعت كول وي، او وخت هم پكار دى، لهذا كه داسوال بيل ارسال سى، نو د هغه مستقل تحقيق به اوسى، د حضرت والا په هدايت باندې عمل كولو سره بنده بيل دا سوال دوباره مزید منقح كولو سره دوباره ليكي:

سوال: هغه طلاق باين چې د عرف د وچى صريح جوړسوي دى په دې سره به بغير د نيته هم طلاق واقع كيږي، (مثلاً: ته په ما حرامه يى، ته آزاده يى وغيره) آيا هغه طلاق باين (برابره خبره ده كه صريح وي او كه كنايه) سره به د عدې په دوران كى لاحق سى او كه نه؟ رد المختار ج: ۳ ص: ۳۰۱ (۱) درج ذيل عبارت څخه معلوميږي، چې لاحق كيږي به نه: قال ح: ولارد انت على حرام على المفتى به من عدم توقفه على النية مع انه لا يلحق البائن. ولا يلحقه البائن لكونه بائناً لما ان عدم توقفه على النية امر عرض له لا بحسب اصل وضعه اه.

د همدې عبارت مطابق امداد المفتين ص: ۲۲۲ كى عدم لحوق فتوى مذكوره ده، خو د رد المختار ج: ۳ ص: ۳۰۸ (۲) د لاندې ليكل سوي عبارت څخه معلوميږي چې دا حق كيدل پكار دى: قوله لا يلحق البائن البائن، المراد بالبائن الذى لا يلحق هو ما كان بلفظ الكناية لانه هو الذى ليس ظاهراً فى انشاء الطلاق كذا فى الفتح.

په دې عبارت كى طلاق بائن بالكنايه (ثانى) د عدم لحوق په وجه دايان كړى دى چې دا د طلاق په انشاء كى ظاهر نه دى، د دې څخه معلوميږي چې كوم طلاق په انشاء د طلاق كى ظاهروى، هغه لاحق كيدل پكار دى، او طلاق بائن صريح (مثلاً ته په ما باندې حرامه يى، ته آزاده يى وغيره) خو په انشاء د طلاق كى ظاهردى لهذا داهم د طلاق بائن سره لاحق كيدل پكار دى احسن الفتاوى ج: ۵ ص: ۱۸۳ (۳) كى هم د دې مطابق د لحوق فتوى مذكوره ده، د دې په باره كى صحيح خبره څه ده؟ سائل محمد عامر صاحب دار الافتاء والارشاد ناظم آباد كراچى.

(ايضا)

(طبع ايچ ايم سعيد كمپنى)

(ج: ۳ ص: ۳۱۰ رد المختار (طبع ايچ ايم سعيد كمپنى))

فتاوی عثمانی دوهم جلد

جواب: مکرمی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! په رد المختار کی که د حقوق بحث په تفصیل سره وویل سی نو دا خبره واضحه کیږي چې په مسئوله صورت کی به طلاق ثاني نه لاحق کیږي، ځکه چې په امداد المفتین کی مذکور دی او په هغه کی چې کومه حواله ورکول سوی ده هغه هم په دی صریح ده چې د علامه شامی د کوم عبارت څخه چې تاته اشکال سوی دی یعنی: لانه هوالذی لیس ظاهراً فی انشاء الطلاق (د دی مطلب دی: لیس ظاهراً باعتبار اصله) چنانچې هغه پخپله به بله صفحه باندی، قوله: او انبتک بتطليقه لاندی یی د دی تقریباً صراحت کړی دی، فرمایي:

واشار به الى انه لا يشترط اتحاد اللفظين، فشمّل ما اذا كان الاول بلفظ الكناية البائنة... بعدكون الثاني بلفظ الكناية كلخلع ونحوه مما يتوقف على النية، ولو باعتبار الاصل، كانت حرام. (۱)

په صورت مسئوله کی په عدم لحوق باندی لاندینی لیکل سوی مزید دلائل دادی:

۱: د بائن د بائن سره د نه لاحق کیدو علت د فقه په ټولو کتابونو کی دابیان سوی دی چې ثاني اخبار عن الاول ګرځول ممکن دی نو ځکه یی په درمختار کی فرمایلي دی:

(اذا امکن جعله اخباراً عن الاول) (۲) او (انت حرام) کی هم داسی دی.

۲: د کافی حاکم رحمته الله څخه علامه شامی نقل کوی: واذا طلقها تطليقة بائنة ثم قال لها في عدتها: انت على حرام... وهو يريد به الطلاق لم يقع عليه شيء، لانه صادق في قوله هي على حرام، اه علامه شامی په دی باندی لیکي: ای لانه یمکن جعل الثاني خبراً عن الاول، دلته یی علت د وقوع الطلاق موقوف علی النية کیدل ونه ګرځولو بلکی دا خبره یی علت وګرځوله، چې ثاني لره یی اخبار عن الاول جوړول ممکن دی او د عرف سره توقف علی النية ختم سوی دی، احتمال الاخبار نه دی ختم سوی.

۳: علامه شامی په ډیرو مضبوطو دلایلو سره ثابت کړی دی چې الباین يلحق الصریح کی د صریح څخه مراد صریح رجعی دی، صریح بائن نه دی، لهذا په صریح بائن سره بائن نه لاحق کیږي او (انت على حرام) د صریح کیدلو باوجود بائن دی، په شامی داپوره بحث په غور سره د ویلو سره امید دی چې تاته به څه اشکال پاته نسی.

(۱) الدر المختار ج: ۳ ص: ۳۰۹ (طبع ایضاً)

(۲) رد المختار ج: ۳ ص: ۳۰۸ (طبع ایضاً)

په احسن الفتاوی ج: ۵ ص: ۱۸۳ کی یی د لحوق د مسئلې څخه بحث نه دی کړی او صرف د حرام د صریح کیدلو ذکر دی خو په قوسینو کی یی لیکلی دی، چې په دی باندی اشکال او جواب په تتمه کی دی، داتتمه ماته رانه کول سوه خو د رد المختار پوره بحث ویلو څخه وروسته کم ترکمه بنده ته څه اشکال نسته، چې د اطلاق به نه لاحق کیږي.

والله سبحانه اعلم
بنده محمد تقی عثمانی

۲ شوال ۱۴۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۵۸۲/۱)

فصل فی الطلاق بالکتابه

د تحریری طلاق ورکولو بیان

پخپله طلاقنامه لیکلو یا په چاباندی د لیکلو څخه وروسته دستخط

کولو سره طلاق واقع کیږي

سوال: ان سيد المرحوم رفيع الرحمن قد طلق زوجته نجمة بنت منظور بوثيقة الطلاق المرفقة باللغة الانكليزية مع ترجمتها العربية، وانه قد كتب هذه الوثيقة للثامن والعشرين من شهر ابريل السنة ۱۹۸۰ م وتزوج السيد رفيع الرحمن زوجة اخرى، وله من كل واحد من الزوجتين اولاد، وقد توفي قريباً فالمرجو افادتنا، هل طلقت نجمة بنت منظور بالوثيقة المرفقة؟ وهل ترث الان من السيد رفيع الرحمن أم لا ترث؟ بينوا وتوجروا

جواب: ان كان سيد المرحوم رفيع الرحمن كتب هذه الوثيقة (۱) بنفسه او استكتبها من غيره ووقع عليها، فان نجمة بنت منظور وقع عليها الطلاق منه (۲) وخرجت من نكاحها

(۱) داد طلاقنامی وثیقه د دی جواب څخه وروسته راځي.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۴۲ (طبع سعید) كتب الطلاق ان مستبيناً على نحو لوح وقع ان نوى وقيل مطلقاً. وفي رد المختار (مطلب في الطلاق بالكتابة) ان ارسل الطلاق بأن كتب: اما بعد! فانك طالق فكما كتب هذا يقع الطلاق. وبعد اسطر... ولو قال للكاتبة، اكتب طلاق امرأتی كان انفراداً بالطلاق وان لم يكتب ولو استكتب من آخر كتاباً بطلاقها وقراه على الزوج فاخذه الزوج و ختمه

و جاز لها ان تتزوج غيره بعد انقضاء العدة، وبما ان الرفيع، الرحمن توفي قريبا، في حين ان وثيقة الطلاق كتبت قبل اكثر من عشر سنوات، فالظاهر ان نجمة قد اكلت عدتها، وهي ثلاث حيض، وبما انها لم تكن زوجته وقت وفاة رفيع الرحمن فانها لا تثر منه شيئا، اما الاولاد، فانهم يرثون من كلهم سواء كانوا من بطن نجمة او من بطن زوجته الثانية. والله سبحانه وتعالى اعلم

محمد تقی عثمانی

دار الافتاء دار العلوم کراتشي ۱۴

غرة ذی الحجة سنة ۱۴۱۴ هـ

وثيقة الطلاق

اننى سيد رفيع الرحمن بن سيد سعيد الرحمن المسلم، البالغ العمر حوالى ۴۰ سنة، المهنة خدمة خاصة، الساكن ب - ۱۸۰ بلوك ۱۱ -، منطقة فيدرل بي كراتشي. اقرر تحريرا باننى قد اطلق زوجتى نجمة بنت منظور على المسلمة، البالغة، عمرها حوالى ۳۵ سنة القاطنة ۱ - ۱۵ د هرم بورة، لاهور (پاکستان) بناء على مايلي:

- ۱- بان منذ مدة ۸ سنوات ماضية خلال مدة زواجها معنى انكا كانت متمردة ومنازعة معنى.

۲- بانها تسئ التصرف والسلوك وتتعسف لى.

۳- وبالعوم لكل الوقت خلال اسكانها فى البيت انها يبدعت قذع وتعارض على اساس نجمة.

وبنتيجة هذا غير ممكن لى بالرغم عن جهدي المخلص السكن معها بين حدود الله. اننى لذلك اللفظ الطلاق لها.

۱- اننى سيد رفيع الرحمن بن سيد سعيد الرحمن اطلق لكم نجمة عالية بنت منظور على.

۲- كالمذكور

۳- كالمذكور

وعنونه وبعت به اليها فاتاه وقع الخ. وكذا فى الفتاوى الهندية كتاب الطلاق الباب الثانى فى ايقاع الطلاق، الفصل السادس فى الطلاق بالكتابة ج: ۱ ص: ۳۷۹.

سيد رفيع الرحمن بن سيد سعيد الرحمن الساكن ب - ۱۸۰ بلوك ۱۱ -، منطقة فيدرل ب، كراتشي.

توقيع الشاهد.

سيد محمد الحق مسعود اباد، كراتشي. توقيع ۲۸ / ۴ / ۱۹۸۰ م

دری طلاقه ليکلو سره په ورکولو باندی به هم دری

طلاقه واقع کیری

سوال: د فیاض علی نکاح د مسماة نسیم اختر سره ۱۴ نومبر ۱۹۶۰ م باندی وسوه، وروسته د نکاح څخه نه انجلی د خسرگنی کره تللی ده او نه هلك خسرگنی کره راغلی دی چی قربت یی کړی وی، په دی وجه چی د انجلی والدينو د رخصتی د پاره دا شرط عاید کړی وو، چی کله هلك بی. ایس. سی وکړی، بیابه د انجلی رخصتی وی او دا شرط هلك منظور کړی وو، خوڅه موده وروسته په فریقینو کی جگړه پیدا سوه او د انجلی والدينو طلاق وغوښتی، او هلك تحریری دری طلاقه ورکړل، ایا اوس د دی انجلی والدينو طلاق وغوښتی، او هلك تحریری دری طلاقه ورکړل. ایا اوس د دی انجلی نکاح د دغه هلك سره کیدی سی؟

جواب: د طلاقنامی کتلو سره معلومه سول چی هلك خپلی ښځی ته دری طلاقه ورکړی ده، لهذا اوس هغه انجلی د هلك د پاره په قطعی طور باندی حرامه سوی ده، اوس د هغه سره بغیر د حلالی څخه د هغه دوههه نکاح نسی کیدلی. ()

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸ / ۷ / ۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۷۹۵ / ۱۹ - الف)

په ليکلو سره هم طلاق واقع کیری او د طلاق د پاره د شاهد ضرورت نه وی

سوال: عرض دادی چی زما د خور نجمة اعوان بنت غلام ربانی اعوان واده د یو صاحب په نوم د ډاکتر هارون ایم قاضی ولد قاضی محمد اسحاق سره په تاریخ ۳۰ جون سنه ۱۳۸۸ هـ

د حوالی د پاره صد فتوی او د هغی حواشی نمبر ۷ وگورئ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد

۱۹۸۲ کی ورو، یعنی نکاح وسوه او بیا په دوهم جولائی باندی رخصتی وسوه، د واده د دوهمی ورځی څخه موصوف نوی ناوی سره ښکونځل او زما مرحومی مورته ښکونځل کول شروع کړل، ورسره یی زما د بودا پلار په باره کی هم دا رویه اختیار کړله. د واده څخه څو ورځی وروسته دواړه ښځه او خاوند امریکي ته روان سول، ځکه چی زما د خور خاوند د سرجن په حیثیت سره د تیرو شلو کالو څخه هلته آباد دی، امریکي ته د رسیدلو په پنځه لسمی ورځ زما اخنښی خپله ښځه (زما خور) وهله او ټکوله او د وخت په تیریدلو سره، د هغه په ښکونځلو او وهلو ټکولو کی سختی راله، او داسی واقعی به اکثره پېښیدلی، کله چی د اشان یو کال تیرسو، او ډاکتر صاحب خپل ځان بدل نه کی، نو آخر زما خور تنگه سوه، او د تلاق مطالبه یی وکړه، هغه تلاق ورنکړی د دواړو کراچی ته په راتلو باندی د هغوی مشرانو او موږ دواړه پوه کړل، کله چی د ډاکتر صاحب څخه پوښتنه وسوه، چی تاته د ښځی څخه څه شکایات دی، نو هغه وویل چی ماته یاد نه دی چی داڅه وایی یاڅه کوی، الغرض موږ په دی نتیجه ورسیدلو، چی د ده د وهلو، ټکولو او ښکونځلو عادت دی، او څه شکایت یی نسته، موږ د خدای په ذات باندی باور کولو سره د هغه ښځه امریکي ته په دی امید روانه کړه چی خدای پاک رحیم ذات به په خپل فضل سره ډاکتر صاحب یو محبت کوونکی خاوند جوړکړی، او حالات به ښه سی، ډاکتر صاحب وعده هم وکړه، چی اوس به هغه د وهلو ټکولو څخه ځان ساتی، خوداسی نه وسول، لږ ورځی وروسته هغه بیا دا حرکتونه شروع کړل، ډیر وهل ټکول یی وکړل، خراب ښکونځل یی زما پلار او مرحومی مورته وکړه، کله چی داهرڅه برداشت نه سول، نو زما خور د تلاق مطالبه وکړه، د هر وار په شان هغه دا وار هم انکار وکی، د دی څخه وروسته هم دا د ښکونځلو سلسله تقریباً هره ورځ وه، او وخت په وخت به یی لاس هم باندی لوړوی او دا د هغه مشغله جوړیده آخر زما خور یوه ورځ، کله چی هغه د همیشه په رنگ بی گناه ووهله او وی ټکوله او ښکونځل یی ورته وکړه، نو د هغه څخه یی مطالبه وکړه چی هغه دی په هر حال کی تلاق راکړی، د دی څخه وروسته هغه ولاړه سوه، او په یوی پارچی یی په انگریزی کی ولیکل: چی زه نجمی ته دری تلاق ورکوم او د هغی لاندی یی د خپل نوم دستخط وکی نو تلاق ورکوم الفاظ یی په ځله باندی اداء نه کړل، د دی واقعی څخه وروسته زما خور څه موده خو هلته پاته سوه، خو لږ موده وروسته هغه اصرار شروع کی، چی ته کراچی ته بیرته ولاړه سه، هغه ماته یو خط هم د امریکي څخه را ولیږی چی په هغه کی یی لیکلی وه، چی نجمه کراچی ته

را وغواړه، زه به هغی ته کور واخلم ور به یی کړم خرچه وغیره د هغه او د بچوبه یی درلېږم، د اشان به د واده د ماتیدلو څخه بچ سی، لا اوس موږ په دی خبره باندی غور کولو، چی هغه په زبردستی باندی نجمی له ټکت وړکولو سره کراچی ته روانه کړله، او ډیره وعدی یی ورسره وکړه، د بیرته راتلو پروگرام یی ورته وښووی، کله یی چی هغه په خوشحالی راروانه کړله، پرون مؤرخه ۱۹ - اگست ۱۹۸۸ باندی موږ ته یو خط راکول سو، چی په هغه کی د حالاتو د لیکلو څخه وروسته دالیکلی دی، چی چونکی ما اول نجمی ته (تلاق مقرتین) چی د هغه مطلب هغه وایی دوه تلاقه می ورکړی وه، نو اوس ځکه دریم تلاق درلېږم چی اوس زموږ د یوبل سره څه واسطه پاته نسوه.

اوس سوال دادی: چی دری سره تلاقه ډاکتر هارون لیکلی خودی، خو په ژبه یی نه دی اداء کړی، او د هغه ښځه حامله هم ده، چی آیا تلاق واقع سو؟ که تلاق واقع سو نو په درو میاشتو کی د ننه دوباره صلح کیدی سی؟ د شرعی حکم څخه موخبر کړئ آیا د تلاق ورکولو په وخت د شاهدانو موجودیدل ضروری نه دی؟

جواب: په صورت مسئله کی ستاسو په خور نجمه اعوان باندی دری تلاقه واقع سوی دی، د تلاق د پاره په ژبه سره وئیل ضروری نه دی، د لیکلو سره هم تلاق واقع کیږی (۱)، او د دی د پاره د شاهدانو موجودگی هم شرط نه ده، د دریم تلاق څخه وروسته هغه په هیڅ صورت کی د خپل خاوند د پاره حلاله نه ده او اوس د مصالحت کولو سره یوځای اوسیدل هم شرعاً جائز نه دی (۲) ستا همشیره حامله ده، نو د هغی عده د ماشوم په پیداکیدو سره پوره کیږی (۲) د ماشوم د پیداکیدو څخه وروسته چی چیری یی زړه وی هلته نکاح کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۹/۱/۲ هـ

(فتوی نمبر ۵/۴۰ - الف)

۱) افی الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۴۶ (طبع سعید) کتب الطلاق ان مستبیناً علی نحو لوح وقع ان
نوی وقیل مطلقاً

۲) حوالی د پاره وگورئ ص: فتوی او د هغی حواشی ع تر ع پوری
۲) حوالی د پاره وگورئ ص: حاشیه ع

د طلاقنامې د لیکلو څخه وروسته د طلاقنامې څخه انکار کول

یاد طلاق الفاظ لیکلو په وخت کې د سر د چکر او بندو

دعوی کولو یو مخصوص صورت

د سوال خلاصه: مسنی جلال الدین د خودکشی په غرض خوب راوستونکی گولی وخورلی، او په هغه باندې بیهوشی رالې، ډاکټر را وغوښتل سو، تفتیش کولو سره د هغه د جیب څخه یوه رقعه را ووتله، چې په هغه کې یې وصیت لیکلی وو، د وصیت نامې په آخر کې یې خپلې ښځې ته د طلاق دا الفاظ لیکلي وه: طلاق، طلاق، طلاق می درکې، طلاق، طلاق، طلاق می درکې، او پخپله هم خودکشی کوم، دا پرچه مایه هوش او حواس کې لیکلې ده، د بل چا پکښې څه لاس نسته، په آخر کې یې تاریخ او خپل نوم لیکلی دی، د علاج معالجې څخه وروسته جلال الدین روغ سو، اوس کله وایې چې ما د طلاق الفاظ نه دي لیکلي، او کله اقرار کوی د یوبل ځای څخه فتویٰ هم طلب سوې ده، په هغه کې یې طلاق مغلف لیکلی دی اوس عرض دادی: چې جلال الدین کله د پوره پرچې څخه انکار کوی او د طلاق د الفاظو څخه هم انکار کوی، او کله بیا د ټولو خبرو اقرار کوی، او کله وایې چې پرچه مایه هوش او حواس سره لیکلې ده، او د طلاق لفظ مایه هغه وخت لیکلی دی، کله چې زه بې هوښه کیدم، او زما په سرباندې چکر راتلی.

جواب: په صورت مسئوله کې جلال الدین یو وار د دی خبرې اقرار کړی دی، چې د طلاق الفاظ هغه لیکلي دي، نو ځکه په ښځې باندې طلاق مغلف واقع سو، (۱) د حلالی څخه بغیر د هغه د پاره ښځه رواکیدی نسی، د سر د چکر راتلو چې کوم جلال الدین بیانوی د هغه په وجه په مسئلې باندې څه اثر نه غورځیږي، لانه لایصدق علیه حد السکران علی مذهب ابی حنیفه رحمته الله حتی لایعرف الارض من السماء ولا علی مذهب الجمهور حتی یهذی ویخلط کلامه (۲) ولوصدق علیه السکران فان لی شبهة فی وقوع الطلاق فانه ینبغی ان لایقع الطلاق السکران بالکتابه کما لایقع الطلاق المکره علی

(۱) وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۴۲ (طبع سعید) کتب الطلاق، ان مستبینا علی نحو لوح وقع ان نوی وقیل مطلقا... الخ.

(۲) راجع التفصیل الی رد المحتار مطلب فی تعریف السکران وحکم ج: ۳ ص: ۲۳۹ (طبع سعید).

ماصر حوايه (۱) لاسیما اذا كانت الكتابة غیر مرسومة فان وقوع الطلاق بها یحتاج الی النية عند البعض (۲)، وعلل صاحب البحر عدم وقوع الطلاق المکره بالکتابه، بقوله: لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة ولا حاجة عنا (۳). راجع رد المحتار ج: ۲ ص: ۵۷۹ و ج: ۲ ص: ۵۸۲، ج: ۲ ص: ۵۸۹ فلیتأمل. والله اعلم بالصواب.

په صورت مسئوله کې طلاق مغلف واقع سو. الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۱۸ الف)

په انگریزي طلاقنامه کې د (Divovce) په ځای (Divovse)

لیکلو سره هم طلاق واقع کیږي

سوال: ماخپلې ښځې ته چې زما د اجازت څخه بغیر د والدینو کره تللی وه د بیرولو د پاره یوه تحریر نامه لیکلې وه چې په انگریزي کې وه، د ډاگ په ذریعه مې ورته ولیږله چې په هغه کې لفظ (Divovse) انگریزي کې لیکل سوی وه، چې د هغه معنی د طلاق نه ده، زما منشاء د طلاق ورکولو نه وه، خط مې صرف د دی د پاره لیکلی وو، چې د بیا د پاره زمانښته د دی حرکت ارتکاب ونکړي، نو آیا په دی صورت کې طلاق واقع سو؟

جواب: د دی مسئلې جواب د دارالعلوم کراچي د اړخه حضرت مولانا مفتی محمد شفيع صاحب مدظلهم اول لیکلی دی، هغه جواب د پوره غور او فکر او تحقیق څخه

(۱) وفی الشامیه قبیل مطلب فی المسائل التي تصح مع الاکراه ج: ۳ ص: ۲۳۲ (طبع سعید) وفی البحران المراد الاکراه علی التلفظ بالطلاق، فلو اکره علی ان یکتب طلاق امرأته فکتب لاتطلق لان الكتابة اقيمت مقام العبارة باعتبار الحاجة ولا حاجة هنا... الخ.

(۲) وفی الشامیه مطلب فی الطلاق بالکتابه ج: ۳ ص: ۲۴۲ ففی غیر المستبینه لایقع الطلاق وان نوی وان کانت مستبینه لكنها غیر مرسومة ان نوی الطلاق یقع والا لا... الخ.

تر ۲ متعلقه عبارتونه د تیری صفحې د حاشیې نمبر ۲ تر ۳۰ کی ذکر سوی دی. (محمد زبیر عفی عنه)

وروسته لیکل سوی دی او هم هغه صحیح دی، د هیجاء مذکوره غلطی سره په (Divovce) کی (Divovse) او په لیکلو سره څه فرق نه راځی، درې طلاقه واقع سوی دی، ستا بنځه په تاباندی حرامه سوی ده، اوس دوباره نکاح هم نسی کیدی، ماسواد دی څخه چی هغه عده تیریدلو څخه وروسته بل چیری نکاح وکړی، بیا هغه خاوند مړسی او یا هغه هم ورله په څه وجه د صحبت کولو څخه وروسته طلاق ورکړی، د هغه عده تیرولو څخه وروسته په خوبه او رضاباندی بیا ستاسره نکاح کیدلی سی. والله سبحانه وتعالی اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۵/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۲۸۱ ب)

که بنځی جعلی طلاق تیاره کړی وی نو څه حکم دی؟

سوال: زمانځی زما د اړخه د جعلی تحریر او دستخط سره د خپل ځان څخه طلاق نامه پیش کولو سره فرضی طلاق حاصل کړی دی، د جعلی طلاق نامی نقل ستاسو په خدمت کی پیش دی، آیا په دی صورت کی زما د اړخه زما په بنځی باندی طلاق واقع سوی دی؟

جواب: که په سوال کی درج سوی بیان صحیح وی یعنی منسلکه تحریر جعلی دی (۱) نو ستا په بنځی باندی هیڅ طلاق واقع نه دی، ځکه چی د طلاق په وقوع کی که د زوجینو اختلاف وی نو دا ضروری ده چی یا خو خاوند د طلاق ورکولو اقرار وکړی او یا د شاهدانو په ذریعه په شرعی طریقی سره په عدالت کی داثابت سی، چی خاوند طلاق ورکړی دی (۲).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) په ریکارډ کی داتحریر موجود نه دی. (مرتب)

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۳۵۲ (فان اختلفا في وجود الشرط) اي ثبوته ليعم العدمي (فالقول له مع اليمين) لانكاره الطلاق.

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۷۲ - الف)

په طلاقنامه باندی په زوره د دستخط کولو حکم

سوال: د څه کورنی جگړی د وجی زمانځه د پلار کره ولاړه څه موده وروسته راله او زما په موجودگی کی یی کور خالی پرېښوولو سره بیرته د پلار کره ولاړه، کله چی ما د بنځی د مور او پلار څخه سبب پوښتنه وکړه، چی تاسو دا اقدام ولی کړی دی؟ نو هلته د هغوی نور خپلوان هم موجود وه، هغوی ماته د طلاق دهمکی راکړله، او بیا د چیرمین او ممبرانو په زبردستی سره یی طلاقنامه ولیکله او زما څخه یی په هغه باندی په زوره دستخط واخستی، نه یی ماته تحریر اوریدلی دی او نه ما په ژبی سره د طلاق الفاظ وئیلی دی.

تنقیح: په زوره باندی د دستخط کولو څه صورت پیښ سوی وو، که تا دستخط نه وی کړی نو تاته څه خطر وه؟ د دی جواب په راتلوسره به د اصل مسئلې جواب لیکل کړی.

بنده محمد شفيع عفا الله عنه

۱۲ - ۱ - ۱۳۸۸ هـ

دتنقیح جواب: وجه داده چی زما د اکالور زما د اخښی په کورکی ده، نو هغوی هغه نه د کافی تکلیف ورکولو څخه وروسته د طلاق کاغذ ورکړی وو، او وروسته یی ماته دهمکی راکړه، چی ستاسره به هم دامعامله کوو، چونکی زه یواځی یم، زما څه رور او مددگار نسته، نو ځکه ما د هغه ځای څخه کورته د تبتیدلو کوشش هم وکی، خو هغوی زه پری ښوولم او په زوره یی راباندی دستخط وکی.

جواب: په صورت مسئله کی تاته دامعلومه ده، چی په کوم کاغذ باندی زما څخه دستخط اخستل کړی، هغه طلاقنامه ده، نو په هغه باندی دستخط کولو سره طلاق واقع سو، څومره طلاقه واقع سول؟ او دوباره د زوجیت تعلق قایم کیدی سی او که نه؟ دی خبرو جواب د طلاقنامی په کتلو سره درکولی سی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۴ هـ (فتوی نمبر ۱۹/۵۴ - الف)

فصل فی تعلیق الطلاق

طلاق په یو شرط باندی د معلق کولو بیان

کله طلاق قسم چی فلانی کار به نه کوم د الفاظو حکم

د حضرت مولانا علی محمد رحمته الله مهتم دار العلوم کبیر والا د سوال په جواب کی سوال: غیر متزوج (غیر واده سوی) داسی وویل: زما دی کله طلاق قسم وی چی فلانی کار به نه کوم، بیایی هغه کار وکی، آیا نکاح کولی سی؟
۲: که قسم صحیح سی نو آیا د فضولی تزویج او اجابت یعلمه حیلہ دلتہ چلیدلی سی؟
(حضرت مولانا علی محمد صاحب مهتم دار العلوم عیدگاه کبیر والا ملتان)
جواب: د دی الفاظو څه صریح حکم په کتابونو کی پیدانه سو، خو د قواعدو مقتضاء داده چی په صورت مسئلہ کی به د نکاح کولو سره طلاق نه واقع کیږی.

قال الشامي في ردالمختار نقلا عن الفتح وقد تمورف في عرفنا في الحلف: الطلاق يلزمني لا افعل كذا يريدان فعلته لزم الطلاق ووقع فيجب أن يجري عليهم لانه صار بمنزلة قوله أن فعلت فانت طالق، وكذا تعارف اهل الأرياف الحلف بقوله على الطلاق لا افعل آه، وهذا صريح في أنه تعليق في المعنى على فعل المحلوف عليه بغلبة العرف وان لم يكن فيه أداة تعليق صريحا. (شامي ج: ۲ ص: ۴۳۳) (۱)

د دی څخه معلومه سوه چی کله په کلام کی د تعلیق صریح الفاظ موجود نه وی نو اعتبار د عرف دی، په کومو صورتونو کی چی فقهاوو د وقوع الطلاق حکم ورکړی دی هغه ټول د واده سوی سړی سره متعلق دی، ځکه که واده سوی سړی داسی الفاظ استعمال کړی، نوعرفاً د هغوی مطلب د طلاق تعلیق وی، خو د غیر واده سوی سړی داوئیل: چی زما دی د طلاق قسم وی چی فلانی کار به نه کوم، داپه تعلیق مضاف الی الملك کی متعارف نه دی (۲).

(۱) رد المحتار ج: ۳ ص: ۲۵۳ (طبع سعید)

(۲) او د تعلیق طلاق د صحیح کیدلو د پاره اضافت الی الملك یا اضافت الی سبب الملك کیدلای دی، لکه چی په فتح القدیر ج: ۳ ص: ۴۴۲ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ) کی دی: ولابد من

په خاص طور سره د (کله د طلاق قسم) متعارف خو لاڅه کوی، د عوامو د پوهی څخه هم بهر دی، او کله چی په عرف کی دا الفاظ تعلیق الطلاق مضاف الی الملك نه گڼل کیږی، نو په دی سره به طلاق هم نه واقع کیږی، لان مبني الايمان علی العرف (۱) خو د احتیاط تقاضا داده، چی دا مذکور سړی دی خپله نکاح پخپله نه کوی، بلکی کوم فضولی دی د هغه د حکم څخه بغیر د هغه نکاح وکړی او بیادی هغه په خپله عمل سره، مثلاً د مهر اداء کولو سره نافذ کړی دا شان به نکاح صحیح سی، (۲) او بلاشبہ به طلاق واقع نه وی. ولله سبحانه وتعالی اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۹/۵ هـ

(فتوی نمبر ۵۲۴/۲۲ ب)

ماهفي ته طلاق ورکی طلاق، طلاق ان شاء الله د الفاظو حکم

سوال: یوسړی د ډیر درد په عالم کی او د ناپوهی څخه خپلی بنځی ته او هغه غیرحاضره وه داشان الفاظ وویل: ماهفي ته طلاق ورکی طلاق، طلاق، انشاء الله اوس چی کله یی درد ختم سو، آیا داسړی خپلی بنځی ته رجوع کولی سی؟

التصريح بالسبب في المحيط لو قال كل امرأة اجتمع معها في فراش فهي طالق فتزوج امرأة لاتطلق. وفي مجموعة رسائل ابن عابدين. اما الزيادة على شرط الحالف بدلالة العرف لاتجوز لانه لاتأثير لها في جعل ماليس بملفوظ ملفوظا ولهذا لوقال لاجنبية ان دخلت الدار فانت طالق كان لغوا ولا يراد الملك في لفظه بالعرف ليصير كانه قال ان دخلت الدار وانت في نكاحي فانت طالق، وان كان المتعارف فيما بين الناس لان الملك ليس بمذكور في لفظه ولا تأثير للعرف في جعل ماليس بملفوظ ملفوظا (رفع الانتقاض ودفع الاعتراض على قولهم الايمان مبنية على الالفاظ لاعلى الاغراض ص: ۲۹۸) او په فتاوی محمودیه ج: ۱۱ ص: ۲۴۲ کی دی: د قسم مدار په الفاظو باندی وی نه چی په اغراضو باندی لکه چی په فقه کی تصریح ده: مبني الايمان على الالفاظ دون الاغراض... لهذا د کله قسم منقد سوی نه دی ځکه چی د غیر الله قسم اخستوسره قسم نه منعقد کیږی.

(مذکوره حاشیه د نقل فتاوی دار العلوم کراچی درجسترد څخه فتوی نمبر ۲۵۸/۴۴ څخه مأخوذ ده، محمد زبیر حقنواز)

(۱) وگوری فتاوی شامیه: مطلب الايمان مبنية على العرف... الخ، ج: ۳ ص: ۷۴۳ (طبع سعید)

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۸۴۲ (طبع سعید) حلف لايتزوج فزوجه فضولى... فاجاز نکاح فضولى بالفعل لايجنث... الخ.

جواب: په صورت مسئله کې یې که انشاء الله متصل وئیلی وه، یعنی په مینځ کې یې خاموشی نه ده راغلی نو هیڅ طلاق واقع سوی نه دی، لهما فی البحر والفاصل اللغو یبطل المشیة فلذا طلقت ثلاثاً، فی قوله انت طالق ثلاثاً و ثلاثاً انشاء الله، وفی قوله انت طالق و طالق و طالق انشاء الله بخلاف انت طالق واحدة و ثلاثاً انشاء الله لكونه افاد التکمیل کقوله انت طالق و طالق و طالق انشاء الله. (البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۷) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۲۲ ج)

اوس که ته زما کورته والی نو انشاء الله طلاق به در کول سی

د الفاظو حکم

سوال: مسئله د س بنځه ن د خپل مور او پلار کورته ولاړه، اوس بنځی ته وویل: که اوس ته زما کورته والی نو انشاء الله تاته به طلاق در کول سی، څو ورځی وروسته د س کوشنی وړونه او خویندی چي د ن د والدينو کورته تللی وه، په زبردستی سره یعنی د س بنځه پخپله راضي نه وه، د س (یعنی د خاوند) کورته یې راوستله، خاوند چي کله خپله بنځه په خپل کور کې وکتله، نو په دی باندی ناراضه سوه او وی وئیل: چي منع کړی می وی چي کورته مه راځه، که نه یې دری طلاقه به در کول سی، او بیا خاوند په یو مجلس کې دری واره وویل: انشاء الله تاته طلاق در کوم، واضحه دی وی. چي ن د نهه میاشتو حامله هم ده، جواب را کړی.

جواب: که د اصحیح وی چي د دواړو خط کش سوو جملو د ادائیگی په وخت تا ان شاء الله، وئیلی وو، نو په صورت مسئله کې ستا په بنځی باندی څه طلاق نه واقع کیږي، هغه بدستور ستا په نکاح کې ده، خو که یو وار دی هم انشاء الله ونه وئیل نو جواب به

(۱) (طبع مکتبه رشیدیہ کویت) وفي الهدایة باب الايمان فی الطلاق ج: ۲ ص: ۳۸۹ (طبع مکتبه شرکت علمیه ملتان) واذا قال لامرأته انت طالق انشاء الله تعالى متصلاً لم يقع الطلاق. وفي الدر المختار باب التعليق ج: ۳ ص: ۳۲۶ الی ۳۲۵ (طبع سعید) قال لها: انت طالق انشاء الله متصلاً مسموماً لا يقع.

مختلف وی، په دغه صورت کې د مسئلې دوباره پوښتنه وکړه، ځکه چي معامله د حلالو او حرامو ده، نو ځکه د بنه سوچ کولو سره فیصله وکړه (۱). والله اعلم

۱۴۰۲/۱۲/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۹۴/۳۷ هـ)

که د بنځی پلار په یوه هفته کې بنځه رانکړه نو زما د طرفه طلاق دی

د الفاظو حکم

سوال: یو سړی د خپلی بنځی متعلق چي په دی وخت کې د خپل پلار په کور کې ناراضه ناسته ده، وویل: چي که د بنځی پلار په یوه هفته کې د ننه بنځه رانکړه نو زما د طرفه طلاق دی، په دی باندی د هلك پلار هغه وترتلو، او هلك بیا هم هغه الفاظو وویل، بیا پلار هلك وترتې، او هلك بیا وویل: چي که په بله هفته کې یې دننه بنځه رانکړه نو زما د طرفه آزاده ده. اوس د دی خبرو څخه بنځی ته معلومه سوه او نه د هغه پلار ته اطلاع ده، او نه د بنځی د راوستلو د پاره څوک تللی دی، آیا په دی صورت کې به طلاق واقع وی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کې که د بنځی پلار هغه په هفته کې دننه خپل خاوند کړه ونه لیرېله نو په بنځی باندی دری طلاقه واقع سی، لما فی الدر المختار فی ايمان الفتح مالفظة وقد عرف فی الطلاق انه لو قال ان دخلت الدار فانت طالق، ان دخلت الدار فانت طالق، ان دخلت الدار فانت طالق وقع الثلاث. (شامی ج: ۲ ص: ۵۱۵) (۲)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۳۲۶، ۳۲۸، قال لها: انت طالق انشاء الله. متصلاً مسموماً لا يقع. وفيه ايضاً ج: ۳ ص: ۳۷۲ فالمفتي به عدم الوقوع اذا قدم المشيئة ولم يأت الفاء... الخ. او مدارنگه وگورئ تيره فتوى او د هغی حاشیه

(۲) وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الرابع فی طلاق بالشرط، الفصل الثالث فی تعليق الطلاق بكلمة ان

واذا وغيرهما ج: ۱ ص: ۴۲۰ (طبع ماجديه کویت) واذا اضافته الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقاً مثل ان يقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق. وفي الهداية كتاب الطلاق، باب الايمان فی الطلاق ج: ۲ ص: ۳۸۵ (طبع شرکت علمیه ملتان) واذا اضافته الى شرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق.

که زه د هندی سره بیا محبت وکړم او بد خیالی وکړم،

نو کومه ښځه چې اوس زما په نکاح کې ده په مادی

درې طلاقه، الفاظو وئیلو حکم

سوال: زید خپل د اکا د خوی چې د هغه رضاعی ورور هم دی، د لور هندی سره خفیه تعلقات قایم کړل. پلار خبریدلو باندې زید یې وهل غوښتل، خلکو د مصلحت خلاف گڼلو سره منع کړ، خلکو ووئیل: چې د زید څخه دی یوه اقرارنامه واخستل سی، چې دوباره به د دی جرم ارتکاب ونکړي، مضمون د اعلان دی:

زه اقرار کوم چې که ما بیا د پاره د هندی سره محبت وکړي، او بد خیالی مې وکړل، نو کومه ښځه چې اوس زما په نکاح کې ده، هغه دی په ماباندې درې طلاقه وي، او په دی مجلس کې په صحیح دماغو سره اقرار کوم چې دغه انجلی به د آینده د پاره خپله لور گڼم، د دی مضمون په تحریر باندې د څلورو شاهدانو دستخطونه هم دی، د دی اقرار نامې څخه وروسته د هندی پلار په بل وار کې واده وکړ، د واده څخه لس پنځلس ورځې وروسته یې یوه نکاح نامه جوړه کړله، د خپلو یوڅو حامیانو په مدد سره یې د هندی خاوند (یعنی زوم) خواته تشریف ورورې. او نکاح نامه یې ورته وښووله، او ورته یې ووئیل: چې زما ښځه راکړه، که نه یې په پولیس به دی گرفتاره کړو، خو زوم او یوڅو کسانو زید ته جغل باز او مکاز وئیلو سره را وځغلول، یوه دوی ورځې وروسته زید هند په زوره باندې راولاړه کړه او د خان سره یې بوتله، اوس سوال دادی: چې د دی اقرار نامې څخه وروسته د هغه شرطونو خلاف ورزی کولو سره زید ملوث سوی دی، لهندا شرط موجود سوی دی ار که نه؟ او د زید منکوحه مطلقه سوی ده او که نه؟

جواب: که په سوال کې درج سوی واقعات درست وي، او زید واقعاً هنده په دروغه طریقې باندې خپله ښځه جوړولو یا د هغې د اغواء کولو کوشش کړی دی، نو د هغه د

خط کش سوو الفاظو د مخې د هغه په ښځې باندې درې طلاقه واقع سول، (۱) او هغه د حلالې څخه بغیر د ده د پاره نسی حلاله کیدلې.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۵۸/۱۰۵۸ ج)

د تعلیق په یومخصوص صورت کې د طلاق د عدم وقوع حکم،

د ښځې د کفر کلمې په وئیلو باندې یې طلاق معلق کی او ښځې

د کفر کلمه وویل نو څه حکم دی؟

سوال: زموږ په دفتر کې نورو ملگرو ایوبیه ته د سیل د کولو پروگرام جوړ کړی. مابښځې ته ووئیل: چې ایوبیه ته ځم، هغې ووئیل چې مابه پریرېدی او یواځې به سیل ته ځي، ما ورته ووئیل چې تابه نه پریرېدم، سهار به ځم او مابنام به بیرته راځم، په دی باندې هغې ووئیل: چې د دی مطلب دادی چې مابه د خان سره بوځي، ما ورته ووئیل چې هلته به صرف سړی ځي، خط کش سوی فقره (جمله) یې ځکه ووئيله چې د طلاق خیال یې په زړه کې راغلی وو، به هر حال وروسته هغه پوښتنه وکړه، چې ته به صبا بیایي؟ زه په بل سوچ کې وم، ومی ووئیل: هو! اوس که زه صبا ولاړسم (د طلاق نیت مې بالکل نه دی او نه وو) نو آیا په دی سره به طلاق واقع سی؟ او فرض کړی که د وهلو په دوران کې دا ووئیل سی چې اوس خودې پریرېدم، او بیابه دی نه پریرېدم په دی سره خو به طلاق نه واقع کیږي؟

۲: که زید خپلې ښځې ته ووئیل: که تا کفریه کلمه ووئيله، یادی کفریه خبره وکړله نوتاته به طلاق وي، نو د هغه ښځې د یومصیبت په حالت کې په غلطی سره ووئیل: (معاذ الله) خدای ځای ځای هم رحم نه کوي، (د کفر حاصلولو په غرض سره یې، ونه وایي) آیا طلاق واقع سو؟ او آیا دوباره به نکاح کول وي؟

جواب: په مسئله صورت کې ستا د ایوبیه ته د تلو سره به طلاق نه واقع کیږي، ورسره د وهلو په صورت کې کلمه چې دا ووايي: چې اوس دی پریرېدم بیابه دی نه پریرېدم، نو

(۱) وفي التاتار خانيه ج: ۳ ص: ۵۰۳ قال لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق. فدخلت امراته وقع الطلاق لوجود الشرط. او همدارنگه وگورئ سابقه فتوی او د هغې حاشیه.

په دی سره هم طلاق نه واقع کیږي.
۲: خدای هم رحم نه کوي. (معاذ الله) د کفر کلمه ده، په داسی صورت کی په ښځی باندی توبه وباسه! او دوباره نکاح کول پکار دی، او په صورت مسئوله کی د نکاح د تجدید څخه وروسته احتیاط دا ګڼل پکار دی، چي په آینده کی به هغه په دوو طلاقو سره مغلظه سی، د دی صریحه جزئییه د نظر څخه تیره نسوده.
وفی العالمگیریه: من نسب الله تعالى الى الجور فقد كفر. (عالمگیریه ج: ۲ ص: ۲۵۹)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۵۷۷/۲۸ ب)

د خاوند په الفاظو (تاته به طلاق خو اوسی) کی د خاوند

د نیت یو مخصوص صورت

سوال: فتوی مجریه دار الافتاء دار العلوم کراچی ۱-۴، ۱۳۹۱ هـ په خدمت کی درلیریم، دامسئله حسب ارشاد دوباره د رجوع په خدمت عالییه کی ده، چي څه حتمی او قطعی فتوی صادره سی، د دی د پاره څه امور او واقعات متعلقه مختصراً په لاندی ډول سره دی:

۱: د خاوند اصل خط د لارګانی څخه مورخه ۱۵ اپریل سنه ۱۹۷۱ چي د هغه نقل د فتوی ترشا لیکل سوی دی، عالی جناب ویلی دی، په دی کی خاوند د دوهیم صورت متعلق (تاته خوبه طلاق واقع سی) مده د دی میاشتی تر آخره پوری یعنی ۳۰/اپریل پوری مشروط کړی دی، چي هغه ته خط ولیکه، د جهیز سامان او مهر وغیره متعلق خبرو تصفیه د دی میاشتی تر آخره پوری پوره کړه!

۲: د ښځی پلار هغه ته جواباً یو خط مورخه ۲۲، اپریل سنه ۱۹۱۱ هـ په ذریعه په رجستری طور سره ولیکی. د هغه نقل د دی خط سره منسلک دی، چي په هغه کی د جهیز او مهر وغیره ذکر کولو څخه بغیر داسی لیکل سوی دی، چي خاوند او د هغه پلار صاحب دی ژر تر ژره په یوه هفته کی راسی چي معاملات په مناسبی طریقې سره

(طبع مکتبه رشیدیه کویته)

فیصله سی، خو افسوس چي کله خاوند رانه لی، او نه د هغه پلار صاحب رالی، داشان څه خبره جوړه نسوه.

۳: د ښځی پلار د خپلی بلی لور د واده په موقعه باندی خاوند او د هغه پلار راوغوښتل خویبیا هم هغوی حاضر نسول.

۴: د ښځی د پلار قیام په لندن کی دی، هغه د خپلو دوو لوڼو د واده په موقعه باندی حاضر سو، وغوښتل یی چي د دی معاملی تصفیه وسی، خو ناکامه پاته سو.

۵: دا جمله (تاته به طلاق اوسی) متعلق د فتوی منسلکی مخکی پراګراف په اخری کرښو کی د خاوند مقصد پوښتنه سوی ده، د غیب علم الله تعالی سره دی، خو بنده صرف نتیجه اخذ کولی سی چي خاوند تهذیب یافته دی، او د مرنجان اومه رنج طبیعت حامل دی، د څه سنگینی معاملی ابتداء کول پخپله نه غواړی، او نه د هغه ذمه واری په خپل سرباندی اخلی.

۶: د هغه ښځه په دی میاشت کی د اتو میاشتو انداتا حامله ده، او د اوسط فبروری سنه ۱۹۷۱ څخه د خپل پلار کره ده، خاوند په دی باره کی خپله ښځه په یأس او حسرت کی ساتی.

حاصل دادي چي د دی طلاق د احتمال د خبر په حقله د خاوند مقصد ښکاره نه دی. مبهم دی، او هغه په خپل ځان د دی ذمه واری نه اخلی، خاوند په خپل مذکور خط مورخه ۱۵/اپریل سنه (۱۹۷۱) څخه وروسته تراوسه پوری خپلی ښی سره لیدل نه دی کړی، او نه ښځه د خاوند کورته تللی سی، یعنی ښځه تراوسه پوری د پلار کره ده، او انشاء الله راروانی میاشت ته به د بیچی د تولد څخه فارغه سی، ښځه تراوسه پوری ستا دوقع او مؤثری فتوی خواشمنده ده چي هغه به خپل ازدواجی ژوند درست کړی.

جواب: کوم حالت چي تادوباره لیکلی دی په هغه سره د فتوی په جواب کی څه تبدیلی نه پیدا کیږی، ترڅو چي د طلاق مسئله ده، د هغه په باره کی اول لیکل سوی دی، چي خاوند کوم دا الفاظ لیکلی دی چي، په بل صورت نوبه تاته طلاق اوسی، د دی صحیح مراد هم د خاوند څخه معلومیدلی سی چي آیا هغه د دی الفاظو د لیکلو په وخت د طلاق واقع کیدلو نیت درلودی، یا محض د آینده د پاره د واقع کیدلو خبر یی ورکوی، نو ځکه ښه داده، چي سابقه فتوی هغه ته ولیږی، د هغه څخه دی وضاحت طلب سی. او په وضاحت کی چي هغه څه ولیکی هغه دلته را ولیږی، نو د هغه په کتلو سره به څه حتمی فیصله ورکولی سی.

داخبره قابل د ذکر ده چی که خاوند په جواب کی داخبره ظاهره کړله چی په دی الفاظو سره هغه هم طلاق واقع کیدل غوښتل، نو بیاخوبه یو طلاق رجعی واقع سوی وی، چی د هغه حکم دادی: چی د عدی په دوران کی (یعنی د ماشوم د پیدا کیدو څخه مخکی مخکی) هغه رجوع کولی سی (۱)، او د عدی تیریدلو څخه وروسته په خپله رضامندی سره دوباره نکاح هم کیدلی سی، لېذا د دی طلاق د وجی به په راتلونکی کی د تصفیې په لاره کی څه رکاوټ نه وی، تاسو خواهش ظاهر کړی دی، چی دلته نه د خاوند په نوم د څه مشورې خط ولیکل سی خو د فریقینو د حالاتو څخه کماحقه د واقفیت څخه بغیر په یو طرفه بیان باندی داسی څه خط لیکل د دار الافتاء منصب نه دی نو په دی معامله کی معذرت قبول کړئ، او دا معامله په خپل مینځ کی په خبرو اترو فیصله کول پکار ده، که هغه ستاسو خواته نه راځی نو تاسو خو د هغه خواته ورتلی سی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۵۷۹/۲۲ ب)

د خاوند الفاظ (د خپلو دوو وروڼو د کور والاوو څخه به هیڅ هم نه غواړم

که می وغوښتل نو په ماباندی زمانځه په اوو شرطونو

باندی طلاقه) حکم

سوال: دری وروڼه دی د دوو وروڼو په مینځ کی په څه معاملی باندی خبره زیاته سوه، یوه ورور ووئیل: چی زه به د خپلو دوو وروڼو د کور والاوو څخه هیڅ هم نه غواړم او که می وغوښتل نو په ماباندی دی خپله ښځه په اوو شرطونو طلاقه وی، آیا که اوس هغه د څه شی غوښتلو څخه بغیر د هغه وریندار په خپله هغه ته څه چای یا اوبه ورکړی نو طلاق به واقع سی؟

جواب: که دغه ورور ټیک هم هغه الفاظ استعمال کړی وی په کوم باندی چی لکیره

(۱) وفي الهندية كتاب الطلاق باب الرجعة ج: ۲ ص: ۳۹۴ (طبع شرکت علمیه ملتان) و اذا طلق الرجل امرأته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها في عدتها... الخ

راکشول سوی ده، نو د دی حکم دادی چی کله هم دا ورور د خپلو وریندارگانو څخه څه شی وغواړی نو د هغه په ښځی باندی به دری طلاقه واقع سی (۱)، بیا به یی د هغی ښځی سره نکاح هم د حلالی څخه بغیر نسی کیدلی، او که هغوی پخپله څه شی ورکړی او دی یی واخلی نو بیا به طلاق نه واقع کیږی، خو په غوښتلز کی د سخت احتیاط ضرورت دی، او که د دی خطری څخه مکمل بچ کیدل وی، او د وریندارگانو څخه د څه شی غوښتل ضروری وی، نو د دی مشکل څخه د وتلو طریقه داده چی، خپلی ښځی ته صرف یو طلاق رجعی ورکړی او عده یی تیره سی، او بیا د عدی د تیریدلو څخه وروسته به ښځه د نکاح څخه وځی، نو اوس دی د خپلو دواړو وریندارگانو څخه څه وغواړی نو طلاق به نه واقع کیږی (۲) بیا دی خپلی مطلقې ښځی سره دوباره په نوی مهرباندی دوباره نکاح وکړی، (۳) نو د دی نوی نکاح څخه وروسته به د همیشه د پاره ورته د وریندارگانو څخه د څه شی غوښتل ممکن سی او بیا به دی غوښتلو سره هیڅکله هم طلاق نه واقع کیږی (۴)، خو د آینده د پاره به د هغه سره د دوو طلاقو اختیار پاته سی، خو په دی طریقې باندی عمل کولو څخه مخکی د کوم مستند عالم څخه اول ځان ښه پوه کړئ، ځکه چی لرغوندی بی احتیاطی سره معامله خرابیدی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۹ هـ

(فتوی نمبر ۹۳۴/۲۸ ج)

که ته بغیر د اجازت څخه د باندی قدم کښیردی نو ستا د اړخه خلع

یعنی طلاق به واقع سی، د الفاظو حکم

(۱) د حوالی د پاره وگورئ صـ حاشیه نمبر عـ

(۲) ایضاً

(۳) وفي الدر المختار باب التعليق ج: ۳ ص: ۳۵۵ (طبع سعید) فحيلة من علق الثلاث بدخولا الدار ان يطلقها واحدة ثم بعد العدة تدخلها، فتحل اليمين فينكحها... الخ وكذا في الهندية الباب الرابع في الطلاق باب شرط الفصل الاول في الفاظ الشرط ج: ۱ ص: ۴۱۶ (طبع ماجديه)

(۴) وفي الدر المختار مع رد المختار كتاب الطلاق باب التعليق ج: ۳ ص: ۳۵۲ (طبع سعید) تنحل ان تبطل اليمين بطلان التعليق اذا وجد الشرط مرة... الخ (محمد زبير حنوز)

سوال: زما د واده دری نیم کاله موده سوی ده او د دوونیمو کالو یوه لور می هم ده، او د تیرشو دری نیمو کالو څخه زما کورنی حالات صحیح نه دی اکثره زمانې څخه سره د لوره په خپل کور کی ناسته وی، او د اشان زموږ د دواړو په صحت باندی هم خراب اثر غورځیدلی دی، زما خیال دی چی زما د خسرگنی د اړخه زمانې څخه ته ملاتړ ملاویدی په وجه صورت حال د بد څخه بد ترسو، زه بدنامه او بی غیرته سوم، اکثره د کور څخه بهر سوم، زه ویرول سوم، او کله کله د هغی ورور او مور څما کورته رالل او خپله به یی بښله، د اشان زموږ ژوند تیریدی، د هغوی د کور والاو د اړخه د کار روایی کولو یعنی د انجلی د گرځولو وعده یی کړی وه، په هر حال اوس چی زما ښځه وه دوی میاشتی وروسته بیرته کورته راله، نوموړې ښه اوسیدلو، شپږ ورځی زه بیمار وم، او په کور کی بیا تنازع پیدا سوه، د اشان اته ورځی دفترته نه ولاړم ماته زما د ښځی بغیر د اجازت څخه زما په غیاب کی د باندی د چاکورته تلل بالکل زما خوښه نه ده، که څه هم ما په خپلی ښځی باندی کامل باور دی، یو ورځ زه دفترته تلم، نو زمانې څخه زما د چایانو څخه زما د کور چابی وکښل، په دی باندی ماهغی ته وویل، چی ته هیڅ چیری ولاړه نی، په دی باندی زمانې څخه وویل، چی زه به ضرور ځم، یواځی په کور کی بنده نس پاته کیدی، په دی باندی ماته درد رالی، او ورته می وویل: چی زه دی هر وار پوه کوم، او ته نه منی، بیا ماقران شریف شاهد جوړ کی او دا الفاظ می وویل: که ته بغیر د اجازت څخه زما په غیاب کی د کور څخه د باندی قدم کښیردی نو ستا د اړخ څخه خلغ یعنی طلاق به واقع سی، د دی څخه وروسته همسایه چی د کور مالک دی هغه ته می هم وویل چی ما خپلی ښځی ته د منع کولو د پاره داسی وئیلی دی، که د دی خلاف ورزی وکړی نو پخپله به ذمه واره وی، بیا زه کورته رالم، او چی د خپلی ښځی ضد می ولیدی، نو ماهغی ته د تگ اجازت ورکی، او قرآن شریف می شاهد جوړ کی، بیا ما په هغه وخت د کور مالک ته آواز کی، او ورته می وویل: چی ته خپله ښځه زما د ښځی پوه کولو د پاره را ولیږه، هغی ته ما اجازت ورکړی دی، د دی څخه وروسته زه خسرگنی ته ولاړم، او خپل خسرته می ټوله واقعه بیان کړه، هغه رالی او درد ورلی او وی وئیل چی زه ستا ښځه د امانت په طور باندی بوځم، دفترته به درته ټیلفون وکړم ته جمعی ته راسه اوبویی څه، هغه وویل: چی زه به ستا د برنی جملی تصدیق کوم په دی باندی مابېشتی زیور او برنی لیکل سوی ولیکل، او د هغی پلارته می ورکړل چی د

چا څخه تصدیق وکړی چی چیری داخلک په غلط فهمی کی ونه گرځه یی، او زما څخه یی لری نه کړی، د دی فتوی صادره کړی؟

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات درست وی، نو ستا په ښځی باندی هیڅ طلاق نه دی واقع سوی، هغه بدستور ستا ښځه ده، او هغه ته خپل کورته راوستلی سی، او خط کش ستو الفاظو سره هیڅ طلاق نه دی واقع سوی، ځکه چی په دی الفاظو کی څو یو احتمال دادی: چی د ښځی د اړخه په خاوند باندی د طلاق وقوع یی په خروج من الدار باندی معلق سوی دی او په دی صورت کی د عدم طلاق وقوع ظاهره ده:

لما فی ردالمختار (اذا قال انامنک طالق یلغوا) فان قوله انامنک طالق منه وصف الرجل بالطلاق صریحاً فلا یقع لان الطلاق صفة للمرأة. (شامی ج: ۲ ص: ۴۳۳) (۱)

دوهم احتمال دادی چی دا د خاوند د اړخه د خلغ مطلق پیشکش وی، په دی صورت کی به دا د زوجی په قبول باندی موقوف وی او قبول په وخت د تعلیق کی سوی نه دی او شرط تراوسه پوری نه دی پیدا سوی، او خاوند زبانی د دی احتمال نفی کوی.

دریم احتمال دادی چی دا اخبار وی د ښځی د خلغ کولو څخه یعنی مطلب داوی، چی ستا وتل بغیر د اجازت څخه علامه به وی ستا د خلغ د خواهش، یا د خلغ د ایجاب (او خاوند د خپلی جملی مطلب هم دا په ژبه سره بیانوی) په دی صورت کی داقول کذب یا کم ترکمه لغوه دی، په دی سره څه انشاء د طلاق نه کیږی، په هر صورت د مذکوره الفاظو سره څه طلاق نه دی واقع سوی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۷ هـ

(فتوی نمبر ۹۱۴/۲۸ ج)

د خاوند الفاظ (که بیا د دی والدی په باره کی څه وئیل نو

زه طلاق، طلاق، طلاق درکوم، د الفاظو حکم

سوال: مسئله داده چی د الف خپلی ښځی ب سره سخت تکرار وسو، چی په هغه باندی بد الف یعنی خاوند د مور صاحبی په شان کی گستاخی وکړله الف ښځی ته وویل: چی که بیا دی د والدی صاحبی په باره کی څه وئیل، نو زه تاته طلاق، طلاق، طلاق

فتاوی عثمانی دوهم جلد

درکوم، ښځې بدستور جنگ کوي، خو دوباره يې د والدي صاحبې په باره کې څه ونه وئيل، آيا ښځې ته طلاق واقع سو؟ د جواب طلب کوو.
جواب: په صورت مسئله کې که د الف ښځه د الف د مور په ژبې سره گستاخي کوي، او يا د هغې په باره کې څه داسې خبره وکړي چې د هغې په بدې باندې مشتمل وي نو د الف په ښځې باندې به درې طلاقه واقع سي (۱) او هغه به د حلالې څخه بغير د الف د پاره هيڅکله حلاله نه وي، خو ترڅو چې د والدي په باره کې د بدې څه خبره ونکړي ترهغه وخته پورې بدستور هغه د الف په نکاح کې ده، خو بياهم د سخت احتياط ضرورت دی، که کله هم څه کلمه په غلطۍ سره د هغه د ځلې څخه ووتله، نو طلاق به واقع سي، که خاوند د دې خطرناک صورت څخه د بچ کيدلو د پاره د خپلې ذکرسوي جملې بې اثره کول او کالعدم کول غواړي نو د هغه طريقه دی څه وخت زباني پوښتنه وکړي.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۱۲/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۹۳/۳۷ هـ)

چاته د هغه په هجوه بيانولو باندې د طلاق معلق کولو

څخه وروسته که يې هغه ته هجوه (بدې) بيان کړه

نوبيا به هم طلاق واقع سي

سوال: خالد د زيد او بکر په مخکې د عمرو هجوه وکړله زيد بکرته ووتل: چې دا مذمت عمرو ته ووايه نو دواړه کسان عمرو ته ورغلل، نو بکر عمرو ته ووتل: چې خالد زموږ مذمت کړی دی، نو هغه مذمت زيد عمرو ته بيان کړ، نو هغه هغه خپل توهين وگڼي، عمرو چې کله په خلاف کې راگير سو، نو زيد قدم کشيدگي اختيار کړه، چې ماعمر د مذمت ښوولو خبر کړې نه دی، بلکې بکر خبر کړی دی، چونکې هغه پخپله مذمت بيان کړی دی، او ښوولی يې نه دی ځکه اول اول بکر د مذمت ښوولو څخه عمرو خبر کړی دی، خو بکر د خپلې شاهدانو بکر صرف د زيد په مشورې سره صرف دومره وويل، چې د عمرو خبره ده، چونکې مذمت زيد

(۱) وگوري

ښه پيژني ماته معلومه نه ده، گذارش دادی چې کله د کلي والاو د زيد څخه سوال وکړي چې تاد عمرو هجوه ولی ښوولی ده؟ زيد ووتل: چې مامذمت اوریدلی دی او د اورولو څخه زما قسم نسته؟

جواب: اول هم دوه واره د دې سوال جواب ورکول سوی دی چې په ښوولو اورولو کې څه فرق نسته که په مذمت ښوولو باندې يې طلاق معلق کړی وي، او وروسته يې ورته هجوه واوروله (۱) که په دې باندې تاته اطمینان نه کيږي نو اطمینان پیدا کول د چا په قدرت کې نسته، فضول بار بار پوښتنه کولو سره وخت مه ضايع کوه، د دين او شريعت په معامله کې بهاني جوړول سخته گناه ده. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

۱۳۸۸/۱/۲۸ هـ

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۵۹/۱۹ الف)

په مور باندې دې خپلې ښځې په شرع محمدي حرامی وی

که فلانی واقعه نه وی سوی د الفاظو حکم

سوال: غلام محمد ولد هر محمد قوم قصاب سکنه بهرال او محمد عباس ولد شاهول نوم اعوان سکنه بهرال، محمد بشير ولد دوست محمد قوم اعوان، سردار ولد شیر محمد دوست محمد ولد محمد شیر، اول يې په دروغو قسم واخستی چې غوث محمد ولد نور محمد مظفر خان ولد حاجی محمد خان سره د يوولسو ملگرو اغواکړی دی، بيا په دوهمه ورځ غوث محمد او د هغه ملگرو حاجی محمد خان مسماءه صاحبه خاتون حاجی محمد خان لور خالد مظفر خان، اسلم خاتون د مظفر خان لور قتل کړی دی، بيا هغوی:

۱: مذکوره پښځه کسانو د پوليس په مخکې طلاق پورته کړی په اوداسه سره يې قرآن شريف راواخستی او په ژبه يې ووتل: چې موږ په دې کلام پاک باندې قسم کوو، چې غوث محمد ولد نور محمد، مظفر خان ولد حاجی محمد خان د يوولسو ملگرو سره اغوا کړی دی.

۲: موږ پنځو کسانو د خپلو خپلو ښځو په نوم اخستلو سره دری دری واره دا الفاظ وئیلی دی چی په موږ باندی دی خپلی ښځی په شرع محمد سره حرامی وی که غوث محمد ولد نور محمد بره ذکر سوو اشخاصو اغواکړی نه وی.

محمد ولد نور محمد بره ذکر سوو اشخاصو اغواکړی نه وی. او صورتحال دادی چی غوث محمد ولد نور محمد د ژوند ثبوت او د اشتهاری ملزم کیدلو ثبوت په هر اخبار کی درج دی، او د هغه گرفتاری په سنه ۱۹۲۸ ۸-۲۶ کی سوی ده.

جواب: که د سوال دایبان درست وی چی غوث محمد چا نه دی اغواکړی، نو د پولیس په مخکی د قسم کوونکو ټولو کسانو په ښځو باندی دری طلاقه واقع سول، (۱) اوس د حلالی څخه بغیر هغوی د دوی د پاره حلالی کیدی نسی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۱۴ هـ

د تعلیق په یومخصوص صورت کی د خاوند د نیت اعتبار

سوال: زید یوه ورځ په خپلی خاص کمری کی آرام وکی، کوم وخت چی هلته د هغه ښځه بیده وه، په دی وخت کی د زید پلار د دی کمری خواته تیر سو، په دغه علاقه کی د ښځی سره د ورځی بیده کیدل عیب گڼل کیږی، کله چی زید د خپلی کمری څخه ووتی، نو پلار هغه ته وویل: چی د ورځی ولی د ښځی سره بیده کیږی؟ زید د خپلی مور په رټلو باندی وویل: چی (که داسی ده نو زما ښځه دی دری طلاقه سی) اوس د هغه څخه پوښتنه وسوه چی ستا د دی کلام څخه څه مطلب دی؟ هغه وویل: چی زما مطلب دادی: که زما پلار زه د خپلی ښځی سره په بیده کیدو باندی لیدلی یم نو زما ښځی ته دی دری طلاقه سی، چونکی د کمری دروازه بنده وه، لهذا د هغه د پلار د کتلو امکان هم نسته، اوس سوال دادی چی پورته ذکر سوی صورتحال کی طلاق واقع سو او که نه؟ ورسره د زید د کلام څخه څه مطلب دی؟

جواب: په صورت مسئله کی د زید د کلام (که داسی وی...) الخ مطلب هم د هغه څخه معلومیدی سی، که هغه خدای حاضر حاضر گڼلو سره دایبان ورکوی، چی د هغه مراد د

(۱) د حوالی د پاره سابقه ص او ص حاشیه وگوری

پلار، ښځی او خاوند په پروتی باندی لیدلی وی، نو د هغه تصدیق به کول کیږی، او د طلاق دارو مدار به د هغه د والد په لیدلو باندی وی، که هغه دا دواړه ښځه خاوند په کیدو باندی لیدلی وی نو دری طلاقه به واقع سی او که نه نو بیا هیڅ نه. (۱)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(و - ۱۳۹۰/۱۲/۲۰ هـ)

(فتوی نمبر ۲۴۸/۲۱ - الف)

(که هغه لمونځ نه وی کړی نو هغه دی طلاقه) د الفاظو حکم

سوال: یوسری د خپلی ښځی په عدم موجودگی کی دا الفاظ ووايه: چی که هغه لمونځ نه وی کړی نو هغه دی طلاقه وی، بعینه د پوره الفاظو حاضری نه ده، خو غالباً دا الفاظ رایا دیږی، داسی الفاظ دوه یادری واره وویل سول او غالباً داهم د دری واره وئیلو گمان دی، وروسته بیا هغی ښځی ته د دی خبرو اطلاع ورکړل سوه، د څه مودی پوری هغه ښځی لمونځ کوی، یعنی ترڅو چی د خاوند په کور کی وه کله چی پلار کره ولاړه، نو لمونځ یی بیخی نه کوی، او بیا چی خاوند کره راله، نو بیا د لمانځه پابنده سوه، یا د دی وی چی دی ښځی ته د سلسل بول بیماری ده، آیا په داسی صورت کی طلاق واقع سو؟

جواب: د طلاقو ټول احکام دارو مدار په الفاظو باندی وی، ویونکی ته پکاردی چی هغه دی ښه سم الفاظ یاد کړی چی څه یی وئیلی وه؟ که غالب گمان یی هم په دی الفاظو باندی قائمیږی کوم چی په سوال کی درج سوی وی نو په دی سره په ذکر سوو الفاظو کی طلاق نه واقع کیږی خو که الفاظ د دی څخه علاوه نور څه ورته رایا دی سی نو دوباره د مسئلې پوښتنه وکړه. والله اعلم

۱: اوفی الهندیة کتاب الطلاق الباب الرابع فی الطلاق بالشرط الفصل الثالث فی تعلیق الطلاق ج: ۱ ص: ۴۲۰ (طبع ماجدیه کویته واذا اصافه الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقاً. وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۴۰ (طبع سعید) والمعلق بالشرط كالمرسل عند وجود الشرط... الخ. وفي الهدایة باب الايمان فی الطلاق ج: ۲ ص: ۳۸۵ (طبع شرکت علمیه) واذا اضافة الی الشرط وقع عقیب الشرط... الخ. او همدارنگه وگوری ص: ۱ او ص: حاشیه نمبر.

که فلانی مخکے خرخه نه کرم نو زما بنسخه دی طلاقه سی،

د الفاظو حکم

سوال: یوسری مسمی میراکبر د پلار خخه خوابدی سو او د خبرو اترو په دوران کی یی داسی وویل چی: د فلانی مخکی رتبه چی زما حق اسامی ده په موقعه پیدا کیدلو باندی د باندی خرخه نه کرم، نو زما بنسخه دی په دری طلاقو سره طلاقه سی او دایی هم وویل: که تاته یی درکرم بیا دی هم په درو طلاقو طلاقه وی، د دی خخه وروسته شیر میاشتی خاموش پاته کیدو سره د پلار سره گانه کبسی بنوول، خو خرخه یی پری نکړله، اوس داپریشانه دی، مخکے بهر خرخولو خخه هم مجبوره دی خکے چی مخکے کمه ده، او په پلار یی هم نسی خرخولی، خکے که داسی وکړی نو طلاق به واقع سی د طلاق خخه د بچ کیدلو به خه صورت وی؟

جواب: میراکبر داسی الفاظ استعمالولو سره د گناه ارتکاب کړی دی چی په هغه باندی د هغه د پاره توبه ایستل پکار دی، او د موجوده صورت حال خخه د بچ کیدلو طریقه همداده، چی دا مخکے دی په بل چا باندی خرخه کړی، او د خرخولو خخه وروسته دی بیرته خنی واخلی، نو بیابه مخکے د ځان سره د ساتلو په وجه طلاق نه واقع کیږی. (۱) او د بیا د پاره دی د داسی قسم الفاظو وئیلو خخه مکمل پرهیزوسی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(فتویٰ نمبر ۲۳/۳۳ - الف)

(۱) وفي الهداية كتاب الطلاق باب الايمان في الطلاق ج: ۲ ص: ۳۸۵ (طبع شركت علميه ملتان) واذا اضاف الى الشرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول لامراته: ان دخلت الدار فانت طالق، وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الرابع ج: ۱ ص: ۴۲۰ (طبع ماجديه كويتيه) واذا اضاف في الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقاً، او همدارنگه وگورئ ص حاشيه ع.

فصل فی تفویض الطلاق

چاته د طلاق واقع کولو حق ورکولو بیان

(درې طلاقه تفویض) د وئیلو حکم

سوال: زید چی د هغه عمر تقریباً اوه لس کاله دی، هغه خپلی بنځی هندی ته په واضحه الفاظو سره د دری شاهدانو په مخکی داسی الفاظ وویل: (درې طلاقه تفویض) اوس په دی کی بعضی جاهلان په ضد دی، اختلاف کوی، چی زید نابالغ دی، خکے طلاق واقع نسو، نور خلگ وایی: چی کله د زید عمر اووه لس کاله دی نو بالغ دی او د بالغ طلاق کیږی شرعاً صحیح صورت حال خه دی؟

جواب: د اوولس کالو هلك شرعاً بالغ دی (۱) که هغه طلاق ورکړی نو طلاق واقع کیږی (۲) او په سوال کی چی یی د تفویض الفاظ وئیلی دی که د دی خخه مراد داوی چی هغه پخپله طلاق ورکی نو بیا خو بغیر د شبهی خخه طلاق واقع سو، او که د تفویض خخه مراد دادی چی هغه بنځی ته په خپل ځان باندی د طلاق واقع کولو اختیار ورکړی دی، نو معامله د بنځی په لاس کی ده، که هغه په خپل ځان باندی طلاق واقع کړی نو طلاق به واقع سی، او که نه نونه به واقع کیږی (۳) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۳۰ هـ

د شرائطو په خلاف ورزی باندی د طلاق حق بنځی او خسرته

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۵۳ (طبع سعيد) بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانزال... فان لم يوجد فيهما شيئ فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة به يفتى

(۲) وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الاول ج: ۱ ص: ۳۵۳ (طبع ماجديه) يقع طلاق كل زوج اذا كان بالغاً عاقلاً

(۳) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۳۱۴ (طبع سعيد) وانواعه ثلاثة تفويض وتوكيل ورسالة والفاظ التفويض ثلاثة تخيير، وأمر بيد، ومشية.

د تفویض کولو حکم

سوال: یوسری په سپین کاغذ باندی لاندینی اقرار نامه ولیکله.

۱: زه به خپله ښځه د شرعی پردی پابنده کوم.

۲: د دوهی نفقی او حلال رزق ضامن به یم.

۳: خپله ښځه به هم تکوم نه.

۴: د خسرگنی په گاوندکی به وسیرم او خپل کوربه جوړوم، ۵: د خسرگنی خدمت گذار به یم او صله رحمی به کوم.

۶: ښځی ته به هره میاشت کی مبلغ (۵) روپی د نفقی په طور ورکوم.

۷: د ښځی د اجازت څخه بغیر به دوه واده نه کوم.

۸: د دینی امورو مثلاً لمونځ، روژه وغیره به حتی المقدور پابندیم، د عدم پابندی په صورت کی د ذکر سوو هر شرط یا په یو شرط کی په خلاف ورزی به خوانبی خسرته د طلاق بائن واقع کولو اختیاروی اوس یی په هغه اصولو کی خلاف ورزی وکړله او ښځه یی ووهله، د خسر په خلاصولو باندی خسرته وایی چی ته کافرایی، بی ایمانه یی، د مذکوره فساد په وجه خسر هغه دوه کوټی وهلو، زوم خسر د مری څخه ونیوی او په مخکه یی را وغورځوی.

۲: په دوهمه ورځ د ښځی په طلب کولو کی یی بیا په خسر باندی حمله کول غوښتل خو د حقیقی ورور په منع کولو سره منع سوم، او د فساد او حملی د بیړی څخه د خسرگنی څخه شپږ میله لری په بانډو کی آباد سو، په دوو تهاڼو کی یی درخواست ورکی، چی زما خسرگنی زما ښځه او (۷۵) روپی او کالی وپی دی، دا بالکل دروغ وه.

۳: په عدالت دیوانیه کی یی د زن آشونی مقدمه او دعوی دائره کړی ده.

۴: د خسرگنی قرض پیسی اخستلو سره د بیرته اداء کولو په وعدی سره یی اوس نه اداء کوی، یوولس میاشتی تیری سوی دی، د دی څخه علاوه په تیری سوی قربانی د حصی پیسی په کلی کی ورباندی ورکړی تراوسه پوری یی په اداء کولو کی ټال متول کوی او حق مهرهم نه اداء کوی، آیا د دی خلاف ورزیانو په صورت کی طلاق واقع سو او که نه؟

جواب: که مذکوره لیکل سوی واقعات په ښځه د شک څخه، خاوند په اقرار نامه کی د خوشطونو خلاف

کی ښځی یا خسرته د طلاق واقع کولو اختیار صرف په هغه وخت کی حاصل دی، چی هغه کله د یو شرط د خلاف ورزی څخه فوراً وروسته طلاق واقع کی (۱) او په دی کی بالکل تأخیر ونکړی (۲) که د شرط د خلاف ورزی څخه وروسته یی فوراً طلاق واقع نه کی او لو تأخیر یی هم وکی نو ښځی یا خسرته طلاق کول به صحیح نه وی، البته اقرارنامه چونکی په ډیرو شرطونو باندی مشتمله ده، نو ځکه که ښځی یا خسر د یو شرط په خلاف ورزی باندی فوراً طلاق واقع نه کی، نو اوس هغوی ته د آینده د پاره هم د دی شرط په دوباره خلاف ورزی باندی د طلاق اختیار به پاته نه وی، خو که د دی څخه وروسته خاوند د بل شرط خلاف ورزی هم وکړله، نو په هغه وخت به هغوی ته بیا اختیار وی، خو په دی شرط چی د خلاف ورزی څخه وروسته فوراً طلاق واقع کړی، اوس په مذکوره صورت کی که ښځی د کوم شرط د خلاف ورزی څخه وروسته فوراً د پورته ذکر سوو احکامو مطابق طلاق ورکړی دی نو هغه واقع سو (۲) او که د شرط د خلاف ورزی څخه وروسته یی لږهم ناوخته کی او بیایی طلاق واقع کی، نو دا طلاق واقع نه سو. (۴)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰ / ۱۲ / ۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۲۲ / ۲۱ - الف)

په مسئلې باندی د غلط پوهیدلو په وجه د تفویض طلاق

د نه متحقق کیدلو باوجود د طلاق بائن واقع کیدل

(۱) الی

(۲) ایضاً

(۳) ایضاً

(۱) وفي الدر المختار مع رد المختار كتاب الطلاق باب تفويض الطلاق ج: ۳ ص: ۳۱۵، ۳۱۶ (طبع سعيد) قال لها اختاری او امرک بیدک ینوی تفویض الطلاق... او طلقی نفسك فلها ان تطلق فی مجلس علماء به مشافهة او اخباراً وان طال... مالم تعقم لتبذل مجلسها حقیقتاً او حکماً بان تعمل ببطء... لاتطلق بعده ای المجلس... الخ.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد

سوال: زما واده په لاهور کی (۲۴) جولای سنه ۱۹۵۳ء کی یعنی خلونیت کاله مخکی د نجم خاتون سره وسو، د نجمی خاتون مور او پلار نه وو، د خپلی امه او بیا د هغی د وفات څخه وروسته یی د خپلی امه د لوڼوسره پرورش وسو، زما واده د هغه د آمد د نور په ذریعه د هغی سره وسو، واده په ساده طریقې سره وسو، مهر مبلغ (۵۰۰۰) روپی معجل عند الطلب مقرر سو، زه په پاکستان ایرفورس کی ملازم وم، پنځه بجی می پیدا سو، تنخواه می لږ وه، خو ژوند می په خدا او خوشحالی سره تیریدی، د دی څخه وروسته زمانبځی د مانع حمل دوا یانی استعمالولوسره خپل ځان د نورو اولاد راوړلو څخه بچ کی (ځکه چی په کالج کی یی داخله اخستی وه او د نورو بچوپیدائش په تعلیم کی مانع کیدی سو)، کله چی زما واده وسو، نو هغه لږ ډیر څه وئیلی وه، نو ماخپلی ښځی ته په کور کی وربنول شروع کړل، او په سنه ۱۹۶۰ء کی کله چی زما دریم ماشوم پیدا سو، ما په هغه باندی د میترک امتحان ورکی، چی په هغه کی هغه په دوو درو پرچو کی فیل سو، د دی څخه وروسته چی سنه ۱۹۶۹ء کی زمالور د میترک امتحان پرائیویټ ورکولو نو ماخپلی ښځی ته هم سبق وښووی، او په دواړو می امتحان ورکی، د خدای جل جلاله په فضل سره دواړه کامیابی سو، د دی څخه وروسته زمالور د بی ای، وکی او ما د خپلی ښځی د پاره طبیه کالج کراچی کی د څلورو کالو والا کورس د پاره داخله واخسته او ما داپه دی خیال وکړل چی که زه مړسم نو چی زمانبځه په چاباندی بوج جوړ نه سی او په عزت سره خپله خیمه مړه وساتی، او د ماشومانو تعلیم او پرورش وکړی.

د کال ۱۹۶۵ء په اوولس ورځنی جنگ کی زه یو دم بودا سو، کله چی زه د سرگودی څخه بیرته رالم، زما د سرورینسته د نیم څخه زیات سپین سوی وه، په ۱۲ فروری سنه ۱۹۶۴ باندی د پاکستان ایرفورس د طرفه زه د دوو درو کالو د پاره د ابو ظهبی ایرفورس کی مقرر سو او هلته ولاړم، دغه زمانبځه په طبیه کالج کی د تعلیم کولو د پاره مصروفه وه، او زه په کورنګی کریک کی اوسیدم، د تلو څخه مخکی می په ناظم آباد کی یو کور په کرایه واخستی او ښځه او بچی می هلته منتقل کړل او ولاړم.

سنه ۱۹۶۷ء هغه خپل څلور کاله کورس د طبیه کالج څخه مکمل کی او د خپل کالج د یو ملګری سره چی د هغه څخه دوه کاله مخکی فارغه سوی وو، هغه په دغه ورځو کی کلینیک چلوی، او د خپلی جوړیدونکی ښځی د پاره یی د بیل کلینیک چلولو پروګرام جوړوی، د هغوی سره په دی شرطونو چی د هغوی په زیرنګرانی کی د ماښام په

وختونو کی به دا په کلینیک کی کښینی او هغه به ژر دوی ته د رجسټریشن د پاره سرټیفیکیت وکړی، او ورسره به د خپلی آمدنی څه حصه هم هغوی ته ورکول سی، لهذا هغوی هلته کښی نښتل شروع کړل، د دی ټولو خبرو څخه زه زمانبځی د یو خط په واسطه خبردار کړم، او ماهغی ته اجازت ورکی، ماته په خپله ښځی باندی مکمل اعتماد وو، او ما د هغی په هیڅ خبره باندی شک نه کوی، او اوس زموږ ژوند ډیر ښه په خوشحالی باندی تیریدی.

په ابو ظهبی د قیام په دوران کی به ما د میاشتی درې زره روپی دوی ته رالیږلی، دوه زره د خرچی د پاره او زر روپی د کور د تعمیر د پاره یا د کور د اخستلو د پاره، خو وروسته راته معلومه سو چی درې زره روپی ټولی خرڅ کیږی، او هیڅ پیسی یی نه دی جمع کړی. په دی دوران کی دوی یو بل کور په ناظم آباد کی په کرایه باندی واخستی، چی د هغه کرایه د میاشتی څلور سوه روپی وی، په هغه کی ټیلیفون هم وو، ماته دا روئیل سول چی د ټیلیفون څخه دافائده ده چی کم از کم میاشت کی به یو وار ترنګ کال باندی خو خبری کیدی سی، زه مطمئن بلکی خوشحاله وم، خو د ټیلیفون زما د پاره د لوی پریشانی سبب جوړ سو، د دی په سبب زمانبځی دوستانی زیاتول شروع کړی، په دی خبره باندی د مور او خوی جنگ شروع سو، زما مشر خوی ته به په دی خبره باندی اعتراض وو، تنګ سو، او هلك ماته په یو خط کی د دی حالاتو څخه خبر راکی، ما هلك ته ډیر سخت خط ولیکی او هغه می ورټلو چی ته د خپلی مور په باره کی داسی سوچ ولی کوی؟ ورسره می خپله ښځه هم ورټله او سخت خط می ورته ولیکی، دا خبره د فروری سنه ۱۹۶۶ء ده، خو زمانبځی ما او خپلو بچوته دروغ وئیل شروع کړل او د هغی دوستی سلسله چلیدله، انتها داچی هغی د خپل یو (ورور) په اشتراک سره بیل کلینیک خلاص کی، او هغی ماته داباور راکی، چی داهلك واده سوی دی (چی غلط وو) او د یو ډاکټر صاحب زوی دی (داهم غلط وو) خپله د میډیکل تعلیم حاصلول (داهم غلط وو) غرض داچی ماته یی ټولی خبری دروغ او غلطی ولیکلی او د نوی کلینیک د خلاصولو اجازت یی واخستی، اوس حالت نور خراب سو، تردوو دزو میاشتو پوری به می د خط انتظار کوی، د خبریت اطلاع به نه راکول کیده، د پیسو هیڅ حساب نه معلومیدی چی د هغی سره څومره پیسی جمع سوی دی؟

د نورو خلکو چی کوم خطونه راغلل، د هغوی په ذریعه به معلومیدله چی د کور هر تن ښه کیږی، ماشومان سکول ته نه ځی او د مسلسل غیر حاضری په وجه د یو هلك نوم هم

کټ سو، غرض داچی ډیر پریشانوونکی اطلاعات به راته رارسیدل د دی حالاتو څخه تنگ سوم، یو تفصیلی خط می ولیکی، او په هغه کی می د هغه ټولو حالاتو نشاندی وکړلی، ورسره ورسره می په خط کی یوه جمله محض په روانی کی ولیکله حالت دومره خراب سول چی که الله جل جلاله ته په جائزو کارونو کی د ټولو څخه ناخوښه کار طلاق نه وی، نو شاید چی د کله څخه ماتاته درکړی وو، که ته غواړی نو زه په دی غور کولی سم.

حسن اتفاق سره ما په هغه ورځو کی د تفهیم القرآن مطالعه کوله، او داهم اتفاق وو چی په دغه ورځ کوم صورت ما مطالعه کوی نو هغه سورة احزاب وو، چی په هغه کی الله جل جلاله په حضور ﷺ باندی دا ظاهر کړل، که ستا نبیانی د دنیا فراخی غواړی، نو هغوی ته څه ورکړه او جدایی کړه، او که د الله جل جلاله او د هغه د رسول قرب غواړی نو د دی لوی ثواب او اجر دی، کله چی ما د دی تفسیر ووايه، نو زه حیران سوم، او زه په دی پوه سوم چی زما د دی مذکوره جملی سره ما خپلی ښځی ته داحق منتقل کړی دی، حالانکی د دی څخه مخکی زما هیڅ اراده یا مقصد نه وو، او نه می وروسته څه اراده پیداسوه، او نه می اوس څه اراده سته، زما د دی جملی څخه وروسته ټول مضمون چی زیات د اهمیت حامل نه وو حذف کړی او د تفهیم القرآن هغه ټول عبارت چی په دی سورة سره متعلق وو هغه می نقل کی او ورسره می داهم ولیکل: چی محض اتفاقیه طور سره په ناپوهی کی دا جمله لیکلی ده، خو اوس راته معلومه سوه، چی که سری ښځی ته د طلاق اختیار ورکړی او ښځه د هغه اختیار حاصلولو څخه وروسته طلاق وغواړی نو یو عدد طلاق بائن واقع کیږی، او د دی څخه وروسته ټوله معامله ختمیږی، لهذا ته د څه فیصلی کولو څخه مخکی ښه حالاتو ته وگوره! ځکه ما د پوره تفسیر نقل در ولیږی، ورسره ورسره د دی تفسیر د مطالعی څخه وروسته وخت هم معین کوم یعنی د ۲۴ جولائی سنه ۱۹۷۲ء د شپي د دولسو بیچیانو پوری ما د خپل جواب څخه خبر کړه، خیال دی وی چی دا تاریخ زموږ د واده د سالگری هم دی، ستا جواب به ماته ۳۰ - ۳۱ جولائی باندی راکول سی زه ډیر په ناآرامی سره ستا د خط انتظار کوم، وغیره د دی په جواب کی چی هغوی کوم خط را ولیږی، په هغه کی چی د دی خبری متعلق کومه جمله وه، هغه داشان ده، چی تاته به یاد وی، چی ما یو وار ویلی وه که زموږ په ژوند کی د طلاق لفظ کله به مذاق کی هم رالی، نو زه به دا گنم چی طلاق

واقع سو، او په دی خط کی تا د طلاق لفظ په سوونو وار استعمال کړی دی، زه د هغه د دی جواب څخه پوه سوم چی هغه طلاق وغوښتی.

چنانچی ماچی هغه ته کوم خط ولیکی، په هغه کی می چی کومه جمله لیکلی ده، هغه داده: ستا د خط په وجه یو عدد طلاق بائن واقع سو، نور طلاقونه به پخپله په مقرر وخت باندی واقع سی، چی د هغه تفصیل ما په تیر خط کی لیکلی دی، ورسره می هغه ته هدایات وکی، چی اوس ته د خپلی استوگنی د پاره د کوم ځای انتخاب وکی حق مېرمی اداء کړی دی او که بیا هم ته وایی چی نه دی راکول سوی، نو کومی پیسی چی ستاسره په بینک کی جمع دی، د هغه څخه ته خپل مهر اخستلی سی، د کور هر یوشی ستا ملکیت دی، خو د ماشومی د جهیز چی کوم شیان دی هغه هغی ته ورکړه، او د ماشومانو کپری ورکړی نو لوی احسان به دی وی، ورسره ما خپلی لورته ډیر تفصیلی خط ولیکی، چی ستامورته ما اتفاقیه دا جمله لیکلی وه، او هغه فوراً طلاق واخستی، زه به هغه د ژوند په هیڅ حصه کی په آرام باندی نه پریږدم، د ماشومانو څخه پوښتنه وکړه چی هغوی د چاسره پاته کیدل خوښوی؟ که د مور سره پاته کیدل نه خوښوی نو ته هغوی زما د مشر ورور کورته ورسوه.

د دی خط په جواب کی ۲۳ / اگست باندی زما د ښځی چی کوم خط رالی، په هغه کی هغه لیکلی وو چی تاته څه سوی دی، نه خو ما طلاق غوښتی وو، او نه اوس غواړم، مایه دغه خط کی تاته صرف یوه خبره دریاده کړی وه، ته کوشنی کوشنی خبروته څومره اهمیت ورکړی، زما څوک دی؟ او زه چی اوس طلاق واخلم نو څه به کوم؟ وغیره وغیره، کله چی دا خط ماته راکول سو، نو د خدای شکر می اداء کی او د شکرانی لمونځ می وکی، لهذا د ۲۴ سیتمبر څخه مخکی په ۱۳ / سیتمبر باندی پاکستان ته رالم، او باقاعده د ښځی او خاوند تعلقات می قایم کی.

اوس زمانښځی ته څه کسانو دایقین ورکړی دی چی طلاق سوی دی چنانچی ما د ابوطهیبی څخه خپل قیام ختم کی، جون سنه ۱۹۷۷ء څخه زه بیرته رالم او د څه مودی څخه وروسته هغه دا وئیل شروع کړل او په عدالت کی یی د تنسیخ نکاح دعوی دائره کړله، د هغه ویناهم داده چی ده ماته طلاق راکړی دی، تاسونه دامعلومول دی چی آیا واقعی طلاق واقع سوی دی او که نه؟

د تنقیح: د صفحې نمبر (۵) د آخر خط کش سوی عبارت او د صفحې نمبر ۲ د شروع خط کش سوی عبارت متعلق یو څو خبری د وضاحت طالب دی چی د هغه په باره کی ستاسو زبانی وضاحت زیات مناسب دی، تاسو د جمعې څخه علاوه هروخت سهار نه بجی دار الافتاء دار العلوم کورنگی ایویا کراچی نمبر ۱۴ ته تشریف راوړی ملاقات وکړی. والسلام

بنده عبد الرؤف سکهروی. ۱۳۹۸/۴/۲ هـ

د تنقیح جواب: ۱: حالات دومره خراب سول، که الله جل و الله ته په جائزو کارونو کی ټولو څخه ناخوښه کار طلاق نه وی، نو شاید چی مابه کله درکړی وی، به هرحال! که نه وغواړی نو په دی غور کولی سم (خط کش سوی بیان)

۲: خو اوس راته معلومه سوه که سړی ښځی ته د طلاق اختیار ورکړی او هغه د دی اختیار حاصلولو څخه وروسته طلاق وغواړی نو یو طلاق بائن واقع کیږی، د دی څخه وروسته معامله ختمیږی (سور).

۳: ورسره د دی تفسیر د مطالعې څخه وروسته وخت مقرر کوم یعنی ۲۴ جولای ۱۹۷۲ع د شپې د دولس بجو پوری ما د خپل جواب څخه خبره کړه، (سور).

۴: تاته به یاد وی چی ما ویلی وه چی که زموږ په ژوند کی که چیری لفظ د طلاق په مذاق کی هم رالی نو زه به دا گنم چی طلاق واقع سو، او په دی خط کی د طلاق لفظ تا په سلگونو وار باندی استعمال کړی دی، (سور).

۵: ستا د خط په وجه یو طلاق بائن واقع سو باقی طلاقونه به په خپل وخت باندی پخپله واقع سی، چی د هغه تفصیل ما په خپل تیر خط کی لیکلی دی، (سور).

۶: په تاباندی څه سوی دی؟ نه خو لها مخکی طلاق غوښتی وو، او نه یی اوس غواړم، زه په دی خط کی (تور) ما خو صرف یوه خبره درته یاده کړی ده، ته کوشنی کوشی خبری ته څومره اهمیت ورکوی، او زه چی اوس طلاق واخلم نو څه به کوم؟ (سور).

۷: ما د هغه خطونو نقل د خپل ځان سره ساتلی وو، بیا ماهغه وروسته وشکوی او ومی سوزی، چی د دی ترڅی واقعی یا د بیا تازه نسی.

۸: اوس د معلوموم چی آیا واقعاً په دی حالاتو کی طلاق سوی دی او که نه؟

جواب: څومره خبری چی په سوال کی لیکل سوی دی که هغه درست وی، نو په مسئله صورت کی د سائل په ښځی باندی طلاق نه دی واقع سوی، ځکه چی سائل کومی

جملی د صفحه نمبر (۴) په آخر کی نقل کړی دی چی که الله جل و الله ته په جائز کارونو کی د ټولو څخه ناخوښه کار طلاق نه وی، نو شاید چی مابه کله درکړی وو، په هرحال! که نه یی غواړی نو زه په دی باندی غور کولی سم؟ نو په دی جملی سره تفویض د طلاق نه محقق کیږی، خو سائل د تفهیم القرآن څخه غلط پوه سو، چی د مذکوره جملی سره تفویض سوی دی، په دی بنیاد چی کله هغه ته ښځی خط، ولیکی، نو سائل دا ووئیل: چی ستا د خط په وجه یو طلاق بائن واقع سوی دی.

دا د طلاق انشاء نه ده، بلکی د شرعی حکم غلط بیان دی، نو ځکه په دی سره هم طلاق نه واقع کیږی، خو د اجواب صرف په هغه صورت کی دی، کله چی سائل په خپلو خطونو یا زبانی طور د طلاق د انشاء څه جمله نه وی استعمال کړی، که داسی څه جمله هغه ویلی یا لیکلی وی، چی د هغه ذکر په دی سوال کی نسته، نو صورت حال به مختلف وی، لهندا ډیر په غور او فکر او د آخرت مخ ته ساتلو سره عمل وکړه. هذا ما عندی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۵/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۵۳۷/۲۹ ب)

که د شرطونو په خلاف ورزی باندی یی ښځی ته د طلاق حق

ورکړی وی نو ښځه په خپل ځان باندی طلاق واقع کولی سی

سوال: اقرار نامه چی درې واره لیکل سوی ده په لاندی ډول ده:

۱: د ښځی د پاره به د شرعی پردی انتظام کوم.

۲: داچی د نفقاتو وغیره د حلال رزق ضامن یم.

۳: داچی په ښځی باندی وهل ټکول نه کوم.

۴: د خسر گنی خدمت گذار به یم او وصله رحمی به کوم.

۵: د دینی کارونو مثلاً د لمونځ او روژې به پابندیم، په دی صورت کی زوم خپل خسر

د غاړی ونيوی او په محکمه یی را وغورځوی، څومنته خسر او زوم په خپل مینځ کی

جنگیدل چی هغوی بیا ډیرو کسانو خلاص کړی وه.

۲: خسر د زوم د پاره د قربانی کولو پیسی ورکړی وی څو واره غوښتلو باندی یی هم نه

ورکولی، د دی خلاف ورزیانو باوجود ښځی په خپل ځان درې طلاقه واقع کړی دی چی

[illegible]

۸۷۷/۱۷۵۳
۱۲۱۱

८१६७८९

(سوم)، دی، کی استعمال آسان ہے اور سب سے پہلے

۸: جو اس رات معلومہ سو کہ سہی بنجی تہ و طلاق اختیار و کراری او ایچ دی
و روستہ معلومہ جیمتری (سور)۔

[illegible][illegible]

[illegible]

၁၁၆၆ ခုနှစ်၊ ၁၂၇၁

مجلس دوم: بیست و نهم

LLA

[illegible]

الحمد لله الذي هدانا لهذا

[illegible][illegible][illegible]

۵۵ بی مرگ و میر چته فاجه اجتماع اکی و ۱۶
۵۵ اجتماع اکی و ۱۶ بی مرگ و میر چته فاجه اجتماع اکی و ۱۶

(۱۹۸۷/۷۰۳) (۱۹۸۷/۷۰۳)

12/1/1945

למלך יהודה

۴۶۸
فتاویٰ عثمانی در جم جلد
۴: هیچ صورت نیست ماسوا دای خنده چی د عددی تیرولو خنده وروسته هغه د بل سیم
سره نکاح وکړی او هغه سیمې یې په خپله خوښه خه وخت و هغه سره د کوروالی کمولو
خنده وروسته طلاق ورکړی او یا د هغه انتقال وسی نو د هغه د عددی تیرولو خنده
وروسته بیا د اښخه د خپل مخکنی خاوند سره په نوی مهریاندی نوی نکاح کولی سی

[illegible]

طریقہ سنی

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

١٠٠٠
 ١٠٠٠

و در این کتاب که در این کتابخانه است

۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه) ۱۰۰ (مینه)

روایت کرده اند که در آن روز که او در قفقاز

[illegible][illegible]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[illegible]

مجلسه در روز شنبه ۱۳۰۲

بسم الله الرحمن الرحيم (بسم الله الرحمن الرحيم)

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَلَفْتُ عَنْهُ

...
...
...

۴۷۲

[illegible][illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥

१२५५
 १२५५

[illegible][illegible]

تاریخ و جغرافیہ کی روشنی میں ہندوستان کی تاریخ

(ب) مکتبہ اسلامیہ، لاہور

١٨٥: ص ٤: ٢: ٨٧٧: ص ٤: ٢: احمد ابراهيم (مستور) - مستور احمد ابراهيم: بوجو: في بيتي

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

[illegible][illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا هذا كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

[illegible]

۵۴۱

ای احادیث منکر و خلاف و غیره را می دانست و می گوید که اینها را در کتاب خود جمع کرده است.

25/12/2020

(مستند حبس) در روز دوشنبه ۱۳۰۲/۱۲/۱۵

... و ...

[illegible]

۱۶۸: (مترجمین کے لئے)

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

۴۷۲ جلد دوم عثمانی فتاویٰ

الروای الصدوق بن عبد الله بن محمد بن عوف الشافعي

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

الاصحاح المجلد ١٢٩/٧/١٢٩٩ هـ

مذہب و سلسلہ کی طرف سے دیئے گئے احکامات کی تعمیل کے لئے جو سب سے پہلے ضروری ہے کہ ان احکامات کو سمجھنا ہوگا۔

(سجل) - ۱۶۱ / ۷۷۸ نمبر کی کپی)

2/7/77 1

[illegible]

عنه عیسیٰ الهی عاشق محمد بنده و صاحب اختیار
 و ملاک و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۱) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۲) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۳) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۴) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۵) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۶) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۷) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۸) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۹) و الله
 و رخصتی چنده و در گوی و بیست و نه اداء کوی (۱۰) و الله

به صورت گیت و مهر و اداء کولو بستان او بقیه

۴۸۲

جلد دوم

عشای عجمی و عربی

(۵۴۵/۱۵۴۸) (بیوی بنی)

215. 4/9/11.

למלך המלכות

[illegible]

154

الافتاء خخه سوالونه کړی دی. بیا احتیاطاً د دواړو فریقینو خخه زبانی هم د هغوی موقف واوریدی. د سردار محمود صاحب بیان دادی چی هغه صرف یووار سنه ۱۹۰۸ء کی په تحریری طور باندی خپلی بنځی انجم ته طلاق ورکړی دی. او د سنه ۱۹۷۲ء واقعہ چی انجم صاحبہ بیانوی هغه هغه ته یاده نه ده، لہذا هغه په دی باندی قسم کولو ته تیار دی چی هغه صرف په سنه ۱۹۸۰ء کی یووار طلاق ورکړی دی، بل طرفته انجم ظفر صاحبہ په پوره وثوق سره وایی چی په سنه ۱۹۷۲ء کی د هغه خاوند سردار محمود علی صاحب هغه ته دوه واره (ماتاته طلاق درکی) الفاظ استعمالولو سره طلاق راکی، او د دی خخه وروسته یی ووئیل: داپخه وگنہ، د دی خخه د خپلوانو وینا اوریدلو سره رجوع وسوه بیا په سنه ۱۹۸۰ء کی یووار هغه زما په ویناباندی په تحریری طور ماته طلاق راکی، چی په هغه کی هغه ولیکل چی: زه په هوش او حواس سره طلاق درکوم، اوس په دی حالاتو کی شرعی حکم دادی چی: کله مسماء انجم ظفر پخپله په خپلو غوږونو باندی دوه واره د طلاق لفظ اوریدلی دی او په دریم وار یی تحریراً ولیدی. نو د معروفی فقهی قاعدی (المرأة کالقاضی) (۱) په اصولو باندی د هغه د پاره د سردار محمد علی خان صاحب سره د بنځی په حیثیت پاته کیدل جائز نه دی. په هغه باندی شرعاً واجب دی چی هغه د محمود علی خان صاحب خخه جلاسی او هغه ته دی د زوجیت د وظائفو موقع نه ورکوی (۲). او کله چی د هغه د پاره دا امر ناجائز دی. نو سردار محمود علی خان صاحب ته هم پکار دی، چی هغه لره دی د خپل خان سره په ساتلو باندی اصرار نه کوی، چی هغه بنځی لره په گناه کی د مبتلاکولو سبب جوړنسی. د دیانت حکم هم دادی (۳)، او په همدی کی د فریقینو د پاره عافیت دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۴/۹/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۳۵/۱۵۳۸ د)

(۱) ایضاً.

(۲) وفی رد المجتار ج: ۳، ص: ۲۵۱ (طبع سعید) والمرأة کالقاضی اذا سمعته او اخبرها عدل لایحل لها تمکینه... الخ.

(۳) المرأة کالقاضی د مفهوم مکمله تشریح او د دیانت د حکم سره متعلق د مزید تفصیل د پاره (ص: تر ص: پوری د حضرت والا دامت برکاتہم تفصیلی فتوی وگوری.

د رخصتی خخه مخکی او د رخصتی خخه وروسته د درو طلاقو په صورت کی د مهر د اداء کولو بیان او تفصیل

سوال: زید بنځی ته ووئیل: که تا د عمرو سره خبری وکړی نو تاته دری طلاقه دی. نو بنځی قصداً او عمداً د عمرو سره خبری وکړی، آیا طلاق واقع سو؟ او مهر به خورمه ورکوی.

جواب: په صورت مسئله کی د زید په بنځی باندی طلاق مغلظه واقع سو (۱) اوس هغه د زید د پاره بغیر د حلالی خخه نسی رواکیدلی (۲)، او که زید تراوسه پوری د هغه مهرنه وی اداء کړی، نو په هغه باندی واجب دی چی فوراً د هغه مهر اداء کړی (۳)، که طلاق یی د رخصتی خخه وروسته ورکړی وی نو پوره مهر به اداء کوی (۴)، او که د رخصتی خخه مخکی یی طلاق ورکړی وی نو نیم مهر به اداء کوی (۵). والله

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عفی عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۸/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۱۸۸ - الف)

د درو طلاقو حکم او د درو طلاقو خخه وروسته د یوی بلی فرقی

د عالم خخه فتوی اخستل او بنځه د خپل خان سره ساتل

سوال: یوسری په یوه مجلس کی خپلی بنځی ته دری طلاقه ورکړل د یو څوکسانو په موجودگی کی د نشست بدلولو سره دا طلاق مغلظه سول او که نه؟

(۱) وگورئ سابقه حواله ص او صـ

(۲) د حوالی د پاره ص فتوی او د هغی حواشی ع تر ع پوری وگوری.

(۳) ایضاً.

(۴) وفی الهندیة کتاب النکاح الباب السابع، الفصل الثانی ج: ۱، ص: ۳۰۳ (طبع ماجدیہ) والمهر یناکد باحد معان ثلثة: الدخول والخلوۃ الصحیحة وموت احد الزوجین... حتی لا یسقط منه شی بعد ذلك الا بالبراء من صاحب الحق.

(۵) وفی الدر المختار کتاب النکاح باب المهر ج: ۳، ص: ۱۰۴ ویجب نصفه بطلاق قبل الوطء او خلوۃ الخ.

د طلاق بیان

د دی څخه وروسته خاوند بنځه په زور باندی بوتله او مباشرت به یی هم ورسره کړی وی. او بنځه په دی باندی بالکل راضی نه ده.

۲: د طلاق ورکولو په وخت کی چی کوم کسان موجود وه، هغوی اوس هم داوایی چی دابنځه اوس تاته په کور کی سیاتل جائز نه دی، او څه کسان وایی: چی طلاق نه دی واقع سوی. دابنځه د ځان سره د شرعی نقطه نظر څخه قطعاً جائز ده، هغه سړی چیری یوښار څخه فتوی هم راوړی ده، او وایی چی بنځه زما د نکاح څخه نه ده وتلی.

جواب: په صورت مسئله کی په بنځی باندی دری طلاقه واقع سوی دی او مغلفه سوی ده (۱) یعنی اوس هغه د حلالی څخه بغیر د سابقه خاوند د پاره حلالیدلی نسی، په داسی صورت کی هغه په زوره باندی نیول او بیول د لویی گناه ارتکاب دی، بنځی ته پکار دی څنگه چی ممکن وی د هغه څخه دی ځان خلاص کړی او د امکان تر حده پوری دی هغه ته د مباشرت موقع نه ورکوی.

۲: کوم خلگ چی داوایی چی بنځه په سړی باندی حرامه نه ده هغوی په غلطی باندی دی، ائمه اربعه یعنی امام ابوحنیفه رحمته الله، امام مالک رحمته الله، امام شافعی رحمته الله او امام احمد بن حنبل رحمته الله د چاپه مذهب کی هم د حلالیدلو گنجایش نسته (۲) او د کومی فرقی د کوم عالم څخه د فتوی سهر (کمک) اخستل او خپل مطلب پوره کول سخت ظلم او گناه ده، معامله د الله جل جلاله سره ده، بنځه چی د کوم مسلك سره تعلق ساتی، هم د هغه مسلك د علماوو فتوی به د هغه په حق کی معتبره وی.

احقر محمد تقی عثمانی

۱۳۸۸/۲/۲۸ هـ

د طلاق بیان

جواب صحیح دی که خاوند ته د دی په راگرځولو باندی اسرار وی، نو د حرامو څخه د بچ کیدلو د پاره ضروری ده. چی هغه دی د حلالی څخه وروسته د شریعت په مطابق دوباره نکاح وکړی، او د ځان سره دی یی وگرځوی. بنده محمد شفیع

په ژبی سره یی دری واره طلاق ورکی او وروسته یی

صرف یو وار ولیکی او ور یی کی نو څه حکم دی؟

سوال: زید په خپلی ژبی باندی خپلی بنځی زهره ته دری واره دا ووئیل چی: ماطلاق ورکی، طلاق ورکی، طلاق درکی، او وروسته یی په لیکلو کی یو وار ورکی. واضحه دی وی چی زهره حامله هم ده.

جواب: په صورت مسئله کی د زید په بنځی باندی دری طلاقه هم هغه وخت واقع سول کله چی هغه په ژبی سره دا الفاظ وئیلی وه، که په هغه وخت زهره حامله ده، نو د هغی عده د ماشوم پیدا کیدل دی (۱) د ماشوم د پیدا کیدلو څخه وروسته هغه چی چیری وغواړی نکاح کولی سی، اوس هغه د زید د پاره بالکل نسی حلالیدی. او د حلالی څخه بغیر دوباره نکاح هم نسی کولی (۲)

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۳/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۳۳۹ - الف)

د درو طلاقو مسئله او د بنځی د اړخه مهر معاف کولو سره

به مهر معاف سی

سوال: نن په تاریخ ۱۷/ ستمبر سنه ۱۹۷۶ء باندی مسمی سید سلطان اختر خپلی بنځی کنیز فاطمة بنت سید یعقوب علی خان ته د هغه په بار بار مطالبی باندی چی ماته طلاق را کړه، په دی باندی یی پوه کړه چی په دی سره ستا او ستا د بچیانو

(۱) او کورنی سابقه فتوی ص حواله حاشیه ع.

(۲) او کورنی سابقه حواله: ص حاشیه د.

(۱) په صورت کی د حوالی د پاره د ص فتوی او د هغی حواشی ۱-۳ پوری وگوری.

(۲) وفی شرح صحیح المسلم للعلامة النووی کتاب الطلاق باب الطلاق الثلاث ج: ۱ ص: ۴۷۸ (طبع قدیمی کتب خانه) وقد اختلف العلماء فیمن قال لامرأته انت طالق ثلاثاً، فقال الشافعی رحمته الله ومالك رحمته الله وابو حنیفه رحمته الله واحمد وجماهیر العلماء من السلف والخلف یقع الثلاث الخ. وفی الشامیة کتاب الطلاق ج: ۳ ص: ۲۳۳ (طبع سعید) وذذهب جمهور الصحابة والتابعین ومن بعدهم من ائمة المسلمين الى انه یقع الثلاث وبعد اسطر وقد ثبت النقل عن اکثرهم صریحاً بایقاع الثلاث ولم یظهر لهم مخالف فماذا بعد الحق الا الضلال: او همدارنگه وگوری ص فتوی او د هغی حواشی ۱-۲ پوری.

مستقبل به تباہ سی. په دی باندی هغه وویل: چی زما په دی سره څه تعلق نسته. کوشنی لور به زما سره وی او باقی دوی لونی ته بوڅه او ما خپل مهر او هر قسم خرڅ او نان نفقه معاف کړله. د هغه د دی وضاحت او سختی مطالبی باندی د خلعی فیصله زموږ په دی الفاظو باندی (ماتاته طلاق درکی. ماتاته طلاق درکی، ماتاته طلاق درکی) سوی وه. اوس په دی صورت کی ته آزاده یی او په ماباندی د سکی خور او مور په شان حرامه یی. چی هغی قبوله کړه.

جواب: په مذکوره صورت کی دری طلاق واقع سوی دی. او طلاق مغلظه واقع سوی دی (۱) چی د هغه حکم دادی چی اوس به هغه د حلالی څخه بغیر نستا د پاره روانه وی (۲) او چونکی بنځی مهر معاف کړی دی نو ځکه په خاوند باندی مهر هم واجب نه دی (۳).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۲۱ هـ

(فتوی نمبر ۵۲۷/۲۴۰۲)

د درو طلاقو مسئله او د عدی احکام

سوال: یوسری خپلی بنځی ته په جهالت کی وویل: چی تاته می طلاق درکړی دی. تاته می طلاق درکړی دی. تاته می طلاق درکړی دی. په دی کی شرعی حکم څه دی؟ او آیا عده په خسرگنی کی تیره کړی او که بل چیری؟

(۱) ایضاً.

(۲) د حوالی د پاره وگورئ ص ۴۹۰ فتوی او د هغی حاشی ۱ تر ع ۳.

(۳) وفی الهندیة کتاب النکاح الباب السابع الفصل الثانی ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع ماجدیة) والمهر يتأكد بأحد معان ثلاثة، الدخول والخلو صحیحة... حتی لا یسقط منه شیء بعد ذلك إلا بالبراء من صاحب الحق. وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۱۳ (طبع سعید) (وصح خطها) لکله او بعضه (عنه) قبل اولاً. وفی الشامیة تحت (قوله صح خطها) الحط الاسقاط کما فی المغرب... الخ. وفی الشامیة ایضاً کتاب النکاح باب المهر ج: ۳ ص: ۱۰۲ واذا تأكد المهر... لا یحتمل السقوط إلا بالبراء. وفی الهدایه باب المهر ج: ۲ ص: ۲۹۵ (طبع شرکت علمیه) وان حط عنه من مهرها صح الحط. لان المهر حتم والحط یلاقیه حالة البقاء... الخ.

جواب: په صورت مسئله کی د هغه سړی په بنځه باندی دری طلاقه واقع سول اوس هغه د حلالی څخه بغیر د هغه د پاره حلاله کیدلی نسی (۱) عده د خاوند په کور باندی تیرول پکار دی (۲) خو د پردی وغیره اهتمام دی اوسی (۳).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۱/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۵۹۷/۲۱- الف)

د درد په حالت کی هم طلاق واقع کیږی او په صدقی سره د طلاق

د اثر د زائل کیدلو مسئله غطه ده

سوال: یوسری په درد کی خپلی بنځی ته دری طلاقه ورکړل. په دشان چی تاته می طلاق درکی. تاته می طلاق درکی، تاته می طلاق درکی، په دی صورت کی کی د احنافو په نزد کوم طلاق واقع سو؟ که خاوند بنځی ته رجوع کول غواړی نو څه صورت به یی وی؟ یومولوی صاحب راته وویل چی د درد په حالت کی طلاق نه واقع کیږی. او غریبانو او مسکینانو باندی خوراک کولو سره او خپلوانو باندی صدقه کولو سره به د طلاق اثر زائل سی، ځکه چی په درد کی د هغه د طلاق ورکولو نیت نه وو.

جواب: په صورت مسئله کی د دغه سړی په بنځه باندی دری طلاقه واقع سول (۴) اوس هغه د خاوند د پاره حرامه سوی ده، او د شرعی حلالی څخه بغیر د هغه سره بله

(۱) د حوالی د پاره ص ۴۹۹ فتوی او د هغه حاشیه د نمبر ۱ تر ۲ پوری وگورئ.

(۲) وفی الدر المختار مع رد المختار باب العدة ج: ۳ ص: ۵۲۲ (طبع سعید) وتعتد ان ای معتدة طلاق وموت فی بیت وجبت فیه ولا یخرج من الا ان تخرج او ینهدم المنزل او تخاف انه داه او تلف مالها... الخ. وكذا فی الهندیة ج: ۱ ص: ۵۲۵، والبحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۵۴.

(۳) وفی الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۳۷ (طبع سعید) ولا بد من ستره بينهما فی البائن وان ضاق المنزل عليهما او كان الزوج فاسقاً فخرجه اولی... الخ. وكذا فی الهندیة ج: ۱ ص: ۵۳۵ والبحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۵۴.

(۴) ایضاً.

نکاح نسی کیدی (۱) طلاق د درد په حالت کی هم واقع کیږی، (۲) او د دری طلاقو څخه وروسته رجوع نسی کیدی (۳) او صدقه ورکولو سره هم د طلاق اثر نه زائله کیږی، کوم سړی چی درته دامسئله بنوولی ده بالکل یی غلطه بنوولی ده.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۱۸

(فتوی نمبر ۲۸/۲۳۲ ب)

دری طلاقه په درو میاشتو کی کیدل ضروری نه دی

سوال: یوسړی واده وکی او د واده څخه څلور پنځه ورځی وروسته د هغه د بنځی د مور او پلار د بنځی د ورکولو څخه انکار وکی، او وی وئیل: چی دا هلك د واده قابل نه دی. په دی کشمکش کی یوه میاشت تیره سوه او هغه سړی یی په طلاق مجبوره کی، د دی مجبوری په حالت کی یی د څو کسانو په مخکی طلاقنامه ولیکله او زبانی طور یی دوه واره وئیل ماخپله بنځه جلاکړه، د یوی میاشتی څخه وروسته د چیرمین د اپډ نوټس رالی، چی ستا طلاق نه دی واقع سوی، ځکه چی په درو میاشتو کی دی طلاق نه دی ورکړی نو ځکه ستا طلاق نه دی واقع سوی، او بیایي بنځه بیرته راواستوله او د اوو میاشتو څخه یوځای وسپړی، د شریعت د مخ راته دا وینایی چی طلاق واقع سواو که نه؟ چی تراوسه پوری یی د ځان سره ساتلی ده داڅنگه ده؟

جواب: په صورت مسئله کی د دغه سړی په بنځی باندی دری طلاقه واقع سوی دی اوس هغه بغیر د حلالی څخه د ده د پاره بالکل جائز نه ده (۴)، د درو طلاقو د پاره په

(۱) د حوالی د پاره د صفتوی او د هغی حواشی د ۱-۳ پوری وگورئ.

(۲) وفی رد المختار کتاب الطلاق مطلب فی طلاق المدهوش ج: ۳ ص: ۲۴۴ (طبع سعید) ویتع الطلاق من غضب خلافا لابن القيم وهذا الموافق عندنا لما مر فی المدهوش.

(۳) وفی الهدایة کتاب الطلاق باب الرجعة ج: ۲ ص: ۳۹۹ (طبع شرکت علمیه ملتان) وان كان الطلاق ثلاثاً فی الحرّة او ثنتين فی الامّة لم تحل له حتی تنکح زوجاً غیره نکاحاً صحیحاً ویدخل بها ثم یطلقها او یموت عنها والاصل فیہ قوله تعالى: فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْکَحَ زَوْجاً غَیْرَهُ... الخ.

(۴) ایضاً.

درو میاشتو کی کیدل ضروری نه دی، که په یو وخت کی دری طلاقه ورکړی نو بیابه هم واقع کیږی (۱) والله تعالی اعلم

هـ ۱۳۸۸/۲/۹

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۹ الف)

د لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، دری طلاقه، الفاظو

او د عدی د نفقی احکام

سوال: حاجی فضل احمد صاحب خپلی بنځی ته د جگړی په وجه دا الفاظ وئیل: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، دری طلاقه (ورسره دوه سړی او دری بنځی د شاهدی هم حسب ذیل تصدیق دی)

۱: یوسړی مسمی عبد الرشید وایی چی د طلاق الفاظ داوه، دری طلاقه می ورکړی دی.

۲: دوه سړی مسمی عبدالهاشم وایی: چی د طلاق الفاظ داوه، لا اله الا الله محمد رسول الله، تاته می دری طلاقه درکړی دی، یاد دی وی چی دا دوه شاهدان د اقرار دی یعنی شاهد نه دی.

۳: هغه دری بنځی چی عینی شاهدانی دی وایی: چی د طلاق الفاظ داوه، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ محمد رسول الله دری طلاقه، طلاق یی په تاریخ ۲۲ اپریل باندی ورکړی وه، عده به څه وخت شروع کیږی؟ که طلاق واقع سوی وی، د پردی او خوراک چنباک به یی څه انتظام وی؟

جواب: په صورت مسئله کی د حاجی فضل احمد صاحب په بنځی باندی دری طلاقه مغلظه واقع سوی دی، او اوس هغه د حلالی څخه بغیر د هغه د پاره رواکیدلی نسی.

(۱) د کومی ورځی څخه چی یی طلاق ورکړی دی یعنی ۲۲/ اپریل څخه به یی عده

(۱) د حوالی د پاره د صفتوی او د هغی حواشی د تر ۳ پوری وگورئ.

(۲) وگورئ سابقه حواله د صفتوی او د هغی حاشیه د تر ۳ پوری.

شمارل کیږي (۱) او عده یی دری واره د حیض تیریدل دی، د عدی په دوران کی په خاوند باندی د نان نفقی او استوگنی انتظام کول واجب او لازم دی (۲).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

بنده احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۷ - الف)

یو طلاق، دوه طلاقه دری طلاقه د الفاظو حکم

سوال: د نن څخه پنځه میاشتی وسوی چی زه د اخنسی کورته ولاړم، هلته د خپلوانو سره خبری اتری کیدی، د خبرو اترو په مینځ کی زما د بنځی تذکره هم رالیه، زما ملگرو زما د بنځی د بد اخلاقی او د فحش حرکتونو په سلسله کی ډیر څه وویل، ماته په دی باندی سخت درد رالی، ما د درد په حالت کی، یو طلاق، دوه طلاقه، دری طلاقه لفظ استعمال کی، خو ورمی کی، او چاته می ورکی، د دی تلفظ می ونکی، په دغه وخت کی زما بنځه هلته څخه د یومیل په فاصلی باندی وه او د څلورو میاشتو حامله وه. اوس د حضرت والا څخه درخواست دی چی شرعی حکم څخه مو خبر کړی.

نوت: په دی سوال سره گڼ شهادتونه هم راغلی وه، چی په هغه کی څه خو هغه الفاظ راځی چی ویونکی وئیلی وه، او د دوو شاهدانو لفظ، د ورکړو ذکر کړی نه دی.

جواب: په صورت مسئله کی د سائل په بنځی باندی دری طلاقه مغلظ واقع سول. اوس هغه بغیر د حلالی څخه د هغه د پاره بالکل جائز کیدی نسی (۳). سیاق او سباق نسبت الی الزوجة معین کولو ته کافی دی (۱). والله سبحانه وتعالی اعلم

(۱) فی الشامیه ج: ۳ ص: ۵۲۹ (طبع سعید) ویظهر ان ابتداء العدة من وقت الوقوع الطلاق الخ وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۲۰ (طبع سعید) ومبدأ لعدة بعد الطلاق على الفور.

(۲) وفي الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق الباب السابع عشر في النفقات. الفصل الثالث في نفقة المعتدة ج: ۱ ص: ۵۵۷ (طبع ماجديه کویته) المعتدة عن الطلاق تستحق النفقة والسكنى كان الطالق رجعيًا او بائنًا او ثلاثًا حاملًا كانت المرأة او لم تكن كذا في الفتاوى قاضی خان.

(۳) وگورئ سابقه حواله ص: فتوی او د هغی حواشی نمبر ص: ترع پوری.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۱ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۱۸۱ - الف)

د درو طلاقو څخه وروسته د مهر او پردی تفصیل

سوال: زما واده په سنه ۱۹۲۹ء کی سوی وو، بیا زما خاوند په کال ۱۹۹۴ء کی بیل، بیل څلور وارماته دا الفاظ وویل: زمانوم یی در شهوار اخستلو سره وویل چی: ماتاته طلاق درکی، هلکان زموږ د ۲۵، ۲۶ کالو دی.

۱: د طلاق الفاظ چی یی کله وویل: نو دوه واره خو هلکان موجود وه.

۲: دوه واره نوری په تنهایی کی وویل.

مسئله: د عرض داده چی د یو کال په مودی کی د هغوی واده سوی دی، هغوی فتوی ونبولوه او وی وئیل: چی اوس زما او ستا هیڅ تعلق نه دی پاته سوی.

۳: لږمودی څخه وروسته د هغوی د طرفه مسئله راپورته سوه چی پرده مه کوه، او داچی ماتاته طلاق نه دی درکړی، که ته غواړی نو اوس به یی درکړم. او داچی د کورټ په ذریعه به یی درکوم وغیره، او یا د کور څخه ولاړه سه.

۱: د هغوی ویناده چی زمانیت نه وو چی زه طلاق درکړم.

۲: څلور واره یی صفا وئیلی دی چی: در شهوار! تاته یو طلاق، بیایی داسی وویل چی تاته دوه طلاق، بیا داشان په مختلفو مواقعو باندی دوه واره بیا وئیل. اوس وایی:

چی هروار ما اول گڼلو سره وئیلی دی (زما څخه پرده مه کوه)

۱: هغه د خپلې بنځی اولور سره جلا اوسیدلی.

۲: زه د خپلو بچیانو سره په بیل کور کی اوسیدم، د پردی د وجی څو واره کور ته راغلی دی او زه یی وهلی یم او بنکنځل یی راته کړی دی، ماته فتوی راکړه او د طلاق او پردی په باره کی څه احکام دی؟ د واده په وخت کی دا مهر رائج الوقت سکه پنځه زره (۵۰۰۰) وو د هغه به څه مسئله وی؟ هغه هم ماته نه دی راکول سوی.

(۱) وفي رد المحتار، كتاب الطلاق باب الصريح تحت مطلب (سن بوش) يقع به الرجعي ج: ۳ ص: ۲۴۸ (طبع سعید) ولايلزم كون الاضافة صريحة في كلامه لما في البحر لوقال طالق فليل له من عنيت؟ فقال امرأتی طلقت امرأته الخ

مخکنی فتوی د بنوری ټاؤن څخه عبد الوهاب صاحب را کړی وه، هغه وسوزله، لورمې خوانه ده، د هغه د پاره مسئله جوړه نه سی، چی مورته می طلاق سوی دی؟

جواب: که په سوال کی مذکوره واقعه درسته وی نو په تاباندی دری طلاقه واقع سوی دی، (۱) اوس خاوند ته د رجوع کولو حق حاصل نه دی او نه ستاسو په مینځ کی بغیر د حلالي څخه بله نکاح کیدلی سی (۲) تاسو دواړو باندی واجب دی چی یو د بل څخه جلا اوسیرې او پرده کوی (۳) او که هغه تراوسه پوری مهر نه دی اداء کړی نو د هغه په ذمه باندی واجب دی چی فوراً تاته مهر اداء کړی (۴).

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۱۲/۲/۲۱

(فتوی نمبر ۱۹۹/۷۱)

دری واره د طلاق صریح په الفاظو کی د نیت

او د قهر اعتبار نسته

سوال: زید په طیش کی رالی او دری واره یی داجمله ووئيله چی ولاړه سه ماتاته طلاق درکی، طلاق درکی، طلاق درکی، شرعاً د دی څه حکم دی؟

جواب: په صورت مسئله کی د زید په بنځی باندی دری طلاقه واقع سول (۱) په الفاظ صریح کی د نیت او د درد سره څه فرق نه راځی (۲) لهذا اوس د زید بنځه د هغه د پاره بغیر د حلالي څخه هیڅکله روا کیدلی نسی او دوهمه نکاح هم نسی کیدلی (۳).

(۱) ایضاً.

(۲) سابقه حواله ص فتوی او د هغی حواشی ع تر ع وگورئ.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۲۷ (طبع سعید) ولابد من ستره بينهما في البائن وان ضاق المنزل عليهما او كان الزوج فاسقاً فخروجه أولى الخ وكذا في الهندية ج: ۱ ص: ۵۳۵ (طبع ماجديه) والبحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۵۴ (طبع رشيديه)

(۴) وفي الهندية كتاب النكاح الباب السابع الفصل الثاني ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع ماجديه) والمهر يتأكد باحد معان ثلثة: الدخول والخلو الصحيحة وموت احد الزوجين الخ.

(۵) د حوالی د پاره وگورئ ص فتوی او د هغی حواشی ع تر ع پوری.

(۶) وفي الشامية ج: ۳ ص: ۲۵۰ (طبع سعید) (قوله اولم ينوشئاً) لما مر ان الصريح لايحتاج الى النية ولكن لابد في وقوعه قضاء وديانتاً من قصد اضافة لفظ الطلاق اليها عالماً بمعناه. وفي الهداية ج: ۲

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۸/۳/۲۴

په معاملاتو کی د ډیر ساده سړی د طلاق حکم

سوال: سلطان محمد د رسم او رواج مطابق دری کانی وويشتل او وی وئیل چی دادی زما د بنځی طلاقونه، اوس دا زمانه آزاده ده، سلطان محمد پاگل (لیونی) گنل کیږی هسی خو د غره څخه د حیواناتو د پاره وابنه هم راوړی او داسې خرڅول او اخستل هم کوی، هغه یوه بزه په څلویښت روپی باندی دری میله لری خرڅه کړی ده، حالانکی د هغه نژدی خلکو همدا بزه تری په څلور پنځه روپی کمو باندی غوښتله، علی هذا القیاس د هغه زیات او کم افعال په صحبت باندی مبنی دی، چونکی ساده دی، ځکه ورته بی وقوف وئیل کیږی، خو په حقیقت کی د هغه افعال او کردار د پاگلانو په شان نه دی، سلطان محمد ته د مصرع (مرگی) بیماری لاحق ده، د بیماری پنځه لس منته وی. د دی څخه وروسته بیا صحیح او تندرسته کیږی، آیا د ده طلاق سوی دی او که نه؟

جواب: په سوال کی چی د سلطان محمد کوم حالات بیان سوی دی که هغه درست وی، نو د هغه په بنځی باندی دری طلاقه واقع سول (۱) د پورتنی حالاتو په وجه هغه ته معتوه وئیل مشکل دی (۲) والله سبحانه اعلم (۳) هـ ۱۳۸۸/۲/۲۵

که دوه یادری طلاقو ورکولو کی شک وی او شاهد د درو

طلاقو شاهدی ورکړی نو څه حکم دی؟

ص: ۳۵۹ (طبع شرکت علمیه ملتان فالصريح قوله انت طالق ومطلقة وطلقتك. فهذا يقع به الطلاق الرجعی... ولا یفتقر الى النية لانه صریح فيه.

(۱) د حوالی د پاره د ص فتوی او د هغی حواشی ع تر ع پوری.

(۲) وگورئ سابقه جوابه ص فتوی او د هغی حواشی ۱-۳ پوری.

(۳) د معتوه د تعریف د پاره وگورئ (رد المختار ج: ۱ ص: ۱۴۳- او ج: ۲ ص: ۲۵۸. او د معتوه د طلاق د حکم د پاره وگورئ رد المختار ج: ۳ ص: ۲۴۳ (طبع سعید) او هندیه ج: ۱ ص: ۳۵۳ (طبع رشيديه).

سوال: رشید احمد شاهد نمبر اول شهادت علی را وغوبستی او دوهم نمبر شاهد عبد الرشید د اول څخه د مزاج د پوښتنی د پاره راغلی وو، رشید احمد صاحب د یو کال څخه بیمار دی رشید احمد صاحب د دی دواړو شاهدانو په موجودگی کی طلاق ورکی، د دواړو شاهدانو شهادی د دی کاغذ په شاه باندی درج ده، خو د رشید احمد صاحب بیان دی، چی ماته یاد نه دی، چی مادوه طلاقه ورکړی دی او که دری، او ثمینہ بیگم ته هم د دی طلاق په باره کی اطلاع نه ده ورکول سوی، هغه د خاوند سره پاته کیدل غواړی، د پرون شپه د شاهد نمبر ۲ څخه دوباره پوښتنه وسوه، نو هغه چی کوم بیان ورکی، هغه د کیفیت د عنوان لاندی درج دی، اوس تاسو شرعی حکم وښایاست: چی ښځه د خاوند سره پاته کیدلی سی او که نه.

د شاهد نمبر اول بیان ۱۹۷۹/۸/۲۲ د ورځی په یوولس بجی د خدای جل جلاله حاضر ناظر گڼلو سره ورکړو، شاهد نمبر اول صوفی شهادت علی: زه یی د کور څخه را وغوبستلم، او وی وئیل چی زه طلاق ورکوم، مائیمینه بیگم ته طلاق ورکی، دا الفاظ یی دری واره وئیل. کلمه طیبه یی هم وئیل، (دستخط شهادت علی)

شاهد نمبر دوهم: زه د احوال اخستلو د پاره پخپله راغلی وم، او وی وئیل: چی زه طلاق ورکوم، مائیمینه بیگم ته طلاق ورکی، همدا الفاظ یی دری واره وئیل. (دستخط عبد الرشید)

مدعی یعنی د صاحب واقعی بیان رشید احمد خودمختار: ما د دغه دوو کسانو په موجودگی کی ښځی ته طلاق ورکړی دی، خوماته دمعلومه نه ده چی ما طلاق دوه واره او که دری واره ورکړی دی. (دستخط رشید احمد)

کیفیت: زما طبیعت خراب وو، د ډیری مودی څخه وروسته بیاریم، او په دغه وخت زما سخته تبه وه، حالت می صحیح نه وو، ماکلمه یا بسم الله نه وه وئیلی. (عبد الرشید)

جواب: په صورت مسئله کی که صوفی شهادی علی او عبد الرشید دواړه شاهدان داسی وی چی په عام طور سره دروغ نه وایی او د هغوی شهادی د اعتماد قابله گڼل کیږی نو په ثمینہ بیگم باندی دری طلاقه واقع سول، اوس هغه په خپل خاوند باندی حرامه سوی ده او نه اوس د طلاق څخه رجوع کیدی سی او نه د حلالی څخه بغیر د هغوی دوهمه نکاح ممکنه ده. لما فی الدر المختار:

ولو شک اطلق واحدة او اکثر بنی الاقل. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۱

(فتوی نمبر ۲۸/۹۳۰ ج)

دری طلاقه په یو وخت باندی ورکولو سره په دروسرو واقع کیدو باندی

د امامانو اجماع ده، د درو طلاقو څخه وروسته ښځه د ځان سره ساتل

سوال: یوسری خپلی ښځی ته په لفظ واحد سره دری طلاقه ورکړل. اوس دا طلاق غورځیدلی دی او که نه؟ آیا په دی کی د امامانو څه اختلاف سته؟

۲: که داسری بغیر د نکاح ثانی څخه دایما ښځه جوړه کړی نو د شریعت د اړخه د هغه سره تعلقات ساتل څنگه دی؟

جواب: که دری طلاقه په یو مجلس کی په یو لفظ سره ورکول سی او که په مختلفو الفاظو سره، په هر صورت کی دری طلاقه واقع کیږی او ښځه مغلظه کیږی، په دی مسئلې باندی د څلورو سرو امامانو، امام ابو حنیفه رحمته الله علیه، امام شافعی رحمته الله علیه، امام مالک رحمته الله علیه، او امام احمد حنبل رحمته الله علیه اتفاق دی، او د څلورو سرو امامانو په مینځ کی څه اختلاف نسته. (۲)

۲: داسی سړی چی د حرام کاری مرتکب دی، د دی په سمه لاره باندی د راوستلو د پاره هره ممکن طریقه اختیارول پکار دی، او که هغه منع نسی، نو د هغه سره د تگ راتگ خصوصی تعلقات ساتل پکار نه دی. والله سبحانه وتعالی اعلم

هـ ۱۳۹۸/۱۱/۲۲

(فتوی نمبر ۲۹/۲۲۰۰ ج)

(۱) رد المختار قبیل باب طلاق غیر المدخول بها ج: ۳ ص: ۲۸۴ (طبع سعید) وفی الهندیة ج: ۱ ص: ۳۲۲ (طبع رشیدیہ کویت) فان قال الزوج عزم علی انه ثلاث او هی عندی علی انها ثلاث اضع الامر علی اشد فاخبره عدول حضروا ذالك المجلس وقالوا كانت واحدة قال اذا كانوا عدولا صدقهم واخذ بقولهم.

(۲) ایضا.

ثری طلاقونه وروسته بغیر د حلالی څخه دوباره

د نکاح کولو حکم

سوال: یو سړی خپلی ښځې ته درې طلاقه ورکړل او کافی مودی څخه وروسته یې بغیر د حلالی څخه هم د هغې ښځې سره نکاح کوی، اوس به داسې په شریعت کې څنگه گڼل کیږي؟ کوم خلک چې د هغه په نکاح کې شریک وه په هغوی باندې څه کفارې ده؟ او اوس که داسې د حلالی د پاره تیاری نو څه طریقه ده؟

۲: د هغه سړی په باره کې علماء څه فرماني چې هغه په جومات کې د دریدلو سره یو سړی ته په دې هوکه ورکولو باندې یا دروغ وئیلو سره ووئیل چې حلاله سوی ده او نکاح ترې نو آیا د دی نکاح تړونکی پسې لمونځ کیدی سی او که نه؟

جواب: د درو طلاقو څخه وروسته په خاوند باندې بالکل حرامیږي (۱) او د حلالی څخه بغیر دوباره نکاح هم جائز ده، لېذا کوم سړی چې خپله مغلظه ښځه د حلالی څخه بغیر نکاح کولو سره یې د خپل ځان سره ساتلی ده، د هغې نکاح باطله ده (۲) او هغه ښځه د ځان سره ساتل حرام دی، که هغه صحبت کړي وی نو د زنا په حکم کې دی. هغه ته فوراً توبه او استغفار کولو سره جلاکیدل پکار دی چې هغه عده تیره کړي، د کوم بل سړی سره نکاح وکړي او هغه سړی مړسی یا پخپله طلاق ورکړي، نوبیا د هغه د عدی تیرولو سره که د مخکې خاوند سره نکاح کول غواړي نو کولی یې سی، د دی څخه ماسوا بل څه صورت نسته.

۲: کوم صاحب چې د حلالی څخه بغیر د اولنی خاوند سره د ښځې نکاح تړلی ده، که هغه ته د پوره خبرې علم وو چې دا ښځه مغلظه سوی ده او حلاله نه ده سوی نو هغه ته توبه کول پکار دی، او که هغه توبه ونه باسی نو د هغه پیسې لمونځ کول مکروه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۶/۱۰/۲۱

(فتوی نمبر ۲۴۳۵/۲۷ هـ)

(۱) د خوالی د پاره د ص ۴۹۰ فتوی او د هغې حواشی ۱ تر ۳ پورې وگورئ.
(۲) او گورئ سابقه حواله او ص او حاشیه نمبر ۷ او ۸.

(تاته می طلاق درکی او ته می پرېښوولی) الفاظ

خو واره ووایی نو د دی به څه حکم وی؟

سوال: زما خاوند ماته ووئیل: چې تاته می طلاق درکی او سل واره یې دا ووئیل: چې ته می پرېښوولی او پرېښوولی، نو آیا طلاق واقع سو او که نه؟
جواب: که د ساتلی بیان درست وی او خاوند په رښتیا دا الفاظ وئیل وی: چې تاته می طلاق درکی، او ته می پرېښوولی (۱) نو د هغې د خاوند له طرفه په هغې باندې طلاق واقع سوی دی، او د عدی تیرولو سره چې چیرې وغواړي نکاح کولی سی، او عده درې ښځه حیض تیریدل دی، او دابه د هغه وخت شمارل کیږي کله چې طلاق ورکول سوی وي (۲) که د دی څخه وروسته یې درې واره حیض راغلی وو او عده تیره سوه نو اوس ښځه آزاده ده او د مزید انتظار څخه بغیر، نکاح کولی سی.

جواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۴/۲۵ هـ

(فتوی نمبر ۵۵۲/۲۲- الف)

د (دی ته طلاق ورکوم) الفاظ درې واره وئیلو څخه وروسته

آخری دوو جملو کی د تاکید د نیت دعوی کول

سوال: زما خاوند مسمی سید ظفر احمد ولد سید احمد د کور په کارونو باندې مسئولی گفتگو شروع کړله او زموږ ترمنځ اختلاف پیدا سو، تردی چې خبره زیاته سو، د گفتگو په دوران کې زما مذکوره خاوند ډیر غصه کولو سره د غصی په حالت کې زما وروسته په مخاطب کیدلو زما طرف ته اشاره کولو سره ووئیل چې: زه دی ته طلاق ورکوم، او دا جمله یې درې واره ووئیل، په دوهمه یا دریمه ورځ باندې د مسئلې نزاکت پوه سو او د غصی سپیدلو څخه وروسته موصوف خاوند ووئیل او هم

د لفظ پرېښوولی، د متعلقه تفصیل د پاره د ص: ۳۲۵ فتوی او د هغې حاشیه نمبر ۷ تر ۹ پورې وگورئ او د هغې حاشیه نمبر ۷ وگورئ.

د لفظ پرېښوولی، د متعلقه تفصیل د پاره د ص: ۳۲۵ فتوی او د هغې حاشیه نمبر ۷ تر ۹ پورې وگورئ او د هغې حاشیه نمبر ۷ وگورئ.

فتاوی عثمانی دوهم جلد
 داوایی چی زمانیت خو صرف د یو طلاق وو، ما صرف د غصی په حالت کی داسی وویل. زما اراده او زمانیت صرف د یو طلاق وو،
 دوهمه خاص خبره داده: چی کوم وخت د طلاق الفاظ او دا واقعه وسوده په هغه وخت (مانله) ایام حمل کی یم. په هر حال د حمل په ورځو کی او د غصی په ډیر سخت حالت کی دا واقعه سوی ده، د قرآن او حدیث په پوناکی جواب راکړی. عند الله مأجور سی
 جواب: په صورت مسئله کی په تاباندی دری سره طلاق قضاً واقع سوی دی. یعنی اوس ستا د پاره د هغه سره د بنځی په حیثیت پاته کیدل جائز نه دی او اوس د حلالی څخه بغیر د هغه سره ستا دوهمه نکاح هم نسی کیدی او طلاق د حمل په حالت کی نه کیږی.

لما فی الدر المختار کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نووی التأكيد دین.
 وقال الشامي ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا اطلق اشباه: ای بان لم ينو استثناء
 ولان كيداً لان لا يصل عدم التاكيد (شامي ج: ۲ ص: ۴۶۰) (۱)
 والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۷/۹/۱۱ هـ

فتوی نمبر ۲۸/۹۲۹ ج

په عدالت کی د درو طلاقو د شاهی د پاره چی د کومو شاهدانو ضرورت دی هغه شاهد څنگه کیدل پکار دی؟

سوال: زما یعنی مسخی محمد سوار خان ولد افسر خان واده د مسماة سکینه بیگم بنت سیرخان سره یو کال مخکی سوی وو. خو په دی دوران کی به جنگ جگړی کیږی. و سخی زما د ورځو گوشت هم وکی. او د کوشش بی تراوسه پوری جاری دی نو ځکه زما محبوسه سوو. او خپله څخه مسماة سکینه بیگم مذکوره بالا چی دری خور څخه مسماة سوری هم ده دری واره طلاق په سبب د شرع په تکرار سره دری واره طلاق د لای طلاق ورکود. او د مسی څخه به خپله نکاح کی نه ساتم. او کوم حق مهر چی د هغه دی هغه می ورته ده. کیږی دی. لېذا د بنځه اوس په تاباندی حرامه ده. زمانه ده معنی سره کی رسنه

در المختار ج: ۲ ص: ۲۹۳ طبع سعید

ساهد: محمد صد صدیق خان، شاهد: محمد حسین خان، شاهد: محمد سلیم خان
 د برنی طلاق نامی د مخی شرعی حکم څه دی او که د طلاق مسئله په عدالت کی پیښه سی او طلاق ورکونکی منکروی نو د شاهدانو به ضرورت وی شرعاً شاهدان څنگه پکار دی؟

جواب: د طلاق نامی تر شا درج سوی تحریر د مخی په سکینه بیگم باندی دری طلاقه واقع سوی دی، او هغه په خپل خاوند باندی په طلاق مغلفه سره حرامه سوی ده، اوس د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره نکاح هم نسی کیدی. او د شاهی په باره کی چی ناسود کومی خبری پوښتنه کړی ده په هغه کی لوی تفصیل دی چی هغه په مکمل طور باندی دلته لیکل مشکل دی، دا کار د حاکم دی چی هغه د شاهدانو د اخستو په وخت کی د دی خبری تصدیق وکی چی په دوی کی شرایط پیدا کیږی او که نه؟ د هغوی د طرفه، استصواب وی نو حکم به ورته ونبول سی.

والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۲/۱۲/۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۸۱ و)

دری طلاقونه وروسته د عدلی احکام او د طی سوی حلالی شرعی حیثیت

سوال: مسماة ساجده د خاوند په اجازت سره بغیر د څه جگړی څخه د خپل مور او پلار کورته د څه وخت د پاره ولاړه. د یو څو ورځو څخه وروسته ساجدی ته د ډاگ په ذریعه طلاق نامه ورکول سوو. د ساجدی پلار د هغه د خاوند زید ته هغه طلاق نامه ونبوو. په د طلاق نامی څخه انکار وکی. او وی وویل چی: دا د کوم دښمن کار روایی ده. زید مسماة ساجده بیرته کورته بوتله د څه وخت څخه وروسته هغه بیا د پلار کور ولاړه. هغه بیا زید د ډاگ په ذریعه طلاق نامه ولیږله د پوښتنی په وخت زید بیا د طلاق نامی انکار وکی. په دریم وار بیا هم د مسماة مذکوری سره همدا سی وویل. مسمی زید مسبق په شان د طلاق نامی څخه انکار وی. خو د زیات دریافت او تفتیش کولو او د دی څخه مخکی می هم دوی طلاق نامی ورلیږلی دی. ساجده خاتون هم په هغه نامی ورسپی په کوم کی چی د هغی خاوند هم اوسپنی. د زید دوه دری وروڼه هم په

داوایی چی زمانیت خو صرف د یو طلاق وو، ما صرف د غصی په حالت کی داسی وویل. زما اراده او زمانیت صرف د یو طلاق وو.

دوهمه خاص خبره داده: چی کوم وخت د طلاق الفاظ او دا واقعه وسوه په هغه وخت زده (سائله) ایام حمل کی یم، په هر حال د حمل په ورځو کی او د غصی په ډیر سخت حالت کی دا واقعه سوی ده، د قرآن او حدیث په پوناکی جواب راکړئ. عند الله مأجور سی جواب: په صورت مسئوله کی په تاباندی دری سره طلاق قضاً واقع سوی دی. یعنی اوس ستا د پاره د هغه سره د بنځی په حیثیت پاته کیدل جائز نه دی او اوس د حلالی څخه بغیر د هغه سره ستا دوهمه نکاح هم نسی کیدی او طلاق د حمل په حالت کی هم کیږی.

لما فی الدر المختار کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نووی التأكيد دین. وقال الشامي ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا أطلق اشباه: ای بأن لم ينو استثناء ولا تأكيداً، لان الاصل عدم التأكيد. (شامی ج: ۲ ص: ۴۶۰) (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۱

(فتوی نمبر ۹۲۹/۲۸ ج)

په عدالت کی د درو طلاقو د شاهی د پاره چی د کومو شاهدانو

ضرورت دی هغه شاهد څنګه کیدل پکار دی؟

سوال: زما یعنی مسمی محمد سوار خان ولد افسر خان واده د مسماء سکینه بیګم بنت شیرزمان سره یو کال مخکی سوی وو، خو په دی دوران کی به جنګ جګړی کیدی. او بنځی زما دوزلو کوشش هم وکی، او دا کوشش یی تراوسه پوری جاری دی نو څنګه زه مجبوره سوم، او خپله بنځه مسماء سکینه بیګم مذکوره بالا (چی دری څلور ځایه بدنانه سوی هم ده) دری واره طلاق په سبب د شرع په تکرار سره دری واره طلاق، طلاق، طلاق ورکوم. او داسی بنځه په خپله نکاح کی نه ساتم، او کوم حق مهر چی د هغه دی هغه می ورته اداء کړی دی، لهذا دا بنځه اوس په ماباندی حرامه ده، زمانوره هغی سره کارنسته.

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۳ ص: ۲۹۳ (طبع سعید)

شاهد: محمد صد صدیق خان. شاهد: محمد حسین خان. شاهد: محمد سلیم خان
د برنی طلاق نامی د مخی شرعی حکم څه دی او که د طلاق مسئله په عدالت کی پیښه سی او طلاق ورکونکی منکروی نو د شاهدانو به ضرورت وی شرعاً شاهدان څنګه پکار دی؟

جواب: د طلاق نامی تر شا درج سوی تحریر د مخی په سکینه بیګم باندی دری طلاقه واقع سوی دی، او هغه په خپل خاوند باندی په طلاق مغلظه سره حرامه سوی ده، اوس د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره نکاح هم نسی کیدی، او د شاهی په باره کی چی تاسو د کومی خبری پوښتنه کړی ده په هغه کی لوی تفصیل دی چی هغه په مکمل طور باندی دلته لیکل مشکل دی. دا کار د حاکم دی چی هغه د شاهدانو د اخستو په وخت کی د دی خبری تصدیق وکی چی په دوی کی شرایط پیدا کیږی او که نه؟ د هغوی د طرفه، استصواب وی نو حکم به ورته وښوول سی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲/۱۲/۸

(فتوی نمبر ۲۷۸۱/۲۷ و)

درې طلاقونه وروسته د عدلی احکام او

د طی سوی حلالی شرعی حیثیت

سوال: مسماء ساجده د خاوند په اجازت سره بغیر د څه جګړی څخه د خپل مور او پلار کورته د څه وخت د پاره ولاړه. د یوڅو ورځو څخه وروسته ساجدی ته د ډاګ په ذریعه طلاق نامه ورکول سوه، د ساجدی پلار د هغه د خاوند زید ته هغه طلاق نامه وښووله. زید د طلاق نامی څخه انکار وکی، او وی وویل چی: دا د کوم دښمن کار روایی ده، زید خپله بنځه ساجده بیرته کورته بوتله د څه وخت څخه وروسته هغه بیا د پلار کره ولاړه، هغه ته بیا زید د ډاګ په ذریعه طلاق نامه ولیږله د پوښتنی په وخت زید بیا د طلاق نامی څخه انکار وکی، په دریم وار بیا هم د مسماء مذکوری سره همداسی وښول. مسمی زید د حسب سابق په شان د طلاق نامی څخه انکار وی، خو د زیات دریافت او تفتیش کولو څخه یی خپلو همزولو او دوستانو ته صفا وویل: چی هغه ساجدی ته طلاق ورکړی دی. د دی څخه مخکی می هم دوی طلاق نامی ورلیږلی دی. ساجده خاتون هم په هغه کورکی اوسیدلې په کوم کی چی د هغی خاوند هم اوسیدلې، د زید دوه دری وروڼه هم په

د اوایی چی زمانیت خو صرف د یو طلاق وو. ما صرف د غصی په حالت کی داسی ووتل. زما اراده او زمانیت صرف د یو طلاق وو.

دوهه خاص خبره ده: چی کوم وخت د طلاق الفاظ او دا واقعه وسوه په هغه وخت (سائله) ایام حمل کی یم. په هر حال د حمل په ورځو کی او د غصی په ډیر سخت حالت کی دا واقعه سوی ده. د قرآن او حدیث په روڼاکی جواب را کړئ. عند الله ماجور سین جواب: په صورت مسئله کی په تاباندی دری سره طلاق قضاء واقع سوی دی. یعنی اوس ستا د پاره د هغه سره د ښځی په حیثیت پاته کیدل جائز نه دی او اوس د حلالی څخه بغیر د هغه سره ستا دوهه نکاح هم نسی کیدی او طلاق د حمل په حالت کی هم کیږی.

لما فی الدر المختار کرر لفظ الطلاق وقع الكل وان نووی التأكيد دین. وقال الشامي ای ووقع الكل قضاء وكذا اذا أطلق اشباه: ای بأن لم ينو استئناف ولا تأكيداً. لان الاصل عدم التأكيد. (شامی ج: ۲ ص: ۴۲۰) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۲۹/۲۸ ج)

په عدالت کی د درو طلاقو د شاهی د پاره چی د کومو شاهدانو

ضرورت دی هغه شاهد څنګه کیدل پکار دی؟

سوال: زما یعنی مسنی محمد سوار خان ولد افسر خان واده د مسماة سکینه بیګم بنت شیرزمان سره یو کال مخکی سوی وو. خو په دی دوران کی به جنګ جګړی کیدی. و ښځی زما دوژلو کوشش هم وکی. او دا کوشش یی تراوسه پوری جاری دی نو ځکه زه مجبوره سوم. او خپله ښځه مسماة سکینه بیګم مذکوره بالا اچی دری څلور ځای بدنامه سوی هم ده. دری واره طلاق په سبب د شرع په تکرار سره دری واره طلاق. طلاق. طلاق ورکوم. او داسی ښځه په خپله نکاح کی نه ساتم. او کوم حق مهر چی د هغه دی هغه می ورته اداء کړی دی. لهذا دا ښځه اوس په ماباندی حرامه ده. زمانوړه هغی سره کار نسته.

۱. الدر المختار مع رد المختار ج: ۳ ص: ۲۹۲ (مطبوعه سعید)

سوال: شاهد: محمد صد صدیق خان. شاهد: محمد حسین خان. شاهد: محمد سلیم خان. د برنی طلاق نامی د مخی شرعی حکم څه دی او که د طلاق مسئله په عدالت کی پېښه سی او طلاق ورکونکی منکروی نو د شاهدانو به ضرورت وی شرعاً شاهدان څنګه پکار دی؟

جواب: د طلاق نامی تر شا درج سوی تحریر د مخی په سکینه بیګم باندی دری طلاقه واقع سوی دی. او هغه په خپل خاوند باندی په طلاق مغلظه سره حرامه سوی ده. اوس د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره نکاح هم نسی کیدی. او د شاهی په باره کی چی تاسو د کومی خبری پوښتنه کړی ده په هغه کی لوی تفصیل دی چی هغه په مکمل طور باندی دلته لیکل مشکل دی. دا کار د حاکم دی چی هغه د شاهدانو د اخستو په وخت کی د دی خبری تصدیق وکی چی په دوی کی شرایط پیدا کیږی او که نه؟ د هغوی د طرفه. استصواب وی نو حکم به ورته وښوول سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۸۱/۲۷ و)

د دری طلاقونه وروسته د عدلی احکام او

د طی سوی حلالی شرعی حیثیت

سوال: مسماة ساجده د خاوند په اجازت سره بغیر د څه جګړی څخه د خپل مور او پلار کورته د څه وخت د پاره ولاړه. د یوڅو ورځو څخه وروسته ساجدی ته د ډاګ په ذریعه طلاق نامه ورکول سوه. د ساجدی پلار د هغه د خاوند زید ته هغه طلاق نامه وښووله. زید د طلاق نامی څخه انکار وکی. او وی وئیل چی: دا د کوم دښمن کار روایی ده. زید خپله ښځه ساجده بیرته کورته بوتله د څه وخت څخه وروسته هغه بیا د پلار کره ولاړه. هغه نه بیا زید د ډاګ په ذریعه طلاق نامه ولیرله د پوښتنی په وخت زید بیا د طلاق نامی څخه انکار وکی. په دریم وار بیا هم د مسماة مذکوری سره همداسی وښوول. مسنی زید د حسب سابق په شان د طلاق نامی څخه انکار وی. خو د زیات دریافت او تفتیش کولو څخه یی خپلو همزولو او دوستانو ته صفا ووتل: چی هغه ساجدی ته طلاق ورکړی دی. د دی څخه مخکی می هم دوی طلاق نامی ورلیږلی دی. ساجده خاتون هم په هغه کور کی اوسېږی په کوم کی چی د هغی خاوند هم اوسېږی. د زید دوه دری وروڼه هم په

ہفتہ کورکی اوسیری. د ساجدی والدین و د خاندان خلگ غواہی. چی ہفتہ د پلار کورہ رولی. و د ساجدی عندانی د بکر سرہ او بیاد بکر خخہ د طلاق اخستو خخہ وروسہ د ساجدی نکاح دوبارہ د زید سرہ وسی. واضعہ دی وی چی د اول او دواہم طلاق پہ مینخ کی د ساجدی د خیتی خخہ یوماشوم ہم سوی دی چی ژوندی دی
۱: آید ساجدی ہم پہ ہفتہ کور کی اوسیدل جائز دی. چیری چی زید او بکر وسیری
۲: آیا د مخکی خخہ د بکر سرہ د نکاح کولو خخہ طلاق اخستو سرہ بہ پی د زید سرہ نکاح صحیح وی. او دا حلالہ بہ شرعی وی؟

۳: کہ پورته ذکر سوی صورت جائز دی. نو ہفتہ خلگو سرہ چی داسی کول غواہی د ہغوی سرہ تعلقات سائل او د ہغوی سرہ خوراک چنسا کول شرعاً خنگہ دی؟
۴: د دوو طلاق پہ مینخ کی چی کوم اولاد سوی دی د ہفتہ خہ حکم دی؟
جواب: پہ صورت مسئلہ کی پہ ساجدی باندی طلاق واقع سوی دی. او د طلاق خخہ وروسہ د ماشوم د پیدایش سرہ عدہ ہم ختمہ سوی دہ لہذا اوس د ساجدی سرہ د زید پہ کورکی اوسیدل صحیح نہ دی. بالخصوص چی کمرہ یوہ وی (۱) او پہ ہفتہ کی نور وپونہ ہم وروسہ وسیری.

۲: د مخکی خخہ طی سوی پروگرام لاندی د حلالی پہ غرض نکاح کول شرعاً جائز نہ دی (۱) پہ حدیث شریف کی پہ دی باندی وعید راغلی دی. البتہ د حلالی د غرض خخہ بغیر دواہم خاوند اتفاقاً طلاق ورکری نو نسخہ د مخکی خاوند د پارہ حلالیدی سی. خو د حلالی ضرورت پہ ہفتہ وخت کی دی چی مخکی طلاقنامی کی یی دری طلاقہ ورکری وی کہ پہ مخکی طلاق نامہ کی یی دری طلاقہ نہ وی ورکری. بلکی وروسٹی طلاقنامہ یی شمار کولو یی دری طلاقہ پورہ سوی وی نو د دی حکم بہ جلا وی. پہ دی

(۱) د حوالی د بارہ سابقہ ص ۵۲۵ حاشیہ ۲ او ۳ وگورئ.

(۲) فی الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۱۴ (طبع سعید) وکرہ التزوج للثانی تحریماً لحديث لعل المحلل والمحلل له بشرط التحليل كتزوجتك على ان احللك وان حلت للاول لصحة النكاح وبطلان الشرط الخ

وفی الہندیہ ج: ۱ ص: ۴۷۴ (طبع رشیدیہ کویتہ) رجل تزوج امرأة ومن نية التحليل ولم يشترط ذلك حل للاول بهذا ولا يكره وليست النية بشئ ولو شرطاً يكره وتحل عند أبي حنيفة وزفر رحمہما اللہ عدلی وكذا فی الخلاصة. او ہمدارنگہ وگوری ص حاشیہ نمبر ۷

صورت کی مخکی طلاق نامہ راولیپہ. او دوبارہ د مسئلی پونستہ وکرہ او دا کاغذ وروسہ ضرور راولیپہ.
۳: کوم خلگ چی داسی کول غواہی ہغوی لہ د خدای ~~خخہ~~ د بیری خخہ بیرولو سرہ یوہ کری
۴: کہ اولاد د طلاق خخہ دوو کالو کی دننہ پیداسی. نو د دہ نسب بہ طلاق ورکونکی نہ ثابت وی خو پہ دی شرط چی نسخی پہ دی دوران کی د عدی تیریدلو افرار نہ وی کری

واللہ سبحانہ اعلم

۲۱ ۱۰ ۱۳۹۶ھ

(فتویٰ نمبر ۲۴۲۸/۲۷ھ)

پہ یو وخت کی دری طلاقہ ورکولو سرہ د خلورو

امامانو پہ نزد دری سرہ واقع گیری

سوال: گذارش دادی چی زما د (شمیم اختر) خاوند زما سرہ جنگ وکی پہ معمولی خبرہ زما د امہ او د امہ خاوند پہ وینا یی دری طلاقہ ولیکل او ماتہ یی را ولیکل. چی د بیری سختی غصی پہ حالت کی ولیکل او پت یی د رالیپلو پہ خای یی زما د اکہ کورہ ولیکل. اوس ہفتہ پخپلہ ہم دیرپنپیانہ دی او معافی غواہی زہ ہم دیرہ پریشانہ یم اونہ غواہم چی جلاسم. اوس ہفتہ فتویٰ رالیپری او ما غواہی او وایی چی زما د پارہ خہ گنجایش ستہ او کہ نہ؟ زما د یونیم کال ماشومہ ہم دہ. او زہ دیرہ پریشانہ یم او ہفتہ ہم پریشانہ دی خہ وکپو؟

جواب: پہ صورت مسئلہ کی پہ شمیم اختر باندی د ہفتہ د خاوند د ارخہ دری طلاقہ واقع سوی دی او ہفتہ پہ خاوند باندی حرامہ سوی دہ. او د حلالی خخہ بغیری یی د اولنی خاوند سرہ نکاح جائز نہ دہ (۱). د امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ امام شافعی رحمہ اللہ. امام مالک رحمہ اللہ. او امام احمد حنبل رحمہم اللہ خلورو سرو بلکی د جمہورو فقہاوو ہم دا

د حوالی د بارہ سابقہ فتویٰ ص ۵۰۰ ہفتی حواشی ۷ تر ۷ پوری وگورئ.

مسئله دی: او به شمه اکثر باندی واجب دی چی هغه بغیر د حلالی څخه به خاوند نه د نژدی کېدلو څخه مکمل حساب وکړی

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۸۲۹/۲۸ ج)

دري طلاقه مجتمعا او که متفرقا ورکړی دری سره واقع کیږی

سوال: زموږ په خواکي مسنی زید خپلی ښځی ته یو دم دری طلاقه ورکړل، او د کچېرو څخه یی باقاعده عرض نویسی ولیکله، دوه شاهدان یی ولیکل خپل دستخط او د شاهدانو دستخطونه یی هم وکړل، او خپلی ښځی ته یی ورکړل زما خواته یی طلاقه راوړله، ما ورته وویل چی په دی تاته طلاق مغلظه واقع سول، زید د بل کوم منفي څخه فتویٰ راوړله چی یو طلاق رجعی واقع سوی دی، او ښځه او خاوند اوسیدل، کلی خلک اعتراض کوی، او پوښتنه کوی، چی د زید او هندی سره تعلق څنگه دی؟
جواب: دری طلاقه که په یو وخت کی ورکول سی او که په متفرقو وختونو کی په هر صورت کی دری طلاقه واقع کیږی (۱)، او د دی څخه وروسته نه رجوع کیږی او نه د حلالی څخه بغیر د سر څخه بیا نکاح ممکن ده (۲)، په دی مسئله باندی د خلیو سره امامانو امام ابو حنیفه رحمته الله علیه، امام شافعی رحمته الله علیه، امام مالک رحمته الله علیه او امام احمد رحمته الله علیه جمع اجماع ده، لهذا که زید واقعاً هندی ته دری طلاقه ورکړی وی، نو هنده به خپل خاوند باندی حرامه سوه، او د حلالی څخه بغیر یی د هغه سره هیڅکله نکاح جائز نه ده، ځینی داسی حضرات چی خلیو امامانو کی د چا هم تقلید نه کوی د جمهور امت په خلاف دری به یو وخت کی ورکول سوی طلاقونه په یو شمیر کوی او د رجوع فتویٰ ورکوی، خو د فتویٰ د حنفی، شافعی، مالکی او حنبلی د کومی فقهی له مخی

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د حاشیه د وگورئ

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د وگورئ

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د هغی حوالی د وگورئ

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د وگورئ

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د وگورئ

صرف د نفس د خواش د پاره د داسی خلکو څخه فتویٰ اخستل د مطلقه به خپل کور کی ساتل بدترینه گناه ده، زید او هندی د سمدستی جلاکیدل واجب دی، که نه وی نو هغوی به ټول عمر د حرامکاری مجرمه وی، خپلوانو او دوستانو په بکړدی چی خپل اثر او رسوخ په هغوی استعمال کړی او دوی پوه کړی او که هغوی منع نسی نو د هغوی سره دی دوستانه تعلقات نه ساتی

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۸۶/۲۹ ب)

دري طلاقو څخه وروسته د عدی په دوران کی د پردی اهتمام واجب دی

سوال: د یوی ښځی او خاوند په مینځ کی په څه خبری باندی جنگ سوی وو، او خاوند په دره کی رالی، او ښځی ته یی په یو وار وویل: ولاړه سه په تاباندی دری شرعی طلاقه دی، ولاړه سه ته دی طلاقه یی، او دا مور خورده، صرف یو وار یی وویل د انجلی د مور او پلار نوم یی وانخستی، او انجلی خپله موجوده ده اوس د ښځه د دغه سړی په کور کی د اوسیدو قابله ده او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی په ښځی باندی دری طلاقه واقع سوی دی، او هغه مغلظه سوی دی (۱)، اوس د دواړو په مینځ د شرعی حلالی څخه بغیر نکاح هم نسی کیدلی (۲)، د عدی په دوران کی دی ښځه د خاوند په کور کی اوسیدوی، خو د پردی دی پوره اهتمام وسی (۳)، ځکه چی اوس هغه د خپل خاوند د پاره بالکل د پردی ښځی په ځکه کی ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲۵/۲۸ ب)

د وگورئ د تیری صفحی دوهه حاشیه
ایضا

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ او د هغی حوالی د وگورئ

د حوالی د پاره سابقه فتویٰ د وگورئ

د طلاق تعداد ورته یاد نه وی خو کم ترکمه دری واره یی غالب گمان وی نو څه حکم دی؟

سوال: په څه خبره باندی زما د بنځی سره جنگ سوی وو، د جنگ په دوران کی زه په هوس کی نه وم، او نه ماته د څه خبری علم وو چی زه څه وایم؟ د مور په وینا باندی طلاق ورکړم، ما ناڅاپی د خپلی مور په آواز باندی لفظ د طلاق ووايه، زما اندازه ده چی مادری واره وئیلی دی، خوماته دامعلومه نه ده چی زما د خلی څخه د طلاق لفظ څو واره وتلی دی او نه زه د دی شاهدی ورکولی سم چی ما د خپلی بنځی څخه پوښنه وکړه چی وایه ماتاته طلاق درکړی دی؟ هغه وئیل: چی ما د طلاق لفظ په خپلو غوږونو سره نه دی اوریدلی.

د بنځی بیان: زما جگړه شروع وه په دی جگړه کی دومره پریشانه وم، چی زما خاوند لفظ د طلاق وئیلی دی او که نه ماهیڅ نه دی اوریدلی، چی د هغه په شهادت زه الله ورسول لرم نور النساء.

د مور بیان: ما د هلك د خلی څخه لفظ د طلاق نه دی اوریدلی، خدای او رسول شاهد جوړوم.

جواب: د سائل څخه زبانی معلوم سول چی هغه څو واره د طلاق الفاظ وئیلی دی او وئیل یی خوصحیح عدد ورته یاد نه دی، د هغه غالب گمان دادی چی کم ترکمه دری واره یی ضرور وئیلی دی، لهذا په صورت مسئله کی د هغه په بنځی باندی دری طلاقی واقع سوی دی او هغه مغلظه سوی ده (۱)، اوس د هغه بنځه آزاده ده، چی غه تیره کړی نو بله نکاح کولی سی، اوس د سائل سره د هغه نکاح هم د شرعی حلالی څخه بغیر نسی کیدلی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۳۲۸ ب)

(۱) د حوالی د پاره سابقه ص: فتویٰ او د هغی حواشی نمبر ۷ او د وگورئ
(۲) ایضا.

د درو طلاقو څخه وروسته د حاملی عده او د حلالی مسئله

سوال: مسمی بشیر احمد خپلی بنځی هاجری ته د درد په حالت کی دا الفاظ وونیل: طلاق، طلاق، طلاق، حالانکی نه خو د اول څخه د هغه د طلاق ورکولو اراده وه او نه په دغه وخت کی، بس په درد کی بغیر د سوچ څخه یی دری څلور واره د طلاق لفظ استعمال کی، په پورته مذکوره صورت کی په مسماة هاجری باندی طلاق واقع سو او که نه؟ که واقع سوی وی نو کوم طلاق به واقع سوی وی؟ او په خپل مینځ کی د رضامندی به څه صورت وی؟ مسماة هاجره په هیڅ صورت کی (یعنی که طلاق واقع سوی وی نوبیا هم) د بشیر احمد د کور څخه د وتلو د پاره تیاره نه ده، او په دی وخت کی مسماة هاجره حامله هم ده، څلور بچی یی په پرورش کی دی، په کوم صورت کی مسماة هاجره د بشیر احمد په کور کی د خپلو بچوسره پاته کیدلی سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی د مسمی بشیر احمد بنځه مسماة هاجری باندی دری طلاقی واقع سوی دی، دا طلاق مغلظ دی (۱)، لهذا اوس نه خاوند رجوع کولی سی، او د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره خپل په مینځ کی نکاح هم نسی کولی (۲)، او طلاق د حمل په حالت کی هم کیږی (۳)، د دی عده د ماشوم پیدا کیدل دی (۴)، د بچی د پیدا کیدلو پوری هغه د خاوند په کور کی د پردی سره دی اوسیدلی (۵)، او د بنځی او خاوند په حیثیت سره د یوبل سره ملاویدل او بی پردی مخ ته راتلل دا ټول ناجائز دی، د ماشوم پیدا کیدلو څخه وروسته مسماة هاجره چی چیری وغواړی نکاح کولی سی (۶)، بیا که هغه خاوند د کوروالی څخه وروسته پخپله طلاق ورکړی او یا د هغه انتقال وسی نو په هغه وخت کی هغه د مسمی بشیر احمد سره په نوی مهرباندی نکاح کولی سی، د دی څخه ماسوا خپل په مینځ کی د ملاویدلو هیڅ کوم صورت نسته.
والله سبحانه اعلم

(۱) ایضا.

(۲) د حوالی د پاره سابقه ص: فتویٰ او د هغی حواشی د متر عد پوری وگورئ

(۳) د حوالی د پاره سابقه ص: حاشیه نمبر ۷ وگورئ

(۴) د حوالی د پاره سابقه ص: حاشیه نمبر ۷ وگورئ

(۵) د حوالی د پاره ص: حاشیه د متر عد پوری وگوره

(۶) د حوالی د پاره ص: حاشیه نمبر ۷ وگورئ

د طلاق تعداد ورته یاد نه وی خو کم ترکمه دری واره یی غالب گمان وی نو څه حکم دی؟

سول په څه خبره باندی زما د بنځی سره جنگ سوی وو. د جنگ په دوران کی زه په هوس کی نه وده. او نه مایه د څه خبری غم وو چی زه څه وایه؟ د مور په وینا باندی طلاق ورکړه. ما د حبی د حسی مور نه او زباندی لفظ د طلاق ووايه. زما اندازه ده چی مددی وړه ونیلي دی. خو ماته د معلومه نه ده چی زما د ځلی څخه د طلاق لفظ خو وړه ونیلی دی او نه زه د دی شاهدی ورکولی سم چی ما د خپلی بنځی څخه پوښنه وکړه چی و به مان نه طلاق درکړی دی؟ هغه وویل چی ما د طلاق لفظ په خپلو غوږونو سره نه دی اوریدلی.

د بنځی بیان: زما جگړه شروع وه زه په دی جگړه کی دومره پریشانه وم. چی زما خاوند لفظ د طلاق ونیلی دی او که نه ماهیڅ نه دی اوریدلی. چی د هغه په شهادت زه الله او رسول لرم نور النساء.

د مور بیان: ما د هلك د ځلی څخه لفظ د طلاق نه دی اوریدلی. خدای او رسول شاهد جوړوم.

جواب: د سائل څخه زبانی معلوم سول چی هغه څو واره د طلاق الفاظ ونیلي دی او ونیل یی خوشحیح عدد ورته یاد نه دی. د هغه غالب گمان دادی چی کم ترکمه دری واره یی ضرور ونیلي دی. لهندا په صورت مسئوله کی د هغه په بنځی باندی دری طلاقه واقع سوی دی او هغه مغلظه سوی ده (۱)، اوس د هغه بنځه آزاده ده. چی عده تیره کړی نو بله نکاح کولی سی، اوس د سائل سره د هغه نکاح هم د شرعی حلالی څخه بغیر نسی کیدلی. (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۳ / ۱۸

(فتویٰ نمبر ۲۸ / ۳۲۸ ب)

(۱) د حوالی د پاره سابقه ص: فتویٰ او د هغی حواشی نمبر ع او د وگورئ
(۲) ایضا.

د درو ملاقو څخه وروسته د حاملی عده او د حلالی مسئله

سول مسنی بشیر احمد خپلی بنځی هاجری ته د درو په حالت کی دا الفاظ وویل: طلاق، طلاق، طلاق. حالانکی نه خو د اول څخه د هغه د طلاق ورکولو آزاده ده نو نه په دغه وخت کی. بس په درو کی بغیر د سوج څخه یی دری څلور واره د طلاق استعمال کی. په پوره مذکوره صورت کی په مسماة هاجری باندی طلاق واقع سو او که نه؟ که واقع سوی وی نو کوم طلاق به واقع سوی وی؟ او په خپل مینځ کی د رضامندی به څه صورت وی؟ مسماة هاجره په هیڅ صورت کی (یعنی که طلاق واقع سوی وی نو بیا هم) د بشیر احمد د کور څخه د وتلو د باره تیاره نه ده. او په دی وخت کی مسماة هاجره حامله هم ده. څلور بچی یی په پرورش کی دی. په کوم صورت کی مسماة هاجره د بشیر احمد په کور کی د خپلو بچوسره پاته کیدلی سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئوله کی د مسنی بشیر احمد بنځه مسماة هاجری باندی دری طلاقه واقع سوی دی. دا طلاق مغلظ دی (۱) لهندا اوس نه خاوند رجوع کولی سی. او د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره خپل په مینځ کی نکاح هم نسی کولی (۲). او طلاق د حمل په حالت کی هم کیږی (۳)، د دی عده د ماشوم پیدا کیدل دی (۴)، د بچی د پیدا کیدلو پوری هغه د خاوند په کور کی د پردی سره دی اوسیدلی (۵)، او د بنځی او خاوند په حیثیت سره د یوبل سره ملاویدل او بی پردی مخ ته راتلل دا ټول ناجائز دی، د ماشوم پیدا کیدلو څخه وروسته مسماة هاجره چی چیری وخواړی نکاح کولی سی (۶)، بیا که هغه خاوند د کوروالی څخه وروسته پخپله طلاق ورکړی او یا د هغه انتقال وی نو په هغه وخت کی هغه د مسنی بشیر احمد سره په نوی مهرباندی نکاح کولی سی. د دی څخه ماسوا خپل په مینځ کی د ملاویدلو هیڅ کوم صورت نسته. والله سبحانه اعلم

(۱) ایضا.

(۲) د حوالی د پاره سابقه ص: فتویٰ او د هغی حواشی د متر ع پوری وگورئ
(۳) د حوالی د پاره سابقه ص: حاشیه نمبر ع وگورئ
(۴) د حوالی د پاره سابقه ص: حاشیه نمبر ع وگورئ
(۵) د حوالی د پاره ص: حاشیه متر ع پوری وگوره
(۶) د حوالی د پاره ص: حاشیه نمبر ع وگورئ

فتویٰ نمبر ۱۰۰۰
درختی خفه مخکی نری واره لفظ د طلاق استعمالولو حکم
په دې مسئلہ کی په کوم وخت چی زما

د رخصتی څخه مخکې مور د دین مبین په دی مسئله کی په کوم وخت چی زما سر
سور څه فرماني غند: د دین مبین په دی مسئله کی په کوم وخت چی زما سر
د بارس کانه وو زما مور زما نکاح د یو غیر ملکی سره چی د هغه نوم حمیروز خان ولد
د بارس کانه وو کورنه او کورنه. رخصتی نه ده سوی د غیر ملک څخه بغیر د پاسپورت څخه
نادر جان وو کورنه او کورنه. رخصتی نه ده سوی د غیر ملک څخه بغیر د پاسپورت څخه
رخصتی وو. مد کوره سړی په خپله چالاکی سره زما لنده مور مرغوبه کړه، او د بنگلی او
مور زلیخ سی درکی زما نکاح سی حاصله کړه دغه سړی زما د مور څخه خوارنس زړه
روپی هه پی کړی زما مور د خپلوانو په هغه سړی زور وړی چی هغه دی د رخصتی
پوری خرڅ و هغه پیسی چی زما د مور څخه پی اخستی دی. بېرته را کړی. خو هغه نه
د وندی پیسی ورکړی و نه پی د رخصتی بندوبست وکی جون سنه ۱۹۶۸ء یوه شپه
غریبه یوونس نسې بجی زما د پلاز په کور کی خپلوان او محلی دار هم جمع وه حمیروز
ولد نادر خان ماته په زور دارو تلفظو سره دری واړه طلاقو طلاق ووايه، او د شاهدانو
په مخکی هغه ماته دری روپی وکړی او د ټولو په مخکی پی ماته ووئیل: چی ته زما
په مخکی هغه ماته دری روپی وکړی او د ټولو په مخکی پی ماته ووئیل: چی ته زما

مور او خوریس، دا کار روای و سامان و پوځي
اوس سوال ددی، چی په دی وخت زما عمر ۱۴ کاله دی، زه بالغه یم او غواړم چی د
خپلی خوینی واده وکړم زما مور کنده ده، د مجبوري او غریبی ژوند تیروی، په دی
صورت کی زما د پاره څه حکم دی؟

صورت کی زما : پارا ختم دی.
جواب : کہ پہ سوال کی درج سوی واقعات درست وی او حمیروز ولد نادر خان واقعا
رضیہ بیگم نہ طلاق ورکری دی. نو یو طلاق باین واقع سوی دی () او چونکی دی
واقعی دی کانه تیر سوی دی نو عہدہ ختم سوی ده. اوس چی رضیہ بیگم چیری
وغو ہی نکاح کرنی سی.

بجواب القدر حیدر بندہ محمد شفیع شاہ اللہ شہدہ

وَاللّٰهُ سَبِيحٌ اَعْلَمُ

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

ΔΙΑΔΑΓΓΕ

که خلوت سوی وی نو دری طلاقو سره به بنجته مغلفه سی

موسی زید خیلی بنخی بنت بکرته یوه رجستری را ولیبرله، په خپل مینځ کی یی
مولی جگړی په وجه بنت بکر د هغه د وصولولو څخه انکار وکی موسی زید هم د
رجستری نقل متعلقه چیرمین یونین کمیتی ته ولیبرلو چی د هغه عبارت په لاندی
دولتو، بنت بکر چی زما منکوحه ده) چی د هغی د خیتی څخه زما د نطفی څخه څه
پاتې نسته زه په یوڅو وجوهو (چی د هغه ذکر د لته مناسب نه گنم) په بناء باندی طلاق
دیکوم او د خپل زوجیت څخه یی آزادوم، زه هغی ته طلاق، طلاق طلاق ورکوم. هغه
په د زوجیت څخه خارج او آزاده ده.... الخ، د دی واقعی پنځه میاشتی تیری سوی
د بنت بکر د پاره د شریعت په پوناکی څه لاره متعین کړی.

په صورت مسئوله کی د زید د اړخه د هغه په ښځی باندی دری طلاقه واقع
سوی دی او هغه مغلظه سوی ده، چی د هغه حکم دادی: چی اوس د حلالی څخه بغیر د
دو ډو ډپاره نکاح هم جائز نه ده (۱)، خو دا حکم په هغه صورت کی دی چی کله د نکاح
ده رخصتی سوی وی او د ښځی او خاوند خلوت سوی وی (۲)، که خلوت نه وی سوی
: مسئلې دوباره پوښتنه وکړه.

بِإِذْنِ الرَّبِّ الصَّالِحِ بَنْدَةِ مُحَمَّدٍ شَفِيعِ عَفَا اللَّهُ عَنْهُ

والله سبحانه وتعالى اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

1391/2/17

(فتویٰ نمبر ۲۶۴ / ۲۲ - الف)

بُورِ سابقہ حوالہ سے فتویٰ اور دہقی حواشی سے او سے

ولو لم تقع الثانية بخلاف الموطوءة حيث يقع الكل وعم التفريق. وفي الشامية تحته (قوله بخلاف
موقوف أي ولو حكما كالمختلى بها فانها كالموطوءة في لزوم العدة وكذا في وقوع الطلاق بائن
لوعدها... الخ.

په یو وخت کی دوی طلاقه ورکولو سره دوی سره په واقع کیدلو باندی د امامانو اتفاق دی او د دی په خلاف د فتویٰ څه اعتبار نسته

په دې سره یو طلاقه ورکولو سره دوی سره په واقع کیدلو باندی د امامانو اتفاق دی او د دی په خلاف د فتویٰ څه اعتبار نسته

په دې سره یو طلاقه ورکولو سره دوی سره په واقع کیدلو باندی د امامانو اتفاق دی او د دی په خلاف د فتویٰ څه اعتبار نسته

په دې سره یو طلاقه ورکولو سره دوی سره په واقع کیدلو باندی د امامانو اتفاق دی او د دی په خلاف د فتویٰ څه اعتبار نسته

فتاویٰ عثمانی دواہم جلد

فتاویٰ عثمانی دواہم جلد

فتاویٰ عثمانی دواہم جلد

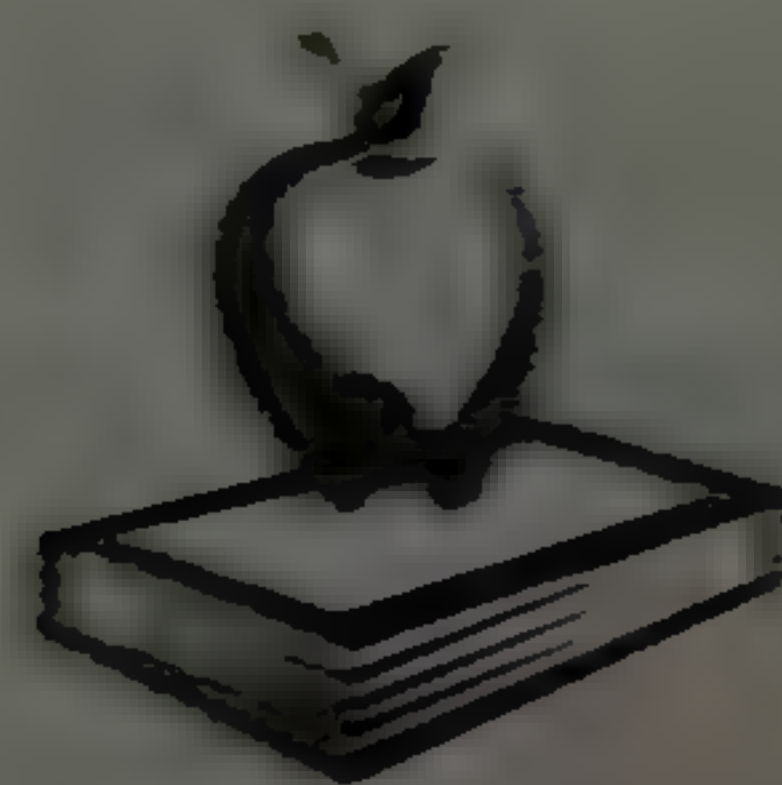
والله سبحانه وتعالى

۱۴۰۶ ۳ ۲۶

فتویٰ نمبر ۵۱۷ ۳۷ ب

اسلامی کمیونټیز کوټه پاکستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

تکثیر النسخات من اجل تيسر الحصول على هذه النسخات من اجل تيسر الحصول على هذه النسخات

فصل فی الخلع و احکامه و الطلاق علی المال

د خلع او مال په بدله کی د طلاق حکم

د خلع د پاره د خاوند او ښځی دواړو رضامندی ضروری ده
ورسره د خلع په بنیاد باندی دفسخ نکاح حکم

سوال: فیصله: مدعی په خپله دعوی کی لیکلی دی چی هغه د مدعا علیه سره واده سوی ده، د هغه څخه می دوی انجونی او یو هلك پیدا سوی دی وروسته مدعی ته علم وسو، چی د مدعا علیه د هغه دور نداسره ناجائز تعلقات دی، د مدعی په منع کولو باندی په مدعیه بی د دروغو د زنا الزام ولگوی، او وی وهله، د مهر حق اداء نه سو، په دی حالاتو کی د مدعی او مدعا علیه په مینځ کی گذاره نسی کیدلی او نه د حقوق الله حدود قایم پاته کیدلی سی، مدعا علیه د دی الزاماتو تردید کړی دی، او هغه په دی وجه باندی مقابله کړی ده، چی په اصل کی مدعیه هغه رقم هضم کول غواړی چی د نکاح په وخت مدعا علیه اداء کړی دی، نو ځکه دی د مدعی مقدمه فسخ سی، او ۳/۱۱/۱۹۷۳، مدعا علیه یوه بله دعوی حقوق زن و خاوند دائر کړله، چی په لاندی تنقیحاتو باندی ۵/۸/۱۹۷۳، کی وضع سوه او کار روایی په مثل تنسیخ نکاح باندی عمل کی راوړل سوه.

تنقیح نمبر ۴: مدعی دا تجویز پیش کړی دی چی هغه د تنسیخ نکاح په عوض کی خپل مهر معاف کوی چی تراوسه پوری نه دی اداء سوی، د دی متعلق مدعا علیه څه واضح جواب ورنه کی، او شهادت چی په صفحه د مثل باندی دی، هغه په هر لحاظ سره کافی دی چی د مدعی په حق کی دی تنسیخ نکاح دی وگرځول سی. ځکه چی د جانیانو فریقینو مقدمه بازی فوجداری د زنا په الزام کی ده، د ښځی رایه د خاوند په حقله نه نه ده، هغه دورینداری سره د خاوند د ناجائزه تعلقاتو الزام لگولی دی، زه دا مقدمه د صحیح گرځولو سره د خلعی په بنیاد باندی د تنسیخ نکاح ډگری (د هغه پیسو په عوض کی چی د مدعا علیه حق مهر به ورکول وی) ورکوم. هغه رقم کافی دی.

د ادرسی: زما د ټولو تنقیحاتو نتیجه داده چی د مدعی مقدمه بابت د تنسیخ، د نکاح مقدمه نمبر ۵۲ اف ۱۹۷۲، مدعا علیه په حق کی د ډگری په خلاف د مدعا علیه صادر

کولی سی، او د دی په نتیجه کی د مدعا علیه مقدمه حقوق زن وشوهر مقدمه نمبر ۵ اف ۱۹۷۳، بمعنه خرچه فسخ کولی سی، ورسره ډگری بابت تنسیخ نکاح یونین کونسل تله گنگ په اوو ورځو کی دننه د ضروری کار روایی د پاره د اتمی دفعی لاندی مسلم فیصلی لاء اړه یننس دی راولیږل سی، په آزاد عدالت کی واوریدل سوه. ۱۲/۴/۱۹۷۵، دستخط سول حج تله گنگ

جواب: د منسلکه فیصلی سره مستفتی څه سوال نه دی لیکلی، که مقصد داوی چی د دی فیصلی شرعی حیثیت څخه مو خبر دار کړئ، نو عرض دادی چی منسلکه عدالتی فیصله د څلورو امامانو د مذهب مطابق د قرآن او سنت د مخه د خاوند په خوښه باندی موقوف ده، ځکه چی په دی فیصلی کی د خلع حکم صادر سوی دی او خلع په اجماع د امت سره د زوجینو یوه معامله ده چی په خپل مینځ کی بی په رضامندی سره موقوف وی، لهذا که خاوند په خلع کولو باندی راضی وی نو خلع دی وکړی په دی صورت کی د ښځی نکاح به د خاوند سره ختمه سی، او که هغه په خلع باندی راضی نه وی نو شرعا هغه د ښځی په جدا کولو باندی هیڅوک مجبوره کولی نسی، خو نوبت داسی مقدمه بازی ته رسیدلی دی، نو د خاوند د پاره ښه داده چی هغه خلع قبوله کړی او ښځه جلا کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۲۵۲۲/۲۷ هـ)

که قصور د انجلی وی نو خاوند د خلع په بدله کی

د ښځی څخه رقم اخستلی سی

سوال: زما (محمد اسحاق) واده په کوشنی والی کی سوی وو، په هغه وخت زموږ د دواړو په مینځ کی څه اختلاف نه وو او نه موڅه ورانه وه، د واده څخه دری کاله وروسته مو یو د بل سره ورانه سوه، اوس بنده بالغ دی خو خسرگنی منکره ده، اوس هغوی د اشرط ایښی دی، چی ته به د زوم په کورکی وسیرې او انجلی به هم زموږ په کوکی وی، کله چی ما د هغوی د اشرط منظور کی، نو هغوی یوبل شرط ولگوی، که ته پنځه ټولی سره زر، (۱۲) چټاکی سپین زر کالی راوړل سی، نو موږ به انجلی راولیږو او د میاشتی خرچه به هم ورکوی، نو ما ووئیل چی اوس زما سره دومره پیسی نسته، که

فصل فی الخلع و احکامه و المطلاق علی المال

د خلع او مال په بدله کې د طلاق حکم

د خلع د پاره د خاوند او ښځې دواړو رضامندی ضروری ده

ورسره د خلع په بنیاد باندې دفسخ نکاح حکم

سوال: ښځه مدعی به خپله دعویٰ کې لیکلې ده چې هغه د مدت علیه سره واده کړی دی. د هغه څخه یې دوی مجوسی او یو هلک پیداکړی دی وروسته مدعی ته د مدعی جی د مدت علیه د هغه د وراره سره ناجائز تعلقات دی. د مدعی په منع کولو باندې به مدعی یې د دروغو د زنا او ولگوي او وی وهله. د مهر حق داده سو. په دې حالاتو کې د مدعی او مدت علیه په مینځ کې گذاره نسبي کېدلې او نه د حقوق نه حدود ډیر نه کېدلې سې مدت علیه د دې الزاماتو ترډیره کړې دي. او هغه په دې وجه باندې متعبد کړې ده. چې په اصل کې مدعیه هغه رقم هضم کول غواړي چې د نکاح په وخت مدت علیه ده. کړې دي. نو ځکه دې د مدعی مقدمه فسخ سي. و ۲
۱۹۷۲ هـ. مدت علیه یوه بله دعویٰ حقوق زن و خاوند د اثر کړله. چې په لاندې تفسیحاتو باندې ۱۹۷۲ هـ. کی وضع سوه او کارروایی په مثل تنسیخ نکاح باندې عمل کې راوپار سوه.

تفصیل: مدعی د تجویز پیش کړې دی چې هغه د تنسیخ نکاح په غرض کې خپل مهر معاف کوي چې تر وسته پورې نه دی داده سوي. د دې متعلق مدت علیه څه وضع جواب ورته کې او ښځه د مدعی به صفحه د مثل باندې دی. هغه په هر لحاظ سره کافي دی چې د مدعی به حق کې دې تنسیخ نکاح دی وگرځول سي. ځکه چې د جانیو فوایدو مقدمه باری فوایدو دی د زنا په تړاو کې ده. د ښځې رایه د خاوند په حلقه نه ده. هغه دوی پیداکړی سوه د خاوند د ناجائز تعلقاتو الزام لگولی دی. زه دا مقدمه د صحیح ګرځولو سره د خلعی په بنیاد باندې د تنسیخ نکاح په ګړې (د هغه پیسو په غرض کې چې د مدت علیه حق مهر په ورکول وی) ورکوم. هغه رقم کافي دی.

د دې الزام د ټولو تفسیحاتو نتیجه داده چې د مدعی مقدمه بابت د تنسیخ د نکاح مقدمه نمبر ۵۷ او ۱۹۷۲ هـ. مدعیه په حق کې د ګړې په خلاف د مدت علیه صادر

کوي سي. او د دې په نتیجه کې د مدت علیه مقدمه حقوق زن و تودهر مقدمه نمبر ۵۷ او ۱۹۷۲ هـ. بده څخه فسخ کولی سي. ورسره په ګړې بابت تنسیخ نکاح یونین کونسل نه ګڼګ په وو ورځو کې دننه د ضروري کارروایی د پاره د اتنی دفعی لاندې مسلم بیسي لاء ریفرنس دی راولپېل سي. په آزاد عدالت کې واوریدل سوه.
۱۹۷۵ هـ. دستخط سول حج ته ګڼګ

سوال: ښځه مدعی سره مستفتی څه سوال نه دی لیکلې. که مقصد د دې چې د دې فیصلې شرعی حیثیت څخه مو خبردار کړي. نو عرض د دې چې ښځه مدعی بده څخه د خبرو اترو د مذهب مطابق د قرآن او سنت د مخه د خاوند په خوښه باندې موقوف ده. ځکه چې په دې فیصلې کې د خلع حکم صادر سوي دی او خلع په اجماع د امت سره د زوجینو یوه معامله ده چې په خپل مینځ کې یې په رضامندی سره موقوف دی. لېذا که خاوند په خلع کولو باندې راضی وي نو خلع دی وکړي په دې صورت کې د ښځې نکاح به د خاوند سره ختمه سي. او که هغه په خلع باندې راضی نه وي نو شرعاً هغه د ښځې په جدا کولو باندې هیڅوک مجبوره کولی نسي. خو نوبت داسې مقدمه باری ته رسیدلې دی. نو د خاوند د پاره ښه داده چې هغه خلع قبوله کړي او ښځه جلاکړي.

والله سبحانه اعلم

۱۱/۱۱/۱۳۹۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۲۲/۲۷ هـ)

که قصور د انجلی وی نو خاوند د خلع په بدله کې

د ښځې څخه رقم اخستلی سي

سوال: زما (محمد اسحاق) واده په کوشنې والی کې سوي وو. په هغه وخت زموږ د دواړو په مینځ کې څه اختلاف نه وو او نه موڅه وړانه وه. د واده څخه درې کاله وروسته مو یو د بل سره وړانه سوه. اوس بنده بالغ دی خو خسرګڼی منکره ده. اوس هغوی د شرط ایښی دی. چې ته به د زوم په کور کې وسیرې او انجلی به هم زموږ په ګور کې وي. کله چې ما د هغوی د شرط منظور کې. نو هغوی یو بل شرط ولګوي. که ته اوږد میاشتي څرچه به هم ورکوي. نو ما ووئیل چې اوس زما سره دومره پیسې نسته. که

فصل فی الخلع و احکامه و الطلاق علی المال

د خلع او مال په بدله کی د طلاق حکم

د خلع د پاره د خاوند او ښځی دواړو رضامندی ضروری ده

ورسره د خلع په بنیاد باندی دفسخ نکاح حکم

سوال: فیصله: مدعی په خپله دعوی کی لیکلی دی چی هغه د مدعا علیه سره واده سوی ده، د هغه څخه می دوی انجونی او یو هلك پیداسوی دی وروسته مدعی ته علم وسو، چی د مدعا علیه د هغه دور نداسره ناجائز تعلقات دی. د مدعی په منع کولو باندی په مدعیه یی د دروغو د زنا الزام ولگوی، او وی وهله، د مهر حق اداء نه سو، په دی حالاتو کی د مدعی او مدعا علیه په مینځ کی گذاره نسی کیدلی او نه د حقوق الله حدود قایم پاته کیدلی سی، مدعا علیه د دی الزاماتو تردید کړی دی، او هغه په دی وجه باندی مقابله کړی ده، چی په اصل کی مدعیه هغه رقم هضم کول غواړی چی د نکاح په وخت مدعا علیه اداء کړی دی، نو ځکه دی د مدعی مقدمه فسخ سی، او ۱۱/۱۹۷۳ء مدعا علیه یوه بله دعوی حقوق زن و خاوند دائرکړله، چی په لاندی تنقیحاتو باندی ۸/۵/۱۹۷۳ء کی وضع سوه او کار روایی په مثل تنسیخ نکاح باندی عمل کی راوړل سوه.

تنقیح نمبر ۴: مدعی دا تجویز پیش کړی دی چی هغه د تنسیخ تکاح په عوض کی خپل مهر معاف کوی چی تراوسه پوری نه دی اداء سوی، د دی متعلق مدعا علیه څه واضح جواب ور نه کی، او شهادت چی په صفحه د مثل باندی دی، هغه په هر لحاظ سره کافی دی چی د مدعی په حق کی دی تنسیخ نکاح دی وگرځول سی. ځکه چی د جانیینو فریقینو مقدمه بازی فوجداری د زنا په الزام کی ده، د ښځی رایه د خاوند په حقله ښه نه ده، هغه د ورینداری سره د خاوند د ناجائزه تعلقاتو الزام لگولی دی، زه دا مقدمه د صحیح گرځولو سره د خلعی په بنیاد باندی د تنسیخ نکاح ډگری (د هغه پیسو په عوض کی چی د مدعا علیه حق مهر به ورکول وی) ورکوم. هغه رقم کافی دی.

د ادرسی: زما د ټولو تنقیحاتو نتیجه داده چی د مدعی مقدمه بابت د تنسیخ، د نکاح، مقدمه نمبر ۵۲ آف ۱۹۷۲ء مدعا علیه په حق کی د ډگری په خلاف د مدعا علیه صادر

کولی سی، او د دی په نتیجه کی د مدعا علیه مقدمه حقوق زن وشوهر مقدمه نمبر ۵ آف ۱۹۷۳ء بمعه خرچه فسخ کولی سی، ورسره ډگری بابت تنسیخ نکاح یونین کونسل تله گنگ په اوو ورځو کی دننه د ضروری کار روایی د پاره د اتمی دفعی لاندی مسلم فیصلی لاء اړپیننس دی راولیږل سی، په آزاد عدالت کی واوریدل سوه. ۴/۱۲/۱۹۷۵ء دستخط سول حج تله گنگ

جواب: د منسلکه فیصلی سره مستفتی څه سوال نه دی لیکلی. که مقصد داوی چی د دی فیصلی شرعی حیثیت څخه مو خبر دار کړئ، نو عرض دادی چی منسلکه عدالتی فیصله د څلورو امامانو د مذهب مطابق د قرآن او سنت د مخه د خاوند په خوښه باندی موقوف ده، ځکه چی په دی فیصلی کی د خلع حکم صادر سوی دی او خلع په اجماع د امت سره د زوجینو یوه معامله ده چی په خپل مینځ کی یی په رضامندی سره موقوف وی، لهذا که خاوند په خلع کولو باندی راضی وی نو خلع دی وکړی په دی صورت کی د ښځی نکاح به د خاوند سره ختمه سی، او که هغه په خلع باندی راضی نه وی نو شرعاً هغه د ښځی په جدا کولو باندی هیڅوک مجبوره کولی نسی، خو نوبت داسی مقدمه بازی ته رسیدلی دی، نو د خاوند د پاره ښه داده چی هغه خلع قبوله کړی او ښځه جلاکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۱/۱۱/۱۳۹۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۵۲۲ هـ)

که قصور د انجلی وی نو خاوند د خلع په بدله کی

د ښځی څخه رقم اخستلی سی

سوال: زما (محمد اسحاق) واده په کوشنی والی کی سوی وو، په هغه وخت زموږ د دواړو په مینځ کی څه اختلاف نه وو او نه موڅه وړانه وه، د واده څخه دری کاله وروسته مو یو د بل سره وړانه سوه، اوس بنده بالغ دی خو خسرگنی منکره ده، اوس هغوی د اشرط ایښی دی، چی ته به د زوم په کورکی وسیرزی او انجلی به هم زموږ په کوکی وی، کله چی ما د هغوی د اشرط منظور کی، نو هغوی یو بل شرط ولگوی، که ته پنځه ټولی سره زر، (۱۲) چټاکي سپین زر کالی راوړل سی، نو موږ به انجلی راولیږو او د میاشتی خرچه به هم ورکوی، نو ما ووئیل چی اوس زما سره دومره پیسی نسته، که

تاسو خپله نور د دی شرطونو څخه بغير راليری نو زه تيار یم، ځکه چی د خسرگنی والاو د اړخه تقاضا ده، چی انجلی ځوانه سوی ده، ډیره موده موږ په کورکی انجلی گرځولو ته تيار نه یو، زه غریب سړی یم، په ډیره مشکله سره د واده د بوجه څخه سپک سوی یم، د خسرگنی والا په دی باندی تقاضا کوی چی ته فوراً زموږ انجلی پریرده زه غریب سړی یم او زما څخه په زبردستی سره خپلی لورته خلاصی حاصلوی، خسرگنی می مالداره ده، زما په واده یی ښه خرچه کړی ده، لهذا د خسرگنی والاو ته می وویل چی مبلغ پنځه زره روپی نقدو اداء کولو څخه وروسته یی خلاصولی سم یا داپنځه زره روپی به زما د پاره جائز وی؟

جواب: په صورت مسئله کی که مذکوره واقعات درست وی نو زیاتی د انجلی والاو د اړخه دی، لهذا که ته په پنځه زره روپی باندی خلع وکړی نو ستا د پاره جائز ده، خو افضله داده چی د مهر په معاف کولو باندی اکتفاء وکړی او د دی څخه زیات څه وانخلي، لمافی الدر المختار: وکره اخذ شیء آن نشز وان نشزت لا، ولومنه نشوزا ایضاً، ولوباكثر مما اعطاها علی الاوجه (فتح) وصحح الشمنی کراهة الزیادة وتعبیر الملتقى ولا بأس به یفید انها تنزیهیه وبه یحصل التوفیق. (شامی ج: ۲ ص: ۵۲۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۱۰ / ۱۱

(فتویٰ نمبر ۴۲ / ۱۰۲۸ ج)

د نفرت په وجه د تنسیخ نکاح د دعوی حکم

سوال: څه فرمایي علمائی کرام او مفتیان د شرع مبین د دی مسئلې په باره کی چی فتویٰ یی غواړم؟

مسئله: که انجلی د رخصتی څخه مخکی (د تنسیخ نکاح په دعویٰ کی دایبان ورکوی چی هغی د خپل خاوند څخه نفرت وسو (بغير د څه شرعی وجی څخه) نو آیا د قانون اسلام مطابق د تنسیخ نکاح ډگری عدالت ته صادرول پکار دی او که نه؟ او که بیا د تنسیخ نکاح دعویٰ خارجولو سره انجلی ته دا ووايې، چی داسی د دروغو دعویٰ کوونکو ته د عدالت څخه څه سزا ورکول پکار دی؟ او آیا بغير د څه شرعی وجی څخه د خلع په بنیاد باندی انجلی د تنسیخ نکاح یا تکذیب نکاح ډگری حاصلولی سی؟

جواب: په دی مسئله کی تفصیل دی، لهذا جواب به په هم هغه وخت کی ورکولی سی کله چی د انجلی مفصل بیام مخ ته وی. والسلام
هـ ۱۴۲۰ / ۴ / ۷
(فتویٰ نمبر ۱۳ / ۳۷۳)

فصل فی فسخ النکاح عند کون الزوج مفقوداً او عیناً او متعنناً او مجنوناً

(د خاوند مفقود، نامر، متعنن، او مجنون کیدلو په وجه

د فسخ نکاح احکام

د مفقود بنځی حکم

سوال: د مسماة هندی خاوند د څلورو کالو څخه وړک سوی دی، د والدینو او بنځی سره د بنگله دیش څخه کراچی ته رالی، حکومت هغه بل ځای ته ولیږی او بنځه یی کیمپ کی وساتله، د هغه څخه وروسته وړک دی، د ډیر درک څخه وروسته هم څه معلومات ونه سو، اوس هنده د ډیری مجبوری ژوند تیروی په داسی صورت کی هنده دوهم عقد کولی سی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی مسماة هندی ته داحق حاصل دی چی هغه دی د مسلمان حاکم په عدالت کی دعویٰ دائرکړی، اول دی داثابت کړی چی زمانکاح د فلانکی سړی سره سوی ده، بیادی د هغه څخه وروسته د شاهدانو سره د هغه مفقود ورکیدل ثابت کړی، د دی څخه وروسته دی عدالت پخپله هم د مفقود تفتیش او تلاش شروع کی او کله چی د درک ملاویدلو څخه مایوسه سی نو بنځی ته دی مزید څلور کاله د انتظار حکم ورکړی، بیا که دی څلور کاله کی د ننه هم د مفقود پته ونه لگیدله نو مفقود به څلور کاله مدت ختمیدو باندی مرتصور سی، نو په دغه وخت دی دوباره حاکم ته

درخواست ورکړی، د عدالت څخه دی د هغه د مرکیدلو حکم حاصل کړی، او بیا دی څلور میاشتی او لس ورځی عده د وفات تیر کړی، د دی څخه وروسته هغه په بل ځای کی نکاح کولی سی، او داتول تفصیل په هغه وخت کی دی، چی کله بنسټه مزید څلور کاله په صبر تحمل او عفت سره تیرولی سی که د بنسټی د پاره دومره موده صبر کول مشکل وی، او په گناه کی د اخته کیدلو قوی خطر وی، نو په صورت مسئوله کی حاکم ته داهم اختیار دی، چی هغه دی د څلور کالو په ځای صرف یو کال د انتظار کولو حکم ورکړی، او یو کال انتظار کولو څخه وروسته د مذکوره خاوند د طرفه دی هغی ته طلاق ورکړی، او دری واره حیض ورځی د تیریدلو څخه وروسته په بل ځای کی نکاح کولی سی (۱).

(۱) د مفقود د بنسټی متعلق تفصیل او تحقیق د پاره د حضرت والا مصدقه لاندی لیکل سوی فتوی وگورئ.

سوال: د مفقود د بنسټی د پاره شرعی حکم څه دی؟ تفصیل سره یی وضاحت وکړئ؟
جواب: د مفقود د بنسټی د پاره خو اصلی حکم دادی: چی هغه دی عفت عصمت سره خپل ژوند تیروی، خو که هغه د مفقود د نکاح څخه خلاصون غواړی نو لاندی صورت اختیارولو سره د خلاصون د حاصلولو گنجایش نسته، د مفقود بنسټه دی داخپله مقدمه د مسلمان قاضی په عدالت کی پیش کړی، او شاهدانو سره دی ثابت کړی چی زمانکاح د فلانی سړی سره سوی وه پیادی شاهدانو سره د هغه د مفقود ورکیدل هم ثابت کړی، د دی څخه وروسته دی قاضی په خپل طور سره د هغه تفتیش او تلاش وکړی، چیری چی د هغه د تلو غالب گمان وی، هلته دی سړی ولیږی او چیری چی یی غالب گمان نه وی صرف احتمال وی نو که هلته خط لیږل کافی وگنی نو خطونه دی ولیږی تحقیق دی وکړی او که په اخباراتو کی شائع کولو سره د خبر ملاویدلو امید وی نو دادی هم وکړی.

الغرض په تفتیش او تلاش کی دی خپل پوره کوشش وکړی او کله چی د درک لگیدلو څخه مایوسی وسی نو ثانیاً دی بنسټی ته مزید د څلور کالو د انتظار حکم وکړی، بیا که دی څلور کالو کی دننه د مفقود څه معلومه نه سوه، نو بنسټه دی قاضی ته دوباره درخواست وکړی چی په هغه باندی به قاضی د هغه د مرکیدلو فیصله واوروی، د دی څخه وروسته څلور میاشتی او لس ورځی د وفات عده تیرولو سره به بنسټی ته په بل

ځای کی د نکاح کولو اختیار وی، او کله که بنسټه د زنا سخته خطر ظاهره کړی، نو په داسی صورت کی د څلورو کالو د انتظار حکم ضرور نه دی بلکی دابه کتل کیږی چی د خاوند د غائب کیدلو د وخت څخه تراوسه پوری کم از کم یو کال موده تیره سوی ده او که نه؟ که د کال څخه زیاته موده تیره سوی وی نو قاضی د مزید مهلت ورکولو څخه بهیر په هغه وخت کی هم نکاح ختمولی سی دغه شان که په زنا کی د مبتلا کیدلو خطر خوره نه وی، خو د مفقود دومره مال موجود نه دی چی په دی څلورو کالو کی د هغه د بنسټی د نان نفقی د پاره کافی وی او یا د بنسټی د پاره د مفقود د مال څخه نان نفقه جاصلول مشکل وی نو په دی صورت کی د نان نفقی ورکولو څخه بهیر کم تر کمه یوه میاشت تیره وی نو قاضی نکاح ختمولی سی.

واضح دی وی چی په آخری دوو صورتونو کی بنسټه د وفات د عدی په ځای به د طلاق عده تیروی چی د قاضی د فیصلی د وخت څخه به شمیر کیږی.

فی البحر (قوله: ولا یفرق بینه وبنها: ای بین الزوجته، لقوله بینه فی امرأة المفقود: انها امراته حتی یأتیها البیان. وقول علی رضی الله تعالی عنه فیها: هی امرأة ابتلیت فلتصبر حتی یتبین موت او طلاق اه) (ج: ۵ ص: ۱۲۴، طبع ماجدیه کویته)

فی شرح الجلیل علی مختصر الخلیل: فیؤجل اربع سنین د امت نفقتها... فان لم تدم نفقتها من ماله فلها التطلاق لعدم النفقة بلاتأجیل، وكذا ان ان خشیت علی نفسها الزنا فیزاد علی دوام نفقتها عدم خشيتها الزنا (ج: ۲ ص: ۳۸۵)

وفی الحاشیة الدسوقي: فیؤجل ای المفقود الحر اربع سنین ان دامت نفقتها من ماله والا طلق علیه لعدم النفقة اه. (ج: ۲ ص: ۴۸۹- طبع دار الفکر بیروت)

وفی شرح الصغير: والا فلها التطلاق علیه لعدم النفقة... ای ولم تخش العنت والا فتطلاق علیه لضرر فهي اولی من معدومة النفقة (ج: ۲ ص: ۲۹۴- طبع دار الفکر بصر)

وفی الفقه الاسلامی وادلته للشيخ الزحيلي: ورأى المالكية والحنابلة جواز التفريق للغيبة اذ طالت وتضررت الزوجه بها، ولو ترك لها الزوج مالا تنفق منه اثناء الغياب لان الزوجة تتضرر من الغيب ضرراً بالغاً والضرر يدفع بقدر الامكان لقوله بینه: (لا ضرر ولا ضرار)... وجعلوا اخذ الغيبة الطويلة سنة فاکثر علی المعتمد، وفی قول ثلث سنوات. اه (ج: ۷ ص: ۵۳۳- دار الفکر بیروت)

درخواست ورکړی، د عدالت څخه دی د هغه د مرکیدلو حکم حاصل کړی، او بیا دی څلور میاشتی او لس ورځی عده د وفات تیر کړی، د دی څخه وروسته هغه په بل ځای کی نکاح کولی سی، او داتول تفصیل په هغه وخت کی دی، چی کله بنځه مزید څلور کاله په صبر تحمل او عفت سره تیرولی سی که د بنځی د پاره دومره موده صبر کول مشکل وی، او په گناه کی د اخته کیدلو قوی خطر وی، نو په صورت مسنوله کی حاکم ته داهم اختیار دی، چی هغه دی د څلور کالو په ځای صرف یو کال د انتظار کولو حکم ورکړی، او یو کال انتظار کولو څخه وروسته د مذکوره خاوند د طرفه دی هغی ته طلاق ورکړی، او دری واره حیض ورځی د تیریدلو څخه وروسته په بل ځای کی نکاح کولی سی (۱).

(۱) د مفقود د بنځی متعلق تفصیل او تحقیق د پاره د حضرت والا مصدقه لاندی لیکل نوی فتوی وگورئ.

سوال: د مفقود د بنځی د پاره شرعی حکم څه دی؟ تفصیل سره یی وضاحت وکړئ؟
جواب: د مفقود د بنځی د پاره خو اصلی حکم دادی: چی هغه دی عفت عصمت سره پیل ژوند تیروی، خو که هغه د مفقود د نکاح څخه خلاصون غواړی نو لاندی صورت نیارولو سره د خلاصون د حاصلولو گنجایش سته، د مفقود بنځه دی داخپله مقدمه سلمان قاضی په عدالت کی پیش کړی، او شاهدانو سره دی ثابت کړی چی زمانکاح لانی سړی سره سوی وه بیادی شاهدانو سره د هغه د مفقود ورکیدل هم ثابت کړی، د څخه وروسته دی قاضی په خپل طور سره د هغه تفتیش او تلاش وکی، چیری هغه د تلو غالب گمان وی، هلته دی سړی ولیږی او چیری چی یی غالب گمان نه سرف احتمال وی نو که هلته خط لیږل کافی وگنی نو خطونه دی ولیږی تحقیق دی او که په اخباراتو کی شائع کولو سره د خبر ملاویدلو امید وی نو دادی هم

په تفتیش او تلاش کی دی خپل پوره کوشش وکړی او کله چی د درک لگیدلو بوسی وسی نو ثانیاً دی بنځی ته مزید د څلور کالو د انتظار حکم وکړی، بیا که د کالو کی دننه د مفقود څه معلومه نه سوه، نو بنځه دی قاضی ته دوباره وکړی چی په هغه باندی به قاضی د هغه د مرکیدلو فیصله واوروی، د دی سته څلور میاشتی او لس ورځی د وفات عده تیرولو سره به بنځی ته په بل

ځای کی د نکاح کولو اختیار وی، او کله که بنځه د زنا سخته خطر ظاهره کړی، نو په داسی صورت کی د څلورو کالو د انتظار حکم ضرور نه دی بلکی دابه کتل کیږی چی د خاوند د غائب کیدلو د وخت څخه تراوسه پوری کم از کم یو کال موده تیره سوی ده او که نه؟ که د کال څخه زیاته موده تیره سوی وی نو قاضی د مزید مهلت ورکولو څخه بغیر په هغه وخت کی هم نکاح ختمولی سی دغه شان که په زنا کی د مبتلاکیدلو خطر خوبه نه وی، خو د مفقود دومره مال موجود نه دی چی په دی څلورو کالو کی د هغه د بنځی د نان نفقی د پاره کافی وی او یا د بنځی د پاره د مفقود د مال څخه نان نفقه جاصلول مشکل وی نو په دی صورت کی د نان نفقی ورکولو څخه بغیر کم تر کمه یوه میاشت تیره وی نو قاضی نکاح ختمولی سی.

واضح دی وی چی په آخری دوو صورتونو کی بنځه د وفات د عدی په ځای به د طلاق عده تیروی چی د قاضی د فیصلی د وخت څخه به شمیر کیږی.

فی البحر (قوله: ولا یفرق بینه وبنها: ای بین الزوجته، لقوله ^{بینه} فی امرأة المفقود: انها امراته حتی یاتیها البیان. وقول علی رضی الله تعالی عنه فیها: هی امرأة ابتلیت فلتصبر حتی یتبین موت او طلاق اه (ج: ۵ ص: ۱۲۴، طبع ماجدیه کویته)

فی شرح الجلیل علی مختصر الخلیل: فیؤجل اربع سنین د امت نفقتها... فان لم تدم نفقتها من ماله فلها التطلیق لعدم النفقة بلا تأجیل، وكذا ان ان خشیت علی نفسها الزنا فیزاد علی دوام نفقتها عدم خشيتها الزنا (ج: ۲ ص: ۱۸۵)

وفی الحاشیة الدسوقي: فیؤجل ای المفقود الحر اربع سنین ان دامت نفقتها من ماله والا طلق علیه لعدم النفقة اه. (ج: ۲ ص: ۴۸۹ - طبع دار الفکر بیروت)

وفی شرح الصغير: والا فلها التطلیق علیه لعدم النفقة... ای ولم تخش العنت والا تطلیق علیه لضرر فهي اولی من معدومة النفقة (ج: ۲ ص: ۲۹۴ - طبع دار الفکر بصر)

وفی الفقه الاسلامی وادلته للشیخ الزحیلی: ورأى المالک والحنابلة جواز التفريق للغیبة اذ طالت وتضررت الزوجه بها، ولو ترك لها الزوج مالا تنفق منه اثناء الغیاب لان الزوجة تتضرر من الغیب ضرراً بالغاً والضرر يدفع بقدر الامکان لقوله ^{بینه} (لا ضرر ولا ضرار)... وجعلوا احد الغیبة الطویلة سنة فاکثر علی المعتمد، وفی قول ثلث سنوات اه (ج: ۷ ص: ۵۳۳ - دار الفکر بیروت)

وفي الاحوال الشخصية للشيخ محمد ابو زهرة: والتفريق لتضرر من الغياب، هو مذهب مالك واحمد لان المرأة قد تقع في جريمة دينية باهمالها.... ولا بد للتفريق بالغياب ان تمضي مدة تستوحش فيها الزوجة وتتضرر فعلاً، لان الفرقة لسبب ذلك هي للضرر الواقع لا للتضرر المتوقع فقط.

وقد جعل احمد ادنى مدة يجوز ان تطلب التفريق بعدها ستة اشهر.... اما مذهب مالك رضى الله تعالى عنه، فقد اختلف في الحد الادنى للتضرر، فقليل: ثلث سنين، وقيل: سنة، وبهذا اخذ القانون اهـ (ص: ۳۹۰)

وفي شرح الصغير: وتعتد زوجة المفقود حرة او امة صغيرة او كبيرة في ارض الاسلام متعلق بالمفقود عدة وفاة على ماتقدم، ابتدائها بعد الاجل اهـ (ج: ۲ ص: ۲۹۴، ج: ۲ ص: ۲۹۳ طبع دار المعارف مصر)

وفي شرح منح الجليل: ثم بعد التلوم وعدم وجدان النفقة والكسوة، طلق وان كان غائباً... يعنى ان الغائب البعيد الغيبة وليس له مال او له مال لايمكنها الوصول اليه الا بمشقة حكمه حكم العاجز الحاضر اهـ.

وفيه: وله اى الزوج المطلق عليه لعدم النفقة الرجعة للزوجة المطلقة لانه طلاق رجعى، ابن عرفة. (ج: ۲ ص: ۴۴۳)

وفي آخر فتوى العلامة هاشم رحمه الله تعالى عنه مفتى المالكية بالمدينة المنورة زاده الله تعالى شرفاً. وهذا (التطليق) بعد التلوم بنحو شهر او باجتهاده عند المالكية (يعنى في صورة عدم النفقة.... وان كان لخوفها الزنا وتضررها بعدم الوطى والعنانة مع وجود النفقة والغنا فبعد صبرها سنة فاكثر عند جل المالكية اهـ. (الحيلة الناجزة ص: ۱۲۴ - طبع دار الاشاعت كراچي) والله تعالى اعلم

عصمت الله عصمه الله ۱۴/۸/۴۱۸ هـ الجواب الصحيح بنده محمد عبد المنان عفى عنه

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه ۱۷/۸/۱۴۱۸ هـ

الجواب الصحيح بنده عبد الرؤف سكهروى الجواب الصحيح بنده محمد عبد الله عفى عنه.

(۱) ايضاً.

(۲) د مفقود د مسئلي مزید تفصیل او دلائلو د پاره دی د حضرت والادامت برکاتهم مصدقه فتوی د تیری سوی فتوی په حاشیه کی وگورئ.

د مفقود د بنخی حکم

حوال: د ثریا واده د زید سره تقریباً اوولس کاله مخکی سوی دی د څه جرم په وجه زید ته اووه کاله سزا ورکول سوه، او د اووه کالو څخه وروسته زید لادرکه سو، ثریا اوس هم په انتظار کی ده، د جیل د مشرانو څخه پوښتنه کول کیږی، هغوی هم د لاعلمی اظهار کوی، آخر ثریا مجبوره سوه او د بکر په کورکی یی اوسیدل شروع کړل بغیر د نکاح څخه او د بکر څخه یی دوه دری بچیان په حرامی طریقې سره پیدا سول، یا د دی وی چی زید لاتراوسه پوری لاپته دی، آیا ثریا د بکر سره نکاح کولی سی؟ چی د دی عظیم جرم څخه محفوظ سی؟ څه صورت چی وی وی لیکئ؟

جواب: ثریا ته پکار وو چی څنگه د هغه خاوند وړک سوی وو، نو فوراً یی عدالت ته رجوع کولو سره خپله نکاح فسخ کړی وی په هر حال اوس هغه ته پکار دی چی د بکر څخه دی سمدستی د بنخی خاوند تعلقات قطع کړی په تیرسوی عمل دی توبه او استغفار وکړی او په عدالت کی دی د نان نفقی څخه رسیدو او د عصمت د خطری په بنیاد باندی د نکاح د تنسیخ دعوی دائره کړی، عدالت ته به اختیار وی چی هغه د دی معاملاتو تحقیق کولو سره د زید څخه د ثریا نکاح ختمه کړی، د دی څخه وروسته دی عده تیره کړی، بیا هغه د بکر سره نکاح کولی سی (۱).

فقط والله اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۱۴

(فتوی نمبر ۱۴۴۴/۱۸ - الف)

حاکم ته مقدمه وړلو باندی هغه به تحقیق وکړی، د دی څخه وروسته دی یو کال مهلت ورکړی که په دی موده کی خاوند رانلی نو نکاح دی فسخه کړی، د دی څخه وروسته دی ثریا عده تیره کړی، واده کولی سی (۲) (محمد عاشق الهی)

د مفقود د بنځی د پاره د نکاح د فسخ کولو طریقہ

سوال: زما د لور مختار بیگم نکاح مؤرخه ۱۳۱۱ اگست سنه ۱۹۷۲ په مقام د راولپنډی کی سوی وه، هلك (محمد پیاری جان) په دوبي کی ملازم وو، د نکاح څخه تقریباً دوی میاشتی وروسته بیا د خپلی نوکری په غرض دبی ته ولاړی، په دی دوران کی یی انجلی د خان سره ترکراچی پوری بوتله، او ټول کال یی غائب کی هلك وئیل چی ورک سوی دی، په دی باندی زموږ سره او زموږ د لور سره څه جنگ نه وو سوی، د هغه تاریخ څخه ترننه پوری تقریباً لس کاله تیرسوی دی، موږ د هغه د ټولو خپلوانو څخه پوښته وکړه، د هغه هیڅ معلومات نه وسو، نه کوم خط سته نو خرچه سته، کنده یم زما څه معادن نسته، انجلی ځوانه ده، زه پریشانه یم آیا زه د هغی په بل ځای کی نکاح کولی سم؟

جواب: په صورت مسئوله کی د مختار بیگم د پاره زیاته بڼه خوداده چی هغه دی د خپل خاوند تلاش جاری سی او د نکاح فسخ دی نه کوی، خو که هغه د خاوند څخه بغیر صبر نسی کولی او یا د هغی د نفقی انتظام نه وی، یا هغه ته د خپل عفت په پاره کی خطر وه وی نو دا کولی سی چی هغه دی د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی دعوی دائره کړی اول دی داثبات کړی چی زما نکاح د محمد پیاری جان سره سوی ده، د هغه څخه وروسته دی د هغه د شاهدانو په ذریعه د مفقود ورکیدل ثابت کړی، په دی باندی دی حاکم پخپله هم د هغه تفتیش او تلاش وکړی او کله چی د پته لگیدلو څخه مایوسه سی نو بنځی ته دی مزید د څلورو کالو د انتظار حکم ورکړی که په دی څلورو کالو کی هم د مفقود پته ونه لگیدله نو دی مودی په ختمیدلو باندی به خاوند مړ تصور کولی سی د دی څخه وروسته څلور میاشتی لس ورځی د وفات عده تیرولو سره مختار بیگم په بل ځای کی نکاح کولی سی، خو که د مختار بیگم د پاره څلور کاله موده تیروول ممکن نه وی او چونکی هغه لس کاله مخکی هم صبر کړی دی او عاجزه کیدلو سره یی درخواست ورکړی دی، نو که په معصیت کی د متبلاکیدلو قوی خطر وه وی نو په دی صورت کی د دی خبری هم گنجایش سته چی حاکم دی د څلورو کالو په ځای صرف د یو کال د انتظار حکم ورکړی او د یو کال تیریدلو څخه د بنځی په طلب باندی به د هغه

(۱) ایضا.

(۱) تفصیلی حوالی لاندو د پاره د ص: (۵۲۵) او ص: (۵۴۶) فتوی او د هغی حاشیه نمبر (۱) لگوری.

نکاح فسخ کړی، په دی صورت کی د نکاح د فسخ کیدو څخه وروسته دری حیضه عده تیرولو سره هغه چی چیری وغواړی نکاح کولی سی (۱). والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۲/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۵۸۴ ب)

د خاوند نفقه نه ورکولو یا غائب کیدلو په وجه

د نکاح د فسخ کیدو صورت

سوال: د کومی بنځی خاوند چی بنځه پریردی او ولاړسی، طلاق هم ورنکړی او خپل کورته یی هم ونه لیږی هغه انجلی څومره ورځی وروسته د بل سړی سره نکاح کولی سی؟ او که داسی نسی کولی نو ترڅو ورځو به ناسته وی؟

جواب: مخکی خاوند دی تلاش کړی، د هغه څخه دی د طلاق اخستلو کوشش وسی، که هغه دی ته تیار نه وی نو د هغه دی په خلع باندی د راضی کولو کوشش وسی او که هغه په دی هم راضی نه وی، نو په عدالت کی دی د هغه په خلاف د نان نفقی د نه ورکولو په بنیاد باندی او که د هغه پته نه لگی د هغه د ورکیدلو په بنیاد باندی دی د نسخ نکاح دعوی دائره کړی، عدالت دی د خپل اړخ څخه د هغه تلاش وکړی، که معلومه سی او هغه راسی نو هغه ته دی حکم ورکړی چی یا بنځه آباده کړه یا طلاق ورکړه که هغه یی آباده کړی نو صحیح ده او که نه انکار وکړی او یا د اطلاع رسیدلو با وجود عدالت ته حاضر نسی، نو عدالت نکاح فسخ کولی سی او که د عدالت د تلاش باوجود، هغه پیدانسی، نو د څلورو کالو د انتظار څخه وروسته نکاح فسخ کولی سی (۱)، کله چی په تلاش کی ناکامی پیښه سی، نو د هغه تفصیلات معلوم سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۷ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۷۲/۳۲ ج)

۱: د مفقود د بنځی حکم

۲: خاوند مړ وکنی دوهمه نکاح کولو په صورت کی مخکنی

خاوند بیرته راسی نو څه حکم دی؟

سوال: یوه بنځه چی د هغه خاوند چیری ورک سی او چیری هم د هغه معلومات نه وسی نو په دی صورت کی بنځه ترڅه وخته پوری انتظار کوی؟

۲: که په څه صورت کی د دی خبری تصدیق وسی چی د هغی بنځی خاوند مړسوی دی (د معین مده په دوران کی) نو بیاباه عده د کله څخه شروع کیږی او کله به ختمیږی؟

۳: د دوهم صورت مطابق بنځه عده پوره کړی، دوهمه نکاح هم وکړی خو د هغه مخکی خاوند مړگ د څه غلط فهمی په وجه یقینی صورت اختیار کړی وی، خو اوس د هغی مخکنی خاوند راسی په دی صورت کی به بنځه د چاپه نکاح کی وی؟

د مخکی او که د دوهم که د یو د نکاح تنسیخ فوری طور باندی وی نو کومی نکاح ته به ترجیح ورکولی سی؟

جواب: په داسی صورت کی بنځی ته پکار دی چی هغه دی د کوم مسلمان حاکم عدالت ته رجوع وکړی د شرعی ضابطه شهادت سره دی داخبره ثابته کړی، چی زمانکاح د فلانی سړی سره سوی وه، د هغه څخه وروسته دی د هغه ورکیدل ثابت کړی، بیادنی حاکم پخپله هم د خاوند تفتیش او تلاش وکړی او کله چی د معلومات معلومولو څخه مایوسه سی نو بنځی ته دی د څلورو کالو د انتظار کولو حکم ورکړی، که په دی څلورکالو کی هم د مفقود معلومات نه وسی، نو د دی څلور کالو په ختمیدو باندی به هغه مړ تصورکولی سی، بیا د څلورو کالو ختمیدلو څخه وروسته څلور میاشتی اولس ورځی به د مړگ عده تیروی، د دی څخه وروسته به ورته په بل ځای کی د نکاح کولو اختیار وی (۱) که بنځه د خپلی نفقی انتظام نه کیدلو یا په گناه د اخته کیدلو د خطری د وجی څلور کاله صبر نسی کولی، نو د سخت ضرورت په موقعه باندی حاکم د انتظار موده د څلورو کالو په ځای یو کال هم گرځولی سی (۲).

(۱) ایضا

(۲) د تفصیل د پاره وگورئ (جیله ناجزه) ص ۲۷ تر ۷۰ پوری د مفقود واپسی احکام.

۲: که د خاوند د مړگ یقین وسی نو عده به د هغه د مړگ د تاریخ څخه څلور میاشتی اولس ورځی شمارل کیږی.

۳: په داسی صورت کی چی بنځه بدستور د مخکی خاوند په نکاح کی وی د دوهم خاوند سره به د هغه نکاح پخپله باطل سی، خو مخکی خاوند ته د هغه سره صحبت ترهغه وخته پوری جائز نه دی ترڅو چی هغه د دوهم خاوند عده پوره نکړی د عدی په دوران کی به هغه د مخکی خاوند سره وسیږی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۸۸/۵/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۲۸- الف)

۱: سیلاب کی د ورکیدونکی خاوند سره د فسخ نکاح حکم

۲: په سیلاب کی د خاوند د غائب کیدلو څخه وروسته په یوولسمی

ورځی د دوهمی نکاح حکم

سوال: د پاکستان په جزیره هاتیبه کی د سیلاب باشنده گان دی چی په هغوی باندی تیر دولسم نومبر کی سیلاب راغلی وو په هغه کی د صالحه نومی بنځه خاوند ورک سوو تراوسه پوری یقینی معلومه نه ده چی مړسوی دی او که نه؟ غالب خیال دادی چی مړسوی به وی آیا په هغه باندی به د مفقود حکم لگولی سی؟

۲: په هغه کی د کریمی خاوند هم ورک سوی دی، یوولس ورځی وروسته د کریمی نکاح وسوه، اوس دا نکاح باطله ده او که فاسده؟

جواب: په صورت مسئله کی به په خاوند باندی هم د مفقود احکام جاری کیږی، ځکه چی د هغه د مړگ یقین نسته، خو په کوم وخت د داسی مفقود بنځه د نکاح فسخ کولو د پاره د مسلمان حاکم په عدالت کی دعوی داترکړی، نو د حاکم د پاره گنجایش سته چی هغه دی د طوفان په حالت باندی نظر وکړی، که دا غالب گمان یی پیداسی چی خاوند یی په طوفان کی هلاک سوی دی او دومره موده تیره سوي ده، که هغه ژوندی وی نو د هغه به ضرور څه معلومات سوی وی نو د مزید انتظار کولو څخه بغیر دی نکاح فسخ کړی، لمافی رد المحتار مقتضاه انه یجتهد ویحکم القراین الظاهره الدالة

على موته وعلى هذا يبتنى مافى جامع الفتاوى حيث قال واذا فقد فى المهلكة فموته غالب فيحكم به كما اذا فقد فى وقت الملاقات مع العدو او مع قطاع الطريق او سافر على المرض الغالب هلاكه او كان سفره فى البحر وما اشبه ذلك حكم بموته لانه الغالب فى هذه الحالات... لكن لا يخفى انه لابد من مضي مدة طويلة حتى يغلب على الظن موته لا بمجرد فقدده عند ملاقات العدو او سفر البحر ونحوه الا اذا كان ملكا عظيما فانه اذا بقى حيا تشتهر حياته فلذا قلنا ان هذا مبني على ما قاله الزيلعي تأمل (شامى ج: ۳ ص: ۵۱۲ بولاق) (۱)

۲: دا نکاح بالکل کالعدم او باطله ده (۲)، په کریمه او عبدالله باندې واجب دی چې فوراً جلاسی، او ترڅو چې مذکوره طریقی سره د عدالت څخه د تفريق سند حاصل سوې نه وي، او د مرګ عده پوره نسي نو د کریمې د پاره په بل ځای کې نکاح جائز نه ده. تراوسه پورې یې چې د نکاح کوم تعلقات قايم کړي دي، په دې باندې دې دواړه زوج او زوجه توبه او استغفار وکړي، او د نکاح په معامله کې په باطل او فاسد کې څه فرق نه وي (۳).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

اخقر محمد تقى عثمانى عفى عنه

۱۳۹۰ / ۱۲ / ۳۷ هـ

(فتوى نمبر ۲۵۸ / ۲۱ - الف)

د خاوند د ورکیدلو په وجه د بنځې نکاح په بل ځای کې د کولو په صورت کې مخکې خاوند بیرته راسې نو څه حکم دی؟

(۱) رد المحتار کتاب المفقود ج: ۴ ص: ۲۹۷ (طبع سعید)

(۲) وفى الشامية كتاب الطلاق، باب المدة، مطلب فى نکاح الفاسد والباطل ج: ۳ ص: ۵۱۲ (طبع سعید) اما نکاح منکوحه الغير ومتعدته... لم یقتل احد بجوازه فلم یعتقد اصلاً... الخ وفى الهندية كتاب النکاح الباب الثالث ج: ۱ ص: ۲۸۰ (طبع ماجديه) ولا يجوز الرجل ان یتزوج زوجة غيره وكذلك المعتدة... الخ

(۳) وفى الشامية تحت مطلب فى النکاح الفاسد والباطل ج: ۳ ص: ۵۱۲ (طبع سعید) انه لافرق بين الفاسد والباطل فى النکاح بخلاف البيع... الخ

سوال: د یوسړې په سنه ۱۹۳۹، کې واده سوې وو، داسړې په سنه ۱۹۴۰، کې د برطانیې په فوج کې بهرتی سو، جاپان، سنگاپور او ملایاته لارو قیدسو لهذا ترېنځو کالو پورې یې درکه وو هېڅ معلومات نه یې کیدي چې مردی او که ژوند د گورنمنټ دفترونو څخه یې هم معلومات حاصل کې، خو هېڅ معلومات یې ونسو د پنچائیت (جرګې) د انتظار څخه وروسته د هغه سړي وارثانو فیصله وکړله چې د مشر ورور معلومات ونسي چې مردی او که ژوند دی؟ د پنځه کالو څخه یې څه خبر نسته، لهذا کشر ورور ته یې د هغه د بنځې سره نکاح وکړله، د نکاح څخه وروسته هلك هم پیداسو، کوم سړي چې ورك وو هغه په سنه ۱۹۴۲، کې د قید څخه خلاص سوو اوسوال دادی چې د مخکې خاوند نکاح باقی ده او که نه؟ مخکې خاوند بنځه په گور کې ساتلې سې او که نه؟ که دغه سړي بنځه په کور کې وساتله، نو د دغه سړي امامت درست دی او که نه؟ د مهرباني د مجبې به جواب راکړي.

جواب: په صورت مسئوله کې بنځه بدستور د مخکې خاوند یعنې د مشر ورور په نکاح کې ده (۱)، او د هغه د واپسي څخه وروسته په هغه باندې فرض دی چې هم هغه خاوند ته ولاړه سې او هم د هغه سزه دی اوسپړي، که هغه مخکې خاوند هغه بنځه جوړه کړي او وی ساتي نو په هغه باندې هېڅ گناه نسته، بلکې د هغه د پاره یې هم سائل پکار دی او د هغه په غیر حاضري کې د هغه د کشر ورور سره چې کومه نکاح وسوه د هغه حکم او د هغه نه کیدونکي اولاد حکم په دې خبره باندې موقوف دی چې جرګې څه فیصله کړي ده؟ په څه بنیادي کړي ده، په دغه جرګه کې کوم خلګ شامل وه، او هغوی د مخکې خاوند د تلاش کولو د پاره یې څه طریقه اختیار کړي ده؟ که د دې خبرو څه جواب معلوم سې، نو د دغه نکاح حکم به ونبوول سې، په هر حال اوس په بنځې باندې واجب دی چې هغه د خپل مخکنی خاوند خواته ولاړه سې (۲)، ترڅو چې د دوهم خاوند د نکاح حکم معلوم نسي نو مخکې خاوند ته پکار دی چې هغه دې احتیاطاً درې حیضه تیریدلو پورې دې د بنځې سره کوروالی نه کوي (۳).

والله سبحانه اعلم

(۱) ایضاً.

(۲) ایضاً.

(۳) د تفصیل د پاره وګورئ حیلې ناجزه ص: ۲۷ تر ۷۰ صفحې پورې.

۱۴۰۱/۱۲/۳ هـ

د هند او پاکستان د تقسیم په وخت فساداتو

کی د ورک سوی خاوند د بنځی حکم

سوال: د سوال خلاصه داده چی د هندو پاک د تقسیم په وخت بنځه د دهلی څخه پاکستان ته منتقل سوه، او خاوند هم پاته سو، اوس معلومه نه ده، چی هغه په فساداتو کی مړسوی دی او که ژوندی دی؟ په هر حال ورک دی چی ژوندی به وی او که مړ؟ او که وی نو چیزی به وی؟ خو اوس د هغه بنځه د هغه د زوجیت څخه په شرعاً خلاصه سوی ده او که نکاح قایمه ده؟ که قایم وی خلاصی به یی څنگه وی..... الخ

جواب: ستا د خور نکاح تراوسه پوری د مسمی غلام محمد سره قائمه ده که د هغه په څه طریقی سره معلومات وسو، نو د هغه څخه دی د طلاق حاصلولو کوشش وسی، او که ورک وی نو د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی دی د خاوند د مفقود الخبر په وجه د نکاح د فسخی دعوی د اثره سی (۱)، د عدالت د فسخ کولو څخه بغیر به نکاح فسخ نه وی (۲).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۱/۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۳۴۴/۱۸-الف)

د غائب غیر مفقود د بنځی د نکاح د فسخ کولو حکم

سوال: زید د هندی سره نکاح وکړله، دوی څلور ورځی یی هنده په کور کی وساتله د هغه څخه وروسته زید د خپل مشر حقیقی ورور بنځه زینت اغواکړله او بونی تله او هنده بیرته د پلار کره راله، اوس د زید هیڅ معلومات نسته، خو هغه خپل مور او

(۱) ایضاً.

(۲) په مذکوره صورت کی د فسخ نکاح مدلل او مفصل طریقه کار سابقه ص: ۵۴۵ او نمبر ۵۴۲ فتوی او د هغی حاشیه نمبر ۱ وگورئ.

پلارته خط رالیری، هنده د پنځو کالو څخه د ازدواجی ژوند څخه محرومه ده، هنده د بل مسلمان سړی سره نکاح کولی سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئوله کی چونکی د خاوند خط خپل مور او پلار ته راځی نو داصورت د غائب غیر مفقود دی، په دی صورت کی خو اول هندی ته پکار دی چی هغه دی د زید د مور او پلار په ذریعه د زید څخه د طلاق حاصلولو یا د خلع کولو کوشش وکړی، خو که هغوی په دی باندی راضی نه وی او د هندی د خرڅ انتظام نه وی یا هغی ته خپل ژوند په عفت سره تیروول مشکل وی نو د هغی د پاره لاندینی صورت جوړیدی

سی. هنده دی د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی دعوی دایره کړی، د شاهدانو په ذریعه د زید سره خپله نکاح کیدل ثابت کړی، بیا دی داثابت کړی چی هغه ماته نفقه نه ده راکړی او نه د هغه ځای څخه ماته نفقه رالیری، نه یی دلته څه انتظام کړی دی او نه مانفقه معاف کړی ده، په دی ټولو خبرو دی قسم هم واخلی عدالت دی زید ته حکم ولیری چی یا خو پخپله حاضرسه او د خپلی بنځی حقوق اداء کړه، یا هغه ځان ته را وغواړه، او یا د هغه ځای څخه څه انتظام وکړه، که نه وی، نو طلاق ورکړه، او که تاپه دی کی یوکارهم ونه کی نو بیابه مور پخپله تاسو دواړو کی جدائی وکړو، او دا حکم د ډاگ په ذریعه لیرل کافی نه دی، بلکی عدالت دی داحکمنامه دوو ثقه کسانو ته ورسوی، او هغوی ته دی وسپاری، دا دواړه کسان دی زید ته حکمنامه ورسوی، د هغه څخه دی جواب طلب کړی او څه جواب چی یی تحریری یازیانی ورکی، هغه دی محفوظ وساتی، او د عدالت په مخکی دی د هغه شاهی اداکړی.

هوا که زید دومره لری ملک کی وی چی هلته د یوسری لیرل ممکن نه وی نو بیا د سړی لیرلو ضرورت نسته، په هر صورت کی د دی ټولی کار روایی څخه وروسته هم زید څه صورت قبول نکړی نو عدالت دی مزید د یوی میاشتی د انتظام حکم ورکړی که په دی موده کی هم د هغه شکایت لری نه سو، نو عدالت دغه بنځه د زید د زوجیت څخه جلاکړی، د دی څخه وروسته به هنده د طلاق عده تیره کړی، نو بیابل په بل ځای کی نکاح کولی سی (۱). والله سبحانه وتعالی اعلم

(۱) د مزید تفصیل او حواله جاتو د پاره د صفحه ۵۴۲ فتوی او د هغی اوله حاشیه وگورئ.

د مفقود د بنځی حکم

سوال: د یوې بنځی خاوند تقریباً د دوو کالو څخه نسته، او هیڅ معلومات یې نه کیږي، او د بنځه د نان نفقی په وجه د بل سړی سره نکاح کولی سی او که نه؟
جواب: په صورت مسئله کې د مذکوره بنځی د خلاصیدلو صورت هم دادی چی هغه دی د کوم مسلمان حاکم په عدالت کې د نان نفقی د نست والی او په گناه کې د اخته کیدلو د وجی د نکاح د فسخ کیدلو مقدمه دایره کړی، عدالت دی مذکوره خاوند عدالت ته په حاضریدلو باندی مجبوره کړی، او که ثابت سو چی هغه نه راځی، نو د هغه د طرفه دی طلاق ورکړی، د دی څخه وروسته دی بنځه د طلاق عده تیره کړی، په بل ځای کې نکاح کولی سی، که عدالت برنی کار روایی وکړی نو د هغه فیصله به شرعاً نافذ وی (۱).

هو! د دعوی په دائر کولو کې دی د دی خبری لحاظ وساتل سی چی د خلعی او یا د خاوند د مفقود کیدلو یا په کیدلو دعوی دی نه وی، بلکې په خاوند باندی د نان نفقی نه اداء کولو دعوی دی وی، ځکه چی د خلغ او مفقود دعوی متعلق چی موجوده عدالتونه کومی فیصلی کوی په هغه کې د شرعی شرطونو لحاظ نه ساتل کیږی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۴۶۸/۲۲- الف)

د نکاح د فسخ متعلق د برطانیی د شرعی کونسل

د اہم سوالونو جوابونه

سوال: بگرامی خدمت اقدس حضرت مولانا محمد تقی عثمانی صاحب مدظلہ العالی! السلام علیکم ورحمة وبرکاته! امید دی چی مزاج گرامی به خیریت او عافیت سره وی. په برطانیه کی د مسلمانانو د عائیلی مسائلو د حل کولو د پاره د شرعی ضرورت د لاندی د شرعی کونسل قیام څو کاله سوی دی، چی د هغه عمل جاری دی، شرعی

(۱) وگوری سابقه فتویٰ ص ۵۴۵ او ص ۵۴۲ او د هغه اوله حاشیه.

کونسل هغه عائیلی مسائل د حل کولو کوشش کوی چی عموماً د فسخ نکاح سره متعلق وی، په برطانیه کی د بنځی او خاوند په مینځ کی اختلافاتو کی داسی هم وی چی بنځه د یوې ټکولو او نورو تکلیفونو سره کړی وی او طلاق ورکولو سره یی جلاکوی هم نه، د یوې ټکولو او نورو تکلیفونو سره کړی وی او طلاق ورکولو سره یی جلاکوی هم نه، په دی وجه بنځه برطانوی کورټ ته رجوع کوی چی کورټ د دواړو ترمنځه جدائی راولی، کورټ خپل کوشش د دواړو په مینځ کی د یوځای کولو کوی، چونکی فیصلی عیسائی غیر مسلم کیدلو په وجه دی فیصلی سره بنځه شرعاً نه وی جلا، نو ځکه هغه شرعی کونسل دوباره د دواړو په مینځ کی د تنازعی په پیش نظر یوځای کولو کوشش کوی، د ناکامیدلو په صورت کی د شرعی کونسل د علماوو کمیټی د دواړو په مینځ کی نکاح فسخ کولو سره شرعی جدائی راولی.

د مذکوره صورتحال په باره کی دالاندینی یوڅو ضروری خبرو کی ستاسو د رهبری نوری ضرورت دی، امدی دی چی تاسو به تکلیف برداشت کولو سره به زر جواب راځی.

۱: د برطانیی د کورټ څخه د بنځی د جدائی د فیصلی څخه وروسته که شرعی کونسل په دغه فیصلی باندی په دی معنی سره مطمئن نه وی چی واقعی د دواړو په مینځ کی د یوځای کیدو چی کوم صورت ممکن نه دی او د جدائی څخه ماسوا بله لاره نسته، نو آیاد دی څخه وروسته هم شرعی کونسل د دواړو د جلاکولو د پاره د مکملی کار روایی شرعاً مکلف دی؟ او که د برطانیی د کورټ کار روایی کافی ده؟

۲: که زوجین پاکستانیان وی او نکاح هم په پاکستان کی سوی وی نو بیا دوه صورتونه وی یو داچی خاوند په پاکستان کی دی، د قانونی خنډونو د وجی هلته برطانیی ته نسی راتلی، او انجلی پاکستان کی اوسیدلو ته تیاره نه ده، په دی صورت کی مقدمه شرعی کونسل ته راځی، نو په دی صورت کی شرعی کونسل څه طریقه اختیار کړی؟

۳: د زوجینو نکاح په پاکستان کی قانونی طور رجسټر کیدو په صورت کی او هلك په پاکستان دی او انجلی په برطانیه کی او انجلی شرعی کونسل ته رجوع کوی، هلك دا وایی: چی عقد نکاح په پاکستان کی سوی دی نو فسخ به هم په پاکستان کی کیږی، په داسی صورت کی شرعی کونسل د دی نکاح د فسخ کولو اختیار من دی شرعاً او که نه؟

۴: د برطانیې په عدالت کې د انجلی د فسخ نکاح په جواب کې خاوند د خپل وکیل معرفت دا ولیکي چې دا واده سم، خوړونکي نه دی، نو ځکه د دی په فسخ کولو او ماتولو باندې ماته څه خرج نسته، دا او د دی هم معنی خبره لیکلې (پوه کاپی د نمونې د پاره منسلک ده) نو آیا په دی صورت کې دا خبره د هک په طلاق یا فسخ نکاح باندې به په رضامندی کې شمیرل کیږي؟

او دابه شرعی جدائی وی او که نه؟ د دی یوڅو ضروری خبرو په باره کې هم ستاسو څخه اطمینان کیدی سی، په دی وجه ستاسو د گڼو مصروفیاتو د احساس باوجود د تکلیف درکولو گستاخی کوم او متوقع یم چې ژر به جواب راکړئ.

محترم حضرت مولانا محمد رفیع مظله په خدمت کې مسنون سلام او د دعا درخواست.

احقر

يعقوب منشی القاسم

۴/ ذی قعدہ ۱۴۱۷ هـ

۱۴/ مارچ ۱۹۹۷ء

Dear Sirs,

Re: Hashim V Hashim

We have now been instructed by Mr. Mohammad Amjad Hashim in relation to the unfortunate breakdown of his marriage. He has, in addition to this, brought with him a copy of the Divorce Petition which he has received from the Court. Mr. Hashim is very upset about the particulars contained in the divorce petition, he denies each and every allegation but realises that the marriage has irretrievably broken down and is therefore prepared to agree to the divorce proceeding on the basis of your client's allegations of behaviour.

Our client is advising us under the Green Form as he is a full-time student.

We would be obliged if you could confirm that your client would be prepared to withdraw her claim for costs as we note that she also is instructing you under the Green Form. If your Client is not prepared to withdraw her claim for costs we reserve the right to raise counter allegations at any subsequent hearing in relation to the issue of costs.

We look forward the hearing from you in relation to this. Once we have confirmation from you in relation to the costs issue we will forward the Acknowledgement of service to the Court.

فتاویٰ عثمانی دوهم جلد
جواب: په سوال باندې فکر وسو او د ذکر سوو مسئلو تحقیق وسو. لاندې په نمبردار جواب وگورئ.

۱: په دی صورت کې شرعی کونسل ته د بنځی او خاوند په مینځ کې د نکاح د فسخ کولو د پاره مکمله شرعی کار روایی کول ضروری دی، صرف دا خبره چې د زوجینو په مینځ کې جوړښت مشکل په نظر راځي د شرعی کونسل د اړخه د فسخ نکاح بنیاد نسی جوړیدلی. برابر خبره ده که دا نتیجه برطانوی عدالت اخذ کړي وی او که شرعی کونسل بلکې د خاوند متعنت کیدل، سخت وهل ټکول کول، مفقود کیدل، مجنون کیدل او عنین وغیره کیدل په دی کې داخل دی، او د دی اسبابو د تحقیق د پاره صرف د برطانوی عدالت کار روایی کافی نه ده، ځکه چې اول خو به جج غیر مسلم وی، دوهم هغه به د هغه شرعی امورو احاطه نه کوي چې د فسخ نکاح د پاره شرعاً ضرور دی، بیا که معتبر اسباب د فسخ نکاح کې څه سبب پیدانه سی او جوړښت یې مشکل وی، نو شرعی کونسل خاوند ته د خلع یا طلاق علی المال باندې راضی کول ضروری دی د هغه کوشش دی وسی، د دی څخه زیاته څه کار روایی د هغه د اختیاراتو د حد څخه بهر ده، لهذا هغه دی مقدمه خارج کړي.

۲: که هک په پاکستان کې وی او هغه انجلی په پاکستان کې ښه طریقه سره د ساتلو د پاره تیار دی، ځکه هغه طلاق ورکول نه غواړي، نو دلته د نکاح فسخ کولو شرعاً څه وجه نسته لهذا شرعی کونسل ته د نکاح د فسخ کولو په ځای انجلی ته پاکستان ته د راتلو او خاوند سره په اوسیدلو باندې تیارول پکار دی، په بل عبارت کې مقدمه خارج کول پکار دی، خو په دی صورت کې هم د فسخ نکاح په معتبرو اسبابو کې څه سبب موجود وی مثلاً خاوند مجنون یا عنین وی نو شرعی کونسل په برطانیه کې د پاته کیدلو باوجود خاوند ته د دی د نوټس جاری کولو سره د فسخ نکاح کار روایی کولی سی، خو په دی کې ټول شرطونه ملحوظ ساتل پکار دی او که د فسخ په معتبرو اسبابو کې څه سبب، موجود نه وی او شرعی کونسل د خاوند او بنځی په مینځ کې په خوش اسلوبی سره د پاته کیدلو کوشش کامیابیدونکی نه وینی نو بیادې په خپل مینځ کې په رضامندی سره د هغوی تر مینځ خلع وکړي او د لږ غوندې مال په عوض کې دی د خاوند څخه طلاق واخلي.

۳: که دلته هم د صورت دی چې هک په ښه طریقه سره په پاکستان کې د انجلی ساتلو ته تیار دی، خو انجلی د برطانیې څخه پاکستان ته راتلل نه خوښوي، نو دا د انجلی

غلطی ده هغی ته پکار دی چی پاکستان ته راسی او د خپل خاوند سره اوسیدو. لهذا شرعی کونسل دی دلته انجلی هم په دی اماده کړی او د هغی نکاح دی نه فسخ کوی. ځکه چی د نکاح د فسخ کولو څه شرعی وجه دلته موجوده نه ده څه معتبر وجد فسخی موجود وی نو په صورت مسئله کی د نکاح د فسخ کولو کار روائی په برطانیه کی وسی او که په پاکستان کی؟ په دی معامله کی څه صریح حکم خو د فقهی په کتابونو کی پیدا نه سو او نه یی د پیدا کیدو کوم امید سته، خو د قواعدو تقاضا ده چی بنځه ناشزه جوړیدلو سره په برطانیه کی پاته کیږی. نو د خاوند د مطالبه حق په جابن ده، چی د فسخ نکاح کار روائی دی پاکستان کی وسی، خو که خاوند هغه په خپله خوښه هلته پریښی ده او راغلی دی، او هغی لره پاکستان ته د راتلو وسائل سته، نو په دی صورت کی شرعی کونسل کار روائی کولی سی، البته ترڅو چی د خاوند حالاتو تحقیق مثلاً: جنون یا نامردی ثبوت پکار وی هلته هغه د متعلقه ثبوت کاپی دی خاوند ته واستول سی او د هغه موقف دی معلوم سی او که ضرورت وی نو د دی کار د پاره په پاکستان کی د علماوو کوم مجلس خپل نماینده جوړولو سره د حالاتو تحقیق کولی سی.

۴: د خاوند وکیل په منسلکه کاپی کی چی کوم الفاظ لیکلی دی هغه که څه هم د خاوند په طلاق باندی رضامندی ښکاره کوی خو به ذات خو د طلاق د انشاء د پاره کافی نه دی، ځکه چی د دی الفاظو ترجمه داده چی (لیکن هغه محسوسوی چی نکاح د ناقابل تلافی طور باندی ماته سوی ده، لهذا هغه د طلاق کار روائی سره د اتفاق کولو د پاره تیار دی، دلته د نکاح د ماتیدلو د پاره صرف د محسوسولو ذکر دی، ورسره د راروائی جملی څخه دا وضاحت کیږی چی د طلاق کار روائی تراوسه نه ده سوی، هغه په آینده کی د دی کار روائی د کولو سره متفق دی، په دی هیڅ لفظ د انشاء طلاق نه دی، خو وکیل ته چی خاوند کوم الفاظ وئیلی دی یایی هغه ته لیکلی ورکړی دی که هغه د انشاء طلاق الفاظ وی نو هغه د طلاق د پاره کافی گڼل کیدی سی، خو د دی د پاره ضروری دی چی صحیح صحیح هم هغه الفاظ لیکلو سره را ولیرل سی، په منسلکه پرچه کی د وکیل الفاظ دی د خاوند الفاظ نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۷/۱۲/۸ هـ

د متعنت د ښځی حکم

سوال: زید هنده بی عزته کړله او د کور څخه یی ویستله، مسلسل اووه کاله سوی دی نه خو ترننه پوری نان نفقه ورکوی او نه یی په زوجیت کی ساتل غواړی. معلقه کړی یی ده هرڅومره چی دریم گرو پوه کړو چی نه یی ساتی نو طلاق ورکړه، زید هیڅ خبری ته تیار نه دی، پینوا وتوځروا.

جواب: په صورت مسئله کی هندی او د هغه اولیاوو ته پکار دی، چی هغوی دی د هندی د خاوند سره د خلع کولو کوشش وکړی، که هغه په دی باندی راضی نه دی نو د مسلمان حاکم په عدالت کی دی د نان نفقی د نیشت والی په بنیاد دی د فسخ نکاح دعویٰ دائره سی، عدالت به خاوند ته حکم ورکوی چی هغه خو دی یا د ښځی حقوق اداء کړی یا دی طلاق ورکړی که خاوند په دی کی په هیڅ صورت باندی راضی نه وی نو عدالت ته به اختیار وی چی د خاوند قائم مقام جوړیدو سره ښځی ته طلاق ورکړی.

(۱) د دی مسئلې مفصل تحقیق او حوالی د نکاح د فسخ کولو مکمله طریقه د حضرت والا دامت برکاتهم په مصدقه درج ذیل فتویٰ کی وگورئ. (محمد زبیر) استفتاء: څه فرمائی مفتیان کرام د لاندینی مسئلې په باره کی چی کوم خاوند د استطاعت باوجود خپلی ښځی ته نان نفقه نه ورکوی او د ښځی د نان نفقی څه انتظام نه وی او خاوند د طلاق یا خلعی د پاره هم راضی نه وی، نو په داسی صورت کی د ښځی د پاره د مذکوره خاوند څخه د خلاصی حاصلولو څه طریقه ده؟

الجواب: حامداً ومصلیاً: ۱- که خاوند داسی وی چی باوجود د وس او طاقت خپلی ښځی ته نان نفقه نه ورکوی او د ښځی سره د نان نفقی څه انتظام هم نه وی او خاوند د طلاق یا خلعی د پاره هم تیار نه وی نو په داسی صورت کی هغه د مالکی مذهب مطابق د هغه خاوند د عدالت په ذریعه خلاصون حاصلولی سی.

(۲) د خلاصون حاصلولو د پاره به ښځه خپله مقدمه د کوم مسلمان قاضی په عدالت

کی پیش کوی او دادی ثابت کړی چی هغه د فلانی ښځه ده او د هغه د طاقت څخه ماته نان نفقه نه را کوی او نه زما سره د نان نفقی څه انتظام سته. چی د هغه په وجه ماته سخت ضرر لاحق دی. او زه په دی وجه د هغه د زوجیت څخه وتل غواړم.

۳: ښځه د (فلانکی) سره نکاح او د هغه مذکوره رویه دی په شاهدانو سره ثابت کړی او که د هغه سره شاهد نه وی، یا شاهد وی خو هغه یی پیش نکړی. نو که خاوند په عدالت کی حاضر وی نو د هغه څخه به قسم اخستل کیږی. که هغه د قسم اخستو څخه انکار وکی نو دابه گنهی سی چی د ښځی دعوی درسته ده، اوس به حج خاوند ته ووايي چی د خپلی ښځی حقوق اداء کړه، یا طلاق، خلع وکړه، که نه وی نو موږ به تفريق وکړو. د دی څخه وروسته هم که هغه ظالم په هیڅ صورت عمل نه کوی نو قاضی د څه مهلت ورکولو څخه بهیر هم په هغه وخت دی په ښځی طلاق واقع کړی.

۴: خو که خاوند یا د هغه وکیل په عدالت کی حاضر نه وی لکه نن صبا چی عموماً داسی دی او د عدالت بیاییا نوټس او سمن جاری کولو او خاوند د نوټس او سمن په باره کی د خبریدو باوجود هم عدالت ته نه حاضرېږی، نو که د ښځی سره شاهدان موجود نه وی یا ورسره وی خو پیش یی نکړی نو د خاوند بیاییا په راغوبستلو باندی په عدالت کی نه حاضریدل د هغه اړخه د قسم څخه انکار (نکول) گنل کیږی، او د دی انکار په بنیاد باندی عدالت د غائب خاوند په خلاف او د ښځی په حق کی به د فسخ نکاح فیصله جاری کړی.

اوس دلته داسوال پیدا کیږی چی خاوند که غائب وی او د ښځی سره شاهدان موجود نه وی یا موجود وی خو ښځی پیش نه کړل نو په دی صورت کی د هغه غائب خاوند په خلاف او د ښځی په حق کی به څنگه فیصله کولی سی؟

نو د دی په باره کی عرض دادی چی د (قضاء علی الغائب) مسئله ده چی د مذهب حنابلہ څخه اخستل سوی ده یعنی د هغوی په نزد د غائب په خلاف فیصله جائز ده او همدا موقف د حضرات شافعیه هم دی او د هغوی په نزد د مدعی سره د شاهدانو کیدلو هم که مدعی شاهد پیش نکړی نو د مدعا علیه څخه قسم اخستل او د هغه په بنیاد فیصله کول درست دی او همدا موقف د حضرات شافعیه هم دی او په احنافو کی حضرت امام ابویوسف او امام محمد هم د دی قائل دی، خو که مدعا علیه غائب وی نو په هغه باندی قسم پیش کول متعذر دی، لهذا بیاییا په راغوبستلو باندی عدالت کی نه

حاضریدل به د هغه د اړخ څخه انکار (نکول) گنل کیږی. اوس د دی انکار په بنیاد، باندی د مدعی په حق کی د فیصلی جاری کولو د پاره د مدعی څخه قسم اخستل ضروری نه دی، لکه چی د احنافو هم دا مذهب دی.

۵: د ښځی د پاره ضروری دی چی هغه دی د درخواست د پاره د فسخ نکاح نان نفقه نه ورکولو په بنیاد دی ورکړی او قاضی صاحب دی هم په خپله فیصله کی دابنیاد جوړ کړی (د خلع) طریقه کار دی بالکل نه اختیار وی، ځکه چی یکطرفه خلع د چاپه نزد هم جائز او معتبره نه ده، بیا هم که په څه فیصله کی د فیصلی بنیاد فی الجمله صحیح وی یعنی د خاوند تعنت ثابتېږی. خو که عدالت د فسخ په ځای د خلع لار اختیار کړی وی او د خلع لفظ یی استعمال کړی وی، نو په داسی صورت کی د خلع په طور باندی یکطرفه فیصله به درسته نه وی، بیا هم د فسخ نکاح د شرعی بنیاد موجود کیدو چی دا فیصله به معتبره وگرځوو او دابه گنهی سی چی د دی فیصلی په بنیاد باندی نکاح نسخه سوه، او ښځه به د طلاق عده تیره کړی، که په بل ځای کی غواړی نو نکاح کولی سی. خو په دی شرط چی دافیصله د برنی شرطونو او طریقه کار مطابق وی. یاد لری چی شرعاً د فیصلی د معتبره کیدلو په صورت کی د عدی اعتبار به د فیصلی د جاری کیدلو د تاریخ څخه شمیر وی.

(عربی حوالی وگورئ)

فی المغنی لابن قدامة: فان امتنع (المدعی علیه) من الحضور او توارى فظاهر كلام احمد: جواز القضاء عليه لما ذكرنا عنه في رواية حرب، وروى عنه ابوطالب في رجل وجد غلامه عند رجل فاقام البينة انه غلامه فقال الذي عنده الغلام: او د عنى هذا رجل، فقال احمد: اهل المدينة يقضون على الغائب يقولون: انه لهذا الذي اقام البينة وهو مذهب حسن واهل البصرة يقضون على غائب يسمونه الاعذار وهو اذا ادعى على رجل الفأ واقام البينة فاختفى المدعى عليه يرسل الى بابه فينادى الرسول ثلثا فان جاء والا قد اعذروا اليه، فهذا يقوى قول اهل المدينة وهو معنى حسن قد ذكر الشريف ابوجعفر وابو الخطاب انه يقضى على الغائب الممتنع وهو مذهب الشافعى، لانه تعذر حضوره وسواله فجاز القضاء عليه كالغائب البعيد، بل هذا اولى لان البعيد معذور وهذا لا عذر له اه (ج: ۹ ص: ۱۱)، (۱).

وفي الانصاف في معرفة الراجع من الخلاف: فان امتنع من الحضور سمعت البينة وحكم بها في احد الروايتين وهو المذهب اهـ (ج: ۱۱ ص: ۳۰۲) (۲)
وفي الحاوي الكبير للعلامة الماوردي: فان قال المدعى: ليست لي بينة، فقد اختلف اصحابنا هل يكون هذا الامتناع من الحضور كالنكول في رد اليمين على المدعى ام لا؟ على وجهين: احدهما: انه لايجعل نكولا.... والوجه الثاني: وهو اشبه ان يجعل كالنكول بعد النداء على بابه ببلغ الدعوى واعلامه بانه يحكم عليه بالنكول لوجود شرطى النكول في هذا النداء اهـ (ج: ۱۲ ص: ۳۰۲) (۳)

وفي المبدع: وان نكل قضى عليه بالنكول نص عليه واختاره عامة شيوخنا اهـ (ج: ۱۰ ص: ۲۴) (۴)

وفي الانصاف: هو المذهب (ج: ۱۱ ص: ۲۵۴) (۵)

وفي الفقه الاسلامي وادلته: لكن المختار عند الحنابلة القول بعدم رد اليمين (ج: ۶ ص: ۵۱۷) (۶)

وفي المغني لابن قدامة: وان قال المدعى: لا اريد اقامتها (البينة) وانما اريد بيمينه اكتفى بها استحلف لان البينة حقه فاذا ارضى باسقاطها وترك اقامتها فله ذلك كنفس الحق اهـ (ج: ۹ ص: ۸۹) (۷) كذا في الانصاف (ج: ۱۱ ص: ۲۶۳) والمبدع (ج: ۱۰ ص: ۲۷) وروضة الطالبين (ج: ۲ ص: ۴۰) وزاد المحتاج (ج: ۴ ص: ۵۴۱)

وفي البدائع حتى لو قال المدعى: لي بينة حاضرة ثم اراد ان يحلف المدعى عليه ليس له ذلك عنده وعندهما له ذلك اهـ (ج: ۲ ص: ۲۲۶) (۸)

(الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه) (الجواب الصحيح محمود اشرف غفر الله له) (الجواب الصحيح بنده عبد الرؤف سکھروی) (الجواب الصحيح محمد عذب المنان عفی عنه)

والله تعالى اعلم

عصمت الله عصمه الله

د دار الافتاء دار العلوم کراچی

۱۴/۹/۱۴۱۹ هـ

(۱) ج: ۴ ص: ۹۲ (طبع دار العالم الكتب الرياض)

(۲) (طبع دار احقاء التراث العربی بیروت)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۲۴/۱/۱۳۸۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۱۲۲- الف)

نقہ نہ ورکولو پہ وجہ د نکاح د فسخ کیدلو حکم

برال: زما د خور د واده شپارس کاله وسول د نکاح څخه وروسته یوه هفته په خسرگنی کی پاته سوه بیا د والدینو کورته راله، خاوند اته کاله څه خرچه نه ده ورکړی، اته کاله وروسته یی بیا بنځه بوتله لږ موده ساتلو څخه وروسته یی بیا د کور څخه وباسه. په دې دوران کی بنځه امیدواره ده چی د هغه څخه یی یوه ماشومه پیداسوه چی د هغه عمر اوس لس کاله دی، د هغی پرورش انا او نیکه وکی د ماشومی د پیدایش څخه وروسته تراوسه انجلی د پلار کره ده د انجلی پلارهم څه خبرنه دی اخستی، تردی چی د انجلی نیکه څو میاشتی وسوی چی مړ سوی دی، بیا هم نه خسرگنی او نه د بنځی خاوند د پلار په تجهیز او تکفین کی شامل سوی دی اوس د ظلم با ظلم داچی څورځی سوی دی چی اطلاع ورکول سوه، چی خاوند دوهم واده کړی دی، زما خور اوس وایی چی زه د خپل خاوند څخه خلاصیدل غواړم او د شپارس کالو د خپل خرڅ او ماشومی د خرچی مطالبه کول غواړم، او ماشومه هم د ځان سره ساتل غواړم.

جواب: په صورت مسئلله کی تاته دا حق حاصل دی چی د مسلمان حاکم په عدالت کی دعوی دائرکولو سره داثابت کړی چی ستا نکاح د فلانی سره سوی ده، او داچی هغه د دومره مودی څخه نه خپل کور ودانوی او نه د نان نفقی انتظام کوی، په دی باندی به عدالت ستا خاوند را وغواړی هغه به مجبوره کړی چی یاخودی د نفقی انتظام وکړی او

(۲) (طبع دار الكتب العلمیه بیروت)

(۴) (طبع المکتب الاسلامی بیروت)

(۵) (طبع دار الاحیاء التراث العربی بیروت)

(۶) (طبع دار الفکر بیروت)

(۷) ج: ۴ ص: ۷۲ (طبع دار عالم الكتب، الرياض)

(۸) (طبع رشیدیہ کویتہ)

د زوجیت ټول حقوق دی اداء کړی، یادی تاته طلاق درکړی. که ستا خاوند په دواړو خبروکی یوه خبره ومنی نو صحیح ده، که نه وی نو عدالت به ستا نکاح د هغه څخه فسخ کړی. د دی څخه وروسته عده تیروولو سره چی چیری وغواړی نکاح کولی سی (۱). ستا او ستا د ماشومی د تیرووی کلونو خرچه ستا په خاوند باندی دیانتا واجب ده، او هغه ته اداء کول پکار دی د نه اداء کولو په صورت کی به هغه سخت گنهگار وی، خود عدالت په ذریعه د تیری مودی نفقه حاصلولو کی چی کوم تفصیل دی هغه تاته لیکل سوی دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۹ هـ

(فتوی نمبر ۹۲۴/۲۸ ج)

د نان نفقی د نشتوالی او د عصمت د خطری پیش نظر

د ښځی د پاره د نکاح د فسخ کولو حکم

سوال: مسمی محمد صدیق ولد گل زمان عمر دیارلس کاله عقد نکاح د غیاب په حالت کی د محمد صدیق سره د زرینی دختر کالا عمر (۸) کاله تخمیناً په حالت د نابالغی کی د پلار په وکالت سره وسوه، والدینو ایجاب او قبول وکی دری کاله وروسته هلك د ملازمت په سلسله کی امریکی ته ولاړی، د دوو کالو پوری د هلك سره د خط او کتابت رابطه قائمه وه، د انجلی په بالغ کیدو باندی وارثانو هلك ته ولیکل چی رخصتی دی پوره سی هلك په جواب کی ولیکل چی دلته واده کول غواړم، زما پیدائشی سرتیفیکیت را ولیږئ، چنانچی سرتیفیکیت ور ولیږل سو خو دری میاشتی وروسته رجستری چی د هغه په ذریعه سرتیفیکیت لیږل سوی وو وروسته راله، د هغی انجلی والاوو د هلك په راغوبستلو او واده کولو باندی زور ورکی چی بیرته د عصمت د خرابیدو ده، خو هلك مزید خط او کتابت بندکی د دی څخه وروسته ډیر خطونه ورته ولیږل سول خو د یوه هم جواب رانلی، تردی چی دوه کاله تیر سول، د ډیرکوشش باوجود د هلك هیڅ معلومات ونه سو او انجلی ځوانه سوه چی هغه په کورکی ساتل مشکل دی څه حکم چی وی وی لیکئ؟

(۱) د تفصیل او حواله جاتو د پاره سابقه صد فتوی او د هغی حاشیه نمبر اول وگورئ

جواب: په صورت مسئله کی که برنی واقعات درست وی نو ښځی ته پکار دی چی هغه د نان نفقی د نشت والی او عصمت ته د خطری په بنیاد په عدالت کی د نکاح د فسخ کولو دعوی دائره کړی، عدالت به د شریعت د مقرر اصولو مطابق تحقیقو کړی، که دامحسوس کړی چی ښځه د مجبوری په حالت کی ده نو هغه دی د یوه کال پوری سیر کولو څخه وروسته نکاح فسخ کولی سی (۱)، والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۴۲/۱۹ - الف)

د نفقی نه ورکولو په بنیاد د عدالتی فسخ فیصله شرعاً درسته ده

سوال: د یوی ښځی مسماة شمیم واده نن څخه لس یوولس کاله مخکی یوسپی ډاکتر کرامت مرزا سره وسو وروسته د شمیم د خیتی څخه د ډاکتر کرامت یوه لور پیداسوه، د واده څخه یو کال وروسته ډاکتر کرامت مرزا ولایت ته ولاړی، ولایت ته د تلو څخه وروسته د خپلی ښځی او لور کفالت ونکړی او خرچه یی هم را ونه لیږله، او نه یی څه خط او کتابت وکی، ښځه یی ډیره حیرانه او پریشانه گرځیدله، د هغه څخه وروسته هغه مجبوره کیدلوسره په سول عدالت لاهور کی د تنسیخ نکاح دعوی دایرکړله په عدالت کی د فسخ نکاح مقدمه تقریباً اته، لس، میاشتی جاری وه، په دی دوران کی هم کرامت مرزا د عدالت په اطلاع باندی څه توجه ونکړله نه اصالتاً او نه وکالتاً.

چنانچی عدالت د ضروری کار روایی څخه وروسته د مسماة شمیم په حق کی د فسخ نکاح فیصله صادره کړله، چی د هغه نقل دی سوال سره ارسال دی، د دی څخه وروسته مسماة شمیم دری میاشتی عده تیره کړه، د یوبل سړی مسمی ډاکتر احمد سره یی نکاح وکړله، خو مقامی نکاح تړونکی د دی نکاح تړلو څخه انکار وکی او دا نکاح یوبل سړی وتړله د دی څخه وروسته د ښځه مسماة شمیم د ډاکتر احمد په کورکی واده سوه او د هغه د خیتی څخه د ډاکتر احمد دوه بچیان هم پیداسول، څلور پنځه کاله تیریدلو څخه وروسته بعضی خلگو ډاکتر احمد په شک کی اخته کی چی دا نکاح

(۱) مکمل تفصیل سابقه فتوی صد په حاشیه نمبر ۱ کی د حضرت والا دامت برکاتهم مصدقه فتوی کی وگورئ. (مرتب)

صحیح نه ده او بعضی خلکو تردی ورته وهم واچوی چی دا بدکاری ده، د دی په وجه د مسماة شمیم شمیم خاندانی افراد هم پریشانه دی، اوس فتویٰ پکار ده چی:

۱: دانکاح درسته ده او که نه؟

۲: اچی اوس په دی موجوده صورت کی صحیح طریقه کار څه پکار دی؟

تقیح:

۱: تاسو د عدالت پوره فیصله نه ده رالیږلی، پوره فیصله را ولیږی.

۲: دا وضاحت ضروری دی چی د ډاکتر کرامت په نوم عدالت څه نوټس لیرلی وو او که نه؟ که لیرلی یی وو نو د هغه نوټس مضمون څه وو؟ او په هغه کی یی هغه ته د نان نفقی د اداء کولو حکم ورکول سوی وو او که نه؟

تیرو سړو ورځو کی په دار الافتاء کی سوالونه ډیر زیات راغلی وه، نو ځکه ستاسو د لفافی نمبر ډیر وروسته رالی. تاسو به د دی سوالونو جواب را ولیږی او ورسره د اکاغذ هم را ولیږی نو انشاء الله جواب به ژر درکول سی. والسلام

محمد تقی عثمانی عفی عنه

د تنقیح جواب:

جواباً عرض دی چی د عدالت فیصله مفصل او مکمل د فوتو سټیټ په صورت کی می مخکی هم درلیږلی ده او اوس دوباره په خدمت کی حاضر ده، او د فیصلی دا نقل په هر لحاظ سره مکمل او مفصل ده.

۲: د مقدمی په دوران کی عدالت د ډاکتر کرامت مرزا پته معلومولو سره باقاعده د رجستری په ذریعه د کرامت مرزا په نوم باندی نوټس روان کړی وو، بلکی دوه یادری واره یی نوټس جاری کړی وو، د جواب نه پیدا کیدلو په صورت کی باقاعده طور باندی د عدالتی کار گذاری مطابق یی اخبار کی هم اشتهار شائع کړی وو، او د هغه اشتهاری نوټس اخبار باقاعده طور باندی کرامت مرزا ته لیږلی سوی وو، د دی څخه وروسته چی د هر اړخ څخه عدالت رابطه قائم کړله، او هغه یی عدالت ته طلب کی په دی وار طلب کولو باندی د کرامت مرزا پلار قطعی توجه ورنکړه. د ټولو حالاتو څخه مایوسه سو، عدالت ملحقه فیصله وکړله، سوی اتفاق سره په هغه وخت کرامت مرزاته جاری

سوی نوټس وغیره او د اخبار د اشتهار کاپی یا د هغه اشاعت تاریخ وغیره په دی وخت راته معلوم نه دی، داممکن دی که د عدالت څخه بیا دهغه مقدمی خبر وغیره ورکولو سره د نوټس وغیره متعلق معلومات فراهم کیدی سی، خو دامعامله به ډیره اوږده سی.

د حقیقت دی چی نوټس جاری سوی دی، اشتهار شایع سوی دی، د کرامت مرزا په پته یی لیږلی دی، هغه د پلاره سره رابطه قائم سوی ده او بیا د هغه څخه وروسته فیصله صادره سوه، او دا وضاحت پوره حقیقت دی.

جواب: منسلکه فیصله چی کومه تاسو رالیږلی وه او دا وار دی بیا هم رالیږلی ده. د عدالت پوره فیصله نه ده، بلکی صرف د ډگری الفاظ دی، جج چی کومه فیصله لیکي په هغه کی پوره واقعات په تفصیل سره درج وی، هغه فیصله تاسو دا وار هم راونه لیږله، بیا هم د تنقیحاتو په جواب کی چی تاسو کومی خبری لیکلی دی، د هغه په پونا کی حکم دادی چی که بنسټی د نان نفقی نه کیدلو په بنیاد باندی د ډاکتر کرامت سره د نکاح د فسخ کولو دعویٰ کړی ده، او عدالت هغه ته هم په دی بنیاد باندی د عدالت ته په نه حاضریدلو باندی حکم جاری کړی وو، خو هغه پخپله حاضر نه سو، یا د هغه پلار هغه د طرفه پیش سوی وی او هغه د نان نفقی د اداء کولو په سلسله کی څه داسی مسئول انتظام وعده ونکړله چی عدالت مطمئن کړی نو د عدالت منسلکه فیصله صحیح ده، په دی وجه باندی د ډاکتر کرامت او د مسماة شمیم نکاح فسخ سوه (۱)، او د فسخ نکاح څخه وروسته د عدی تیروولو سره مسماة شمیم د ډاکتر احمد سره نکاح کړی ده، نو دانوی نکاح درسته ده، ډاکتر احمد ته څه تردد کول پکار نه دی، او که د دی څخه ماسوا بل څه صورت وی، نو مسئله دی دوباره معلومه سی خو په دغه صورت کی د عدالت مکمله فیصله رالیږل ضروری ده، منسلکه فیصله مکمله نه ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲۲۸ ب)

د متعنت د بنسټی حکم

سوال: یوه انجلی د هغی خاوند هغه د پنځو کالو څخه نه بوځی او طلاق هم نه ورکوی. پنځه بچیان د انجلی سره دی. د پنځو کالو څخه خرچه هم نه ورکوی. د انجلی پلار بوډا او غریب دی. کله چی ورته وویل سی چی ته خپله بنځه بوځه هغه وایی چی زه یی نه ساتم او طلاق هم نه ورکوم. د دی شرعی حکم راته وښایاست؟

جواب: په صورت مسئوله کی بنځی ته پکار دی چی خاوند په طلاق ورکولو یا خپل کولو باندی راضی کړی. که هغه په دی باندی راضی نه وی نو په عدالت کی د هغه په خلاف د نان نفقه نه کیدلو په وجه د نکاح د فسخ کولو دعویٰ د اثر کړی. عدالت به هغه په راوغواړی او ورته به وواپی چی یاخوته خپله بنځه په خپل کور کی آباده کړه او د هغی حقوق نان نفقه اداء کړه او که نه وی نو طلاق ورکړه. که هغه په نان نفقی باندی تیار نه وی او د خان سره یی بوځی نو مقصد حاصل دی او که نفقه اداء نه کړی او نه طلاق ورکړی. نو عدالت به د دغه خاوند څخه د بنځی نکاح فسخ کولی سی چی د هغه څخه وروسته د عدی تیروولو سره بل ځای نکاح کولی سی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸ ۷ ۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۹۳/۲۹ ب)

د متعت د بنځی حکم

سوال: ستاسو فتویٰ په ۱۲:۲ ۱۳۹۰ء تاریخ باندی بنده برماکښی هلته د مستر عبد الرحیم چودری خواته خپله عاجزی او بی وسی بیانولو سره خپل خاوند ته ولیږله. او د نان نفقه ورکولو د پاره می ورته خط هم لیکلی وو. فی الحال زما خاوند د عابد الرحمن د غرونو په باغیانو کی شاملیدلو سره هم هلته په ځنگلونو کی ژوند تیروی او زما خبر معلومولو سره ماته د نان نفقی راکولو په ځای یی زما څخه سل روپی غوښتی دی. لکه چی د دی خط څخه چی د هغه ځای څخه یی رالیږلی دی تاسوته به معلومه سی. لهذا بندی ته د خلاصون څه صورت وښایاست زه د درو کوشنی کوشنی بچیانو سره په ډیر مصیبت کښی یم، نه زه زما برما ته تللی سم او نه خاوند دلته د راتلو د پاره تیار دی.

(۱) د تفصیلی طریقه کار او حواله جات د تیری صفتوی او د هغی حاشیه ۱ وگورئ.

جواب: په صورت مسئوله کی مسماة گورابائی ته حق دی چی هغه دی په عدالت کی په خپل خاوند باندی د نان نفقی دعویٰ دائره کړی. عدالت دی دا مذکوره خاوند په نان نفقی ورکولو باندی مجبوره کړی. که هغه د اطلاع باوجود حاضر نسی. یا د نان نفقی ورکولو څخه انکار وکړی نو عدالت ته به حق وی چی هغه د مسماة گورابائی څخه د خوند مذکور نکاح فسخ کړی. که عدالت د اشان مکمل تحقیق کولو سره نکاح فسخ کړی. نو گورابائی د فسخ د تاریخ څخه د عدی د مودی تیروولو سره چیری چی وغواړی نکاح کولی سی (۱).

جواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۷/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۸۴۱/۲۲ ب)

د نفقی نه ورکول د فسخ نکاح بنیاد جوړولو حکم

سوال: زما عمر پنځه کاله وو، چی زما والدینو زما واده د یوسپری مسمی ظفر حسین شاه ولد نادرشاه سره وکی. کله چی زه څو کاله وروسته بالغه سوم نو ماخپل خاوند پیدا نه کی. پوښتنه کولو باندی راته معلوم سول چی هغه په پاکستان په علاقه کی مزدوری کولو سره خپل ځان ساتی و وروسته یو وار څو واره کورته هم راغلی وو. ما د هغه سره د تللو مطالبه وکړله، خو هغه انکاری سو، او وی وئیل چی ماته ستا ضرورت نسته والد صاحب جرگه پنچائیت جمع کولو سره هغه ته وئیل: چی یا خو بنځه د ځان سره بوځه. یا خپل کور پرېږده، خو هغه د یوی خبری منلوته هم تیار نه دی.

عالیجاه! زما پلار غریب سفید پوش سړی دی، تر نن ورځی پوری هغه زما خرچه برداشت کړله، اوس که څه صورت وی نو ماته یی وواپی؟ او احسانمند موکړی. ورسره هغه وایی که زر روپی راکوی نو طلاق به راکول سی، نو عالیجاه! یو زر روپی زه د کومه کړم؟ خو په هر صورت که اوس په خپل مینځ کی پیداسو نو د تعلقاتو د بهتر

(۱) تفصیلی طریقه کار او حواله جات سابقه ص: عفتوی او د هغی اوله حاشیه وگورئ.

کیدو څه خیال نسته، په داسی خاوند څه اعتماد؟ برای کرم د شرعی حکم څخه مو خبر کړئ؟

جواب: په صورت مسئله کی تاته حق دی چی د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی د نان نفقی نه کیدلو په وجه د فسخ نکاح دعوی د اثر کړی. عدالت به د خاوند په نوم نوټس جاری کوی چی یاخو د بنځی حقوق اداء کړه او یا طلاق وزکړه که نه وی نو ستانکاح به فسخ سی، که په دی باندی خاوند د حقوقو ادائیگی نه کوی او طلاق هم درنکړی نو عدالت به د خاوند قایم مقام کیدلو سره به تاته طلاق درکړی. د دی څخه وروسته د عدی تیرولو سره په بل ځای کی نکاح کولی سی (۱).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۷۵ - الف)

بنځه په جنوبی افریقه کی پرېږدی او پخپله پاکستان ته

راتلونکی د بنځی د نکاح فسخ کولو طریقه

سوال: زه یوه مسلماننه بنځه یم ساکنه جنوبی افریقه، زما خاوند د تن څخه دوه نیم کاله سوی دی چی زما یواځی ځوی اسماعیل یی د ځان سره اخستی او بغیر د رخصت څخه یی وطن پرېښی دی او په پاکستان کی مقیم دی، د تلو په وخت کی زما خاوند رخصت خو پرېږدهو ماته یی اطلاع هم نه ده راکړی. چی هغه پاکستان ته ځی، نه یی زما د استوگنی او خوراک چنباک انتظام کړی دی. په جنوبی افریقه کی یو غیر مسلم حکومت دی مسلمان قاضی یا د جج په عهد باندی څوک هم نسته، لهذا ستاسو شعبه دار الافناء ته متوجه یم. زما خاوند د خپل قیام په دوران کی په پاکستان کی عقد ثانی

(۱) مکمل تفصیل او حواله جنو د سره د فتویٰ او د هغی اوله حاشیه وگورئ

کړی دی، ورسره د پاکستان څخه جنوبی افریقی ته راتلونکی مسافرو ته یی زبانی زما خاوند دا پیغام رالېږلی دی، چی زه به تر عمره هغی ته طلاق ورنکړم او خپل پیدائشی وطن جنوبی افریقی ته د راتگ اراده یی پرېښی ده، د دی حالاتو پیش نظر ساتلو سره د مامظلولمی د پاره لاره صفا کولو سره فیصله وکړئ؟

جواب: په صورت مسئله کی تاسو د جنوبی افریقی د علمائی کرامو کوم جماعت ته رجوع وکړئ چی داجماعت کم از کم دیندار او مستفیدو علماوو باندی باید مشتمل وی، د علماوو داجماعت دی د معاملی غیر جانبدار تحقیق وکړی که دا دعوی صحیح ثابت وی چی سری سره د استطاعت څخه بیا هم خرچه نه ورکوی، نو داجماعت دی د ستاد خاوند په نوم نوټس جاری کړی چی یاخو د خپلی بنځی حقوق اداء کړه او که نه نوموړی به ستا نکاح فسخ کړو، که د دی څخه وروسته بیا هم هغه په دی صورت عمل ونکړی، نو د علماوو داجماعت دی ستا د خاوند قائم مقام جوړیدلو سره طلاق واقع کړی، د دی طلاق عدد دری حیضه تیریدلو سره چی ته چیری وغواړی نکاح کولی سی (۱)، خو د علمائی کرامو جماعت ته چی کله ته خپله مقدمه یوسی، نو د هغوی د پاره ضروری دی چی هغوی د ټولو متعلقه مسائلو څخه د خبریدلو د پاره د حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمه الله تعالی علیه کتاب الحلیة الناجزة للحلیة العاجزة ص: ۲۴ څخه تر (۳۱) پوری او د ۲۳ څخه تر ۲۴ پوری دی په غور سره مطالعه وکړی، او په کوم ځای کی چی ورته مشکل وی نو نورو علماوو ته دی مراجعه وکړی، فقط. والله سبحانه وتعالی اعلم.

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عقی عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۲۸ - الف)

د خاوند د سختو وهلو او ناقابل برداشت جسمانی تکلیف

په بناء باندی د نکاح د فسخ کولو حکم

سوال: به خدمت جناب مفتی صاحب دارالعلوم کراچی! گذارش دی چی د دین علماء

(۱) د زیات تحقیق او حواله جاتو پاره سابقه ص: ۷۷ او د فتویٰ او د هغی اوله حاشیه وگورئ

په دی مسئله کی څه فرمائی چی داده: چی د نکاح د فسخ کولو فیصله عدالت کړی ده. په دی مسئله کی موږ ته اطمینان دی راکول سی ډیره مهربانی به مووی. (محمد عرفان ډرایور دار) (محمد عرفان دار العلوم کراچی)

جواب: منسلکه فیصله احقر ووايه، په دی فیصله کی (۱) د خاوند په سختو وهلو او ناقابل برداشت جسمانی تکلیف رسولو په بنیاد باندی د مسماة شمیم اختر نکاح د محمد سرور سره فسخ سوه د نکاح د فسخ بنیاد د مالکی مذهب مطابق صحیح دی. د احنافو فقهاوو د ضرورت په وخت د دی مسلک اختیارولو اجازت ورکړی دی. لهندا: عدالت د فیصلی څخه وروسته د مسماة شمیم اختر نکاح د محمد سرور سره ختمه سوه دی. اوس دی هغه د عدی پوره کولو سره نی دری واره د حیض تیروولو څخه وروسته بل چیری نکاح کولی سی.

والله اعلم

۱۴۰۰ / ۱۱ / ۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۴۹۵ / ۳۱ و)

د نان نفقی نه ورکولو په وجه د فسخ نکاح حکم

سوال: د ممتاز بی بی یوولس کاله ورسول چی واده یی سوی دی په دی یوولس کالو کی یوکل په مشکله سره ممتاز بی بی به خسرگنی کی تیر کړی وی ډیری خبری سوی دی د ممتاز بی بی خاوند ته څو واره اپیل سوی دی چی یاخو هغی ته طلاق ورکړه یا ورته خرجه ورکړه. یا ته زموږ خواته راسه او یا موږ را وغواړه چی څه فیصله وسی خود پریشانی څخه ماسوا عبد القیوم په دی کی هیڅ فیصله ونکړله او نه هغه بنځه راغواوی او نه خرجه ورکوی په دی صورت کی شریعت مطهره څه حکم ورکوی؟

جواب: په صورت مسئله کی ممتاز بی بی ته پکار دی چی خپل خاوند پوه راپوه کړی. طلاق دی ځنی واخلی. که هغه په دی باندی راضی نه وی نو خلع دی وکړی. مثلاً د خپل مهر معاف کولو سره دی د هغه څخه د طلاق حاصلولو کوشش وکړی. که هغه په

(۱) په انگریزی کی د فسخ نکاح د عدالتی فیصله حضرت والا پخپله ووايه او مذکوره فیصله یی ورکړنه که څه هم د فیصله په رجستر کی محفوظه نه ده خو د فتوی څخه د عدالتی فیصلی د مندرجنو اندازه کیږی

د طلاق بیان
هیڅ قسم هم دی ته تیار نه وی نو د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی دی د نان نفقی نه ورکولو په بنیاد باندی دعوی دائره سی. عدالت به خاوند را وغواړی. دابه ورته ووايي چی یاخو طلاق ورکړه، یا نان نفقه اداء کړه، که خاوند په دی کی د هیڅ منلوته تیار نه وی، نو د خاوند د قایم مقام په حیثیت سره به عدالت ته د طلاق ورکولو اختیار وی (۱) والله اعلم

۱۳۸۸ / ۲ / ۳ هـ

د متعنت د بنځی حکم

سوال: د محمد سرور سره یونیم کاله مخکی زما واده سوی وو. د هغه څخه می یوه انجلی پیدا سوه چی اوس د هغی عمر لس میاشتی دی. یونیم کاله موده د محمد سرور سره په ډیر مشقت او تکلیف سره تیره سوه. زه به هغه اکثره وهلم او ټکولم. او د کور څخه به یی وکارم، د والدینو کورته به راتلم، او والدینو به روپی کپړه وغیره راکولو سره به یی بیرته اخلم، محمد سرور محنت مزدوری نه کوی. هغه زیاده تر د شپي کوارترته تاله لگوی اوځی او سهار راځی او تاته خلاص وی. معلومه نسوه چی ټوله شپه چیری پاته کیږی یوه ورځ دا وئیلو سزه یی د کور څخه ویستلم چی دوه سوه روپی راوپه که نه وی نو ذبح به دی کوم زما والدین محنت مزدوری کولو سره خپل ځان ساتی هغوی به ترکومی راکوی، اوس زما د پاره د دی څخه ماسوا څه لاره نسته چی طلاق واخلم لهندا ماته دی طلاق راکړل سی که هغه د پریشانه کولو د پاره طلاق نه راکوی نو آیا زه د عدالت څخه خپله نکاح فسخ کولی سم؟ او هغه برشرعاً معتبره وی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله خودی اول د دی خبری کوشش وسی. چی خاوند ته د جدائی خوف ورکولو سره دی دغه خبری ته تیار سی چی هغه پخپله طلاق ورکړی. که هغه دی ته تیار نه وی او نان نفقه هم اداء نه کړی نو بیا مسماة شمیم اختر د پاره جائز دی چی هغه د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی دعوی دائره کړی. اول دی د اثابت کړی چی د هغه نکاح د محمد سرور سره سوی ده، او داچی هغه نان نفقه نه اداء کوی حاکم به د معاملاتو د شرعی تحقیق څخه وروسته که دا وگوری چی خاوند نه نان نفقه ورکوی او نه ورته د دی اطمینان ورکوی نو هغه نکاح فسخ کولی سی، د اشان که هغه نکاح فسخ کړی، نو هغه به شرعاً معتبره وی. (۲)

(۱) تفصیلی طریقہ کار او حوالہ جات د پاره سابقہ صفتوی او د هغی اولہ حاشیہ وگوری
(۲) وگورئ سابقہ حوالہ ص: فتوی او د هغی اولہ حاشیہ

د متعنت د بنځی حکم

سوال: د یوی بنځی خاوند د دولس څوارلس کالو څخه تللی دی، هغه په فوج کې ملازم دی، په کراچی کې وسیږي په دی مینځ کې هر قسم کوشش وسو چی هغه بنځه د ځان سره وساتي، یا طلاق ورکړي، خو هغه نه مني، شرعی حکم به څه وي؟

جواب: په صورت مسئوله کې بنځی ته پکار دی چی هغه د کوم مسلمان حاکم په عدالت کې د نان نفقی د نه کیدلو په بنیاد باندی د خاوند په خلاف د تنسیخ نکاح دعوی د اثره کړي، عدالت به د هغی خاوند عدالت ته په حاضرولو سره هغی ته د نان نفقی او د حقوقو په اداء کولو باندی به یی مجبوره کوی او که هغه راضی نه وی یا عدالت ته حاضر نسی، نو عدالت ته به د نکاح د فسخ کولو اختیار وی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱ / ۲ / ۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۲ / ۳۶۲ - الف)

د خاوند د نامرد کیدلو په وجه د فسخ نکاح شرطونه، ورسره**د نفقی د نه اداء کولو په وجه د فسخ نکاح حکم**

سوال: په رائج الوخت ملکي قانون کې د نفقی نه ورکولو او د زوجیت حقوق نه اداء کولو په صورت کې بنځی ته تردوو کالو پروی انتظار کولو څخه وروسته د نکاح د تفریق حق حاصلیږي آیا په شریعت مطهره کې د اشان تحدید سته؟ که نه وی نو د جرم د تحقیق د یاره د څه مده تیریدل ضروری دی، هغه مده څومره ده؟

(مولانا قاضی بشیر احمد)

(قاضی عدالت باغ ضلع پونچه، آزاد کشمیر)

جواب: ترڅو چی د زوجیت د حقوقو د عدم ادائیگی تعلق دی، شرعاً داچی هغه وخت د نکاح د فسخ موجب گرځیدلی سی کله چی خاوند عنین وی او په دی صورت کې بنځی

ته د دعوی د اثر کولو د پاره د څه انتظار ضرورت نسته، خوش شرط دادی چی بنځی ته د نکاح څخه مخکې د خاوند د عنین کیدلو علم نه وی، او د نکاح څخه وروسته یو وار هم خاوند وطی نه وی کړي، د عنین کیدو د علم کیدلو څخه وروسته بنځی د خاوند په نکاح کې د پاته کیدو یو وار هم رضامندی نه وی ښوولی، هوا په دی صورت کې چی کله قاضی ته معامله ورسپیږي، نو هغه به خاوند ته یو کال مهلت ورکوی، په یو کال کې که هغه تندرسته نه سوه، نو بنځی ته به د فسخ نکاح اختیار ورکوی، که هغه هم په دغه مجلس کې تفریق اختیار کړي نو نکاح به فسخ کړي، د عنین کیدلو څخه بغیر که کوم یو سړی د بنځی حقوق نه اداء کوی، نو دا د هغه د پاره گناه خوده خو د فسخ نکاح سبب نه دی، لمافی الدر المختار لحصول حقها بالوطء مرة وقال الشامي وما زاد عليها فهو مستحق ديانة لا قضاء، بحر، عن جامع قاضي خان ويأثم اذا ترك الديانة متعنتاً مع القدرة على الوطاء (باب العنين ج: ۲ ص: ۹۷۷) (۱) او د نفقی د نه اداء کولو په بنیاد باندی چی د نکاح د فسخ کوم حق بنځی ته ورکول سوی دی، دامسئله د مذهب مالکي څخه مأخود ده، په دی کې د دعوی د پاره د انتظار څه شرط نه دی، هوا دا شرط دی چی خاوند په خلع باندی راضی نه وی او د بنځی د خرچی څه بل څه انتظام هم نه وی، د دی شرطونو د تحقق څخه وروسته به په مذهب مالکي باندی عمل کولی سی او په مذهب مالکي کې په دی بنیاد د فسخ نکاح د پاره د څه مدی د انتظار او مهلت په اتفاق د مالکیو ضرورت نسته. (الحيلة الناجزة ص: ۷۸) (۲)

هذا ما عندي والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷ / ۲ / ۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸ / ۲۱۸ ب)

صرف د مراد څخه کمزوری په وجه بنځی ته د فسخ**نکاح حق حاصل نه دی**

(۱) در المختار مع رد المختار باب العنين ج: ۳ ص: ۴۹۵ (طبع سعيد) او همدارنگه زوجه عنین د فسخ نکاح مذکوره شرائطو د تفصیل د پاره حيله ناجز ص: ۴۳ او ۴۹ وگورئ

(۲) ص: ۷۳، ۷۴ (طبع دار الاشاعت کراچی)

سوال: یوی بالغی انجلی د یونابالغ هلك سره واده کړی وو. د دی څخه وروسته انجلی وایی چی زما خاوند د مردانه طاقت په اعتبار سره کمزوری دی زه دغه خاوند څخه خوشحاله نه یم نو ځکه زه نکاح فسخ کول غواړم، او هلك اقرار کوی چی زه تندرسته یم. د دی څه حکم دی؟ هلك وایی که طلاق واقع سی نو مهر به وی او که نه؟

جواب: صرف د مردانه کمزوری په وجه بنحی ته د نکاح د فسخ کولو حق نه حاصلیږی ترڅو چی د خاوند بالکل نامرد کیدل ثابت نه سی (۱) لهذا په دی صورت کی به په هغه مکمل مهر واجب وی. د خاوند د پاره داهم جائز دی چی که زیاتی د بنحی د طرفه وی نو د طلاق ورکولو د پاره دی د مهر معاف کولو شرط ولگوی په دی صورت کی که بنخه مهر معاف کړی. نو مهر به معاف سی.

(نوټ) سړی ته پکار دی چی کله هغه طلاق ورکړی، نو د طلاق لفظ دی صرف یو وار وویي او د یو وار څخه دی زیات طلاق نه ورکوی دری طلاقه ورکول ناجائز دی (۲).

والله اعلم

۱۳۸۸/۷/۴ هـ

د نامردی دعوی ردکولو سره صرف د ظلم په وجه د فسخ

نکاح عدالتی فیصلی شرعی حیثیت

سوال: بنحی د خاوند په خلاف په دوو وجهو د فسخ نکاح دعوی وکړله یو د نامردی وجه، او دوهم د ظلم په وجه باندی خلع په ذریعه د عدالت، عدالت د نامردی سبب رد کی او د ظلم په وجه د خلع دعوی صحیح منلو سره یی نکاح فسخ کړله، آیا نکاح فسخ سوه؟

جواب: په صورت مسئله کی د انجلی د فسخ نکاح شرعی صورت صرف داوو چی د خاوند نامرد کیدل ثابت سوی وی او د علاج باوجود د هغه اصلاح نه کیدله، خو په منسلکه فیصلی کی تصریح سوی ده چی د بنحی دا الزام درست ثابت نه سو، که واقعه

(۱) د تفصیل د پاره تیره سوی فتوی وگورئ؟

(۲) د حوالی د پاره ص ۱۰۰ او حاشیه نمبر ۷ او ۸ وگورئ.

همداوی نو بنحی ته د فسخ نکاح حق حاصل نه دی. د خلع چی کوم بنیاد بیان سوی دی. هغه شرعا درست نه دی، ځکه چی د خلع معامله صرف د زوجینو په خپل مینځ کی په رضامندی سره سرته رسیدی سی. که خاوند په دی باندی راضی نه وی، نو هغه په خلع باندی نسی مجبوره کولی. هو! د کوم ظلم په بنیاد چی د خلع دعوی سوی ده. د دی ظلم په ازالی باندی د عدالت په زور مجبوره کولی سی، خو د حنفی فقه په پونا کی د هر ظلم په وجه عدالت، خاوند په خلع باندی د مجبوره کولو مجاز نه دی، قال الامام ابوبکر الجصاص رحمه الله تعالى لو كان الخلع الى السلطان شاء الزوجان او ابيا اذا علم انهما لا يقيمان حدود الله تعالى لم سئل هما النبي ﷺ عن ذلك ولا خاطب الزوج بقوله اخلعها بل كان يخلعها منه ويرد عليه حديقته، وان ابيا او واحد منهما لما كانت فرقة المتلاعنين الى الحاكم لم يقل للملا عن خل سبيلها بل فرق بينهما. (احكام القران للجصاص ج: ۱ ص: ۴۲۸) (۱) وقال في العالمگیریه وشرطه شرط الطلاق. (ج: ۱ ص: ۵۱۵) (۲) وقال السرخسی لانه عقد يعتمد التراضي المبسوط ج: ۲ ص: ۱۷۳) (۳) د مذکوره نصوصو څخه معلومه سوه چی صورت مسئله کی په شرعی حیثیت سره نکاح نه ده فسخ سوی، او بنحی ته په بل ځای کی د واده کولو شرعا اجازت نسته.

الجواب الصحيح بنده محمد شقیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۱/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۰۳/۲۱-الف)

د نان نفقی څخه د انکار کولو په وجه د فسخ نکاح حکم

سوال: د مسماة مختار بیکم د یوسړی سره سوی وو حالانکی د هغی خوښه نه وه. خو د مجبوری په وجه یی نکاح وکړله اوس دری کاله وروسته هغه د کور څخه وباسل کیږی او خاوند د نان نفقی څخه انکار کوی او داهم وایی چی ته په زنا سره پیسی کته، نو په

(۱) ج: ۱ ص: ۳۹۵. (طبع سهیل اکیده می لاهور)

(۲) عالمگیریه ج: ۱ ص: ۴۸۸ (طبع رشیدیہ کویته)

(۳) طبع دار المعرفت بیروت.

باب العدة واحكامها

عده او د هغی احکام

د درې طلاقو څخه وروسته د عدی موده او د نفقی او سکني احکام

سوال: زما د خپلی بنځی سره د شپې تلخ کلامی وسوه، د هغه وجه داده چی زما بنځی په ماباندی شک وو چی ما د خپلی د همسایې سره خبری کړی دی خو ماقسم اخستوسره تسلی ورکړی وه، خو د سهار د لمانځه څخه وروسته دوباره تلخ کلامی وسوه او ما هغه د کور څخه وشړله، نو هغه دننه راله، نو ما ووئیل چی تاته طلاق دی، طلاق دی، آیا په دی سره طلاق واقع سو او که نه؟ د جوړی څه صورت کیدی سی او که نه؟ ورسره د بنځی د شپږو اوومیاشتو حمل هم دی، که طلاق واقع سوی وی نو د عدی او نان نفقی په باره کی هم ذکر وکړی او ورسره د پاته کیدلو په باره کی هم راته ووایی؟

جواب: په صورت مسئله کی ستا د اړخه ستا په بنځی باندی طلاق مغلظه واقع سوی دی، اوس هغه ستا د پاره حرامه سوی ده، نه رجوع کیدی سی، او نه د شرعی حلالی څخه بغیر دوباره نکاح کیدی سی، (۱) او طلاق د حمل په حالت کی هم کیږی (۲)، او اوس به ستا د بنځی عده د ماشوم په پیدا کیدلو سره ختمیږی (۳)، په دی دوران کی په تاباندی د هغی نان نفقه او د اوسیدلو انتظام واجب دی (۴)، او ستا په کورکی په جلا کمره کی د پوره پردی سره دی ورسره وسپږی (۵)، د بنځی خاوند په شان خپل په مینځ

(۱) د حوالی د پاره سابقه ص: ۴۱۲ فتوی او دهغی حواشی، ۱- ۲ پوری وگورئ:

(۲) د حوالی د پاره سابقه ص: ۳۲۱ حاشیه نمبر ۱ وگورئ.

(۳) د حوالی د پاره سابقه ص: ۴۱۱ حاشیه ۲ وگورئ.

(۴) وفي الهدایة کتاب الطلاق باب النفقة ج: ۲ ص: ۴۴۳ (طبع شرکت علمیه ملتان)، واذا طلق الرجل امراته فلها النفقة والسكنی فی عدتها رجعیاً کان او بائناً. وكذا فی الشامیة باب النفقة مطلب فی نفقة المطلقة ج: ۳ ص: ۲۰۹ (طبع سعید وكذا فی الهندیة كتاب الطلاق الفصل الثالث فی النفقة المعتدة ج: ۱ ص ۵۵۷ (طبع ماجدیة كویتة).

(۵) د حوالی د پاره تیره سوی صفحه ص: ۴۲۲ وروسته حاشیه نمبر ۲ و ۳ او د موجوده صفحی حاشیه نمبر ۴ وگورئ.

شریعت کی د داسی سری د پاره څه حکم دی؟

جواب: مذکوره صورت کی مختار بیگم ته پکار دی چی هغه د کوم مسلمان حاکم په عدالت کی د خاوند د طرفه د نان نفقی د نشت والی په وجه د فسخ نکاح دعوی د اثرکړی، حاکم به د شرعی شرائطو مطابق خاوند عدالت ته حاضر کړی، او هغه به مجبوره کړی چی مختار بیگم ته نان نفقه ورکړی او د هغی سره ښه سلوک کوی په بل عبارت هغی ته طلاق ورکړی که خاوند عدالت ته حاضرېږی او د نان نفقی او طلاق دواړو څخه انکار وکړی نو عدالت به د خاوند د اړخه طلاق ورکولی سی، د دی څخه وروسته مختار بیگم دری حیضه په طور د عدی تیرولو سره چیری چی وغواړی نکاح کولی سی. (۱)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه وتعالى اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۵۷۲/۲۲- الف)

(۱) وگورئ سابقه حواله ص حاشیه نمبر عوع.

کی ملاویدل بالکل حرام دی. د ماشوم د پیدا کیدلو څخه وروسته چی هغه چیری غواړی نکاح کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۳۹ ج)

د خلوت څخه وروسته د خلع په صورت کی عده واجب ده

سوال: زما د یوی خپلوانی واده می سنه ۱۹۷۴ء کی وسو، د یوڅو ورځو تعلقاتو څخه وروسته انجلی د خپل ورور کورته راله، اوس دوه کاله سوی دی چی انجلی د خپل خاوند شکل هم نه دی لیدلی او په دی میاشت کی یی خلع وکړله د دی د عدی په باره کی څه حکم دی؟

جواب: که د بنځی او خاوند په مینځ کی خلوت سوی وی نو په صورت مسئله کی ستا په خپلوانی باندی عده واجب ده (۱) که څه هم هغی د دوو کالو څخه د خاوند شکل نه وی لیدلی، او عده د درو حیضو پوره کول دی (۲)، په دی دوران کی د هغی د پاره د خپل کور څخه د باندی وتل جائز نه دی (۳) او د احکم په هغه وخت کی کله چی هغی د خپل خاوند سره کومه خلع کړی ده هغه یی د خاوند په خوښی باندی کړی وی، که څه بل صورت وی نو سوال دوباره را ولیږه چی حکم دی معلوم سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۱۱ ب)

(۱) وفي تنوير الابصار مع الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۰۴ (طبع سعيد) (وسبب وجوبها) عقد (النكاح) التاكيد بالتسليم وما جرى مجراه من موت او خلوت ای صحیحة.

(۲) وفي تنوير الابصار مع الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۰۵، ۵۰۶ (طبع سعيد) (وهی فی حق حرة) تحيض لطلاق بعد الدخول حقيقة او حکما ثلاث حیض کوامل.

(۳) وفي الدر المختار كتاب الطلاق باب العدة فصل فی الحذات ج: ۳ ص: ۵۳۲ (طبع سعيد) (وتعدان) ای معتدة طلاق موت فی بیت وجبت فيه ولا یخرجان منه الا ان تخرج او ینهدم المنزل او تخاف انهدامه الخ. وفي الهدایة: کما قوله خافت علی متاعها او خافت سقوط المنزل او کانت فیها باجر ولا تجد ماتودیه وفي فتح القدير قوله خافت علی متاعها للصوص ای فانها تخرج لانه عذر. (فتح القدير ج: ۷ ص: ۱۲۷).

د خاوند په کور کی عده تیروول ضروری ده

سوال: یوه بنځه په پاکستان کوارتیز کی اوسیدله، د هغی خاوند بیمار سو هسپتال ته ولاړی او هلته مړ سو، د هغه ورور یعنی لیور بوره پیرته خپل کورته یی متوقی راوړی او همدلته یی تدفین وکی، بنځی ته یی همدلته د عدی د تیروولو ووتیل: هغه هم په بوره پیر کی عده تیروی، پاکستان کوارتیز یعنی د هغوی د کور انډیانه میلمانه رالل د بوره پیرته د تللو یعنی د لیور په کور کی د پردی او د غیر کیدلو په وجه نوری پریشانی هم دی، دا میلمانه د بنځی خویندی او وروڼه حقیقی دی، موږ غواړو چی بنځه خپل کورته منتقله سی او د عدی نوری ورځی پوره کړی، خویندی او وروڼه ټول په یوځای کی جمع سوی دی، شرعاً څه حکم دی؟

جواب: په صورت مسئله کی د مرحوم گندی ته د خپل خاوند په کور (پاکستان کوارتیز) کی عده تیروول پکار وو (۱) بیا هم د مذکوره عذرونو په وجه اوس هم هغه د لیور د کور څخه پاکستان کوارتیز خپل کورته منتقل کیدلی سی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه وتعالى اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۱۲۵ - الف)

د عدی په دوران کی سودا سلف د پاره د باندی د تللو حکم

سوال: د یوی بنځی خاوند ۲۷/ شوال سنه ۱۴۰۰ هـ کی مړ سو، په کور کی څوک سړی نیسته چی د کور د پاره سودا سامان راوړی او نور د بازار کارونه وکړی، د هغی بازار ته تلل ضروری دی، د ماښام څلور بجو څخه د سهار تر (۷) یا اتو (۸) بجو پوری په کور کی پاته کیږی ایاباقي وخت کی هغه سودا سامان راوړی سی؟ آیا د هغی عده به کله ختمیږی؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۳۲ (طبع سعيد) (وتعدان) ای معتدة طلاق وموت فی بیت وجبت فيه ولا یخرجان منه، الا ان تخرج او ینهدم المنزل او تخاف انهدامه الخ. وفي الهدایة: کما قوله خافت علی متاعها او خافت سقوط المنزل او کانت فیها باجر ولا تجد ماتودیه وفي فتح القدير قوله خافت علی متاعها للصوص ای فانها تخرج لانه عذر. (فتح القدير ج: ۷ ص: ۱۲۷).

جواب: په صورت مسئله کې مذکوره څخه د ورځې یعنی د لمړختلو څخه وروسته او ماښام څخه مخکې مخکې د سودا سامان د راوړلو د پاره د کور څخه وتلی سی خود شپې څخه مخکې کورته بیرته راتلل ضروری دی، او شپه هم په کور کې تیروول ضروری دی (۱)، که هغه حامله نه وی نو د هغې عده څلور میاشتی او لس ورځې ده. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۰/۱۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۵۲/۳۲ هـ)

د عدی په دوران د کور څخه د باندې وتلو بندیز رسم نه دی

بلکې یو شرعی حکم دی

سوال: د یو صاحب انتقال و سو، د هغوی کنده چی د هغې عمر پنځوس کاله دی عده یی تیروله چی د کراچی څخه گندی ته د خپل ورور د بیماری او حالت زیات خرابیدو اطلاع ورکول سوه، چنانچی کونډی د محلی د جومات د امام څخه په دی معامله کی فتویٰ وغوښتله، نو هغوی ووئیل: چی عده یو رسم دی چی د هغې مده څلور میاشتی او لس ورځې مقررده سوی ده، که د مری څخه حمل وغیره وی چی په دی موده کی ښکاره سی، د دی څخه علاوه بل څه دینی اهمیت یی نسته، چونکی د کنډی د دی عمر څخه تجاوز سوی دی او د حقیقی ورور آخری دیدار هم ضروری دی لهذا تاسو کراچی ته تلئ سی، چنانچی هغه محترمه کراچی ته ولاړه، د یوڅو ورځو څخه وروسته یی د ورور انتقال و سو او هغه تراوسه پوری هم په کراچی کی ده، د دی شرعی حکم صادر کړئ؟

جواب: مذکوره امام صاحب دا خبره صحیح نه ده کړی چی د وفات عده اصل مقصد صرف حمل معلومول دی، ورسره داچی د عدی په دوران کی د کور څخه د وتلو ممانعت څه شرعی حکم نه دی بلکې خاص رسم دی، د امام صاحب دا دواړی خبری غلطی دی، واقعه داده چی د عدی په دوران کی د کور څخه د وتلو ممانعت یو شرعی

(۱) وفي الدر المختار ج ۳ ص: ۵۳۲ (طبع سعید) ومعتدة موت تخرج فی الجدیدین وتبیت اکثر اللیل فی منزلها لان نفقتها علیها فتحتاج للخروج حتی لوکان عندها کفایتها صارت کالمطلقة فلا یعمل لها الخروج فتح وجوز فی القنیة خروجها لاصلاح مالابذلها منه کزراعة ولا وکیل لها (۲) قال الله تعالى: والذين یؤفون منکم ویذرون ازواجاً یترنبن بالفسهین أربعة أشهر وعشراً (البقرة: ۲۳۴)

حکم دی (۱)، خاص د رسم خبره نه ده او په صورت مذکوره کی مذکوره ښځی ته پکار دی چی د ورځې په وخت کی یی د ورور عیادت کولی او شپه یی د خاوند په کور کی تیرولی، بهر حال اوس هم په هغې باندې واجب چی هغه فوراً بیرته راسی او د عدی باقی ورځې د خاوند په کور کی پوره کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۱۵/۲۸ ج)

د مخکنی ښځی د پردی څخه بغیر په کور کی د ساتلو حکم

سوال: د زید واده د خپل د اکا د لور سره سوی ووو تقریباً د لسو کالو څخه یی څه اولاد نه وو پیدا سوی، د خدای ﷻ په فیصلی سره هغې ته د کولمو مرض لاحق سو، مرض سختوالی اختیارولو چی په هغه کی د مرکیدلو زیاته توقع وه، ښځی داووئیل: چی زما د ژوند امید نسته، نو زما په ژوند کی دی د زید واده زما د کوشنی خور سره سی نو بهتره ده چی د والدینو په خوښه د مریضی او زید فیصله وسوه، چی دی مریضی ته طلاق ورکړی، زید طلاق ورکړی، او د ښځی د خور سره یی واده وسو، په ندرت الهی سره مریضه لږ غونډی ښه کیري، لیکن هم دا یم المریضه ده، په دی صورت کی زید په حیثیت د خور هغه په کور کی کفیل جوړیدلو سره ساتلی سی؟

جواب: په صورت مسئله کی د زید اولنی ښځه د هغه د پاره پردی سوی ده، لهذا هغه بغیر د پردی څخه په خپل کور کی ساتل جائز نه دی (۲)، پردی سره کله کله د عامو ښځو په شان راسی نو په دی کی څه خبره نسته، خو مستقل طور په کور کی ساتلو سره د پری هم مناسب نه دی.

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله اعلم بالصواب

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۴۲/۱۸ - الف)

(۱) د حوالی د پاره د تیری صفحی حاشیه (۱-۲) وگورئ.

(۲) وگوره د مخکې ص: (۵۸۸) حاشیه ۱-۲، او ص: ۴۲۲، حاشیه نمبر ۲ و ۳.

فصل فی الحضانه والنسب

د ماشومانو د پرورش او نسب احکام

د اوو میاشتو څخه وروسته د پیدایښتونکي ماشومي

نسب ثابت دی

سوال: د عمر سره د یوې ښځې واده وسو، درې څلورو میاشتو کې د ننه هغه طلاق ورکي، د نکاح د تاریخ څخه پوره اووه میاشتي وروسته د هغې مطلقې ښځې لور پیداسوه، آیا اوس دا انجلی د عمر جائز اولاد دی او د ده وارث جوړیدلی سی؟
جواب: په صورت مسئله کې مګر انجلی چې عمر سره د نکاح کولو څخه وروسته اوه میاشتنی پیداسوی ده د هغې نسب د عمر څخه ثابت دی (۱) او هغه د عمر (په صورت عدم موانع وارث) جائز وارث دی، ځکه چې د وضع حمل مده کم ترکمه شرعاً شپږ میاشتي دی. کما فی الهدایة و اقل مدت الحمل ستة اشهر (۲).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه وتعالى اعلم وعلمه اتم واحكم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۳۱۹ - الف)

د نهو کالو عمر پوری د ماشومي د پرورش حق مورته حاصل دی

د ماشومي د غیر محرم سره د مور د واده په صورت کې به د ماشومي

(۱) وفي الهندي كتاب الطلاق الباب الخامس عشر في ثبوت النسب ج: ۱ ص: ۵۳۲ (طبع ماجديه) واذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بالولد لاقل من ستة اشهر منذ تزوجها لم يثبت نسبه، وان جاءت به لسته اشهر فصاعداً يثبت نسبه منه اعترف به الزوج أو سكت. وفي الشاميه ج: ۳ ص: ۴۹ (طبع سعيد) (قوله والولد له) اي ان جاءت بعد النكاح لسته اشهر مختارات النوازل فلولاقل من ستة اشهر من وقت النكاح لا يثبت النسب ولا يرث منه... الخ

(۲) هداية ج: ۲ ص: ۴۳۳ (طبع شركت علميه ملتان)

د پرورش حق انا ته ورکول کېږي

سوال: د ښځې او خاوند په مینځ کې د ناچاقۍ په وجه سرې ښځې ته طلاق ورکي د مذکوره ښځې څخه د هغه سرې یوه ماشومه هم ده، اوس صورت مسئله داده چې د ماشومي د کفالت حق یعنی د شیدو چنبلو حق چاته دی؟

۱: که ښځې په بل ځای کې واده کړی وی نو د حضانت حق انا یعنی د مور مورته حاصل دی او که نه؟ که حاصل وی نو ترڅو کالو پوري انا ته د حضانت حق حاصل دی؟

۲: که د ښځې په بل ځای کې د واده کولو څخه وروسته د حضانت حق انا ته حاصل سي نو بیا په خپله خوښه ماشومي ته شیدي چنبلو د پاره مورته سپاري نو د ماشومي پلار ته شرعاً د روکات اچولو حق حاصل دی او که نه؟ که حاصل وی نو څو کالو پوري انا ته د حضانت حق دی؟ مور خپل ماشومي ته د شیدو چنبلو په سلسله کې دوهم خاوند خلاص اجازت ورکړی نو په مده رضاعت کې دننه د مور څخه د ماشومي اخستلو حق شرعاً پلارته حاصل دی او که نه؟

جواب: ماشومه چې ترڅو بالغه نسي د هغې د پرورش حق د هغې مور ته دی (۱) خو په دې شرط چې مور د قوم داسې سرې سره نکاح نه وي کړی چې د ماشومي د پاره غیر محرم وي (۲).

(۱) (حاشیه جات) ۱، وفي سنن ابی داؤد كتاب الطلاق باب من احق بالولد ج: ۱ ص: ۲۱۷ (طبع مکتبه حقانيه) عن عبد الله بن عمر رضي الله عنه ان امرأة قالت: يا رسول الله ﷺ! ان ابني هذا كان بطني له وعاء وثديي له سقاء وحجر له حواء، وان اباه طلقني واراد ان يترعه مني، فقال لها رسول الله ﷺ: انت احق بمالم تنكحي. وفي تنوير الابصار: مع الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۲۲، ۵۲۷ (طبع سعيد) (والام والجده) لام او لاب احق بها با الصغيرة حتى تحيض اي تبلغ في ظاهر الرواية... وغيرهما احق بها حتى تشتهي وقدر زيلعي وفي الشاميه تحت (قوله كذا لك) اي في كونها احق بها حتى تشتهي. (قوله وبه يفتي) قال في البحر بعد نقل التصحيحه، والحاصل ان الفتوى على خلاف ظاهر الرواية. وراجع ايضاً الهداية باب الحضانه الولد ومن احق به، ج: ۲ ص: ۴۳۴ (طبع پرورش حق د هغې مورته حاصل دی خو څه فقهي کرامو فرمايلي دي چې د انجلی د

۲: که بنسخی د ماشومی کوم نامحرم سړی سره نکاح وکړله نو د پرورش حق به انا ته ورکول کیږي (۲) او هغه د ماشومی تربالغ کیدلو پوری پرورش کولی سی.

۳: که مور یی دنیا په کورکی ورباندی شیدی چنی نو په دی کی څه خبره نسته، خو که ماشومه هغه مستقل طور سره واده سوی مور خواته پاته کړله نو پلارته حق حاصل دی

شهوت حدته د رسیدلو پوری مورته د هغی د پرورش حق حاصل دی او د شهوت د حد په عمر کی اختلاف دی، بعضی فقهاوو داعمر نه کاله بیان کړی دی او هم په دی پی فتوی ورکړی ده لکه چی مذکوره عبارت د شامی څخه علاوه صاحب بحر هغه ذکرکولو سره فتوی هم په همدی ورکړی ده، خو د انجلی حد شهوت ته د رسیدلو مذکوره حد متعین نه دی بلکی د انجلی په صحت او تندرستی او د علاقې په موسم او د حالاتو وغیره په وجه د اعمو مختلف کیدی سی لکه چی علامه زیلعی فرمائیلی دی: واختلف فی حد الشهوت وفي اللولاجية وليس لها حد مقدر لانه يختلف باختلاف حال المرأة... الخ. (البحر الرائق ج: ۳ ص: ۱۶۹) نو ځکه څه فقهای کرامو د ظاهر الروایة، مطابق فتوی ورکړی ده، او زموږ اکابرو هم په ظاهر الروایة باندی فتوی ورکړی ده چنانچی مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمۃ الله تعالی علیه په امداد المتفیین کی ص: ۷۲۲ باندی حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی صاحب رحمۃ الله تعالی علیه په امداد الاحکام ج: ۲ ص: ۸۷۷ کی، او حضرت مولانا عزیز الرحمن صاحب رحمۃ الله تعالی علیه په عزیز الفتاوی کی په ص: ۵۲۲ کی هم د دی مطابق فتوی ورکولو سره فرمائیلی دی: چی د انجلی د بالغ کیدلو پوری د هغی د پرورش حق مورته حاصل دی د تفصیل د پاره د اکابرو د دغه فتاوو کتابونو ته رجوع وکړی.

(۱) وفي الدر المختار مع رد المختار ج: ۳ ص: ۵۲۵ (طبع سعید) والحاضنة يسقط حقها بنكاح غير محرمة ای الصغير... الخ.

(۲) وفي الهندية كتاب الطلاق الباب السادس عشر فی الحضانة ج: ۱ ص: ۵۴۱ (طبع ماجديه کویته) وان لم یکن له ام تستحق الحضانة بأن كانت غیر اهل للحضانة او متزوجة بغير محرم او ماتت فام الام اولى من كل واحدة وان علت... الخ. وفي تنوير الابصار مع الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۲۲، ۵۲۳ (طبع سعید) (ثم) ای بعد الام بان ماتت او لم تقبل او اسقطت حقها او تزوجت بأجنبي (ام الام) وان علت.

چی هغه خپله ماشومه په خپل تربیت کی واخلی، لما فی الدر المختار: لو تزوجت الام باخر فامسکته ام الام فی بیت الراب- فلاب اخذه. (شامی ج: ۲ ص: ۲۳۹) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۹ هـ

(فتوی نمبر ۹۳۳/۲۸ ج)

د انجونو د بالغ کیدلو پوری د هغوی د پرورش حق مورته حاصل دی

سوال: یوسړی خپلی بنسخی ته طلاق ورکی او د مور څخه یی د هغه لونۍ د دوه نیمو کالو څخه په زوره اخستی دی آیا مور خپلی لونۍ بیرته اخستلی سی؟ او آیا د هغه انجونو ته به پلار خرچه ورکوی، د یوی انجلی عمر پنځه کاله، د دوهمی څلور کاله دی، د مهربانی د مخه مو د شرعی حکم څخه خبر کړئ؟

جواب: د طلاق څخه وروسته د انجونو د پرورش حق د انجونو تربالغ کیدلو پوری مورته حاصل دی (۲)، خو که مور دوهمه نکاح وکړی یاڅه امر د پرورش د حق د پاره مانع وی نو جلا خبره ده (۳)، که د انجونو مور دوهمه نکاح نه ده کړی او بل څه مانع هم موجود نه دی نو انجلی به هم هغه ته ورکول کیږي هم هغه یی حقداره ده (۴)، او د دی انجونو خرچه به د پلار په ذمه باندی وی (۵).

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۹/۱۰/۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۵۸/۴۰ هـ)

د نکاح څخه اووه میاشتی وروسته پیداکیدونکی ماشومه

ثابت النسب ده

سوال: د زید د واده څخه څلور میاشتی وروسته د زید کورنی ته سره د زید ته

(۱) ج: ۳ ص: ۵۲۵ (طبع سعید).

(۲) ج: ۳ ص: ۵۲۵ (طبع سعید)

(۳) ایضا.

(۴) وگوری د تیری صفحی جواب نمبر اول او اوله حاشیه.

(۵) د حوالی د پاره د ص: ۲۰۳ اوله حاشیه وگورئ.

دامعلومه سوه چی بنځه حامله ده او ظاهراً هغه معلومه سوی ده: اوس د هلك مور او پلار د انجلی مور او پلار ته د دی ذکر وکړی، نو د انجلی مور او پلار وویل چی د انجلی حمل هم د هلك څخه دی، او د واده څخه اووه میاشتی وروسته یوه انجلی پیدا سوه آیا دا نکاح صحیح ده؟ او که نه؟ که صحیح نه وی نو دوباره د نکاح څه ضرورت دی؟

جواب: په صورت مسئله کی چونکی د انجلی ولادت د نکاح څخه اووه میاشتی وروسته سوی دی نو ځکه دالور به هم د زید وی (۱)، او د دی ماشومی نسب به هم د زید څخه ثابت وی، او د زید نکاح درسته ده، په دی کی څه خرابی نسته

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۹۰۱ ج)

که مور د بچی د پرورش خپل حق ساقط کړی نو د هغه

څخه وروسته هم رجوع کولی سی

سوال: زما مشر ورور جناب سید عالم خپلی بنځی مسمنی حلیمه خاتون ته طلاق ورکړی چی د هغی تقریباً دوه کاله وسول، د طلاق په وخت یی یو ماشوم وو چی د هغه عمر د طلاق په وخت تقریباً یونیم کال وو، نو په هغه وخت دافیسله وسوه چی ماشوم به د مور په پرورش کی تربو کاله پوری وی او د پرورش تر شپږ میاشتو پوری به پنځلس روپی اخلی او د شپږو میاشتو څخه وروسته به د شلوروپو حساب سره اخلی، زما ورور په دی حساب سره هغه اداء کولی چی د هغه رسید زموږ سره موجود دی، خو اوس چی کله موږ په عید الفطر کی د ماشوم د راوستلو د پاره ولاړو، نو هغوی د ماشوم راکولو څخه انکار وکړی، شرعی نقطه نظر سره ماشوم ترکومی پوری د مور سره پاته کیدلی سی؟

جواب: نارینه اولاد کله چی د اوو کالوسی ترهغه وخته د پرور حق مور ته حاصل دی (۱) او په شروع کی چی مور صرف تربو کاله پوری خان سره د ساتلو وعده کړی ده د دی

(۱) د حوالی د باره ص ۵۹۱ فتوی او د هغی ۱ او ۲ خاشیه وگورئ

(۲) وفي الدر المختار ج ۳ ص ۵۲۲ (طبع سعید) والحاضنة اما او غيرها احق به ای بالغلام حتی سیمی عن النبی و قد رسیع و به نینی الخ

سره د هغی حق ساقط نسو، بلکی هغه اوس هم تراوو کالو پوری د ماشوم د ورکولو څخه انکار کولی سی. لما فی الدر المختار وروسته اذا اسقط الام حقها صارت کسبة الخ. وفي رد المحتار تحته واستظهر لرحمتی أن هذا الاسقاط لا يدوم، فلها الرجوع لان حقها يثبت شيئاً فشيئاً، فيسقط الكائن لا المستقبل. (شامی ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۱۹ ج)

متبنی (جوړ کړی ځوی) د نسبی ځوی په حکم کی نه دی

سوال: مکرمی جناب مفتی صاحب مدظلکم العالی السلام علیکم مزاج کرامی!

د جوړسوی ځوی د مسئلې معلومولو په باره کی تاسو د اړخه جواب راکول سوی وو چی په هغه باندی نه دستخط، نه مهر او نه تاریخ وو، فتوی غوښتونکی ته شمن معلوم سو، بیرته یی درلیریم گستاخی می معاف کړئ، تاسو مشوره راکړله، چی واده وکړه، اول خو د عمر تقاضانه ده نیم نیم ته نژدی دی، دوهیم: داچی کوم سړی چی می ځوی جوړ کړی دی، لوی کړی می دی، پرورش می ورکړی دی، دا څنگه غیرت به برداشت کړی، چی هغه خاوند جوړکړم، دریم: دنیا به څه وایی، چی دا خو څه حل نسو، ۴: نه دا داسی عمل دی چی د معافی قابل نه وی لوی او مهربانه خدای غفور او رحیم دی. لوی لوی گناهونه معاف کوی او اوبه کړی، ۵: یو وار می داسوچ کړی دی چی څه د خپلی خور د لور سره به ورته نکاح وکړم چی په هغه کی به اوس پنځه شپږ کاله وخت لگيږی، فریقین رضامند دی، بیا خو دا زما او زما د خور مور د پاره نواسی زوم به وی، اوس هم په فتوی معلومیدو باندی هغه څه پرده نه کوی، زما محبت او خدمت هغه ته په جلاکولو باندی تیار نه مانه پرده کولو د ځوی د اړخه، هغه زما خویندوته خاله او زما وروڼو ته ماما وایی، صرف د والد حرف لره تعلق نه ساتی، نه هغه ورته نیکه وایی، او نه هغه زما سره وینی، جوړکړی ځوی او زه یو ځای په کور کی اوسیدو، څه حل راته را وباسی، شپه او ورځ یومیه بازاری ضروریات د کورنی په ژوند کی پیښیږی څنگه پوره سی؟ د نن صبا په حالاتو کی څوک د چا څه خیال کوی؟ والدین کمزوری دی بازار ته نه

(۱) ج ۳ ث ۵۵۹ (طبع سعید)

خی همدا هلك ټول كار كوی، د نن صبا نو كړ د مرضی كار نه كوی، عقل حیران دی چی څنگه به ژوند تیریږی؟ فتوی دی راكړله خو په مجبوری دی غور ونه كی؟

جواب: د مسئلې شرعی حكم خو هم هغه دی چی په تیره فتوی کی بیان سوی دی. قرآن کریم په ډیر تاکید او وضاحت سره دا حكم بیان كړی دی. چی جوړسوی ځوی د نسبی ځوی په حكم کی هیڅكله نسبی راتلی (۱) خو د دی مطلب دادی چی په تاسو دواړو باندی د مور او ځوی شرعی احكام نسبی جاری كیدلی، خو د حسن سلوك په معامله کی هغه ستاسره د مور په شان او ته د هغی سره د ځوی په شان معامله كوی، نو په دی کی څه حرج نسته، ترڅو چی د پردی تعلق دی د نامحرم كیدلو په وجه په تاباندی د هغه څخه پرده واجب ده، او كوم ضروریات چی تا د هغه سره تړلی دی، هغه د پردی سره هم پوره كیدی سی، ستا د پاره د شریعت همدا حكم دی چی د هغه سره په پرده کی وسیږه او د خلگو د غلط عمل په وجه د شریعت حكم نسبی بدلیدی او كله چی د پردی خلاف ورزی وسی، په هغه باندی توبه او استغفار وكړه دلته دی داهم واضحه وی، كه ته د خپلی ځور د لور سره د هغه نكاح كوی نو بیابه هم هغه غیر محرم وی خو كه ستا كومه رضاعی لور وی نو د هغی سره په نكاح كولو به هغه ستا محرم جوړسوی.

والله اعلم

۱۴۰۰/۴/۷ هـ

(فتوی نمبر ۳۱/۴۹۰ ب)

د نكاح څخه شپږ میاشتی وروسته پیداكیدونکی اولاد

به ثابت النسب وی

سوال: زما د واده اووه میاشتی سوی وی چی انجلی پیداسوه، انجلی د اوو میاشتو نه وه پوره د نهه میاشتو وه، ځكه چی د سرورینسته یی غټ وه، او نوكان یی هم غټ وه. صحیح ایمان سره وایم، چی انجلی زمانه ده، زما د ښځی په خپته باندي د میځکی څخه ماشوم وو. د انجلی مور او پلار ته می دا واقعات وویل: نو هغوی خپله لور خپل كورته بوتله او موږ د كور څخه وشړله تقریباً یوولس میاشتی سوی دی، آیا زه هغه ښځه خپل په كور کی ساتلی سم؟

(۱) قال الله تعالى: ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ اقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ (سورة الاحزاب: ۵)

جواب: شرعاً كه د نكاح څخه وروسته په شپږو میاشتو کی دننه دتنه ماشوم پیداسی نو هغه به هم د خاوند وی (۱) او ترڅو چی ستاسره د ښځی د زنا ثبوت نه وی په صورت مسئله کی كوم ماشوم چی د نكاح څخه شپږ میاشتی وروسته پیداسوی دی هغه به شرعاً هم ستا گنجل کیږی (۲)، ته خپله ښځه دوباره كورته راوستلی سی او آبادولی یی سی بلكی داسی كول پكار دی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۲/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۷۹۰ ب)

د نكاح حضرت دری میاشتی وروسته د پیداكیدونکی بیچی د نسب حكم

سوال: كوم ماشوم چی د نكاح څخه دری میاشتی وروسته پیداسوی وی آیا هغه جائز دی او د هغه نسب به ثابت وی؟

جواب: په صورت مسئله کی به د بیچی نسب د دغه خاوند څخه ثابت نه وی چی د هغه سره یی د ولادت څخه دری میاشتی مخکی نكاح سوی وه (۳) والله اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۳۲/۱۷۱۳ ج)

د طلاق څخه بغیر په بل ځای کی د نكاح په صورت کی

د اولاد د نسب حكم

(۱) ايضاً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۴۹ (طبع سعيد) لونها الزاني حل له وطؤها اتفاقاً والولد له ولزومه النفقة. وفي الشامية تحته اي ان جأت بعد النكاح لستة اشهر مختارات النوازل فلو لاقل من ستة اشهر من وقت النكاح ولا يثبت النسب ولا يرث منه. وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الخامس عشر في ثبوت النسب ولوزني بامرأة فحملت ثم تزوجها فولدت له ان جاءت به لستة اشهر فصاعد ثبت نسبه... الخ وفيها ايضاً ج: ۱ ص: ۵۳۶ واذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بالولد لاقل من ستة اشهر منذ تزوجها لم يثبت نسبه وان جاءت به لستة اشهر فصاعداً يثبت نسبه منه وكذا في البحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۵۵، وفتح القدير ج: ۱ ص: ۱۷۸، ۱. همدا تيره حاشيه وگورئ.

(۲) ايضاً.

فصل فی نفقة الزوجة والاولاد والاباء

والامهات وسكناهم

د بنځی اولاد او والدینو د نفقی او سکنی احکام

د بنځی د پاره د جلا کور د انتظام حکم

سوال: زید واده سوی دی یومقامی کالج کی لکچرار دی او تبلیغی جماعت سره یی تړون دی، د ډیری مودی څخه خپله بنځه د ځان سره نه بوځی هغه کله پلار کره وی او کله خسرگنی کی وی، کله چی زید ته وویل سی نو وایی چی ما د خپل پلار د خدمت د پاره پریننی ده، د پلار د خدمت د پاره په کور کی نور خلک هم سته، او وایی که بنځه د ځان سره بوځم نو بیا تبلیغی کارنسی کیدی، فکر به می د بنځی طرف ته وی، ماته د هی شی ضرورت نسته، ماته د خدای ^{عزوجل} ضرورت دی، آیا هغی ته جلا کور ورکول ضروری دی؟ نو خپلوان یی هم په دی خبره باندی ناراضه دی کله چی د کالج څخه موسمی چوتیانی کیږی نو په تبلیغی پروگرام کی چلی وباسی، د اختر د پاره رایي ونډه ځی، په دی ورځو کی هم د بنځی حقوق نه اداء کوی، کله چی کورته راځی نو یا خوپه جومات کی بیده کیږی پایه کور کی جلا یو بیتک کی بیده کیږی.

جواب: په زید باندی واجب دی چی هغه د خپلی بنځی د نان نفقی او استوگنی د اشان انتظام وکړی چی هغه د چا محتاجه نه وی او د استوگنی د پاره داسی مستقله کمره، باورچی خانه او بیت الخلاء ضروری ده چی په هغه کی د بل چا شرکت نه وی (۱)، د دی څخه علاوه په هغه باندی واجب دی چی هغه د هغی جائز حقوق د زوجیت اداء کړی، د هغی زړه وساتی، که د دی حقوقو اداء کولو سره هغه د تبلیغ د پاره ځی نو د هغه د پاره

سوال: یوی واده سوی انجلی خپل خاوند پرینووی، او د بل سړی ولاړه، د ابل سړی مرزانی دی، مخکی خاوند طلاق هم نه دی ورکړی، د مخکی خاوند څخه یی څه اولاد هم نسته، اوس د هغی اولاد هم سته، هغه اولاد ته به حلالی او که حرامی وئیل کیږی؟ مثلاً: که هغه مسلمان سی، نو بیا د هغه نکاح صحیح کیدی سی په داسی حال کی چی مخکی خاوند طلاق هم نه وی ورکړی؟

جواب: په مسئله صورت کی دی واده سوی بنځی د د سختی گناه ارتکاب کړی دی، په هغی باندی واجب دی چی سمدستی خپل اولنی خاوند ته راسی، کوم ماشومان چی پیداسوی دی د هغه حکم دادی: چی ترڅو هغه د خپل اصل خاوند په نکاح کی وی، ترهغه وخته پوری به بچی د هغه خاوند گنهل کیږی (۱) هوا که خاوند د ابچی د خپل ځان طرف ته منسوب کولو څخه انکار وکی، نو عدالت کی دی انکار وکړی چی دی سره به لعان کیږی، او یابه بنځی ته د زنا سزا ورکول کیږی یا د دواړو په مینځ کی به د عدالت د طرفه د نکاح فسخ وسی او بچی به د خاوند په ځای د مور طرفته منسوب سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۶۳۲/۳۲ ج)

(۱) وفي رد المختار كتاب الطلاق باب ثبوت النسب مطلب الفراش على أربع مراتب ج: ۲ ص ۲۸۴. وقوى هو فراش المنكحة ومعتدة الرجعى فانه فيه لا ينتفى الا باللعان. وفي الهندية كتاب الطلاق الباب الخامس عشر فى ثبوت النسب: لثبوت النسب ثلاث مراتب الاول النكاح الصحيح وما هو فى معناه من النكاح الفاسد والحكم فيه انه يثبت النسب من غير دعوت ولا ينتفى بمجرد النفى وانما ينتفى باللعان فان كان من اللعان بينهما لا ينتفى نسب الولد.

(۱) وفي الهداية ج: ۲ ص: ۱۴۴ (طبع سعيد) وعلى الزوج ان يسكنها فى دار مفردة ليس فيها احد من اهلها الا ان تختار ذلك. وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۹۹ وكذا تجب لها السكنى فى بيت خال عن اهلها... الخ. وفي بحر الرائق ج: ۴ ص: ۱۹۳ اى الاسكان للزوجة على زوجها فتجب لها كما تجب النفقة... ليس له ان يشترك غيرها لانها تتضرره... الخ. وكذا فى الهندية ج: ۱ ص: ۵۵۲ (طبع رشيديه كويته).

جائز او ثواب دی خو که په دې حقوقو کې کوتاهی کولو سره د تبلیغ د پاره تلل شرعا جائز نه دی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

د مور سره د پرورش په دوران کې د بچو نفقه

په پلار باندې به وی

سوال: په مسلم قانون کې وئیل سوی دی چې د نابالغه اولاد کنترول او سپرویزن په پلار وی او کسټډی به د مور وی، که هلك وی نو د اوو کالو پوری او که انجلی وی نو تربلوعه پوری د کنترول او سپرویزن څه معنی ده؟

جواب: مطلب دادی چې د نان او نفقی ذمه واری به په پلار باندې وی (۱)، او د هغه د تربیت پالیسی به هم د هغه د رایې معتبر وی، په دې شرط چې د شرع خلاف نه وی، خو ماشوم به د مور په تحویل کې وی، او هغه به یې پرورش کوی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۹/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۱۰۷۵ ب)

د غریبی فاسقی مور نفقه په ځوی باندې واجب ده

سوال: یوه ښځه د زنا ارتکاب کوی هغې لره خپل ځوی په احسنی طریقی باندې پوهولو سره بیا هم د دې خراب کار څخه اجتناب نه کوی، یوه ورځ د مور او ځوی په دې خبره باندې خبرې واوریدل، په دې کې یو بزرگ رالی او هغه ځوی ته په درد کې سو او ورته

(۱) وفي الهدایة كتاب الطلاق باب النفقة ج: ۲ ص: ۴۴۴ (طبع شرکت علمیه ملتان) نفقة الاولاد الصغار على الاب لا يشارك فيها احد كما لا يشاركه في نفقة الزوجة لقوله تعالى: وعلى المولود له رزقهن، والمولود له هو الاب.

وفي الدر المختار باب النفقة ج: ۳ ص: ۲۱۲ (طبع سعید) وتجب النفقة بانواعها على الحر لطفه الفقير الحر.

وفي الشامية ای ان لم يبلغ حد الكسب.

(۲) سورة لقمان: ۳۱

بی وئیل: که مور کنجره هم وی، نو د ځوی د پاره مناسب نه دی چې هغه د هغې بی عزتی وکړي، اتفاق سره زه هم هلته ورغلم (پنجاب کې) کنجره هغې ښځې ته وایی چې د حکومت څخه لایسنس راوړي او داکار کوی، خو زما د دغه بزرگ د خبرو سره اتفاق نه وو، مایو عالم ته رجوع وکړله، هغه وئیل چې ځوی ته پکار دی چې مور په ښه طریقی سره پوهه کړي که نه پوه کیږي نو د هغې سره دی مقاطعه وکړي، خو خرچه به ضرور ورکوي د مقاطعی دوه صورتونه کیدی سي، چې یامور د کور څخه وباسي او پخپله ووځي، که مور وباسل سي نو د ځوی به بدنامی وي، په کور کې پاته کیدو سره که هغه غلط کار کوي نو ځوی به یې هم گنهگار وي، په داسی حال کې ځوی ته څه کول پکار دی؟ چې دا غلط کار بندسي او ځوی هم د خدای په نزد مجرم ونه گرځي.

جواب: مور که غریبه وي نو د هغې نفقه په ځوی باندې واجب ده هغه چې هرڅومره بد عملة وي، زنا خو یوه خطرناکه گناه ده، خو که غریب مور او پلار کافر یا مشرک هم وي، بیا هم د هغوی نفقه په ځوی باندې واجب ده او د هغوی سره حسن سلوک او په نرمی سره مخکې راتلل فرض دی، د قرآن کریم ارشاد مبارک دی: وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا. (الایه) (۱).

یعنی که ستا والدین ستا د مشرک جوړولو کوشش وکړي نو بیا د هغوی اطاعت مه کوه، خو په دنیاوی ژوند کې د هغوی سره په نیکی پیش آمد کوه، او د صحیح بخاری او مسلم شریف حدیث کې دی: چې حضور ﷺ حضرت اسماء رضی الله تعالی عنها ته: خپلی کافری مور سره د وصله رحمی حکم ورکړ (۲)، ځکه خو فقهاوو لیکلی دی: ونفقة الاصول والفروع للجزئية وجزء المرء فی معنی نفسه فکما لاتمتنع نفقة نفسه بکفره لاتمتنع نفقة جزئه. (شامی ج: ۲ ص: ۲۸۳) (۳) او په تفسیر مظهری کې دی: یجب بهذه الایه (وهی الایة المذكورة) الاتفاق على الابوين الفقيرين وصلتهما وان كانا

(۱) وفي صحيح البخاری باب صلة المرأة امها ولها زوج ج: ۲ ص: ۸۸۴ (طبع سعید) عن اسماء قالت: قدمت أمي وهي مشركة في عهد قريش ومدتهم اذا عاهدوا النبي ﷺ مع أبيها فاستفتيت النبي ﷺ فقالت: ان أمي قدمت وهي راغبة، قال: نعم صلى أمك.

(۲) ج: ۳ ص: ۲۳۱ (طبع سعید)

(۳) (طبع بلوچستان بک ډیپو)

کافرین (مظہری ج: ۷ ص: ۳۵۶) (۱) او کله چی سره د کفر څخه نفقه واجب ده نو محض د فسق په وجه به نه ساقطیږي.

لهذا په صورت مسئله کی په څو باندی واجب دی چی خپلی مورته نفقه ورکوی، خو ورسره دی یوهغه د هغی په بدکاری باندی دی ورته پوهه ورکوی، مثلاً د کومو خلکو سره چی هغه ملوث کیدی سی د هغوی داخلیدل دی په کور باندی بند کړی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۱۱

(فتوی نمبر ۲۸/۲۱۶، الف)

۱: د خاوند د اجازت څخه بغیر د ښځی د کور څخه د باندی تلل.

۲: ښځه د خپل ځان د پاره د جلا کور مطالبه کولی سی.

۳: د پلار کره د اوسیدلو په صورت کی په خاوند باندی نفقه او د ولادت

اخراجات لازم نه دی.

سوال: آیا د ښځی د پاره د خاوند د مرضی څخه بغیر د کور څخه وتل جائز دی؟ پوره ښځه صفیه سلطانه د خاوند د اجازت څخه بغیر د خپل پلار کره تللی ده، آیا د هغی د پاره د اجازت دی؟

۲: صفیه سلطانه عرف شاهینه مذکور او د ثناء الرحمن واده د فریقینو په رضامندی سره او د دواړو د اولیاوو د طرفه سوی دی، اوس مسماة مذکوره وایی چی ماباندی د خاوند شکل ښه نه لگی، مگر خاوند سره په دی شرط اوسیدلو ته تیاره یم چی په ډاگ کالونی کی په کرایه باندی کور واخلي او هم هلته اوسیږي او د خوانی او خسر سره یوځای اوسیدلو ته تیاره نه ده، بلکی خاوند د خپلو والدینو څخه جلا ساتلی ده، بیا هم دلته اوسیدل نه غواړی شرعاً څه حکم دی؟

۳: صفیه سلطانه عرف شاهینه حامله ده او دلته د تلو څخه پنځه لس ورځی وروسته د حمل د وضع د مراحلو څخه تیری سوی، حالانکی د صفیه خاوند ثناء الرحمن د دی

(۱) وفی رد المختار کتاب الحدود باب التعزیر ج: ۴ ص: ۸۷ (طبع سعید) اذا رأى منكر آمن والدية يأمرهما مرة فان قیلا فیها وان کرها سکت عنهما واشتغل بالدعاء والاستغفار لهما فان الله تعالى یکنیه ما ائمه من امرهما... الخ

مراحلو څخه د تیریدلو د پاره (یعنی د ولادت کیدلو د پاره) دری څلورو ښو هسپتالونو کی انتظام کړی وو، خوشاهینه مذکوره والدینو په زور باندی وگرځوله، او په یومعمولی (ولادت سنتی) کی یی داخله کړله په دی صورت کی به خاوند د ښځی د کفالت ذمه دار وی او که نه؟

جواب: د خاوند د اجازت یا مرضی څخه بغیر د هغی د کور څخه وتل ښځی د پاره سخته د گناه خبره ده (۱)، په صورت مسئله کی په سلطانی باندی واجب دی چی هغه سمدستی د خاوند کورته راسی او په خپل سابقه عمل باندی د الله جل جلاله څخه توبه او استغفار وکړی او د خاوند څخه معذرت وغواړی (۲).

۲: ښځی ته د احق دی چی هغه د خپل ځان د پاره د داسی کور مطالبه وکړی، چی په هغه کی د خسر خوانی څه دخل نه وی، لهذا که د صفیه سلطانی مطالبه دومره ده، نو هغه په ځای ده او د هغی پوره کول د خاوند د پاره ضروری دی خو د یو خاص ځای تعیین د ښځی حق نه دی چی مثلاً هم په ډاگ کالونی کی به وسیږي، د اشرط لگول د ښځی د پاره ناجائز دی او د دی پابندی به هم په سړی باندی واجب نه وی، بلکی د بیل کور انتظام خاوند چیری هم وکړی د ښځی حق ورسره اداء کیږي، لما فی الدر المختار: وبیت منفرد من دارله غلق... کفاها، وفی البحر عن الخانیة یشتترط ان لا یكون فی الدر أحد من اجماء الزوج یؤذیها (۳)... وقال الشامی: فینبغی الافتاء بلزوم دار من بابها... فعلى المفتی ان ینظر الى حال اهل زمانه... الخ. (شامی ج: ۲ ص: ۲۶۴) (۴)

۳: په صورت مسئله کی د ولادت خرچه په خاوند باندی واجب نه ده او ترڅو چی ښځه د خاوند د اجازت څخه بغیر د پلار کره وسیږي د هغی نفقه هم په خاوند باندی واجب

(۱) وفی جامع الترمذی باب ما جاء فی حق الزوج علی المرأة ج: ۱ ص: ۲۱۹ (طبع سعید) عن ابی هريرة عن النبی ﷺ قال: لو كنت امر احداً ان یسجد لاحد لامرت المرأة ان تسجد لزوجہ وفی الدر المختار کتاب النکاح باب القسم ج: ۳ ص: ۲۰۸ (طبع سعید) وخفه علیها ان تطیعه فی کل مباح یامرها.

(۲) د تیری صفحی حاشیه وگورئ.

(۳) الدر المختار ج: ۳ ص: ۲۰۰، ۲۰۱ (طبع سعید)

(۴) رد المختار ج: ۳ ص: ۲۰۱، ۲۰۲ (طبع سعید)

۱۴۴ (طبع سعید) وعلى الزوج ان یسکنها فی دار مفردة لیس فیها احد من اهله الا ان تختار ذالك.

نه ده. اجرة القابلة على من استأجرها من زوجة وزوج ولو جاءت بلا استئجار قيل عليه وقيل عليها. (شامی ج: ۲ ص: ۲۴۹) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲ هـ

د بنځي علاج د خاوند په ذمه دي او که نه؟

سوال: په جنتي کالي او د احنافو په نورو کتابونو کې د بنځي، نان نفقه او جامي د سړي په ذمه ليکلي دي، ورسره يې داليکلي دي که بنځه بيماره سي نو د هغه علاج او معالجي خرڅ شرعاً په خاوند باندې واجب نه دی بلکې د خپل مال څخه به يې کوي، هو! که خاوند تبرعاً د هغه علاج وکړي نو دابه د هغه احسان وي، طالبانو د درس ونيولو په وخت کې داسوال کړي وو، چې درد بيماري د انسان سره لگيدلي ده، بعضي اوقات د علاج فيس په ډاکټرانو او اپريشنونو باندې په زرهاوو روپۍ لگي، نو بنځه غريبه به داخرڅ د کوم ځای څخه کوي؟ د دی څه حل دی؟

جواب: په دی مسئله کې احقرته هم د ډيري مودې څخه تردد دی يو وار په دی مسئلې کې د نورو فقهاوو د کتابونو ته هم د مراجعت اتفاق سوی وو، او دا عجيبه خبره په نظر واله چې د ټولو په نزد صورتحال يوشان دی يعنی د علاج خرچه يې د نفقي حصه نه ده گرځولی (۲)، خوسره د ډير تلاش څخه د قرآن او سنت څخه څه داسی نص هم پيدانسو چې په هغه کې داصراحت وی چې د علاج خرچه په خاوند باندې واجب نه ده نو ځکه د احقر څه خيال ددی چې په قرآنکريم کې د نفقي سره د بالمعروف قيد لگولی دی چې د هغه حاصل به دامعلوميږي چې د نان نفقي تعين په عرف باندې مبنی دی، په تير دور کې د علاج خرچه څه ډيره زياته نه وه، نو ځکه عرف داوو چې هغه په نفقه کې نه ده شامل، که داخبره صحيح وی نو د عرف د تبديلي سره حکم هم بدلیدل پکار دی او په ظاهره دامعلوميږي چې زموږ په دور کې عرفاً علاج د نفقي حصه وه، هسی هم داخبره عقلاً په ذهن کې نه راځي چې که په خاوند باندې د علاج خرچه واجب نه وی نو د بيماري په صورت کې به بنځه څه کوي؟ او په موجوده دور کې د علاج دومره خرچه وی

(۱) الدر المختار ج: ۳ ص: ۵۷۹، ۵۸۰ (طبع سعيد).

(۲) وفي الشامية كتاب الطلاق باب النفقة ج: ۳ ص: ۵۷۵ (طبع سعيد) كما لا يلزمه مداوتها ای اتيانه لها بدواء المرض ولا اجرة الطبيب ولا الفصد ولا الحجامة.

چې يوه داسی بنځه چې د هغه د روزگار څه ذريعه نه وي، او د هغې برداشت نسي کولی، خو داتولي خبرې تراوسه پوري د سوچ ترخده دی، چونکې چيري منقول می کتلی نه دی، او نه د نورو اهل علمو سره په دی باندې مشوره سوی ده، ځکه احقرته په دی باندې جزم نسته، ښه به وی چې تاسو داسوال لاندینی حضراتو ته وليږي.

۱: مفتی رشید احمد صاحب، دار الافتاء والارشاد ناظم اباد نمبر ۴، کراچی.
۲: مولانا مفتی عبد الشکور ترمذی صاحب، دار العلوم حقانيه، ساهيوال، ضلع سرگودھا.

۳: مفتی عبد الستار صاحب، جامعه خير المدارس، ملتان.

۴: مولانا مفتی عبدالواحد صاحب، جامعه مدنيه، کريم پارك، راوی روډ، لاهور.

۵: مولانا مفتی عبد القادر صاحب، دار العلوم کبير والا، ضلع ملتان.

احقر چې په متذکره ډول کوم سرسری خپل سوچ ليکلی دی که هغه هم بعينه د احقر په الفاظو کې هغوی ته وليږي نو ښه به وی، او دغه حضراتو څخه چې کوم جوابونه راکول سول د هغه څخه به د مهرباني د مخي احقرهم خبردار کړئ. والسلام
(حضرت مولانا محمد تقی عثمانی عفی عنه مدظلهم)

(فتویٰ نمبر ۸۵/۴۵)

اسلامی کمپیوٹرز کویٹ بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۲۷۱

د قسم کفارو او د کومې ګناه په کار باندې د قسم اخستو

په صورت کې هغه ګناه پریښوول واجب دی

سوال: څلور کاله مخکې مې د یو کار کولو اراده وکړله په دې سلسله کې مې په قرآن باندې لاس ایښوولو سره قسم اخستی وو، او بیامې دغه عهد مات کې تاسو په فتوې کې په غریبانو باندې د خوراک خوړلو په باره کې لیکلې وه چې د هغه تعداد ماته یاد نه دی، د مهربانې د مخې هغه تعداد راته وښایاست؟

جواب: د قسم ماتولو کفارو داده چې لسو مسکینانو باندې دودې وځوي، یا لسو مسکینانو ته جامې ورکړي، او که د دې وس او طاقت دی نه وی نو درې ورځې روژې وساتي (۱)، که تاسو د قسم ماتولو څخه وروسته لسو مسکینانو باندې خوراک کړی وی نو کفارو اداء سوه، (۲) ورسره توبه او استغفار هم وکړه که توبه په ریښتونی زړه سره وسی نو الله لوی لوی ګناهونه معاف کوي، نو انشاء الله دا ګناه به هم معاف سی، خو په دې شرط چې د کوم کار د کولو چې تاقسم اخستی وو، هغه کار مباح وی او که هغه کار پخپله د ګناه کار وی نو د هغې پریښوول واجب دی (۳) او مذکوره کفارو به د دې د پاره کافی نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۲۴ هـ

(فتوې نمبر ۲۴۴۳/۲۷ هـ)

کتاب الایمان والندور

د قسم، منت او د نذر احکام

(۱) قال الله تعالى: فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ إِيمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ. (الایه) المائدة: ۸۹. وفي الدر المختار كتاب الایمان ج: ۳ ص: ۷۲۵، ۷۲۲ (طبع سعید) وكفار تحرير رقبة أو اطعام عشرة مساكين أو كسوتهم بما يصلح للأوسط.... وان عجز عنها كلها وقت الاداء صام ثلاثة أيام ولاء.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۷۲۷ (طبع سعید) ولم يجز التكفير ولو بالمال خلافا للشافعي قبل حنث... الخ. وفي الشامية تحته لان الحنث هو السبب كما مر فلا يجوز الا بعد وجوده... الخ. (۳) وفي تنوير الابصار ج: ۳ ص: ۷۲۸ (طبع سعید) ومن حلف على معصية كعدم الكلام مع ابويه او قتل فلان اليوم وجب الحنث والتكفير.

په جاباندی د ناجائز کار د قسم د پاره دباؤ اچول

او د الله په لفظ سره د قسم منعقد کیدلو حکم

سوال: یوسړی د خوانبی او اخنبی او د خسر په موجودگی کی د هغه د ښځی د ماشوم راوپلو په زمانه کی په زوره د زوم څخه په قرآن باندی لاس ایښولو سره دا عهد واخستی چی آینده عهد وکړه چی زموږ د خور به اولاد نه وی او همدا څلور بچیان به وی او په خپل زړه کی به د ښځی سره قربت جائز وی، آیا طلاق واقع سو؟ د هغوی زور په دی خبره باندی وو چی زوم نس بندی وکړی، چی زوم د هغی په سختی سره مخالفت وکی، او په سختی سره یی انکار وکی. د دی وجی څخه دا عهد په زوره باندی واخستل سو.

جواب: مذکوره عهد کول جائز نه وو، نه د ښځی خپلوانو د پاره داجائز وو چی هغوی دی د ځاوند څخه په زور سره داسی عهد واخلي او د دی عهد سره نه په ښځی باندی طلاق واقع سوی دی او نه قربت حرام سوی دی، بلکی د دی حکم دادی، چی قربت دی کوی او کله چی د حمل استقرار وسی نو د قسم کفاره دی ورکړی، د قسم کفاره داده چی یاخودی لس مسکینانو ته ډوډی ورکړی یادی هغوی ته لباس، او که د دی وس یی نه وی نو دری ورځی دی روژی ونیسی (۱) او دا کفاره هم په هغه وخت کی واجب ده کله چی هغه قسم اخستو سره دا عهد کړی وی (۲) او که د الله قسم یی نه وی اخستی نو کفاره واجب نه ده (۳).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۴۰۳ هـ)

(۱) د حوالی د پاره وگورئ د تیری صفحی اوله جاشیه

(۲) ایضا.

(۳) وفي تنوير الابصار مع الدر المختار كتاب الايمان ج: ۳ ص: ۷۱۰ الى ۷۱۲ (طبع سعيد) والقسم بالله تعالى وباسم من اسمائه كالرحمن والرحيم والحق او بصفة من صفاته تعالى لا يقسم بغير الله تعالى كالنبي الخ. وفي شامية ج: ۳ ص: ۷۱۲ (طبع سعيد) قوله لا يقسم بغير الله تعالى عطف على قوله والقسم بالله تعالى اي لا ينعقد القسم بغيره تعالى اي غير اسمائه وصفاته الخ.

د قرآن د قسم حکم او قرآن لوړولو څخه بغير هم

قسم منعقد کیری

سوال: څه فرمائی علماء د دین په دی مسئله کی چی حسن الله د دوو کالو څخه په یوه کارخانه کی ملازم دی، او واده سوی دی، شاهدده هم د یوڅو ورځو څخه په کار لگیدلی ده، چی پیغله ده، د دواړو خپل په مینځ کی څه خپلولی هم نسته، حسن الله په کارخانه کی د څو کسانو په مخکی په هغی حمله کوی او انجلی شاهدده د حسن څخه د بیج کیدلو د پاره مخکی مخکی منډی وهی او حسن الله ښکښل ورته کوی او نیول یی غواړی، د شاهدی د مدد د پاره څه کسان راولاړیږی، او شاهدده په خپل حفاظت کی اخلی، انجلی شاهدده د کارخانی ناظم ته شکایت کوی، حسن الله د انجلی شکایت درست نه تسلیموی نو د کارخانی ناظم د حسن او شاهدی په موجودگی کی د شاهدانو په لاس د یسین شریف کتاب ایښوولو سره د هغوی څخه حلیفه بیان اخلی چی په هغه سره حسن الله مقصور ثابتیږی، اوس د حسن الله کسان د کارخانی په ناظم باندی د قرآن شریف د بی حرمتی الزام لگوی، آیا په دی خبری سره د قرآن حکیم بی حرمتی سوي ده؟ په جواب سره مو مشکور کړئ؟

جواب: قسم د قرآن کریم د لوړولو څخه بغير محض په الله ﷻ قسم اخستو سره هم کیری خو که قرآن کریم په لاسونو کی پورته کولو قسم واخستل سی نو په دی سره د قرآن کریم بی حرمتی نه کیری او داسان هم قسم صحیح کیری. کذا یؤخذ مافی رد المختار ج: ۲ ص: ۷ نقلاً عن العینی (۱) والله اعلم
۱۳۹۰/۲/۴ هـ

(فتوی نمبر ۸۲۴/۲۱ الف)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۷۱۲، ۷۱۳ (طبع سعيد) قال الكمال ولا يخفى ان الحلف بالقران الا ان متعارف فيكون يمينا واما الحلف بكلام الله فيدور مع العرف وقال العيني وعندي ان المصحف يمين لاسيما في زماننا وعند الثلاثة المصحف والقرآن وكلام الله يمين. وكذا في الفتاوى الهندية كتاب الايمان، الباب الثاني الفصل الاول ج: ۲ ص: ۵۳ (طبع رشديه كويتيه).

د خو قسمونو کفری وړکول لازم دی

سوال زید قسم واخستی چی زه به فلانی کارنه کوم، د خپلی بی اعتدالی په وجه یی
قسم سرته ونه رسوی هغه کړی وکی. تراوسه پوری یی کفاره نه ده ورکړی، چی بیای
قسم واخستی چی دا کار به نه کوم بیای د بی اعتدالی په وجه قسم سرته ونه رسول
هغه کړی وکی. هغه جراً، آخرکی یی کفاره ورکول وغوښتل. نو اوس به یوه کفاره
ورکوی او که د هر قسم به بیله بیله کفاره وی؟ په دوهم صورت کی به بین الکفارتین
نصل وی او که متصل به وی؟

جواب: قسم چی خومره واره وخورل سی د خلاف ورزی په صورت کی د هر قسم یوه
کفاره ورکول ضروری دی. خاصکر چی دوهم قسم یی د مخکی قسم د خلاف ورزی
څخه وروسته اخستی دی.

فی اندر المختار: وروسته تعدد الکفارة لتعدد اليمين والمجلس والمجالس سواء
ونوقل عنيت بالثاني الاول ففي حلفه بالله لايقبل. (شامي ج: ۳ ص: ۷۱) (۱) البته په
کفاراتو کی وصل ضروری نه دی. فصل هم کولی سی. فقط والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی بلند شهری

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۵۲/۱۸ - الف)

د الله جل و الاو د قرآن د لفظ قسم اخستلو حکم

او د قسم کفاره څه ده؟

سوال: علی حسین جنرل سکرتری یونایتید فیڈریشن پاکستان او دوهم فریق عبد
الغنی، ۲. نوشته، ۳. ظهیر الدین دی فریقینو په قرآن باندی داقسم اخستی وو. چی د
یوبل سره به یو او د یوبل په خلاف به هیڅ کار روائی نه کوو چی ناجائز به وی. په دی
سلسله کی علی حسین د دوهم فریق دروو کسانو ته ۵/۵ ښه ځای ورکی، او داچی د

(۱) اندر المختار کتاب الايمان ج: ۳ ص: ۷۱۴ (طبع سعید) وفي البحر الرائق ج: ۴ ص: ۲۹۷ (طبع
رشیدیه کویت)، وفي التجويد عن ابی حنیفة رحمته الله اذا حلف بايمان فعليه لكل يمين كفارة والمجلس
والمجالس سواء ولو قال عنيت بالثاني الاول لم يستقم ذلك في اليمين بالله تعالى.

ډگری پیسی به اداء کول وی، چی هرڅه وی ټوله خرچه ورسره یوځای کولوسره، خو
غنی د ډگری د رقم روکولو څخه انکار کوی چی زه به یی نه ورکوم، او علی حسین دا
غنی د ډگری پیسی به وروسته ورکوی، دوهم فریق د ډگری رقم اداء نه کړو
ونیل چی د ډگری پیسی نه یی هم اداء نه کړل، وروسته نوشته د پنځه ښه په عوض
نستونه یی کړل هغوی نه یی هم اداء نه کړل، وروسته نوشته د پنځه ښه په عوض
پنځلس ښه ځای واخستی، ظهیر دا ارقام د کشتونو باوجود هم اداء نه کړل، او نور
معاملات چی د علی حسین د مفادو په خلاف دی، په هغه کی هم غنی، نوشته او ظهیر
مداخلت کوی، او په قسم کی یی وئیلی وه چی موږ به د چا په معامله کی خبری نه

کوو
۲. علی حسین د قهر په عالم کی د نورو نادهنده گانو د ډگری په سلسله کی د قرآن
قسم واخستی چی زه به یوموتی (په یو وار) د ډگری پیسی اخلم او په عدالت کی به
خلک پیسی جمع کوی، خو د دوو کسانو نوم یی زبانی واخستی چی د محمد یامین او
منا، او وی وئیل: چی ټول به ډگری جمع کوی.

۳. موږ څلور کسانو په یوی مسئلې باندی خبری اتری کولی چی یوسری ببر الدین
رالی، او هغه ووئیل چی څلور سره کسان لاس په لاس کښیږدی. پنځوسرو لاس باندی
خپل خپل لاس کښی ښووی، او وی ویل چی قرآن په مینځ کی دی، حالانکی قرآن نه
وو، اوس په نیت کی څه فتور پیدا کړی ځکه چی هر یو په معامله کی مداخلت کوی،
رقم د دریم فریق څخه حاصل سوی دی او هغه رقم سره هسپتال وغیره تعمیر سوی دی.
چونکی مسئله د کلام پاک ده، چونکی دوهم فریق، دریم فریق ټول قسطونه غواړی او
مافریق اول ته د روپو اداء کول هغه خلکو ته کول دی چاچی بغیر د خپل مفاد څخه
روپې موږ ته قرض را کړی دی، حالانکی که داخلک روپې اداء کول وغواړی نو نمبر ۱،
۲. یی اداء کولی سی، نن د دروو کالو څخه د هغه ځای د آمدن څخه کافی رقم
حاصل کړی دی.

جواب: د قسم اخستو په حکم ځان پوه کړه، په دی سره به د دروسره مسئلو جواب
وسی، د الله جل و الاو یا د قرآن کریم قسم اخستوسره قسم منعقد کړی (۱)، که داقسم په څه
ناجائز کار باندی نه وی اخستل سوی نو هغه ماتول گناه ده او که په څه ناجائز کار

(۱) د الله جل و الاو په لفظ سره د قسم منعقد کیدلو حواله سابقه صفحه (۲۱۱) حاشیه نمبر ۳.۲ کی او د
قرآن کریم قسم منعقد کیدلو حواله د تیری صفحی ۲۱۲ اوله حاشیه وگورئ

باندی خوړل سوی وی نو ماتول یی واجب دی (۱)، په دواړو صورتونو کی به د دی کفارو ورکول وی، کفارو داده: چی یاخو لسو مسکینانو ته فی کس پاو کم دوه سیره د غنمو په حساب سره دانه او یا د هغه قیمت ورکړی، یا دوه وخته په مړه گڼه باندی دوهی وځوری او یا د لسو مسکینانو د لباس انتظام وکړی، که په دی کی د یوی خبری هم وس نه وی نو دری ورځی دی متواتر روژی ونیسی (۲)، په صورت مسئوله کی په وس نه وی نو دری ورځی دی متواتر روژی ونیسی (۳)، په صورت مسئوله کی په خبرو چی تاسو قسمونه اخستی دی، د هغه تفصیل د سوال څخه په ذهن کی رانه لی، نو ځکه د اېښوول مشکل دی چی هغه کار جائز دی او که ناجائز؟ په هر صورت د قسمونو په خلاف ورزی باندی مذکوره کفارو اداء کړی او د هر قسم په ماتولو باندی به بېله بېله کفارو وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۴۷/۲۸ ج)

که ستا د لاس ډکی اوبه وچېم (نو د سور د وینې قطری به وچېم)

په دا الفاظو سره قسم نه منعقد کیږی

سوال: دری کاله مخکی په روژه کی د روژی د ماتولو څخه پنځلس منته مخکی د چنبلو اوبه اېښی وی او په هغه کی به می واوره اچوله خو په آخری رمضان کی داسی رسول چی اوبه اېښوول او واوره راوړل رانه هیر سول، کله چی روژه مات ته پنځه منته پاته سول، نوماته د دی خبری خیال رالی، نومنگی خواته د اوبو د را کښلو د پاره ولاړم، نو په منگی کی اوبه نه وی، بیازه صحن راغلم نو اومی کتل، زما یوڅوی نثار چی د هغه غمر شپږ دیرش کاله دی په صحن ولاړ دی، ماهغه وویل: چی نثار ته نلکی نه لږی اوبه راوړه راوړه، اوبه زه راوړم خو هغه ته د واورې راوړلو څخه هم انکار وکی، ماته ډیره غصه راله زه د نلکی څخه د اوبو راوړلو د پاره ولاړم، په دی کی زما دوه نور:

(۱) وفی تنویر الابصار ج: ۳ ص: ۷۲۸ (طبع سعید) ومن حلف علی معصیه کعدم الکلام مع ابویه او قتل فلان الیوم وجب الحنت والتکفیر.

(۲) وگورئ سابقه حواله ص: ۲۱۰ حاشیه نمبر اول.

(۳) د حوالی د پاره وگورئ ص: فتویٰ او د هغی او حاشیه.

هلکان نلکی ته د اوبو راوړلو د پاره رال یوه وویل اوبه زه ډکوم، دوه وویل: واوره زه ډم، داکارمی دواړو ته حواله کی، کورنه بیرته رالم، نثار هم په هغه کی ولاړوو، چیری چی ما پریښی وو او زه بنی وتلی وم، ما په قهر کی وویل: نثار که مور ستا د لاس ډکی سوی اوبه وچنبلی نو د سور د وینې قطری به موچنبلی وی، بیا د یونیم کاله پوری زموږ د هغه سره خبری اتري بندی وی، د هغه څخه وروسته هغه معافی وغوښتله، مامعاف کی، خود اوبو څخه چنبلو کوم قسم چی می اخستی وو، تراوسه په هغه باندی قایم یم، که څه شرعی گنجایش وی نو وی لیکي که نه وی نو ټول به عمر به باندی قایم یم؟

جواب: د سوال خط کش سوی الفاظو سره شرعی قسم نه دی متحقق سوی لهذا که ته اوس د نثار د لاس ډکی سوی اوبه وچنبی نو په تاباندی هیڅ کفارو نه عاید کیږی، ته د هغه د لاس اوبه چنبلی سی، لمافی الدر المختار.

وان فعله فعلیه غضبه او سخطه او لعنة الله او هوزان او سارق او شارب خمر او اکل ربا لایکون قسماً وفی رد المحتار عن الولو الجیه هو یستحل الدم او لحم الخنزیر ان فعل کذا لایکون یمیناً. (شامی ج: ۳ ص: ۵۷) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۷/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۲۴/۲۸ ب)

که نور سره زر وغواړم نو کافره دی سم په دی الفاظو سره

د قسم منعقد کیدلو حکم

سوال: تقریباً څلور کاله مخکی یو وار ما ښځی ته وئیلی وه چی هغه خو به (یعنی د طلاق ذکر سوی وو) هلته غورځیږی کله چی ته کفریه خبری وکړی، یا کفریه کلمه وواپی، غالباً مخکی فقره می وئیلی وه، نن د ښځی سره خبره کیدله، هغی ته می شپږ ټولی کالی جوړ کړه، هغی وویل چی اته ټولی کالی جوړ کړه، که وروسته مامزید سره زر واخستل، یا داسی می وویل، که نور سره زر می وغوښتل نو کافره دی سم، نو اوس:

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۳ ص: ۷۲۱ (طبع سعید) وفی الفتاویٰ الهندیه الباب الثانی فیما یکون یمیناً وما لایکون یمیناً الفضل الاول ج: ۲ ص: ۵۵ (طبع رشیدیہ کویت)، لوفال ان فعلت کذا فلان زان او سارق او شارب خمر او اکل بافلیس بحالف هکذا فی الکافی.

که اته تولى سره زر ورته واخلم او ورېی کړم او وروسته بپاهغه نور سره زر وغواړی نو ایا په دې سره به واقعی کافره سی او بیایه په دې سره یو طلاق صریح یابائن غوڅیږی؟
جواب: ستا بنځی چی دا ویلی دی چی (که زه وروسته نور سره زر وغواړم نو کافره دی سم، په دې الفاظو سره قسم متحقق سو، یعنی آینده د هغه د پاره مزید سره زر غوښتل ناجائز دی، که وغواړی نو هغه به د قسم کفاره ورکوی خو هغه به په دې وجه نه کافره کیږی او نه په دې سره په هغه باندې طلاق واقع کیږی، فی الدر المختار وان فعل کذا فهو کافر ینکفر بحنثه لو فی المستقبل ولاصح ان الحالف لم ینکفر (شامی ج: ۳ ص: ۵۵) (۱)

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۱۲

(فتوی نمبر ۲۸/۲۰۵ ب)

د قسم خلاف ورزی دیانتاً بهتر کولو په صورت کی خلاف ورزی

کول او کفاره ورکول بڼه دی

سوال: د یوی انجلی والدینو په دباو اچولو سره د دې خبری قسم اخستو چی ته به صرف زید خپلوی، انجلی په دباو کی راله دا قسم خویی واخستی، خو اوس هغه دا قسم ماتول غواړی، نو آیا دا قسم چی په دباو کی اخستل سوی دی، د قسم وئیلو مستحق دی؟ او د دې گناه به په چاباندی وی؟

۲: که د دې قسم څه شرعی حیثیت وی نو د دې د ماتولو کفاره به څه اداء کول وی؟
۳: بالفرض که هغه په دباو سره قسم نه وی کړی بلکی د زړه څخه یی اقرار کړی وی نو کفاره به یی څه وی؟

(۱) الدر المختار ج: ۳ ص: ۷۱۷، ۷۱۸ (طبع سعید) وفي الهدیه کتاب الایمان الباب الثانی فیما یكون یهیناً ومالیكون یمیناً ج: ۲ ص: ۵۴ (طبع رشیدیہ کویتہ) ولو قال ان فعل کذا فهو یهودی او نصرانی او مجوسی او بری من الاسلام او کافر او یعبد من دون الله او یعبد الصلیب او تحوذاک ممایکون اعتقاده کفراً فهو یمین استحساناً کذا فی بدایع حتی لو فعل ذالک الفعل یلزمه الکفارة وهل یسیر کافراً اختلف المشائخ فیہ قال الشمس الاثمہ السرخسی رحمہ الله والمختار للفتوی انه ان کان عنده ان ینکفر متی اثنی بهذا الشرط ومع هذا اثنی یصیر کافراً الرضاء بالکفر وکفارته ان یقول لا اله الا الله محمد رسول الله وان کان عنده انه اذا اثنی بهذا الشرط لا یصیر کافراً لا ینکفر الخ

جواب: په چاباندی د هغه د مرضی خلاف په څه خبره قسم کولو د پاره دباو اچول درست نه دی، خو که داشان څوک قسم واخلي (یعنی د الله تعالی قسم اخستو سره د څه خبری وعده وکړی) نو قسم صحیح کیږی. (۱)

۲: په داسی صورت کی قسم کوونکی که د قسم خلاف ورزی دیانتاً بهرته گڼی نو د هغه د پاره د حلف خلاف ورزی جائز ده (۲)، خو هغه به د قسم کفاره اداء کوی (۳).

د کفاری مطلب دادی: چی په دروکارونو کی یوکار وکړی، یالس مسکینانو ته دوه وخته دووې ورکړی، یالس مسکینانو ته د متوسطی درجی لباس ورکړی او که په دې بی قدرت نه وی نو دری روژی دی ونیسی (۴).

۳: که په زړه سره یی بغیر د جبر څخه حلف کړی وی خو وروسته ورته دیانتاً بل اړخ بڼه کیدل په ذهن کی راسی نو بیا هم د قسم ماتولو کنجایش سته په دې صورت کی به هم هغه کفاره اداء کول وی چی د هغه تفصیل په دوهم نمبر کی تیرسو.

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۹۰/۱۲/۲

(فتوی نمبر ۲۱/۱۱۴۳ - الف)

د قسم اخستو حکم او د قسم د کفاری تفصیل

سوال: ما د یوکار نه کولو په سلسله کی د الله عز وجله په حضور کی د قرآن پاک قسم واخستی، اوس زه هغه کار کول غواړم د دې څه کفاره ده؟

(۱) وگورئ سابقه حواله ص: ۲۱۱ حاشیه نمبر ۲-۳.

(۲) ایضاً.

(۳) وفي سنن نسائی باب من حلف علی یمین فرأی غیرها خیر آمنها ج: ۲ ص: ۱۴۳ (طبع قدیمی کتبخانه) عن ابی موسی عن النبی ص قال: ما علی الارض یمین اخلف علیها فارأی غیرها خیراً منها الا اتیتہ، وفي کتاب الاصل (المبسوط للشیبانی) کتاب الایمان ج: ۳ ص: ۱۹۰ قد بلغنا عن النبی ص انه قال: من حلف علی یمین فرأی غیرها خیراً منها فلیأت الذی هو خیر ولیکفر عنه یمینه (وکذا فی الهدایه کتاب الایمان).

(۴) وگورئ سابقه حواله ص: ۲۱۰ اوله حاشیه.

جواب: که د الله ﷻ قسم اخستوسره تا د یوکار نه کولو عزم کړی وو، او په ژبی دی ونبلې وه، نو ستا د پاره جائز نه دی چی ته هغه کار وکړی، مگر داچی هغه نیک کار وی. یا هر صورت که هغه کار تا وکی نو د کفاری په طور یا خولسو مسکینانو باندی ډوډی وخوره یا لسو مسکینانو ته یوه یوه جوړه کپړه ورکړه او که د دی وس دی هم نه وی نو درې ورځی روژه ونیسه، په دی کی چی کوم کار وکړی نو کفاره به اداء سی. (۱)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۰/۱۰/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۱۰۵/۲۱ - الف)

دا جواب صحیح دی د کوم کار د نه کولو چی دی قسم اخستی وو، که هغه کار شرعاً جائز دی او د هغه کولو ته ستا ضرورت دی نو هغه وکړه بیا د قسام کفاره ورکړه (۲) چی د هغه تفصیل په جواب کی رالی. (محمد شفیع عفا الله عنه)

د نذر د قربانی غوښه پخپله خوړل جائز نه دی

سوال: زید نذر منلی دی چی که زما فلانی کار وسی نو زه به په غټ اختر کی د حضور ﷺ په نامه باندی بزه قربانی کوم چنانچی د قربانی په موقع بزه قربانی سوه، اوس د دی بزی د غوښو څه حکم دی. ایا نذر منونکی یی پخپله خوړلی سی او که صدقه یی کړی؟

جواب: د نذر د قربانی غوښه پخپله خوړل جائز نه دی، که په غلطی سره و خوړل سی نو چی څومره غوښه یی خوړلی وی د هغه قیمت دی صدقه کړی.

(۱) فی الدر المختار، کتاب الایمان ج: ۳ ص: ۷۲۵ او ۷۲۷ (طبع سعید) وکفارته تحریر رقبة او اطعام عشرة مساکین (الی قوله) صام ثلاثة ايام ولا. وفي الهندية كتاب الایمان فصل فی الکفارة ج: ۲ ص: ۲۱ (طبع رشیدیہ کویت) وهی احد ثلاثة اشياء ان قدر متق رقبة یجزی فیها ما یجزی فی الفهار او کسوة عشرة مساکین لكل واحد ثوب فمأزاد وادناه. یمجوز فیہ الصلوة او اطعامهم (الی قوله) فان لم یقدر علی احد هذه الاشياء الثلاثة صام ثلاثة ایا متتابعات. (۲) د جوالی د پاره وگورئ د تیرسوی صفحی (۲۱۹) حاشیه نمبر (۲-۳-۵).

ولایاکل الناذر منها فان اکل تصدقه بقيمته ما اکل. (درمختار مع الشامی ج: ۵ ص: ۲۸۵) (۱)

الحواب الصحیح بنده محمد عاشق الهی عقی عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۹۲۸/۱۸ - الف)

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۳۲۱ (طبع سعید)

د وقف کیدلو د پاره د مالک باقاعدموقف کول ضروری دی

او محض په دعوی سره مخکه نه وقف کیری

سوال: عرض دادی چی د نن څخه نوی ۹۰ کاله مخکی د ملک ظفرخان پلار ملک محمد امیر بهچر زموږ د خاندان یو بزرگ میا احمد وال لیچران ته راوستی. یوه بنگله یی جوړه کړه، په خپله مخکه باندی یی کښی نوی، کله چی هغه مړ سو نو هم هلته ښخ سو، د هغه خواته کافی ځای د ځنگل په صورت کی زما پلرونو او نیکه گانو ته ورکول سو، ترننه پوری د ملک صاحبانو په اولاد کی چاهم د دغه ځای مطالبه نه ده کړی، زموږ مشرانو ته په سنه ۱۹۵۶ء کی معلومات وسو چی داځای د یوه آبادی ده، د پتواریانو په کاغذاتو کی د دی قبضه زموږ په نوم ده، د ضرورت مطابق موږ دلته د استوگنی د پاره کورونه جوړول، زموږ د بزرگ خواته قبرونه هم جوړیدل نه موږ څوک د قبرونو جوړولو څخه منع کړی دی او نه موږ چا د کور د جوړولو څخه منع کړی یو، په سنه ۱۹۷۷ء کی زموږ یو خپلوان نظر حسین ایند برادر ولد غلام حسین یوه بنگله جوړول شروع کړل، دوال لیچرال ملک، شیر محمد ولد ملک بنده دپتی کمشتر میانوالی ته درخواست ورکی چی داځای د ادیری د پاره وقف دی، په دی باندی سماعت شروع سو، ملک عمر حیات، ملک خضر حیات د ملک عطاء محمد ځامن د ملک مظفر خان ورور په عدالت کی بیان ورکی چی زموږ پلار نیکه گان داټول ځای د دوی مشرانو ته ورکړی وو، دوی چی دلته څه جوړوی زموږ باندی څه اعتراض نسته، فیصله زموږ په حق کی وسوه، چی د هغه تحریری ثبوت نسته، د دی څخه وروسته بنگله او په زرو کورونه جوړسول، د ښار یوسړی هم څه رکاوټ وانه چوی، تیر کال د تعمیر او د فیصلی څخه یوولس کاله وروسته عطا محمد زمان لیچر وغیره بیا مسئله راپورته کړله او وی وئیل: چی داځای د ادیری دی، دلته مړی ښخیدل، دلته قبرون خراب سول او کورونه جوړ سو دی، د مهرباندی د مخه داراته وواياست چی د دغه خلکو رویه ترکومه پوری سمه ده؟ د هغوی سره د وقف هیڅ ثبوت نسته.

جواب: د یوی مخکی د وقف کیدلو د پاره ضروری دی چی د مخکی مالک هغه وقف کړی وی (۱) نو ترڅو چی د وقف کولو شرعی ثبوت نه وی، نو کومی مخکی ته وقف

(۱) ایضا.

کتاب الوقف

د وقف مسئلې

نسی وئیل کیدی، محض داخبره چی په دی مخکه کی مری بنخیدلو د دی خبری کافی دلیل نه دی چی دا مخکه د ادیری د پاره وقف ده، اونه د کوم سری محض دعوی د وقف د ثابتیدلو د پاره کافی ده، لهذا په صورت مسئله کی ترخو چی د وقف دعوی گیر د مخکی په وقف کیدلو باندی څه داسی شهادت پیش نکړی چی د هغه څخه شرعا داثابت سی چی فلانی مالک د مخکی دا د فلانی مقاصدو د پاره وقف کړی وه ترهغه وخته پوری دا وقف گړخول درست نه دی او په دی وجه چی کوم خلک په دی باندی قابض او متصرف راروان دی او د دی د مملوک کیدو دعویدار دی، هغوی د دغه مخکی څخه ویستل او یا د هغوی مالکانه تصرف ایسارول هم جائز نه دی (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۱۱/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۴۹۴/۳۹ ج)

۱: د مدرسی مهتمم د وقف متولی دی او که د چنده ورکونکو وکیل؟

۲: مخکه اخستلو او د هغی مالک جوړیدلو څخه مخکی

هغه وقف کول

سوال: د مدرسی مهتمم په منزله د متولی د وقف دی او که وکیل عن المعطین د مدرسی د اموالو په حق کی.

(۱) وفي احکام الاوقاف للخصاف ص: ۱۳۴: رأيت هذه الوقف التي تقادم اهلها ومات الشهود الذين يشهدون عليها السبيل فيها؟ قال: ما كان في ايدي القضاة منها وما كان لها رسوم في دواوين القضاة أجريت على الرسوم الموجودة في دواوينهم استحساناً اذا تنازع اهلها فيها ومالم يكن لها رسوم في دواوينهم يعمل عليه فالقياس فيها اذا تنازع القوم فيها ان يحملوا على التثبيت فمن ثبت في ذلك شيئاً حكم له به (د امداد الاحكام په حواله وگورئ ص: ۲۰ ج: ۳)

وفي رد المختار كتاب الوقف مطلب في الوقف اذا انقطع ثبوته (ج: ۴ ص: ۳۹۲ طبع سعيد كراچی)

و ان الاوقاف التي تقادم أمرها ومات شهودها فما كان لها رسوم في دواوين القضاة وهو في ايديهم أجريت على رسومها الموجودة في دواوينهم استحساناً اذا تنازع اهلها فيها، ومالم يكن لها رسوم في دواوين القياس فيها عند التنازع ان من اثبت حقاً حكم له به.

وفي الاشباه والنظائر ص: ۲۰۹ لا تثبت اليد في العقار الا بالنيته.

۲: د دی بنار ټوله مخکه حکومت چی شیعه اثنا عشریه دی خپله خالصه گنی او د خلکو لاسونه ترخو چی هغوی د اول څخه د بناء وغیره په ذریعه تصرف ونکړی مخکه ترخوی هم نه، نو ځکه د بنار یوڅوکسانو متفق کیدو سره په چندی جمع کولو باندی د مخکی یوه قطعه د عیدگاه په نوم دیوال جوړولو سره په خپل تصرف کی راوستله، او دوه واره یی په دی کی لمونځ هم کړی دی د هغه څخه وروسته په هغه کی لمونځ کول پریښوول سو، اوس هغه سری چاچی د دی دیوال په جوړولو کی چنده ورکړی ده په دی باندی راضی سوی دی چی داپه مدرسه کی چی د هغه سره نژدی ده شامل دی سی، ځکه چی دا ځای د عیدگاه د پاره کافی نه دی، او عیدگاه په بل ځای کی جوړول پکار دی نو آیا دغه مخکه د دینی مدرسی د پاره په تصرف کی راوستل د شرع د مخه جائز دی او که نه؟

۳: د هغه مخکی د شرق څخه واخله ترشماله پوری د باندی اړخ ته څه مخکه هم موجوده ده چی هغه مخکه هغه خلکو صرف د تحجیر د پاره پریښی ده، او په هغه وخت یی خیال داوو چی هغه به هم آینده په عیدگاه کی داخل کو، او په هغه باندی لمونځ نه دی اداء سوی، آیا د تصرف په جواز کی د مدرسی د پاره دغه دواړو مخکو کی څه فرق سته او که نه؟

جواب: د مدرسی مخکه، عمارات او کتابونه، دا وقف وی لهذا مهتمم د دی اوقافو متولی دی. خو نن دی روپی او د استعمال شیان چی په مدرسه کی د چندی په طور باندی ورکول کیږی، هغه وقف نه وی، لهذا د هغه په حق کی د مدرسی د مهتمم بیثیت وکیل عن المعطین دی، کذا يفهم من امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۵۰۳ سوال نمبر ۲۵۱.

۲: که هغه مخکه تراوسه پوری د حکومت څخه نه ده اخستل سوی بلکی صرف دیوال جوړسوی وو، چی په دی بنیاد د حکومت څخه هغه واخستل سی، نو دا مخکه د عیدگاه د پاره وقف سوی نه ده ځکه چی د وقف د صحت د پاره د واقف مالک کیدل ضروری وی، لمافی رد المحتار ذکر فی البحران مفاد کلام الحاوی اشتراط کون ارض مسجد ملکاً للبانی (شامی ج: ۳ ص: ۳۷۰) (۱)

وفي الشامية ايضاً ج: ۴ ص: ۳۴۰ (طبع سعيد) (وشرطه شرط سائر التبرعات) افاد ان الوقف لابد ان يكون مالكة وقت الوقف ملكاً باتاً... الخ.

في الهندية ج: ۲ ص: ۳۵۳ (طبع رشيدية كويتيه)

الك وقت الوقف... الخ.

لهذا که اوس داځای پرېږدی او په بل ځای کی عیدگاه جوړول غواړی او په دی مخکې باندی مدرسه هم داخله ده چی په هغه کی لمونځ شروع سوی وو، او هغه مخکې هم چی په هغه کی لمونځ نه وو شروع سوی بلکی صرف دیوال جوړ سوی وو.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۶/۱۱/۱۶ هـ

د جومات تعریف او د قرآن د تعلیم د پاره وقف سوی

ځای کی د امام د کور جوړولو حکم

سوال: زموږ د محلی جومات چی د صدو زوړ دی، سل کاله وسول چی یونانیینا حافظ صاحب چی د تونس شریف پنجاب اوسیدونکی دی رالی د جومات سره کوشنی کمره کی چی اته فته پلنه وه مقیم سو، خوار خواست یی وکی چی یوه لویه کمره پکار ده چی په هغه کی د قرآن درس جاری کړم، د محلی والاوو څخه څه ونه سول، امام صاحب د خپل د طرف څخه یوه فراخه کمره (۱۴-۱۴) فته مربع جوړه کړه، او د قرآن د تعلیم د پاره یی وقف کړله، او خپله رهائش گاه یی هم منتقل کړله، تقریباً پنځوس کاله یی درس وکی، ډیر حافظان او په سلگونو ناظری سره د قرآن ویونکی طالبان ځنی مستفیض سول، آخر د اجل داعی پیغام را ورسیدی او د لبیک وئیلو سره د دی دار فانی څخه عالم آخرت ته ورسیدی. (اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ) د هغوی د مرگ څخه وروسته د مقامی دیهاتونه یوبل حافظ صاحب امام مقرر سو، کله چی یی واده وکی، د پرده دار اوسیدلو کور مطالبه یی وکړله، د هغوی د پاره د جومات څخه ځانته د کوم ځای انتظام خو ونه سو، خو یوڅو کسانو تجویز پیش کی، چی همدی قرآنی ځای کی به په صحن کی دوه دیوالونه جوړ کو، او همدادی پرده دار مکان جوړسی، خو ما د لاندینی دلائلو سره د هغه مخالفت وکی.

وفی البحر الرائق ج: ۵ ص: ۱۸۸ (طبع رشیدیہ کویتہ) الخامس من شرائطه الملك وقت الوقف الخ
وفی قانون الحلال والانصاف ص: ۱۱ يشترط لصحة الواقف اهلاً للتبرع اعنى جراً عاقلاً بالغاً وان يكون مالکاً للعین الموقوفة. وكذا فی ص: ۲۰.

۱: سابق امام مرحوم د خپل د طرفه چی د قرآن د تعلیم د پاره کومه کمره جوړولو سره وقف کړله، د هغه د وقف کولو حق پامال کولو سره د واقف روح ته د تکلیف رسولو مترادف به نه وی؟ او آیا موږ به گنهگار نه یو؟

۲: هر انسان ته پکار دی چی که هغه مسلمان وی او که هندو یا سکه وی، او که عیسائی او یهودی وی او که مجوسی د جومات په څه حصه کی د تگ راتگ حق لري خو په دی شرط چی: الف: پاگل نه وی، (ب) داسی غلیظ لباس یی نه وی چی نورو خلکو ته تری کرکه ورځی، (ج): د نشی په حالت کی نه وی، (د): چاسره د دښمنی اراده نه لري وغیره وغیره، خومکان جوړولو سره به تری دا حق ولاړسی.

۳: د حجری صحن دومره لوی نه دی، چی په هغه کی د مکان څخه علاوه د بلی حجری جوړولو گنجایش وی چی د قرآن تعلیم پکښی جاری وی.

۴: پرده دار کور مکان جوړیدلو سره د حجری په صحن کی جومات ته د تلو وخت د خپلو کوزولو حق به هم تلف وی.

۵: د جومات د محراب والا کمره او حجره متصل دی او په مینځ کی یی یوه کرکی هم لگیدلی ده چی د هغی سره به سابق نابینا امام مرحوم د امام په وخت د جمع د پاره تگ راتگ کوی، اوس چی حجره د اوسیدلو کمره جوړه سی او په هغه کی بال بچ و سیري، او که امام صاحب بزه پسه ساتی، د هغه آواز د کمری د متصل کیدلو په مینځ کی د کرکی کیدلو په وجه به لمونځ کی د خلل د واقع کیدلو احتمال وی.

۶: په خپل ښار کی او په نورو ښارونو کی هم د اکیري راروان دی چی کور قربانولو سره جومات جوړول کیږی، او حدیث مبارک کی دی چی څوک جومات جوړوی هغه ته په جنت کی کور ورکول کیږی، زه عرض کوم چی د دی به څه کیږی چی د حدیث په خلاف د جومات څخه کور جوړسی؟ ده ته به په آخرت کی څه ورکول کیږی؟

۷: په جومات کی کور جوړیدلو سره د هغه څیراغ دروازه هم په جومات کی دننه وی، او د جومات خپله داخله دروازه به هم د کور مخامخ وی، داشان کیدی سی چی کله کله اتفاقاً د لمنځ گذارو او کورته تلونکو راتلونکو ښځو مخامخ په مخامخ سی. یوه معیوبه خبره ده.

مهربانی او لطف وکړئ په دی حالاتو کی دا معلومول دی د حقه شریعت د مخه د جومات په احاطه کی چی زیات وسیع او عریض هم نه وی یوه سابقه حجره د قرآن د

تعلیم او د هغه د صحن ټول حقوق غصب کولو سره پرده دار د اوسیدلو کور جوړول څنگه دی؟ آیا موږ به د کور په جوړولو سره گنهگار نه یو؟

جواب: اول ځان په دی پوه کړه چې شرعاً جومات صرف هم هغه ځای دی چې هغه جوړونکی جومات گرځولی وی او صرف د لمونځ کولو په نیت یی جوړ کړی وی. خو کوم ځای چې د بل مقصد مثلاً د قرآن د تعلیم د پاره وقف سوی وی. هغه نه شرعاً جومات وی او نه په هغه باندی د جومات احکام جاری کیږی، لهندا په صورت مسئله کی د حجری صحن که بانی یا واقف جومات گرځولی وی نو بیا خو هغه د لمونځ کولو څخه ماسوا د بل هیڅ مقصد د استعمالولو د پاره جائز نه دی. په دی کی د اوسیدلو ځای هم نسبی جوړیدلی، خو که بانی یا واقف د جومات نه وی گرځولی بلکی د قرآن د تعلیم د پاره یایی د جومات د نورو ضروریاتو د پاره وقف کړی وی نو په دی کی به دی ته کتلی سی چې د واقف شرایط څه وه (۱)، که هغه د وقف کولو په وخت کی داسی صراحت کړی وی چې دا ټول ځای به د تعلیم د پاره استعمالیږی د استاذانو په کورونو کی نه، نو بیا هم په دغه ځای کی کور جوړول جائز نه دی (۲)، خو که په وقف کی د تعلیم قرآن د ټولو متعلقاتو د ضروریاتو نیت سوی وی نو په دغه ځای کی د ضرورت په وخت د استاذانو د کورونو جوړولو گنجایش سته، خو تعمیر په دی اندازی سره کول پکار دی چې حتی الامکان په لمونځ کی څه خلل واقع نسی او د بی پرده ګی احتمال کم نه کم نه وی.

والله اعلم

۱۴۰۰/۹/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۸۸/۳۱ د)

د دارالعلوم دیوبند د پاره د دوکان گرایه وقف کیدلو په صورت

کی کوم دارالعلوم دیوبند ته گرایه ولیږل سی؟

ایضاً

(۱) وفی الشامیه ج: ۴ ص: ۳۶۲ (طبع سعید کراچی) ان شرائط الوقف معتبرة اذا لم تخالف الشرع وهو مالك فله ان يجعل ماله حيث شاء مالم یکن معصية... وكذا سیاتی فی فروع الفصل الاول ان قولهم شرط الواقف كنصر الشارع، ای فی الفهم والدلالة ووجوب العمل به.

سوال: باعث د تحریر داچې په میرپور خاص کی یو صاحب چې مړسوی دی د هندو پاک د تقسیم څخه مخکی دوه دکانونه د دارالعلوم دیوبند د پاره وقف کړی دی. د دی دواړو دوکانونو گرایه اخستلو سره به یی دارالعلوم ته رالیږله اوس د څو کالو څخه د دارالعلوم په حیثیت کی ښکاره فرق راغلی دی او هلته دوه انتظامی قائمی سوی دی، اوس صورتحال دادی چې د دارالعلوم نوی او زړه انتظامیه دواړه د دی د وصول متقاضی دی، د نوی انتظامی ویناده چې حسب سابق داپیسی د زوړ عمارت دارالعلوم ته ورکول پکار دی، او نوی انتظامیه چې هغه د دیوبند په جامع مسجد کی د تدریس سلسله شروع کړی ده، د هغوی ویناده، چې اوس دازوړ عمارت وقف پاته نسو، نو د رقم ترسیل هغه ته نسی کیدلی، ځکه چې د زوړ عمارت انتظامی دارالعلوم د سوسائتی ایکټ لاندی رجسټر کړی دی چې د هغه لاندی د وقف د املاکو حیثیت ختمیدلو سره د سوسائتی ملکیت جوړیږی، لهندا چې اوس دارالعلوم وقف پاته نسو، نو د وقف په معاملاتو کی به اوس د هغه اطلاق هم نه کیږی په صورت مسئله کی دی و فرمائیل سی چې رقم د سابقه عمارت نوی انتظامیه ته ارسال سی او که په جامع مسجد کی قایم سوی د دارالعلوم (سابقه انتظامی، چې دارالعلوم ته وقف لیکل کیږی) زړی انتظامی ته ولیږل سی؟

جواب: په مسئله صورت کی د میرپور خاص د وقف متولی ته پکار دی چې د دارالعلوم دواړه قسمه انتظامیو کی چې کومه په خپل تحقیق او بصیرت مطابق د دارالعلوم جائز متولی وگنهی هغوی ته دی د وقف آمدن ولیږی، خو په دی شرط چې هغه دارالعلوم یوه مذهبی اداره او د هغی وقف جایدادونه په هغه باندی وقف تسلیم کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۸/۱۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۹۴/۳۹ و)

په جومات کی د تنگی په وجه د باندی ځای په جومات کی

د شاملولو حکم

سوال: د یو جومات صحن کم دی لمونځ کوونکی په کثرت سره راځی، او د باندی د یو مسلمان ځای دی، هغه په قیمت سره هم ځای نه ورکوی او په هغه ځای کی هوټل او دکانونه جوړوی چې د جومات د پاره د سخت نقصان موجب دی آیا په زوره پسه قیمت

سره داځای په جومات کی شامل کړو نو صحیح به وی او که نه؟
 جواب: که د باندی ځای د هغه مسلمان خپل ملکیت وی، نو په هغه باندی زور کولو
 سره د هغه ځای جومات کی شاملول جائز نه دی (۱) هو! هغه دی راضی سی چی هغه
 ځای په جومات باندی څرخ کړی او په حیثیت د یو مسلمان هغه ته پکار دی چی هغه
 جومات د ضروریاتو خیال وساتی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۲۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷۵۰/۳۲ ج)

فصل فی احکام المساجد و آدابها

د جومات د احکامو او آدابو بیان

لاندی گودام او لوړ د جومات جوړولو حکم

سوال: که د یو جومات په لاندینی حصه کی گودام وی او برنی حصه کی جومات وی نو
 آیا برنی حصه بدستور چی د جومات په طور استعمالیږی هغه د جومات په حکم کی
 راتلی سی او که نه؟

جواب: که جوړوونکو د شروع څخه داشان تعمیر وکی چی لاندی یی د جومات د
 ضروریاتو د پاره گودام وساتی او لوړ یی جومات جوړکی، نو د صورت جائز دی خو که
 به شروع کی په هغه ځای جومات جوړسو او وروسته گودام جوړول فیصله سول نو
 د جائز نه دی، لما فی الدر المختار واذا جعل تحته سردابا لمصالحه ای المسجد جاز
 کمسجد القدس (الی قوله) اما لو تمت المسجدیة ثم اراد البناء منع (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۳ هـ

کوم ځای چی جومات جوړسی هغه ترقیاء ته پوری

هم جومات وی

سوال: یوه مدرسه ده په هغه کی یو جومات هم دی چی د کسرو په مینځ کی دی او
 یو طرف ته یی عامه لارده، د مدرسې د آرکانو خیال دی چی جومات د عامی لاری
 طرفته منتقل سی یا دا انتقال به جائز وی.

جواب: کوم ځای چی یو وار جومات جوړسی هغه به ترقیامته پوری جومات وی، او
 ترڅو چی هغه بالکل وران نسی د هغه منتقل کول جائز نه دی، (۲) که په بل ځای کی د

(۱) رد المحتار کتاب الوقف ج: ۴ ص: ۳۵۷ (طبع سعید) وفي الهندیة کتاب الوقف ج: ۲ ص: ۴۵۵
 طبع رشیدیة کویت، ولو کان السرداب لمصالح المسجد جاز کما فی مسجد بیت المقدس کذا فی
 الهدایة
 (۲) ایضاً

(۱) وفي مسکوة المصابیح ج ۱ ص ۲۵۵ (طبع قدیمی) قال رسول الله ﷺ: الا لا تظلموا، الا لا یجل
 من امری الا بطیب نفس منه رواه البیهقی فی شعب الایمان. وفي حاشیة: ای بالاذن او بالامر.

جومات ضرورت وی نو بل دی جوړسی، که داځای عارضی لمونځ کولو د پاره مقرر
سوی وی او باقاعده جومات نه وی جوړ سوی، نو اوس هغه منتقل کولی سی. کذا فی
الدر المختار (۱) والبحر (۲) وسائر کتب الفقه.
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی علی عنه
والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۳۳ - الف)

جومات دیوځای څخه بل ځای ته د منتقل کولو حکم

سوال: د جمعی جومات د خپل ځای څخه اخواکول جائز دی او که نه؟

جواب: کوم ځای چی یو وار جومات جوړسی هغه به ترقیامته پوری جومات وی او ترڅو
چی د هغه کامله استغناء ونسی یعنی هغه ځای بالکل وران نسی نو مسجد د هغه ځای
څخه منتقل کول په اتفاق سره جائز نه دی، قال ابویوسف: هو مسجد ابدأ الی قیام
الساعة لایعود میراثاً ولا یجوز نقله ونقل ماله الی مسجد آخر سواء کان یصلون فیه
اولاً وهو الفتوی کذا فی للحاوی القدسی وفی المجتبی واكثر المشائخ علی قوله ابی
یوسف ورجح فی فتح القدر قول ابی یوسف بانه الأوجه. (البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۷۲)

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

(۱) وفی الدر المختار ج: ۴ ص: ۳۵۸ (طبع سعید) ولو خرب ماحوله واستغنی عنه ببقی مسجداً عند
الامام والثانی (بدأ الی قیام الساعة) (وبه یفتی) حاوی القدسی. وفی الشامیة (قوله عند الامام
والثانی) فلا یعود میراثاً ولا یجوز نقله ونقل ماله الی مسجد آخر سواء كانوا یصلون فیه اولاً وهو
الفتوی.

(۲) وفی البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۵۱ (طبع رشیدیہ کویته) قال ابویوسف هو مسجد ابدأ الی قیام
الساعة لایعود میراثاً ولا یجوز نقله ونقل ماله الی مسجد آخر سواء كانوا یصلون فیه اولاً وهو
الفتوی.

د دغه مخ څلورمه ۴. حاشیه په پسی مخ کی ده.

(۳) تیری ص: ۴ حاشیه. البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۵۱ (طبع رشیدیہ) کذا فی الدر المختار ج: ۴ ص:
۳۵۸ (طبع سعید) او همدارنگه تیره فتوی او د هغی حواشی.

والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۹ - الف)

د فضائلو کتاب د ویلو د پاره د جومات بجلی،

شمع وغیره د استعمالولو حکم

سوال: د فضائلو کتاب د ویلو د پاره د جومات بجلی، شمع وغیره بلول او پنکی لگول
جائز دی او که نه؟

جواب: په دی مسئله کی اصل مدار د واقف په نیت او شرط باندی دی که د واقف نیت
او شرط مصرح نه وی نو د عرف اعتبار به وی یعنی که د جومات پونا او پنکه وغیره
په نورو دینی امورو کی استعمالول متعارف وی او د جومات چنده ورکونکی په دی
اعتراض نه کوی نو جائز دی لکه زموږ په عرف کی په دی باندی اعتراض نه کیږی ځکه
د فتوی د مخه جائز دی.

لما فی العالمگیریه: ولا بأس بان یترك سراج المسجد فی المسجد الی ثلث الليل
ولا یتترك اکثر من ذلك الا اذا شرط الوقف ذلك او كان ذلك معتاداً فی ذلك،
الموضوع. (عالمگیریه قبیل باب الوتر ج: ۱ ص: ۱۱۰)، (۱)

وفیها ایضاً: ان اراد انسان ان یدرس الکتاب سراج المسجد ان کان سراج المسجد
موضوعاً فی المسجد للصلاة قیل: لا بأس به وان کان موضوعاً فی المسجد لا للصلاة
بأن فرغ القوم من صلواتهم وذهبوا الی بیوتهم وبقی السراج فی المسجد قالو: لا بأس بان
یدرس به الی ثلث الليل وفيما زاد علی الثلث لا یكون له حق التدريس کذا فی فتاوی
قاضیخان. (عالمگیریه کتاب الوقف ج: ۲ ص: ۴۵۹)، (۲)

(۱) (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

(۲) الفصل الاول (طبع مکتبه رشیدیہ) وفیها ایضاً کتاب الکراهیه ج: ۵ ص: ۳۲۲ هل یجوز ان یدرس
الکتاب سراج المسجد والجواب فیه انه ان کان موضوعاً للصلاة فلا بأس به وان وضع لا للصلاة فان
فرغوا من الصلاة وذهبوا فان آخر الی ثلث الليل لا بأس به وان آخر من ثلث الليل لیس له ذلك کذا فی
المضمرات فی کتاب الهبة. وفیه ایضاً کتاب الصلاة قبیل باب الوتر ج: ۱ ص: ۱۱۰ ولا بأس
بالجلوس فی المسجد لغير الصلاة لکن لوتلف به شئ یضمن کذا فی الخلاصة.

د جومات لاوډ سپیکر د جومات څخه د باندی وړل او د جلسی د پاره استعمالول

سوال: د باغ د قصبی مسلمانانو چنده واچوله او د جومات د پاره یی لاوډ سپیکر واخستی. ضرورت دا پینن سوی وو چی د کلی د گڼی آبادی په وجه د جمعی په لمانځه او اخرونو او نورو مجموعو کی د آذان یا د خطبی آواز به خلکو ته نه رسیدی او په مذهبی او تبلیغی مجلسونو کی هم د لاوډ سپیکر سخت ضرورت وو. د دی ضرورت پیش نظر په چندی سره لاوډ سپیکر واخستل سو، اوس د څو کالو څخه په بعضی کلو کی او فوجی مرکزونو کی اجلاس کیږی په کلو کی خومذهبی اجلاس کیږی او فوج کی خو صرف نمایش وی، یا د خوشحالی په ورځ خو مجلسونه منعقد کیږی او په خالص قصبه کی هم کله کله سیاسی مجلسونه کیږی، دا خلک د جومات لاوډ سپیکر وړی او استعمالوی یی، بعضی خو کرایه هم نه ورکوی او بار بار مو پریشانه کوی. کله کله لاوډ سپیکر خرابیږی او راولپنډی ته یی وړو، مرمت یی کوو، نو گذارش دادی چی په برنی مجلسونو کی د لاوډ سپیکر استعمال صحیح دی او که نه؟ او د جمعی لمونځ په لاوډ سپیکر باندی کولی سی او که نه؟

جواب: په صورت مسئله کی لاوډ سپیکر د جومات څخه ایستل او په کومه جلسه کی استعمالول درست نه دی. لقوله الفقهاء: ولا یعار (ای الوقف ودخل فيه المنقول المتعارف) ولما فی البحر وليس لمتولی المسجد ان یحمل سراج المسجد الی بیته... ویجوز الدرس بسراج المسجد ان کان موضوعاً فیهِ لا لصلوة... الی ثلث اللیل... وفیما زاد علی الثلث لیس لهم تأخیرها فلا یكون لهم حق الدرس. (البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۷۱)، او د جمعی لمونځ په لاوډ سپیکر باندی کولی سی. والله اعلم

(۱) البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۵۰ (طبع سعید). وفی الهندیة... ج: ۲ ص: ۴۲۳ متولی المسجد لیس له ان یحمل سراج المسجد الی بیته وله ان یحمله من البیت الی المسجد، کذا فی فتاوی قاضی خان.

د جومات لاوډ سپیکر د رفاهی ضروریاتو د پاره استعمالول

سوال: د جومات لاوډ سپیکر او د جومات د سیلاب څپلو امدادی فنډ جمع کولو د پاره او نورو اعلاناتو د پاره استعمالول جائز دی او که نه؟

جواب: اصل دادی چی څومره کیدی سی د جومات موقوفه شیان د جومات د ضروریاتو څخه علاوه باید استعمال نه سی خو چی کوم شیان د جومات د پاره وقف نه وی هغه د چنده ورکونکو په اجازت سره بل څه مقصد کی هم استعمالولی سی، چونکی کوم خلک چی جومات ته لاوډ سپیکر وقف کوی د هغی د طرفه د هغه اجازت معتاد او متعارف دی، په دی مسئله کی مدار په عرف او په عادت باندی دی نو ځکه په مذکوره مقاصدو کی د استعمال گنجایش سته.

لما فی الهندیة: ولو وقف علی دهن السراج للمسجد لایجوز وضعه جمیع اللیل بل بقدر حاجة المصلین ویجوز الی ثلث اللیل او نصفه اذا احتیج الیه للصلوة فیهِ وكذا فی السراج الوهاج. ولا یجوز ان یترك فیهِ کل اللیل الی فی موضع جرئت العادة فیهِ بذلك كمسجد بیت المقدس ومسجد النبوی ﷺ والمسجد الحرام، او شرط الواقف تركه فیهِ کل اللیل كما جرئت العادة به فی زماننا وكذا فی البحر الرائق. (عالمگیریه كتاب الوف باب: ۱۱ فصل: ۱ ج: ۲ ص: ۴۵۹)، (۱).

والله اعلم

۱۳۸۸/۳/۲۳ هـ

وفی البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۵۰ وفی الاسعاف ولس لمتولی المسجد ان یحمل السراج المسجد الی بیته. وفی خلاصة الفتاوی ولا یحمل الرجل سراج المسجد الی بیته ویحمل من بیته الی المسجد ج: ۱ ص: ۲۲۹ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته) په حواله د امداد الاحکام وگوری ج: ۳ ص: ۱۷۲. (۱) (طبع مکتبه رشیدیہ کویته) او همدارنگه تیره سوی فتوی او د هغی حاشیه.

۱: جومات حتی الامکان آبادول ضروری دی

۲: د سخت ضرورت په وخت کی د جومات د منتقل کولو گنجایش سته

۳: د ضد د وجی د جوړسوی جومات حکم

۴: د استغناء د وجی بل جومات ته سامان ورکولو څخه وروسته بیا

مخکی جومات ته ضرورت پېښ سی نو څه حکم دی؟

سوال: د برطانوی حکومت په دورکی دلته یو جومات آبادوو کله چی هندوان د مشر کولو سره د دی خای څخه ولاړل، او مسلمانان هم د دغه خای څخه ختم سول نو یو صاحب هغه جومات د لری کلی والاوو ته ورکی، بیا د هندوستان څخه دلته خلگ رالل او آباد سول، او هغوی یو بل جومات آباد کی، چی په هغه کی جمعه وغیره کیږی، په حال کی د بی دی ممبر یو بل دریم جومات آباد کی، د څو ورځو څخه په هغه کی جمع هم کیږی، او ونیل کیږی چی دوه جومات دی لری سی، سابقه جومات (یعنی د ټولو څخه اول جومات) د متولی خوا هاش دی، چی هم د هغه سابق جومات په خای دی نوی جومات قایم سی او هلته دی لمونځ که پی، ځکه چی د دوه جومات شا وخوا ته صرف شپږ اووه کسان و سپړی هغه خلگ جومات ته هم راتلی سی، اوس عرض دادی: چی سابقه جومات چی د برطانیی په دور کی آباد وو هغه آباد سی؟

۲: په دوه جومات څه وسی؟ ۳: دریم جومات مسجد ضرار دی؟ ۴: د سابقه جومات تیمان چی دریم جومات ته ورکول سوی وو په هغه څه وسی؟

جواب: کله چی د مسلمانانو د دوباره آبادیدلو د وجی د مخکی جومات ضرورت پېښ سوی وو، نو هغه آبادول پکار وو او اوس دی هغه آباد سی، لانه مسجد الی قیام الساعة علی قول الشیخین المفتی به (۱).

۲: د دوه جومات هم په ټولو احکامو کی د جومات په شان دی، او هغه باقی ساتل ضروری دی، هوا که د دی خای څخه د جومات د منتقل کولو ضرورت شديده وی، او

(۱) وفی بحر الرائق ج: ۵ ص: ۱۵۱ (طبع رشیدیہ کویته) قال ابویوسف: هو مسجد ابدأ الی قیام الساعة لایعود میراثا ولا یجوز نقله ونقل مالیه الی مسجد اخر سواء كانوا یصلون فیہ اولا وهو الفتوی وکذا فی الدرر ج: ۴ ص: ۳۵۸.

دلته لمونځ گذار باقی پاته نه وی، نو د سخت ضرورت په وجه هغه منتقل کول، او د هغی ملبه او سامان وغیره سابقه جومات ته د وړلو گنجایش سته، (۱) وفی جامع الفتاوی: لهم تحویل المسجد الی مکان اخر ان یتروکه بحیث لایصلی فیہ. (رد المختار ج: ۳ ص: ۵۱۲).

وقد افقی بجواز ذلک شیخنا التهانوی عند الضرورة الشدیده (امداد ج: ۲ ص: ۲۲۴). خو د جومات خای داسی محفوظ کړی چی بی ادبی پی نه وی، صرف سامان منتقل کولی سی.

۳: په دریم جومات کی هم ټول احکام د جومات دی، او په هغه کی لمونځ کول جائز دی، البته که جوړوونکو واقعاً د ضد په وجه جوړکړی وی، او په دی سره بل جومات وړانول مقصود وی نو په جوړوونکو به د دی گناه وی په دی صورت کی ورته مسجد ضرار نسی و نیلی، خو د ضد د وجی به هغه سره مشابه وی خو په دی سره به د هغه جومات جوړیدو کی څه فرق نه راځی (۲).

(۱) وفی البحر ج: ۵ ص: ۱۵۲ (طبع رشیدیہ کویته) وبه علم ان الفتوی علی قول محمد فی آلات المسجد (ای فی جواز نقلها للضرورة) وعلی قول ابی یوسف فی تأیید المسجد. وفی الشامیة ج: ۴ ص: ۳۲۰ سنل شیخ الاسلام عن اهل قرية رحلوا وتداعی مسجدھا الی الخراب وبعض المتغلبه یتولون علی خشبه وینقلونه الی دورهم، هل لواحد الامل المحلة ان یبع الخشب بامر القاضی ویمسک الثمن لیصرفه الی بعض المساجد او الی هذه المسجد؟ قال: نعم وحکی انه وقع مثله فی زمان سیدنا الامام الاجل فی رباط فی بعض الطرق خرب، ولا ینتفع المارة به وله اوقاف عامرة تسئل هل یجوز نقلها الی رباط آخر ینتفع الناس به؟ قال: نعم لان الواقف غرضه انتفاع المارة ویحصل ذلک بالثانی. وفی الشامیة ج: ۴ ص: ۳۵۹ جزم به فی الاسعاف حیث قال: ولو خرب المسجد وما حوله وتفرق الناس عنه لایعود الی تلك الواقف عند ابی یوسف فیباع نقضه باذن القاضی ویصرف ثمنه الی بعض المساجد.

(۲) کل مسجد بنی مباهات اوریاء او سمعة او لغرض سوی ابتغاء وجه الله تعالی او بمال غیر طیب فهو لاحق بمسجد الضرار. قال صاحب الکشاف وعن عطاء لما فتح الله الامصار علی عمر بنی امر المسلمین ان یبنوا المساجد وان لایتخذوا فی مدینة مسجدین یضار احدهما صاحبه. هذا لفظ. فالعجب من المشایخین المعتصیین فی زماننا ینون فی کل ناحیة مساجد طلبا للاثم والرسم واستعلاء لشأنهم و اقتداء بابائهم ولم یتأملوا مافی هذه الایة والقصة من شناعة حالتهم وسواء افعالهم والاکیل ج: ۴ ص: ۲۸۴ بحواله فتاوی محمودیة ج: ۱۰ ص: ۱۲۷ فراجع الیه للتفصیل وفی التفسیرات الاحمدیة وقال فی المنهیة ونهی الصلوة فی مسجد الضرار مخصوص به فلا یتعدی الی ملحقاته (الاکیل ج: ۴ ص: ۲۸۴) بحواله فتاوی محمودیة ج: ۱۰ ص: ۱۲۴.

۴: دا جزئییه د تلاش څخه وروسته هم پیدانه سوه، چی کله د یوجومات سامان د استغناء د وجی بل جومات ته ورکول سوی وی بیا اول جومات ته ضرورت سی نو بیرته بی اخستی سی او که نه؟ د قودعدو څخه دامعلومیری چی اوس داتیم وغیره د بل جومات سول اول جومات ته دی نه ورکوی، احتیاط په دی کی دی، نورو علماوو ته هم باید رجوع وسی. والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی بلند شهری عقی عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۷ - الف)

د نورو جوماتونو د لری والی په وجه په نژدی علاقه کی

د جومات جوړول او د هغه د مخالفت حکم

سوال: زموږ سره یو پلاټ کی، دی- ای (گورنمنټ اداره) د عوام الناس رفاهی مقاصدو د پاره خاص کړی دی، متذکره پلاټ د کی- دی- ای د اړخه تراوسه پوری چاته ورکول سوی نه دی په کوم سیکتر کی چی دا پلاټ موجود دی، د هغه علاقې څه کسانو د کراچی د نورو علاقو رهائش پذیر حضراتو سره یوځای کیدلو سره یوانجمن برای تعمیر مسجد او مدرسه تشکیل ورکړی دی، دا انجمن خالصه مذهبی دی او تعلق یی د فقه حنفی سره دی د کوم سیاسی گوند سره د دوی هیڅ تعلق نسته، دی انجمن د کی- دی- ای ته د متذکره پلاټ د جومات او مدرسی د تعمیر د پاره د حاصلولو درخواست کړی دی، د دی پلاټ د لایټ منټ د جاری کولو د پاره د کی- دی- ای د طرفه طلب سوی نوابعکشن سرتیفیکیت (N- O- C) چی د علاقې د ډپټی کمشنر څخه اخستل وی. (داسرتیفیکیت د دی خبری غمازی کوی چی متذکره پلاټ دی دغه انجمن ته د جومات او مدرسی د تعمیر د پاره ورکول سی، په دی سره به مقامی انتظامی ته هیڅ اعتراض نه وی) الحمد لله سرتیفیکیت ډپټی کشنر زموږ د انجمن په حق کی جاری کړی دی، په دی صورت کی انجمن ته د گورنمنټ سنده د رجسټرار دفتر څخه خپل مقاصد تحریری پیش کولو سره د رجسټر ډکول وی، الحمد لله انجمن د رجسټرار د طرفه د رجسټریشن سرتیفیکیت هم حاصل کړی دی، د قانون مطابق د جومات او مدرسی د عمارت د تعمیر د پاره د ټولی خرچی لس فیصده د انجمن سره موجودیدل

پکار دی، الحمد لله د سرکاری بینک څخه داسرتیفیکیت هم حاصل سو.

مذکوره برنی ټول سرتیفیکیتونه حاصلولو څخه وروسته (د کی- دی- ای) یو اعلی افسر زموږ د لایټمنټ درخواست وصولولوسره چی په هغه باندی کوم حکم تحریر کړی دی د هغه مفهوم دادی: چی مکمله کار روایی کولو سره دی دا لایټمنټ د کمیټی مخ ته سمدستی پیش سی (دایریکټرنل) خیر د انجمن ممبرانو د دی خبری تحقیق کړی دی چی د مذکوره پلاټ د لایټمنټ د پاره زموږ د درخواست څخه مخکی او تراوسه کومی دریمی اداری انجمن (کی- دی- ای) ته درخواست نه دی کړی، لهذا د دغه انجمن ټولو ممبرانو او د علاقې نورو خلکو په مشوری سره په دغه پلاټ باندی سیمنټ، بلاکونه، جومات تعمیرسو، او په دی جوړسوی جومات کی د یوی میاشتی څخه زیات پنځه وخته لمونځ د جمعی سره اداء کیری، د یومستند عالم دین د سرپرستی لاندی ماشومانو ته دینی تعلیم او د قرآن د ناظری بنوولو هم انتظام سوی دی، چی په هغه کی د علاقې ماشومان او ماشومانی بغیر د معاوضی څخه تعلیم حاصلوی.

۱: اوس تاسوته گذارش دی چی د پورته ذکرسوو حقائقو پیش نظر تاسو دا وویاست چی په دی قایم سوی جومات کی لمونځونه کول جائز دی او که نه؟ ځکه چی د علاقې څه افراد د دی قایم سوی جومات مخالفت کوی، او نورخلگ په دی جومات کی د لمونځ کولو څخه ایساروی او د هغوی مخالف تردی دی چی په پورتنیو احکامو باندی خپل اثر او رسوخ استعمالولو سره نعوذ بالله داجومات د وړانولو پوره کوشش کوی، د هغوی وینا داده: چی په دی علاقه کی دوه جوماتونه کافی دی، د دریم جومات ضرورت نسته او د اول څخه قائم سوی جوماتونو کی او دی نوی قایم سوی جومات کی کافی فاصله ده.

۲: فریق مخالف دی قایم سوی جومات لره د وړانولو سره په دی پلاټ باندی لایبریری یادغه شان څه بل سنتر وغیره قائمول غواړی، نوپوښتنه داکول دی چی د هغوی داپروگرام د شریعت د مخه څنگه دی؟ (چی د هغه د لاندی داجومات قائم دی) په پروگرام کی داخبره واضحه ده، چی په دی پلاټ پاندی د جومات سره سره یوه لویه دینی مدرسه هم قائمه سی، چی د هغی سره جومات ډیر ضروری دی.

جواب: هرکله چی نور جماتونه په ډیره فاصله کی دی نو په دغه ځای باندی د جومات جوړولو کوشش به سبب د اجر او ثواب وی (۱) او کوم خلک چی مخالفت کوی هغوی د پاره د دی مخالفت څخه منع کیدل پکار دی، د دی تمهید څخه وروسته د سوالونو جوابونه په لاندی ډول دی:

- ۱: لمونځ کول پکښی جائز دی.
- ۲: د جومات د تعمیر مخالفت هرکله چی د هغه د جوړولو ضرورت وی او د هغه قانونی کار روانی جاری ده هیڅکله جائز نه ده، بلکی د گناه خطره هم ده.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۸/۹/۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۹۸/۳۹ و)

جومات لوړولو په غرض د جومات څخه لاندی د جوړسوو کمر و حکم

سوال: یو جامع مسجد عزیزى علاقى کی د نن څخه تقریباً څلویښت کاله مخکی آباد سوی وو، د عزیزى علاقى د ډهلانى سطحی په وجه د هغه جومات څخه لاندی څلور پنځه کمری جوړی سوی چی هموار ځای جوړسی او د هغه د لوړ جامع مسجد تعمیر سو، د هغه وخت څخه وروسته څه مودی پوری لاندینی کمری قایم وی، وروسته چی څنگه د جومات ضروریات زیاتیدل، نو هغه کمری په کرایه باندی ورکړی، اوس د دغه جومات خطیب زید دی د جومات کمیټی ولاوو د دغه کمر و سره بهرلیترین، غسلخانی وغیره جوړی کړی دی، چی زید د خپل بال بچ سره د جومات څخه لاندی کمر وکی وسیږی ځکه چی د اوسیدلو د پاره د دی کمر و څخه علاوه بل څه ځای نسته او د دی کمر و په صفائی وغیره او لیترین، غسلخانو باندی تقریباً د څلورو زرو روپو څخه زیاتی پیسی هم لگیدلی دی او زید د عام ماحول د لاندی کله چی د جومات د لاندی دکانونه، مکانات وغیره وی، په دی باره کی یی څه التفات ونکی، اوس چی کله هغه په دی معامله کی مسائلوته وکتل، نو په تردد کی سو چی اوس څه اوسی، داکمری بیکاره هم نسی پرېښوولی، او اوس دلته نه بال بچ لیږلو کی هم د جومات د کمیټی والاوو په معاملو کی د څه فتنی او فساد خطره ده، اوس د پوښتنی کولو مسئله داده، چی د دی

(۱) وفی مشکوة المصابیح، باب المساجد ومواضع الصلوة ج: ۱ ص: ۲۸ (طبع قدیمی کتب خانه کراچی)، عن عثمان رضی الله عنه قال: رسول الله صلی الله علیه و آله من بنى الله مسجداً بنى الله له بیت فی الجنة، متفق علیه.

مجبوریانو په وجه زید د جومات څخه لاندی د خپل بال بچ سره وسیدلی سی او که د نحت الثری پوری د جومات کیدلو په وجه په هیڅ صورت کی هم د بال بچ سره د جومات د لاندی کمر وکی نسی پاته کیدلی، په بل صورت سره داکمری بل کرایه دارته چی بال بچ دار وی په کرایه باندی ورکول سی او که نه؟

جواب: په کوم ځای کی چی دا کمری جوړی سوی دی که وقف کوونکی داځای اول جومات جوړکړی وی او کمری یی وروسته تعمیر کړی نو بیاخو داکمری د جومات دی او هغه د اوسیدلو په کورباندی نسی بدلولی، خو که واقف د شروع څخه داتصریح کړی وی چی لاندی کمری به د امام د رهائش او یا د جومات په مصالحو کی د بل څه مصلحت د پاره وقف وی او د هغه د تعمیر څخه وروسته چی کله ځای هموارسی نو په هغه باندی به د جومات تعمیر کول کیږی او صرف برنی حصه به جومات وی لاندینی نه، نو په دی صورت کی دالاندینی کمری د امام د اوسیدلو د پاره استعمالیدی سی، په دی صورت کی به داکمری د جومات د مصالحه د پاره خوبه وقف وی خو په هغه باندی به د وقف احکام نه جاری کیږی.

لمافی الهدایة: ولو كان السرداب لمصالح المسجد جاز كما فی مسجد بیت المقدس، وروی الحسن عنه انه قال: اذا جعل السفلى مسجداً وعلى ظهره، مسكن فهو مسجد لان المسجد مما يتأبد وذاك يتحقق في السفلى دون العلوا وعن محمد على عكس هذا لان جوز فی الوجهين حين قدم بغداد وراى ضيق المنازل فكانه اعتبر الضرورة وعن محمد انه حين دخل الرمي أجاز ذلك كله. (هدایه اولین ج: ۲ ص: ۲۲۵) (۱) وفی الدر المختار: لو بنى فوقه بيتاً للامام لا يضر لانه من المصالح، اما لو تمت المسجدية ثم اراد البناء منع. (شامی کتاب الوقف احکام المسجد) (۲) وراجع ايضاً. امداد الفتاوى (۳) و امداد المفتين (۴).

(۱) هدایة کتاب الوقف ج: ۲ ص: ۲۴۴ او ۲۴۵ (طبع شرکت علمیه ملتان)

(۲) فتاوی شامیه ج: ۴ ص: ۳۵۸ (طبع سعید کراچی).

(۳) امداد الفتاوى ج: ۲ ص: ۲۸۳ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی).

(۴) امداد المفتين ص: ۸۱۱ (طبع دار الاشاعت کراچی).

رشیدیہ کویتہ، لو بنى بيتاً على سطح المسجد لسكنى الامام فانه لا يضر فى كونه مسجداً لانه من المصالح.... الخ. وفی الدر المختار ج: ۴ ص: ۲۵۷ او ۳۵۸ (طبع سعید) واذا جعل تحته سرداباً

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۹۲ ج)

د قبلی څخه دوه ویشته درجی انحراف باندی

د جوړسوی جومات حکم

سوال: گوجره مندوی ضلع لایل پور د کوم جومات په باره کی پوښتنه سوی وه چی د هغه رُخ د زوړ جومات څخه (۲۲) درجی جنوب ته کوږ دی، تاسو فرمائیلی وه چی: د صفونو نښی د زوړ جوماتونو مطابق لگولو ته تیار نه دی. هغوی وایی چی دا رُخ د زوړ جوماتونو څخه زیات د قبلی سمت ته دی، اصل خبره داده چی د جومات تعمیر سهواً نه بلکی عمدأ سوی دی، د رُخ صحیح کوونکی صاحب د پرویزی مسلک وو، لکه چی علامه متوفی هم وئیلی وه، چی د هندوستان او پاکستان د ټولو جوماتونو رُخ غلط دی، د زوړ جومات رُخ د دی جومات په جوړولو سره په غلط گڼلو سره ترك سو اوس که یوسری د جُمعی په لمانځه کی لږ رُخ بدلوسره په جمعه کی شریک سی نو آیا جائز دی؟ او د هغه لمونځ صحیح دی او که نه؟ او د مذکوره جومات په رُخ باندی د هغه زړه نه منی چی لمونځ وکړی.

جواب: کوشش د دی خبری پکار دی چی اهل مسجد د قبلی د سمت په سلسله کی په متفق کیدلوسره خپل رُخ صحیح کړی، بیا هم که اهل مسجد دی ته تیار نه وی نو د (۲۲) درجی د انحراف سره لمونځ نه فاسد پړی (۱)، د شر د لری کولو د پاره په همدغه

لمصالحه ای المسجد جاز کمسجد القدس ولوجعل لغيرها او جعل فوقه بیتاً وجعل باب المسجد الی طریق وعزله من ملکه لایکون مسجداً اه. وفي الفتاویٰ تاتار خانیه ج: ۵ ص: ۸۴۴ (طبع اداره القرآن والعلوم الاسلامیه کراچی) وفي النوازل: ولوجعل العلواً مسجداً والسفل وفقاً علی المسجد واخرجه من یده یجوز وكذلك لوجعل السفل مسجد الناس او سرداباً وفقاً علی ذالك واخرجه من یده یصح لانه الله تعالی: وكذا فی الهندیة ج: ۲ ص: ۴۵۵.

او همدارنگه وگورئ امداد الفتاویٰ ج: ۲ ص: ۲۸۳ الی ۲۸۵.

(۱) د تفصیل د پاره جواهر الفقه (مؤلفه مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا محمد شفیع صاحب رحمه الله تعالی علیه) په رساله سمت قبله، خصوصاً ج: ۱ ص: ۲۴۲ څخه تر ۲۴۴ پوری وگورئ.

رُخ باندی د لمونځ کولو گنجایش سته، چی په کوم رُخ ټول اهل محله لمونځ کوی، د امام د رُخ څخه منحرف کیدلو سره خپل جلا رُخ کول د دی په مقابله کی زیات بد دی. الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۵/۱۸ هـ

د ضرورت په وخت د جومات څخه د اوبو وړلو په نیت

د چندی وړکولو حکم

سوال: د جومات په اخراجاتو کی مو په دی نیت چنده وړکړله، چی کله د اوبو ضرورت وی نو د جومات څخه به یی راوړو په دی صورت کی د جومات څخه د اوبو وړل به جائز وی او که نه؟

جواب: که په چنده وړکونکو کی دا خبره معروفه وی چی د ضرورت په وخت اهل محله به هم د هغه ځای څخه اوبه وړی سی نو گنجایش سته، او که نه نو بیادرست نه دی (۱).

والله اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۴۰/۹۳۲)

په جومات کی د نکاح په تقریب کی د ویدیو

او مووی جوړولو حکم

سوال: گذارش دی چی په عمان کی نکاح ترل په جومات کی کیږی او د نکاح منجمله تقریبات او پروگرام په ویدیو فلم باندی ریکارډ کول کیږی چی آینده مستقلاً د کیستو په ذریعه دوباره یاد راتازه سی آیا په اسلام کی په جوماتونو کی د ویدیو د فلمونو کیستونه تیارول جائز دی؟

جواب: درست نه دی. والله اعلم

(۱) وفي الشامیة ج: ۳ ص: ۱۳۰ (طبع سعید) ان المعروف كالمشروط. وكذا فی البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۲۴ (طبع دار المعرفة بیروت)

۱۶/۳/۱۴۰۹ هـ

فتویٰ نمبر ۴۰/۵۰۲ ب

د جومات د کمیتی او صاف او آبا بی لمانځه

د جومات د کمیتی ممبر جوړېدی سی؟

سوال: یوسری د جومات د انتظامی کمیتی د پاره خپل ځان پیش کوی، اصرار کوی او ممبر جوړېدی حالانکې مذکوره سړی په جومات کی هیڅ وخت هم لمونځ کولو باندی کله لیدل سوی نه دی چی هغه سره خیال پیدا سو چی شاید د څه نظرمی اختلاف په وجه به یی په بل جومات کی لمونځ اداء کوی، که څه هم کتل سوی نه دی خو عامه رایه همداده چی چونکی موصوف د لمونځ پابنده دی ځکه کله هم جومات ته د تلو سوال هم نه پیدا کیږی، اوس سوال دادی چی: (د داسی سړی په داسی جومات کی چی په هغه کی هغه قطعاً لمونځ نه کوی د انتظامی کمیتی ممبر څنگه دی؟

۲: د داسی سړی د جومات ملکیت یا جایداد د خپلی مرضی مطابق استعمالول او یا مستقل لمونځ گذارو باندی د مستقلی کمیتی مشترکه فیصلی په خلاف مطابق استعمالول څنگه دی؟

۳: داسی سړی مستقل لمونځ گذارو باندی د کمیتی په کارونو کی دخل اندازی کول څنگه دی؟

جواب: د جومات انتظام د نیک متقی خلکو په لاس کی کیدل پکار دی (۱) او کم تر کمه د لمونځ پابنده کیدل خو ډیر ضروری دی، کوم سړی چی د لمونځ پابند نه وی د اصل لمونځ گذارو په موجودگی کی هغه د جومات د انتظامی رکن جوړیدل صحیح نه دی، بالخصوص کله چی هغه پخپله د رکنیت طالب وی او د جومات د مصلحتونو په خلاف کار کوی (۲).

(۱) ایضاً

(۲) وفي الهندية ج: ۲ ص: ۴۰۸ (طبع ماجديه کويته) الصالح للنظر من لم يستل الولاية للوقف وليس فيه يعرف هكذا في فتح القدير. وفي الاسعاف: لا يولي الا امين قادر بنفسه او بنائيه... الخ. وفي الشامية ج: ۴ ص: ۳۸۰ (طبع سعيد) (قوله غير مأمون) قال في الاسعاف: ولا يولي الا امين قادر بنفسه او بنائيه لان الولاية مقيدة بشرط النظر وليس من النظر تولية الخائن لانه يخل بالمقصود. وكذا الهندية ج: ۲ ص: ۴۰۸ وقانون العدل والانصاف ص: ۱۶۸.

والله سبحانه اعلم

۱۹/۱/۱۴۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۴۱/۵۲ - الف)

خانقاه (تسبیح خانی) د پاره د چندی کولو حکم

سوال: یوه خانقاه ده، په هغه کی تسبیح خانه ده چی په هغه کی د خورولو د پاره یوه قیمتی قالین د اخستلو د پاره چنده کیږی، لهدا په دی کی چنده ورکول جائز دی او که نه؟

جواب: په تسبیح خانه کی که د بدعت څه عمل نه وی نو د دی ضرورت د پاره چنده جائز ده، خو چی چنده په زور باندی نه وی (۱).
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی

والله اعلم

محمد تقی عثمانی

۳/۲/۱۳۸۸ هـ

۳/۲/۱۳۸۸ هـ

د وختی ضرورت د پاره د جوړسوی جومات

په ځای د دوکان جوړولو حکم

سوال: د یوکار خانه دار د کارخانی په یو کوچ کی یو ځای د جومات د پاره جوړسوی وو، او هلته به د ستاف خلکو غیر منظم یعنی انفرادی طور به یی لمونځ کوی، کارخانه ختمه سوی ده او هغه ځای په مال مندی کی بدل سوی دی، آیا په دغه ځای کی دکان وغیره جوړولی سی چیری چی به لمونځ کیدی، آیا دافیکتری والا دامحکه په بل څه کار کی راوستل سی؟

جواب: په اصل کی دارمدار په دی خبره دی چی که د محکی مالک دا ځای د جومات جوړولو په نیت وقف کړی وو او که نه؟ که د جومات د جوړولو په نیت سره یی وقف کړی وی نو بیاخو دا ځای په بل څه کار کی نسی راوستی او که په دی نیت یی نه وی

(۱) وفي مشکوة ج: ۱ ص: ۲۵۵ (طبع سعيد) قال رسول الله ﷺ: الا لا تظلموا الا لا يحل مال امرئ مسلم الا بطيب نفس منه. رواه البيهقي في شعب الايمان وفي حاشية اي بالاذن او بالامر.

وقف کړی بلکې د وختی ضرورت د پاره دغه ځای یی د لمانځه د پاره مخصوص کړی وو، نوییا داځای د جومات په حکم کی نه دی، او د ضرورت د ختمیدلو سره یی په بل کار راوستل سی (۱).
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۲/۵/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۲ - الف)

د جومات څه حصه په درسگاه کی د شاملولو او

په جومات کی دینی تعلیم ورکولو حکم

سوال: څه فرمائی علماء د دین شرع مبین په دی سلسله کی چی یوه درسگاه د حفظ او ناظری د قرآن کریم د پاره د جوړیدو په حال کی ده، د جومات سره متصل د یوچمن په شان صحن چی جومات کی داخل دی چی په هغه کی په گرمی، یخنی دواړو موسمونو کی لمونځ کول کیږی، د جوړیدلو لاندی د درس ځای د دی مشرقی اړخ سره بالکل لگیدلی ده، که د درس گانیه په خپل ځای یوه کمره او برآنده یی په شکل کی جوړه سی نو د درس ځای به کافی نه وی نو ځکه د منتظمینو خیال دی چی د درسگاه والا پوره ځای کی یوهال کمره جوړه سی، او د برانډی چت چی د یو دوه صفونو په مقدار ځای باندی به مشتمل وی د جومات د صحن څخه واخستل سی نو دشان به د جومات په زیب او زینت کی څه نقصان نه وی بالکی د ضرورت په وخت باران یاگرکی دغه ځای

(۱) وفی حلبی کبیر ص: ۴۱۲ لو اتخذ فی بیته موضعاً للصلاة فلیس له حکم المسجد اصلاً.
وفی الهندیة ج: ۲ ص: ۴۵۵ (طبع ماجدیه کویته) (الفصل الاول فیما یصیر به مسجداً) اما ان وقت الامر بالیوم او الشهر او السنة ففی هذا الوجه لاتصیر الساحة مسجداً لومات یورث عنه کذا فی الذخیره، وفی الهندیة ایضاً ج: ۲ ص: ۴۵۵ (طبع ماجدیه کویته) من جعل مسجداً تحته سرداب او فوقه بیت... فله ان یبعه وان مات یورث عنه. وفی التاتار خانیة ج: ۵ ص: ۸۴۳ وان جعل وسط داره مسجداً واذن لناس بالدخول فیه فله ان یبعه، او همدارنگه وگوری کفایت المفتی (طبع جدید دار الاشاعت) ج: ۷ ص: ۴۷، ۴۸، او وگوری ج: ۷ ص: ۵۴.

کی لمونځ کولی سی چی په دی سره به لمونځ گذاروته فائده وی، آیا په داسی صورت کی د جومات په ځای د تعمیر په نیت د درسگاه د برنډی چت اچولی سی او که نه؟
جواب: د جومات څه حصه په درسگاه کی شاملول جائز نه دی (۱) خوکه په هغه ځای کی برانډه جوړول د جومات د پاره مفید او مناسب وی نو په نسبت د تعمیر د جومات هلته برانډه جوړولی سی، هغه برانډه به هم د جومات جزء وی او درسگاه به نه وی او د ضرورت په وخت په هغه کی د دینی تعلیم کار هم کیدی سی (۲) خو داخبره به هرکس ناکس ته ته واضحه کیدل پکار وی چی دابرانډه د جومات ده او درسگاه نه ده، چی د هغه بڼه صورت دادی چی برانډه د درسگاه سره بالکل د نژدی جوړولو په ځای د برانډی او درسگاه په مینځ کی لږ غوندی ځای د امتیاز د پاره پری ښوول سی.

(۱) وفی البحر الرائق ج: ۵ ص: ۲۵۱ (طبع ماجدیه کویته) قال ابویوسف: هو مسجد ابداً الی قیام الساعة لایعود میراثاً ولا یجوز نقله ونقل ماله الی مسجد اخر سواء کانوا یصلون فیه اولاً. وهو الفتوی.

وفی الدر المختار ج: ۴ ص: ۳۵۸ (طبع سعید کراچی) ولو خرب ماخوله واستغنی عنه بیتی مسجداً عبدالامام والثانی ونقل ماله الی مسجد اخر سواء کانوا یصلون فیه اولاً وهو الفتوی.

(۲) دلته د حضرت والا د مصدقه فتوی څخه، جومات عارضی طور باندی د تعلیم ورکولو شرطونه او تفصیل نقل کول کیږی د لاندینیو شرطونو پابندی کولو سره په جومات کی تعلیم ورکول جائز دی. ۱: مدرس د تعمیر لاندی وی په جومات بنی عارضی طور باندی تعلیم ورکول کیږی. ۲: ماشومان جومات کی د تعلیم ورکولو په وخت د اعتکاف نیت هم کوی، او که مدرس بالکل موجوده نه وی نو ژر د مدرسې انتظام کول ضروری دی، د مدرسې دانتظامی کیدو پوری جومات کی تعلیم ورکول د لوړ شرطونو سره جائز دی. وفی خلاصة الفتاوی ج: ۱ ص: ۲۲۹ (طبع رشیدیة کویته) د اما لمعلم القاضی الامام وقی اقرار العیون جعل المسئلة العلم الصبیان للضرورة الحر او غیره لایکړه فی نسخه لاباس به وان کان باجریکړه الا اذا وقع الضرورة. وكذا فی الهندیة ج: ۱ ص: ۱۱۰ وفتح القدیر ج: ۱ ص: ۳۲۹، والفتاوی الخانیة ج: ۱ ص: ۲۵، والاشباه والنظائر ج: ۲ ص: ۲۲۱.

ج: ۲ ص: ۴۵ اما اصولاً المکتبون الذین یتجتمع عندهم الصبیان واللخط فلاولم یکن لغت لانهم فی صناعة لاعبادة انهم یقصدون لاجارة لیس هولله بل للارتزاق ومعلم الصبیان القرآن کالکاتب ان کان لاجر لاحسبة لاباس به وكذا فی الاشباه والنظائر ص: ۲۴۱.

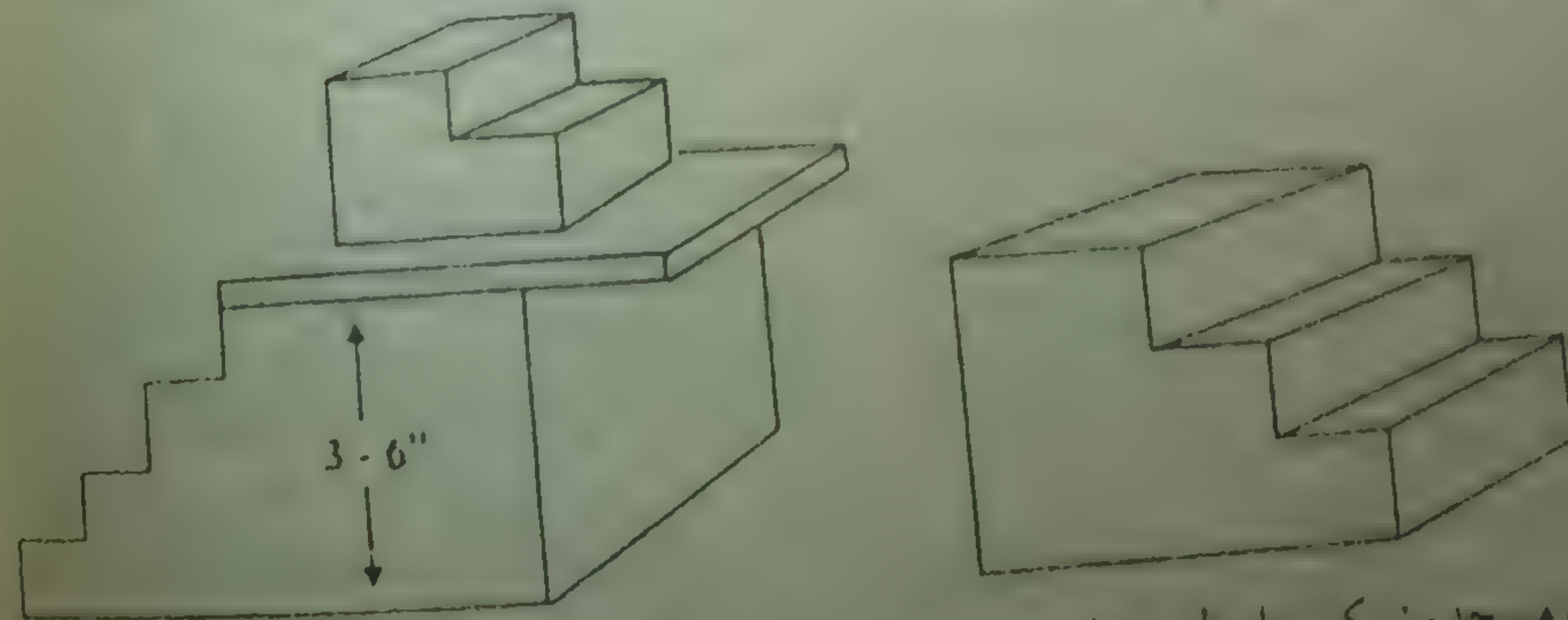
همدارنگه وگوری کفایت المفتی ج: ۷ ص: ۱۰۰ وجدید ایندیشن دار الاشاعت (محمد زبیر حقنواز)

د متعارف او عامی طریقې څخه جلا د جوړسوی

جومات منبر ماتول او یا برقرار ساتلو حکم

سوال: جناب عالی! تاسو ته استفتاء مورخه ۳۰ جولانی سنه ۱۹۸۵ لیکل سوی د (خیر البشر جومات) متعلق یو منبر راغلی وو چی د هغه تاسو تحریری جواب لیکلی ووو په دی استفتاء کی څه خبری پاته سوی دی مثلاً مؤذن چی د خطیبی په وخت اذان وایی نو د هغه مخ د امام د پښو مخ ته نه وی بلکی د منبر لوړوالی د فرش څخه دری نیم فته دی. لهندا د منبر جوړوونکو د مسجد نمری منبریی دلیل نه دی جوړکړی لکه د داسی منبر د نشاندھی په طور داعرض سوی وو چی داسی منبر د سعودی عرب په خوجوماتونو کی تعمیر سوی دی. دریمه خبره داده چی د مسجد نمری د منبر کوم تاریخ په دی استفتاء کی بیان سوی دی دارکیټکت په ذهن کی داسی څه خبره نه ده. په دی وجه برای کرم دا وفرمایی چی آیا دامنبر ماتول ضروری دی؟ او که دا برقرار وساتل سی نو آیا د شریعت خلاف کار به وی؟

لاندی د منبر د شکل نقشه.

په مسجدونو کی عام طور تیار سوی منبر د خیر البشر جومات د پاره تیار سوی منبر جواب: د مخکی سوال څخه دامعلومیدل چی منبر د درو پوړیو څخه په زیاتو باندی مشتمل دی ورسره داچی په هغه باندی د امام د دریدلو په صورت کی هغه پښی د مؤذن مخ ته محازی کبړی. نو ځکه هغه ته خلاف مسنون وئیل سوی وو. کوم صورت

چی مخ ته راغلی دی. په دی کی د بیده خبری نسته نو ځکه دی منبر ته ناجائز او مکروه یا بالکلیه خلاف سنت نسی وئیل کیدی او کله چی منبر جوړسوی دی نو هغه ماتول واجب نه دی. د هغه د برقرار ساتلو په صورت کی هغه ته خلاف شرع نسی وئیلی. که سوال د منبر د جوړیدلو څخه مخکی سوی وی نو مشوره او طریقه د منبر جوړولو به درکول کیدله. چی هغه اقرب الی السنه ده. بیا هم کله چی منبر جوړسوی دی نو اوس هغه ماتول ضروری نه دی او په دی مسئله باندی خامخا زیات بحث او مباحثه او فتنه او مجادله هیڅکله ضرورت نسته.

والله سبحانه اعلم

۱۳/۱۱/۱۴۰۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۸۸/۳۷- الف)

د جومات په چت باندی د امام د پاره کور جوړولو په مسئله کی فتاویٰ

لکهنویه او عزیز الفتاویٰ او امداد المفتیین کی د تضاد تحقیق

سوال: آیا د جومات په چت باندی د امام د پاره کور جوړول جائز دی؟ په فتاویٰ لکهنویه کی جائز کیدلو او په عزیز الفتاویٰ او امداد المفتیین او آداب المساجد کی یی ناجائز کیدل لیکلی دی. ستاسو څه رایه ده؟

جواب: په امداد المفتیین کی دامسئله پیدانه سوه البته په آداب المساجد می چی کوم عدم جواز مذکور دی هغه علی الاطلاق نه دی دغه شان چی مولانا عبد الحی صاحب کوم جواز ذکر کړی دی هغه هم مطلقاً نه دی بلکی د خوش شرطونو سره یی جائز کیدل لیکلی دی. (ص: ۲۳) او هغه شرطونه په لاندی ډول دی:

۱: د وقف کوونکی یوه خاص حصه یی د جومات څخه مستثنی گړخولی دی. او د جومات د جوړولو څخه یی مخکی مخکی یی کور جوړکړی وی یایی د خپل نیت اعلان کړی وی.

۲: دا استثناء د جومات د مصالح د وجی نه وی. همدا حکم په کتب فقه کی مذکور دی. لکه د در المختار په کتاب الوقف کی دی: لو بنی فوقه بنا للامام لا یضر لانه من

المصالح اما لو تمت المسجدية ثم اراد البناء منع ولو قال عنيت ذلك لم يصدق. (شامی ج: ۳ ص: ۵۱۲) (۱)

اوس پاته سوه دامسئله چي هغه کور به د جومات په حکم کي وي او که نه؟ په دې باره کي صحيح همدادي چي هغه به د جومات په حکم کي نه وي لکه چي په ادا ب المساجد کي ذکر سوي دي

په عزيز الفتاوى کي چي حضرت مفتي عزيز الرحمن صاحب ونيلى دي چي هغه کور به په حکم د جومات کي وي نو ځکه به په هغه کي برل وبراژ جائز نه وي (ج: ۵ ص: ۱۳۵) (۲)، د دې منشاء يا خو داده چي د دې کور د جومات سره غايت اتصال په سبب او د ادب او احترام د تقاضى په وجه دې دا دېول وبراژ څخه وساتل سي، او که دا توجيه نه وي نو بيا په دې کي تسامخ سوي دي ځکه چي د دې حکم دليل هغوى دابيان کړي دي: وبه صرح في الاسعاف فقال: واذا كان السرداب او العلول لمصالح المسجد او كان واقفا عليه صار مسجدا اه، شربلاية قال في البحر وحاصله ان الشرط كونه مسجداً ان يكون سفله وعلوه مسجداً لينقطع حق العبد. (شامی ج: ۳ ص: ۴۴) (۳)، حالانکي د دليل ځکه صحيح نه دي، چي په دې کي د صار (ضمير) سفل او علو طرفته نه دي بلکي جومات طرفته راجع دي لکه چي د کلام د سياق څخه دا خبره واضحه کيږي ځکه چي ذکر د جومات دي، د سفل او علو د مسجديت نه دي او د دې امر تصريح حضرت تهاوي صاحب هم په لاندينيو الفاظو سره فرمائيلي دي.

غالباً هغوى د صار د ضمير مرجع د سرداب علو گهلي ده د امرجع نه ده، بلکي مرجع د دې هغه جومات دي چي د هغه د مصالحو د پاره سرداب د علو جوړسو يا وقف سو. (امداد الفتاوى ج: ۲ ص: ۵۹۶) (۴)

او د بحر په عبارت کي دي: (ان يكون سفله وعلوه مسجداً) مقصد موقوفا على مصالح المسجد، دي.

به هرحال د اثبات سول چي د امام کور د مذکوره شرطونو سره جائز دي او دا ملحوظ

(۱) رد المختار كتاب الوقف ج: ۴ ص: ۳۵۸ (طبع سعيد).

(۲) عزيز الفتاوى ص: ۲۱۰ (طبع دار الاشاعت کراچي).

(۳) شامی ج: ۴ ص: ۳۵۷ (طبع سعيد).

(۴) ج: ۲ ص: ۲۸۴ (طبع مکتبه دار العلوم کراچي).

ساتلو سره که کور جوړسي، نو هغه به د جومات په حکم کي نه وي، خو بيا هم د جومات د احترام په تقاضا سره ښه دادي: چي په هغه کي بول او براژ ونکړي سي، خاصکر چي کور د جومات سره دومره نژدې وي چي د هغه بدبو، او نور اثرات جومات ته، ورسپړي او د ايلاء سبب وگرځي، نو په داسي صورت کي به هلته بول او براژ کول مکروه وي. الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عقی الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۷۹/۱۲/۲۴ هـ (۱)

د جومات په چت باندې د امام د پاره د کور جوړولو حکم

سوال: د جومات په چت باندې د امام د پاره کور جوړول جائز دي او که نه؟
جواب: په در المختار كتاب الوقف کي دي: لو بنا فوقه بيتاً للامام لا يضر لانه من المصالح اما لو تمت المسجدية ثم اراد البناء منع ولو قال عنيت ذلك لم يصدق، تاتار خانية فاذا كان هذا في الواقف فكيف بغيره فيجب هدمه ولو على جدار المسجد.

او علامه شامی د دي لاندې فرمايي: قوله اما لو تمت المسجدية اي با القول على المفتي به او بالصلوة فيه على قولهما، وعبارة التاتار خانية وان كان حين بناءه خلى بينه وبين الناس ثم جاء بعد ذلك بينى لا يترك اه، وبه علم ان قوله في النهر واما لو تمت المسجدية ثم اراد هدم ذلك البناء فانه لا يمكن من ذلك... الخ. فيه نظر لانه ليس في عبارة التاتار خانية ذكر الهدم وان كان الظاهر ان الحكم كذا لك. (شامی ج: ۳ ص: ۵۱۲) (۲).

په عالمگيريه کي دي: الصعود على سطح كل مسجد مكروه ولهذا اذا اشتد الحر يكره ان يصلوا بالجماعة فوقه الا اذا ضاق المسجد فحينئذ لا يكره الصعود على سطحه للضرورة. (عالمگيريه ج: ۱ ص: ۳۵۶) (۳).

د دي رواياتو څخه معلوميږي چي د جومات مکمل کيدلو څخه مخکي که داسي وسي

(۱) دفتویٰ د حضرت والا دامت برکاتهم د تخصص د درجي د افتاء د تميرين کاپي څخه اخستل سوي ده. (محمد زبير)

(۲) رد المختار ج: ۴ ص: ۳۵۸ (طبع سعيد)

(۳) عالمگيريه كتاب الكراهية ج: ۵ ص: ۳۲۲ (طبع رشيديه)

نو جائز دی او که نه وی نو نه په فتاوی لکهنویه کی چی کوم حکم لیکلی دی نو هغه صرف د کت اچولو دی، او هغوی چی کوم استدلال کړی دی چی حضور ﷺ د اعتکاف په وخت هلته کت اچولی وو، هغه په خپل محل نظر دی ځکه چی د اعتکاف په وخت کی کت اچول عذر دی، په دی باندی عام حالات نه سی قیاس کیدلی.

والله اعلم

(۱) (۱۳۷۹/۱۲/۲۴ هـ)

د جومات د تعمیر څخه پاته خبستی د امام په کور باندی د لگولو حکم

سوال: د جومات په جوړولو سره چی کومی زری خبستی پاته سی نو آیا د جومات د امام د کور په جوړولو کی د هغه لگول جائز دی؟

جواب: لگولی یی سی.

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

۱: آیا امام صاحب یا د جومات مهمم د کمیټی په میتنگ کی

غوبتل ضروری دی؟

۲: د لمونځ گستاخی کوونکی سړی د جومات په کمیټی کی

د ممبر جوړولو حکم

سوال: څه فرمائی د دین عالمان او د شرع مبین مفتیان د لاندینیو مسئلو په باره کی؟
۱: د کوم جومات او مدرسی هم یوه کمیټی جوړه وی او د هغه جومات او مدرسی مهمم هم یووی، د هغه جومات او مدرسی د تعمیر او نظامی امورو میتنگ وی نو څه ممبران حضرات د امام او مهمم صاحب په میتنگ کی شمولیت ضروری وگنهی، خو څه ممبران صاحبان یی د دی دلیل ورکولو سره شامل نه کړی چی امام صاحب او مهمم

(۱) دافتوی د حضرت والادامت برکاتهم د تخصص د درجی د تمیزین د کاپی څخه اخستل سوی ده.

صاحب چونکی د کمیټی ملازم دی، د میاشتی تنخواه اخلی لهذا تنخوادار ملازم امام صاحب او مهمم صاحب ته د جومات او مدرسی په میتنگ کی د ناستی حق نسته، د جواب څخه موخبر کړئ، کوم سړی چی داسی عقیده د خپل امام صاحب په باره کی ساتی یعنی امام صاحب د کمیټی ملازم گنهی دغه سړی د جومات او مدرسی د کمیټی منبر پاته کیدی سی او که نه؟ خپل ملازم امام پسی یی لمونځ کیدی سی او که نه؟

۲: او کوم سړی چی بغیر د جمعی څخه ځانته په خپل کور کی لمونځ کوونکی وی او هغه دا ووايي: چی زه یوه ورځ د سهار لمونځ د جمعی سره اداء کولو د پاره جومات ته ولاړم، هلته په لمانځه باندی دومره وخت ولگیدی چی زما د ژوند ټول معمولات گډوډ سول یعنی معمولات می تباہ سول د هغی ورځی څخه بیا ماچیری هم لمونځ د جمعی سره نه دی کړی. د جواب څخه موخبر کړئ چی د لوړو الفاظو ویونکی د جومات د کمیټی ممبر یا عهدیدار جوړیدی سی او که نه؟

۳: او داچی مذکوره سړی د امام مسجد غیر حاضریانی نوټ کولو سره د جومات د محراب خواته راځی وگوری چی امام صاحب نن په لمانځه کی حاضر دی او که نه؟ خو د جمعی په لمانځه کی شرکت نه کوی یعنی د مذکوره کار د پاره خو زحمت وباسی، خو د جمعی لمونځ کولو د پاره وخت کاپل د هغه په معمولاتو کی فرق اچوی، داسی سړی د جومات د کمیټی ممبر او عهدیدار جوړول پکار دی او که نه؟

۴: د جومات او مدرسی د تعمیر او تنظیمی میتنگ کی امام صاحب او مهمم، صاحب شاملول ضروری دی او یا هغه د ملازم گنلو سره بیل ساتل ضروری دی؟ اسلامی تعلیم او ائین د دی د پاره څه حکم ورکوی؟

جواب: د کمیټی په ذمه ضروری نه دی چی هغوی دی امام صاحب یا مهمم صاحب ضرور خپل میتنگ ته را وغواړی خو راغوبتل یی ښه دی، که څه خبره داسی وی چی د امام صاحب په موجودگی کی کول کمیټی مناسب نه گنهی نو امام صاحب ته ضرور د شرکت مطالبه کول پکار نه ده، که چیری امام صاحب د تنخوادار ملازم په الفاظو سره یادول لویه بی ادبی ده، د دی څخه احتراز لازم دی.

۲: داسی سړی د ډیر گستاخی خبره کړی ده که هغه د دی څخه توبه ونه کاپی نو هغه د کمیټی د ممبر جوړیدو اهل نه دی.

۳: ایضا.

۴: په نمبر اول کی د دی جواب رالی.

والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۹/۹/۲۹

(فتویٰ نمبر ۱۷۱۴/۳۰ د)

بعضی غیر مسلم ملکونو کی جوماتونہ محدود کیدو او د لمونځ گزارو کڼو تعداد پیش نظر یو جومات کی کڼی جمعی کولو شرعی حیثیت

(وضاحت د مرتب څخه) استاد محترم حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم ته د امریکې څخه د مذکوره مسئلې سره متعلق یو سوال رالی د حضرت والا دامت برکاتهم د هدایت مطابق مفتی مجاهد شهید رحمۃ اللہ علیہ د هغه جواب ولیکی د حضرت والا د رایې معلومولو د پاره دا جواب حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب رحمۃ اللہ علیہ ته ولیږي، حضرت مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ د حضرت مفتی مجاهد رحمۃ اللہ علیہ شهید د جواب تصدیق او تصویب وکي، وروسته حضرت مفتی رشید احمد صاحب دوباره غور وکي او مستقل دوهم جواب یې ولیکی چي د مفتی مجاهد صاحب د جواب څخه مختلف وو، د حضرت مفتی رشید احمد صاحب دا دوهم تحقیق مفتی محمد صاحب د حضرت والا دامت برکاتهم د رایې معلومولو د پاره حضرت والا ته راولیږي، په دی باندی حضرت والا دامت برکاتهم پخپله مستقل جواب تحریر کي، دا ټول تحریرونه په لاندی ډول په ترتیب سره پیش کولی سی.

د حضرت والا دامت برکاتهم خط د حضرت مولانا مفتی

رشید احمد رحمۃ اللہ علیہ صاحب په نوم

بگرامی خدمت حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب مدظلهم!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

د امریکې په جوماتونو کی د دوهمی جمعی حکم:
د احقر خواته د امریکې څخه یو سوال راغلی وو، د هغه په جواب کې یو تحریر زموږ یو دوست د تجویز په طور لیکلی دی، د احقر رجحان د دی تحریر سره موافق دی خو مستفتی ته د باقاعده جواب ورکولو څخه مخکې ستاسو د لارښوونې غوښتونکی دی، د مهربانی د مخه موپه دی سلسله کی د خپلی رایې څخه خبر کړی چي ورسره تکرار د دوهم جماعت اجازت وی نو د دوهم آذان به څه کیږي ایا په دی کی به هم تکرار کولی

حضرت مولانا محمد تقی عثمانی مدظلهم

د محمد عبد الله میمن په قلم

سوال: په بعضی غیر مسلم ملکونو کی مثلاً په امریکې کی داصورتحال رامخکې دی چي جوماتونه محدود (کم) دی، د علاقې د لمونځگزارو تعداد زیات کیدلو په وجه ټول لمونځگزار په جومات کی نسی راتلی او د جومات په اړخونو او اطرافو کی د لمونځ گزارو لمونځ کول قانوناً اجازت نسته، داسی صورت حال عموماً د جمعی په موقعه پیښیږي، په هغه ځایونو کی داتنګی ځکه راځي چي هلته په کوم عمارت کی د اجتماع د پاره قانوناً یو تعداد محدود وی، د هغه څخه زیات کسان جمع کیدل قانوناً منع دی، اوس سوال ددی چي په داسی صورتحال کی هم په یو جومات کی ډیر واره د جمعی اجازت سته او که نه؟ بینوا وتوجروا.

جواب د مفتی مجاهد شهید رحمۃ اللہ علیہ د حضرت والا دامت برکاتهم

د هدایت لاندی

جواب: د دی مشکل اصل حل خو ددی چي د علاقې خلکو ته پکار دی چي که چیري په سابقه جومات کی توسیع ممکن وی نو هلته دی توسیع وسی چي ټول لمونځ گزار هم په یوی جمعه کی شریک سی، که داممکن نه وی نو د نورو جوماتونو جوړولو اهتمام دی وسی، او چیري چي دا دواړي خبري مشکل وی.

نو په جومات کی د گنجایش د کمیدلو په صورت کی دی یو وار پوره جومات ډک سی، د جمعی کیدلو څخه وروسته کوم خلګ چي په جومات کی د ځای نه کیدلو په وجه په مخکې جمع کی شریک نسو د هغوی د پاره هم په دغه جومات کی دوباره د جمعی کولو گنجایش معلومیږي، ځکه کومو فقهاوو چي د جمعی د تکرار څخه منع کړی ده، نو هغوی د ممانعت دوه علتونه ذکر کړي دی چي هغه په لاندی ډول دی:

۱: که د جمعی د تکرار اجازت ورکول سی نو د مخکې جمعی اهمیت به کم وی د

مخکې جمعی څخه به تقاعد او په دی کی که منبت وی او دا خبره د جمعی د تکرار څخه د ممانعت محض یو حکمت نه بلکې علت دی نو ځکه په کومو صورتونو کی چي د جمعی د تکرار اجازت دی، فقهاوو دا اجازت د مذکوره علت نه کیدلو باندی متفرعی کړی دی، مثلاً د لاری په جومات کی د دوهمی جمعی جواز د بعضی فقهاوو په نزد

بغیر د تداعی څخه د جمع د تکرار جواز د غیر محلی د خلکو لمونځ کولو په صورت کی د محلی د خلکو د پاره د دوهمی جمعی جواز او بغیر د اذان او اقامت څخه د جمعی د تکرار جواز هم د دی علت نه کیدلو په وجه باندی دی. چنانچی په بدایع او صنایع کی دی: ولان التکرار یؤدی الی تقلیل الجماعة لان الناس اذا علموا انهم تفوتهم الجماعة فستعجلون فتکثر الجماعة واذا علموا انها لاتفوتهم يتأخرون فتقل الجماعة وتقليل الجماعة مکروه بخلاف المساجد التي علی قوارع الطريق لانها لیست لها اهل معروفون فاذا الجماعة فيها مرة بعد أخرى لایؤدی الی تقلیل الجماعة وبخلاف ما اذا صلی فيه غیر اهل لانه لایؤدی الی تقلیل الجماعة لان اهل المسجد ينتظرون اذان المؤذن المعروف. (بدایع ج: ۱ ص: ۱۵۳) (۱)

امام سرخسی رحمه الله تعالی فرمائی دی: ولنا انا امرنا بتکثیر الجماعة وفي تکرار الجماعة فی مسجد واحد تقلیلها لان الناس اذا عرفوا انهم تقونهم الجماعة یعجلون للحضور فتکثر الجماعة واذا علموا انه لاتفوتهم يؤخرون فیؤدی الی تقلیل الجماعة وبهذا فارق المسجد الذی علی قارعة الطريق لانه لیس له قوم معلومون فکل من حضرت یصلی فيه فاعادة الجماعة فيه مرة بعد مرة لاتؤدی الی تقلیل الجماعة.... الخ. (المبسوط للسرخسی ج: ۱ ص: ۱۳۲) (۲)

۲: بعضی فقهاء کرامو (تفرق کلمه المسلمین) علت گرځولی دی: چنانچی امام شافعی رحمته الله فرمائی دی: واذا کان للمسجد امام راتب ففاتت رجلاً او رجلاً فيه الصلوة صلوا فرادی ولا احب ان یصلون فيه جماعة فان فعلوا اجزأتهم الجماعة فيه وانما کرهه ذالك لهم لانه لیس بما فعل السلف قبلنا، بل قدعابه بعضهم قال الشافعی رحمته الله: واحسب کراهیه من کره ذالك منهم انما کان لتفرق الكلمة وان یرغب رجل عن الصلوة خلف الامام جماعة فیتخلف هو... الی ان قال... فاما مسجد بنی علی ظهر الطريق او ناحية لایؤذن فيه مؤذن راتب ولا یكون له امام معلوم ویصلی فيه المارة ویستظلون فلا اکره ذالك فيه لانه لیس فی المعنی الذی وصفت من تفرق الكلمة وان یرغب رجال عن امامه رجل فیتخذون اماماً غیره. (الام ج: ۱ ص: ۱۵۴) (۳)

(۱) طبع ایم سعید.

(۲) ج: ۱ ص: ۱۳۵ و ۱۳۲ (طبع دار المعرفة بیروت)

(۳) (طبع دار المعرفة بیروت).

په مذکوره صورت کی دا دواړه علتونه موجود نه دی، لهذا په داسی صورت کی د جمعی د تکرار گنجایش معلومیږی، خو دا اجازت د دی شرط سره مشروط دی چی په جومات کی چی د څومره کسانو گنجایش دی، نو چی په مخکی جمع کی دومره افراد موجود وی او ځای پکښی خالی نه وی که په مخکی جمع کی د گنجایش سره څه خلک په دوهمه جمع کی شریکيږی نو هغوی به په مخکی جمع کی د شریکیدلو څخه د سستی په گناه کی مرتکب وی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۱۲/۸/۱۸ هـ

د حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب رحمته الله د طرفه د مذکوره

جواب تصدیق او تصویب

جواب درست دی د تکرار اذان خو جواز نه معلومیږی، د جومات څخه د باندی جمعی د پاره د محلی د جومات اذان کافی کیږی نو په جومات کی به د دوهمی جمعی د پاره په طریق اولی سره کافی وی، د اقامت په تکرار کی تردد دی، بغیر د عذر څخه دوهمه جمعه کی د اقامت سره زیات کراهت او په مزدلفه کی د ماښام او ماخستن په مینځ کی عدم اقامت د دی دواړو تقاضا داده چی دلته دی هم دوهم اقامت نه وی. رجحان هم دی طرف ته جوړیږی، که د دواړو جمعو په مینځ کی زیات فصل (جدائی) سوی وی نو اقامت دی دوباره وسی او که نه نو نه.

والله سبحانه اعلم

۲۹/رمضان/۱۴۱۲ هـ

(د دی تصدیق او تصویب څخه وروسته حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمته الله دوهم جواب هم ولیکی، دا جواب حضرت مفتی صاحب رحمته الله د خپل دی خط سره د حضرت والا دامت برکاتهم ته را ولیږی).

د حضرت والا دامت برکاتهم رحمۃ اللہ علیہ په نوم د حضرت مفتی

رشید احمد صاحب رحمۃ اللہ علیہ خط

به خدمت کرامی حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب رحمۃ اللہ علیہ

زید مجده السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

څو کاله مخکې د امریکې په جوماتونو کې د دوهمې جمعې متعلق ستاسو د طرفه د یوسوال جواب د تصویب د پاره راغلی وو، ماتصویب کړی وو، تاسوته د جواب درلیږلو څخه وروسته هم په هغه ورځو کې د نظرثانی څخه وروسته جواب بدل سو، داراته یاد نه دی چې د هغه نقل می تاسوته درلیږلی وو او که نه؟ اوس د احسن الفتاوی د تصویب په دوران کې هغه مسئله مخ ته راله نو په دی خیال سره چې شاید د هغه نقل می تاسوته نه وو درلیږلی نو اوس درلیږل کیږي.

(حضرت فقیه العصر مفتی رشید احمد صاحب مدظلهم)

(په قلم د: محمد)

(دار الافتاء والارشاد ناظم آباد کراچی ۳۷ محرم ۱۴۲۲ هـ)

د حضرت مفتی رشید احمد صاحب جواب

(د دوهمې جمعې کراحت په دوو علتونو سره) تقلیل الجماعت او تفرق او تشتت سره معلول گرځول او داتفصیل کول چې چیرې دا علتونه وی هلته کراحت دی او که نه نو نه، صحیح نه دی ځکه چې داحکمتونه دی، علتونه نه دی، ځکه ځونه کوم فقیه دا تقلیل بیان کړی دی او نه یی داتفصیل د حکم مدار گرځولی دی، د دی تفصیل مقتضی داده چې داحکم دی د سوال د صورت سره خاص نه دی، بلکې د دی څخه علاوه د هری محلی په جومات کې هم که څه خلک د یومعتد به عذر د وجې د جمع څخه پاته سی نو د هغوی د پاره دوهمه جمع بغیر د کراحت څخه دی جائز وی بلکې واجب دی وی، ځکه چې دائمی معمول جوړول خو سبب د تقلیل او تشتت دی خو کله کله داسی کولو سره دانه لازمیږي. ولا قائل به احد.

صحیح حل: په جومات کې په یو وخت په جمعه کی نسې شریکیدلی د هغه دوی وجی کیدلی سی:

۱: قانونا د محدودی اجتماع څخه په زیاته باندی پابندی نسته، خو جومات کی گنجایش نسته.

۲: قانونا د محدود تعداد څخه زیاته اجتماعیه ممنوع ده، په جومات کی گنجایش نسته.

د اولی صورت حکم: دوهمه جمعه جائز نه ده ځکه چې فقهاوو کرامو داتصریح کړی

ده چې په داسی صورت کی دی صفونه نژدی نژدی جوړسی او د هر وروسته صف لمونځ گذار دی د مخکې صف د لمونځ گذارو په شاباندی سجده ولگوی.

قال العلامة الحصکفی رحمه الله تعالى: وان سجد للزحام علی ظهر مصل صلاته التی هوفیهما جاز وان لم یصلها بل صلی غیرها او لم یصل اصلاً او کان فرجة لا یصح.

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى: وفي الكلام اشارة الى ان المستحب التأخير الى ان يزول الزحام كمافی الجلابی والی انه لا یجوز غیر الظهر لکن فی الزاهدی یجوز علی الفخذین والركبتین بعذر علی المختار وعلی الیدین والکمین مطلقاً والی انه لا یجوز علی ظهر غیر المصلی کما قال الحسن لکن فی الاصل انه یجوز کما فی المحيط وفي تیمم الزاهدی یجوز علی ظهر کله مأكول اه.

(رد المحتار ج: ۱ ص: ۵۰۳) (۱)

د دوهم صورت حکم: په دی صورت کی هم دوهمه جمع مطلقاً جائز نه ده خو صحیح

صورت چې د نصوص فقیه څخه ثابت دی هغه دادی چې: غیر خلک د محلی څخه اول جمع وکړی او د محلی خلک دی وروسته وکړی، په دی صورت کی دا اهم شرط نه دی چې د مخکې جمعې په وخت دی جومات کی څه ځای خالی نه وی، داصورت هم کیدی نی چې د جومات څخه د باندی قانونا په محدود تعداد کی یوڅو ځایونو کی د جمعې انتظام وکړی، د ټولو څخه زیات ضرورت د دی دی چې د جوماتونو توسیع او تعداد دی زیات سی.

والله سبحانه اعلم

۲۹/ رمضان / ۱۴۱۲ هـ

حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمۃ اللہ علیہ په دی جواب باندی جناب مفتی محمد صاحب په خپل دی خط کښی د حضرت والا دامت برکاتهم رایه معلومه کړله.

د مفتی محمد صاحب رحمۃ اللہ علیہ خط

بگرامی خدمت قابل صد احترام حضرت شیخ الاسلام مدظلهم!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
دامتله اوس هم قابل د غور ده که جناب والا د خپل قیمتی وختونو څخه لږ وخت وباسی د دی متعلق د خپلی رایې سامی څخه موخبر کړئ نو په خادمانو باندی به مولوی احسان او شفقت وی.

محمد او تبویب معاونین

(دار الافتاء والارشاد ناظم آباد کراچی)

۱۴۲۲/۱/۲۷ هـ

د حضرت والا دامت برکاتهم جواب

گرامی قدر مکرم جناب مولانا محمد صاحب مدظلهم!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
د حضرت والا دوهم تحریر اول ماته نه وو را کول سوی، تاسو را ولیږی جزاکم الله تعالی خیراً.
چونکی تاسو د احقر ناکاره رایه معلومه کړی ده، نو عرض دی چی د احقر د رایې رجحان اوس هم هغه تحریر طرفته دی کوم چی مولانا مجاهد شهید رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی، دا خبره چی فقهاوو د تکرار د کراهیت چی کومی وجهی لیکلی دی، هغه حکمت دی علت نه دی، دابه هلته درست وی کله چی د دوهم جماعت د ممانعت څخه څه صریح نص موجود وی، خو د احقر د ناقص علم ترخده په دی باندی هیڅ صریح نص نسته، د حضور صلی اللہ علیہ وسلم د یو عمل څخه استدلال سوی دی چی صریح ممانعت نه دی لهذا په کوم ځای کی چی د دغه مفاسدو معدوم کیدل یقینی وی و کوم چی فقهاوو بیان کړی دی، هلته د جمعی تکرار د دی خبری څخه آهون معلومیر چی د نورو په شاگانو باندی سجده وسی، هرکله چی سجده د لمانځه رکن دی، بیا هم په هغه ملکونو کی په بعضو ځایونو کی د حل کیدلو مسئله په نظر نه راځی، بالخصوص چی مسئله مجتهد فیهای، نو په دی کی گنجایش پکار دی.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۴۲۲/۲/۱ هـ

۱: د مسجد تعریف

۲: آیا په کوم جومات کی چی په هفته کی څو لمونځونه کیږی

هغه د جومات په حکم کی دی؟

سوال: د جومات څه تعریف دی؟
۲: آیا په داسی ځای کی چی چیری په هفته کی پنځه ورځی د یو یادوه وختونو لمونځ کیږی د جومات په حکم کی دی؟
جواب: ۱- ۲: هر هغه ځای چی هغه د هغه مالک د جومات د پاره وقف کړی وی د هغه په زبانی یا تحریری طور سره د وقف کولو سره جومات جوړیږی او په هغه باندی به د جومات احکام جاری کیږی برابره خبره ده که په هغه کی لمونځ وسی او که نه، وهذا عند ابی یوسف فانه یکفی عنده القول بالوقف فی المسجد خلافاً لمحمد: وقال الشامی: وقدم فی التنویر والدرر والوقایة وغيرها قول ابی یوسف رحمۃ اللہ علیہ وعلمت ارجحیته فی الوقف والقضاء (شامی) (۱) والله اعلم وعلمه واتم واحکم الجواب الصبیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۱/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۰۶/۱۸ الف)

۱: د امام صاحب د جومات په محراب کی دروازه خلاصول

او په هغه ټک راټک کول

۲: د ماشو وژلو د پاره بدبوداره دوايي په جومات کی د استعمال حکم

سوال: ۱: اول به امام صاحب د خپل کور په مشرقی دروازی باندی راوتی په پخه لاربه راتلو سره پورونو باندی نه اوښتی د جومات براندی باندی تیریدلو سره به جومات ته د

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۴ ص: ۳۵۶ (طبع سعید کراچی).

لمونخ کولو د پاره راتلی او بیرته به په همدغه لاره وتی، کله چی نوی سورتی امام صاحب راغلی دی، هغوی مشرقی دروازه بنده کړه او محراب طرفته یی دروازه خلاصه کړه په محراب باندی راووخی او د جومات د محراب دروازه یی خپل کورته د تلو راتلو د پاره جوړه کړی ده آیا دامناسب دی؟

۲: د ماشو د تکلیف څخه د بچ کیدلو د پاره د ماشو وژلو والاڅه بدبویه دوائی شیندل څنگه دی؟

جواب: ۱: د دواړو امامانو صاحبانو طریقی صحیح دی شرعا په دواړو کی څه حرج نسته کومی طریقی کی چی اسانتیاوی هغه دی اختیار سی. (۱)

۲: د ماشو د وژلو د پاره اوس داسی دواپانی ورکول کیږی چی په هغه کی بدبویی نه وی بلکی خوشبویی پکښی وی په جومات کی دی داسی دوائی استعمال سی. (۲)

والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۰ هـ

د جومات جوړولو د پاره د غیر مسلمو څخه

د چندی اخستلو حکم

سوال: په بلاک ایچ شمالی ناظم آباد کی یو جامع مسجد جوړیږی په هغه کی د علاقی د خلکو څخه علاوه نور حضرات هم سرماییه پیش کوی اوس د غور لاندی مسئله داده: که په هغه کی غیر مسلم خو د اهل کتاب حضراتو د اړخه څه رقم پیش یوی وی نو د تعمیر د پاره د هغه اخستل درست دی، او که نه؟

(۱) دار المدرس المسجد مملوكة او ستاجرة متصلة بحائط المسجد هل له ان ينقب حائط المسجد ويجعل من بينه بابا الى المسجد وهو يشتري هذا الباب من مال نفس فقالوا ليس له ذلك وان شرط على نفسه ضمان نقصان ظهر في حائط المسجد كذا في جواهر الاخلاط (عالمگیریه كتاب الكراهية باب اداب المسجد ج: ۵ ص: ۳۲۰) (طبع رشیدی) وفي الدر المختار كتاب الصلوة ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع سعید کراچی) وكره تحريما اتخاذ طريق بغير عذر. همدارنگه وگورئ امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۵۲۷، ۵۲۸ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی).

(۲) وفي مشکوة المصابيح باب المساجد ص: ۲۸ (طبع سعید) عن جابر رضی الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: من اكل من هذه الشجرة المنتنة فلا يقربن مسجدنا فان الملائكة تتأذى مما يتأذى منه الانس (متفق عليه).

جواب: که دا احتمال نه وی چی صبابه په اهل اسلام باندی څه احسان اړوی، او نه دا احتمال وی چی اهل اسلام د هغوی احسانمند جوړیدو سره د هغوی په مذهبی شعائرو کی یا د هغوی په خاطر په خپلو شعائرو کی مدهانت کوی، نو قبول جائز دی، خو په دی شرط چی د هغوی د خپل مذهب د مخه د ثواب په نیت چنده ورکوی (۱).

(کذافی امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۲۰۴، ۲۰۶) (۲) والله سبحانه وتعالی اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی بلند شهر

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

(فتوی نمبر ۱۷۲/۱۹- الف)

په جومات کی د ورک سوی ماشوم یا د یوشی د اعلان حکم

سوال: د ورک سوی ماشوم یا بل شی که ورک سی د جومات په لاود سپیکر باندی اعلان څه حکم لری؟

جواب: په جومات کی د ورک سوی شی د اعلان کولو څخه په حدیث شریف کی مخالفت راغلی دی (۱) فقهاوو هم دامکروه گرځولی دی. ویکره انشاد الضالة (شامی) (۲) لهذا که اعلان کول ضروری وی نو مایکروفون، د جومات څخه د باندی یوسی او بیا اعلان کول پکار دی. والله اعلم

(۱) وفي البحر الرائق ج: ۵ ص: ۱۹۰ (طبع رشیدی کویته) لووقف علی مسجد بیت المقدس فانه صحيح لانه قرابة عندنا وعندهم.

وفي رد المختار ج: ۴ ص: ۳۴۱ (طبع سعید کراچی) (وان يكون قرابة في ذاته).... ان شرط وقف الذمی ان يكون قرابة عندنا وعندهم كالوقف علی الفقراء او علی مسجد القدس... الخ. وكذا فی فتح القدير ج: ۵ ص: ۴۱۷. او همدارنگه وگورئ تفسير معارف القرآن حضرت مفتی اعظم پاکستان قدس الله سره ج: ۴ ص: ۳۳۱.

(۲) امداد الفتاوی ج: ۲ ص: ۲۲۳ الی ۲۲۲ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی) (محمد زبیر).

(۳) وفي مشکوة المصابيح باب المساجد ص: ۲۸ (طبع قديمی کراچی) عن ابي هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: من سمع رجلا ينشد ضالة في المسجد فليقل لا ردها الله عليك فان المساجد لم تبين لهذا. همدارنگه وگورئ مرقات المفاتيح شرح مشکوة المصابيح ج: ۲ ص: ۱۹۹.

(۴) رد المحتار ج: ۱ ص: ۲۲۰ (طبع سعید) وفي الهنديه كتاب الكراهية ج: ۵ ص: ۳۲۱ (طبع رشیدی) حرمة المسجد خمسة عشر.... والخامس ان لا يطلب الضالة، فيه... الخ.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عقی عنه
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۴ هـ

په جومات کی د خاورو تیلو د سوزلو حکم

سوال: د کلو په جوماتونو کی درونا د پاره د خاورو تیل استعمالیږي، دا جائز دی او که ناجائز؟ او د اهرم مشهوره دی چی د خاورو د تیلو د وجی فرشتوته تکلیف رسیږي.
جواب: د خاورو د تیلو د وجی بدبویی کیږي او په حدیث کی د هر بدبوکار په جومات کی کول منع سوی دی، تردی چی اوم پیاز خورلو سره جومات ته د راتلو څخه منع سوی ده چی په دی سره فرشتوته تکلیف رسیږي (۱) نو ځکه فقهاء کرامو په جومات کی د خاورو تیل بلول ناجائز گڼلی دی، د دی څخه پرهیز کول لازم دی (۲)، وگورئ امداد الفتاوی ج: ۲، ص: ۲۱۴، (۳) او رساله آداب المساجد (۴) ص: ۱۹ مؤلفه حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمته الله علیه.

والله اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۱

(فتوی نمبر ۲۸/۱۳۴ الف)

په جومات کی د غیر حاضر سړي د پاره ځای بندلو

سوال: زه چی په کوم جومات کی په هر حیثیت چی کار کوم او زه په جومات د لمانځه د وخت څخه مخکی ډیر د داسی خاص کسانو د پاره ځای مخصوص کړم چی د اذان څخه

(۱) وفي مشکوة المصابيح باب المساجد ص: ۲۸ (طبع سعید) عن جابر رضی الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ من اكل من هذه الشجرة المنتنة فلا يقربن مسجدنا فان الملائكة تتأذى مما يتأذى منه الانس.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع سعید کراچی) فلايجوز الاستصحاب بدهن نجس فيه.

(۳) امداد الفتاوی احکام المسجد ج: ۲ ص: ۲۹۸ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی)

(۴) آداب المساجد ص: ۲۰، ۲۱ (طبع دار الاشاعت کراچی) (محمد زبیر حقنواز)

وروسته جومات ته راځي او داشان نور لمونځ گذار چی د وخت څخه ډیر مخکی رارسیدي د هغوی د پاره د تکلیف سبب جوړیږي داشان ځای بندول جائز دی او که نه؟
د چا د پاره چی ځای بندول کیږي د هغوی په لمانځه کی څه فرق راځي او که نه؟
جواب: دغه شان په جومات کی د چاغیر حاضر سړي د پاره د ځای بندول صحیح نه دی، که چیری یو سړی اول جومات راسی، او لږ ساعت کی بیا د څه ضرورت د پاره هلته د خپل څه شی پرېښوولو سره ولاړسی نو په بیرته راتلو سره هغه سړی د هغه ځای د پاره زیات مستحق، او حقدار دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۱۰۵۲ ج)

د جومات د تعمیر د پاره د ملازم د تنخواه څخه د پیسو کټ کولو حکم

سوال: عمر د زید سره ملازم دی د تنخواه ورکولو په موقعه باندی د عمر د رضامندی څخه بغیر د هغه د تنخواه څخه څه پیسی د جومات د تعمیر د پاره کټ کوی، چی په هغه باندی او د خلکو مخکی یی د هغه اظهار هم کړی دی خو د بیړی د وجی چی چیری ملازمت را څخه ولاړ نسی د زید په مخکی یی نه وایی آیا د شریعت د مخه داپیسی کټ کول جائز دی؟ او که د مدرسې د پاره داشان چنده ورکول سی نو د هغه څه حکم دی؟

جواب: چنده که د جومات وی او که د مدرسې ترڅو چی یی ورکونکی په خپله رضاء او خوشحالی سره ورنکړی ترهغه وخته پوری اخستونکی د هغه اخستل جائز نه دی

(۱) ويكره... تخصيص مكان لنفسه وليس له از عاج غيره منه ولومدرسا واذا ضاق فللمصلي ازعاج القاعد ولو مشتغلا بقراءة او درس. (الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۲۳) (طبع سعید کراچی). (وقال العلامة الشامي تحته) وينبغي تقيده بما اذا لم يقيم عنه على نيت العود بلامهلة كما لو قام للوضوء مثلاً ولا سيما اذا وضع فيه ثوبه لتحقق سبق يده لتأمل. وفي الهندية كتاب الكراهية ج: ۵ ص: ۳۲۱ (طبع رشيدية كويتيه) حرمة المسجد خمسة عشر... والعاشر ان لا يضيق على احد في الصف.

(۱)، او نه یی د جومات په تعمیر کی لگول پکار دی، په صورت مسئوله کی د زید
داعمل شرعاً صحیح نه دی، بالخصوص چی کله عمرته په دی سره ناراضه کیدل معلوم
سوی وی (۲)، والله سبحانه وتعالی اعلم
الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۵/۱۹- الف)

تمت بلخیر

اسلامی، کمپیوٹرز، اداره،

کوئٹہ بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

سمون او تصحیح

المولوی القاری عبد الاحد الحقانی عفا الله

(۱) ایضاً.

(۲) وفي مشكوة المصابيح ج: ۱ ص: ۲۵۵ (طبع سعيد كراچی) قال رسول الله ﷺ الا لاتظلموا، الا
لايجل مال امری الا بطيب نفس منه. رواه البيهقي في شعب الايمان وفي حاشية اي بلاذن او بالامر
(مولوي نور احمد حقاني).